

รายงานวิจัย
งบประมาณแผ่นดิน

เรื่อง

แผนงานวิจัยผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่
ภาคเหนือ (จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. บุษกร บิณฑสันต์
รองศาสตราจารย์ ดร. ชำคม พรประสิทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรประพิตร เผ่าสวัสดิ์

ลิขสิทธิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิงหาคม ๒๕๕๔

รายงานวิจัย
งบประมาณแผ่นดิน

เรื่อง

แผนงานวิจัยผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่
ภาคเหนือ (จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. บุษกร บิณฑสันต์
รองศาสตราจารย์ ดร. ชำคม พรประสิทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์

ลิขสิทธิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิงหาคม ๒๕๕๔

คำนำ

การวิจัยเรื่องผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรคนตรีไทย ด้านคนตรีไทใหญ่ภาคเหนือ ดำเนินการโดยหน่วยวิจัยวัฒนธรรมคนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นงานวิจัยต่อเนื่อง มีระยะเวลาดำเนินงาน 3 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ และคาดว่าจะเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มีขอบเขตของการวิจัยครอบคลุม ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าทรัพยากรปัญญาของผู้สูงอายุชาวไทใหญ่ด้านวัฒนธรรมคนตรีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญแบ่งเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ วัฒนธรรมด้านการบรรเลงดนตรี พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ และ วัฒนธรรมเครื่องดนตรีไทใหญ่ มีคณะผู้ดำเนินงานวิจัยประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. บุญกร บินทสันต์ รองศาสตราจารย์ ดร. จำคม พรประสิทธิ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรประพิตร เผ่าสวัสดิ์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบเนื้อหาในแต่ละส่วนที่กล่าวมาตามลำดับ

ในด้านวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาคนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่ซึ่งแบ่ง ๓ กลุ่ม คือ กลองกันยาว กลองมอชิง และคนตรีจำไต ในด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ได้ศึกษาจากพิธีกรรมและความเชื่อในการไหว้ครูลักษณะต่างๆ การศึกษาวัฒนธรรมเครื่องดนตรีไทใหญ่นับการศึกษาเรื่องสัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการนำเสนอข้อมูลคณะผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เป็นศิลปินไทใหญ่เพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในฐานะเป็นศิลปินผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประกอบพิธีกรรม หรือเป็นผู้ชำนาญงานช่าง ผู้สูงอายุเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นแหล่งอ้างอิงในด้านวัฒนธรรมคนตรีที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณีของชาวไทใหญ่ และแม้ว่าข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะมีข้อมูลที่ได้จากเยาวชนอยู่บ้างก็ถือเป็นสิ่งเสริมให้เห็นถึงการเรียนรู้และทัศนคติของพวกเขาที่มีต่อวัฒนธรรมคนตรีไทใหญ่

อนึ่ง ด้วยภาษาไทใหญ่มีการสะกดที่หลากหลายและยังไม่สามารถหาข้อมูลในรูปแบบที่ถูกต้องได้ ดังนั้นหากผู้วิจัยอ้างมาจากแหล่งข้อมูลใดก็จะคงคำสะกดตามแบบเดิมของผู้เขียนไว้

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจตามสมควร

รองศาสตราจารย์ ดร. บุญกร บินทสันต์

หัวหน้าหน่วยวิจัยวัฒนธรรมคนตรีไทย

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาลักษณะปัญหาของผู้สูงอายุชาวไทใหญ่ในด้านวัฒนธรรมดนตรีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงสัญลักษณ์และความหมายในกลองก้นยาวอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ พบว่า วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ที่สำคัญแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ การบรรเลงกลองก้นยาว การบรรเลงกลองมอชิง และการบรรเลงดนตรีจ๊าดไต ทั้งกลองก้นยาวและกลองมอชิงใช้ตีประกอบการฟ้อนและขบวนแห่ในงานประเพณี ทำนองของกลองก้นยาวสำหรับการตีประกอบการฟ้อนนั้นมีกระสวนทำนองสำคัญที่แตกต่างจากกระสวนทำนองประกอบขบวนแห่ แต่รูปแบบทำนองของกลองมอชิงพบว่ามียุทธศาสตร์การดำเนินทำนองไปในทางเดียวกันทั้งแบบการตีประกอบการฟ้อน และแบบการตีประกอบในขบวนแห่ อีกทั้งยังมีรูปแบบการตีโหม่งที่ตายตัว การบรรเลงดนตรีจ๊าดไตเป็นวัฒนธรรมดนตรีที่ชาวไทใหญ่ได้รับมาจากดนตรีราชสำนักของพม่า มีลักษณะทำนองที่สำคัญคือนั้นการซ้ำลูกตกภายในวรรค ซ้ำวรรค และซ้ำประโยค อีกทั้งไม่นิยมการแปลทำนอง

ในด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ พบว่า การถ่ายทอดความรู้ในด้านดนตรีเป็นไปในลักษณะมุขปาฐะ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ และพิธีกรรมยังสะท้อนภาพรวมวัฒนธรรมของศิลปินดนตรีชาวไทใหญ่ในการเป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณครู มีความเคารพนับถือผู้สูงอายุ ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นศิลปินดนตรีชาวไทใหญ่มิบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านดนตรี ไปยังเยาวชนรุ่นหลัง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ชี้แนะในการอนุรักษ์ พิณฟู และเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เป็นอย่างดี

การศึกษาเรื่องสัญลักษณ์และความหมายของกลองก้นยาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าผู้สูงอายุยังมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในฐานะผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้สอนงานช่าง และเป็นแหล่งอ้างอิงสนับสนุนในการจัดงานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน กลองก้นยาวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีขนาดหลากหลาย กลองใบที่สูงที่สุดมีขนาด ๘๖.๕ นิ้ว จากการเก็บข้อมูลสัดส่วนกลองก้นยาวทั้งหมด ๘๖ ใบ จาก ๓๒ หมู่บ้านไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถจัดแบ่งขนาดกลองได้เป็น ๕ กลุ่ม กลุ่มที่มีพบมากที่สุดคือกลุ่มกลองขนาด ๕๐-๕๕ นิ้ว มีจำนวน ๕๐ ใบ สัญลักษณ์และความหมายที่พบในกลองก้นยาวแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท กลุ่มแรกสะท้อน

มโนทัศน์ของภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ ระบบความหมายกลุ่มที่ ๒ สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของชาวไทยใหญ่รุ่นใหม่ที่ได้รับการถ่ายทอดให้ปรากฏเป็นรูปธรรมเชิงสัญลักษณ์บนกลองกันยาว

Abstract

This research is intended to study the wisdom resources of Tai Yai elderly in Mae Hong Son concerning their musical culture: particularly performance culture of Tai Yai music that accompanied the traditions; rites and beliefs related to musical transmission, and symbols and meanings of Glong kon yao.

The research findings show that the performance culture of Tai Yai Music in Mae Hong Son Province can be divided into three groups; Glong gon yao , Glong mong seung, and the Jat Tai Music. Both Glong gon yao and Glong mong seung are accompanied dances and processions whereas Jat Tai is a theatrical repertoire which was derived from the royal Burmese court music. The Glong gon yao melodic pattern can be distinguished from Glong mon seung. While the melodic pattern of Glong kon yao is varied, that of Glong mong seung is predictable and more static than the Glong gon yao's patterns. The musical characteristics of Jat Tai melodies are concerned with the repetitiveness which is found in repeated last note of each phrase, repeated phrases, and repeated sentences. In addition, a musical analysis of Jat Tai melodies leads to a conclusion that a concept of variation is not emphasized in Jat Tai performing techniques.

The study of the rites and beliefs related to the Tai Yai's musical transmission shows that the musical knowledge is passing on orally. As for ceremonies and beliefs concerning music ceremonies the findings indicate strong faith of Tai Yai musicians in Buddhism combined with supernatural beliefs. The rites reflect the sense of gratitude to the teacher as well as the respect to the elderly. The Tai Yai musical artist elderly play significant role in passing on their musical wisdom to the next generations. Besides their willingness to pass on their knowledge, traditions, and ceremonies, these elderly are also good advisers in reviving, conserving and promoting the Tai Yai's musical culture.

According to empirical data of physical information on Glong gon yao, the tallest size is 96.5 inches. Five categories of drum sizes can be inferred and the largest group of drum size in number is the third category which is the size of 50-59 inches in height. In regard to the system of symbols and

meanings, two groups of systems can be divided. The first system was inducted from the Tai Yai senior citizens' paradigm which reflects the connections between life and nature. The second group belongs to the perception of Tai Yai new generation that displays a political ideology of the Shan State. Regarding the study of symbols and meanings of Glong gon yao, the data gathered from fieldwork in thirty-two Tai Yai villages shows that senior citizens play an important role in preserving the local wisdom and still remains the pillar of the villages in providing references, supporting traditional festivals, and holding a status of leaders in directing rituals as teachers in the community.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้เสียภาษีอากรให้กับรัฐบาล เพราะงบประมาณที่ผู้วิจัยนำมาดำเนินการ ได้รับจากงบประมาณแผ่นดินที่รัฐบาลจัดสรรให้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้สนับสนุนทุกท่าน ได้แก่ ประชาชนไทยเจ้าของทุนวิจัยนี้ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ขำคม พรประสิทธิ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์ ที่ร่วมทำวิจัยด้วยกัน โดยเฉพาะขอขอบคุณ คุณวารุณี ฉิมะวงษ์ ผู้ช่วยวิจัยที่ทุ่มเทให้กับงานอย่างไม่ย่อท้อ ทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มได้โดยปราศจากอุปสรรคใด ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบพระคุณวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้กรุณาให้ข้อมูล และอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่ประสานงานช่วยนำทางไปพบศิลปิน รวมทั้งอำนวยความสะดวกในทุก ๆ ด้าน งานวิจัยนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากศิลปินทุกท่านตามที่ได้กล่าวนามไว้ในภาคผนวก ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านทั้งหลายที่ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และยังให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้อย่างมาก ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศิลปินทุกท่านด้วยความสำนึกในพระคุณยิ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์

หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

คำนำ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
บทที่ ๒ บริบทที่เกี่ยวข้องกับชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๒๐
บทที่ ๓ วัฒนธรรมบรรเลงดนตรีไทใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๔๒
บทที่ ๔ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้.....	๔๓
บทที่ ๕ ลักษณะและความหมายของกลองกันยาวในวัฒนธรรมดนตรี.....	๔๔
ชาวไทใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน	
บทที่ ๖ บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	๔๕
บรรณานุกรม.....	๔๘
ภาคผนวก.....	๖๘

บทที่ ๑

บทนำ

ผู้สูงอายุถือเป็นแหล่งความรู้เชิงวัฒนธรรมของมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์และทุกชนชั้น การสืบค้นภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมที่ดีที่สุดจึงต้องดำเนินการสืบค้นจากผู้ที่ได้รับสืบทอดภูมิปัญญาอันเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ปรากฏในวิถีชีวิตของผู้ที่เกิดก่อน สำหรับในประเทศไทย ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและรัฐบาลมีความกังวลในการจัดหาสวัสดิการและความมั่นคงทางชีวิตของผู้สูงอายุ กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประมาณการว่าในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จะมีจำนวนผู้สูงอายุเป็นจำนวน ๗,๖๓๕,๐๐๐ คน จากประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๖๔ ล้านคน (กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์, ๒๕๓๘ : ๑๐)

แม้ภาระการเลี้ยงดูและอัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุอาจดูเหมือนอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ เพราะประเทศไทยยังขาดความพร้อมในการวางแผนกลยุทธ์ที่ดีในการรองรับภาระเรื่องนี้

ในทางกลับกัน สำหรับหน่วยงานที่สร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมแล้ว การที่มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นถือเป็นโอกาสอันดีเพราะการสืบค้นด้านวัฒนธรรมจำเป็นต้องพึ่งพาประสบการณ์ของผู้รู้จริงที่ส่วนใหญ่ประสบการณ์เหล่านั้นมักพบในผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานนับพันปี อย่างเช่นชาวไทยใหญ่ในเขตล้านนาของไทย

ล้านนาเป็นอาณาจักรโบราณซึ่งมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ตั้งอยู่ในบริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ได้แก่ เชียงแสน เชียงราย เชียงของ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ อาณาจักรล้านนาได้ขยายใหญ่ขึ้นรวมไปถึงทริภุชชัย (ลำพูน) บริเวณแม่น้ำปิง วัง อาณาจักรล้านนาคือบริเวณที่เป็นจังหวัดเชียงราย พะเยา เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ปัจจุบัน ประชากรของล้านนา เป็นชาวล้านนาดั้งเดิมและมีชาวไทย (ไต) ชาวไทหรือที่รู้จักกันในชื่อไทใหญ่มีความเป็นมาหลายร้อยปี

จากการสืบค้นทางประวัติศาสตร์พบว่า ชาวไทยมีกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งรกรากสืบทอดภูมิปัญญาในแผ่นดินไทย ได้แก่ ชาวไทใหญ่ ชาวกะเหรี่ยง ชาวส่วย ชาวลาวพุงคำ ชาวไทมีรกรากอยู่ในมณฑลยูนนานประเทศจีนและรัฐฉานของประเทศพม่า สำหรับชาวไทยใหญ่ในประเทศไทยคือประชากร ส่วนใหญ่ของชนชาติเชื้อสายรัฐฉานในประเทศพม่า ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ รัฐบาลพม่าได้ผนวกดินแดนรัฐฉานเข้าเป็น

ส่วนหนึ่งของประเทศพม่าตามข้อตกลงสนธิสัญญาปางโหลง(สมพงษ์ วิทวัสศักดิ์พันธ์, ๒๕๔๔ : ๔๓๒) ดังนั้น บางกลุ่มในรัฐฉานจึงต้องการอิสรภาพจากประเทศพม่า และเกิดการต่อสู้ยืดเยื้อยาวนานมาเป็นเวลาร่วม ๕๐ ปี จึงทำให้ชาวไทยอพยพจากรัฐฉาน ประเทศพม่าหนีเหตุการณ์ความรุนแรง และสภาพการผิดเคืองทางเศรษฐกิจของประเทศพม่า เดินทางตั้งรกรากในทางตอนเหนือของประเทศไทย ในจังหวัด ต่าง ๆ เหล่านี้คือ เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน (สนั่น ธรรมธิ, ๒๕๓๖ : ๘๑)

ชาวไทยใหญ่หรือฉานมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ถึงแม้จะอพยพไปอยู่ในดินแดนอื่นแล้ว ก็ยังคงรักษาขนบประเพณีวัฒนธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น ในประเทศไทย ชาวไทใหญ่ยังคงสืบทอดประเพณีปอยกันตอ เพื่อขอโทษขอขมาหลังออกพรรษา ปอย การแสดงลิเกไทใหญ่ (จ๊าด ไตหรือจ๊าดไต) การบรรเลงวงดนตรีตอยฮอรัน การสืบทอดวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ในประเทศพม่า นั้น ได้มีการศึกษาค้นคว้าไว้ทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วรรณกรรม ภาษา ศาสนาและความเชื่อเป็นสำคัญ ดังปรากฏในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หากยังขาดการศึกษาเฉพาะด้านทางวัฒนธรรมดนตรี

เนื่องด้วยหน่วยวิจัยวัฒนธรรมดนตรีไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีภาระหน้าที่ในการศึกษาภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมดนตรีของไทย จึงเห็นความสำคัญของการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทใหญ่ โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มศิลปินผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้รู้ ผู้ชำนาญการ ความรู้ของศิลปินผู้สูงอายุเหล่านี้เป็นคลังทรัพยากรภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ซึ่งควรได้รับการศึกษาค้นคว้าและจดบันทึกไว้ให้เป็นหลักฐานทางวิชาการเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาของผู้ที่สนใจต่อไป

ประเด็นสำคัญในการศึกษาชุด โครงการวิจัยนี้จะ ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีชาวไทใหญ่ ๓ ประเด็น คือ วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดดนตรีไทใหญ่ สัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาวซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่

อนึ่ง หากคลังปัญญาวัฒนธรรมจากศิลปินผู้สูงอายุชาวไทใหญ่นี้ไม่ได้ถูกรวบรวมไว้ มีความเป็นไปได้ว่าชาวไทใหญ่รุ่นหลังอาจจะไม่สามารถหาร่องรอยทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาของตนได้ต่อไปในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ด้วยเหตุนี้จึงเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่คณะผู้วิจัยจะต้องสืบหาภูมิปัญญาคนตรีพื้นเมืองของชาวไทใหญ่กลุ่มผู้สูงอายุที่ยังคงหลงเหลืออยู่อย่างไม่มากนักในดินแดนตอนเหนือซึ่งมี อาณาเขตติดกับประเทศพม่า อันได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะ

นำเสนอผลงานวิจัยวัฒนธรรมคนตรีไทใหญ่ที่ได้ศึกษาจากคลังทรัพยากรทางปัญญาของผู้สูงอายุชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และงานวิจัยชิ้นต่อไปจะทำการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายตามลำดับ

กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

ปัจจุบัน การพัฒนาสังคมของประเทศไทยมุ่งเน้นไปที่การสร้างความสำเร็จทางวัตถุโดยให้ความสำคัญกับความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจเป็นอันแรก สิ่งที่ถูกละเลยไปในสมัยโลกาภิวัตน์นี้คือการสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจให้กับคนในชาติ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น ธุรกิจ อุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้รับการดูแลจากรัฐบาลเป็นกรณีพิเศษ เนื่องมาจากความต้องการที่จะยกระดับประคองเศรษฐกิจของไทยให้มีความแข็งแกร่งสู้กับประเทศที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เช่น อเมริกาและยุโรปได้ ในขณะที่วัฒนธรรมทางจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม (Non-Material Culture) อันเป็นความแข็งแกร่งของคนในสังคมซึ่งอยู่ภายใน แต่สามารถแสดงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทยอย่างชัดเจนและมั่นคง เช่น กฎเกณฑ์ทางสังคม ระเบียบประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษไทยนั้นกำลังถูกละเลย และถูกเรียกความจำเป็นและสำคัญเป็นลำดับท้ายเสมอ

วัฒนธรรมทั้งสองที่กล่าวมานี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง แต่อัตราความเร็วในการเปลี่ยนแปลงจะช้าเร็วต่างกัน ขึ้นอยู่กับความใส่ใจของคนในสังคมนั้น แม้การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุจะเกิดได้อย่างรวดเร็วกว่าการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ เพราะเรื่องที่เป็นนามธรรม เช่น ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาโดยผ่านกระบวนการสืบทอดที่ยาวนานก็ตาม หากวัฒนธรรมทางจิตใจถูกละเลยเป็นระยะเวลาานพอสมควร ก็อาจเป็นการยากที่จะปลูกฝังให้อุชนรุ่นหลังได้ซึมซับวัฒนธรรมด้านจิตใจเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง อันอาจส่งผลให้เอกลักษณ์สำคัญของชาติไทยค่อย ๆ เสื่อมสลาย ถ้ารัฐบาลให้การสนับสนุนทางด้านวัตถุมากขึ้นแต่เพิกเฉยกับความเจริญด้านจิตใจจะทำให้ความเจริญทางจิตใจพัฒนาไม่ทันกับความเจริญด้านวัตถุ สังคมไทยจะระส่ำระสาย ผู้คนจะยากจนลงเพราะคนในสังคมทุ่มเงินให้กับวัตถุตามกระแสค่านิยมที่รัฐบาลสนับสนุน ความอ่อนแอทางวัฒนธรรม (Culture Lag) อาจส่งผลให้ความเข้มแข็งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมย่อยสลายไปโดยไม่อาจเรียกคืนกลับมาได้

โครงการวิจัยชุดผู้สูงอายุกับทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านคนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยโครงการย่อย ๓ โครงการ ที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยเน้นในเรื่อง วัฒนธรรมการบรรเลง ความเชื่อ พิธีกรรม และทำการศึกษาวิเคราะห์เชิงกายภาพและความหมายของเครื่องดนตรี เพื่อ

นำไปสู่ความเข้าใจคนตรีประจำถิ่น และสร้างความแข็งแกร่งในการรักษาวัฒนธรรมคนตรีไทยให้แก่ชุมชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย

การนำเสนอผลงานวิจัยในรูปภาพรวมขององค์ความรู้ทั้ง ๓ องค์ประกอบนี้จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงในการมองภาพสะท้อนของวิถีชีวิตคนในถิ่นต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ไม่กระจัดกระจายกัน ต่างจากงานวิจัยย่อยที่มุ่งศึกษาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมคนตรีไทยเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น และไม่มีกรรวบรวมไว้เป็นชุดข้อมูลที่เป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การวิจัยมุ่งศึกษาด้านวัฒนธรรมคนตรีของชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเน้นความสำคัญดังต่อไปนี้

๑. วิธีการบรรเลงเครื่องดนตรี ระเบียบวิธีการบรรเลงของวงดนตรีและโอกาสที่ใช้ในการแสดง
๒. พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดดนตรี
๓. สัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ทำการตีพิมพ์ชุดผลงานวิจัยที่มีความสมบูรณ์ที่สุดสำหรับทุกภาคของประเทศไทยครบถ้วนทุกแง่มุมที่มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อประเทศชาติด้านวัฒนธรรมคนตรีประจำชาติ

๒. เสนอผลงานในที่ประชุมวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ

๓. นำมาใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต และศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายวิชาประวัติศาสตร์ไทย ประวัติดนตรีพื้นเมืองไทย ทักษะดุริยางค์ไทย ดนตรีประกอบการแสดง ระเบียบวิธีวิจัยทางศิลปะ วิจัยดุริยางคศิลป์ไทย อาศรมศึกษาในวิชาเฉพาะ สัมมนาประวัติดนตรีไทย สัมมนาทฤษฎีดุริยางค์ไทย และรายวิชาดนตรีชาติพันธุ์วรรณนา และเป็นแหล่งอ้างอิงของนักศึกษาด้านดนตรีในมหาวิทยาลัย ทั่วประเทศ

ได้ทำการรวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรมคนตรีไทยเพื่อนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมของ ศูนย์วัฒนธรรมภูมิภาคทั่วทุกภาคของประเทศไทย

แผนที่จังหวัดที่ทำวิจัย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

หนังสือ ฟ็อนเซิง : อิทธิพลที่มีต่อฟ็อนในล้านนา มีสนั่น ธรรมธิ เป็นบรรณาธิการ (๒๕๓๗) เป็นเอกสารวิชาการชุดล้านนาการศึกษาลำดับที่ ๖ ของโครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ๔ ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ๑. สาระและพรรณนาของของวิทยากรจากการถอดแบบบันทึกเสียง จากการสัมภาษณ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่ในวงการฟ็อนรำ ได้แก่ ครูคำ กาไว้อ อาจารย์เฉลิมศรี พรหมสุวรรณ ผศ.ดร.ดิเรก มหัทธนะสิน อาจารย์ธีรยุทธ ขวงศรี ผศ.ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล ๒. บทความประกอบการสัมมนา ได้แก่ การถ่ายทอดฟ็อนโบราณ ศิลปะการต่อสู้ของล้านนา - การแสดง ฟ็อนเซิง : อิทธิพลต่อฟ็อนประดิษฐ์ และ อิทธิพลของเซิงที่มีต่อฟ็อนในล้านนา : แนวคิดรวบยอด ๓. บทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่อง เป็นบทความเสริมที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวเนื่องกันกับหัวข้อการสัมมนา และนิทรรศการ ได้แก่ เพลงและการละเล่นพื้นบ้านล้านนา : ความสัมพันธ์กับความเชื่อและพิธีกรรม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ของศิลปะการแสดงล้านนา และ สาวไหม - ลายเซิง ๔. คำบรรยายประกอบการสัมมนา เป็นสาระที่ได้จากคำบรรยายประกอบภาพนิทรรศการ เช่น ลีลาฟ็อนเซิง และไม้ค้อน (พลอง) แบบไทยใหญ่ (ชาวไต) ฟ็อนเซิงของไทยวน (คนเมือง) เครื่องดนตรีประกอบการฟ็อนเซิงของครูแต่ละคนจะใช้เสียงดนตรีประกอบต่างกัน ไปตามความถนัด ได้แก่ กลองอุเจ้ (ภาษาพม่าว่า O'Si บางท่านออกเสียงปู่เง่บ้าง ปัดเง่บ้าง) กลองสะบัดชัย กลองถึงบ้อม กลองสิ่งหม่อง กลองมองเซิง และวงดั่งถึง เป็นต้น ทั้งนี้กลองอุเจ้ หรือที่ชาวไทยใหญ่ เรียก กลองกันขาว มีจังหวะการบรรเลงที่ตื้นตื้น เร้าใจด้วยลีลาอันหลากหลายของการตีกลองและฉาบ บรรเลงได้ในหลายโอกาส เช่น เพื่อความสนุกสนาน ในงานบุญที่มีคร้วทาน ประกอบการฟ็อนดาบ ฟ็อนเซิง รวมไปถึงการฟ็อนกิ่งกะหล่ำ และเดินโตของชาวไทยใหญ่ด้วย ส่วนการมองเซิง หรือมองเซิง เป็นดนตรีที่มีจังหวะบรรเลงแบบไทยใหญ่ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงประกอบด้วยฉาบ ๑ คู่ กลองมองเซิง และหม่อง ๑ ชุด บรรเลงในงานบุญที่มีการแห่คร้วทาน หรือใช้ประกอบการฟ็อนมองเซิง ฟ็อนเมืองก่ายลาย ฟ็อนเงี้ยว ฟ็อนเซิง เป็นต้น

ฟ็อนพื้นเมือง ของชลลดา ยุคตะบุตร (ม.ป.ป.) กล่าวถึงฟ็อนพื้นเมืองซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของทางล้านนาที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ที่คงไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอดและได้มีการคิดทำฟ็อนต่าง ๆ จากวิถีชีวิตและนำมาประยุกต์ให้เป็นท่วงท่าที่มีความอ่อนช้อยสวยงาม เพื่อให้เป็นลักษณะเฉพาะที่สวยงามของทางล้านนา หนังสือเล่มนี้ได้้นำการฟ็อนบางส่วนมาแนะนำให้รู้จัก รวมถึงความหมาย ที่มาของการฟ็อนต่าง ๆ เครื่องแต่งกาย ทำฟ็อน และเครื่องดนตรี ซึ่งบางฟ็อนนั้นก็เป็นที่รู้จัก และบางฟ็อนบางคนยังไม่รู้จัก เช่น ฟ็อนเงี้ยว หมายถึงการฟ็อนแบบไทยใหญ่ (คนไทยล้านนามักจะเรียกชาวไทยใหญ่ว่า “เงี้ยว” ในขณะที่ชาว

ไทยใหญ่มักจะเรียกตนเองว่า “ไต” ชาวไทยใหญ่บางส่วนมาอาศัยอยู่ในรัฐฉานของสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า เข้าไปถึงบางส่วนของทิศตะวันตกของยูนาน และลงมาทางทิศใต้จนถึงประเทศไทยในภาคเหนือมีหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย โดยเฉพาะในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีประชาชนส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้ศิลปะการฟ้อนของชาวไทยใหญ่ จึงมีอิทธิพลผสมผสานกับศิลปะของไทยล้านนา การฟ้อนที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่ เล่น โดกิงกะหฺร่า (กินนรา) หรือฟ้อนหางนก ก่าเป้อคอง มองเซิง ฟ็อนไต (ไทยใหญ่) ฟ็อนเงี้ยว พบว่า มี ๖ อย่าง คือ ฟ็อนเงี้ยว ฟ็อนไทย (ฟ็อนไต) ฟ็อนไต ฟ็อนนกกหรือฟ็อนกิงกะหฺร่าก่าลาย และก่าไท (ก่าไต) โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟ็อนไต ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการใช้เครื่องดนตรีสากลประเภทแบนโจ แอ็คคอร์ดียน ประกอบด้วย ซึ่งต่อมาวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้นำฟ็อนไตมาแสดงจึงมีการปรับปรุงเครื่องดนตรีมาเป็นวงพื้นเมือง ประกอบด้วย สะล้อ ซึง ปี่จุม เครื่องประกอบจังหวะคือ กลองและเกราะ

การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ โดยสุทัศน์ กันทะมา (๒๕๔๒) เป็นปริญญา นิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย และกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่คงอยู่ พื้นที่ทำการวิจัย คือ บ้านขุนยวม หมู่ที่ ๕ ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวถึงชาวไทยใหญ่ ว่ามีภาษาเป็นของตัวเองทั้งภาษาเป็นของตัวเองทั้งภาษาพูดภาษาเขียน มีลักษณะเด่นที่รู้จักกันดี คือ คำขายแก่ง และเป็นผู้มีศรัทธาแรงกล้าในการทำบุญทำทาน อย่างที่คนเมืองมีคำพูดว่า “กินอย่างม่าน ดานอย่างเงี้ยว” หมายความว่า พม่าถือเรื่องกินเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนคนไทยใหญ่ ถือการทำบุญทำทานเป็นเรื่องยิ่งใหญ่

ในส่วนการละเล่นมีการฟ้อนรำซึ่งในภาษาไทยใหญ่ เรียกว่า “ก่า” จะมีลีลาอ่อนช้อยสวยงามมีจังหวะดนตรี การฟ้อนรำที่จะแสดงในเหลินสิบเอ็ด ได้แก่ “ก่าแลว” เป็นการฟ้อนดาบ ประยุกต์มาจากแม่ไม้การต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบ “ก่าลาย” คือการฟ้อนรำที่ประยุกต์มาจากลีลาการต่อสู้ด้วยมือเปล่า “ก่าค็อน” คือการฟ้อนรำที่ประยุกต์มาจากการใช้ไม้ค็อนเป็นอาวุธ (ค็อน แปลว่า ไม้กระบอง) “ก่ารูปัสต์วี่” คือการฟ้อนรำที่ผู้ฟ้อนแต่งกายเลียนแบบสัตว์ต่าง ๆ ทั้งของจริงและในนิยายของชาวไทยใหญ่ หรือสัตว์ที่จินตนาการต่าง ๆ เช่น ร่ากิงกะหฺร่า (กินรีหรือนางนก) ก่าเป้อ (ผีเสื้อ) ร่าไต (สิงโต) ร่ากวาง การฟ้อนรำอื่น ๆ เป็นการฟ้อนรำชนิดต่าง ๆ ตามจังหวะดนตรี เช่น ฟ็อนรำตามจังหวะกลองก้นยาว เรียกว่า “ก่ากลองก้นยาว” ฟ็อนรำกลองมองเซิง เรียกว่า “ก่ากลองมองเซิง” ซึ่งการแสดงต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องประกอบด้วยจังหวะของฆ้อง กลอง

ฉาบ เป็นสำคัญ นอกจากนั้นยังมีการ “เสดความ” คือการ ได้กลอนสดเป็นภาษาไทยใหญ่ ระหว่างชาย – หญิง ทำนองกลอนเป็นทำนองเพลงไทยใหญ่มีหลายทำนอง เช่น ล่องคง ปานแซง นกก็้อ อือถูกอ่อน จะนิยมเสดความกันในตอนกลางคืนของงานปอยสังลอง หรืองานมงคลที่จัดที่บ้าน เช่น แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ โดยจะเล่นกันในตอนกลางคืนเพื่อเป็นเพื่อนเจ้าภาพงาน

สำหรับประเพณีวัฒนธรรม หรือ “หย่าสี่สิบสองเหลิน” จะมีแทบทุกเดือน คดจะเน้นการทำบุญทำทานเป็นหลักทั้งนี้เพราะชาวไทยใหญ่นับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด “หย่าสี่สิบสอง เหลิน” หรือ กำหนดการประเพณี ซึ่งตรงกับคำว่า “ราสี ๑๒ เดือน” หรือประเพณี ๑๒ เดือน ประกอบด้วย

เดือน	ชาวไทยใหญ่เรียก	ตามปฏิทินสากล	วัฒนธรรมประเพณี
๑	เหลินเจียง	ธันวาคม	การถวายข้าวใหม่
๒	เหลินกำ	มกราคม	เดือนกำ ไม่ทำการมงคลใด ๆ
๓	เหลินสาม	กุมภาพันธ์	ตานก้องโหล ตานข้าวหย่าก๊ว
๔	เหลินสี่	มีนาคม	ปอยสังลอง ต่างซอมต่อโหลง
๕	เหลินห้า	เมษายน	กั้นตอ เลี้ยงผีเจ้าเมือง
๖	เหลินหก	พฤษภาคม	ปอยจ่าตี้ ปอยบอกไฟ
๗	เหลินเจ็ด	มิถุนายน	ลอกเหมือง แบ่งฝ้าย
๘	เหลินแปด	กรกฎาคม	เข้าพรรษา ปอยจ่าก๊ะ
๙	เหลินเก้า	สิงหาคม	ปอยจ่าก้อก
๑๐	เหลินสิบ	กันยายน	ต่างซอมต่อโหลง
๑๑	เหลินสิบเอ็ด	ตุลาคม	การแสนซอมโก้จา จองพารา หลู้เตนแหง
๑๒	เหลินสิบสอง	พฤศจิกายน	ปอยสังกานถิ่ง ปอยหมั่งกะป่า

ในเรื่องศาสนาและความเชื่อ แยกให้เห็นว่าด้านศาสนาตั้งแต่อดีต ชาวไทยใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัด (จอง) ที่ใช้ประกอบศาสนพิธีและทำบุญ ด้านความเชื่อจำแนกเป็นความเชื่อเรื่องผีเจ้าเมืองเท่านั้น ไม่มีการนับถือผีบ้าน บ้านชาวไทยใหญ่จึงไม่มีศาลพระภูมิเจ้าที่ เวลาจะเดินทางออกนอกชุมชน หรือมีคนในบ้านล้มป่วย จะมีการจุดเทียนบอกกล่าวศาลเจ้าเมืองให้เดินทางปลอดภัยหรือให้รักษาผู้ป่วยหายจากการป่วยไข้ หากชุมชนมีงานประเพณีหรืองานบุญก็จะจุดเทียนบอกกล่าวเจ้าเมืองก่อนแล้วจึงทำพิธีที่วัดหรือบ้าน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม มีให้เห็นในการจะทำการมงคลต่างๆ เช่น การปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน ซึ่งจะต้องหาฤกษ์ยามที่ดีเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองและครอบครัว โดยให้สละประจำหมู่บ้านเป็นผู้ดูฤกษ์ยามให้

สำหรับผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. เงื่อนไข ปัจจัย ที่ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่คือ การเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่อยู่ในรูปของความเชื่อ ซึ่งมีการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรม จนกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ ศาสนาและความเชื่อได้ให้ความสำคัญต่อคำสอน โดยมีพิธีกรรมเป็นส่วนเชื่อมโยง ผ่านการกล่อมเกลาโดยชุมชนทำให้มีการปฏิบัติสืบต่อมา เป็นการกระทำซ้ำจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง

๒. ส่วนกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนชาวไทยใหญ่คงอยู่นั้นประกอบด้วยครอบครัว จะทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาพูด แบบแผน ความประพฤติดตามวิถีชีวิตแก่ลูก ผู้อาวุโสทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการจัดพิธีกรรมต่างๆ พระทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรมและการศึกษา ผู้ชำนาญการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆ เช่น พิธีกรรม ความรู้ทางการช่าง หัตถกรรม ผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดและสนับสนุนประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน เครื่องญาติทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือในการทำพิธีกรรมต่างๆ

วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ที่คงอยู่นั้น ไม่ได้คงอยู่เหมือนเช่นในอดีต มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านคุณค่าของวัฒนธรรมและรูปแบบ

งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย โดยพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (๒๕๔๘) ซึ่งเขียนช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ ประมาณเมื่อ ๕๐ ปีก่อน เรื่องราวในหนังสือแบ่งออกเป็น ๒ ภาค ภาคที่ ๑) ว่าด้วยชนชาติไทยทั่วไป เนื้อหาเป็นข้อควรรู้เกี่ยวกับชนชาติไทย อาณาจักรไทยน่านเจ้า การเคลื่อนที่ของชนชาติไทยจากเหนือลงมาได้ ภูมิถิ่นนาของชนชาติไทยในสมัยปัจจุบันอันเกี่ยวข้องกับไทยในประเทศไทยหรือไทยสยาม ภาคที่

๒) ว่าด้วยเรื่องของไทยสาขาต่างๆ ในปัจจุบัน เช่น ไทยลานช้าง (ลาว) ไทยใหญ่ (ฝรั่งเรียกว่า “ชาน” หรือ “ฉาน” ตามที่พม่าเรียก และบางทีในประเทศไทยเราเองเรียกว่า “เงี้ยว” ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวไทยใหญ่เองก็ไม่พอใจที่จะถูกเรียก) ไทยอาหมและไทยในดงเกี้ยว

ในเรื่องเหล่านี้ยังแทรกเรื่องปลูกใจ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ไว้ อย่างน่าสนใจยิ่ง นับว่ามีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ของชาติไทยมาก พลตรีหลวงวิจิตรวาทการมีความเห็นว่าเชื้อชาติไทยในประเทศไทยเป็นสาขาหนึ่งของเชื้อชาติไทที่กระจายตามที่ต่างๆ ดังเช่น ความตอนหนึ่งในหนังสือได้กล่าวไว้ว่า “...เชื้อชาติไทยเราเป็นเชื้อชาติใหญ่ สมกับที่นักค้นคว้าฝรั่งเรียกว่า Grand race พี่น้องเชื้อชาติเดียวกันกับเรายังกระจัดกระจายอยู่หลายแห่ง และทุกแห่งเขาก็รู้ตัวว่าเขาเป็นไทย แต่น้อยคนจะทราบว่พี่น้องร่วมเชื้อชาติของเขา ได้มามีอาณาจักรมั่นคงอยู่ทางทิศใต้...” บทประพันธ์เพลงและละครร้องของท่าน เช่น เพลงได้ร่มของไทย ที่ขึ้นต้นว่า “ได้ร่มธงไทยร่มเย็น เหมือนดังอยู่ในร่ม โพธิ์ ร่ม ไทร ที่มีกิ่งใบแน่นหนา ชาติไทยใหญ่หลวงแต่กระจัดกระจาย ถูกแยกแบ่งย้ายไปอยู่หลายสาขา...” แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ภาษา หรือที่เรียกตนเองว่า ไท หรือ ไต ไม่ใช่จะมีอยู่เพียงในประเทศไทยเท่านั้น ยังมีชนเผ่าไทซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยอยู่ตามประเทศต่างๆ เช่น ในประเทศจีน พม่า ลาว เวียดนามและอินเดีย

หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัด แม่ฮ่องสอน ของคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (๒๕๔๒) โดยกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องใน โอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ จำนวน ๘ เล่ม แยกตามจังหวัดละ ๑ เล่ม เป็นหนังสือที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระของท้องถิ่นอย่างกว้างๆ ประกอบด้วยเรื่องภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมสังคม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ มรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี และ โครงการตามพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาพัฒนาชนบทให้อยู่ดีกินดี พร้อมรูปภาพประกอบ โดยส่วนหนึ่งในบทมรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การละเล่นพื้นบ้าน นาฏศิลป์และดนตรี ศาสนาพิธีกรรมและความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นและการกินอยู่ ดังเช่น -องค์ประกอบของจ๊าดไต (ลิเกไทยใหญ่) คล้ายกับคณะลิเกของภาคกลางประกอบด้วยชุดนักแสดง ชุดดนตรี มีฉาก มีเวที มีการแต่งกายตามท้องเรื่องที่แสดง การแสดงจะเริ่มด้วยพิธีไหว้ครู มีเครื่องเช่นไหว้ตามประเพณีไต (ไทยใหญ่) ประกอบด้วย กล้าย มะพร้าว หมาก พลุ บุหรี่

เมียง ผ้าขาว ผ้าแดง เทียน รูป บรรจุในกะละมังขนาดปานกลาง เมื่อหัวหน้าคณะหรือผู้อาวุโสในคณะทำพิธีไหว้ครูสุรัสวดี (วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่นักแสดงเคารพนับถือ) เสร็จแล้วจะมีการร่ายรำเป็นชุดเพื่อบูชาครูการแสดง หลังจากนั้นจะมีการร้องเพลงแสดงความชื่นชมต่องานที่จัด ขอบคุณผู้ชม และการแสดงตามเนื้อเรื่อง queเตรียมมาตามลำดับ

ชาวไทยใหญ่ แม่ฮ่องสอน บนวิถีโลกไร้พรมแดน โดย อมรรรัตน์ ปานกล้า (๒๕๓๕) กล่าวว่า ปัจจุบันในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก พื้นที่อาศัยมีอาณาบริเวณกว้างในเขต ัฐฐานของพม่า แม่ฮ่องสอน ตอนเหนือของจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย นอกจากนี้ยังอาศัยอยู่ในเขตได้ ึ่งทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน ชาวไทยใหญ่มีวิถีการดำเนินชีวิตเหมือนคนไทย นับถือพุทธศาสนา และยังมีนิคมให้ลูกๆบวชเป็นสามเณรเพื่อจะได้ศึกษาเล่าเรียน คนไทยใหญ่ที่แม่ฮ่องสอนยังคงพูดภาษาไทย ใหญ่ทั้งคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ มีการร้องบทกลอนสดสรรเสริญเยินยอและเกี่ยวพาราสิกัน ที่เรียกว่า การเอ็ด ึ่งความ แม้ว่าจะมีเส้นเขตแดนแบ่งกัน แต่ชาวไทยใหญ่ยังไปมาหาสู่ญาติๆที่อยู่รัฐฐานจนถึงเขตตะวันตกเฉียง ใต้ของจีนมิได้ขาด

ลักษณะของภาษาไทยใหญ่(ไต้อ๋อ) ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดย วรณา จันทนาคม (๒๕๒๖) เสนอเป็นปริยฐานิพนธ์ของชั้นมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศิลปากร มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา ในเรื่องต่อไปนี้ ๑. ลักษณะโดยทั่วไปของภาษาไทยใหญ่ ๒. ระบบเสียง ระบบคำของภาษาไทยใหญ่ ๓. ความหมายและการเรียงคำผลการศึกษา พบว่า ลักษณะส่วนใหญ่ของภาษาไทยใหญ่(ไต้อ๋อ) เหมือนกับ ภาษาไทยมาตรฐานคือ มีการสร้างคำในลักษณะคำโดดด้วยวิธีการนำคำมาประสมกัน การเรียงคำเข้า ประโยค เรียงแบบประธาน กริยา กรรม และการเรียงคำขยายจะใช้คำขยายอยู่หลังคำที่ถูกขยาย ในส่วนที่ แตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน คือ ๑. ภาษาไทยใหญ่(ไต้อ๋อ) ไม่มีเสียงพยัญชนะต่อไปนี้ บ /b/ ด/d/จ,ช/ch/ ฉฟ/ฝ/ร/r/ ๒. ภาษาไทยใหญ่มีเสียงประสมเพียงเสียงเดียวคือ สระ เออ-อ ๓. เสียงสระ เอะ/e/ แอะ แอ เมื่อ ตามหลังพยัญชนะต้นในพยางค์ปิด จะทำให้พยัญชนะต้นมีฐานกรณ์เลื่อนไปที่เพดานแข็ง (palatalized) และ เสียงสระเออะ ออ เมื่อตามหลังพยัญชนะต้นในพยางค์ปิดจะทำให้พยัญชนะต้นมีฐานกรณ์เป็นพยัญชนะปาก กลม ๔. เสียงวรรณยุกต์มี ๖ เสียง คือ ๔.๑ เสียงต่ำเลื่อนสูง (Low rising) ๔.๒ เสียงต่ำมีเสียงหยุดในคอ (Low with glottal) ๔.๓ เสียงสูง-ตกมีเสียงหยุดในคอ (High falling with glottal) ๔.๔ เสียงสูง-ระดับ(High

level) ๔.๕ เสียงกลาง-ตก(Mid falling) ๔.๖ เสียงสูงเลื่อนต่ำมีเสียงหยุดในคอ (High slightly falling with glottal) ในด้านคำศัพท์พบว่า ภาษาไทยใหญ่(ไต้อ๋อ) รักษาคำศัพท์ดั้งเดิม ไว้เป็นหลักฐาน และพบว่าคำจำนวนหนึ่ง เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะความหมายกว้างกว่าความหมายแคบกว่า และความหมายแตกต่างไปจากภาษาไทยมาตรฐานลักษณะประโยคในภาษาไทยใหญ่(ไต้อ๋อ) ใช้คำลงท้ายประโยคเพื่อแสดงมาลาของ กริยาว่าเป็นประโยคคำสั่ง ประโยคคำถาม และประโยคขอร้องในการจัดข้อความ โดยเฉพาะการเล่านิทานมีศัพท์เฉพาะที่ใช้แต่ละขั้นตอน คือการอารัมภบท การบอกชื่อเรื่อง เนื้อเรื่องของนิทานและการจบเรื่อง โอกาสในการใช้คำจะมีลักษณะเฉพาะคือ มีการใช้คำสรรพนามแสดงความสุภาพหรือแสดงความสนิทสนมระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

การย้ายถิ่นของชาวไทยใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ โดย ปณิธิ อมาตยกุล (๒๕๔๗) เสนอเป็นปริญญาานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าการย้ายถิ่นฐานของชาวไทยใหญ่ที่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ มีสาเหตุ ๒ ประการด้วยกัน ประการแรกการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน รายได้น้อยไม่พอกับการดำรงชีพ ตลอดจนจนถึงความบีบคั้นทางสังคมและการเมือง ประการที่สองเมืองเชียงใหม่มีแหล่งงานมาก มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงอาศัยอยู่ที่นั่นแล้ว กอปรกับมีความคล้ายคลึงกันทางภาษาและวัฒนธรรม จึงทำให้ง่ายต่อการปรับตัว ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้เกิดขั้นตอนในการย้ายถิ่นฐาน ๒ ลักษณะ คือ ๑. ชาวไทยใหญ่ จะเดินทางออกจากรัฐฉานแล้วมุ่งตรงเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ทันที ๒. ชาวไทยใหญ่จะเดินทางออกจากรัฐฉานเข้าไปอาศัยตามแนวชายแดนประเทศไทยเป็นระยะเวลาหนึ่ง จากนั้นจึงจะเดินทางมาตั้งถิ่นฐานยังเมืองเชียงใหม่

ชุมชนและการสืบทอดวัฒนธรรมของไทใหญ่ในประเทศสหภาพพม่า โดยสุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ (๒๕๔๒) เป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ พื้นที่วิจัยอยู่ในเขตชุมชนชาวไทใหญ่ทางตอนใต้ของรัฐฉาน และในเขตการปกครองมณฑลทะเลย์ทำให้ได้เห็นสภาพการดำเนินอยู่หลายรูปแบบของชุมชนชาวไทใหญ่ร่วมสมัยปัจจุบัน โดยกล่าวถึงประเพณีที่สำคัญของชาวไทใหญ่ ได้แก่

๑) ประเพณีประจำปีในรอบสิบสองเดือน ไทใหญ่ในรัฐฉานมีงานประเพณีประจำปีแทบทุกเดือน มีรายละเอียดพอสังเขปดังต่อไปนี้

เดือน ๑	- วันขึ้นปีใหม่
เดือน ๒	- ถือว่าเป็นเดือนกำ จะไม่จัดงาน ในกลุ่มไทจีนที่อยู่ทางเชียงตุง จะจัดงานเข้ากำ โดยที่ชาวบ้านทุกคนจะถือศีลที่วัดเป็นเวลา ๑๐ วัน
เดือน ๓	- ปอยข้าวยาทุ้ (ข้าวน้ำอ้อย) ข้าวยาทุ้นี้เป็นชื่อของข้าวยาทุ้ ที่มีอยู่ในพุทธประวัติ
เดือน ๔	- ปอยตะปองปอย (งานสิ้นปี)
เดือน ๕ ปีใหม่	- ปอยซอนน้ำ (สงกรานต์)
เดือน ๖	- ซอนน้ำตันโพธิ์
เดือน ๗	- ไม่มีงานบุญ
เดือน ๘	- ปอยเข้าหว่า (เข้าพรรษา)
เดือน ๙-๑๐	- ตานหอมโค้ (เป็นการทำทานในช่วงเข้าพรรษา มีการทำขนมข้าวมุด ข้าวปอง หมากไม้มาถวายพระในช่วงเข้าพรรษา)
เดือน ๑๑	- ปอยออกหว่า (ออกพรรษา)
เดือน ๑๒	- ปอยกินข้าวใหม่ (เมื่อชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ได้แล้ว จะจัดนำข้าวใหม่มาถวายแก่วัดก่อน นอกเหนือจากงานปอยกินข้าวใหม่แล้ว ยังมีงานกฐิน ซึ่งสามารถ เริ่มทำได้นับแต่หลังออกพรรษาเป็นต้นไป)

๒) ประเพณีบวช ชาวไทใหญ่นับถือศาสนาพุทธศาสนาเป็นหลัก ดังนั้นการบวชจึงเป็นประเพณีสำคัญของผู้ชายชาวไทใหญ่ทุกคน แบ่งการบวชออกเป็น ๒ ประเภท คือ บวชพระ และบวชเณร ในงานบวชแต่ละครั้งจะมีการรื่นเริง มีระบำสิงโต ระบำนกอินทรี ตีฆ้อง ตีกลอง มีจักแซง (คล้ายๆ เล่นลิเก) ก่อนที่จะขึ้น

พิธีเข้าบวชเป็นพระจะมีการเล่นดนตรีอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ปอย” เมื่อบวชเสร็จแล้วก็จะเล่นดนตรีและเชิดหุ่นบวช

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ที่สำคัญ ได้แก่

๑) ความเชื่อเรื่องการตาย เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะต้องนำคนตายไปฝังไว้ในที่เดียวกันทั้งหมู่บ้าน ซึ่งเรียกบริเวณนี้ว่า “ป่าเฮ่ว” มักจะอยู่ในทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน เพราะถือว่าทิศนี้เป็นทิศของราหู

๒) ความเชื่อเรื่องผี ชาวไทใหญ่มีความเชื่อเรื่องผีและมีวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาผีในลักษณะต่างๆ เช่น ผีเจ้าเมือง เป็นต้น

๓) ความเชื่อเรื่องการสักร่างกาย ชาวไทใหญ่นิยมการสักตามร่างกาย และมีความเชื่อว่า “ถ้าไม่สักลายไม่เป็นไท”

๔) หมึกสัก การสักร่างกายให้เกิดลวดลายนั้น ชาวไทใหญ่เชื่อว่าน้ำหมึกต้องมาจากสัตว์หลายประเภท โดยแต่ละประเภทจะมีอนุภาพที่แตกต่างกันไป

๕) การตัดผม ผู้หญิงไทใหญ่เมื่อโตขึ้นมักจะนิยมไว้ผมยาวและมีการเกล้าผม เรียกว่า “จ็อกโห”

๖) การขอฝน ชาวไทใหญ่มีพิธีการละเล่นเพื่อขอฝน โดยใช้เชือกแล้วแบ่งคนมาดึงกันคนละด้าน ทั้งชายและหญิง ดึงไปดึงมาเพื่อให้ฝนตก บางครั้งเรียกว่า “องปอย”

๖) ความเชื่อเรื่องนกแก้ว, สุรัสวดี ความเชื่อเกี่ยวกับนกแก้ว(นกฮูก) แพร์หลายในหมู่ชาวไทใหญ่ และมีรูปการบูชาตั้งในบ้านของตนเอง รวมถึงการนำเอานกแก้วเข้ามาอยู่ในบ้านจึงถือว่าทำให้เกิดมงคลและได้รับ โชคลาภ

ดนตรีพื้นบ้าน ของ ณรงค์ สมิตธิธรรม(๒๕๔๕) ได้รวบรวมเอกลักษณ์สำคัญของดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือไว้หลายด้านตั้งแต่เครื่องดนตรีซึ่งประกอบด้วย ม้อง สิ่ง สว่า กลองทั่งถึง กลองยาวเมืองเหนือ กลองสี่หม้อง กลองปู่เจ้ กลองหลวง กลองมองเซิง กลองสะบัดชัย พิณเพ็ชระ โดยได้อธิบายไว้อย่างละเอียด รวมถึงวงดนตรีต่างๆ เช่น วงคกเส็ง วงคำหั่ว วงสะล้อซอซึง พร้อมทั้งกล่าวถึงการเพื่อนรำเพื่อความสนุกสนานและความเชื่อ ได้แก่ การเล่นเพลงลูกกุยเวย การเพื่อนรำอย่างคนเมืองเหนือ และประเพณีการเพื่อนผีปู่ย่า สิ่งที่น่าสนใจชวนให้ติดตามอีกประการหนึ่ง ก็คือชีวประวัติศิลปินดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ ได้แก่ เจ้าหลวงบุญวาทย์วงษ์มานิต สล่าเต้า ไชยรุ่งเรือง สล่ามา สักคิ้ววงศ์ สล่าตัน ไชยทนุ บุญมา ไชยมะโน และลุงเหลิม ช่างทำกลองผีมือดีแห่งเมืองลำปาง ในส่วนท้ายของหนังสือยังได้กล่าวถึงขนบตั้งหรือการขึ้นครู หมายถึงการระลึกถึงคุณครูและการขอละเมิดสิทธิ์อย่างมีวัฒนธรรม ซึ่งกระทำด้วยกาย วาจา และใจที่นอบ

น้อม คำว่าลัทธิในที่นี้คือเพลงที่นำมาเล่น นักดนตรีจะยกขึ้นตั้งเพื่อขออนุญาตครูบาอาจารย์ ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ และล่วงลับไปแล้ว ในการเล่นเพลงที่ท่านได้ประพันธ์ไว้ใช้เครื่องดนตรีที่ได้คิดค้นขึ้นมา ถือว่าเป็นการแสดงความเคารพในภูมิปัญญาของผู้อื่นอย่างนอบน้อม

การตาย ของเสฐียร โกเศศ (๒๕๓๑) ได้กล่าวถึงประเพณีที่ชาวไทยโดยเฉพาะภาคกลางประพุดติ และสืบทอดกันมาแต่ปรัมปราถึงเหตุที่ต้องทำศพ พิธีทำศพ และการเผาศพ พร้อมอธิบายถึงความเชื่อในพิธีศพ ไว้หลายแง่มุม เช่น กรวยดอกไม้รูปเทียน ซึ่งประกอบด้วย เทียน รูปไข่ไว้ในกรวยใบตอง บางแห่งก็มีหมากพลูช่วยให้ศพพนมมือถือไว้ สำหรับนำขึ้นไปไหว้พระจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ศิลปะการร้องเพลงพื้นบ้านไทใหญ่ การเสียดความไต โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน สภาวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน กระทรวงวัฒนธรรม (๒๕๔๕) เป็นหนังสือตามโครงการภูมิบ้านภูมิเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เนื้อหาว่าด้วยประวัติศาสตร์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ลำดับพัฒนาการทางการบินในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดอกไม้และต้นไม้ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน ข้อมูลทั่วไปจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเภทของความไต แผนผังการสัมผัสความไต (เพลงไทใหญ่) และทำเนียบนักร้องเพลงพื้นบ้านไทใหญ่ (เสียดความไต) ผลการศึกษาพบว่าการแสดงการร้องเพลงหรือเสียดความไต เป็นการแสดงออกทางความรู้สึกและอารมณ์ โดยพรรณนาและบรรยายออกมาเป็นเพลงไทใหญ่ ประกอบด้วยกันหลายทำนอง ได้แก่ทำนองปาน-แซง ทำนองล่องคอง ทำนองความว้อก ทำนองนกก็้อ ทำนองหยอบย่อน ทำนองเพลงดอลอ ทำนองความโหลง ทำนองเพลงอ้อลูกอ่อน เป็นต้น การเสียดความไตยังคงนิยมร้องในงานประเพณีของชาวไทใหญ่ ปัจจุบันทำนองบางอย่างสูญหายไปเนื่องจากการแสดงก็จะแสดงหรือขับร้องในงานประเพณี ไม่มีการขับร้องเพื่อการเกี่ยวพาราเสียอย่างแต่อดีต

คนไทใต้คง ไทใหญ่ในยูนนาน โดยประคอง นิมมานเหมินท์และเรืองวิทย์ ลิมปนาท (๒๕๓๘) โดยเป็นหนังสือจากสถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เนื้อหาด้านภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับไทใต้คง คำบรรยายคำสำคัญของการศึกษาเรื่องชนชาติไทในเขตใต้คง แคว้นใต้คง: ถิ่นไทเหนือในยูนนาน คำบรรยายภูมิหลังของไทใต้คงและเส้นทางคมนาคมสมัยโบราณ คำบรรยายความเป็นมาในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทในเขตใต้คง วัฒนธรรมไทใต้คง: การสืบทอดและการพัฒนา การแต่งกายของใต้คง และคนไทใต้คง : ไทกินข้าวเจ้า

เนื้อหาด้านความเชื่อและศาสนา เนื้อหาประกอบด้วยเจ้าพารา-ปู่ขวัญข้าว พุทธกับผีในระบบความเชื่อและศาสนาของคนไทเมืองขอน เนื้อหาด้านภาษาและวรรณกรรม รายละเอียดได้แก่คำบรรยายตัวอักษรไทเหนือและไทอาหม ลักษณะหนึ่งของภาษาไทยใต้คง วรรณกรรมไทใต้คงและนิทานในวัฒนธรรมปลูกข้าวของชนชาติไทใต้คง สำหรับเนื้อหาด้านดนตรีและการบรรเลงประกอบด้วยเพลงและศิลปะการแสดงของชาวไทใต้คง การฟ้อนรำ ดนตรีพื้นบ้านของชาวไทใต้คง

ประวัติศาสตร์ไทใหญ่ โดยสมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ (๒๕๔๔) หนังสือตามโครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท โดยทุนอุดหนุนการวิจัยและการพิมพ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เนื้อหาประกอบด้วยประวัติศาสตร์ไทใหญ่ ดินที่อยู่ ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของไทใหญ่ในเอกสารจีน-ไท ไทใหญ่และดินที่อยู่ การกำเนิดและการย้ายถิ่นของชาวไทใหญ่ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของบรรพบุรุษไทใหญ่ในเอกสารจีน - เอกสารไท การกำเนิดอาณาจักรไทใหญ่ การกำเนิด พัฒนาการและการล่มสลายของอาณาจักรเมืองมวหลวงและอาณาจักรไทใหญ่ อาณาจักรเมืองมวหลวง อาณาจักรเมืองมวหลวงและอาณาจักรจีน อาณาจักรไทใหญ่และอาณาจักรพม่า การล่มสลายของอาณาจักรไทใหญ่ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของอาณาจักรไทใหญ่ ไทใหญ่ในจีนหลังการล่มสลายของอาณาจักรเมืองมวหลวง ไทใหญ่ในจีนปัจจุบัน อาณาจักรไทใหญ่กับราชสำนักจีน การเมือง สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่ในจีน อาณาจักรไทใหญ่กับการขยายอำนาจของพม่าและจีน เมืองไทใหญ่สมัยราชวงศ์ชิง เมืองไทใหญ่ยุคสาธารณรัฐจีน เมืองไทใหญ่ยุคสาธารณรัฐประชาชนจีน และหัวข้อจากอดีตถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาทำให้เกิดความเข้าใจที่ความสำคัญคือชาวไทใหญ่เป็นชุมชนหมู่บ้าน มีพิธี โบราณที่ดำเนินการอยู่ โดยพื้นที่ประเทศไทย โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศลาวมีสถานที่เรียกว่า ศาลปู่ตา แต่ในรัฐฉานคือ “ใจบ้าน” เป็นที่ซึ่งวิญญาณบรรพบุรุษสิงสถิต เมื่อสืบย้อนไปพบว่าชุมชนไทนอกประเทศไทย ชุมชนหมู่บ้านเป็นรากฐานของเศรษฐกิจและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าความเป็นชาตินั้นไม่จำเป็นต้องประกอบด้วยชนเผ่าเดียว ที่สำคัญคือชุมชนต่างๆ ได้อยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน มีประสบการณ์ประวัติศาสตร์ร่วมกันและใช้ภาษาร่วมกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน ชาวไทใหญ่มีปรากฏในประวัติศาสตร์มาช้านาน โดยรัฐฉานและรัฐกะฉิ่นในพม่าถูกกล่าวถึงถึงทั้งในจดหมายเหตุและนิยายของจีนและของไทยท้องถิ่นมาเป็นเวลานาน หนังสือเล่มนี้ยังกล่าวถึงชาวไทใหญ่ในรัฐฉานยังคงต่อสู้ให้หลุดพ้นจากการยึดครองของพม่าโดยชาวไทใหญ่มีความคิดว่ามีความเป็นพี่น้องกับชาวไทในเขตใต้คงของจีนและชาวจีนสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาวไทใหญ่ ชาวไทใหญ่ส่วนหนึ่งหลบเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน

โครงการการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและเสริมสร้างคุณลักษณะนิสัยของเยาวชนโดยใช้ดนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้าน บ้านหนองยาว อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ (๒๕๔๘) ของ สายัณห์ ปัญโญ และคณะ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุและสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเยาวชนโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและการมีส่วนร่วมของชุมชน และเพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวของพระราชบัญญัติการศึกษา ปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ จากการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุขาดการดูแลเอาใจใส่ เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในวัยทำงานจะต้องออกจากบ้านไปทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว รวมไปถึงแสวงหาซึ่งได้มาของวัตถุที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย ผู้สูงอายุจึงไม่มีความมั่นคงทางจิตใจ คณะผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวคิดว่าหากนำเอาดนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้านบ้านนามาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุและสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเยาวชน ได้คงจะเป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้คนทั้งสองวัยได้มีโอกาสในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังได้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของบ้านหนองยาวด้วย การเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุและสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเยาวชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่นำเอาดนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้านล้านนาและอาหารพื้นบ้านมาเป็นกิจกรรม

ทดลองกันยาว: เครื่องดนตรีชาวไทใหญ่ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (๒๕๔๗) ของ สุภกิจ สุบินมิตร เป็นงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิตเสนอต่อมหาวิทยาลัยมหิดลมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของทดลองกันยาวในสังคมวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ลักษณะทางกายภาพ และการประสมวงทดลองกันยาวลักษณะเฉพาะทางด้านดนตรี และการวิเคราะห์ทางดนตรีของทดลองกันยาว โดยศึกษาในพื้นที่ของอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ทดลองกันยาวใช้เล่นประกอบงานประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน และประกอบการฟ้อนต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะทางดนตรีพบว่าทำนองการตีทดลองกันยาวมีอยู่ ๓ ทำนอง ประกอบด้วยเพลงเป็ญปุย ทำนองเพลงล่อแล ทำนองเพลงช่างสัตว์

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา: หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ (๒๕๔๕) ของ วันดี สันติวุฒิเมธีเป็นงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิตเสนอต่อคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการธำรงชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่บริเวณแนวชายแดนไทย-พม่า รวมทั้งทั้งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การสืบทอดและสร้างใหม่ทางอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายขอบของสองรัฐคือรัฐไทยและรัฐพม่า ประการสุดท้ายคือเพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ผลการวิจัยพบว่าความเป็นพื้นที่ชายแดนและสถานการณ์ทางการเมือง

เมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ทำให้ชาวไทใหญ่บ้านเปียงหลวงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอ ชาวไทใหญ่บ้านเปียงหลวงเป็นผู้ปรับเปลี่ยนและสร้างอัตลักษณ์ต่างๆ ขึ้นมายามเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่จึงเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว และสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการอยู่ของชาวไทใหญ่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง

การสร้างและคุณภาพเสียงของเครื่องดนตรีไทยอีสานเหนือ (๒๕๔๘) โดย ปกรณ์ รอดช่างเพื่อน เป็นงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาระบบวิธีการสร้างพินและกลองกันยาว กลวิธีพิเศษและขนาดของช่างพินและช่างกลองในภาคอีสานเหนือ จากการวิจัยพบว่าขั้นตอนของการสร้างเครื่องดนตรีมีรายละเอียดที่แตกต่างกันของแต่ละท่าน บางท่านเน้นคุณภาพเสียง บางท่านเน้นที่รูปทรง ขนาดของกลองมีส่วนแตกต่างกันไป วัสดุที่เลือกใช้ก็เหมือนกันคือใช้ไม้มะหาดทำกลองกันยาว ทุกคนใช้เครื่องมือทุ่นแรง และใช้เวลาอย่างน้อยประมาณ ๓ วันในการสร้างเครื่องดนตรี จากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ากลองกันยาวภาคอีสานจะต้องมีเสียงดังเพื่อควบคุมขบวนแห่และได้ยินจากระยะไกล ๆ

การสร้างและคุณภาพเสียงของเครื่องดนตรีไทยภาคอีสานใต้และภาคกลาง (๒๕๕๐) โดย ปกรณ์ รอดช่างเพื่อน เป็นงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาระบบวิธีการสร้างกระจับปี่และจะเข้ รวมถึงกลองที่เป็นนิยมในภาคอีสานใต้และภาคกลาง ได้แก่ กลองกันตรึมและกลองยาว จากการศึกษาถึงวิธีการสร้างกระจับปี่พบว่าช่างทำกระจับปี่ที่มีชื่อเสียง ๒ ท่าน มีกรรมวิธีที่แตกต่างกันโดยเฉพาะในเรื่องความทันสมัยของเครื่องมือ และวัสดุที่ใช้ในการขึ้นสาย ซึ่งส่งผลให้ได้คุณภาพเสียงกระจับปี่ที่มีความดังต่างกัน จากการศึกษาถึงวิธีการสร้างกลองกันตรึมพบว่าช่างทำกลองกันตรึมส่วนใหญ่มักเลือกใช้วัสดุและอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่มักทำหุ่นกลองจากไม้และหนังด้วยหนังงูเหลือมยกเว้นกลองที่ใช้ในพิธีทรงแม่มศรีภษาโรคนั้นต้องทำจากดินเผาและขึ้นหน้ากลองด้วยหนังตะกวดตามความเชื่อว่าจะทำให้พิธีสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่วนกรรมวิธีการสร้างนั้นมีทั้งที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย จากการศึกษาวิธีการสร้างจะเข้พบว่าช่างทำจะเข้ส่วนใหญ่มักเป็นเจ้าของโรงงานทำเครื่องดนตรีขนาดใหญ่ซึ่งมีเครื่องมือที่ทันสมัย ทำให้มีกรรมวิธีการสร้างและการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ทว่าในบรรดาช่างทำจะเข้ทั้ง ๔ ท่านนั้นมีช่างทำจะเข้ท่านหนึ่งที่มีกรรมวิธีการผลิตที่ค่อนข้างแตกต่างออกไป โดยให้ความพิถีพิถันเป็นพิเศษในขั้นตอนการตกแต่งเสียง ซึ่งอาศัยระยะเวลาในการผลิตค่อนข้างมากและเลือกใช้วัสดุที่แตกต่างไปจากช่างท่านอื่น จากการศึกษาถึงวิธีการสร้างกลองยาวพบว่าอำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง เป็นหมู่บ้านทำกลองที่มีช่างทำกลองอาศัยอยู่มากที่สุด ซึ่งช่างส่วนใหญ่ได้สืบทอดวิชาชีพการทำ

กลองยาวมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งพบช่างทำกลองยาวที่มีชื่อเสียงอยู่ในจังหวัดปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา และฉะเชิงเทราอยู่บ้าง โดยช่างทำกลองยาวที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นช่างทำผลิตกลองรายใหญ่ทำให้มีเครื่องมือและกรรมวิธีการผลิตที่ค่อนข้างทันสมัย ทว่ามีช่างบางท่านยังคงใช้เครื่องมือขนาดเล็ก บางท่านได้สั่งทำหุ่นกลองจากอำเภอป่าโมกมาขึ้นหน้าเอง และจากการศึกษาเรื่องวัสดุที่ใช้ในการทำกลอง ยาวพบว่าช่างส่วนใหญ่เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ใกล้เคียงกันจะแตกต่างกันตรงที่ขนาดและรูปทรงของกลอง ซึ่งเป็นไปตามความชอบของช่างแต่ละท่าน

วัฒนธรรมการสร้างและคุณภาพเสียงเครื่องดนตรีไทยภาคเหนือ ชิงกลางและกลองปูเง่ (๒๕๕๓)

โดย ปกรณ์ รอดช่างเผื่อน เป็นงานวิจัยสนับสนุนโดยกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงวัฒนธรรมการสร้างและคุณภาพของเครื่องดนตรีไทย ภาคเหนือ ประเภทเครื่องตี (ชิงกลาง) และกลองปูเง่ โดยมีพื้นที่ศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง และน่าน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า วิธีสร้างชิงกลาง ส่วนใหญ่มักใช้วัสดุและอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น ส่วนโรงงานที่มีขนาดใหญ่ก็ใช้ เครื่องมือที่ทันสมัย โดยให้เหตุผลว่า ประหยัดเวลา งานรวดเร็ว และเพิ่มปริมาณได้มาก ทว่าในบรรดาช่างสร้างชิงกลาง ทั้ง ๑๓ ท่าน มีกรรมวิธีการผลิตที่ค่อนข้างแตกต่างออกไป โดยเฉพาะรูปแบบและขนาด ส่วนขั้นตอนการตกแต่งเสียงนั้น มีลักษณะใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการเทียบเสียง จากการศึกษาวิธีการสร้างกลองปูเง่ พบว่า ช่างผู้สร้างกลองปูเง่ทั้ง ๔ ท่าน ส่วนใหญ่มักใช้วัสดุและอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น ส่วนน้อยใช้เครื่องมือที่ทันสมัย อาจมีบ้างในบางโรงงานใช้เครื่องมือในลักษณะผสมผสานระหว่างเครื่องมือที่หาได้ในท้องถิ่น และเครื่องมือที่ทันสมัย มักทำหุ่นกลองจากไม้และหนังหุ้มด้วยหนังวัว มีกรรมวิธีเป็นแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยมีลักษณะรูปแบบและขนาดใกล้เคียงกัน

วิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้

๑. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒. ศึกษาข้อมูลจากแหล่งวัฒนธรรมภูมิภาคทุกภาค เช่น ศูนย์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่น สถาบันราชภัฏประจำจังหวัด กลุ่มศิลปินในอำเภอ ตำบลหรือหมู่บ้านที่มีชื่อเสียง

๑ ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒ หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี

๓ หอสมุดสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

๔ สำนักวัฒนธรรมประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๕ หอสมุดประชาชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๖ แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ชุมชนป๊อกลาคเก๊า (โฮงกลาค) อำเภอเมือง

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๗ แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมวัดม่วยต่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้าแหล่งวัฒนธรรม ศิลปินแห่งชาติ ศิลปินดีเด่น
ประจำจังหวัด ครูภูมิปัญญาไทย ศิลปินผู้ถ่ายทอดและผู้รับสืบทอด ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดพิธีกรรม
บุคคลในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นการถ่ายทอดความรู้เรื่องดนตรีไทย

๑ อาจารย์สุเทพ นุชทรวง นายกเทศมนตรีเมืองแม่ฮ่องสอน

๒ อาจารย์ธงชัย สงวนสิทธิ์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

๓ อาจารย์เทพินท์ พงษ์วดี ประธานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุ

๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๔/๑ ถนนผดุงม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๔ ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุ ๗๐ ปี

อยู่บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๘ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๕ ครูประเสริฐ ประคิมฐ์ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่น ๖ ภาคเหนือ อายุ ๕๖ ปี

อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐/๑๐ ถนนชุมลมประพาส ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๖ ครูมานพ ประเสริฐกุล ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุ ๖๐ ปี

อยู่บ้านเลขที่ ๓๐/๗ ซอยขรัวแดง ๑ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๗ อาจารย์สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ อายุ ๖๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๘ ถนนชุมลม-

ประพาส อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๘ อาจารย์สุนทร ชินวงศ์ อายุ ๖๓ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖ ซอย ๔ ถนนปางลือนิคม

ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๕- อาจารย์สุรพล เทพบุญ อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๑/๑ ถนนประดิษฐ์ทองคำ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑๐ ครูปิยะ ยอดเมืองนาย ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่บ้านเลขที่ ๒๒๔ หมู่ ๑ ตำบลขุนขวม อำเภอขุนขวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑๑ ครูคุ้ม มานะ (จเรอ่อน) ปราชญ์ไทใหญ่ อายุ ๕๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐ (๕๐)/พ หมู่ ๑ ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑๒ อาจารย์ชาติชาย (อุสมาน) น้อยสกุล สันทนาการ ๗ (๖) สำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

๑๓ อาจารย์สมพงษ์ หิรัญโกเมนทร์ หัวหน้าคณะจัดไต่บ้านแม่ละนา อยู่บ้านเลขที่ ๓๑ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑๔ อาจารย์อุดม แสนทวีโกศทรัพย์ อายุ ๓๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗๒/๑๑ ถนนสิงหนาทบำรุง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑๕ ครูจำลอง คำแหง อายุ ๗๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗๖/๓ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑๖ ครูหล้า วงศ์ชัย อายุ ๘๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗ ถนนผดุงม่วยค้อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑๗ ครูสามารถ หิมะพันธ์ อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๐/๑ ถนนศิริมงคล ตำบลจองคำ อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑๘ ครูทรงพล ใจดี อายุ ๔๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๕/๑ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑๙ คุณครูบุญ คาสี อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓๓/๑ หมู่ ๑ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๐ ครูขจร ประสานสุข อายุ ๔๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓/๑ หมู่ ๑๒ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๑ ครูดิ (ไม่มีนามสกุล) ศิลปินใหญ่ อายุ ๕๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๒ ครูศรีเวียง ศีวีชัย อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๔ ถนนมรรคสันติ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๓ ครูศิริวัฒน์ ศรีวิชัย อายุ ๖๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕ ถนนขุมลุมประพาส ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๔ ครูผล ไหวพรม อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๑๐ บ้านหัวน้ำแม่สะกิด
ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๕ พระอธิการศีลสังวโร เจ้าอาวาสวัดผาบ่องใต้ ปัจจุบันอายุ ๖๑ ปี

๒๖ นางประพิน ชวเลขา อายุ ๖๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕๐/๒ หมู่ ๑ ตำบลผาบ่อง
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๗ นางเกสร คำผุย อายุ ๘๓ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖ ถนนประชาชนอุทิศ ตำบล
จองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๘ นายผล ไหวพรม อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๑๐ บ้านหัวน้ำแม่สะกิด
ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๙ นายอร่าม พรรณเลิศ อายุ ๗๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๓ ตำบลห้วยโป่ง
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓๐ นายอภิชาติ ปัญญามูลวงษา อายุ ๖๓ ปี นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล
ผาบ่อง อยู่บ้านเลขที่ ๖๖/๑ หมู่ ๑ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๔ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพและสรุปผล

บทที่ ๒

บริบทที่เกี่ยวข้องกับชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอาณาเขตโดยรอบ ได้แก่ ทิศเหนือ จรดสหภาพพม่า ทิศตะวันออก จรดจังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ จรดจังหวัดตาก ทิศตะวันตก จรดสหภาพพม่า โดยมีแม่น้ำสาละวินคั่นเป็นบางช่วง มีพื้นที่โดยรวม ๑๒,๖๘๑.๒๕๕ ตารางกิโลเมตร การปกครองแบ่งออกเป็น ๗ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม อำเภอปาย อำเภอแม่สะเรียง อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอสบเมย และอำเภอปางมะผ้า มีจำนวนตำบล ๔๕ ตำบล และมี ๔๐๒ หมู่บ้าน^๑ ประชากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีจำนวนประมาณ ๒๔๒,๗๔๒ คน (พ.ศ. ๒๕๕๓) แบ่งเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ คนไทยเชื้อสายไทใหญ่ หรือคนไต เป็นกลุ่มที่อยู่บนพื้นที่ราบ และเป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด ชาวไทใหญ่เรียกตัวเองว่า “ไต โทสง” เรียกสั้น ๆ ว่า “ไต” พม่าเรียกว่า “ฉาน” หรือ “ชาน” ชาวไทใหญ่อพยพมาจากรัฐฉาน ซึ่งเป็นบ้านเมืองเดิมในประเทศพม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลายครั้งหลายคราด้วยกัน แบ่งตามสาเหตุที่เข้ามาได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ พวกที่เข้ามาห้กร้างว่างพงหาที่ทำกิน พวกที่หนีศึกสงครามเข้ามา และคนในปกครองของอังกฤษที่เข้ามาทำไม้และค้าขาย^๒

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็น ๑ ใน ๘ จังหวัดที่อยู่ในอาณาจักรล้านนาซึ่งเป็นอาณาจักรโบราณมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ตั้งอยู่ในบริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ได้แก่ เชียงแสน เชียงราย เชียงของ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๕ พญามังรายได้สร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นศูนย์กลางการค้าและการปกครองของล้านนา ในปี พ.ศ. ๑๘๓๕ อาณาจักรล้านนาได้ขยายใหญ่ขึ้นรวมไปถึงหริภุญชัย (ลำพูน) บริเวณแม่น้ำปิง วัง ในปัจจุบันนี้อาณาจักรล้านนาคือ บริเวณที่เป็นจังหวัดเชียงราย พะเยา เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอนปัจจุบัน

^๑ ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง. กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย. “ข้อมูลการปกครอง”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.dopa.go.th/padmic/jungwad๑๖/jungwad๑๖.htm> [ม.ป.ป.]. [เข้าถึงเมื่อ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔]

^๒ แหล่งที่มา : <http://www.maehongson.go.th> [เข้าถึงเมื่อ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๔]

ดินแดนที่เป็นจังหวัดแม่ฮ่องสอนขณะนี้เดิมเป็นป่าทึบและภูเขาสูง มีช้างและสัตว์ป่าต่าง ๆ ชุกชุม ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งรัตนโกสินทร์นั้น เจ้าเมืองหลวงพูทรวงศ์แห่งเชียงใหม่โปรดให้เจ้าแก้วเมืองมา ไปสำรวจดินแดนดังกล่าวและจับช้างป่ามาฝึกไว้ใช้งาน ในระหว่างทาง เจ้าแก้วเมืองมาได้รวบรวมชาว ไทใหญ่ที่อยู่กระจัดกระจายในแถบนั้นเข้ามาตั้งชุมชนในพื้นที่ทำเลดีต่าง ๆ ชุมชนหนึ่งซึ่งเป็นที่ฝึกสอนช้าง ที่คล้องมาได้คือ บ้านแม่ฮ่องสอน ซึ่งต่อมาเพี้ยนเป็น บ้านแม่ฮ่องสอน บ้านแม่ฮ่องสอนกลายเป็นชุมชน ไทใหญ่สำคัญ มีชาวไทใหญ่จากฝั่งพม่าอพยพหนีการจลาจลและศึกสงครามมาอาศัยอยู่มากขึ้นทุกที จนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ เจ้าอินทวิชยานนท์แห่งเชียงใหม่โปรดให้ตั้งชุมชนนี้ขึ้นเป็นเมือง โดยมีชานกะเลเป็นเจ้าเมือง คนแรก และมีชาวไทใหญ่เป็นเจ้าเมืองสืบต่อมาอีกหลายคน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีการจัดระเบียบการ ปกครองใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ แม่ฮ่องสอนถูกรวมเข้ากับเมืองขุนยวม ขวม และปาย เป็นแขวงเรียกว่า บริเวณเมืองเชียงใหม่ตะวันตก ปี พ.ศ. ๒๔๖๖ เปลี่ยนชื่อเป็นบริเวณพายัพเหนือ ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ แม่ฮ่องสอน ขวม และปายรวมกันเป็นเมืองจัตวาขึ้นกับมณฑลพายัพ โดยมีพระยาศรสุรราช (เปลื้อง) เป็นผู้ว่า ราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนคนแรก และในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ เมื่อเลิกการปกครองแบบมณฑลก็กลายเป็น จังหวัดแม่ฮ่องสอนจนปัจจุบัน”

การตั้งถิ่นฐาน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีประวัติที่ยาวนานก่อนยุคประวัติศาสตร์ แต่ไม่มีเอกสารยืนยันที่แน่นอน พบ เพียงแต่หลักฐานทางโบราณคดีในด้านการตั้งถิ่นฐาน และวิวัฒนาการตั้งแต่ยุคหินเก่าซึ่งมีคาบเกี่ยวอยู่หลาย อำเภอก “ นายเชสเตอร์ กอร์แมน (Chester F. Gorman, ๑๙๗๑) ได้ทำการสำรวจถ้ำต่าง ๆ ในบริเวณอำเภอ ปางมะผ้า อยู่ในช่วงยุคก่อนประวัติศาสตร์ (๑๒,๐๐๐ ปีก่อนพุทธศักราช-พ.ศ. ๑๘๐๐) และพบหลักฐาน

^๑ โยธิน บุญเฉลย, จีรัง คำณวนตา และวิชิ เทิดชูสกุลไพโร. ๒๕๕๑. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการนำร่องการพัฒนา ฐานข้อมูลสำหรับการสร้างเมืองมรดกทางวัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๐. ๓ เล่ม. ชุดโครงการ เครือข่ายงานวิจัยเชิงพื้นที่-ภาคเหนือตอนบน สนับสนุน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) น. ๑๓๖๑-๑๓๖๒.

^๒ พอน หลุยจำวัน. ๒๕๔๙. ศิลปการร้องเพลงพื้นบ้านไทใหญ่ การเสียดความไค. เชียงใหม่: เจริญวัฒนธรรมการพิมพ์. เอกสารเผยแพร่โครงการภูมิบ้านภูมิเมือง พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. คำเนิการ โดย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน กระทรวงวัฒนธรรม. หน้า ๔-๕.

เกี่ยวกับเครื่องมือหินและเมล็ดพืชตระกูลพันธุ์ไม้เลื้อย ตรวจสอบพบว่ามียุคเก่าแก่กว่า ๑๒,๐๐๐ ปี ทั้งยังพบภาชนะและอาวุธซึ่งมีอายุถึง ๔,๐๐๐-๘,๐๐๐ ปี

ในปี พ.ศ. ๑๘๖๐ ได้มีประวัติ คำนาน และคำบอกเล่าที่สืบต่อมาสามารถสรุปว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้มีการตั้งถิ่นฐานจากผู้ที่อยู่พหามาจากบริเวณใกล้เคียงโดยมากจะเป็นชาวไทยใหญ่ที่มาจากรัฐฉาน สหภาพพม่าซึ่งพงศาวดาร โยนได้กล่าวถึงเมืองปายและเมืองขวมได้ว่า เมืองปายเดิมชื่อ “บ้านคอน” ได้มีการพัฒนาจนกลายเป็นเมืองโดยชาวพม่าชื่อว่า “พะก่าซ” แต่การตั้งถิ่นฐานในบริเวณอื่นของอำเภอปาย (ปัจจุบัน) มีเรื่องเล่าที่สรุปได้ว่า เจ้าฟ้าเมืองปายได้ให้นายอิกอและพรรคพวกซึ่งมาจากบ้านจ้าม รัฐฉาน สหภาพพม่าเข้ามาตั้งรกราก และพื้นที่ทำกินที่บ้านน้ำตูดปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่ของ โรงพยาบาลปาย

ความคล้ายคลึงในการตั้งถิ่นฐานของอำเภอปายกับอำเภอต่าง ๆ สามารถสรุปได้เป็น ๓ ประเด็น ดังนี้ ประเด็นแรก ชาวไทใหญ่อพยพมาจากรัฐฉาน สหภาพพม่า จะนิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรม และตั้งชื่อเมืองคล้ายกับชื่อของในรัฐฉาน ประเด็นที่ ๒ การเข้ามาในประเทศไทยของชาวล้านนามีความต้องการที่จะหาพื้นที่ทำการเกษตรกรรมผืนใหม่ จะนิยมเข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ แพร่ พะเยา และเชียงราย ประเด็นสุดท้าย เมื่อพื้นที่ทำการเกษตรไม่สามารถรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นได้ ซึ่งมีเหมือนกับชาวไทภูเขาที่จะย้ายภูมิลำเนาของตนเพื่อหาแหล่งใหม่ แต่บางกลุ่มที่ต้องการความสงบจะปลีกตัวออกและเข้าไปอาศัยอยู่ในป่าลึกตามเดิม เมื่อกลายเป็นชุมชนที่มีความพร้อมในเรื่องภูมิลำเนาและที่ทำการเกษตร การย้ายถิ่นฐานก็ลดลงไป ในปี พ.ศ. ๒๔๑๗ เมืองแม่ฮ่องสอนกลายเป็นเมืองหน้าด่านมีเจ้าฟ้าปกครองเมือง

ความหมายของไทย-ไต

บรรจบ พันธุเมธา (๒๕๓๕ : ๘๘-๘๒) ได้กล่าวถึงความหมายของชื่อ ไท ไต หรือไทย ไว้ว่าที่พบในหนังสือกฎหมายตามสามดวง (ชำระในรัชกาลที่ ๑ เขียน พ.ศ. ๒๓๔๘) ใช้ ไท (ไม่มี ย) คู่กับทาย เช่น ใช้ว่า เลวไท เลวทายเป็น ไทครั้งทายครั้ง ให้มันเป็นไทพ้นจากทายหรือสตรีเป็น ไทสมรมด้วยชายทาย จึงมีความหมายว่าเป็นอิสระ โดยพ้นจากพันธะหนี้สิน ไม่ต้องเป็นทาสอยู่ใต้อนาจเจ้าของเงิน และได้อ้างถึงพจนานุกรมของหมอบรัดเลย์ที่ทำไว้เมื่อร้อยกว่าปีมาแล้วนั้นมีการบันทึกว่า “ไท คือสยาม พ้นจากทาย เป็นชื่อคนในสยามประเทศที่เป็นชาติเชื้อชาวกรุงเทพน นั้น เช่นชาวบางกอกแท้” และในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. ๑๘๒๖ กล่าวว่า “ขอลูกเมียเยยเข้าไพร่ฟ้าข้าไท” “เมื่อก่อน ลายเสือไท นี้บ่มี” กับ “พ่อขุนพระรามกำแหงนั้นหาเป็นท้าวเป็นพระญาแก่ไททั้งหลาย หาเป็นครูอาจารย์สอนไททั้งหลายให้รู้บุญรู้ธรรมแต่แต่คนอันมีในเมืองไท” คำลายเสือไทหมายความว่าตัวหนังสือไทย บ้านเมืองไทย แต่คำไพร่ฟ้าข้าไทกับไททั้งหลายนั้น น่าจะหมายถึงผู้คนทั่วไปมากกว่า บรรจบ พันธุเมธา ได้อธิบายความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำว่า ไต กับไท ดังนี้

ในอาหมบุรีญชีหรือตำนานอาหม มีคำพัน ไตเห็นจะหมายว่า เชื้อสายเผ่าพันธุ์ไท กับขุนไตคือ ขุนไท เจ้า(จ้าว) ของพวกไท และลูกไต น่าจะหมายว่า ลูกไท ลูกหลานไท แต่ผู้แปลภาษาไทย และ ลูกไต น่าจะหมายว่า ลูกไท ลูกหลานไท แต่ผู้แปลภาษาอาหม เป็นภาษาอังกฤษ ไปกำหนดว่า เป็นชนเชื้อชาติหนึ่งไปเสียส่วนที่ใดที่เขียนในคำ แปลว่า อาหม ก็ปรากฏว่าใช้ ไต ทุกแห่งดังกล่าวแล้ว บางแห่งใช้ ไตทาง คงจะย่อมาจาก ไตเม็งกาง (ไทเมืองกลาง) คือคนที่อยู่บนพิภพ ไม่ใช่สวรรค์ ไม่ใช่บาดาล ส่วนที่ ใช้ไต คู่กับข้าก็มี เช่นที่กล่าวไว้ว่า เมืองที่ขุนลุงขุนโลจะลงมาครองนั้นมีผู้คนมาก พันไต พันข้าแตกเติมเมิง (พันธุ์ไทพันธุ์ข้าแพร่เต็มเมือง) ไต กับ ข้า คงหมายว่า ผู้คนพลเมือง เช่นเดียวกัน

คำ ไต ที่ใช้คู่กับ ข้า มีความหมายว่าผู้คนพลเมืองนี้ของไทยใหญ่มีใช้ตรงกัน เขา ใช้ว่า ข้าไฟไต้เม็ง (ข้าไฟไร่ไทเมือง) ข้ามันไต้เม็ง (ข้าบ้านไทเมือง) และที่มีในหนังสือ เกี่ยวกับเรื่องเมืองแสนหวีกว่าว่า “แล้งหลอนแอ็ดหลูไต้ใจหน้า ข้าใจมัน” (พระอินทร์สงสารไทชั่วหน้าข้าชัวก่อน) ไต้ ในที่นี้ก็คงหมายถึงผู้คนต่อไปข้างหน้า หรือที่มี มาในกาลก่อน

ไต้ ที่ใช้คู่กับ ข้า ในภาษาไทยใหญ่ยังหมายอย่างเดียวกันคือหมายถึงผู้ที่ เป็นข้า ไม่ใช่ เจ้า ดังที่กล่าวไว้ในตำนานไทยใหญ่ตอนหนึ่งเป็นคำที่ผู้หญิงถามผู้ชายว่า เป็นเชื้อข้าเชื้อไท เป็นลูกเศรษฐี หรือเป็นเจ้าปกครองข้าปกครองไท ผู้ชายตอบว่า “เมี้ยวเฮ้ออำเป็น เจ้อข้า เจ้อไต้ ลักเป้น เค้อเจ้อเย่า” (พันธุ์เราไม่ใช่เชื้อข้า เชื้อไท หากเป็นเครือเจ้า หรือ)

แต่ ไต้ ของภาษาคำตี้ที่ใช้เข้าคู่กับ ขา (ข้า) มีความหมายกลับตรงกันข้ามทีเดียว คือ ไต้ของเขาหมายว่า เจ้า ก็ได้ คนใหญ่คนโต ก็ได้ ดังที่มีคำติดปากว่า

ไต้ลุ่มหมา ขาลุ่มกับ (ไทลุ่มม้า ข้าลุ่มกับ) คือคนใหญ่คนโตลุ่มม้า (เวลามาภาค หรือมาตลาด) หรือคนเป็นข้าลุ่มสวมกับ (หมวกไทยใหญ่) เขาใช้หมายถึงเรื่องที่เป็นไปได้ ไม่มีใครทำเช่นนั้น

เจอ-อขาหนาไต้ (ใจข้าหน้าไท) หมายถึงใจคอคับแคบเหมือนข้า แต่ทำหน้ามใหญ่อย่างไทคืออย่างเจ้าใหญ่คนโต

เจอ-อไต้ันนึ่งมีกหย่า เจอ-อขานั่งตำแหน่ง (ใจไทตั้งดอกไม้ ใจข้าตั้งคำแดง) หมายถึงเจ้าหรือคนใหญ่คนโตใจดีจะให้อะไรใครก็ให้ง่าย ๆ เหมือนให้ดอกไม้ ส่วนข้าใจคับแคบ ขี้หวงจะให้ของใครต้องคิดแล้วคิดอีกเหมือนจะให้ทองคำ

ถ้าใช้ ไต้ คำเดียว หมายถึง คน เช่นเดียวกับถิ่นอื่น ๆ แต่ถ้าใช้ ไต้ หรือ คน ไต้ (คนไท) คู่กับ มุนเจ้า (พระภิกษุ) ย่อมหมายถึงคนที่เป็นฆราวาส แต่คำ เจ้าไท พระสงฆ์ ที่

ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่า เจ้าไทคือ พระสงฆ์^๕

เขาสรุปว่า ไตมีความหมายที่หลากหลายแต่ไม่พบความหมายของ “ความเป็นอิสระ” ความหมายต่าง ๆ ของคำว่า ไต ได้แก่ คน ผู้คน คนที่เป็นข้า คนที่เป็นเจ้า คนที่เป็นจรวาส และคำ ไท แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ แต่หากแปลตามภาษาจีน ไท่กั๋ว ไท่ มีความหมายว่า สูงส่ง ยิ่งใหญ่ มั่งคั่งสมบูรณ์ และอิสระเสรี ซึ่งจีนนำมาใช้เรียกประเทศทางตะวันตกหรือประเทศในยุโรปว่า ไท่ซี้กั๋ว ซึ่งไม่น่าจะมีความหมายว่าอิสระเสรี แต่ในหมู่ชาวไทยใหญ่มีความหมายถึงความอยู่รอดซึ่งเปรียบกับความเป็นอิสระ ส่วนคำ ไทย ที่เขียน ไทย มี ข้างซ้าย เขามีได้สรุปว่ากำเนิดมาอย่างไร

ในเรื่องการเรียกชื่อชนชาติไต หรือไท นี้ สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ และปิ่นแก้ว ป้อมทองคำ ได้สรุปว่า^๖

จากการศึกษาเอกสารที่เขียนเกี่ยวกับ “คนไต” หลายเล่ม ต่างให้ความเห็นว่า กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมหลักสายเดียวกัน มีจำนวนมากมายหลายกลุ่ม เรียกชื่อต่าง ๆ กัน เช่น ไต ไตลื้อ ไตเงิน ไตยวน ไตดำ ไตแดง ไตน้ำ ไตคำตี้ ไตอาโหม ของ จ้วง ไท่ นุง ชุง ย้อย และอื่น ๆ กระจายตัวกันอยู่ทั้งในราชอาณาจักรไทย และบริเวณรอบ ๆ อาณาจักร เช่น ประเทศอินเดีย แถบมณฑลอัซสัม มีไตอาหม และไตคำตี้ ในประเทศสหภาพพม่า มีไต (ไทยใหญ่) ไตยวน หรือไตเงิน, ในประเทศเวียดนาม มีไต และไตแดง ในประเทศจีนตอนใต้ มณฑลกว๋างสีมี จ้วง ไท่ นุง มณฑลยูนนาน มีไตดำ ไตลาย ไตหลวง แถบสิบสองปันนา มีไตลื้อ หรือที่เกาะไหหลำ ก็มีคนไต และทางตอนเหนือของประเทศไทย มีทั้งไตยวน และไตใหญ่-ไตเงิน หรือแม้แต่ในประเทศไทยเองก็มีคนไตกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน ...

^๕ บรรจบ พันธุเมธา, ฤณ. ๒๕๓๕. อันเนื่องด้วยชื่อไทยน้อยไทยใหญ่. ใน อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร.คุณบรรจบ พันธุเมธา ต.จ., ต.ม., จ.ช., กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน. หน้า ๘๘-๘๒.

^๖ สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ และปิ่นแก้ว ป้อมทองคำ. ๒๕๔๐. วิเคราะห์คติชาวบ้านไต กรณีศึกษาชาวบ้านไต อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่ : จรัสธุรกิจ. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนสอนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. หน้า ๑๖-๒๑.

คนใดที่อาศัยอยู่ในรัฐชาน ประเทศสหภาพพม่า ซึ่งเป็นคนใดกลุ่มใหญ่ที่สุด จะเรียกตนเองว่า “ไต” หรือ “ไตโหลง” อันหมายถึงไตกลุ่มใหญ่ มีภาษาพูดที่ใช้กันมานานเป็นของตนเอง เรียกว่า “ความไต” และมีตัวอักษรหรือภาษาเขียน เรียกว่า “ลิกไต”

ตำนานคนไต หรือชาวไทใหญ่

พงศาวดารไทยใหญ่ เล่ม ๑ นิพนธ์โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ระบุว่า นานมาแล้ว พระเจ้าอุทิพวา ราชาราชกรุงจีน มีพระราชธิดาพระเนตรบอด นามว่า สอชะลา เมื่อชนมายุ ๑๒ ปี ปรากฏว่าพระเนตรคงจะบอดตลอดไปต้องจับลอยแพ พระชนนีจึงลอบให้คนสนิทจัดเสียบบรรทุกไปให้ด้วย เพื่อให้เลี้ยงชีพได้นาน ๆ แพ้ได้ลอยมาติดกิ่งไม้ที่เมืองตะโก้ง ราชธิดาพระเนตรบอดก็ปีนขึ้นมาซัดเซพเนจรไปไม่นาน ได้พบพยัคฆ์ร้ายตัวหนึ่ง (เสือเผือก) ซึ่งเป็นสามีของพระธิดาในชาติก่อน ด้วยบุญเพสันนิวาสน จึงได้เป็นสามีภรรยา กัน มีบุตร ๔ องค์ ทรงพระนามว่า เสือกอฟ้า เสืองันฟ้า เสือยันฟ้า และ เสือหาญฟ้า เมื่อพระโอรสเจริญวัยขึ้น พระนางก็มอบพระธำมรงค์อันหาค่ามิได้ให้เพื่อเป็นเครื่องแสดงให้เป็นที่เชื่อถือ และได้กลับไปเฝ้าพระเจ้าตา ได้เล่าเรื่องราวของพระมารดาให้พระเจ้าราชาราชฟัง เมื่อเห็นพระธำมรงค์ก็จำได้และทรงรับไว้เป็นหลานขวัญ ครุณกุมารทั้งสี่ได้ร่ำเรียนศิลปวิทยาถ้วน ๓ ศก แล้วลาพระเจ้าตากลับสู่เมือง พระเจ้าตาทรงมอบหม้อ มีด นกยาง ให้พระราชนัดดาองค์ที่ ๑-๓ ส่วนองค์ที่ ๔ ให้ไปขอนครที่จะครอบครองจากพญาพยัคฆ์ ราชบิดา พระราชนัดดาได้แยกย้ายกันกลับมาคืนมาตุภูมิ องค์ใหญ่มาถึงที่ตั้งเมืองโมกอง หรือเมืองคลัง ก็เกิดอกนิหารฆ้องดังขึ้นเอง ๓ เวลา พระกุมารทราบโดยศุภนิมิตว่า ณ ที่นี้จะต้องเป็นบ้านเมืองของพระองค์ จึงสร้างเมืองขึ้น ณ ที่นั้น ตอนแรกเรียกว่าเมืองเมียนกองญี่ ต่อหลังเปลี่ยนเป็นเมืองก้อง (พม่าเรียกโมกอง สยามเรียกเมืองคัง) เพราะเสียงฆ้องดังก้องขึ้นเอง องค์ที่ ๒ เดินทางมาจนถึงวันหนึ่ง มีดที่อัยการาชพระราชทานมาหลุดจากหัตถ์ไปปักดินอยู่เป็นที่อัศจรรย์ จึงทรงสร้างเมืองขึ้นเรียกชื่อว่า “เมียนมิดญี่” คือ บ้านมิดใหญ่ หรือเมืองมิด (พม่าเรียกโม เมียก) องค์ที่ ๓ อุ้มนกยางมาถึงทุ่งนาฟางลอย นกยางร้องขึ้น พระกุมารก็สร้างเมืองขึ้นตรงนั้น ตอนแรกเรียกชื่อว่า “เมียนยางยี” ภายหลังกลายเป็นเมืองยาง (พม่าเรียกโมยิน) องค์น้องสุดท้องมาหาพญาเสือเผือกผู้เป็นบิดา พญาเสือเผือกสร้างเมืองให้เรียกว่า “เมียนเสือญี่” ต่อมาเรียกว่า “เวียงเสือ” (พม่าเรียกวง โส) ด้วยเหตุนี้ชาวไทใหญ่จึงเชื่อกันว่า คนไตเป็นเชื้อสายผู้กล้าหาญดุจพญาเสือ เพราะต้นเถาเหล่ากอเป็นพญาเสือเผือก

ในเรื่องเชื้อชาติไตนี้ หนังสือตำนานคนไตของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวว่า หลักฐานเรื่องเชื้อชาติไตมีผู้ค้นพบในตำนานของจีน ๓ ครั้ง คือ ครั้งแรก

ครูหลวงลาซุเปอร์ได้ค้นพบว่า ในสมัยพระเจ้าแผ่นดินจีนทรงพระนามว่า “ยู” ครองราชย์ก่อน พ.ศ. ๑๖๖๕ ปี ได้แผ่อาณาเขตไปทางทิศใต้ไปติดกับชนชาติหนึ่งชื่อว่า “ต้ามุง” เป็นอาณาจักรใหญ่ ไม่สามารถจะรุกรานได้ และยังส่งทูตไปติดต่อด้วย และเรียกพวกนั้นว่า “ใหญ่” ครั้งที่ ๒ ในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน “ฮา” ได้ส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีหลายครั้งกับอาณาจักรปาซึ่งเป็นเมืองหลวงของพวกไต ราวก่อน พ.ศ. ๑๔๒๘ ครั้งที่ ๓ ในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน “กา” ได้เกิดกบฏแย่งชิงสมบัติขึ้น พระเจ้ากาได้หนีไปพึ่งพวกไตราวก่อน พ.ศ. ๑๓๒๗ ปี ยุคนั้นอาณาจักรไตรุ่งเรืองมากแม้กษัตริย์ของจีนก็หนีไปพึ่งอาศัยได้ ด้วยเหตุนี้เรื่องไตสมัยก่อนจึงสรุปได้เป็น ๓ ประเด็นว่า ดินแดนของจีนเคยเป็นของไตมาก่อน แต่ไม่เขียนหลักฐานไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษา ประการที่ ๒ คนไตมีความเจริญมาก่อนจีน ประชาชนต่างอยู่ร่วมกันด้วยความสงบร่มเย็น และประการที่ ๓ ไตมีอาณาจักรมั่นคงแข็งแรง ต่อมาได้แตกแยกเป็นหลายกลุ่มหลายพวก ไม่สามัคคีกันเหมือนเดิมจึงพ่ายแพ้แก่จีน ต้องถอยร่นหนีไปแสวงหาอาณาจักรใหม่^๗

ถิ่นกำเนิดไทใหญ่

เดิมนักวิชาการรุ่นเก่าสันนิษฐานว่า ชนชาติไทยเป็นเจ้าของอาณาจักรน่านเจ้า และถูกกุบไลข่านรุกรานในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ คนไทจึงต้องอพยพหลบหนีลงใต้สู่คาบสมุทรอินโดจีน แต่ปัจจุบันนักวิชาการทั้งไทยและจีนได้เสนอทฤษฎีใหม่ที่แย้งทฤษฎีเดิม โดยเชื่อว่า คนไทมีถิ่นกำเนิดอยู่ทางตอนใต้ของจีนและภาคเหนือของคาบสมุทรอินโดจีน คนไทอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ตั้งแต่ยุคหินใหม่ก่อนศตวรรษที่ ๑๓ แล้ว และอยู่ในถิ่นดั้งเดิมนี้โดยมิได้มีการโยกย้าย การอพยพที่มีอยู่บ้างเป็นไปทีละน้อย ๆ อย่างช้า ๆ ไม่ใช่การอพยพหนีสงครามเป็นกลุ่มใหญ่ และมีได้เป็นผลจากอาณาจักรน่านเจ้าแตก นักวิชาการจีนพบว่าเมื่อกุบไลข่านตีน่านเจ้าได้ก็มิได้ทำลายล้างวงศ์ผู้ปกครองเดิม ยังคงให้ปกครองต่อไป จึงไม่มีเหตุผลใดที่คนน่านเจ้าจะต้องอพยพหลบหนี และยังสรุปได้ด้วยว่า อาณาจักรน่านเจ้าไม่ได้เป็นของคนไท หากแต่คนไทเป็นเพียงชนกลุ่มหนึ่งในการปกครองของน่านเจ้า แม้นักวิชาการจีนจะเห็นตรงกันว่า ถิ่นกำเนิดของคนไทอยู่ทางตอนใต้ของจีน แต่ก็ยังมีความเห็นต่างกันเป็น ๒ ฝ่ายในเรื่องบริเวณอันเป็นถิ่นกำเนิดนั้น ฝ่ายแรกเชื่อว่า ถิ่นกำเนิดคนไทอยู่ที่ยูนนาน กุ้ยโจว กวางสี และกวางโจว และมีการอพยพโยกย้ายเพียงระยะทางสั้น ๆ เท่านั้น อีกฝ่ายหนึ่งอ้างหลักฐาน โบราณวัตถุ ตำนาน และความคล้ายคลึงของภาษาว่า ถิ่นกำเนิดของคนไทอยู่บริเวณมณฑลกวางสี กับบริเวณตอนเหนือของเวียดนามและลาวปัจจุบัน ต่อมาเมื่อเกิดสงครามใน

^๗ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๘. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่ : เจริญวัฒนาการพิมพ์. ตามโครงการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน งบประมาณยุทธศาสตร์จังหวัดแม่ฮ่องสอน (CEO) ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๘. หน้า ๒๖๕-๒๖๖.

สมัยจักรพรรดิฉิน คนไท่ก็อพยพหลบหนีเข้าสู่พม่าและยูนนาน ทางตอนใต้ของจีน เขตใต้คง และดินแดนไท่ใหญ่ปัจจุบัน ตามสมมุติฐานของฝ่ายหลังนี้แสดงว่า การอพยพของชาวไท่สู่ยูนนานต้องเกิดก่อนคริสต์ศตวรรษ ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในบันทึกสี่จี้ สมัยปี ๑๑๒-๑๑๗ ก่อน ค.ศ. ที่กล่าวถึงอาณาจักรจี้ซ้างทางตะวันตกของจีนชื่อเตียนเขว อันสันนิษฐานว่าเป็นอาณาจักรไท่ใหญ่ และในจดหมายเหตุจีนที่บอกว่าในปี ๕๑ ก่อน ค.ศ. อาณาจักรเสียมหรือฉานส่งทูตและเครื่องบรรณาการไปยังจีน หลักฐานทั้งสองนี้แสดงว่าไท่ใหญ่ในเวลานั้นสามารถก่อตั้งอาณาจักรขึ้นอย่างเป็นทางการไปยั้งจีน หลักฐานทั้งสองนี้แสดงว่าอาณาจักรเสียมหรือฉานอีกแห่งหนึ่งที่ส่งทูตและบรรณาการผ่านเวียดนามไปยั้งจีนในปี ๑๓๑ ก่อน ค.ศ. ในหมานซู หรือจดหมายเหตุพวกหมานที่เขียนขึ้นโดยฝั้นฉิวเมื่ออีก ๗๐๐ ปีต่อมา มีเรื่องราวของพวกหมานซึ่งเป็นบรรพบุรุษของไท่ใหญ่อยู่ในอาณาจักรน่านเจ้า แสดงว่า คนไท่ยังตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเดิม แต่จดหมายเหตุนี้มีได้กล่าวถึงอาณาจักรสยามหรือฉาน สันนิษฐานว่า อาณาจักรดังกล่าวคงตกอยู่ในปกครองของน่านเจ้าหรืออาณาจักรเผี้ยว/ปยูในพม่าอีกหลายร้อยปีต่อมา ไท่ใหญ่จึงสามารถสร้างอาณาจักรได้อีกครั้ง และรุ่งเรืองจนขยายเขตแดนไปถึงรัฐอัสสัมในอินเดีย (สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, ๒๕๑๔ : ๒๑-๒๒, ๔๐-๔๒) แต่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓-๑๕ ไท่ใหญ่ก็ถูกทั้งจีนและพม่ารุกรานและมีได้เป็นรัฐอิสระอีกเลยจนปัจจุบัน

วิระพงษ์ มีสถาน (๒๕๔๔ : ๖) กล่าวถึงความป็นมาของชาวไท่ใหญ่ว่า เดิมเคยมีอาณาจักรในดินแดนทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจีน และทางตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าในปัจจุบัน แต่ประวัติศาสตร์ไท่ใหญ่ไม่ได้บันทึกไว้อย่างเป็นระบบ ส่วนใหญ่จึงเป็นตำนานและพงศาวดารที่เล่าสืบ ๆ กันมา หากนับย้อนไปไกลสุด อาณาจักรไท่ใหญ่รวมกันได้ในปี พ.ศ. ๑๑๑๑ และมีเจ้าฟ้าปกครองตนเองเรื่อยมา ส่วนเรื่องที่มาของชาวไท่ใหญ่ปรากฏตามความเชื่อจากตำนานที่เล่าขานกันมาว่า ชาวไท่ใหญ่สืบเชื้อสายมาจากเสือ ตามเรื่องปรัมปราที่ว่า หญิงสาวกำพร้าได้ไปดื่มน้ำในป่า ซึ่งแ่งน้ำที่นางวกดื่มนั้น เป็นรอยเท้าของพญาลือเผือก ต่อมานางตั้งครรภ์โดยมิได้สมสู่กับชายใด ครั้นเมื่อนางคลอดลูกเป็นหญิง เมื่อลูกโตเป็นสาวได้แต่งงานกับลูกของพญานาค สืบเชื้อสายมาจนปัจจุบัน บทบาทของไท่ใหญ่ในภูมิภาคล้านนามีมาแต่ครั้งอดีตทั้งในด้านการค้า เช่น มีขบวนขนสินค้าด้วยวัวต่างมาค้าขายที่เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ด้านการเมือง เช่น มีการสู้รบกัน มีการตั้งเมืองปกครองตนเองในดินแดนล้านนาอย่างเมืองปาย และด้านวัฒนธรรมซึ่งเชื่อมสัมพันธ์กับชนท้องถิ่น จนเมื่ออังกฤษปกครองพม่าและมีการต่อสู้แย่งอำนาจของเจ้าฟ้าไท่ใหญ่ ได้มี

ชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งหนีภัยการสู้รบเข้ามาในเขตที่เป็นประเทศไทยตอนเหนือ นอกจากนี้ชาวไทใหญ่บางส่วนยังมาในฐานะคนงานทำไม้ของบริษัทค้าไม้สักที่อังกฤษเป็นผู้ดูแล^๔

ในเรื่องถิ่นกำเนิดของเมืองไทใหญ่นี้ สมพงษ์ วิทษศักดิ์พันธุ์ (๒๕๔๔ : ๒๗๓-๒๗๔) อธิบายว่าเมืองไทใหญ่ที่เคยมีความสำคัญมาแต่อดีต เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไทใหญ่ และเคยเป็นที่ตั้งศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรเมืองมวหลวง เมืองไทใหญ่เหล่านี้ต่างเคยมีเจ้าฟ้าไทใหญ่ปกครองสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานจนถึงสมัยประเทศจีนตั้งเมืองใหม่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนดินแดนของชาวไทใหญ่แถบนี้ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดไตคองอัน ได้แก่ เมืองซอน (หมางซื่อ อำเภอเมืองมวยู่ลี่) เมืองเจฝาง (เจ่อฟาง) เมืองซอน (หมางซื่อ หรืออำเภอลู๋ซี) เมืองวัน (หล่งชว่น) เมืองหล้า (อดีตเรียกว่า กานอ้าย ปัจจุบันเรียกว่าหิงเจียง) เมืองตี (หนานเตียนแต่โบราณ หรือเหลียงเหอในปัจจุบัน) เป็นต้น ในเขตจังหวัดเป่าซาน ได้แก่ เมืองแมน (เถิงซง) เมืองเคือ (ลู๋เจียง) เป็นต้น เมืองไทใหญ่ในจังหวัดหลินชาง เช่น เมืองกึ่งม้า เมืองตั้ง เมืองแข็งหรือเมืองแสง (เจิ้นคาง) เมืองเมื่อง (ชวงเจียง) เป็นต้น ในเขตจังหวัดซือเหมา เช่น เมืองเซียงกู่หรือเมืองบ่อ (จิ่งกู่) และเมืองเซียงทอง (จิ่งตง ปัจจุบันเป็นเมืองของชาวฮยี่) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเมืองเล็กเมืองน้อยอีกมากมายที่ประกอบขึ้นจากหมู่บ้านชาวไทใหญ่ที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนตามท้องทุ่งนาในที่ราบหุบเขา มีแม่น้ำไหลผ่าน เจ้าฟ้าจะส่งฟ้าหลวงหรือเจ้าล้ามพร้อมกับกองทัพทหารออกไปตามหมู่บ้านหลังเก็บเกี่ยวเพื่อไปเก็บภาษีข้าวเปลือกและภาษีอื่น ๆ ในการออกปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่แต่ละครั้ง ชาวบ้านต้องจ่ายเงินค่าเดินทางไปเก็บภาษี พร้อมทั้งต้องเลี้ยงดูปู่เสื่อให้กับข้าราชการเหล่านี้อีกด้วย ปัจจุบันมีชาวไทใหญ่อาศัยตามเมืองต่าง ๆ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นเมืองไทใหญ่มาแต่อดีตในเขต ๔ จังหวัดใหญ่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้สุดของมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน อันได้แก่ เขตจังหวัดไตคอง เขตจังหวัดเป่าซาน เขตจังหวัดหลินชาง และเขตจังหวัดซือเหมา จังหวัดทั้งหมดนี้ล้วนมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่าทั้งสิ้น^๕ เขายังได้กล่าวถึงเอกสารประวัติศาสตร์ของคนไทที่เผยแพร่กันในหมู่ชาวไทใหญ่ในพม่าและในจีน เรื่อง *บุกบูมเคือเมืองไต* ซึ่งได้พูดถึง “เหง้าเผ่าเชื้อเคือไต” ว่าอพยพมาจากทางเหนือของแม่น้ำแยงซีเกียงเมื่อประมาณ ๓,๐๐๐ ปีก่อนพุทธกาล

^๔ วีระพงษ์ มีสถาน. ๒๕๔๔. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ : ไทใหญ่. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก. (สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒). หน้า ๖.

^๕ สมพงษ์ วิทษศักดิ์พันธุ์. ๒๕๔๔. ประวัติศาสตร์ไทใหญ่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. ได้รับทุนสนับสนุนการพิมพ์จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า ๒๑๗, ๒๗๓-๒๗๔.

ชนชาติที่มีความสัมพันธ์กันแต่เดิมกับชาวไทใหญ่นั้น ได้แก่ ชาวไทไตคอง ซึ่ง ยศ สันตสมบัติ (๒๕๔๑ : ๑-๓)^{๙๙} ได้ศึกษาวิถีชีวิตของชาวไทไตคองพบว่า

ชาวไทไตคองเรียกตัวเองว่าคน “ไต” คนไทกลุ่มนี้มีภาษาพูดและวัฒนธรรม ประเพณีใกล้เคียงกับชาวไทใหญ่หรือฉานในประเทศพม่า^{๑๐๐} และชาวไทใหญ่ใน จังหวัดแม่ฮ่องสอน^{๑๐๑} ตามทัศนะของเจีย แชน จอง^{๑๐๒} ไทไตคองหมายถึงคนไทที่ตั้ง รกรากและพำนักอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของแม่น้ำคองหรือสาละวิน ชาวไทไตคองยัง แบ่งแยกออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกัน กลุ่มแรก คือ กลุ่มคนไทที่พำนักอาศัยอยู่ ทางแถบบริเวณพรมแดนระหว่างประเทศจีนกับพม่า เช่น เมืองมว เมืองแจ้ฝาง เมืองวันเที่ยง เป็นต้น กลุ่มนี้เรียกว่าเป็นชาวไทไต ในขณะที่ชาวไทไตคองอีกกลุ่มหนึ่ง ในแถบบริเวณเมืองซอน เมืองติ และเมืองล่า เรียกว่าเป็นชาวไทเหนือ หรือ ไตเหลือ ทั้งไทเหนือและไทไตใช้ภาษาพูดอย่างเดียวกัน จดจำประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ สำคัญ ๆ ตำนาน นิทานพื้นบ้านและวัฒนธรรมประเพณีที่ใกล้เคียงกัน ทั้งสองกลุ่ม อาจมีความแตกต่างอยู่บ้างตรงที่ภาษาเขียน ชาวไทไตใช้อักษรไทป๋องของรัฐบาล ในขณะที่ ชาวไทเหนือใช้อักษรที่มีลักษณะคล้ายไทอาหมในรัฐอัสสัม

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชาวไทไตคองและชาวไทในรัฐฉานมีประวัติ ความเป็นมายาวนาน สืบสาวไปได้ถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๘ เมื่อกุ่มคนไทเริ่ม กระจายตัวออกตั้งถิ่นฐานในแถบทางตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเริ่ม แยกตัวออกเป็นกลุ่มคนที่พูดภาษาแตกต่างกันห้ากลุ่ม กลุ่มแรก คือกลุ่มทางเหนือ ซึ่ง

^{๙๙} ยศ สันตสมบัติ. ๒๕๔๑. หลักช้าง ชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของคนไทไตคอง. เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วนวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า ๑-๓.

^{๑๐๐} Ehas (๑๙๗๖); Milne (๑๙๑๐); Leach (๑๙๕๔); Saimong Mangrai (๑๙๖๓) และ Eberhardt (๑๙๙๘)

^{๑๐๑} Tannenbaum (๑๙๙๒) และ Durrenberger (๑๙๙๕)

^{๑๐๒} เจีย (๒๕๓๘ : ม.ป.ป.)

เป็นบรรพบุรุษของชาวจ้วง กลุ่มที่สองเป็นชาวไทที่พำนักอาศัยอยู่แถบที่สูง และเป็นบรรพบุรุษของไทดำ ไทแดงและไทขาว กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มเชียงขวาง บรรพบุรุษของคนไทยในปัจจุบัน กลุ่มที่สี่ คือ กลุ่มลาว เป็นต้นตระกูลของกลุ่มภาษาลาว และกลุ่มตะวันตก เป็นต้นตระกูลของภาษาไทยใหญ่ ไทอาหม และ ไทลื้อ ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๕ เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่พูดภาษาไทยในแถบที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมว ซึ่งสันนิษฐานว่า คือเมืองมวและปง นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๕ เป็นต้นมา

ชาวไทใหญ่เมืองแม่ฮ่องสอน

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และจากคำบอกเล่าของจร หรือผู้รู้ประจำชุมชนพบว่า คนไตที่เข้ามาอาศัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมาจากเมืองหมอกใหม่ เมืองนาย เมืองลานเคอ ในรัฐฉานทางตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า และเมืองแถบลุ่มแม่น้ำสาละวิน เริ่มอพยพเข้ามาตั้งแต่ว่า พ.ศ. ๒๓๗๔ ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยแรกที่เดียวเป็นการเดินทางเข้ามาปลูกและเก็บเกี่ยวพืชผลชั่วคราวตามฤดูกาลเท่านั้น จน พ.ศ. ๒๔๕๓ จึงตั้งถิ่นฐานที่บ้านปางหมู ในเวลาใกล้เคียงกันนั้นเมื่อเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ของเชียงใหม่เดินทางไปจับช้างป่าในบริเวณนั้นก็ได้รับรวบรวมคนไทใหญ่ที่อยู่กระจัดกระจายมาตั้งเป็นหมู่บ้านใหญ่อีกแห่งหนึ่งชื่อว่า บ้านแม่ฮ่องสอน ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๗ บ้านแม่ฮ่องสอนถูกรวมกับบ้านปางหมูตั้งเป็นเมืองแม่ฮ่องสอน มีชานกะเลหรือพญาสิงหนาทราชาเป็นเจ้าเมืองคนแรก ภายหลังเมื่อเปลี่ยนระเบียบการปกครองก็กลายเป็นจังหวัดแม่ฮ่องสอนจนปัจจุบัน คนไตในแม่ฮ่องสอนที่มาจากรัฐฉานเหล่านี้เป็นกลุ่มชนชาติไตเช่นเดียวกับคนไทยในประเทศไทย เนื่องจากพวกเขาเคยตั้งหลักแหล่งในพม่า จึงรับเอาวัฒนธรรมพม่ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตนเกิดเป็นวัฒนธรรมไทใหญ่ที่มีลักษณะเฉพาะทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างจากจังหวัดภาคเหนืออื่น ๆ คนไทใหญ่ในแม่ฮ่องสอนซึ่งอยู่กันหนาแน่นที่อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนและอำเภอยุวมยังคงดำรงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอย่างชาวไตเสมอมา^{๑๔}

วิถีชีวิตของไทใหญ่ในแม่ฮ่องสอน

^{๑๔} สมพร ขวฤทธิ และคนอื่น ๆ. ๒๕๓๕. การศึกษาวิจัยทางวัฒนธรรมเรื่องประเพณีไตที่เปลี่ยนแปลง กรณีศึกษา “ปอยล้างลอง”. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้อยสอนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. หน้า ๒๔-๒๕.

ชาวไทใหญ่เป็นชนเผ่าที่มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง ตัวอักษรชาวไทใหญ่คล้ายของพม่า วัดจะเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยมีพระสงฆ์และจเรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสอนให้อ่านและเขียน และส่วนใหญ่ผู้ชายชาวไทใหญ่จะมีโอกาสได้เรียนรู้มากกว่าผู้หญิง ทั้งนี้เพราะประเพณี “ปอยล่างลง” อันเป็นประเพณีที่นิยมนำเด็กผู้ชายไปบวชเป็นสามเณรเพื่อเรียนรู้หลักธรรมเบื้องต้นพร้อมกันนั้นสอนให้รู้เรื่องการอ่านและการเขียนภาษาชาวไทใหญ่ไปด้วย ในงานบุญต่าง ๆ จะมีการอ่านหนังสือธรรมะให้คนร่วมงานได้ฟัง เรียกกันว่า “ถ่อมลิก” ผู้อ่านส่วนใหญ่จะเป็นจเร เรื่องราวที่อ่านในหนังสือจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมะและเรื่องทั่วไป เช่น สุภาษิต คติสอนใจ และเรื่องราวส่วนใหญ่มักสอนคนให้ทำตนเป็นคนดี ทำดี ละเว้นความชั่ว สังคมของคนไม่ได้มุ่งให้ความสำคัญกับเพศชายหรือเพศหญิง แต่ผู้ชายชาวไทใหญ่มีบทบาทในสังคมมากกว่าเพศหญิง ผู้ชายชาวไทใหญ่ต้องเรียนรู้ในทุกเรื่องตั้งแต่การทำไร่ ทำนา การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การช่างฝีมือ โดยมีผู้หญิงชาวไทใหญ่คอยเป็นผู้ช่วยเหลือ ผู้ชายชาวไทใหญ่จะเป็นหัวหน้าในการทำอาหาร เรียกว่า “ต่อเก โหลง” ตั้งแต่อดีต ผู้ชายชาวไทใหญ่มีเอกลักษณ์พิเศษแสดงความกล้าหาญและการเป็นผู้นำให้สมชาย คือการนิยมสักลายบนร่างกายเพื่อความขลังและแสดงความกล้าหาญสมกับคำว่า “ชายชาตรี” ขณะเดียวกันก็เรียนรู้การใช้ดาบ ซึ่งเป็นอาวุธคู่กายที่สำคัญ ช่วยป้องกันข้าศึกศัตรูและสัตว์ร้าย เปรียบความสำคัญของดาบประหนึ่งดวงตา ซึ่งต้องมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้ชายชาวไทใหญ่นอกจากจะทำหน้าที่เป็นผู้นำในสังคมนอกบ้านแล้ว ในบ้านจะทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้แก่บุตรในเรื่องการประกอบอาชีพ การทำไร่ ทำนา และการประกอบอาชีพอื่น ๆ ในส่วนของผู้หญิงได้รับการยกย่องและมีบทบาทที่บ้าน ตั้งแต่การจัดบ้านเรือน การหุงหาอาหาร ตลอดจนการจัดหาสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับครอบครัว รวมทั้งเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มของคนในครอบครัว ในวันพระและวันเทศกาลทำบุญ ผู้หญิงจะทำหน้าที่ในการจัดเตรียมเครื่องไทยทานการทำบุญ ขนมหรืออาหารสำหรับการไปทำบุญที่วัด

ครอบครัวชาวไทใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่กันอย่างมีความสุขแบบครอบครัวทั่วไปที่อยู่ในชนบท วิถีชีวิตผูกพันอยู่กับศาสนา อาศัยธรรมชาติช่วยเกื้อกูลในการประกอบอาชีพ คนในครอบครัวอยู่กันอย่างสงบ ความผูกพันในครอบครัวเป็นไปอย่างแน่นแฟ้น ลูกจะเคารพและเชื่อฟังบิดามารดา และเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทั้งที่เป็นญาติและบุคคลที่อาวุโสกว่า เด็ก ๆ และผู้อ่อนอาวุโสจะได้รับความเอ็นดูและเกื้อกูลจากผู้สูงอายุและผู้ที่มีอาวุโส ชีวิตประจำวันในแต่ละครอบครัว จะช่วยกันออกทำไร่ทำนาตามแต่ฤดูกาล คนแก่เฒ่าบ้าน ผู้ใหญ่ทำงาน เด็กคอยสังเกตและรับคำสั่งสอนวิธีการทำงาน พยายามสั่งสมประสบการณ์ในการทำงานเพื่ออนาคตในวันข้างหน้า ตอนกลางวันหุงหาอาหารในไร่นา เวลาเย็นเก็บผักและพืชผลกลับไปหุงหาอาหารกินกันที่บ้าน และพักผ่อน ขณะที่ผู้ใหญ่จะมาพบปะพูดคุยกันถึงเรื่องราวต่าง ๆ พร้อมกับดื่มน้ำชา

ในวันพระวันเทศกาลที่สำคัญ ทุกคนจะไปร่วมกันทำบุญที่วัด ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ คนหนุ่มคนสาว และเด็ก ๆ การทำบุญถือเป็นสิ่งสำคัญเพราะเชื่อว่าการทำบุญทุกอย่างจะส่งผลให้ชีวิตเป็นสุข ครอบครัวเจริญรุ่งเรือง และส่งผลไปถึงการประกอบอาชีพ การทำไร่นาจะได้ผลดี คนแก่ผู้สูงอายุจะนอนที่วัด รักษาศีลและภาวนา คนหนุ่มสาว เด็ก และผู้ใหญ่จะกลับบ้าน ดูแลความสะอาดและพักผ่อน ไม่ไปทำงานในไร่นา เพราะเชื่อกันว่าจะไปทำอันตรายแก่ชีวิตสัตว์หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ทำให้เป็นบาป วันพระจึงเป็นวันหยุดงานทั่วไป

ความผูกพันของชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านหรือชนบทเป็นความผูกพันที่แน่นแฟ้น การทำบุญในหมู่บ้านนั้นทุกคนจะได้รับเชิญด้วยเทียบใจ เรียกว่า “บอกเทียบ” และเมื่อได้รับบอกเทียบก็จะมาช่วยกัน ใครมีข้าวปลาอาหาร ของแห้ง เครื่องใช้ต่าง ๆ จะนำมาช่วยกันจัดเตรียมที่บ้านเจ้าภาพ รวมทั้งปัจจัยเงินทอง ผู้ที่เป็นเจ้าภาพในการทำบุญจะได้รับการเชิดชูยกย่อง เช่น คนที่อุปถัมภ์ค้ำจุนในการสร้างวัดวาอารามจะได้รับการยกย่องให้เป็น “จอง” แล้วแต่อายุ เช่น พ่อจอง แม่จอง ลูกจอง ฯลฯ หากทำบุญอุปสมบทพระภิกษุ จะได้รับการยกย่องให้เป็น “จาง” เช่น พ่อจาง แม่จาง ลูกจาง ฯลฯ นำหน้าชื่อของบุคคลนั้น ๆ หรือทำบุญบรรพชาสามเณรก็จะได้รับการยกย่องให้เป็น “ล่าง” เช่น พ่อล่าง แม่ล่าง ถ้าหากมีความรู้ความสามารถทางด้านภาษา อ่านได้ เขียนได้ จะได้รับการยกย่องให้เป็น “จเร”^{๕๔}

การแต่งกายของชาวไทใหญ่

วิระพงษ์ มีสถาน (๒๕๔๔ : ๕, ๗) กล่าวถึงเอกลักษณ์การแต่งกายของชาวไทใหญ่ว่า

ถ้าเป็นชายจะนุ่งกางเกงขาก๊วย หรือเป็นกางเกงเป้าใหญ่ เรียกเป็นภาษาไทยใหญ่ ว่า โคน โห่ง โย่ง สวมเสื้อแขนยาว คอกลม ไม่มีปก ผ่ากลางอกตลอดแนว และมีกระดุมตามแนวสาบเสื้อ เสื้อดังกล่าวมักใช้สวมเป็นเสื้อตัวนอก ส่วนเสื้อตัวในอาจเป็นเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ตคอปก ทั้งเสื้อและกางเกงทำจากผ้าฝ้ายทอมือ นอกจากนี้ยังโพกหัวด้วยผ้าสีอ่อน ๆ ปัจจุบันนิยมโพกด้วยผ้าขนหนูก็มาก แต่ถ้าเป็นการแต่งตัวเพื่อไปงานที่ค่อนข้างเป็นทางการ จะไม่ใช้ผ้าขนหนู การแต่งกายของหญิงไทใหญ่ สวมเสื้อแขนยาวหรือแขนสามส่วน นิยมตัดให้พอดีตัว ไม่คับแน่นหรือตัวใหญ่จนหลวม โพลกกินไปนึ่ง นุ่งผ้าถุงอย่างพม่า คือมีความยาวเรียตาตุ่ม นุ่งโดยวิธีป้ายผ้าแล้วบิดเกี่ยวม้วนลงให้กระชับ ไม่นิยมใช้เข็มขัดคาดทับผ้าถุง และมีการโพกหัวเช่นเดียวกับชาย ชาวไทใหญ่ใน

^{๕๔} โยชิน นูญเจलय. จีริง คำวนตาดและนายวิธิ เทิดชูสกุลไพร. ๒๕๕๑. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการนำร่องการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการสร้างเมืองมรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๐. ๓ เล่ม. ชุด โครงการเครือข่ายงานวิจัยเชิงพื้นที่-ภาคเหนือตอนบน สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). หน้า ๔-๖.

ประเทศไทย มีการแต่งกายที่ต่างไปจากอดีตมากขึ้น เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการแต่งกาย เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ การงาน การศึกษาและ โอกาส

ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีโอกาเลือกใช้เสื้อผ้าที่แปลกใหม่ตามรสนิยม อาชีพ การงานก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การแต่งกายต้องเปลี่ยนไป ชุดที่เคยสวมใส่อยู่บ้าน หรือออกไปทำไร่นั้น หากต้องไปทำงานในเมืองจำต้องแต่งเหมือนกับคนส่วนใหญ่ ผู้ที่ได้รับการศึกษาและคุ้นเคยกับเครื่องแบบนักเรียนหรือข้าราชการในหน่วยงานต่าง ๆ แต่งานดังกล่าวไม่ได้มีขึ้นทุกวัน จึงคุ้นเคยกับเครื่องแต่งกายแบบใหม่ในชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวไทยใหญ่แต่งกายแตกต่างจากสมัยอดีต

อนึ่ง รูปแบบที่เป็นลักษณะเด่นในการแต่งกายของชาวไทยใหญ่อีกประการคือนิยมสวมก๊อบไบใหญ่เวลาออกไปทำธุระนอกบ้าน ในเวลากลางวัน หรือแม้ในงานพิธีซึ่งจัดเป็นขบวนแห่ไปตามท้องถนน ก๊อบเป็นสิ่งที่ใช้ครอบหัวเพื่อบังแดด และเป็นของใช้ที่คุ้นเคยสำหรับผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนและคนสูงอายุ^{๑๖}

การแต่งกายของชาวไทยใหญ่ในปัจจุบันพบว่ายังปรากฏการแต่งตัวแบบพื้นเมืองในโอกาสงานประเพณีต่าง ๆ อยู่ แต่การแต่งกายในชีวิตประจำวันนี้พบในผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีรูปแบบที่กลายออกไป คือ มีการแต่งกายแบบผสมผสาน เช่น มีการสวมใส่กางเกงขาสวมส่วนหรือชายาวแบบสมัยนิยมกับเสื้อผ้าพื้นเมือง ส่วนในวัยรุ่นพบว่า การแต่งกายส่วนใหญ่เป็นไปตามแบบแฟชั่นมากกว่าการแต่งแบบโบราณ มีข้อน่าสังเกตว่า การแต่งกายของนักเรียนบางโรงเรียนเป็นการแต่งกายแบบพื้นเมืองประยุกต์ คือ ใช้ผ้าไทยตัดแปลงให้นักเรียนใส่แทนเครื่องแบบของโรงเรียนในวันสำคัญทางศาสนาหรือในเทศกาลพิเศษ ทั้งนี้ก็ด้วยกระแสของวัฒนธรรมตะวันตกได้เข้าไปมีบทบาทในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่มากขึ้น ความนิยมในวัฒนธรรมการแต่งกายแบบดั้งเดิมจึงลดน้อยถอยลงไปในปัจจุบัน

ลักษณะประเพณีชาวไทยใหญ่

^{๑๖} วีระพงศ์ มีสถาน. ๒๕๔๔. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ : ไทยใหญ่. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก. (สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล จัดพิมพ์เนื่องใน โอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒). หน้า ๕, ๖.

สมพร ชวฤทธิ์ และคนอื่นๆ (๒๕๑๕ : ๔-๖) ได้สรุปว่า ประเพณีไตหรือชาวไทใหญ่นี้มีลักษณะพิเศษเฉพาะของตนเองหลายประการและมีความคล้ายคลึงกับประเพณีไทย กล่าวคือ^{๑๑}

๑. เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างแน่นแฟ้น
๒. เป็นประเพณีที่มีลักษณะยกย่องเชิดชูบุคคลอันเป็นที่เคารพสักการะ และยกย่องผู้อาวุโส เช่น พระสงฆ์ และผู้มีความรู้ คือ จเร ผู้คนจะเคารพเชื่อฟัง ยอมรับคำสั่งแนะในเรื่องต่าง ๆ ทั้งด้านการครองชีวิต ประเพณี และเรื่องอื่น ๆ
๓. เป็นประเพณีที่มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน เช่น ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีการทำบุญตามฤดูกาล
๔. เป็นประเพณีที่แสดงออกทางด้านความสนุกสนานร่าเริง ความมีอิสระเสรี การพบปะสังสรรค์ของคนในท้องถิ่น
๕. เป็นประเพณีที่เน้นคุณค่าการอยู่ร่วมกัน คิดร่วมกัน ทำงานร่วมกัน แสดงถึงความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การประนีประนอม และการให้อภัย ไม่มีลักษณะของความขัดแย้งใด ๆ
๖. เป็นประเพณีที่มีลักษณะความผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิม การถือผีบ้าน ผีเรือน ผีเจ้าเมือง กับพระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์

^{๑๑}สมพร ชวฤทธิ์ และคนอื่นๆ. ๒๕๑๕. การศึกษาวิจัยทางวัฒนธรรมเรื่องประเพณีไตที่เปลี่ยนแปลง กรณีศึกษา “ปอยล้างลอง”. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. หน้า ๑๔.

ลักษณะประเพณีที่กล่าวมาล้วนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้ชาวไทยใหญ่อยู่ร่วมกันได้โดยสันติ เพราะประเพณีและพิธีกรรมเป็นเครื่องมือสร้างความสามัคคีของกลุ่มคนที่มีความเชื่อแบบเดียวกัน การจัดประเพณีร่วมกันแต่ละครั้งทำให้เกิดการรู้จักบทบาทหน้าที่ของคน ทั้งทำให้เกิดความไว้นือเชื่อใจ และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน นับเป็นการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมที่แน่นแฟ้น ทำให้ประเพณีของชาวไทยใหญ่คงอยู่ได้ โดยได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

งานประเพณีของชาวไทยใหญ่ในรอบ ๑๒ เดือน

ชาวไทยใหญ่จัดประเพณีต่าง ๆ ขึ้น ด้วยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความเคารพนบในสิ่งที่เขาเลื่อมใสศรัทธา รวมทั้งการแสดงออกซึ่งความรักสามัคคีของคนในท้องถิ่น เพราะประเพณีที่จัดขึ้นนั้นประกอบด้วยคนจำนวนมาก ตั้งแต่สมาชิกในครอบครัวทั้งหมด ไปจนถึงสมาชิกของหมู่บ้านที่ร่วมมือร่วมใจกันจัดงานในแต่ละเดือน ซึ่งการสืบทอดประเพณีนี้เป็นที่รับรู้และเข้าใจของสมาชิกในสังคม เพราะปฏิบัติสืบทอดกันอย่างยาวนานและต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ งานประเพณีที่จัดขึ้นสามารถเรียงลำดับตามเดือน ตั้งแต่เดือน ๑ (ชาวไทยใหญ่หมายถึงเดือนธันวาคม) ไปจนถึงเดือน ๑๒ ซึ่งตรงกับเดือนพฤศจิกายน ดังต่อไปนี้

เดือน ๑ ธันวาคม เกลินเจ้ง ประเพณีก๊าบชอมอู หรือทำบุญข้าวใหม่ ภาษาปุงนา (ปะโหริต) เรียกว่า “ตะคยาห่าลี่” ภาษาพม่าเรียกว่า “นะต่อละ” ชาวไทยใหญ่เรียก เดือน ๑ หรือเดือนเจ้ง ธาตุประจำเดือนคือ เตโชธาตุ ดอกไม้ประจำราศีคือ ดอกปานเซ (ภาษาถิ่น) มีนิทานที่เป็นบ่อเกิดของประเพณีเล่าว่า สมัยเมื่ออะสิ่งกอนตึงญะ (โกญทัญญะ) เป็นชวานาอยู่ในกรุงพาราณสี ได้ถวายข้าวใหม่ ๕ ครั้ง คือ ๑. ตอนที่ข้าวเริ่มหุ้ง ๒. ตอนที่ข้าวเป็นน้ำใส ๆ เหมือนน้ำนม ๓. ตอนเก็บเกี่ยว ๔. ตอนร่วมมาไว้ในงาน ๕. ตอนเริ่มตีข้าว ๖. ตอนตีข้าวเสร็จแล้ว ๗. ตอนที่ขนข้าวจากนาไปยุ้งฉาง ๘. ตอนนำข้าวใส่ยุ้งฉาง ๙. ตอนนำข้าวออกจากฉางมาตำเป็นข้าวสาร ด้วยอานิสงค์การถวายข้าว ๕ ครั้งนี้ ชาติด่อมชาวนาได้เกิดเป็นฤๅษี ๕ ตน ซึ่งได้ออกบวชตามพระพุทธเจ้า และเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มแรกที่พระพุทธเจ้าเทศนาโปรด (ปฐมเทศนา) ทำให้สามารถบรรลุพระอรหันต์สาวกชุดแรกด้วย จากนั้นต่อมาในเดือน ๑ ของทุกปี จึงเป็นเดือนที่พุทธศาสนิกชนถือปฏิบัติทำบุญถวายข้าวใหม่แก่พระสงฆ์และบำรุงผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งหลาย จึงเป็นประเพณีทำบุญถวายข้าวใหม่ สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เรียกประเพณีนี้ว่า “ก๊าบชอมอู” หรือทำบุญข้าวใหม่ คือนำข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยวมาใหม่ ๆ จัดทำอาหารหรือขนมแล้วเชิญคนเฒ่าคนแก่ไปร่วมทำบุญถวายพระที่วัด ถือว่าเป็นบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ (คณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ม.ป.ป. : ๒๕-๒๕)

^{๓๔} อ้างถึงใน <http://www.taiyai.org/index.php?name=cultures&file=readcultures&id=1> [เข้าถึงเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔]

เดือน ๒ มกราคม เหลินกำ ประเพณีปอยก๊าบชอมบุญเจ้าเข้กรรม เป็นเดือนที่พระสงฆ์อยู่ปริวาสกรรมและมานัต มีนิทานที่เป็นบ่อเกิดประเพณีนี้เล่าว่า สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงมีพระชนม์อยู่ มีพระภิกษุจำนวน ๒๐ รูป ทำผิดวินัยอาบัติสังฆาทิเสส พระพุทธองค์ทรงลงโทษให้ไปบำเพ็ญเพียรเจริญสมถกัมมัฏฐานทรมาณอยู่ในที่โล่งแจ้งท่ามกลางน้ำค้างและสายหมอก ในขณะที่พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เห็นความทุกข์ยากของพระภิกษุทั้ง ๒๐ รูป ก็ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า พระภิกษุที่ถูกทำโทษตากน้ำค้างอยู่ท่ามกลางที่โล่งแจ้ง ไม่มีสิ่งกำบังใด ๆ ได้รับทุกข์เวทนา หากข้าพระพุทธเจ้ามีเจตนาศรัทธาจะทำที่อยู่ที่พักถวายจะเหมาะสมประการใดหรือไม่ พระพุทธเจ้าทรงตอบว่าสามารถถวายได้ พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงตรัสให้เสนาอมาตย์นำปอองจ้าง (สัปคับหลังช้าง) ไปถวายรูปละ ๑ ที่ จนครบ และจัดอาหารบิณฑบาตมาถวายตอนเวลาที่พระภิกษุอยู่ปริวาสกรรมและมานัต ด้วยเหตุนี้เมื่อถึงเดือนกำ พระสงฆ์จะมีการเข้าปริวาสกรรมและอยู่มานัต ส่วนประชาชนก็ถือโอกาสทำบุญถวายอาหารบิณฑบาตและเสนาสนะที่อยู่อาศัยแด่พระสงฆ์ที่อยู่ปริวาสกรรมและมานัตสืบต่อมาจนทุกวันนี้ (โกศล ศรีมณี ม.ป.ป. : ๒๕-๓๐)^{๑๕}

เดือน ๓ กุมภาพันธ์ เหลินสาม การจัดงานประเพณี “ปอยหลู่ข้าวหย่าก๊ว” (หลู่ หมายถึง ถวายหรือให้ทาน) หรือการถวายข้าวเหนียวแดง คือ กิจกรรมประเพณีที่เกิดขึ้นหลังจากที่ชาวบ้านได้เก็บเกี่ยวผลผลิตจากการทำไร่ทำนา และได้ผลผลิต หรือเรียกว่าได้ข้าวใหม่ ก็จะเอาข้าวใหม่นี้ไปทำบุญในรูปข้าวหย่าก๊ว ในการหลู่ข้าวหย่าก๊วนั้นชาวบ้านจะแบ่งส่วนหนึ่งไปถวายพระภิกษุ สามเณร และส่วนที่เหลือทั้งหมดจะนำไปทาน (ให้ทาน) คนเฒ่าคนแก่ที่บุคคลนั้น ๆ ให้ความเคารพนับถือ หรือแจกเป็นทานในหมู่บ้านหรือตามบ้านญาติสนิทมิตรสหาย เพราะเชื่อกันว่าการหลู่ข้าวหย่าก๊วนี้จะได้บุญกุศล ซึ่งนิยมทำติดต่อกัน ๓ ปี บางแห่งจะรวมตัวกันจัดงาน ในสมัยก่อนมีการแห่ขบวนข้าวหย่าก๊ว โดยใช้เกวียนบรรทุกข้าวหย่าก๊วแห่ไปทั่วหมู่บ้าน ซึ่งเกวียนจะประดับตกแต่งขบวนอย่างสวยงาม มีการละเล่นดนตรีพื้นบ้านและการฟ้อนรำเพื่อเพิ่มความสนุกสนาน แต่ปัจจุบันนิยมใช้รถยนต์บรรทุก ๔ ล้อแทนเกวียนในการให้ทานข้าวหย่าก๊วแทน(สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๒๕ : ๒๔๒)

ปลายเดือน ๓ มีงานปอยโหล คืองานจุดไฟฟืน เป็นประเพณีเดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ทุกคนนำฟืนรวมกันเป็นกอง ๆ จุดให้สว่างตอนกลางคืนที่วัด และมีการละเล่นพื้นบ้าน เชื่อว่าเป็นการรับเสด็จพระพุทธเจ้าจากสวรรค์ เพื่อมาเทศนาสั่งสอนบนโลก และเพื่อให้เกิดความอบอุ่นในฤดูนี้อีกด้วย

เดือน ๔ มีนาคมถึงเมษายน เหลินสี่ งานปอยสว่างลอง เป็นประเพณีที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในความเชื่อของชาวไทใหญ่ คำว่า “ปอยสว่างลอง” เป็นภาษาไทยใหญ่ เกิดจากคำ ๓ คำมาสมาสกัน คือ คำว่า “ปอย” แปลว่า “งาน” คำว่า “สว่าง” สันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากคำว่า “สว่าง” หรือ “ขุนสว่าง” หมายถึงพระพรหม

^{๑๕} อ้างถึงใน <http://www.taiyai.org/index.php?name=cultures&file=readcultures&id=1> [เข้าถึงเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔]

ในหนังสือธรรมะของชาวไทใหญ่กล่าวถึงว่า “พระคณิศรพรหมได้ถวายจีวรแก่เจ้าชายสิทธัตถะ ณ ริมฝั่งแม่น้ำอินมา เมื่อคราวที่หนีออกไปบวช” อีกความหมายหนึ่งนั้น คำว่า “ล่าง” มาจากคำว่า “เจ้าล่าง” หมายถึงสามเณร ส่วนคำว่า “ลอง” มาจากคำว่า “อลอง” แปลว่าพระโพธิสัตว์ หรือหน่อพุทธางกูร ดังนั้นงาน “ปอยล่างลอง” ก็คืองานบวชลูกแก้วของชาวล้านน้านั้นเอง ประวัติความเป็นมา ล่างลอง มีความหมาย ๒ นัย ดังนี้ นัยที่หนึ่งเป็นคำผสมระหว่างคำว่า “ล่าง” หมายถึง เจ้าล่าง คือสามเณรในภาษาไทย กับคำว่า “ลอง” หรือ “อลอง” หมายถึงหน่อกษัตริย์ หรือผู้ที่เตรียมจะเป็นล่างลองคือผู้ที่เตรียมจะเป็นสามเณร การเป็นล่างลองนั้นเป็นการเลียนแบบประวัติของพระพุทธเจ้าตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะครองกรุงกบิลพัสดุ์ก่อนจะออกผนวช การกระทำทุกอย่างในช่วงเวลาการเป็นล่างลองจะปฏิบัติเสมือนการปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์ เป็นความเชื่อตามวรรณกรรมไทใหญ่เรื่องอะหน่าก้าดะหว่างซึ่งกล่าวถึงพระเจ้าอ่าจ่าตะชาดมังจี (อชาตศัตรู) หลังจากที่ได้สำนึกผิดในการทำปิตุฆาตโดยหลงคิดไปร่วมมือกับพระเทวทัตทำบาปหนักต่าง ๆ แล้วได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ทำอย่างไรจะได้เป็นเหล่ากของพระพุทธเจ้าคือเป็นอลองพญา (หน่อพุทธางกูร) พระพุทธองค์ทรงตอบว่า ต้องนำบุตรชายเข้าบวชในศาสนา จึงได้นำเจ้าชายอะจิกตะมังชา (อชิตกุมาร) พระราชโอรสของพระองค์เข้าบรรพชาเป็นสามเณร และทรงมีพุทธทำนายว่า อชิตสามเณรจะมาตรัสรู้เป็นพระศรีอริยเมตไตรยโดยพระพุทธเจ้าแห่งภัทรกัปนี้ วรรณกรรมฉบับนี้แต่งเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีเศษ โดยพระอู่ก่าวจิงคำ วัดสบตุง เมืองตุง จังหวัดจ้อกแม ประเทศพม่า และพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ นัยที่ ๒ ถู้อตามความในวรรณกรรมไตเรื่อง “อ่าหนั้นคำตองปาน” หรือเรื่องการทูลถามของพระอานนท์ แต่งขึ้นเมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีเศษ โดยพระสุหนั้นคำ บ้านกุนอ้อ จังหวัดจ้อกแม ประเทศพม่า กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ ที่พระอานนท์ทูลถามพระพุทธเจ้าในเรื่องเหล่านั้น มีอยู่เรื่องหนึ่งที่ทูลถามเกี่ยวกับการเป็นล่างลองว่ามีอานิสงส์มากน้อยอย่างไร และพระพุทธเจ้าทรงชี้แจงว่า ถ้านำบุตรของคนบวชจะได้สวรรค์สมบัติเป็นเวลา ๘ กำผ่า (กัลป์) ถ้าวรับเป็นพ่อข่ามแม่ข่าม (พ่อแม่อุปถัมภ์) จะได้อานิสงส์ ๔ กำผ่า (กัลป์) และวรรณกรรมดังกล่าวได้บรรยายเรื่องราวล่างลองไว้ว่า ในอดีต บรรดา กษัตริย์และเศรษฐีคหบดีได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพจัดงานปอยล่างลองขึ้น บังเอิญมีบุตรชายของหญิงหม้ายคนหนึ่งมีรูปร่างอัปลักษณ์และมีศรัทธาอยากบรรพชา แต่ไม่มีทรัพย์สมบัติที่จะเป็นเจ้าภาพบวช ด้วยบุญบารมีและแรงศรัทธาของบุตรชาย ได้บันดาลให้พระอินทร์เกิดเมตตาจึงเสด็จมา นำไปพยาบาลให้อาบน้ำเงินน้ำทองขัดสีฉวีวรรณล้างคราบโคลต่าง ๆ กลายเป็นกุมารที่มีรูปร่างสวยงาม และขุนนาง (พระพรหม) ได้ลงมาอบชญา (ปานกุม) และสร้อยสังวาล (ลอปเป) ให้ พร้อมทั้งรับภาระเป็นพ่อข่าม (พ่ออุปถัมภ์) ในการจัดงานปอยล่างลองครั้งนั้น บุตรชายของหญิงหม้ายได้เป็นลูกข่าม (ลูกอุปถัมภ์) ของขุนนาง (พระพรหม) จึงเรียกกุลบุตรที่ได้รับการยกย่องในช่วงก่อนบรรพชาว่า “ล่างลอง” หรือ “ล่างลอง” คือลูกอุปถัมภ์หรือลูกบุญธรรมของพระพรหมสืบต่อมาจนปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า กุลบุตรที่จะได้เป็นล่างลองนั้นเป็นผู้มีบุญบารมีมากกว่าคนธรรมดาสามัญ จึงมีโอกาสได้รับการยกย่องให้เป็นหน่อกษัตริย์ หรือบุตรบุญธรรมของพระพรหมในช่วงเวลาก่อนบรรพชา (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๔๕ : ๒๑๕-๒๑๖)

เดือน ๕ เมษายน เพลินห้า มีการทำบุญ “ขึ้นของปีใหม่” คือ การทำบุญในเทศกาลขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ มีการเตรียมอาหาร ขนมหวาน และเครื่องไทยทานไปทำบุญ มีการทำความสะอาดบ้านเรือน ในวันสงกรานต์ ผู้เฒ่าผู้แก่ไปนอนที่วัด ๑ คืนเพื่อรักษาสิริ หลังจากการทำบุญลงวัดก็มีการเล่นสาดน้ำ จากนั้นไป “กั้นตอพระผู้ใหญ่” กล่าวคือ การไปขอขมาพระสงฆ์ ขอขมาบิดามารดา และมีการสงฆ์น้ำพระที่วัดในตอนเย็น วันต่อมาารวมกลุ่มกันไปขอขมาพระสงฆ์ ญาติผู้ใหญ่ และผู้ที่นับถือที่หมู่บ้านอื่น ๆ ในละแวกใกล้เคียง^{๒๐}

เดือน ๖ พฤษภาคม เพลินหก^{๒๑} คือ มีงานประเพณี “ปอยจำดี” “ปอยจำดี” คือ ประเพณีการขนทรายเข้าวัด เพื่อก่อเจดีย์ทรายในวันวิสาขบูชา หรืองานประเพณีก่อพระเจดีย์ทรายที่วัด ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ วิสาขบูชา ก่อนถึงวันทำบุญ ทุกคนร่วมกันขนทรายมากองเป็นเจดีย์ ตกแต่งให้สวยงามด้วยธงหลากสี ดอกไม้ ในวันทำบุญ นำกระทงข้าวมาถวาย จุฑฐูปเทียนบูชาเจดีย์ทราย พระสงฆ์ให้ศีลให้พร เสร็จพิธีทำบุญมีการจุดบั้งไฟเป็นพุทธบูชา เพราะเชื่อว่า ใ้บุญ เป็นการลดเคราะห์ให้เบาบาง และขอให้ฝนตกตามฤดูกาล ประเพณีนี้พร้อมใจกันทำตรงทุกหมู่บ้าน

เดือน ๗ มิถุนายน เพลินเจ็ด^{๒๒} งานประเพณีทำบุญใหญ่ในหมู่บ้าน และ “เลี้ยงผีเจ้าเมือง” การเลี้ยงผีเจ้าเมืองเป็นพิธีกรรมแสดงความเคารพและตอบแทนที่ผีเจ้าเมืองช่วยปกป้องดูแลคนในหมู่บ้าน ชาวแม่ฮ่องสอนมีความเชื่อว่า เจ้าเมืองจะดูแลรักษาคนในชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งในสมัยก่อนหากใครที่จะเดินทางไปต่างจังหวัด จะต้องมานำดินบริเวณศาลเจ้าเมืองติดตัวไปด้วยเพื่อให้เจ้าเมืองคุ้มครอง ผีเจ้าเมืองเป็นเทพคาที่ปกป้องรักษาหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ทุกหมู่บ้านจะสร้างศาลเจ้าหรือหอเจ้าเมืองพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน เมื่อถึงวันพระ ขึ้น ๑๕ ค่ำ จะนำกระทงข้าวมาถวาย จุฑฐูปเทียน บอกกล่าวขอให้ปกป้องรักษาใน ๑ ปีจะจัดการเลี้ยงใหญ่ผีเจ้าเมือง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน ๑ ครั้ง ในตอนเช้า ทุกคนในหมู่บ้านจะเตรียมข้าว ไข่ต้ม หัวหมู ขนมหวาน สุรา ผลไม้ ดอกไม้ จัดใส่ถาดนำไปวางไว้ที่หอหรือศาลเจ้า หรือจัดโต๊ะวางหน้าศาลเจ้า เมื่อได้เวลา ผู้ทำพิธีเชิญจะประกอบพิธี ชั่วครู่เจ้าเมืองก็จะลงเข้าทรงที่ นั่ง แต่งตัวตามแบบเจ้าองค์นั้น ทานอาหาร ขนมหวาน ผลไม้ ดื่มสุรา พักผ่อน ฟ้อนรำ แล้วเปิดโอกาสให้ผู้ที่มาร่วมงานซักถามและทำนายทายทักเหตุการณ์ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และรักษาผู้ที่ป่วยไข้ เสร็จแล้วก็เปลี่ยนให้ผีเจ้าเมือง

^{๒๐} แหล่งที่มา <http://203.172.209.60/hongson/culture.htm> [เข้าถึงเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔]

^{๒๑} ผู้วิจัยคัดเอาการสะกดคำตามการออกเสียง โดยอ้างอิงจาก <http://taiyai.net/khamtai09.html> [เข้าถึงเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔]

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน [เข้าถึงเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔]

องค์อื่น ๆ ลงจนครบ ช่วงเย็นเวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. จะมีพิธีทำบุญ ๔ มุมเมือง หรือวานปะลิกตามภาษาไทใหญ่ บริเวณ โหย่งกาด ศาลเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก ศาลเจ้าพ่อเมืองแช่ และอนุสาวรีย์พระยาสิงหนาทราชา ซึ่งชาวแม่ฮ่องสอนถือปฏิบัติเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๗ เพื่อขอให้บ้านเมืองสงบร่มเย็น และฝนตกต้องตามฤดูกาล

เดือน ๘ กรกฎาคม-๑๐ พฤศจิกายน เกลินแปด เกลินเก้า เกลินสิบ^{๒๓} อยู่ในช่วงเวลาเข้าพรรษา มีการจัดงานประเพณีต่างขมต่อโหลง คือ การถวายข้าวสุกปายาสเพื่อเป็นพุทธบูชา ปีหนึ่งนิยมทำ ๕ ครั้ง ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔, ๖, ๑๐, ๑๑ และ ๑๒ ในตอนกลางคืนของวัน โคน หรือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ จะมีการนั่งข้าวในเขตที่ล้อมไว้เป็นราชวัติ ผู้นั่งข้าว ได้แก่ สาวบริสุทธ์ หรือคนแก่ที่ถือศีล ๘ เมื่อนั่งข้าวสุกแล้ว จะปั้นเป็นก้อนเล็ก ๆ ทาด้วยเนยและน้ำผึ้ง จำนวน ๔๘ ก้อน รุ่งเช้าประมาณ ๐๕.๐๐ น. เจ้าอาวาสจะทำพิธีถวายข้าวนี้ต่อพระพุทธเจ้า ต่อจากนั้นเป็นการถวายภัตตาหารแด่พระ/เณร^{๒๔}

เดือน ๑๑ ตุลาคม เกลินสิบเอ็ด^{๒๕} มีการจัดงานประเพณีจองพารา คือ ประเพณีส่วนหนึ่งในงานเทศกาลออกพรรษา คำว่า “จองพารา” เป็นภาษาไทใหญ่ แปลว่า “ปราสาทพระ” การบูชาจองพารา คือ การสร้างปราสาทเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธเจ้า จักระหว่างวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ กับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ หรือในราวเดือนตุลาคม ความเชื่อของชาวไทยใหญ่มาก่อนถึงวันงานจะมีการจัดเตรียมสร้างปราสาทจำลอง ทำด้วยโครงไม้ไผ่ ประดับลวดลายด้วยกระดาษสา กระดาษสีต่าง ๆ หน่อกล้วย อ้อย และโคมไฟ ตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่อใช้สมมติเป็นปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้าหลังจากเสด็จขึ้นไปโปรดพระมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จากนั้นก็จะยก “จองพารา” ขึ้นไว้นอกชายคา นอกครัว หรือบริเวณกลางลานทั้งที่บ้านและที่วัด โดยในช่วงเย็นมีการแห่ขบวนจองพาราของแต่ละหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งตกแต่งอย่างสวยงามพร้อมขบวนฟ้อนรำตั้งแต่บริเวณสะพานหน้าโรงแรมรุกข์ฮอลลีย์เคย์ถึงบริเวณถนนสิงหนาทบำรุงในตอนเช้าวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ อันเป็นวันออกพรรษา ตั้งแต่เช้าตรู่ ประชาชนชาวไทยใหญ่จะพร้อมใจกันตักบาตรเทโวโรหณะ บริเวณวัดพระธาตุดอยกองมู พระภิกษุ สามเณร และประชาชนนับร้อยนับพันจะเรียงราย ๒ ข้างทางบันไดนาค เพื่อทำบุญตักบาตร เรือยลมาจนถึงวัดม่วยต่อซึ่งอยู่บริเวณเชิงเขา ส่วนในตอนเย็นจะนำดอกไม้ ธูปเทียน และขนมข้าวต้ม ไปขอมาบิณฑบาตและญาติผู้ใหญ่ ก่อนขำรุ่งของวันแรม

^{๒๓} ผู้วิจัยยึดเอาคำตามการออกเสียงโดยอ้างอิงจาก <http://taiyai.net/khamtai09.html> [เข้าถึงเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔]

^{๒๔} แหล่งที่มา <http://chiangtung.freeforums.org/topic-t1887.html> [เข้าถึงเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔]

^{๒๕} ผู้วิจัยยึดเอาคำตามการออกเสียงโดยอ้างอิงจาก <http://taiyai.net/khamtai0๘.html> [เข้าถึงเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔]

๑ คำ จะมีพิธี “ขอมต่อ” คือการอุทิศเครื่องเช่นแก่งที่ชาวไตถือว่ามีบุญคุณในการดำเนินชีวิต โดยนำกระทงอาหารเล็ก ๆ ที่จุดเทียนติดไว้ด้วยไปตั้งไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ แสงประทีปนับร้อยนับพันดวงตามวัด สถูปและบ้านเรือน ตลอดระยะเวลาของการจัดงานตั้งแต่แรม ๑ คำ ไปจนถึงแรม ๘ คำ จะมีการถวายข้าวที่จองพาราวันละครั้ง และจุดเทียนหรือประทีปโคมไฟไว้ตลอดในช่วงเวลาตลอดเทศกาล จะมีการละเล่นเฉลิมฉลองหลายชนิด เช่น ฟ้อนโต ฟ้อนรูปสัตว์ต่าง ๆ ฟ้อนก้าแลว (ฟ้อนดาบ) ฯลฯ ก่อนจะถึงวันแรม ๘ คำ จะมีพิธี “หลู่เตนเหง” คือ การถวายเทียนพันเล่ม โดยแห่ต้นเทียนไปถวายที่วัด และใน “วันก้อยจ้อด” คือวันแรม ๘ คำ อันเป็นวันสุดท้ายของเทศกาลออกพรรษา จะมีพิธี “ถวายไม้เกี้ยว” โดยนำพินจากไม้เกี้ยว (สนภูเขา) มามัดรวมกันเป็นต้นสูง แล้วนำเข้าขบวนแห่ประกอบด้วย ฟ้อนรูปสัตว์ต่าง ๆ และเครื่องประโคมไปทำพิธีจุดถวายเป็นพุทธบูชาที่ลานวัด เป็นอันสิ้นสุดเทศกาลออกพรรษาของชาวไต

เดือน ๑๒ พฤศจิกายน เหมินซิบสอง งานประเพณี “หลู่สังกาลคำ”^{๒๖} คือ ถวายผ้าเหลือง เพื่อนำไปห่มองค์พระพุทธรูปในวัด โดยชาวบ้านร่วมกันทอผ้าเหลือง ตกแต่งอย่างสวยงามประดับประดาด้วยกระดาษเงินกระดาษทอง แห่นำไปถวายที่วัด และงานประเพณีหนึ่งคือ “หลู่สังกาลกฐิน” คือ งานถวายผ้าพระกฐินในวันสุดท้ายของเดือน ๑๒ มี “ปอยก้อยจ้อด” คับไฟเตน คือ งานทำบุญเสร็จสิ้นเทศกาล ชาวบ้านช่วยกันหาไม้เกี้ยวมาจัดเป็นเส้นเล็ก ๆ มัดรวมกันยาวพอประมาณ ตกแต่งด้วยกระดาษสีให้สวยงาม หามแห่ตามถนนไปที่วัด แล้วจุดให้สว่างเป็นพุทธบูชา เชื่อว่าเป็นการให้แสงสว่างเพื่อต่ออายุให้ศาสนาให้รุ่งเรืองต่อไป และถือเป็นการสิ้นสุดฤดูกาลของปีนั้น

จะเห็นได้ว่า ชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมไว้ได้อย่างเข้มแข็ง สังกัดได้จากการจัดประเพณีต่าง ๆ ตลอดระยะเวลา ๑๒ เดือน ประเพณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ผนวกกับความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่มีความผูกพันกับการดำเนินชีวิตของสังคมชาวไทใหญ่สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยประเพณีต่าง ๆ ได้รับการทำนุบำรุงและจัดให้มีขึ้น โดยความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านเอง ทำให้ประเพณีดังกล่าวยังคงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของพวกเขามาจวบจนทุกวันนี้

ในการจัดประเพณี ๑๒ เดือนของชาวไทใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า คนตรีไทใหญ่เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการจัดงาน เช่น กลองมอชิง กลองกันยาว และวงตอยอฮอร์นที่เข้าไปบรรเลงในขบวนแห่ งานบุญ การบรรเลงประกอบการแสดง การฟ้อนนกก ฟ้อนโต เป็นต้น นับว่าคนตรีเป็นสิ่งเติมเต็มให้งานมีความน่าสนใจและสร้างความบันเทิงให้แก่ประเพณีต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งใน ๓ บทต่อจากนี้ไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการศึกษาวัฒนธรรมคนตรีของชาวไทใหญ่ซึ่งประกอบด้วย วิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีระเบียบวิธีการบรรเลงของวงคนตรี และ โอกาสที่ใช้ในการแสดงในงานประเพณี ต่อด้วยผลการศึกษาด้าน

^{๒๖} แหล่งที่มา <http://203.172.209.60/hongson/culture.htm> [เข้าถึงเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔]

พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ และบทสุดท้ายคือผลการศึกษาด้านลักษณะทาง
กายภาพของเครื่องดนตรี ขอบเขตเสียง และความหมายเชิงสัญลักษณ์

บทที่ ๓

วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.ข้าม พรประสิทธิ์

สารบัญ (บทที่ ๓)

	หน้า
๓.๑ ความนำ	๑
๓.๒ ประเพณี ๑๒ เดือนของไทยใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๖
๓.๒.๑ ปอยเหลินสิบเอ็ด	๑๐
๓.๒.๒ ปอยต่างลอง	๕๓
๓.๒.๓ ปอยจำดี	๕๕
๓.๓ เครื่องดนตรี การประสมวง การฟ้อน ของชาวไทใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๑๑
๓.๔ วิเคราะห์รูปแบบทำนองดนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๑๕๓
๓.๔.๑ รูปแบบทำนองกลองกันยาว	๑๕๓
๓.๔.๑.๑ ทำนองกลองกันยาวกับกำลาย – กำแลว (ฟ้อนมือ – ฟ้อนดาบ)...	๑๕๔
๓.๔.๑.๒ ทำนองกลองกันยาวกับการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ	๑๖๕
๓.๔.๑.๓ ทำนองกลองกันยาวกับการฟ้อนโต.....	๑๖๘
๓.๔.๑.๔ ทำนองกลองกันยาวกับการแห่	๑๗๑
๓.๔.๒ รูปแบบทำนองกลองมองเซิง.....	๑๗๗
๓.๔.๒.๑ ทำนองกลองมองเซิงกับการฟ้อนมองเซิง	๑๗๗
๓.๔.๒.๒ ทำนองกลองมองเซิงกับการแห่.....	๑๘๐
๓.๔.๓ รูปแบบทำนองดนตรีจำดีไต	๑๘๓
๓.๔.๔ รูปแบบทำนองมองกาก	๒๓๓
๓.๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๒๓๗

สารบัญภาพ (บทที่ ๓)

	หน้า
ภาพที่ ๓.๒.๑ วงคอบขอสอรัน	๑๑
ภาพที่ ๓.๒.๑ วงกลองมอชิง	๑๑
ภาพที่ ๓.๒.๓ นายกเทศมนตรีเมืองแม่ฮ่องสอนกล่าวรายงาน	๑๑
ภาพที่ ๓.๒.๔ รองผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวเปิดงาน	๑๑
ภาพที่ ๓.๒.๕ รองผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนต้อนรับเปิดงาน	๑๒
ภาพที่ ๓.๒.๖ - ๗ การแสดงหน้าเวทีชุด “แม่ฮ่องสอนแดนไทย”	๑๒
ภาพที่ ๓.๒.๘ วงคอบขอสอรันประกอบชุด “แม่ฮ่องสอนแดนไทย”	๑๓
ภาพที่ ๓.๒.๙ วงกลองมอชิงประกอบชุด “แม่ฮ่องสอนแดนไทย”	๑๓
ภาพที่ ๓.๒.๑๐ วงกลองกันยาวประกอบชุด “แม่ฮ่องสอนแดนไทย”	๑๓
ภาพที่ ๓.๒.๑๑ การแสดงตอนท้ายของชุด “แม่ฮ่องสอนแดนไทย”	๑๓
ภาพที่ ๓.๒.๑๒ การแสดงชุด “Nobody” โรงเรียนอนุบาลบรมวิทย์	๑๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๓ การแสดงชุด “รักกันได้มัย” โรงเรียนอนุบาลบรมวิทย์	๑๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๔ การแสดงชุด “รำอวยพร” โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๑๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๕ การแสดงชุด “ผู้บ่าวฝรั่ง” โรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ	๑๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๖ การแสดงชุด “เปิดใจสาวแต่” โรงเรียนอนุบาลบรมวิทย์	๑๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๗ การแสดงชุด “คนบ้านเดียวกัน” โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๑๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๘ - ๑๙ เยาวชนคณะม่านคำแสดง “เพื่อนที่” หรือ “เพื่อนร่วม” และการแสดง กาบั้นกลอง	๑๕
ภาพที่ ๓.๒.๒๐ วงดนตรีคณะ “ลูกอ่อนไต่”	๑๕
ภาพที่ ๓.๒.๒๑ คณะจ่ายแบ่ง	๑๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๒ คณะจ่ายขวัญ	๑๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๓ คณะศูนย์วัฒนธรรมบ้านกุงไม้สัก	๑๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๔ คณะ โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๑๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๕ คณะ โรงเรียนอบจ.บ้านหนองจองคำ ๑	๑๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๖ คณะ โรงเรียนอบจ.บ้านหนองจองคำ ๒	๑๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๗ คณะเยาวชนม่านคำ	๑๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๘ นักเรียนเข้าประกวดคณะจ่ายขวัญ	๑๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๙ นักเรียน โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๑๗
ภาพที่ ๓.๒.๓๐ การแสดงชุด “เพื่อนเทียม” โดยนักเรียน โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๑๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๑ การแสดงชุด “สวยแต่งตั้ง” โดยนักเรียน โรงเรียนอนุบาลจรัสศรี	๑๘

ภาพที่ ๓.๒.๓๒ - ๓๓ การแสดงชุด “เพื่อนนกกการเวก” และ “เพื่อนปักษาสวรรค์” โดยเยาวชนคณะม่านคำ	๑๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๔ - ๓๕ คณะจ่ายแข่ง	๑๙
ภาพที่ ๓.๒.๓๖ - ๓๗ คณะศูนย์วัฒนธรรมบ้านทุ่งไม้สัก	๑๙
ภาพที่ ๓.๒.๓๘ คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๒๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๙ คณะโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ.....	๒๐
ภาพที่ ๓.๒.๔๐ คณะเยาวชน โรงเรียนบ้านป่าลาน ๑ (ได้รับรางวัลที่ ๑)	๒๐
ภาพที่ ๓.๒.๔๑ - ๔๒ นักเรียน โรงเรียนบ้านหนองจองคำและคณะเมืองสามหมอก.....	๒๑
ภาพที่ ๓.๒.๔๓ เด็กชายฉัฐพล ปิ่นตา คำ นักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านป่าลาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับรางวัลชนะเลิศทั้งประเภทก้ำลายและก้ำแลว	๒๑
ภาพที่ ๓.๒.๔๔ โครงสร้างของพาราทำจากไม้ไผ่	๒๒
ภาพที่ ๓.๒.๔๕ ภาพของพารา วัดคอนเจดีย์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๒๒
ภาพที่ ๓.๒.๔๖ - ๔๗ หลวงปู่เจ้ สุวรนนิม ชาวบ้านชุมชนคอนเจดีย์ ช่วยสานไม้ไผ่ ณ วัดคอนเจดีย์	๒๒
ภาพที่ ๓.๒.๔๘ - ๔๙ การสานของพารา ณ วัดคอนเจดีย์	๒๒
ภาพที่ ๓.๒.๕๐ - ๕๑ อาหารที่นิยมนำมาห้อยไว้ที่ของพารา	๒๓
ภาพที่ ๓.๒.๕๒ - ๕๓ ของพาราหน้าบ้าน	๒๓
ภาพที่ ๓.๒.๕๔ - ๕๕ ของพาราหน้าบ้าน ในเมืองเขตเทศบาลแม่ฮ่องสอน	๒๓
ภาพที่ ๓.๒.๕๖ - ๕๗ ของพาราหน้าร้านไบเพิร์น เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๒๔
ภาพที่ ๓.๒.๕๘ ของพาราหน้าโรงแรมเม้าเทนอินน์ รีสอร์ท	๒๔
ภาพที่ ๓.๒.๕๙ ของพาราสำหรับวางพระพุทธรูปไว้ตรงกลาง	๒๔
ภาพที่ ๓.๒.๖๐ - ๖๑ อาหาร เครื่องดื่มที่แขวนไว้กับของพารา	๒๔
ภาพที่ ๓.๒.๖๒ - ๖๓ อาหาร เครื่องดื่มที่แขวนไว้กับของพารา	๒๕
ภาพที่ ๓.๒.๖๔ สถานที่ตั้งขบวนแห่หน้าโรงแรม Rooks Holiday.....	๒๖
ภาพที่ ๓.๒.๖๕ เยาวชนร่วมตีกลองกันยาว	๒๖
ภาพที่ ๓.๒.๖๖ นักเรียนแต่งกายสวยงามร่วมขบวนแห่ของพารา.....	๒๖
ภาพที่ ๓.๒.๖๗ - ๖๘ ของพาราที่เข้าร่วมขบวนแห่	๒๖
ภาพที่ ๓.๒.๖๙ วงกลองกันยาวภายในขบวนแห่	๒๖
ภาพที่ ๓.๒.๗๐ ของพาราที่เข้าร่วมขบวนแห่	๒๗
ภาพที่ ๓.๒.๗๑ วงกลองกันยาวภายในขบวนแห่	๒๗
ภาพที่ ๓.๒.๗๒ ของพาราที่เข้าร่วมขบวนแห่	๒๗

ภาพที่ ๓.๒.๓๓ - ๓๔ วงกลองกันยาวภายในขบวนแห่	๒๗
ภาพที่ ๓.๒.๓๕ ครูมานพ ประเสริฐกุล ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอนร่วมขบวนแห่	๒๗
ภาพที่ ๓.๒.๓๖ กลองกันยาวภายในขบวนแห่	๒๗
ภาพที่ ๓.๒.๓๗ - ๓๘ วงกลองกันยาวภายในขบวนแห่	๒๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๙ วงกลองกันยาวภายในขบวนแห่	๒๘
ภาพที่ ๓.๒.๔๐ จองพาราในขบวนแห่จองพารา	๒๘
ภาพที่ ๓.๒.๔๑ ผู้เข้าร่วมขบวนแห่แต่งกายชุดไทใหญ่	๒๘
ภาพที่ ๓.๒.๔๒ การฟ้อนโตภายในขบวนแห่	๒๘
ภาพที่ ๓.๒.๔๓ - ๔๔ การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำโดยการแต่งกายเป็นรูปแบบใหม่ภายในขบวนแห่ จองพารา	๒๙
ภาพที่ ๓.๒.๔๕ ต้นขบวนแห่จองพารา	๒๙
ภาพที่ ๓.๒.๔๖ - ๔๗ ขบวนแห่จองพารา	๓๐
ภาพที่ ๓.๒.๔๘ - ๔๙ ขบวนแห่จองพารา	๓๐
ภาพที่ ๓.๒.๕๐ - ๕๑ ขบวนแห่จองพารา	๓๐
ภาพที่ ๓.๒.๕๒ - ๕๓ ขบวนแห่จองพารา	๓๑
ภาพที่ ๓.๒.๕๔ ขบวนแห่จองพารา	๓๑
ภาพที่ ๓.๒.๕๕ บรรยากาศตลาดแสงเทียน	๓๑
ภาพที่ ๓.๒.๕๖ - ๕๗ บรรยากาศตลาดแสงเทียน	๓๒
ภาพที่ ๓.๒.๕๘ - ๕๙ คณะจ่ายขวัญ (ได้รับรางวัลที่ ๓)	๓๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๐ คณะศูนย์วัฒนธรรมเยาวชนบ้านทุ่งไม้สัก (ได้รับรางวัลที่ ๑)	๓๓
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๑ - ๑๐๒ คณะ โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ได้รับรางวัลที่ ๒)	๓๓
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๓ คณะจ่ายขวัญ	๓๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๔ คณะศูนย์วัฒนธรรมเยาวชนบ้านทุ่งไม้สัก	๓๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๕ คณะ โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๓๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๖ คณะ โรงเรียนเทศบาล ๒	๓๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๗ คณะ โรงเรียนบ้านคานหาร	๓๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๘ คณะลูกอ่อนไต นายนิพัทธ์ จันทิมากร ปวส.๑ โรงเรียนนวมินฯ.....	๓๕
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๙ คณะบ้านสบป่องไต นายสมชาย คำสิงห์ อายุ ๓๘ ปี อยู่หมู่บ้านสบป่อง.....	๓๕
ภาพที่ ๓.๒.๑๑๐ คณะจ่ายแข่งนายสรวิชัย ปรัชญานตานีกุล	๓๕
ภาพที่ ๓.๒.๑๑๑ - ๑๑๒ สถานที่ตั้งบาตรเทโวโรหณะ	๓๖
ภาพที่ ๓.๒.๑๑๓ บรรยากาศเมืองแม่ฮ่องสอน เช้าตรู่วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๒	๓๖

ภาพที่ ๓.๒.๑๑๔ การประชาสัมพันธ์ขึ้นคอนกรีต	๓๗
ภาพที่ ๓.๒.๑๑๕ พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเข้าก่อนที่จะเริ่มการตักบาตร	๓๗
ภาพที่ ๓.๒.๑๑๖ - ๑๑๗ บรรยากาศผู้มาตักบาตรจะไหว้พระประจำวันเกิดก่อนการตักบาตร และยื่นคอยระหว่างทางเดินภายในวัด	๓๘
ภาพที่ ๓.๒.๑๑๘ - ๑๑๙ ผู้มาตักบาตรรอบพระธาตุคอกงมู	๓๘
ภาพที่ ๓.๒.๑๒๐ - ๑๒๑ ผู้มาตักบาตรรอบพระธาตุคอกงมู	๓๙
ภาพที่ ๓.๒.๑๒๒ - ๑๒๓ คนหามกัณฑ์ศาลต้นเสียนำพระสงฆ์	๓๙
ภาพที่ ๓.๒.๑๒๔ การตีกัณฑ์ศาลเป็นช่วงๆ เดินนำหน้าขบวนพระสงฆ์	๔๐
ภาพที่ ๓.๒.๑๒๕ - ๑๒๖ คนหามบาตรรับดอกไม้เดินนำพระสงฆ์	๔๐
ภาพที่ ๓.๒.๑๒๗ - ๑๒๘ บาตรและของในบาตรที่เดินรับของถวายก่อนขบวนพระสงฆ์	๔๐
ภาพที่ ๓.๒.๑๒๙ พระสงฆ์รูปแรกเดินนำรับบาตร	๔๑
ภาพที่ ๓.๒.๑๓๐ ขบวนพระสงฆ์เริ่มเดินรับบาตร	๔๑
ภาพที่ ๓.๒.๑๓๑ พระผู้มาตักบาตรระหว่างบันไดลงจากพระธาตุ	๔๑
ภาพที่ ๓.๒.๑๓๒ - ๑๓๓ การรับบาตรระหว่างบันไดทางลงพระธาตุคอกงมู	๔๑
ภาพที่ ๓.๒.๑๓๔ - ๑๓๕ การรับบาตรระหว่างบันไดทางลงพระธาตุคอกงมู	๔๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๓๖ ขบวนสามเณรรับบาตร	๔๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๓๗ การใส่บาตรระหว่างบันไดทางลงวัดพระธาตุคอกงมู	๔๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๓๘ - ๑๓๙ บรรยากาศการใส่บาตร	๔๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๔๐ บรรยากาศภายในบริเวณวัดคอกงมู	๔๓
ภาพที่ ๓.๒.๑๔๑ การเดินทางลงจากวัดเมื่อเสร็จการใส่บาตร เวลาประมาณ ๘.๐๐ น	๔๓
ภาพที่ ๓.๒.๑๔๒ เครื่องบูชาที่อยู่ในขบวนหลู่เตนเหง	๔๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๔๓ - ๑๔๔ ที่เหง	๔๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๔๕ หมอกเหง	๔๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๔๖ จักจ่า	๔๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๔๗ ไม้สนสำหรับทำต้นเกี้ยว วัดดอนเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๔๕
ภาพที่ ๓.๒.๑๔๘ - ๑๔๙ การทำต้นเกี้ยวของป๊อกเด่นยางแดง	๔๕
ภาพที่ ๓.๒.๑๕๐ - ๑๕๑ การทำต้นเกี้ยวของป๊อกวิทยาทรามูล	๔๖
ภาพที่ ๓.๒.๑๕๒ - ๑๕๓ การทำต้นเกี้ยวของป๊อกกุงเจ้าราช	๔๖
ภาพที่ ๓.๒.๑๕๔ - ๑๕๕ การถือศีล ๑ วัน ๑ คีน ณ วัดม่วยต่อ อำเภอขุนยวม	๔๖
ภาพที่ ๓.๒.๑๕๖ - ๑๕๗ การถือศีล ๑ วัน ๑ คีน ณ วัดโพธาราม อำเภอขุนยวม	๔๗
ภาพที่ ๓.๒.๑๕๘ การปักต้นเกี้ยวภายในวัดม่วยต่อ	๔๗

	หน้า
ภาพที่ ๓.๒.๑๕๖ การปักต้นเกี๊ยะหน้าศาลเจ้า บันทึกภาพที่อำเภอขุนยวม.....	๔๖
ภาพที่ ๓.๒.๑๖๐ - ๑๖๑ การจุดไฟต้นเกี๊ยะหน้าบ้าน ช่วงขณะแห่ต้นเกี๊ยะ.....	๔๖
ภาพที่ ๓.๒.๑๖๒ สำนักงานเทศบาลตำบลขุนยวมสถานที่รวมตัวของขบวนแห่ต้นเกี๊ยะ และเป็นจุดเริ่มต้นการเดินทาง ๔๗	๔๗
ภาพที่ ๓.๒.๑๖๓ - ๑๖๔ การตั้งขบวนแห่ภายในสำนักงานเขตเทศบาล	๔๗
ภาพที่ ๓.๒.๑๖๕ - ๑๖๖ ขบวนแห่ต้นเกี๊ยะและการแต่งตัวรูปสัตว์ในป่าหิมพานต์ร่วม ขบวนแห่	๔๗
ภาพที่ ๓.๒.๑๖๗ - ๑๖๘ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ต้นเกี๊ยะ	๔๘
ภาพที่ ๓.๒.๑๖๙ - ๑๗๐ ขบวนแห่ต้นเกี๊ยะ ณ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๔๘
ภาพที่ ๓.๒.๑๗๑ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ขณะฝนตกประมาณเวลา ๑๕.๐๐ น.	๔๘
ภาพที่ ๓.๒.๑๗๒ การแต่งกายภายในขบวน	๕๐
ภาพที่ ๓.๒.๑๗๓ การแสดงภายในขบวนแห่ต้นเกี๊ยะ.....	๕๐
ภาพที่ ๓.๒.๑๗๔ - ๑๗๕ การพ่อนกกิ่งกะหล่ำ บนศาลาก่อนเริ่มพิธีสงฆ์.....	๕๐
ภาพที่ ๓.๒.๑๗๖ - ๑๗๗ วงกลองกันยาวตีประกอบการพ่อนกกิ่งกะหล่ำ.....	๕๐
ภาพที่ ๓.๒.๑๗๘ เจ้าภาพถวายเครื่องไทยทานพระสงฆ์.....	๕๑
ภาพที่ ๓.๒.๑๗๙ - ๑๘๐ พิธีสงฆ์ก่อนเริ่มการจุดต้นเกี๊ยะ.....	๕๑
ภาพที่ ๓.๒.๑๘๑ - ๑๘๒ การถวายเครื่องไทยธรรมและกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล.....	๕๑
ภาพที่ ๓.๒.๑๘๓ หลุมที่ขุดไว้กลางแจ้งเพื่อเตรียมปักต้นเกี๊ยะใหญ่ ๑ ต้นแล้วเผา.....	๕๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๘๔ การเอาต้นเกี๊ยะปักลงหลุม	๕๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๘๕ การเอาดินฝังต้นเกี๊ยะ.....	๕๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๘๖ การจุดไฟที่ยอดต้นเกี๊ยะ	๕๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๘๗ วงกลองกันยาวบรรเลงขณะจุดไฟ	๕๒
ภาพที่ ๓.๒.๑๘๘ การจุดไฟยอดต้นเกี๊ยะ.....	๕๓
ภาพที่ ๓.๒.๑๘๙ ต้นเกี๊ยะที่จุดไฟเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะมอดเวลาเช้าของวันใหม่	๕๓
ภาพที่ ๓.๒.๑๙๐ วัดม่วยต่อ สถานที่จัดงานปอยส่างลองประจำปี ๒๕๕๓.....	๕๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๙๑ - ๑๙๒ วัดม่วยต่อ วัดพัฒนาตัวอย่างและวัดพัฒนาดีเด่น.....	๕๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๙๓ ป้ายจัดงานปอยส่างลองประจำปี ๒๕๕๓.....	๕๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๙๔ ครูเทพินท์ พงษ์วีดี ประธานสภาองค์กรชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๕๔
ภาพที่ ๓.๒.๑๙๕ จีเจ้ (กิ่งศาล)	๕๕
ภาพที่ ๓.๒.๑๙๖ อุ๊ปเจ้าพารา.....	๕๕
ภาพที่ ๓.๒.๑๙๗ - ๑๙๘ ม้าเข้าเมือง	๕๕

	หน้า
ภาพที่ ๓.๒.๑๕๕ ต้นปะเต้สำ (หรือที่เรียกว่า ต้นกัลปพฤกษ์) ที่โห่่งกาต	๕๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๐๐ - ๒๐๑ ต้น โกลหู่.....	๕๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๐๒ ต้น โคจอง	๕๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๐๓ แก้ว งานที่ต้น โคจอง	๕๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๐๔ ซ้อนที่ต้น โคจอง	๕๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๐๕ ต้น โคจองที่เป็นเครื่องใช้เครื่องครัว	๕๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๐๖ นึกข้าวแตกจะถูกคิดไว้ที่เสาแต่ละเสาของศาลาวัด	๕๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๐๗ - ๒๐๘ นึกข้าวแตกด้านหน้าและด้านหลัง	๕๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๐๙ - ๒๑๐ เทียนเงิน เทียนทอง	๕๘
ภาพที่ ๓.๒.๒๑๑ - ๒๑๒ ต้นโพธิ์เงิน โพธิ์ทอง	๕๘
ภาพที่ ๓.๒.๒๑๓ อุดตอง (กุนตอง)	๕๘
ภาพที่ ๓.๒.๒๑๔ ปานตอง	๕๘
ภาพที่ ๓.๒.๒๑๕ - ๒๑๖ หม้อน้ำดำ ณ วัดม่วยต้อ จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๕๙
ภาพที่ ๓.๒.๒๑๗ หม้อน้ำดำ ณ บ้านคุณยายละออ (บ้านเจ้าภาพส่องลอง)	๕๙
ภาพที่ ๓.๒.๒๑๘ ดอกสะเป่ ดอกไม้ในหม้อน้ำดำ	๕๙
ภาพที่ ๓.๒.๒๑๙ ดอกเอื้องตึง ดอกไม้ในหม้อน้ำดำ	๕๙
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๐ - ๒๒๑ ต่างگان	๖๐
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๒ ปลิกขร่า (เครื่องนอนส่องลอง)	๖๐
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๓ ที่คำสำหรับกางให้ส่องลองขณะแห่	๖๐
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๔ ต้นผ้าป่า โดยจะมีการนำเงินมาห้อยในช่วงทำบุญ	๖๐
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๕ เครื่องไทยทานถวายสังฆทานพระสงฆ์	๖๐
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๖ ข้าวแตกปั้นและข้าวปองแตก	๖๑
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๗ ขนมนูนห่อ หรือขนมเทียน	๖๑
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๘ เมียงโก้	๖๑
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๙ เมียงคำ	๖๑
ภาพที่ ๓.๒.๒๓๐ ชาวบ้านมาร่วมกันทำขนมงานปอยส่องลองที่โห่่งกาต	๖๒
ภาพที่ ๓.๒.๒๓๑ อาหาร ถาดในวันทำขวัญ	๖๔
ภาพที่ ๓.๒.๒๓๒ อาหารถาดที่ ๑	๖๔
ภาพที่ ๓.๒.๒๓๓ อาหารถาดที่ ๒	๖๔
ภาพที่ ๓.๒.๒๓๔ อาหารถาดที่ ๓	๖๔
ภาพที่ ๓.๒.๒๓๕ อาหารถาดที่ ๔	๖๔

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๖ อาหารภาคที่ ๕.....	๖๕
ภาพที่ ๓.๒.๒๓๗ - ๒๓๘ ส่างลองมาแต่งตัวที่วัดหรือแต่งมาจากบ้านก็ได้	๖๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๓๙ - ๒๔๐ เริ่มขบวนแห่ออกจากวัดม้วยค้อ	๖๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๔๑ - ๒๔๒ วงกลองกันยาวร่วมในขบวนแห่ส่างลอง	๖๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๔๓ ขบวนส่างลองแห่ไปตามถนนหนทางภายในเมืองแม่ฮ่องสอน	๖๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๔๔ ส่างลองบนคอตะแป่ส่างลอง	๖๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๔๕ - ๒๔๖ ศาลเจ้าเมืองและเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก จุดแรกของการหยุดขอขมา ..	๖๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๔๗ - ๒๔๘ ส่างลองเมื่อมาถึงศาลจะเดินเป็นวงกลมจัดแถวก่อนเข้าไปนั่ง ขอขมาในศาล	๖๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๔๙ การขอขมา ณ ศาลเจ้าเมือง	๖๘
ภาพที่ ๓.๒.๒๕๐ อาจารย์ทรงพล ใจดี ผู้นำกิจกรรมการขอขมา.....	๖๘
ภาพที่ ๓.๒.๒๕๑ - ๒๕๒ การขอขมาจุดที่ ๒ การขอขมาพระสงฆ์ที่วัดกลางทุ่ง	๖๘
ภาพที่ ๓.๒.๒๕๓ - ๒๕๔ การหยุดพักที่บ้านเจ้าภาพที่นำลูกชายบวชส่างลอง ณ บ้านเลขที่ ๑๗/๓ หมู่บ้านชานาญสถิติย์ ภายในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน	๖๘
ภาพที่ ๓.๒.๒๕๕ - ๒๕๖ การขอขมาจุดที่ ๔ ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน แผนกคดีเยาวชนและ ครอบครัว	๖๙
ภาพที่ ๓.๒.๒๕๗ - ๒๕๘ การขอขมาจุดที่ ๕ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน แม่ฮ่องสอน	๖๙
ภาพที่ ๓.๒.๒๕๙ - ๒๖๐ การขอขมาจุดที่ ๖ บ้านเจ้าภาพที่นำลูกบวชส่างลอง (บ้านคุณป้าละออง)	๖๙
ภาพที่ ๓.๒.๒๖๑ - ๒๖๒ การขอขมาจุดที่ ๗ วัดหัวเวียงเพื่อขอขมาพระสงฆ์	๗๐
ภาพที่ ๓.๒.๒๖๓ - ๒๖๔ การขอขมาจุดที่ ๘ วัดผาอ่างเพื่อขอขมาพระสงฆ์	๗๐
ภาพที่ ๓.๒.๒๖๕ - ๒๖๖ การขอขมาจุดที่ ๙ ขอขมาศาลเจ้าเมือง (เจ้าพ่อเมืองแม่)	๗๐
ภาพที่ ๓.๒.๒๖๗ วงตอยอฮอว์น บรรเลงที่โห่่งภาค ช่วงค่ำวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๓	๗๑
ภาพที่ ๓.๒.๒๖๘ - ๒๖๙ ขบวนแห่โคหู่ ขบวนแรก “จีเง่” เป็นการตีกิ่งสตาล เพื่อป่าว ประกาศบอกบุญ	๗๒
ภาพที่ ๓.๒.๒๗๐ - ๒๗๑ ขบวนที่ ๒ “ม้าเจ้าเมือง” เป็นความเชื่อที่ว่าม้านี้มีไว้ให้เจ้าเมือง นั่งเพื่อปกป้องรักษาส่างลองและทุก ๆ คนให้มีความปลอดภัย แคล้วคลาดจาก อันตรายทั้งปวง	๗๒
ภาพที่ ๓.๒.๒๗๒ ขบวนที่ ๓ “อุ๊ปเจ้าพารา” เป็นเครื่องสักการะพระพุทธรูป ประกอบด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน กล้วย ขาเส้น กรวยดอกไม้ ขนมน จัดอยู่ในภาชนะใช้คนหาม ๒ คน	๗๒

	หน้า
ภาพที่ ๓.๒.๒๗๓ ขบวนการที่ ๔ อู่พระพุทธร หรือ อู่ปืน อู่ปทอง	๗๓
ภาพที่ ๓.๒.๒๗๔ ขบวนการที่ ๕ ก๊อภมอก หรือขันคอก	๗๓
ภาพที่ ๓.๒.๒๗๕ - ๒๗๖ ขบวนการที่ ๖ วงกลองมองเซิงตีระหว่งการเดินแห่	๗๔
ภาพที่ ๓.๒.๒๗๗ ขบวนการที่ ๗ ขบวนการแห่ต้น “ตะเป้สำ” และต้น “โคจอง” ที่เป็นเครื่องใช้ เครื่องครัว	๗๔
ภาพที่ ๓.๒.๒๗๘ ขบวนการที่ ๘ วงกลองมองเซิงตีประกอบการฟ้อน โดยนางรำที่เดินในขบวน จะหยุดเดินแล้วฟ้อนรำ	๗๔
ภาพที่ ๓.๒.๒๗๙ ขบวนการที่ ๙ การแห่ต้น “โคจอง” ที่เป็นเตาแก๊ส หม้อหุงข้าว กะละมัง กาน้ำ และของใช้อื่น	๗๔
ภาพที่ ๓.๒.๒๘๐ ขบวนการที่ ๑๐ การแห่ “ปักข้าวแตก”	๗๔
ภาพที่ ๓.๒.๒๘๑ - ๒๘๒ ขบวนการที่ ๑๐ การแห่เทียนเงิน เทียนทอง	๗๕
ภาพที่ ๓.๒.๒๘๓ - ๒๘๔ ขบวนการที่ ๑๑ การแห่ “กุนต่อง” และ “ปานต่อง”	๗๕
ภาพที่ ๓.๒.๒๘๕ ขบวนการที่ ๑๒ การแห่ต้นโพธิ์เงิน โพธิ์ทอง	๗๕
ภาพที่ ๓.๒.๒๘๖ ขบวนการที่ ๑๓ การแห่ “หม้อน้ำดำ”	๗๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๘๗ - ๒๘๘ ขบวนการที่ ๑๔ วงกลองมองเซิง จากอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๗๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๘๙ - ๒๙๐ ขบวนการที่ ๑๕ ต้นโคหู่	๗๖
ภาพที่ ๓.๒.๒๙๑ ขบวนการที่ ๑๖ ผ้าไตรสำหรับบวชพระ หรือ “จางลอง”	๗๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๙๒ ขบวนการถือบาตรและตาลปัตร	๗๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๙๓ ขบวนการที่ ๑๗ วงกลองกันยาว	๗๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๙๔ - ๒๙๕ ขบวนการที่ ๑๘ “ต่างกาน” หรือ จีวรของต่างลอง	๗๗
ภาพที่ ๓.๒.๒๙๖ - ๒๙๗ ขบวนการที่ ๑๙ วงกลองมองเซิง	๗๘
ภาพที่ ๓.๒.๒๙๘ - ๒๙๙ ขบวนการที่ ๒๐ “ปลิกขร่า” (ปลิ - ขะ - หร่า) เครื่องนอนต่างลอง	๗๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๐๐ ขบวนการที่ ๒๑ ขบวนการต่างลองแบบเดินเท้า	๗๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๐๑ - ๓๐๒ ขบวนการที่ ๒๒ วงกลองกันยาว ๒ คณะ (เดินติดต่อกัน)	๗๙
ภาพที่ ๓.๒.๓๐๓ - ๓๐๔ ขบวนการที่ ๒๓ ภาพขบวนต่างลองแบบรถยนต์	๗๙
ภาพที่ ๓.๒.๓๐๕ - ๓๐๖ ขบวนการที่ ๒๔ ภาพขบวนบั้งไฟ	๗๙
ภาพที่ ๓.๒.๓๐๗ - ๓๐๘ ขบวนการที่ ๒๕ รถยนต์แห่วงดอยฮอธอร์นปิดท้ายขบวนแห่	๘๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๐๙ - ๓๑๐ ผู้ร่วมขบวนแห่รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกันที่วัดหลังจากเสร็จสิ้น การแห่	๘๐

ภาพที่ ๓.๒.๓๑๑ - ๓๑๒ สถานที่จัดกิจกรรมและผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๘๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๑๓ - ๓๑๔ ผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวชื่นชมและให้พรพร้อมบันทึกภาพกับช่างลง	๘๑
ภาพที่ ๓.๒.๓๑๕ - ๓๑๖ ช่างลงขอขมาพระสงฆ์ที่วัดจองกลาง.....	๘๑
ภาพที่ ๓.๒.๓๑๖ ด้านหน้าสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๘๑
ภาพที่ ๓.๒.๓๑๗ ต้นบายศรี	๘๒
ภาพที่ ๓.๒.๓๑๘ เครื่องบูชาภายในขันบายศรีบนยอดต้นบายศรี	๘๒
ภาพที่ ๓.๒.๓๒๐ - ๓๒๑ ภาพเริ่มต้นพิธีด้วยการวนสายสิญจน์จากบายศรีไปที่ช่างลงทุกคน	๘๒
ภาพที่ ๓.๒.๓๒๒ - ๓๒๓ ภาพช่างลงรับสายสิญจน์แล้วพนมมือพร้อมกัน.....	๘๓
ภาพที่ ๓.๒.๓๒๔ ครูคุ้ม มานะ เริ่มประกอบพิธีกล่าวคาถา นะ โม ตั ส สะ ระ ลี กุณ บิ ตา มารดา และเรียกขวัญ	๘๓
ภาพที่ ๓.๒.๓๒๕ ครูคุ้ม มานะ ผู้ข้อมือช่างลง	๘๓
ภาพที่ ๓.๒.๓๒๖ ผู้ปกครองผู้ข้อมือช่างลง	๘๓
ภาพที่ ๓.๒.๓๒๗ นายกเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนป้อนข้าวช่างลง	๘๔
ภาพที่ ๓.๒.๓๒๘ - ๓๒๙ บิดา มารดา ช่างลงป้อนข้าวด้วยอาหารมงคล ๓๒ อย่างแก่ช่างลง	๘๔
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๐ - ๓๓๑ การตีกลองมอชิงที่บ้านช่างลงและการฉลองจากลง	๘๕
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๒ การร้องและรำไต	๘๕
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๓ การตีฆ้องแผงในวงดนตรี “จ๋าดไต” ณ โห่ยกาด	๘๕
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๔ ต่อยฮอฮอร์นในวงดนตรี “จ๋าดไต”	๘๕
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๕ กลองชุดในวงดนตรี “จ๋าดไต” ณ โห่ยกาด	๘๕
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๖ - ๓๓๗ วงดนตรีจ๋าดไตบ้านแม่ละนา ประกอบต่อยฮอฮอร์น ฆ้องแผง ระนาดเหล็ก กลองชุดและเครื่องเคาะจังหวะ	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๘ ระนาดเหล็ก หรือ ปาดนา วงดนตรีจ๋าดไต บ้านแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า..	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๘ เครื่องเคาะจังหวะ	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๔๐ โบสถ์ที่ประกอบพิธีบวชช่างลง	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๔๑ การครองผ้าเป็นพระสงฆ์	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๔๒ ช่างลงถวายพานรูปเทียน	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๔๓ การคล้องสิ่งมงคลที่คอช่างลง	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๔๔ - ๓๔๕ กล่าวคาถาเพื่อขออุปสมบทเป็นพระสงฆ์	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๔๖ - ๓๔๗ วงกลองกันยาวร่วมแห่ช่างลงมาที่ศาลาประกอบพิธีบรรพชา	๘๗
ภาพที่ ๓.๒.๓๔๘ - ๓๔๙ การแห่ช่างลงก่อนขึ้นศาลาและมีการบันทึกภาพร่วมกันของ ครอบครัวช่างลง	๘๗

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๐ - ๓๕๑ การนำสำลงมารอประกอบพิธีบนศาลา ผู้ปกครองช่วยถอด เครื่องประดับ	๘๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๕๒ - ๓๕๓ การเตรียมน้ำ "สำลงาน" มาวางที่หน้าสำลง	๘๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๕๔ บิดามารดามอบสำลงานให้กับสำลง	๘๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๕๕ - ๓๕๖ ผู้ปกครองแกะปึกข้าวแตกมามอบให้สำลงคนละ ๑ ก้าน	๘๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๕๗ สำลงรับจีวรไว้ในมือแล้วถวายพระ	๘๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๕๘ พระสงฆ์แยกจีวรออกจากกัน	๘๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๕๙ - ๓๖๐ พระสงฆ์ช่วยคล้องจีวรให้สำลงเป็นสามแถว	๘๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๖๑ - ๓๖๒ สามแถวรับศีล ๑๐	๘๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๖๓ วงกลองกันยาวต่างแยกย้ายกลับภูมิลำเนา	๘๑
ภาพที่ ๓.๒.๓๖๔ สถานที่จัดกิจกรรมอ่องปอย	๘๑
ภาพที่ ๓.๒.๓๖๕ พระสงฆ์และสามเณรเดินมาจากวัดม่วยต่อ	๘๑
ภาพที่ ๓.๒.๓๖๖ พระสงฆ์นั่งหันหน้าเข้าหาสามเณรที่นั่งอยู่ ๓ แถว	๘๒
ภาพที่ ๓.๒.๓๖๗ ฉูดโหมที่นั่งอยู่ด้านนอก	๘๒
ภาพที่ ๓.๒.๓๖๘ ชั้นข้าวตอก คอกไม้ ขวดน้ำ แก้ว สำหรับกรวดน้ำ	๘๒
ภาพที่ ๓.๒.๓๖๙ การกรวดน้ำร่วมกัน	๘๒
ภาพที่ ๓.๒.๓๗๐ พระสงฆ์ สามเณร ฉันทัดดาหารเช้า	๘๓
ภาพที่ ๓.๒.๓๗๑ - ๓๗๒ หม้อน้ำไค และภาพการนำน้ำไคไปราดบนขนมจีน	๘๓
ภาพที่ ๓.๒.๓๗๓ - ๓๗๔ หม้อกรอบปรุงรสที่นำมาตักแต่งด้านบนของน้ำจืดน้ำไค	๘๔
ภาพที่ ๓.๒.๓๗๕ ส้มและเมี่ยงคำ	๘๔
ภาพที่ ๓.๒.๓๗๖ ข้าวปองแตกและข้าวตอกป่น	๘๔
ภาพที่ ๓.๒.๓๗๗ ขนมชั้นและวุ้นสีสำหรับถวายพระสงฆ์สามเณร	๘๔
ภาพที่ ๓.๒.๓๗๘ อาหารชุดสำหรับถวายพระ	๘๔
ภาพที่ ๓.๒.๓๗๙ ภายนอกสถานที่จัดกิจกรรม	๘๕
ภาพที่ ๓.๒.๓๘๐ - ๓๘๑ วัดผาป่องใต้และพระอธิการสีละสังวโร เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๘๒ - ๓๘๓ กองเจดีย์ทรายจะถูกวางอยู่ด้านทิศตะวันออกหรือทิศใต้ของเจดีย์ ประจำวัด	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๘๔ หน่อกล้วย หน่ออ้อย ที่ผูกติดรวมกันด้านหน้าของปรัมพิธี	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๘๕ ฉัตรบนยอดกองเจดีย์ทราย	๘๖
ภาพที่ ๓.๒.๓๘๖ โคมบูชา	๘๗
ภาพที่ ๓.๒.๓๘๗ พระพุทธรูปและพระอุปคุต	๘๗

	หน้า
ภาพที่ ๓.๒.๓๘๘ พระพุทธรูปหน้าเจดีย์	๕๗
ภาพที่ ๓.๒.๓๘๙ ภาพตุงขุนผินางผี	๕๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๙๐ - ๓๙๑ ลักษณะตุงไส้หมู	๕๘
ภาพที่ ๓.๒.๓๙๒ - ๓๙๓ ลักษณะตุงตำข่อน	๕๙
ภาพที่ ๓.๒.๓๙๔ ตุงนางผาน	๕๙
ภาพที่ ๓.๒.๓๙๕ ตุงเจ็ดลูกวัน ณ เจดีย์ทรายวัดผาบ่องใต้ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัด แม่ฮ่องสอน	๑๐๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๙๖ ตุงรูปครุฑและรูปเสือ	๑๐๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๙๗ ตุงลูกราชสีห์และรูปช้าง	๑๐๐
ภาพที่ ๓.๒.๓๙๘ ตุงรูปปู้ (หนูขาวตัวใหญ่) และหนู	๑๐๑
ภาพที่ ๓.๒.๓๙๙ ตุงรูปนาคและช้างสีดอ	๑๐๑
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๐ - ๔๐๑ ตุงเจ็ดลูกวันเรียง ๘ รูปสัตว์ ณ วัดบ้านสบสอย ตำบลปางหมู	๑๐๑
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๒ ที่คำ	๑๐๒
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๓ ก๊อกชอมต่อ	๑๐๒
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๔ ก๊อกต่าง	๑๐๒
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๕ การตัดทรายที่อยู่นอกวัดตามจำนวนอายุ	๑๐๓
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๖ ชาวบ้านจะนำมากองที่เจดีย์ทราย	๑๐๓
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๗ คุณชายเกษร คำผุย อายุ ๘๓ ปี ถวายปัจจัยกับเจ้าอาวาส หลังจากขนทราย เข้าวัดแล้ว.....	๑๐๓
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๘ เจ้าอาวาสโยงสายสัญญาจันจากพระพุทธรูปที่เจดีย์มาที่พระอุทิศในปริมพิธี	๑๐๔
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๙ ชาวบ้านนำเครื่องบูชามาปักที่เจดีย์ทรายช่วงเช้ามีดก่อนพระสงฆ์เจริญ - พุทธมนต์.....	๑๐๔
ภาพที่ ๓.๒.๔๑๐ - ๔๑๑ ชาวบ้านนำ “ก๊อกชอมต่อ” มาถวายพระพุทธเจ้าที่ปริมพิธีก่อน พระสงฆ์สวดเจริญพระพุทธมนต์.....	๑๐๕
ภาพที่ ๓.๒.๔๑๒ ข้าวตอกดอกไม้ที่ชาวบ้านนำมาวางในพานเพื่อถวายพระพุทธเจ้าก่อน พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์	๑๐๕
ภาพที่ ๓.๒.๔๑๓ เจ้าอาวาสวัดต่างๆ จะได้รับเชิญมาเจริญพุทธมนต์ในปริมพิธีรอบกองทราย	๑๐๕
ภาพที่ ๓.๒.๔๑๔ เจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ นั่งล้อมรอบเจดีย์ทราย	๑๐๕
ภาพที่ ๓.๒.๔๑๕ ชาวบ้านนั่งฟังพระสวดคนนอกปริมพิธี.....	๑๐๕
ภาพที่ ๓.๒.๔๑๖ ก๊อกดอกไม้ หรือ ขันดอกไม้	๑๐๕

ภาพที่ ๓.๒.๔๑๗ ชาวบ้านกำลังกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลช่วงท้ายของการเจริญพุทธมนต์ของ พระสงฆ์	๑๐๖
ภาพที่ ๓.๒.๔๑๘ - ๔๑๙ ชาวบ้านแยกย้ายกลับบ้านหลังจากเสร็จพิธีสงฆ์ประมาณ เวลา ๖.๔๕ น.	๑๐๖
ภาพที่ ๓.๒.๔๒๐ - ๔๒๑ การเตรียมความพร้อมและลงทะเบียนบั้งไฟที่จะเข้าทำการแข่งขัน๑๐๗	
ภาพที่ ๓.๒.๔๒๒ - ๔๒๓ ปลายบั้งไฟรูปแบบต่างๆ	๑๐๗
ภาพที่ ๓.๒.๔๒๔ การแห่บั้งไฟด้วยขบวนรถยนต์	๑๐๘
ภาพที่ ๓.๒.๔๒๕ - ๔๒๖ ด้านหลังวัดผาบ่องใต้ สถานที่จุดบั้งไฟ	๑๐๘
ภาพที่ ๓.๒.๔๒๗ - ๔๒๘ การประกบไม้ซางรอบบั้งไฟ คล้ายกับโหวด เพื่อให้เกิดเสียง ไพเราะขณะยิงบั้งไฟ	๑๐๘
ภาพที่ ๓.๒.๔๒๙ - ๔๓๐ เจ้าอาวาสวัดผาบ่องใต้ ดิจ่ากลองกันยาว	๑๐๘
ภาพที่ ๓.๒.๔๓๑ - ๔๓๒ วงกลองกันยาวบรรเลงรับแขกบริเวณทางเข้าด้านหน้าวัด	๑๑๐
ภาพที่ ๓.๓.๑ วงกลองกันยาวที่โห่ยกภาค ประกอบด้วยกลองกันยาว ม้องชุด ๕ ใบและ ฉาบขนาดกลาง	๑๑๒
ภาพที่ ๓.๓.๒ ฉิ่งที่ติดอยู่ในวงม้องระหว่างม้องแถวที่ ๒ กับแถวที่ ๓	๑๑๒
ภาพที่ ๓.๓.๓ กลองกันยาวคณะวัดทุ่ง	๑๑๓
ภาพที่ ๓.๓.๔ วงกลองกันยาวคณะวัดปางลือ	๑๑๓
ภาพที่ ๓.๓.๕ วงกลองกันยาวคณะบ้านทุ่งกอมู	๑๑๓
ภาพที่ ๓.๓.๖ วงกลองกันยาวคณะบ้านชานเมือง	๑๑๓
ภาพที่ ๓.๓.๗ ทำยี่นตีกลองกันยาวคณะบ้านชานเมือง	๑๑๔
ภาพที่ ๓.๓.๘ ทำยี่นตีฉาบคณะบ้านชานเมือง	๑๑๔
ภาพที่ ๓.๓.๙ - ๑๐ วงกลองกันยาวคณะบ้านทุ่งไม้สัก	๑๑๔
ภาพที่ ๓.๓.๑๑ วงกลองกันยาวคณะบ้านแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า	๑๑๔
ภาพที่ ๓.๓.๑๒ วงกลองกันยาวบรรณรักษ์ภายในขบวนแห่ต่างลง	๑๑๔
ภาพที่ ๓.๓.๑๓ - ๑๔ วงกลองกันยาวในขบวนแห่โคหลู้	๑๑๕
ภาพที่ ๓.๓.๑๕ วงกลองกันยาวตีนำขบวนแห่จองพารา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๑๕
ภาพที่ ๓.๓.๑๖ - ๑๗ การประสมวงกลองกันยาว งานบุญออกพรรษา ในการประกวดศิลปะ ไทใหญ่ ณ เวทีหลังตลาดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน	๑๑๕
ภาพที่ ๓.๓.๑๘ การประสมวงกลองกันยาว งานบุญออกพรรษา ณ หลังตลาดเทศบาลเมือง แม่ฮ่องสอน	๑๑๖

ภาพที่ ๓.๓.๑๕ - ๒๐ วงกลองก้นยาวในขบวนแห่จองพารา	๑๑๖
ภาพที่ ๓.๓.๒๑ - ๒๒ วงกลองก้นยาวในขบวนแห่จองพารา ของชุมชนคอนเจดีย์	๑๑๖
ภาพที่ ๓.๓.๒๓ - ๒๔ วงกลองก้นยาวในขบวนแห่จองพารา คณะวัดหัวเวียงและคณะอื่น ๆ	๑๑๗
ภาพที่ ๓.๓.๒๕ วงกลองก้นยาวในขบวนแห่จองพารา บ้านท่าโป่งแดง	๑๑๗
ภาพที่ ๓.๓.๒๖ วงกลองก้นยาวเขาวชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๑๗
ภาพที่ ๓.๓.๒๗ - ๒๘ วงกลองก้นยาวในขบวนแห่จองพารา	๑๑๗
ภาพที่ ๓.๓.๒๘ วงกลองก้นยาวในขบวนแห่จองพารา บ้านท่าโป่งแดง.....	๑๑๘
ภาพที่ ๓.๓.๓๐ วงกลองก้นยาวตีประ โคมเมื่อชาวบ้านร่วมกันทำต้นเกี้ยวเสร็จเรียบร้อยแล้ว	๑๑๘
ภาพที่ ๓.๓.๓๑ - ๓๒ การตีกลองก้นยาวก่อนการแห่	๑๑๘
ภาพที่ ๓.๓.๓๓ - ๓๔ การตีกลองก้นยาวระหว่างการเดินแห่	๑๑๘
ภาพที่ ๓.๓.๓๕ การตีกลองก้นยาวบนรถยนต์ภายในขบวนแห่	๑๑๘
ภาพที่ ๓.๓.๓๖ การตีกลองก้นยาวกับการพ่อนกกิ้งก่าหล่าหลังขบวนแห่ต้นเกี้ยวก่อนเริ่มพิธีสงฆ์	๑๑๘
ภาพที่ ๓.๓.๓๗ - ๓๘ การตีกลองก้นยาวระหว่างการจุดไฟที่ต้นเกี้ยว หลังเสร็จสิ้นพิธีสงฆ์แล้ว	๑๒๐
ภาพที่ ๓.๓.๓๙ วงกลองก้นยาวหน้าวัดผาบ่องใต้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๒๐
ภาพที่ ๓.๓.๔๐ วงกลองมองเซิงที่โห่ยกภาค เตรียมงานปอยสา่งลอง	๑๒๑
ภาพที่ ๓.๓.๔๑ - ๔๒ วงกลองมองเซิงในงานปอยสา่งลอง (ช่วงการแห่โคหลู้)	๑๒๑
ภาพที่ ๓.๓.๔๓ - ๔๔ วงกลองมองเซิงในงานปอยสา่งลอง (ช่วงการแห่โคหลู้)	๑๒๒
ภาพที่ ๓.๓.๔๕ โหม่งในขบวนแห่โคหลู้	๑๒๒
ภาพที่ ๓.๓.๔๖ - ๔๗ วงกลองมองเซิงในงานปอยสา่งลอง (ช่วงการแห่โคหลู้)	๑๒๒
ภาพที่ ๓.๓.๔๘ วงกลองมองเซิงในขบวนแห่จองพารา งานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๒๓
ภาพที่ ๓.๓.๔๙ - ๕๐ วงกลองมองเซิงตีกับพื่อนมองเซิง งานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๒๓
ภาพที่ ๓.๓.๕๑ - ๕๒ วงกลองมองเซิงกับพื่อนมองเซิง งานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๒๓
ภาพที่ ๓.๓.๕๓ วงกลองมองเซิงกับพื่อนมองเซิง งานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๒๔
ภาพที่ ๓.๓.๕๔ วงดอยฮอฮอร์น	๑๒๕
ภาพที่ ๓.๓.๕๕ นักดนตรีพื้นบ้านแม่ฮ่องสอน	๑๒๕
ภาพที่ ๓.๓.๕๖ ทำนั้งสี่ดอยฮอฮอร์น	๑๒๖

ภาพที่ ๓.๓.๕๗ เบนโจ	๑๒๖
ภาพที่ ๓.๓.๕๘ ทำนั้งคิดเบนโจโดยคุณครูสุนทร ชินวงศ์	๑๒๖
ภาพที่ ๓.๓.๕๙ ทำนั้งคิดหีบเพลงชัก	๑๒๖
ภาพที่ ๓.๓.๖๐ - ๖๑ กลองซุดและทำนั้งตีกลอง	๑๒๖
ภาพที่ ๓.๓.๖๒ - ๖๓ จี หรือเครื่องเคาะจังหวะและทำนั้งบรรเลง	๑๒๗
ภาพที่ ๓.๓.๖๔ ทำจับฉิ่ง	๑๒๗
ภาพที่ ๓.๓.๖๕ ทำจับกรับ	๑๒๗
ภาพที่ ๓.๓.๖๖ วงตอยอฮอร์นในขบวนแห่โคหลู้ งานปอยสา่งล่อง	๑๒๗
ภาพที่ ๓.๓.๖๗ วงตอยอฮอร์นรูปแบบที่ ๑	๑๒๘
ภาพที่ ๓.๓.๖๘ ตอยอฮอร์น	๑๒๘
ภาพที่ ๓.๓.๖๙ เบนโจ	๑๒๘
ภาพที่ ๓.๓.๗๐ เครื่องเคาะจังหวะและกลองเมือง	๑๒๘
ภาพที่ ๓.๓.๗๑ วงตอยอฮอร์นรูปแบบที่ ๒	๑๒๙
ภาพที่ ๓.๓.๗๒ ตอยอฮอร์น	๑๒๙
ภาพที่ ๓.๓.๗๓ ระนาดเหล็ก	๑๒๙
ภาพที่ ๓.๓.๗๔ สอก หรือ ต็อก	๑๓๐
ภาพที่ ๓.๓.๗๕ กลองซุด	๑๓๐
ภาพที่ ๓.๓.๗๖ กลองซุด	๑๓๐
ภาพที่ ๓.๓.๗๗ - ๗๘ มองกาค้านหน้าและด้านหลัง	๑๓๒
ภาพที่ ๓.๓.๗๙ - ๘๐ มองกาค้านบนและด้านล่าง	๑๓๒
ภาพที่ ๓.๓.๘๑ การจับมองกาค	๑๓๓
ภาพที่ ๓.๓.๘๒ การตีมองกาค	๑๓๓
ภาพที่ ๓.๓.๘๓ ครูเกษร ไชยวงศ์	๑๓๔
ภาพที่ ๓.๓.๘๔ ทำรำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๑	๑๓๕
ภาพที่ ๓.๓.๘๕ ทำรำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๒	๑๓๕
ภาพที่ ๓.๓.๘๖ ทำรำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๓	๑๓๕
ภาพที่ ๓.๓.๘๗ ทำรำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๔	๑๓๕
ภาพที่ ๓.๓.๘๘ ทำรำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๕	๑๓๖
ภาพที่ ๓.๓.๘๙ ทำรำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๖	๑๓๖
ภาพที่ ๓.๓.๙๐ ทำรำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๗	๑๓๖
ภาพที่ ๓.๓.๙๑ ทำรำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๘	๑๓๖

ภาพที่ ๓.๓.๑๒๓ ทำร่ำทำที่ ๑๑ ชั้นตอนที่ ๓	๑๔๒
ภาพที่ ๓.๓.๑๒๔ ทำร่ำทำที่ ๑๑ ชั้นตอนที่ ๔	๑๔๒
ภาพที่ ๓.๓.๑๒๕ ทำร่ำทำที่ ๑๒ ชั้นตอนที่ ๑	๑๔๒
ภาพที่ ๓.๓.๑๒๖ ทำร่ำทำที่ ๑๒ ชั้นตอนที่ ๒	๑๔๒
ภาพที่ ๓.๓.๑๒๗ ทำร่ำทำที่ ๑๓ ชั้นตอนที่ ๑	๑๔๓
ภาพที่ ๓.๓.๑๒๘ ทำร่ำทำที่ ๑๓ ชั้นตอนที่ ๒	๑๔๓
ภาพที่ ๓.๓.๑๒๙ ทำร่ำทำที่ ๑๔ ชั้นตอนที่ ๑	๑๔๓
ภาพที่ ๓.๓.๑๓๐ ทำร่ำทำที่ ๑๔ ชั้นตอนที่ ๒	๑๔๓
ภาพที่ ๓.๓.๑๓๑ ทำร่ำทำที่ ๑๔ ชั้นตอนที่ ๓	๑๔๓
ภาพที่ ๓.๓.๑๓๒ ทำร่ำทำที่ ๑๔ ชั้นตอนที่ ๔	๑๔๓
ภาพที่ ๓.๓.๑๓๓ - ๑๓๔ วงกลองกันยาวประกอบการฟ้อนดาบ	๑๔๔
ภาพที่ ๓.๓.๑๓๕ ทำร่ำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๑	๑๔๔
ภาพที่ ๓.๓.๑๓๖ ทำร่ำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๒	๑๔๔
ภาพที่ ๓.๓.๑๓๗ ทำร่ำทำที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๑	๑๔๕
ภาพที่ ๓.๓.๑๓๘ ทำร่ำทำที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๒	๑๔๕
ภาพที่ ๓.๓.๑๓๙ ทำร่ำทำที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๓	๑๔๕
ภาพที่ ๓.๓.๑๔๐ ทำร่ำทำที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๔	๑๔๕
ภาพที่ ๓.๓.๑๔๑ ทำร่ำทำที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๑	๑๔๕
ภาพที่ ๓.๓.๑๔๒ ทำร่ำทำที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๒	๑๔๕
ภาพที่ ๓.๓.๑๔๓ ทำร่ำทำที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๓	๑๔๖
ภาพที่ ๓.๓.๑๔๔ ทำร่ำทำที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๔	๑๔๖
ภาพที่ ๓.๓.๑๔๕ - ๑๔๖ แสดงวงกลองกันยาวประกอบการฟ้อนมือ	๑๔๖
ภาพที่ ๓.๓.๑๔๗ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำในงานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๔๗
ภาพที่ ๓.๓.๑๔๘ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำในงานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๔๘
ภาพที่ ๓.๓.๑๔๙ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำก่อนเริ่มขบวนแห่ของพารา	๑๔๘
ภาพที่ ๓.๓.๑๕๐ การฟ้อนนกกิ้งหล่ำระหว่างการเดินขบวนแห่ของพารา	๑๔๙
ภาพที่ ๓.๓.๑๕๑ การฟ้อนนกกิ้งหล่ำภายในขบวนแห่ของพารา (การแต่งกายรูปแบบใหม่)	๑๔๙
ภาพที่ ๓.๓.๑๕๒ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำระหว่างขบวนแห่ต้นเกี้ยว	๑๕๐
ภาพที่ ๓.๓.๑๕๓ การฟ้อนนกกิ้งหล่ำภายในศาลาก่อนเริ่มพิธีสงฆ์ของงานบุญแห่ต้นเกี้ยว	๑๕๐
ภาพที่ ๓.๓.๑๕๔ ลักษณะลำตัวของโต	๑๕๑
ภาพที่ ๓.๓.๑๕๕ การฟ้อนโตในการเปิดงานปอยเหลินสิบเอ็ด	๑๕๑

ภาพที่ ๓.๓.๑๕๖ การฟ้อนโต้นในขบวนแห่จองพารา จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๕๒
ภาพที่ ๓.๓.๑๕๗ การฟ้อนโต้นในขบวนแห่จองพารา จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๑๕๒

สารบัญตาราง (บทที่ ๓)

ตารางที่ ๓.๒.๑ ตารางสรุปลักษณะกิจกรรมของประเพณีไทใหญ่สิบสองเดือน จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๖
---	---

๓.๑ ความนำ

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ทางภาคเหนือทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย พื้นที่กว้างเป็นอันดับสามของภาคเหนือและเป็นอันดับเจ็ดของประเทศ อาณาเขตพรมแดนติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า ถือเป็นจังหวัดที่มีภูเขามากที่สุดในประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่หรือคนไตและมีชาวเขา ซึ่งประกอบด้วยเผ่ากะเหรี่ยง มูเซอ ลีซอ ม้งและละว้า การทำมาหากินทำบนภูเขากระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีคนไทยเชื้อสายไทยใหญ่ หรือ ไทใหญ่ อยู่มากที่สุด ด้วยเหตุชาวไตได้อพยพมาจากรัฐฉาน ประเทศสหภาพพม่าเข้ามาตั้งรกรากสร้างบ้านในพื้นที่ไทยมาเป็นเวลาช้านาน ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์สันนิษฐานกันว่าจะเป็นเพราะเหตุจากการเคลื่อนย้ายบุกเบิกพื้นที่และดินแดนเพื่อทำมาหากิน บ้างก็ตกค้างจากการช่วยทำสงครามระหว่างพม่ากับล้านนาและกรุงศรีอยุธยา บ้างก็หลบหนีภัยสงครามระหว่างเมืองนากับเมืองหมอกใหม่ในรัฐฉาน เกิดเป็นประวัติศาสตร์การอพยพและรวบรวมผู้คนเพื่อก่อตั้งเมืองแม่ฮ่องสอนจากคนไตที่ชื่อว่า “ซานกะเล” ซึ่งต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืององค์แรกนามว่า “พญาสิงหนาทราชา” หลังจากนั้นก็มีเจ้าฟ้าปกครองอีกสามองค์

นอกจากนี้ชาวไตและชาวพม่าบางส่วนยังได้อพยพโยกย้ายติดตามบริษัทอังกฤษเพื่อรับจ้างทำไม้ และค้าไม้เรียกว่า “พวกในปกครองของอังกฤษ” คราวเมื่อบริษัทเคลื่อนย้ายเข้ามาทำไม้ในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ต่อมาภายหลังชาวไตและชาวพม่าได้มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาสมทบกับญาติพี่น้องเพิ่มขึ้น เกิดความสัมพันธ์ไปมาหาสู่กันเสมือนเมืองพี่เมืองน้อง ไม่มีเขตแดนที่แน่นอน และไม่มีการกีดกันเข้าเมือง เข้มงวดอย่างเช่นปัจจุบันนี้

งานวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนศิลปกรรมต่างๆ มีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ อาจกล่าวได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์ไต หรือ ไทใหญ่ หรือเอกลักษณ์ไทใหญ่ผสมพม่า ด้วยเหตุเป็นเชื้อสายที่ใกล้ชิดกันกับชาวพม่าดังที่กล่าวมาข้างต้น เอกลักษณ์ดังกล่าวจึงแสดงออกทางสถาปัตยกรรมต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างวัด โบสถ์ วิหาร อาคารบ้านเรือน สำหรับวัฒนธรรมประเพณี เช่น วิถีชีวิต การแต่งกาย ภาษา โดยเฉพาะงานบุญที่สำคัญเช่น ปอยส่างลอง ปอยเหลินสิบเอ็ด เป็นต้น ด้านศิลปะการแสดงที่มีชื่อเสียงได้แก่ การรำนกกิ่งกะหล่ำ การรำไต การรำไต การรำหม่องส่วยยี ก้าแลว (ฟ้อนดาบ) ก้าลาย (ฟ้อนมือ) การตีกลองกันยาว การตีกลองมอเงิง เป็นต้น ที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนเป็นการแสดงออกของความเป็นไทใหญ่ มีเพียงบางส่วนที่มีการผสมผสานศิลปะไทใหญ่กับพม่า

วงดนตรีพื้นบ้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถือได้ว่าเป็นวงดนตรีไทใหญ่ที่มีการผสมผสานระหว่างพม่ากับไทใหญ่ แต่อดีตนั้นมีการรวมตัวของนักดนตรีชาวพม่าและชาวไทใหญ่เมื่อคราวอพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้นำในการก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านคนแรกคือนายจาย จันทรรัตน์ บิดาของอาจารย์อำไพ จันทรรัตน์ ซึ่งเป็นชาวพม่า บทบาทที่มีต่อสังคมคือการบรรเลงตามงานเทศกาล การบรรเลงงานประเพณี การบรรเลงในหอเจ้าฟ้าของผู้ครองเมืองแม่ฮ่องสอน การบรรเลงต้อนรับแขกเมืองของจังหวัด หลังจากนั้นมีการถ่ายทอดงานดนตรีมาสู่อาจารย์เกษม อุดมพาณิชย์ (ได้รับสืบทอดการเป็นหัวหน้า

วง) จนวงดนตรีได้รับการขนานชื่อว่า “วงเทศบาล” เนื่องจากนักดนตรีส่วนใหญ่ทำงานในสำนักงานเทศบาล เมืองแม่ฮ่องสอน และมักแสดงตามงานต่างๆ ของสำนักงานเทศบาล

ต่อมาอาจารย์เกษม อุดมพาณิชย์ถึงแก่กรรม นายทองคำ โองโกตาได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าวงและมี คณะลูกหลานของนักดนตรีเก่าที่เสียชีวิตไปที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดา รวมกันเป็นวงดนตรีขึ้นอีกครั้ง หนึ่ง ได้แก่ คุณครูบุญพบ วัฒนวงศ์ ครูซ้อ ชีรพรไพโรศาสสุข ครูสุนทร ชินวงศ์ ครูอำนาจ จันทบุตรและครู มาณพ ประเสริฐกุล รวมตัวกันเป็นคณะดนตรีพื้นบ้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีชื่อเสียงตราบมาจนปัจจุบัน

จากความเป็นมาข้างต้น เมื่อทำการพิจารณาว่าบทเพลงเป็นศิลปะทางดนตรีแขนงหนึ่งที่สร้างความ สะเทือนใจซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากจินตนาการของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งที่มีมากระทบกับตัวเรา บท- เพลงประจำถิ่นของไทยก็เช่นเดียวกันถือเป็นงานศิลปะที่ถูกสรรค์สร้างขึ้นจากคนในสังคมนั้นๆ มีความ แตกต่างกันออกไปในแต่ละภาค เป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวัฒนธรรมการบรรเลง ดนตรีไทยทั่วทุกภาคของประเทศไทย โดยจะเป็นการศึกษาระเบียบวิธีการบรรเลง ตลอดจนรวบรวม วิเคราะห์หาข้อสรุปและบันทึกบทเพลงที่มีคุณค่าและมีความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป การศึกษาเป็นผลมาจากแนวความคิดที่ว่าวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษนั้น เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีอาจเปลี่ยนแปลงไป หากปราศจากการเก็บรวบรวมข้อมูล วัฒนธรรมดนตรีไทยด้านวิธีการบรรเลง อาจทำให้วัฒนธรรมด้านนี้ถูกกลืนหายไปกับกระแสความ เปลี่ยนแปลงและการแพร่กระจายเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกด้วยอีกประการหนึ่ง

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ครั้งนี้เป็นการ ดำเนินการภายใต้แผนการวิจัยเรื่อง “ผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่ ภาคเหนือ” โดยผู้วิจัยพิจารณาทฤษฎีเรื่องระบบความคิดพื้นฐานของมนุษย์ที่เป็นระบบเหมือนกัน ระบบความคิดเป็น ธรรมชาติอย่างหนึ่งในร่างกายมนุษย์ การแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึกและจินตนาการที่ถูกถ่ายทอด ออกมาเป็นเสียงดนตรีจะมีลักษณะร่วมที่คล้าย ๆ กันเป็นภาษาสากล ทำให้คนในสังคมที่ต่างกันเข้าใจกันได้ โดยใช้เสียงดนตรีเป็นสื่อ ความแตกต่างในเรื่ององค์ประกอบของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นทำนองเพลง บันทึก- เสียง ระเบียบวิธีการบรรเลง โดยเฉพาะวิธีการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์ของดนตรีในถิ่นนั้นจึงเป็นเรื่องที่มี ความสำคัญที่จำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะเรื่องของดนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการบรรเลงทางดนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเพื่อศึกษาและรวบรวมทำนองเพลงของชาวไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้

๑. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒. ศึกษาข้อมูลจากแหล่งวัฒนธรรมภูมิภาคทุกภาค เช่น ศูนย์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น สถาบันราชภัฏประจำจังหวัด กลุ่มศิลปินในอำเภอ ตำบลหรือหมู่บ้านที่มีชื่อเสียง

๒.๑ ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๒ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี

๒.๓ ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

๒.๔ สำนักวัฒนธรรมประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒.๕ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒.๖ แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ชุมชนป๊อกกาดเก่า (โหย่งกาด) อำเภอเมือง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒.๗ แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมวัดม่วยต่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ หัวหน้าแหล่งวัฒนธรรม ศิลปินแห่งชาติ ศิลปินดีเด่น
ประจำจังหวัด ครูภูมิปัญญาไทย ศิลปินผู้ถ่ายทอดและผู้รับสืบทอด ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดพิธีกรรม
บุคคลในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีการถ่ายทอดความรู้เรื่องดนตรีไทย

๓.๑ อาจารย์สุเทพ นุชทรวง นายกเทศมนตรีเมืองแม่ฮ่องสอน

๓.๒ อาจารย์ธงชัย สงวนสิทธิ์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

๓.๓ อาจารย์เทพินท์ พงษ์วดี ประธานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุ
๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๔/๑ ถนนผดุงม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๔ ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุ ๗๐ ปี
อยู่บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๘ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๕ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่น ๖ ภาคเหนือ อายุ ๕๖ ปี
อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐/๑๐ ถนนนวมลุมประพาส ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๖ ครูมานพ ประเสริฐกุล ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุ ๖๐ ปี
อยู่บ้านเลขที่ ๓๐/๗ ซอยขรัวแดง ๑ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๗ อาจารย์สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ อายุ ๖๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๘ ถนนนวมลุม-
ประพาส อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๘ อาจารย์สุนทร ชินวงศ์ อายุ ๖๓ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖ ซอย ๔ ถนนปางลือนิคม
ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๙ อาจารย์สุรพล เทพบุญ อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๑/๑ ถนนประดิษฐ์ทองคำ
ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๑๐ ครูปิยะ ยอดเมืองนาย ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่บ้านเลขที่
๒๒๔ หมู่ ๑ ตำบลขุนขวม อำเภอขุนขวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๑๑ ครูต๋ม มานะ (จเรอ่อน) ปราชญ์ไทใหญ่ อายุ ๕๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐
(๔๐)/พ หมู่ ๑ ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๑๒ อาจารย์ชาติชาย (อุสมาน) น้อยสกุล สันทนาการ ๗ (๖) สำนักงานเทศบาล
เมืองแม่ฮ่องสอน

๓.๑๓ อาจารย์สมพงษ์ หิรัญ โภเมนทร์ หัวหน้าคณะเจ้าคไตบ้านแม่ละนา อยู่
บ้านเลขที่ ๓๑ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๑๔ อาจารย์อุดม แสนทวีโภคทรัพย์ อายุ ๓๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗๒/๑๑ ถนนสิง-
หนาทบำรุง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๑๕ ครูจำลอง คำแหง อายุ ๗๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗๖/๓ ตำบลของคำ อำเภอเมือง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๑๖ ครูหล้า วงศ์ชัย อายุ ๘๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗ ถนนผดุงม่วยต่อ อำเภอเมือง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๑๗ ครูสามารถ หิมะพันธ์ อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๐/๑ ถนนศิริมงคล ตำบล
จองคำ อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๑๘ ครูทรงพล ใจดี อายุ ๔๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๕/๑ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๑๙ คุณครูนุ ตาสี อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓๓/๑ หมู่ ๑ ตำบลปางหมู อำเภอ
เมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒๐ ครูขจร ประสานสุข อายุ ๔๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓/๑ หมู่ ๑๒ ตำบลปางหมู
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒๑ ครูดิ (ไม่มีนามสกุล) ศิลปินใหญ่ อายุ ๕๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕ หมู่ ๑ ตำบล
ปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒๒ ครูศรีเวียง ต๊ะวิชัย อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๔ ถนนมรรคสันติ ตำบล
จองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒๓ ครูศิริวัฒน์ ศรีวิชัย อายุ ๖๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕ ถนนขุมลุมประพาส ตำบล
จองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒๔ ครูผล ไหวพรม อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๑๐ บ้านหัวน้ำแม่สะกืด
ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒๕ พระอธิการศีละสังวโร เจ้าอาวาสวัดผาบ่องใต้ ปัจจุบันอายุ ๖๑ ปี

๓.๒๖ นางประพิน ชมเลขา อายุ ๖๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕๐/๒ หมู่ ๑ ตำบลผาบ่อง
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒๗ นางเกสร คำผุย อายุ ๘๓ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖ ถนนประชาชนอุทิศ ตำบล
จองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒๘ นายผล ไหวพรม อายุ ๗๗ ปีอยู่บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๑๐ บ้านหัวน้ำแม่สะกิด ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒๙ นายอร่าม พรรณเลิศ อายุ ๗๔ ปีอยู่บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๓ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๓๐ นายอภิชาติ ปัญญามูลวงษา อายุ ๖๓ ปี นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล ผาบ่อง อยู่บ้านเลขที่ ๖๖/๑ หมู่ ๑ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๔ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพและสรุปผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ผลงานวิจัยสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนของคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายวิชาดนตรีพื้นเมืองไทย รายวิชาประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตก รายวิชาอาศรมศึกษาในวิชาเฉพาะและรายวิชาดนตรีชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังเป็นการรวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทยให้ปรากฏในฐานะข้อมูลทางวัฒนธรรมของศูนย์วัฒนธรรมประจำภาคและแหล่งวัฒนธรรมท้องถิ่นสืบไป

๓.๒ งานประเพณี ๑๒ เดือนของชาวไทยใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชาวไทยใหญ่ เป็นผู้มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า การดำเนินงานประเพณีทั้งสิบสองเดือนล้วนมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น ผู้วิจัยได้ทำการสรุปกิจกรรมประเพณีสิบสองเดือน ภายในตารางประกอบด้วยชื่องานประเพณี การกำหนดวันจัดงาน ลักษณะกิจกรรมและดนตรีที่เกี่ยวข้องดังนี้

ตารางที่ ๓.๒.๑ ตารางสรุปลักษณะกิจกรรมของประเพณี ไทยใหญ่สิบสองเดือน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เดือน	ประเพณี	วันที่จัด	ลักษณะกิจกรรม	ดนตรี-การแสดง
เดือน ๑ (ธันวาคม)	ประเพณีเหลินเจ็ง เรียกชื่อว่า“กาบซอมอู”	-	การถวายข้าวที่ ปลูกใหม่กับพระ	ตีกลองกันยาว ฉลองตอนเกี่ยว ข้าวเสร็จแล้ว
เดือน ๒ (มกราคม)	ประเพณีเหลินกำ	-	การตัดบาตรพระ	ตีกลองกันยาว ตอนไปทำบุญ
เดือน ๓ (กุมภาพันธ์)	ปอยหู่ข้าวหย่ากู่ (ทำบุญข้าวเหนียวแดง)	-	การกวนข้าว เหนียวแดงไป ถวายพระ	ดนตรีและเพื่อน รำช่วงขบวนแห่ ข้าวไปวัด
	ปอยก่องหลู (ประเพณีจุดฟืน)	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓	การจุดฟืนให้เกิด ความอบอุ่นแก่ พระสงฆ์	ตีกลองกันยาว ช่วงแห่ไปวัดและ ประโคมช่วง จุดฟืน
เดือน ๔ (มีนาคม)	ประเพณีเหลินสี่ จัด งาน “ปอยส่งลอง”	จัดปลายเดือน มีนาคมถึงต้น เมษายน	การบวชสามเณร	ตีกลองกันยาว ตีกลองมองเซิง (ช่วงแห่และตี เพื่อรับแขก)
เดือน ๕ (เมษายน)	ประเพณีเหลินห้า “การกันค่อ” (การขอขมา)	จัดปีละ ๒ ครั้งคือ เดือน ๕ และเดือน ๑๑ (เดือนเมษายน และเดือนตุลาคม) หรือก่อนวันขึ้นวัด ๑ วันคือช่วงเวลา ตั้งแต่วันที่ ๑๔ -	การขอขมาบิดา มารดา ญาติ ผู้ใหญ่และ พระสงฆ์	

		๑๕ เมษายนของ ทุกปีและขึ้น ๑๔ ค่ำเดือน ๑๑ ของ ทุกปี		
	การขนน้ำเจ้าพารา	ช่วงสงกรานต์	การทรงน้ำ พระพุทธรูป	ตักลองกันยาว ช่วงขบวนแห่ และรวมพลเพื่อ ประกาศว่าจะไป รดน้ำดำหัวกัน ณ จุดใด
เดือน ๖ (พฤษภาคม)	- ปอยจ่าตี (ประเพณีก่อเจดีย์ ทราย)	วันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ประมาณ ๕ - ๗ วัน	การขนทรายเข้า วัด แล้วทำเป็น เจดีย์ทราย เพื่อ เป็นพุทธบูชา การสะเดาะ เคราะห์ และมีการทำบั้ง ไฟเพื่อขอฝน	ตักลองกันยาว ช่วงรับแขกหลัง เสร็จสิ้นพิธีสงฆ์ และช่วงแห่บั้งไฟ
เดือน ๗ (มิถุนายน)	ประเพณีวานปะลึก และประเพณีเลี้ยงเมือง	ก่อนเข้าพรรษา	การสานไม้ไผ่ เรียกว่า "ตา เหลว" เพื่อ ป้องกันสิ่งชั่วร้าย แล้วทำการเลี้ยง เจ้าเมือง (เสร็จพิธี ชาวบ้านเอาของที่ ทำกลับบ้านไป ป้องกันสิ่งชั่ว ร้าย)	ตักลองกันยาว อันเชิญเจ้าลงมา รับเครื่องเซ่น
เดือน ๘ - ๑๐ (กรกฎาคม - กันยายน)	งานประเพณีทำบุญ สลากภัตร	-	การเป็นเจ้าภาพ ถวายของ พระสงฆ์ (เขียน	ช่วงแห่ต้นเกี้ยว เข้าพรรษามีการตี กลองกันยาว

			สลาก)	กลองมอชิง
	ประเพณีต่างขอมต่อ โหลง	จัด ๒ วัน ช่วงเช้าพรรษา (วันเตรียมและวัน ถวายพระ)	การกวนข้าว มธุปายาสถวาย พระ	บรรเลงวงตอยอ ซอรั้นช่วงเย็น ของวัน โคนถือ เป็นการฉลอง
เดือน ๑๑ (ตุลาคม)	การแสนขอมโก่จา	ระหว่าง ขึ้น ๑ ค่ำ ถึงแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑	การทำบุญให้ ผู้ตาย	บรรเลงวงตอยอ ซอรั้นช่วงเย็น ของวันดา (วัน เตรียมการ) ทั้งนี้ แล้วแต่เจ้าภาพ ประสงค์ให้มี
	งานกาดพิค	ช่วงวันขึ้น ๑๒ - ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑	การจัดตลาดนัด เดือน ๑๑	บรรเลงวงตอยอ ซอรั้นช่วงการ เปิดงาน
	การแห่จองพารา	วันขึ้น ๑๑ หรือ ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑	การจัดขบวนแห่ จองพารา	กลองกันยาว กลองมอชิง พ็อนนาก พ็อนโต ก้ำแลว ก้ำลาย มองกาก รำไต
	การตักบาตรเทโว	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑	การตักบาตร พระสงฆ์	-
	การห่อเตนเหง	วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑	การแห่เทียน ๑๐๐๐เล่มเพื่อไป ถวายวัด	กลองกันยาว กลองมอชิง พ็อนนาก พ็อนโต ก้ำแลว ก้ำลาย มองกาก รำไต
	งานปอยก้อยจ้อด (หรืออ่องจ้อด) “แห่ต้นเกี้ยว”	วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑	การแห่ต้นสนไป เผาที่วัด	กลองกันยาว กลองมอชิง พ็อนนาก พ็อนโต ก้ำแลว ก้ำลาย มองกาก รำไต

เดือน ๑๒ (ธันวาคม)	ปอยหมั่งกะป่า (เขาวงกต)	ระหว่างวันขึ้น ๑ ค่ำถึง ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ แต่ส่วนใหญ่ มักจะจัดระหว่าง วันขึ้น ๑๑ ค่ำ ถึง ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒	การสร้าง ปราสาท แล้วเอา ไปตั้ง ๔ มุมเมือง	การตีกลองกัน ยาวช่วงแห่
	ประเพณี ปอยปาย หลอย (งานก่อนลอยกระทง)	วัน ๑๒ - ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒	การจัดงาน ประจำปีบูชาพระ ธาตุดอยกองมู “ปล่อยโคมลอย”	มีการแสดงบน เวที และบางปีมี การบรรเลงวง คอยอฮอร์น บนศาลาวัด
	ประเพณี ล่องพ่องไต	วันขึ้น ๑๑ - ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒	ประเพณีลอย กระทง มีการแห่ พระอุปคุต	ตีกลองกันยาว ตีกลองมองเซิง พ็อนนง พ็อนโต
	งานประเพณี ส่งการกัจจิง	วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ จนถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒	การถวายผ้ากฐิน	ช่วงแห่กฐินไป วัดตีกลองกันยาว ตีกลองมองเซิง พ็อนนง พ็อนโต

สำหรับประเพณีที่ถือว่ามีความสำคัญและจัดเป็นงานใหญ่ประจำปี ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการแสดงรายละเอียดจำนวน ๓ งาน ได้แก่ งานปอยออกพรรษา งานปอยส่งลงและงานปอยจำตี ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามงานปอยออกพรรษาระหว่างวันที่ ๒๕ กันยายน - ๕ ตุลาคม ๒๕๕๒ ณ อำเภอเมืองและอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน จัดงานโดยสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน สำหรับงานปอยส่งลงเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างวันที่ ๕ - ๑๑ เมษายน ๒๕๕๓ โดยเจ้าอาวาสวัดม่วยต่อร่วมกับชุมชนป็อกคาดเก่า สนับสนุนการจัดงานโดยสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดแม่ฮ่องสอนและงานปอยจำตีดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างวันที่ ๗ - ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ณ วัดผาบ่องใต้ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน งานประเพณีสำคัญทั้ง ๓ งานมีรายละเอียดของกิจกรรม ลักษณะดนตรีที่เข้าไปเกี่ยวข้องดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ ปอยเหลินสิบเอ็ด

งานปอยออกพรรษาหรือเป็นที่รู้จักในชื่อ “ปอยเหลินสิบเอ็ด” หรือ “ปอยออกหว่า” โดยอำเภอแม่สะเรียงจะเรียกว่า ปอยออกหว่า สำหรับอำเภอเมือง อำเภอปาย เรียกว่า ปอยเหลินสิบเอ็ด คำว่า เหลิน แปลว่า เดือน สำหรับคำว่า ออกหว่า แปลว่า ออกพรรษา เพราะฉะนั้น คำว่า เข้าหว่า จึงหมายถึง เข้าพรรษา สำหรับการอภิปรายต่อไปนี่ผู้วิจัยจะใช้ชื่อว่า ปอยเหลินสิบเอ็ด หรือปอยเดือน ๑๑ นั้นเอง

งานปอยเหลินสิบเอ็ดเป็นงานบุญในช่วงเทศกาลออกพรรษาหรือช่วงเดือน ๑๑ สำหรับชาวแม่ฮ่องสอนถือเป็นงานบุญที่มีความยิ่งใหญ่ มีความเชื่อกันว่าหากครอบครัวใดได้จัดทำของพาราเพื่อถวายบูชาพระพุทธเจ้าในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑ ไปจนครบ ๗ วัน ครอบครัวนั้นจะมีความร่มเย็นเป็นสุข ผลบุญกุศลจะส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความเจริญรุ่งเรือง การทำของพาราของทุกบ้านนิยมทำด้วยตัวเอง ขนาดใหญ่หรือขนาดเล็กเป็นไปตามฐานะของเจ้าของบ้าน บางบ้านมีการนำไม้ไผ่มาสานเป็นแผง ทำเป็นรูปจำลองแล้วเอากล้วยและอ้อยมาปักเครื่องบูชา บักไว้ตามถนนหนทางเพราะเชื่อกันว่าเป็นอาหารของสัตว์ในป่าหิมพานต์ที่ติดตามพระพุทธเจ้ามาโปรดโลก (สุเทพ นุชทรวง, สัมภาษณ์ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒)

เทศกาลออกพรรษาเริ่มขึ้นตั้งแต่วันขึ้น ๑๑ ค่ำเดือน ๑๑ ไปสิ้นสุดวันแรม ๘ ค่ำเดือน ๑๑ ซึ่งชาวไทใหญ่เรียกว่า “วันก้อยจ้อด” ซึ่งเป็นวันปิดงานและเป็นวันก่อนออกพรรษา ๓ วัน สำหรับการจัดงานบุญประจำเดือน ๑๑ ของชาวไทใหญ่ ณ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนประจำปี ๒๕๕๒ จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๓๐ กันยายนถึงวันปิดงานได้แก่วันที่ ๑๒ ตุลาคม ณ เวทีหลังตลาดสดเทศบาลและสถานที่สำคัญของจังหวัดได้แก่วัดพระธาตุดอยกองมู วัดหัวเวียง วัดพระนอน ถนนพณิชยวิวัฒนา ถนนราชธรรม การจัดงานดำเนินการโดยสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน โดยมี ๖ ชุมชนร่วมดำเนินการได้แก่ ชุมชนภาคเก่า ชุมชนหนองจองคำ ชุมชนตะวันออก ชุมชนปางลือ ชุมชนคอนเจดีย์และชุมชนของกลางเวียง

การกำหนดวันจัดงานบุญนี้ของชาวไทใหญ่ จะถือกันมาก โดยต้องไม่กำหนดให้ตรงกับ “วันม้วย” วันม้วย คือวันที่มีการนำวันแรมหรือวันขึ้น บวกกับ วันประจำสัปดาห์แล้วได้เลข ๑๓ ยกตัวอย่างการคำนวณวันดังนี้

ตัวอย่างวันดี

วันเสาร์ที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๒ เป็นวันแรม ๘ ค่ำ

ผู้คำนวณจะต้องนำเลข ๘ + วันเสาร์ (คือเลข ๗) เท่ากับ ๑๕

เพราะฉะนั้น เมื่อบวกแล้วได้ ๑๕ ไม่ใช่ ๑๓ ก็จะถือว่าวันนี้เป็นวันที่จัดงานได้

ตัวอย่างวันม้วย

วันศุกร์ที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๒ เป็นวันแรม ๗ ค่ำ

ผู้คำนวณจะต้องนำเลข ๗ + วันศุกร์ (คือเลข ๖) เท่ากับ ๑๓

เพราะฉะนั้น เมื่อบวกแล้วได้ ๑๓ ตรงกับวันม้วย ชาวไทใหญ่จะเลี่ยงไม่จัดงาน

กิจกรรมที่สำคัญของงานประเพณีได้แก่การแห่ของพาราหรือปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้า การตักบาตรเทโวโรหณะและกิจกรรมวัน “ก้อยจ๊อด” หรือวันปิดงานจะมีการแห่ต้นเกี๊ยะ การห่มผู้เฒ่าแก่ สำหรับรายละเอียดกิจกรรมงานปอยเหลินสิบเอ็ดผู้วิจัยบันทึกรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมวันเปิดงาน (วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒)

วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒ เป็นวันเปิดกิจกรรมงานปอยเหลินสิบเอ็ด เริ่มกิจกรรมตั้งแต่เวลา ๑๕.๐๐ น. ก่อนหน้ากิจกรรมที่เป็นพิธีการเป็นการบรรเลงวงดนตรีพื้นเมืองไทใหญ่ได้แก่ วงตอยฮอฮอร์น และวงกลองมอญให้ผู้มาร่วมพิธีเปิดงานประเพณีได้เกิดความเพลิดเพลิน

ภาพที่ ๓.๒.๑ วงตอยฮอฮอร์น ภาพที่ ๓.๒.๑ วงกลองมอญเชิง

เวลา ๑๕.๐๐ น. เป็นการกล่าวรายงานโดยนายกเทศมนตรีเมืองแม่ฮ่องสอน (นายสุเทพ นุช-ทรงวง) และเปิดงาน โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน (นายทวีศักดิ์ วัฒนธรรมรักษ์)

ภาพที่ ๓.๒.๓ นายกเทศมนตรีเมืองแม่ฮ่องสอนกล่าวรายงาน

ภาพที่ ๓.๒.๔ รองผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวเปิดงาน

ภาพที่ ๑.๒.๕ รองผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนลั่นฆ้องเปิดงาน

กิจกรรมวันเปิดงานประเพณีมีรายการแสดงหลังจากพิธีเปิดเรียบร้อยแล้ว สำหรับชุดการแสดง ได้แก่ “แม่ฮ่องสอนแดนไทย” เป็นการแสดงร้องเพลงประกอบท่าทาง และใช้วงตอยอฮอร์น วงกลอง กั๊นยาว วงกลองมอญวงมอญร่วมการร้องเพลง โดยมีการแสดงย่อยๆ ติดต่อกันคือ

- การฟ้อนขันดอก
- รำไต (เป็นการรำต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง)
- ฟ้อนหม่องสาวยี่ (เป็นศิลปะการฟ้อนรำเกี่ยวพาราสิระหว่างชายที่เป็นเศรษฐีกับหญิงสาว เป็นการผสมผสานศิลปะระหว่างไทใหญ่กับพม่า)
- ฟ้อนมอญเซิง (ลีลาช้า)
- กั๊นแลว กั๊นลาข (ศิลปะการต่อสู้)
- ฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ (สัตว์ ๒ เท้า) ฟ้อนโต (สัตว์ ๔ เท้า)
- ฟ้อนหุ่นกระบอก (ศิลปะการลอกเลียนลีลาจากตุ๊กตาไม้ของพม่า)

ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๑.๒.๖ - ๗ การแสดงหน้าเวทีชุด “แม่ฮ่องสอนแดนไทย”

ภาพที่ ๓.๒.๘ วงตอยฮอรันประกอบชุด“แม่ฮ่องสอนแดนไทย”

ภาพที่ ๓.๒.๙ วงกลองมอชิงประกอบชุด“แม่ฮ่องสอนแดนไทย”

ภาพที่ ๓.๒.๑๐ วงกลองกันยาวประกอบชุด“แม่ฮ่องสอนแดนไทย”

ภาพที่ ๓.๒.๑๑ การแสดงตอนท้ายชุด“แม่ฮ่องสอนแดนไทย”

หลังจากนั้นเป็นการแสดงบนเวทีของนักเรียนโรงเรียนต่างๆ โดยการแสดงเป็นลักษณะรูปแบบใหม่ ไม่ใช่เป็นวัฒนธรรมพื้นถิ่นแต่ได้รายการและภาพต่อไปนี้

ชุดที่ ๑ “Nobody” โดยนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบรรณวิทย์

ชุดที่ ๒ “รักกันได้มัย” โดยนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบรรณวิทย์

ชุดที่ ๓ “เปิดใจสาวเต” โดยนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบรรณวิทย์

ชุดที่ ๔ “ผู้บ่าวฝรั่ง” โดยนักเรียนโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ

ชุดที่ ๕ “รำอวยพร” โดยนักเรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ชุดที่ ๖ “คนบ้านเดียวกัน” โดยนักเรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ชุดที่ ๗ “เพื่อนที” โดยเยาวชนคณะมัณฑนศิลป์

ชุดที่ ๘ “กาปั้นกลอง” โดยเยาวชนคณะมัณฑนศิลป์

การแสดงปิดท้ายวันงานได้แก่ วงดนตรีคณะ “ลูกอ่อนไต” เป็นการร้องเพลงด้วยภาษาไทย ประกอบวงดนตรีสากล ดังภาพการแสดงชุดต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ ๓.๒.๑๒ การแสดงชุด “No body” โดยนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบรรณวิทย์
ภาพที่ ๓.๒.๑๓ การแสดงชุด “รักกัน ได้มีชัย” โดยนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบรรณวิทย์

ภาพที่ ๓.๒.๑๔ การแสดงชุด “ร่ำอวยพร” โดยนักเรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
ภาพที่ ๓.๒.๑๕ การแสดงชุด “ผู้บ่าวฝรั่ง” โดยนักเรียนโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ

ภาพที่ ๓.๒.๑๖ การแสดงชุด “เปิดใจสาวแต่” โดยนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบรรณวิทย์
ภาพที่ ๓.๒.๑๗ การแสดงชุด “คนบ้านเดียวกัน” โดยนักเรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๑๘ - ๑๙ เยาวชนคณะม่านคำแสดง “ฟ้อนที” หรือ “ฟ้อนร่ม” และการแสดงกาบั้นกลอง

ภาพที่ ๓.๒.๒๐ วงดนตรีคณะ “ลูกอ่อนไต”

นักร้องนำ (ร้องภาษาไทยใหญ่) ได้แก่ นายสมบัติ (ไม่มีนามสกุล) อยู่บ้านห้วยเตือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กิจกรรมหลักที่สองของวันเปิดงานเริ่มระหว่างเวลา ๒๐.๐๐ น. เป็นการแข่งขันการรำไต ประเภทเยาวชน สำหรับการรำไตใช้วง “ตอยฮออรัน” ประกอบการฟ้อนรำ โดยมีเข้าร่วมแข่งขัน ๗ คณะและรายละเอียดการได้รับรางวัลดังนี้

การประกวดรำไต (เยาวชน)

๑. คณะจ่ายแข่ง (ได้รับรางวัล ๓)
๒. คณะจ่ายขวัญ
๓. คณะศูนย์วัฒนธรรมบ้านกุงไม้สัก
๔. คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ได้รับรางวัลที่ ๑)
๕. คณะโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ ๑
๖. คณะโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ ๒
๗. คณะเยาวชนม่านคำ (ได้รับรางวัล ๒)

ภาพที่ ๓.๒.๒๑ คณะจ่ายแข่ง ภาพที่ ๓.๒.๒๒ คณะจ่ายขวัญ

ภาพที่ ๓.๒.๒๓ คณะศูนย์วัฒนธรรมบ้านทุ่งไม้สัก
ภาพที่ ๓.๒.๒๔ คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๒๕ คณะโรงเรียนอบจ.บ้านหนองจองคำ ๑
ภาพที่ ๓.๒.๒๖ คณะโรงเรียนอบจ.บ้านหนองจองคำ ๒

ภาพที่ ๓.๒.๒๗ คณะเยาวชนม่านคำ

การประกวดมอองกอก (เยาวชน)

๑. คณะจ่ายแข่ง
๒. คณะจ่ายขวัญ
๓. คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ได้รับรางวัล๑)
๔. คณะศูนย์วัฒนธรรมบ้านทุ่งไม้สัก (ได้รับรางวัล ๓)
๕. คณะโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ
๖. คณะไทใหญ่ (ได้รับรางวัล ๒)

ภาพที่ ๓.๒.๒๘ นักเรียนเข้าประกวดคณะจ่ายขวัญ

ภาพที่ ๓.๒.๒๙ นักเรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

กิจกรรมวันที่สองของงาน (วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๒) รายการแสดงบนเวทีมีดังนี้

- ชุดที่ ๑ “ฟ้อนเทียน” โดยนักเรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- ชุดที่ ๒ “สวยดั้งดั้ง” โดยนักเรียนโรงเรียนอนุบาลจรัสศรี
- ชุดที่ ๓ “ท้องถิ่น in Concert” โดยนักเรียนโรงเรียนอนุบาลจรัสศรี
- ชุดที่ ๔ “ช่างมันเตี๊อะ” โดยนักเรียนโรงเรียนอนุบาลแม่ฮ่องสอน

ชุดที่ ๕ “รำทีคำ” โดยนักเรียน โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ชุดที่ ๖ “สะกิดใจ” โดยนักเรียน โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ชุดที่ ๗ การแสดงดนตรีคณะ “ลูกอ่อนไต”

ชุดที่ ๘ “ฟ้อนนกกการเวก” โดยเยาวชนคณะม่านคำ

ชุดที่ ๙ “ฟ้อนปักษาสวรรค์” โดยเยาวชนคณะม่านคำ

ภาพที่ ๓.๒.๓๐ การแสดงชุด “ฟ้อนเทียน” โดยนักเรียน โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๓๑ การแสดงชุด “สวยแต้แต้” โดยนักเรียน โรงเรียนอนุบาลจรัลศรี

ภาพที่ ๓.๒.๓๒ – ๓๓ การแสดงชุด “ฟ้อนนกกการเวก” และ “ฟ้อนปักษาสวรรค์” โดยเยาวชนคณะม่านคำ

กิจกรรมหลักของการจัดงานวันที่สองได้แก่การประกวดการฟ้อนมือที่เรียกว่า “ก้าลาย” และการฟ้อนดาบที่เรียกว่า “ก้าแลว” สำหรับการฟ้อนดาบมีการจัดแข่งขันทั้งระดับเยาวชนและระดับประชาชนดังรายละเอียดต่อไปนี้

การประกวดก้าลาย (เยาวชน)

๑. คณะจ่ายแจ่ง
๒. คณะศูนย์วัฒนธรรมบ้านกุงไม้สัก

๓. คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ได้รับรางวัลที่ ๒)
๔. คณะโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ ๑
๕. คณะโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ ๒
๖. คณะเยาวชน โรงเรียนบ้านป่าลาน ๑ (ได้รับรางวัลที่ ๑)
๗. คณะเยาวชนม่านคำ ๑
๘. คณะหนุ่มเมืองสามหมอก
๙. คณะเยาวชนม่านคำ ๒
๑๐. คณะเยาวชนม่านคำ ๓
๑๑. คณะเยาวชนบ้านป่าลาน ๒ (ได้รับรางวัลที่ ๓)

ภาพที่ ๓.๒.๓๔ - ๓๕ คณะจ่ายแข่ง

ภาพที่ ๓.๒.๓๖ - ๓๗ คณะศูนย์วัฒนธรรมบ้านกุงไม้สัก

ภาพที่ ๓.๒.๓๘ คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

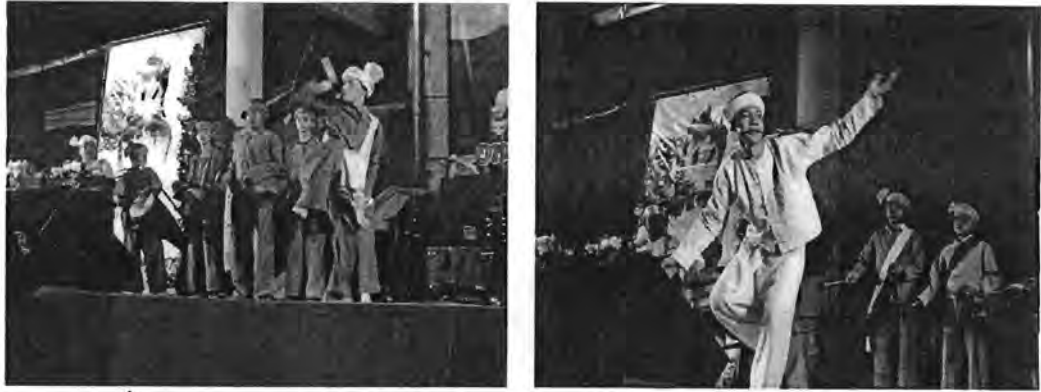
ภาพที่ ๓.๒.๓๙ คณะโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ

ภาพที่ ๓.๒.๔๐ คณะเยาวชนโรงเรียนบ้านป่าลาน ๑ (ได้รับรางวัลที่ ๑)

การประกวดก้าแลว (เยาวชน)

๑. คณะจ่ายแข่ง
๒. คณะศูนย์วัฒนธรรมบ้านกุงไม้สัก (ได้รับรางวัล ๒)
๓. คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ได้รับรางวัล ๓)
๔. คณะโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ ๑
๕. คณะโรงเรียน อบจ.บ้านหนองจองคำ ๒
๖. คณะเยาวชนโรงเรียนบ้านป่าลาน ๑ (ได้รับรางวัล๑)
๗. คณะเยาวชนโรงเรียนบ้านป่าลาน ๒
๘. คณะเยาวชนม่านคำ ๑
๙. คณะหนุ่มเมืองสามหมอก
๑๐. คณะใจหลาว ๑

ภาพที่ ๓.๒.๔๑ - ๔๒ นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจอกคำและคณะเมืองสามหมอก

ภาพที่ ๓.๒.๔๓ เด็กชายฉัฐพล ปินตาคำ (ขวามือ) นักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านป่าลาน
จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับรางวัลชนะเลิศทั้งประเภทก้ำลายและก้ำแลว

การประกวดก้ำแลว (ประชาชน)

๑. คณะเยาวชนม่านคำ ๑ (ได้รับรางวัล ๒)
๒. คณะเยาวชนม่านคำ ๒ (ได้รับรางวัล ๑)

กิจกรรมวันที่สาม (วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒)

สำหรับกิจกรรมวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒ ถือเป็นวันที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งคือเป็นการ
แห่ของพารา จะมีขึ้นในวันขึ้น ๑๓ หรือ ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ แต่เดิมจะเป็นลักษณะการแห่ของแต่ละ
ชุมชนจะแห่กันภายในชุมชนไปที่วัด ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการแห่มีการตั้งขบวนแห่กันอย่าง
คับคั่งและมีการประกวดเพื่อรับรางวัลต่างๆ ได้แก่รางวัลการแต่งชุดไตชาย การแต่งชุดไตหญิง รางวัล
ของพาราและรางวัลขบวนของแต่ละชุมชน

คำว่า “จอง” หมายถึง ปราสาท ส่วนคำว่า “พารา” มีความหมายถึง พระพุทธเจ้า คำว่า จองพารา จึงหมายถึง ปราสาทพระพุทธเจ้านั่นเอง

ภาพที่ ๑.๒.๔๔ โครงสร้างจองพารา ทำจากไม้ไผ่

ภาพที่ ๑.๒.๔๕ ภาพจองพารา วัดคอนเจดีย์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน บันทึกภาพวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๒

ภาพที่ ๑.๒.๔๖ - ๔๗ ลุงทุนแจ่ม สุวรรณนิม ชาวบ้านชุมชนคอนเจดีย์ ช่วยสานไม้ไผ่ ณ วัดคอนเจดีย์

ภาพที่ ๑.๒.๔๘ - ๔๙ การสานจองพารา ณ วัดคอนเจดีย์

ภาพที่ ๓.๒.๕๐ - ๕๑ อาหารที่นิยมนำมาห้อยไว้ที่จงพารา บ้านที่ภาพ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒

ภาพที่ ๓.๒.๕๒ - ๕๓ จงพาราหน้าบ้าน

ภาพที่ ๓.๒.๕๔ - ๕๕ จงพาราหน้าบ้าน ในเมืองเขตเทศบาลแม่ฮ่องสอน
บันทึกภาพวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๒

ภาพที่ ๓.๒.๕๖ - ๕๗ จองพาราหน้าร้านใบเฟิร์น เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
บันทึกภาพ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒

ภาพที่ ๓.๒.๕๘ จองพาราหน้าโรงแรมเม้าเทนอินน์รีสอร์ท

ภาพที่ ๓.๒.๕๙ จองพาราสำหรับวางพระพุทธรูปไว้ตรงกลาง บันทึกภาพวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒

ภาพที่ ๓.๒.๖๐ - ๖๑ อาหาร เครื่องดื่มที่แขวนไว้กับจองพารา บันทึกภาพวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒

ภาพที่ ๓.๒.๖๒ - ๖๓ อาหาร เครื่องดื่มที่แขวนไว้กับจองพารา บ้านที่ภาพวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒

กำหนดการแห่งจองพาราของจังหวัดแม่ฮ่องสอนประจำปี ๒๕๕๒ นี้ เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๗.๓๐ น. ขบวนแห่งจองพาราซึ่งในปีนี้มีทั้งสิ้น ๑๖ ขบวนพร้อมกันที่หน้าโรงแรม Rooks Holiday หลังจากนั้น ประมาณ ๑๕ นาที คณะผู้บริหาร แขกผู้มีเกียรติ สื่อมวลชน คณะกรรมการจัดงานมาพร้อมกัน โดยขบวนจองพาราขบวนแรกเป็นของสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเริ่มเคลื่อนขบวนเวลา ๑๘.๐๐ น. โดยเดินไปตามถนนขุนลุมประพาสถึงสี่แยกไฟแดง เลี้ยวขวามุ่งหน้าถนนสิงหนาทบำรุงและหัวขบวนจะหยุดตั้งขบวนบริเวณสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน สำหรับรางวัลมีการประกาศที่เวทีกลาง

กติกาในการประกวดแห่งจองพารานั้น ทุกขบวนจะต้องทำการแสดงพร้อมกับเดิน ห้ามหยุดการแสดง หากขบวนใดหยุดการแสดงจะถูกตัดออกจากการประกวดทันที และแต่ละขบวนจะต้องเขียนชื่อขบวนของตนเองติดด้านหลังให้ชัดเจนเพื่อให้คณะกรรมการสะดวกและถูกต้องในการให้คะแนน

ผลรางวัลการประกวดขบวนแห่งจองพารา

รางวัลชนะเลิศการแต่งชุดไต ประเภทชาย นายอานนท์ พิทักษ์จันทรา

รางวัลชนะเลิศการแต่งชุดไต ประเภทหญิง นางสาวเสาวภา ทองอ่อน

รางวัลชนะเลิศขบวนแห่ ได้แก่ ชุมชนบ้านกลางเวียง

รางวัลชนะเลิศจองพารา ได้แก่ ชุมชนบ้านกลางเวียง

ดังประมวลภาพขบวนแห่งจองพารา

ภาพที่ ๓.๒.๖๔ สถานที่ตั้งขบวนแห่หน้าโรงแรม Rooks Holiday

ภาพบรรยากาศการบรรเลงวงกลองกันยาวและการฟ้อนนก ฟ้อนโต ก่อนเริ่มเดินขบวน

ภาพที่ ๓.๒.๖๕ ชาวชนร่วมตีกลองกันยาว

ภาพที่ ๓.๒.๖๖ นักเรียนแต่งกายสวยงามร่วมขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๒.๖๗ - ๖๘ ของพาราที่เข้าร่วมขบวนแห่ ภาพที่ ๓.๒.๖๙ วงกลองกันยาวภายในขบวนแห่

ภาพที่ ๓.๒.๓๐ จองพาราที่เข้าร่วมขบวนแห่ ภาพที่ ๓.๒.๓๑ วงกลองก้นยาวภายในขบวนแห่

ภาพที่ ๓.๒.๓๒ จองพาราที่เข้าร่วมขบวนแห่ ภาพที่ ๓.๒.๓๓ - ๓๔ วงกลองก้นยาวภายในขบวนแห่

ภาพที่ ๓.๒.๓๕ ครูมานพ ประเสริฐกุล ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอนร่วมขบวนแห่
ภาพที่ ๓.๒.๓๖ กลองก้นยาวภายในขบวนแห่

ภาพที่ ๓.๒.๓๓ - ๓๔ วงกลองกันยาวภายในขบวนแห่

ภาพที่ ๓.๒.๓๕ วงกลองกันยาวภายในขบวนแห่ ภาพที่ ๓.๒.๓๐ จองพาราในขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๒.๘๑ ผู้เข้าร่วมขบวนแห่แต่งกายชุดไทใหญ่ ภาพที่ ๓.๒.๘๒ การฟ้อนโตภายในขบวนแห่

ภาพที่ ๓.๒.๘๓ - ๘๔ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำ โดยการแต่งกายเป็นรูปแบบใหม่ ภายในขบวนแห่ของพารา

ภาพบรรยากาศเมื่อเริ่มขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๒.๘๕ ต้นขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๒.๘๖ - ๘๗ ขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๒.๘๘ - ๘๙ ขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๒.๙๐ - ๙๑ ขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๒.๕๒ ๕๓ ขบวนแห่ของพารา

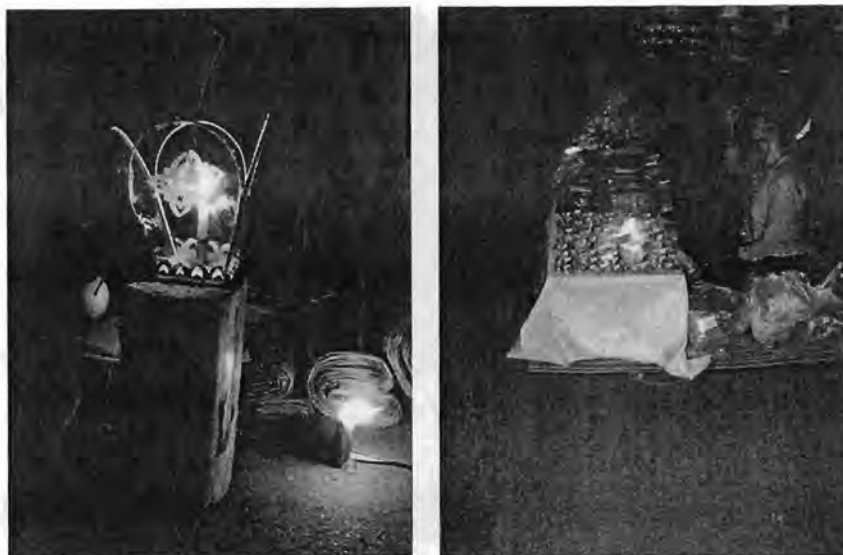

ภาพที่ ๓.๒.๕๔ ขบวนแห่ของพารา

ประมวลภาพกิจกรรมตลาดแสงเทียน (ตลาดย้อนยุควิถีชีวิตไทใหญ่ในอดีต)

ภาพที่ ๓.๒.๕๕ บรรยากาศตลาดแสงเทียน

ภาพที่ ๓.๒.๕๖ - ๕๗ บรรยากาศตลาดแสงเทียน

หลังจากกิจกรรมขบวนแห่ของพาราเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นกิจกรรมการประกวดศิลปะไทใหญ่ ได้แก่การประกวดกลองมอชิงและกลองกันยาว ซึ่งมีทั้งระดับเยาวชนและระดับประชาชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การประกวดกลองมอชิง (ประชาชน)

๑. คณะลูกอ่อนไต (ได้รับรางวัลที่ ๑)
๒. คณะจ่ายแข่ง (ได้รับรางวัลที่ ๒)
๓. คณะชุมชนป้อมกาดเก่า (ได้รับรางวัลที่ ๓)

การประกวดกลองมอชิง (เยาวชน)

๑. คณะจ่ายขวัญ (ได้รับรางวัลที่ ๓)
๒. คณะศูนย์วัฒนธรรมเยาวชนบ้านกุงไม้สัก (ได้รับรางวัลที่ ๑)
๓. คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ได้รับรางวัลที่ ๒)

ภาพที่ ๓.๒.๕๘ - ๕๙ คณะจ่ายขวัญ (ได้รับรางวัลที่ ๓)

ภาพที่ ๓.๒.๑๐๐ คณะศูนย์วัฒนธรรมเยาวชนบ้านทุ่งไม้สัก (ได้รับรางวัลที่ ๑)

ภาพที่ ๓.๒.๑๐๑ - ๑๐๒ คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ได้รับรางวัลที่ ๒)

การประกวดกลองกันยาว (เยาวชน)

๑. คณะจ่ายขวัญ
๒. คณะศูนย์วัฒนธรรมเยาวชนบ้านทุ่งไม้สัก (ได้รับรางวัลที่ ๒)
๓. คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ได้รับรางวัลที่ ๑)
๔. คณะโรงเรียนเทศบาล ๒ (ได้รับรางวัลที่ ๒)
๕. คณะโรงเรียนบ้านคากาหาร

ภาพที่ ๓.๒.๑๐๓ คณะจ่ายขวัญ ภาพที่ ๓.๒.๑๐๔ คณะศูนย์วัฒนธรรมเยาวชนบ้านทุ่งไม้สัก

ภาพที่ ๓.๒.๑๐๕ คณะโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ภาพที่ ๓.๒.๑๐๖ คณะโรงเรียนเทศบาล ๒

ภาพที่ ๓.๒.๑๐๗ คณะโรงเรียนบ้านคหาร

การประกวดกลองกันยาว (ประชาชน)

๑. คณะลูกอ่อนไต (ได้รับรางวัลที่ ๓)
๒. คณะบ้านสบป่องไต (ได้รับรางวัลที่ ๒) นายสมชาย คำสิงห์ อายุ ๓๘ ปี อยู่หมู่บ้านสบป่อง
๓. คณะจ่ายแข่ง (ได้รับรางวัลที่ ๑) (นายสรวิชัย ปรัชญานตานีกุล)

ภาพที่ ๓.๒.๑๐๘ คณะลูกอ่อนใต้ นายนิพัทธ์ จันทิมากร ปวส.๑ โรงเรียนนวมินฯ
ภาพที่ ๓.๒.๑๐๙ คณะบ้านสบป่องใต้ นายสมชาย คำสิงห์ อายุ ๓๘ ปี อยู่หมู่บ้านสบป่อง

ภาพที่ ๓.๒.๑๑๐ คณะจ่ายแข่งนายสรวิชัย ปรัชญานตานีกุล

กติกาของการประกวดกลองกันยาวต้องบรรเลง ๓ รูปแบบบรรเลงติดต่อกันคือ

กลองธรรมดา

กลองเป็งยวบ

/-เป็ง -ยวบ / --- ยวบ / --- ยวบ /

/ --- ยวบ / -เป็ง -ยวบ / --- ยวบ / --- ยวบ /

กลองทุบ

กิจกรรมวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒ ของการจัดงานปอยออกพรรษาปิดกิจกรรมด้วยการแสดง
ตลกของคณะเหินฟ้า หน้าเอี่ยม

กิจกรรมวันดา (วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๒)

วันนี้ถือเป็นวันดา หรือวันเตรียมของเพื่อทำบุญในวันตักบาตรเทโวโรหณะ

กิจกรรมวันตักบาตรเทโวโรหณะ (วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๒)

การตักบาตรเทโวโรหณะ ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่สุดอีกวันหนึ่งของเทศกาลออกพรรษา การตักบาตรเทโว หรือเรียกชื่อเต็มตามคำพระว่า "เทโวโรหณะ" นั้นมีความหมายว่าการหยั่งลงจากเทวโลก หรือการตักบาตรนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ตักบาตรดาวดึงส์" การตักบาตรเทโวนี้ จะจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ สำหรับการตักบาตรประจำปี ๒๕๕๒ เริ่มต้นเช้าตรู่วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๒ ณ วัดพระธาตุดอยกองมู พระสงฆ์และสามเณรจำนวน ๑๒๐ รูปที่มาทำการรับบาตรระหว่างเวลา ๖.๓๐ - ๗.๓๐ น.มาจากวัดภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนจำนวน ๑๐ วัดได้แก่

๑. วัดพระธาตุดอยกองมู
๒. วัดก้ำก่อ
๓. วัดจงกลาง
๔. วัดจงคำ
๕. วัดม่วยต่อ
๖. วัดพระนอน
๗. วัดหัวเวียง
๘. วัดดอนเจดีย์
๙. วัดกลางทุ่ง
๑๐. วัดผาอ่าง

ประมวลภาพกิจกรรมดังนี้

ภาพที่ ๓.๒.๑๑๑ ๑๑๒ สถานที่ตักบาตรเทโวโรหณะ

ภาพที่ ๓.๒.๑๑๓ บรรยากาศเมืองแม่ฮ่องสอน เช้าตรู่วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๒

ก่อนที่จะมีการรับบาตรพระสงฆ์เป็นระยะเวลา ๑ ชั่วโมงนั้น พระสงฆ์จะมาพร้อมกันที่วัดพระธาตุดอยกองมูเพื่อฉันภัตตาหารเช้าก่อน ทั้งนี้พิธีกรจะได้ทำการประชาสัมพันธ์ขั้นต้นตอนและรายละเอียดสำหรับผู้ร่วมงาน

ภาพที่ ๓.๒.๑๑๔ การประชาสัมพันธ์ขั้นต้นกิจกรรม

ภาพที่ ๓.๒.๑๑๕ พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเช้าก่อนที่จะเริ่มการตักบาตร

ระหว่างที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหารอยู่นั้น ภายในบริเวณวัดด้าบบนจะมีหน่วยงานทางราชการของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นเจ้าภาพจัดงานในครั้งนี้ตั้งโต๊ะเพื่อวางของที่จะนำมาตักบาตร นอกจากนี้ชาวบ้านและผู้ร่วมงานจะได้ไหว้พระ พบปะสังสรรค์ และตั้งแถวคอยการตักบาตรระหว่างทางเดิน ซึ่งทุกคนจะทราบกันดีอยู่แล้วว่าพระสงฆ์จะเดินไปทางใด เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นทุกปีมาโดยตลอด

ภาพที่ ๓.๒.๑๑๖ - ๑๑๗ บรรยายกาศผู้มัดักบาตรจะไหว้พระประจำวันเกิดก่อนการตักบาตร
และยื่นคอระหว่างทางเดินภายในวัด

ภาพที่ ๓.๒.๑๑๘ - ๑๑๙ ผู้มารอตักบาตรรอบพระธาตุคอกยงมู

ภาพที่ ๓.๒.๑๒๐ - ๑๒๑ ผู้มารอตักบาตรรอบพระธาตุคอกยงมู

ก่อนที่จะมีการเริ่มขบวนพระสงฆ์รับบาตร บรรยากาศในเช้าเต็มไปด้วยความศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวไทยใหญ่และชาวแม่ฮ่องสอน มีการจุดประทัดเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้พุทธศาสนิกชนจะทำการไหว้พระภายในวัดพระธาตุดอยกองมู นอกจากนี้ความเป็นวัฒนธรรมที่มีความสวยงาม ภาพของผู้มาร่วมงาน ส่วนหนึ่งจะเป็นสื่อมวลชนและช่างภาพที่ต้องการภาพที่สวยงามมาร่วมชุมนุมกันอย่างมากมาย

สำหรับการตักบาตร ไม่มีวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่เข้ามาเกี่ยวข้อง มีการเปิดเพลงโดยรถสองแถวที่บรรทุกลำโพงไว้ สำหรับเสียงดนตรีที่ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีคือเสียงของ “กั๋งสตาล” ซึ่งจะมีผู้ชาย ๒ คนหามและจะตีเป็นช่วงๆ ห่างกันประมาณครั้งละ ๓ - ๕ นาที เดินตีนำขบวนพระสงฆ์ระหว่างการเดินรับบาตรไปตามทางเดิน

ภาพที่ ๓.๒.๑๒๒ ๑๒๓ คนหามกั๋งสตาลันเสียงนำพระสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๑๒๔ การตีกังสดาลเป็นช่วงๆ เดินนำหน้าขบวนพระสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๑๒๕ - ๑๒๖ คนหามบาตรรับดอกไม้เดินนำพระสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๑๒๗ ๑๒๘ บาตรและของในบาตรที่เดินรับของถวายก่อนขบวนพระสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๑๒๕ พระสงฆ์รูปแรกเดินนำรับบาตร ภาพที่ ๓.๒.๑๓๐ ขบวนพระสงฆ์เริ่มเดินรับบาตร

ภาพที่ ๓.๒.๑๓๑ พระผู้มารอดักบาตรระหว่างบันไดลงจากพระราชด

ภาพที่ ๓.๒.๑๓๒ - ๑๓๓ การรับบาตรระหว่างบันไดทางลงพระราชดอยกองมู

ภาพที่ ๓.๒.๑๓๔ - ๑๓๕ การรับบาตรระหว่างบันไดทางลงพระธาตุคอกงมู

ภาพที่ ๓.๒.๑๓๖ ขบวนสามเณรรับบาตร

ภาพที่ ๓.๒.๑๓๗ การใส่บาตรระหว่างบันไดทางลงวัดพระธาตุคอกงมู

ภาพที่ ๓.๒.๑๓๘ - ๑๓๙ บรรยากาศการใส่บาตร

ภาพที่ ๓.๒.๑๔๐ บรรยากาศภายในบริเวณวัดคอกงมู

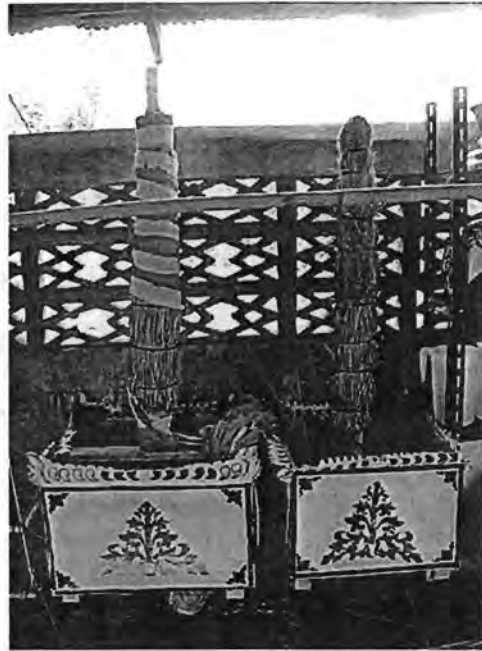
ภาพที่ ๓.๒.๑๔๑ การเดินทางลงจากวัดเมื่อเสร็จการใส่บาตร เวลาประมาณ ๘.๐๐ น.

กิจกรรมวันสุดท้าย เรียกว่า วันก้อยจ๊อด

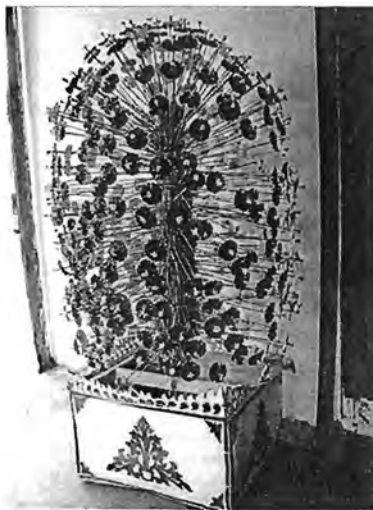
สำหรับกิจกรรมวันสุดท้ายของประเพณีออกพรรษาเรียกว่า “วันก้อยจ๊อด” คำว่า ก้อย หมายถึง ปิด จบ คำว่า จ๊อด หมายถึง ปิด ดับ วันก้อยจ๊อด จึงมีความหมายถึงการเสร็จสิ้น การปิดงานบุญ นอกจากนี้วันดังกล่าวจะมีการแห่เทียนพันเล่ม หรือ หลู่เตนเหง และการแห่ต้นเกี๊ยะ ซึ่งเป็นการดับไฟ เทียนเสมือนเป็นการปิดประเพณีออกพรรษา สำหรับการแห่ต้นเกี๊ยะนั้นอาจทำวันอื่น ๆ ก่อนวันแห่เทียนพันเล่มก็ได้

การหลู่เตนเหง

หลู่เตนเหง เป็นภาษาไทยใหญ่ มาจากรากศัพท์ดังนี้ หลู่ แปลว่า ถวาย เตน แปลว่า เทียน เหง แปลว่า ๑,๐๐๐ เล่ม หลู่เตนเหง จึงแปลความหมายได้ว่า “ถวายเทียน ๑,๐๐๐ เล่ม” สำหรับการจัดเครื่องบูชาเพื่อการแห่เทียนพันเล่มนั้น ชาวบ้านจะต้องร่วมกันทำโครงเพื่อนำไปเป็นหลักในการเสียบเครื่องบูชาต่าง ๆ เครื่องบูชาจะประกอบด้วย “ทีเหง” คำว่า ทีหมายถึงร่ม คำว่า “เหง” หมายถึง ๑ พัน เพราะฉะนั้น “ทีเหง” จึงหมายถึงธงจำนวน ๑ พันคัน เครื่องบูชาที่ต้องมีในการแห่เทียนพันเล่มอีกชิ้นหนึ่งเรียกว่า “หมอกเหง” คำว่า หมอก หมายถึง ดอก “หมอกเหง” จึงหมายถึงดอกไม้จำนวน ๑ พันดอก และเครื่องบูชาที่เรียกว่า “จี้กัจา” ซึ่งมีความหมายว่า ธง โดยธงจะมีความยาวประมาณ ๘ นิ้ว

ภาพที่ ๓.๒.๑๔๒ เครื่องบูชาที่อยู่ในขบวนหลั่งเตนเหง

ภาพที่ ๓.๒.๑๔๓ - ๑๔๔ ที่เหง

ภาพที่ ๓.๒.๑๔๕ หมอกเหง ภาพที่ ๓.๒.๑๔๖ จักจำ

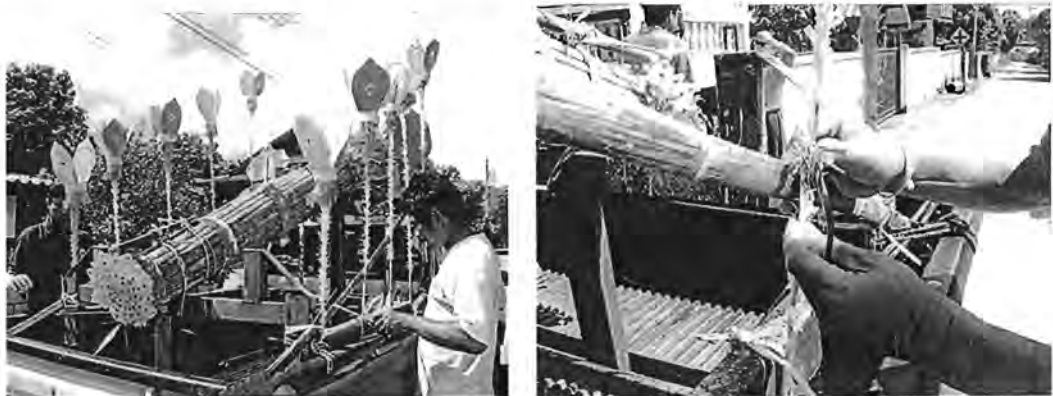
การแห่ต้นเกี๊ยะ

คำว่า ต้นเกี๊ยะ เป็นภาษาเมือง ภาษาล้านนา สำหรับภาษาไทยใหญ่เรียกว่า ต้นแปก สำหรับภาคกลางก็หมายถึง ต้นสน นั่นเอง การทำต้นเกี๊ยะ ทำจากไม้สน ต้นสนเป็นสัญลักษณ์ของการขบงาน นอกจากนี้การจัดต้นเกี๊ยะ เมื่อนำมาจุดไฟแล้วยังมีความหมายเพื่อให้ชีวิตมีความโชติช่วง การทำต้นเกี๊ยะจะนำต้นสนมามัดเป็นต้นหลังจากนั้นใช้ไม้ไผ่ห่อชั้นนอกมองเห็นเป็นต้นที่มีสีเขียวดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๒.๑๔๗ ไม้สนสำหรับทำต้นเกี๊ยะ วัดดอนเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การทำต้นเกี๊ยะของอำเภอขุนยวมจะเป็นลักษณะ โบราณคือชุมชนแต่ละชุมชนจะร่วมกันทำต้นเกี๊ยะต้นใหญ่ ๑ ต้น โดยคำว่า “ชุมชน” จะเรียกกันว่า “ป๊อก” สำหรับเขตเทศบาลเมืองขุนยวมจะประกอบด้วยป๊อก ๘ ป๊อกได้แก่ ป๊อกเด่นยางแดง ป๊อกกลางตลาด ป๊อกวัดโพธาราม ป๊อกวิทยาทราญมูล ป๊อกศาลเจ้า ป๊อกกุงเจ้าราช ป๊อกบ้านคุ้มและป๊อกบนดอย ดังภาพการทำต้นเกี๊ยะของแต่ละป๊อกดังนี้

ภาพที่ ๓.๒.๑๔๘ ๑๔๙ การทำต้นเกี๊ยะของป๊อกเด่นยางแดง

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๐ - ๑๕๑ การทำต้นเกี๊ยะของป๊อกวิทย์าทรามูล

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๒ - ๑๕๓ การทำต้นเกี๊ยะของป๊อกกงเจ้าราช

ระหว่างที่มีการทำต้นเกี๊ยะ ที่วัดจะมีผู้ที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา มาทำการถือศีล ซึ่งเป็นวันพระสุดท้ายในพรรษา (วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๒ เป็นวันออกพรรษา) ไม่ว่าจะป็นวัดม่วยต่อ วัดโพธารามจะมีคนมาถือศีลนับร้อยคน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมวันออกพรรษา

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๔ - ๑๕๕ การถือศีล ๑ วัน ๑ คืน ณ วัดม่วยต่อ อำเภอขุนยวม
บันทึกภาพวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๒

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๖ - ๑๕๗ การถือศีล ๑ วัน ๑ คืน ณ วัดโพธาราม อำเภอบางขัน

บันทึกภาพวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๒

นอกจากนี้หน้าบ้านของชาวบ้านตลอดเส้นทางแห่ต้นเกี๊ยะและภายในวัดทุกวัด จะมีการนำต้น-
สนมาปักเอาไว้ตั้งแต่ช่วงเวลากลางวันเพื่อจุดขณะที่มีการแห่ต้นเกี๊ยะและขณะทำการจุดต้นเกี๊ยะต้นใหญ่

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๘ การปักต้นเกี๊ยะภายในวัดม่วยต่อ

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๙ การปักต้นเกี๊ยะหน้าศาลเจ้า บันทึกภาพที่อำเภอบางขัน

ภาพที่ ๓.๒.๑๖๐ - ๑๖๑ การจุดไฟต้นเกี๊ยะหน้าบ้าน ช่วงขณะแห่ต้นเกี๊ยะ

จากการออกเก็บข้อมูลภาคสนามอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีรายละเอียดกิจกรรมและภาพของวัฒนธรรมการบรรเลงที่เข้าไปเกี่ยวข้องดังนี้

ภาพที่ ๓.๒.๑๖๒ สำนักงานเทศบาลตำบลขุนยวมสถานที่รวมตัวของขบวนแห่ต้นเกี๊ยะ และเป็นจุดเริ่มต้นการเดินทาง

ภาพที่ ๓.๒.๑๖๓ - ๑๖๔ การตั้งขบวนแห่ภายในสำนักงานเขตเทศบาล

ภาพที่ ๓.๒.๑๖๕ - ๑๖๖ ขบวนแห่ต้นเกี๊ยะและการแต่งตัวรูปสัตว์ในป่าหิมพานต์ร่วมขบวนแห่

ภาพที่ ๓.๒.๑๖๗ - ๑๖๘ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ต้นเกี๊ยะ

ภาพที่ ๓.๒.๑๖๙ - ๑๗๐ ขบวนแห่ต้นเกี๊ยะ ณ อำเภอขุนขวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๑๗๑ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ขณะฝนตกประมาณเวลา ๑๙.๐๐ น.

ภาพที่ ๓.๒.๑๗๒ การแต่งกายภายในขบวน ภาพที่ ๓.๒.๑๗๓ การแสดงภายในขบวนแห่ต้นเกี้ยว

เมื่อขบวนแห่เดินทางมาถึงวัด ผู้ร่วมเดินขบวนแห่จะเดินขึ้นไปบนศาลาวัดซึ่งมีกิจกรรมการถือศีลเนื่องจากเป็นวันพระสุดท้ายก่อนออกพรรษา ก่อนมีพิธีการกล่าวคาถาเพื่อถวายต้นเกี้ยวแด่พระสงฆ์ บางครั้งมีการนำการแสดงภายในขบวนแห่มาแสดงก่อนเริ่มพิธีสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๑๗๔ - ๑๗๕ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำ บนศาลาก่อนเริ่มพิธีสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๑๗๖ - ๑๗๗ วงกลองกันยาวตีประกอบการฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำ

ภาพที่ ๓.๒.๑๗๘ เจ้าภาพถวายเครื่องไทยทานพระสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๑๗๙ - ๑๘๐ พิธีสงฆ์ก่อนเริ่มการจุดต้นเกี้ยว

ภาพที่ ๓.๒.๑๘๑ - ๑๘๒ การถวายเครื่องไทยธรรมและกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล

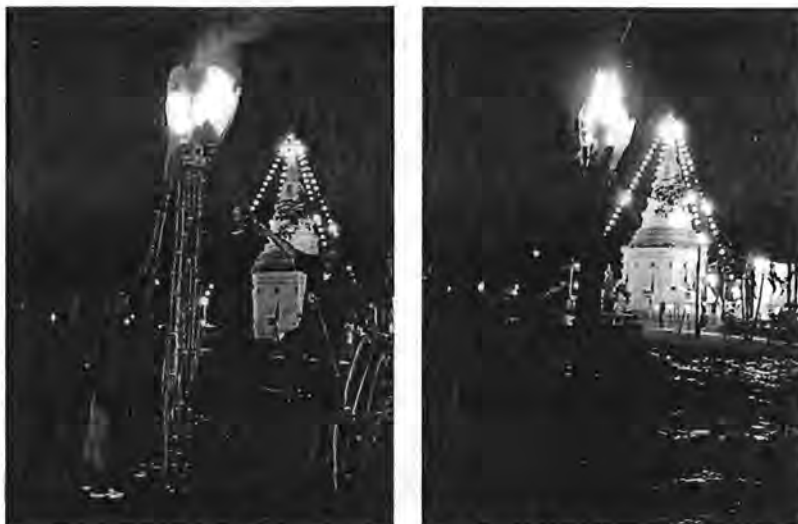
ภาพที่ ๓.๒.๑๘๓ หลุมที่ขุดไว้กลางแจ้งเพื่อเตรียมปักต้นเกี๊ยะใหญ่ ๑ ต้นแล้วเผา

ภาพที่ ๓.๒.๑๘๔ การเอาต้นเกี๊ยะปักลงหลุม ภาพที่ ๓.๒.๑๘๕ การเอาดินฝังต้นเกี๊ยะ

ภาพที่ ๓.๒.๑๘๖ การจุดไฟที่ยอดต้นเกี๊ยะ ภาพที่ ๓.๒.๑๘๗ วงกลองกันยาวบรรเลงขณะจุดไฟ

ภาพที่ ๓.๒.๑๘๘ การจุดไฟออกด้นเกียะ

ภาพที่ ๓.๒.๑๘๙ ด้นเกียะที่จุดไฟเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะมอดเวลาเช้าของวันใหม่ (ประมาณ ๑๐ ชั่วโมง)

การดำเนินประเพณีปอยออกหว้าหรืองานบุญออกพรรษาของชาวไทใหญ่ แม้ว่าปัจจุบันรูปแบบการจัดกิจกรรมจะเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยจากรูปแบบของการดำเนินประเพณีเฉพาะคนในชุมชนแบบเรียบง่าย มาเป็นการดำเนินกิจกรรมรูปแบบการประชาสัมพันธ์เชิงท่องเที่ยว มีหน่วยงานราชการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมาช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรม แต่ถึงกระนั้นชาวไทใหญ่ก็ยังคงเหนียวแน่นกับการจัดงานประเพณีให้มีความยิ่งใหญ่ ด้วยความศรัทธาในพระพุทธรศาสนาอยู่เช่นเดิม

๒.๒ ปอยล่างลอง

งานปอยล่างลอง จากการเก็บข้อมูลภาคสนามการจัดงานประจำปี ๒๕๕๓ โดยทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนกำหนดให้จัดขึ้นที่วัดม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๑ เมษายน ๒๕๕๓ โดยเจ้าอาวาสวัดม่วยต่อร่วมกับชุมชนป็อกกาเดเก๋ ด้วยการสนับสนุนของสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๐ วัดม่วยต่อ สถานที่จัดงานปอยส่างลองประจำปี ๒๕๕๓

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๑ - ๑๕๒ วัดม่วยต่อ วัดพัฒนาตัวอย่างและวัดพัฒนาดีเด่น

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๓ ป้ายจัดงานปอยส่างลองประจำปี ๒๕๕๓

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๔ ครูเทพินท์ พงษ์วีดี ประธานสภาองค์กรชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เครื่องบูชาในขบวนแห่

เครื่องบูชา หรือ เครื่องไทยทาน หรือ เครื่องประกอบในขบวนแห่งานปอยสังข์ลงมีหลายชิ้นด้วยกัน จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบ จีเจ้ (กั้งศาล) อู๊ปเจ้าพารา ม้าเจ้าเมือง ต้นปะเต้สำ ต้นโคหู่ (คำว่า โค หรือเครื่องคร้ว เพราะฉะนั้นในปัจจุบันมีการเรียกเปลี่ยนไปเป็น คร้วหู่ ด้วยเหมือนกัน) ต้นโคจอง ปูกข้าวแตก เทียนเงิน ต้นโพธิ์เงิน ต้นโพธิ์ทอง อู่ต่อง (กุนต่อง) ปานต่อง หม้อน้ำดำ ขบวนกลองมอชิง ส่างกาน (จีวร) ปลิกขร่า (เครื่องนอนสังข์ลง) เครื่องใช้สังข์ลง ต้นผ้าป่า ที่คำ (ร่มทอง) ขบวนสังข์ลง วงกลองกันยาว บั้งไฟ วงตอยฮอรัน ปิดท้ายขบวน

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๕ จีเจ้ (กั้งศาล) ภาพที่ ๓.๒.๑๕๖ อู๊ปเจ้าพารา

ภาพที่ ๓.๒.๑๕๗ - ๑๕๘ ม้าเจ้าเมือง

ภาพที่ ๓.๒.๑๙๕ ต้นปะเต้สำ (หรือที่เรียกว่า ต้นกัลปพฤกษ์) ที่โฮงกาต
วันเตรียมงาน ๘ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพที่ ๓.๒.๒๐๐ - ๒๐๑ ต้นโคหู้

ภาพที่ ๓.๒.๒๐๒ ต้นโคจง ภาพที่ ๓.๒.๒๐๓ แก้วงานที่ต้นโคจง

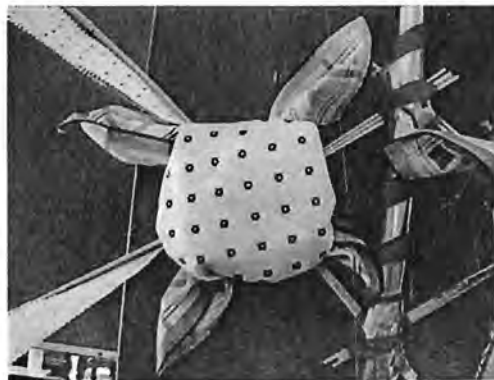
สำหรับต้น โคนอง หมายถึงเครื่องครัวสำหรับวัด เพราะคำว่า โคน หมายถึง เครื่องครัว คำว่า หนอง หมายถึง วัด บางครั้งชาวไทยใหญ่เรียกต้น โคนองว่า “ปะเต้สำจง”

ภาพที่ ๓.๒.๒๐๔ ซ้อนที่ต้น โคนอง ภาพที่ ๓.๒.๒๐๕ ต้น โคนองที่เป็นเครื่องใช้เครื่องครัว

ภาพที่ ๓.๒.๒๐๖ ปู๊กข้าวแตกจะถูกติดไว้ที่เสาแต่ละเสาของศาลาวัด

ภาพที่ ๓.๒.๒๐๗ - ๒๐๘ ปู๊กข้าวแตกด้านหน้าและด้านหลัง

ปักข้าวแตก คำว่า ปึก หรือ โป๊ก มีความหมายว่า ห่อ คำว่า ข้าวแตก หมายถึง ข้าวตอก สำหรับ
 ด้านในปักข้าวตอก เป็นข้าวเหนียวคั่ว ปักข้าวตอกทำขึ้นเพื่อให้สว่างส่องไว้ใช้ในวันบวช และด้วยอายุ
 สว่างส่องมักทำเดือนเมษายน ซึ่งเป็นช่วงที่ดอกไม้หายาก จึงมักจะพบเห็นการนำจ๊กจ่า (กระดาษสีตัด) มักร
 รวบรวมไว้กับปักข้าวแตก

ภาพที่ ๓.๒.๒๐๕ - ๒๑๐ เทียนเงิน เทียนทอง

ภาพที่ ๓.๒.๒๑๑ - ๒๑๒ ต้นโพธิ์เงิน โพธิ์ทอง

ภาพที่ ๓.๒.๒๑๓ อุตอง (กุนตอง) ภาพที่ ๓.๒.๒๑๔ ปานตอง

ความหมายของคำว่า กุณต้อง คำว่า กุณ หมายถึง คอย คำว่า ต้อง หมายถึง ดอกไม้ คำว่า กุณต้อง จึงหมายถึง ภูเขาหมากพลู ส่วนคำว่า ปานต้อง คำว่า ปาน หมายถึงดอกไม้ ปาน คำว่า ต้อง หมายถึง ภูเขา เพราะฉะนั้นคำว่า ปานต้อง หมายถึง ภูเขาดอกไม้ ถือเป็นเครื่องบูชาที่จุ่มครองสว่างส่องให้มีความปลอดภัย

ภาพที่ ๓.๒.๒๑๕ - ๒๑๖ หมอนน้ำเต้า ณ วัดม่วยต่อ จังหวัดแม่ฮ่องสอน บันทึกภาพ ๕ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพที่ ๓.๒.๒๑๗ หมอนน้ำเต้า ณ บ้านคุณยายละออ (บ้านเจ้าภาพสว่างส่อง)

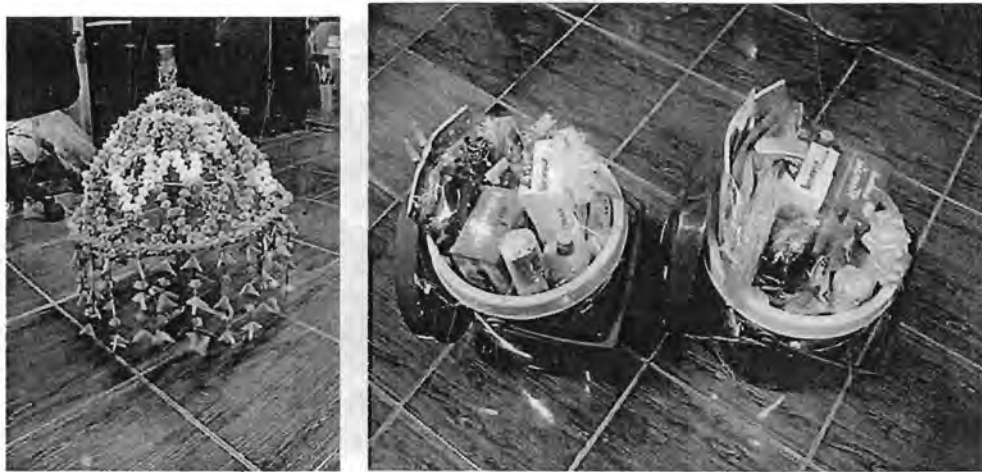
ภาพที่ ๓.๒.๒๑๘ ดอกสะเป่ ดอกไม้ในหมอนน้ำเต้า ภาพที่ ๓.๒.๒๑๙ ดอกเอื้องตึง ดอกไม้ในหมอนน้ำเต้า

ภาพที่ ๓.๒.๒๒๐ - ๒๒๑ ส่างกาน

ภาพที่ ๓.๒.๒๒๒ ปลิกขร่า (เครื่องนอนส่งลง) ภาพที่ ๓.๒.๒๒๓ ที่คำสำหรับกางให้ส่งลงขณะแห่

ภาพที่ ๓.๒.๒๒๔ ดั้นผ้าป่า โดยจะมีการนำเงินมาห้อยในช่วงทำบุญ
ภาพที่ ๓.๒.๒๒๕ เครื่องไทยทานถวายสังฆทานพระสงฆ์

ขนมในงานปอยส่างลอง

ขนมในงานปอยส่างลองมีด้วยกัน ๓ ชนิด ได้แก่

๑. ข้าวปองแตก
๒. ข้าวแตกปุ้น
๓. ขนมมูนห่อ หรือ ขนมเทียน

ภาพที่ ๓.๒.๒๒๖ ข้าวแตกปุ้นและข้าวปองแตก ภาพที่ ๓.๒.๒๒๗ ขนมมูนห่อ หรือขนมเทียน

ขนมทั้ง ๓ ชนิดที่กล่าวมาข้างต้นเป็นขนมที่ขาดเสียมิได้สำหรับงานบุญนี้ นอกจากนี้ยังมีอาหารประเภทขบเคี้ยวอื่น ได้แก่ เมี่ยงโก้ เมี่ยงคำ อาหาร ๒ ชนิดนี้เป็นอาหารที่ถูกทำมาจากใบเมี่ยง นำมาคั้นเอาน้ำออก หลังจากนั้นนำไปปรุงรส มีรสมันแต่จะไม่มียุสหวานอย่างเมี่ยงภาคกลาง สำหรับเมี่ยงคำจะทำเป็นคำ ๆ สำหรับรับประทานระหว่างการดำเนินพิธีกรรมบนศาลาวัด

ภาพที่ ๓.๒.๒๒๘ เมี่ยงโก้

ภาพที่ ๓.๒.๒๒๙ เมี่ยงคำ

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๐ ชาวบ้านมาร่วมกันทำขนมงานปอยส่างลองที่โฮงกาด วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๓

อาหารมงคล ๓๒ อย่าง

ขั้นตอนที่สำคัญของงานปอยส่างลองคือการแห่และการเรียกขวัญ โดยเฉพาะการเรียกขวัญจะถือเป็นขั้นตอนสำคัญมาก เพราะเป็นการแสดงความกตัญญูและรำลึกถึงพระคุณบิดามารดา โดยระหว่างการเรียกขวัญ บิดามารดาจะมานั่งด้านหน้าส่างลองแล้วป้อนข้าวส่างลองด้วยอาหารมงคล ๓๒ อย่าง รายชื่ออาหารมงคลมีรายชื่อและความหมายดังนี้

๑. จิ้นหลุ่ง อาหารทำจากหมูสับ ปิ้งรสแล้วนำไปปั้นคล้ายกับลูกชิ้น
๒. ถั่วพุดหัว อาหารทำจากเต้าหู้ มีความหมายเพื่อให้เกิดความเฟื่องฟู
๓. แกงขนุน อาหารมีความหมายเพื่อให้เกิดการเกื้อหนุน
๔. น้ำพริกอ่อง
๕. แกงผักกุ่ม คำว่า “กุ่ม” หมายถึง กุ่ม แปร โดยรวมคือเมื่อกินแกงไปแล้ว ๑ มื้อจะกุ่มให้เกิดความเป็นสิริมงคลไปตลอดทั้งปี
๖. ปลาทอด
๗. หมูทอด
๘. ไข่พะโล้ เป็นต้น

(เทพินท์ พงษ์วุฒิ, ประธานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน, สัมภาษณ์ ๘ เมษายน ๒๕๕๓)

สำหรับงานปอยส่างลองที่วัดม่วยต่อระหว่างวันที่ ๕ - ๑๑ เมษายน ๒๕๕๓ มีการอนุรักษ์อาหารมงคล ๓๒ อย่างแบบโบราณสำหรับป้อนส่างลอง รายการอาหารมีดังนี้

๑. จิ้นหลุ่ง (เนื้อสุก)
๒. ไข่อุ๊บ
๓. ไก่อุ๊บ
๔. เครื่องในหมูอุ๊บ

๕. มะเขืออุ๊
๖. ผักกูดอุ๊
๗. หนังกอง (แคบหมู)
๘. กุนเชียง
๙. ยำใหญ่
๑๐. ยำวุ้นเส้น
๑๑. ลาบแก้ว
๑๒. ลาบอีสาน
๑๓. ยำมะเขือใส่ไข่ (ยำมะเขือใส่ไข่)
๑๔. น้ำพริกอ่อง
๑๕. หมูทอด
๑๖. ไก่ทอด
๑๗. ปลาทุทอด
๑๘. ผัดวุ้นเส้น
๑๙. พริกทองผัดไข่
๒๐. ผักกาดดองผัดไข่
๒๑. ผัดกระเพรา
๒๒. ผัดถั่วฝักยาว
๒๓. ผัดผักรวม
๒๔. ผัดเปรี้ยวหวาน
๒๕. เต้าหู้ผัด
๒๖. แกงอ่อม
๒๗. แกงผัดหมู
๒๘. แกงส้มผักกาด (จอยผักกาด)
๒๙. แกงเขียวหวาน
๓๐. ไข่พะโล้
๓๑. ต้มข่าไก่
๓๒. ผักสด (บุญเลิศ วิรัตน์ภรณ์, ที่ปรึกษาชุมชน, สัมภาษณ์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๑ อาหาร ๕ ถาดในวันทำขวัญ บันทึกภาพวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๒ อาหารถาดที่ ๑

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๓ อาหารถาดที่ ๒

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๔ อาหารถาดที่ ๓

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๕ อาหารถาดที่ ๔

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๖ อาหารภาคที่ ๕

กิจกรรมงานปอยสา่งลอง

งานปอยสา่งลองจะจัดกิจกรรมกันเป็นเวลา ๔ วัน สำหรับการจัดงาน ณ วัดม่วยต่อ ประจำปี ๒๕๕๓ จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๕-๑๒ เมษายน ๒๕๕๓ โดยวันที่ ๑๒ เมษายน จะไม่มีในกำหนดการกิจกรรมเพราะเป็นวันฉลองความสำเร็จที่เรียกว่า “อ่องปอย” รายละเอียดกิจกรรมมีดังนี้

กิจกรรมวันที่ ๑ วันศุกร์ที่ ๕ เมษายน ๒๕๕๓ ตรงกับวันแรม ๑๐ ค่ำเดือน ๕

สำหรับกิจกรรมวันแรก เรียกว่า วันรับสา่งลอง คำว่ารับสา่งลองไม่ใช่ความหมายที่ว่าเป็นการต้อนรับสา่งลอง ด้วยแต่โบราณสา่งลองจะพักและอยู่หลายวัดด้วยกัน แต่การจัดงานปอยสา่งลองจะมีวัดที่เป็นเจ้าภาพใหญ่ในการจัดการบวชเพียงวัดเดียว เพราะฉะนั้นวันรับสา่งลองคือวันที่มีการแห่ไปรับสา่งลองจากวัดต่างๆ มาที่วัดเจ้าภาพนั่นเอง สำหรับการไปรับสา่งลองจะมีการแห่มาเจ้าเมืองซึ่งมีพิธีการไปเชิญเจ้าเมืองมาแล้วในช่วงเช้า เมื่อรับสา่งลองมาจนครบทุกวัดแล้วจึงจะเริ่มการเดินทางแห่เพื่อไปขอขมาการขอขมาชาวไทยใหญ่เรียกกันว่า “กั้นตอ”

การนำสา่งลองไป “กั้นตอ” หมายถึงการไปขอขมาโดยสิ่งศักดิ์ที่ต้องไปเป็นอันดับแรกและมีความสำคัญที่สุด แม้แต่เป็นการบวชสา่งลองเพียงองค์เดียวก็ต้องไปทำการขอขมาได้แก่ การขอขมาเจ้าเมือง สำหรับเจ้าเมืองที่ถือว่ามีความสำคัญและใหญ่ที่สุดของเมืองแม่ฮ่องสอนคือศาลเจ้าเมือง เจ้าพ่อข้อมือเหล็ก ตั้งอยู่ใจกลางเมืองแม่ฮ่องสอน และศาลเจ้าเมือง เจ้าพ่อเมืองแม่ ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของเมือง หลังจากนั้นจะเป็นการไปขอขมาผู้หลักผู้ใหญ่ในเมือง โดยสมัยก่อนจะเรียงลำดับจากผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ที่สุดของเมืองตามลำดับ หลังจากนั้นเป็นการนำสา่งลองไปทำการขอขมาพระสงฆ์ที่มีอาวุโสในเมืองตามวัดต่างๆ สุดท้ายคือการเยี่ยมบ้านญาติของสา่งลอง

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๗ - ๒๓๘ ส่างลองมาแต่งตัวที่วัดหรือแต่งมาจากบ้านก็ได้ นัดพร้อมที่วัดเวลา ๐๕.๐๐ น.

ภาพที่ ๓.๒.๒๓๙ - ๒๔๐ เริ่มขบวนแห่ออกจากวัดม้วยต่อ

ภาพที่ ๓.๒.๒๔๑ - ๒๔๒ วงกลองกันยาวร่วมในขบวนแห่ส่างลอง

ภาพที่ ๓.๒.๒๔๓ ขบวนสำล่องแห่ไปตามถนนหนทางภายในเมืองแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๒๔๔ สำล่องบนคอตะแป่สำล่อง

ภาพที่ ๓.๒.๒๔๕ - ๒๔๖ ศาลเจ้าเมืองและเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก จุดแรกของการหยุดขอขมา

ภาพที่ ๓.๒.๒๔๗ ๒๔๘ สำล่องเมื่อมาถึงศาล จะเดินเป็นวงกลมจัดแถวก่อนเข้าไปนั่งขอขมาในศาล

ภาพที่ ๓.๒.๒๔๕ การขอขมา ณ ศาลเจ้าเมือง ภาพที่ ๓.๒.๒๕๐ อาจารย์ทรงพล ใจดี ผู้นำกิจกรรมการขอขมา

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๑ - ๒๕๒ การขอขมาจุดที่ ๒ การขอขมาพระสงฆ์ที่วัดกลางทุ่ง

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๓ - ๒๕๔ การหยุดพักที่บ้านเจ้าภาพที่นำลูกชายบวชส่งลง ณ บ้านเลขที่ ๑๗/๓ หมู่บ้านชำนาญสติชัย ภายในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

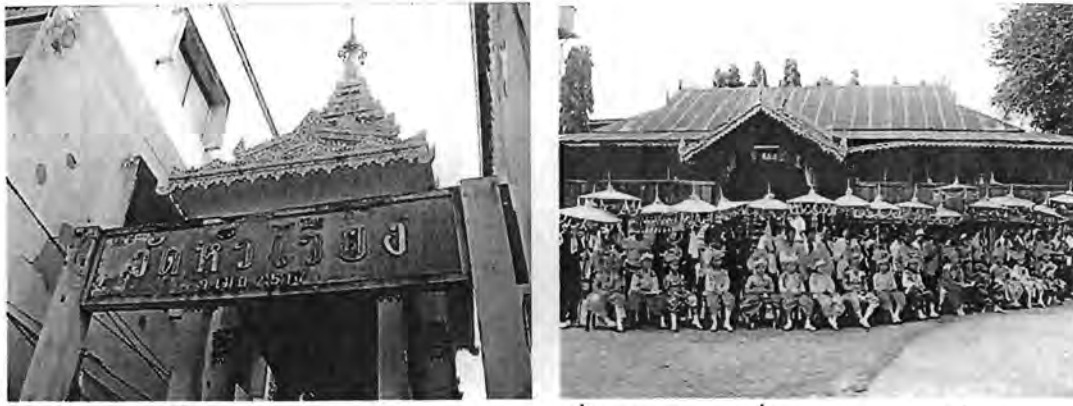
ภาพที่ ๓.๒.๒๕๕ - ๒๕๖ การขอขมาจุดที่ ๔ ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๗ - ๒๕๘ การขอขมาจุดที่ ๕ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๙ - ๒๖๐ การขอขมาจุดที่ ๖ บ้านเจ้าภาพที่นำลูกบวชส่งลง (บ้านคุณป้าละอ)

ภาพที่ ๓.๒.๒๖๑ - ๒๖๒ การขอขมาจุดที่ ๗ วัดหัวเวียงเพื่อขอขมาพระสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๒๖๓ - ๒๖๔ การขอขมาจุดที่ ๘ วัดผาอ่างเพื่อขอขมาพระสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๒๖๕ - ๒๖๖ การขอขมาจุดที่ ๙ ขอขมาศาลเจ้าเมือง (เจ้าพ่อเมืองแม่)

หลังจากนั้นที่มีการขอขมาเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะเป็นการนำสาងลงแห่กลับวัดม่วยต่อเพื่อ
 รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นสาងลง ตะเป่าสาងลง (คำว่าตะเป่า หมายถึงคนรับใช้ คน-
 สนิท มีหน้าที่ดูแล ค้ำครองความปลอดภัยให้สาងลง มีความเชื่อกันว่าสาងลงจะได้รับความไม่ปลอดภัย
 จากภูตผีปีศาจ เพราะฉะนั้นจะต้องอยู่ในความดูแลของตะเป่าตลอดเวลา ตะเป่าจะแบกสาងลงไม่ให้ขา

แต่พื้นดินเลยด้วยเสมือนเป็นลูกกษัตริย์ตามความเชื่อนั่นเอง) และผู้ร่วมงาน หลังจากนั้นส่งลงจะไปเยี่ยมญาติตามบ้านเรือน

สำหรับช่วงเย็นของวันรับส่งลงมีการแสดงดนตรีของชาวไทยใหญ่ ได้แก่วงตอยฮอฮอร์นที่ “โฮยงกาด” ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งเป็นเจ้าภาพใหญ่

ภาพที่ ๓.๒.๒๖๗ วงตอยฮอฮอร์น บรรเลงที่โฮยงกาด ช่วงค่ำวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๓

กิจกรรมวันที่ ๒ วันเสาร์ที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓ ตรงกับวันแรม ๑๑ ค่ำเดือน ๕

กิจกรรมวันที่สองถือเป็นวันที่มีความสำคัญที่สุด เพราะมีกิจกรรมที่สำคัญ ๒ อย่างคือการแห่โคหลู้และการร้องเรียกขวัญ โดยเช้าของวันที่สองนี้จะเป็นการแห่โคหลู้ หรือแห่เครื่องไทยทานไปตามถนนหนทางสายต่างๆ ของเมือง ช่วงเย็นเป็นพิธีเรียกขวัญส่งลง หรือที่ชาวไทยใหญ่เรียกว่า “ฮ้องขวัญส่งลง” หลังจากนั้นเป็นกิจกรรมที่สามหรือกิจกรรมสุดท้ายเรียกว่า “ข้ามแขก” คำว่าข้าม หมายถึง การต้อนรับ เพราะฉะนั้น ข้ามแขกจึงหมายถึงการรับแขก โดยจะจัดที่โฮยงกาด ซึ่งถือเป็นหน่วยงานชุมชนที่เป็นเจ้าภาพใหญ่ นอกจากนี้ตามบ้านของส่งลงก็มีการรับแขกเกือบทุกบ้าน

ภาพที่ ๓.๒.๒๖๘ - ๒๖๙ ขบวนแห่โคหลู้ ขบวนแรก "จี้เจ้" เป็นการตีกิ่งสตาล เพื่อป่าวประกาศบอกบุญ

ภาพที่ ๓.๒.๒๗๐ - ๒๗๑ ขบวนที่ ๒ "ม้าเจ้าเมือง" เป็นความเชื่อที่ว่าม้านี้มิไว้ให้เจ้าเมืองนั่ง เพื่อปกป้องรักษาสาংลองและทุก ๆ คนให้มีความปลอดภัย แคล้วคลาดจากอันตรายทั้งปวง

ภาพที่ ๓.๒.๒๗๒ ขบวนที่ ๓ "อุ๊ปเจ้าพารา" เป็นเครื่องสักการะพระพุทธ ประกอบด้วยดอกไม้ รูปเทียน กล้วย ขาเส้น กรวยดอกไม้ ขนม จัดอยู่ในภาชนะใช้คนหาม ๒ คน

ภาพที่ ๓.๒.๒๗๓ ขบวนที่ ๔ “อุ๊ปพระพุทธ หรือ อุ๊ปเงิน อุ๊ปทอง” เป็นเครื่องสักการะพระพุทธ
ประกอบด้วยดอกไม้ รูป เทียน กล้วย ยาเส้น กรวยดอกไม้ ขนมห่อด้วยกระดาษเงินกระดาษทอง
คนหาม ๒ คน

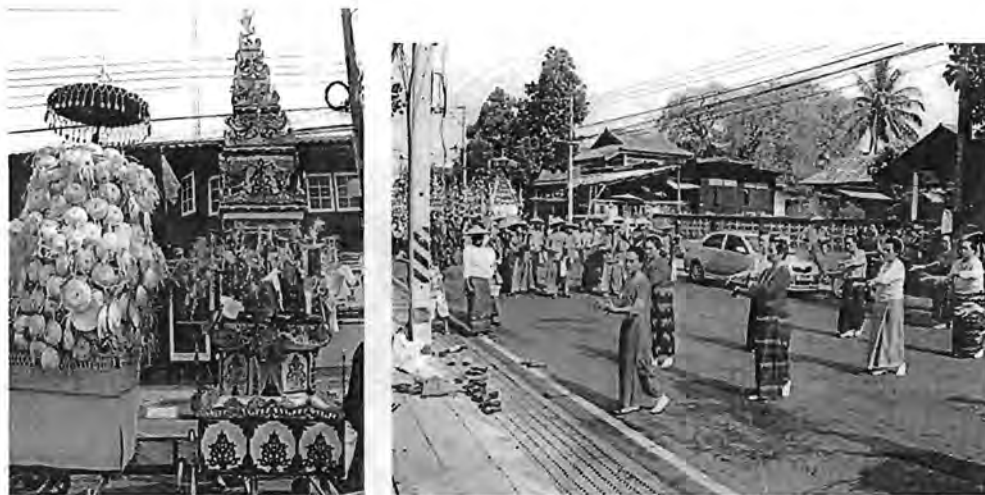

ภาพที่ ๓.๒.๒๗๔ ขบวนที่ ๕ ก๊อกลมอก หรือขันดอก

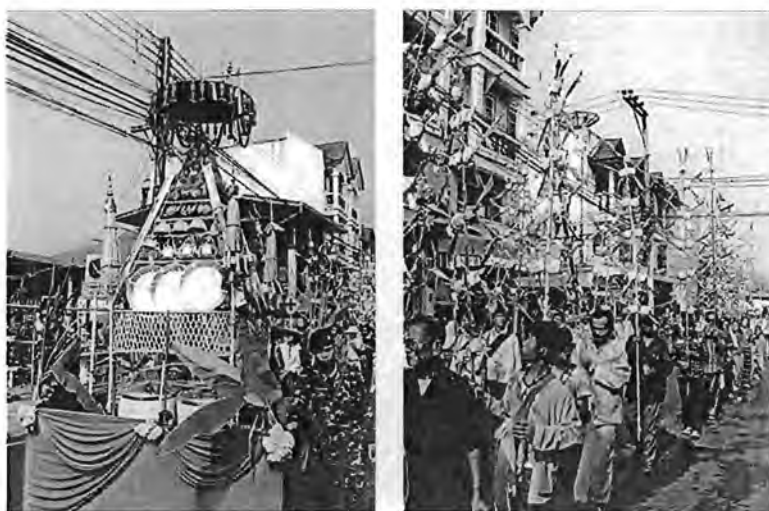
คำว่า ก๊อก หมายถึงขัน หมอกคือ ดอกไม้ คำว่าก๊อกลมอก จึงหมายถึง ขันดอก หรือขันดอกไม้
นั่นเอง ภายในขันประกอบด้วยไม้รูปเทียนเป็นขันบูชาพระพุทธเจ้า จะถือโดยผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุของ
เมือง

ภาพที่ ๓.๒.๒๗๕ - ๒๗๖ ขบวนที่ ๖ วงกลองมอชิงตีระหว่งการเดินแห่

ภาพที่ ๓.๒.๒๗๗ ขบวนที่ ๗ ขบวนแห่ต้น “ตะเป้สำ” และต้น “โคจอง” ที่เป็นเครื่องใช้เครื่องครัว
ภาพที่ ๓.๒.๒๗๘ ขบวนที่ ๘ วงกลองมอชิงตีประกอบการฟ้อน โดยนางรำที่เดินในขบวนจะหยุดเดิน
แล้วตั้งแถวรำเพื่อถวายศาลหลักเมืองและเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก

ภาพที่ ๓.๒.๒๗๙ ขบวนที่ ๙ การแห่ต้น “โคจอง” ที่เป็นเตาแก๊ส หม้อหุงข้าว กะละมัง กาน้ำและของใช้อื่น
ภาพที่ ๓.๒.๒๘๐ ขบวนที่ ๑๐ การแห่ “ปูกข้าวแตก”

ภาพที่ ๓.๒.๒๘๑ - ๒๘๒ ขบวนที่ ๑๐ การแห่เทียนเงิน เทียนทอง

ภาพที่ ๓.๒.๒๘๓ - ๒๘๔ ขบวนที่ ๑๑ การแห่ "กุนต่อง" และ "ปานต่อง"

ภาพที่ ๓.๒.๒๘๕ ขบวนที่ ๑๒ การแห่ต้นโพธิ์เงิน โพธิ์ทอง

ภาพที่ ๓.๒.๒๘๖ ขบวนที่ ๑๓ การแห่ “หมอน้ำตา”

ภาพที่ ๓.๒.๒๘๗ - ๒๘๘ ขบวนที่ ๑๔ วงกลองมอญเซ็ง จากอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๒๘๙ - ๒๙๐ ขบวนที่ ๑๕ ต้นโคหลู้

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๑ ขบวนที่ ๑๖ ผ้าไตรสำหรับบวชพระ หรือ “จางลอง”

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๒ ขบวนถือบาตรและตาลปัตร

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๓ ขบวนที่ ๑๗ วงกลองกันยาว

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๔ - ๒๕๕ ขบวนที่ ๑๘ “ต๋างกาน” หรือ จีวรของต๋างลอง

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๖ - ๒๕๗ ขบวนที่ ๑๕ วงกลองมอชิง

ภาพที่ ๓.๒.๒๕๘ - ๒๕๙ ขบวนที่ ๒๐ "ปลิกขร่า" (ปลิ - ะ - หระ) เครื่องนอนต่างลอง

ภาพที่ ๓.๒.๓๐๐ ขบวนที่ ๒๑ ขบวนต่างลองแบบเดินเท้า

ภาพที่ ๓.๒.๓๐๑ - ๓๐๒ ขบวนที่ ๒๒ วงกลองกันยาว ๒ คณะ (เดินติดต่อกัน)

ภาพที่ ๓.๒.๓๐๓ - ๓๐๔ ขบวนที่ ๒๓ ภาพขบวนส่งลงแบบรถยนต์

ภาพที่ ๓.๒.๓๐๕ - ๓๐๖ ขบวนที่ ๒๔ ภาพขบวนบั้งไฟ

ภาพที่ ๓.๒.๓๐๗ - ๓๐๘ ขบวนที่ ๒๕ รถยนต์แห่วงดอยฮอว์นปิดท้ายขบวนแห่

หลังจากขบวนแห่เดินทางกลับวัดม่วยต่อเรียบร้อยแล้ว ผู้ร่วมกิจกรรมทั้งหมดรับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน

ภาพที่ ๓.๒.๓๐๙ - ๓๑๐ ผู้ร่วมขบวนแห่รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกันที่วัดหลังจากเสร็จสิ้นการแห่

ช่วงบ่ายของกิจกรรมวันแห่โคหู่จะมีการขอพรผู้ว่าราชการจังหวัด ขอขมาพระสงฆ์ที่วัดของกลาง วัดของคำและขอขมาที่สำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๓๑๑ - ๓๑๒ สถานที่จัดกิจกรรมและผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๓๑๓ - ๓๑๔ ผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวชื่นชมและให้พรพร้อมบันทึกภาพกับช่างลง

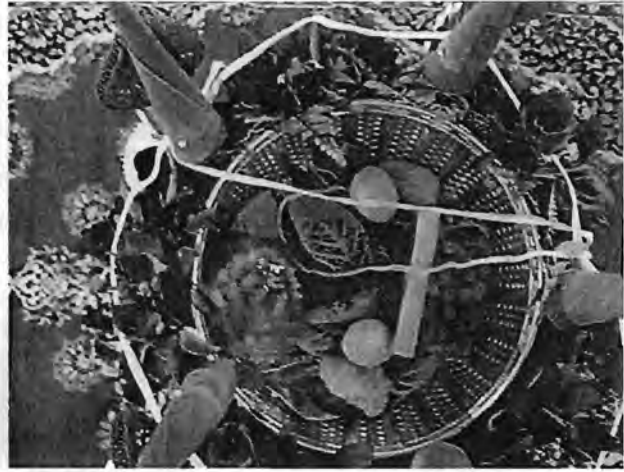

ภาพที่ ๓.๒.๓๑๕ - ๓๑๖ ช่างลงขอขมาพระสงฆ์ที่วัดจงกลาง

หลังจากการขอขมาพระสงฆ์ที่วัดจงกลาง ขบวนช่างลงเดินทางไปที่วัดจงคำและสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนก่อนที่จะแยกย้ายไปเยี่ยมบ้านญาติ หลังจากนั้นจะมารวมตัวกันเวลา ๑๘.๐๐ น. เพื่อเข้าร่วมพิธีร้องขวัญช่างลง

ภาพที่ ๓.๒.๓๑๗ ด้านหน้าสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๓๑๘ ต้นบายศรี ภาพที่ ๓.๒.๓๑๙ เครื่องบูชาภายในขันบายศรีบนยอดต้นบายศรี

ขันบายศรีสำหรับทำพิธีการร้องเรียกขวัญสู่ล่างลงครั้งนี้ ภายในขันเมื่อมองจากด้านบน ประกอบด้วย ข้าวตอก ดอกไม้ (กลีบกุหลาบ) ใบเงิน ใบทอง ขนมหไทใหญ่ ข้าวปั้น ไข่ต้ม ปลาหู สำหรับผู้ประกอบพิธีคือครูต๋ม มานะ หรือ จเรอ่อน ปราชญ์ชาวไทใหญ่แห่งตำบลห้วยผา อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ขึ้นตอนมีดังนี้

ภาพที่ ๓.๒.๓๒๐ - ๓๒๑ ภาพเริ่มต้นพิธีด้วยการวนสายสิญจน์จากบายศรีไปที่ล่างลงทุกคน

ภาพที่ ๓.๒.๓๒๒ - ๓๒๓ ภาพจำลองรับสายสัญญาณแล้วพนมมือพร้อมกัน

ภาพที่ ๓.๒.๓๒๔ ครูต๋ม มานะ เริ่มประกอบพิธีกล่าวคาถาณะ โมตัสสะ ระลึกคุณบิดามารดาและเรียกขวัญ

ภาพที่ ๓.๒.๓๒๕ ครูต๋ม มานะผูกข้อมือจากลง ภาพที่ ๓.๒.๓๒๖ ผู้ปกครองผู้ข้อมือจำลอง

ภาพที่ ๓.๒.๓๒๗ นายกเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนป้อนข้าวจ้างลอง

ภาพที่ ๓.๒.๓๒๘ - ๓๒๙ บิดา มารดา ส่างลองป้อนข้าวด้วยอาหารมงคล ๓๒ อย่างแก่ส่างลอง

สำหรับช่วงการเรียกขวัญส่างลองนี้ เป็นช่วงของการร้องของหมอลำขวัญ ซึ่งเป็นปราชญ์ที่นับถือของชาวไทใหญ่เรียกว่า จเร วงกลองกันยาวมีหน้าที่ตีระโคมและแห่ส่างลองมาส่งที่ศาลาก่อนพิธีเริ่มร้องขวัญส่างลองเท่านั้น และในเวลาช่วงดังกล่าวจะพบเพียงวงกลองกันยาวเท่านั้น เพราะบรรยากาศต้องการความสนุกสนาน คึกคัก ไม่ปรากฏการตีกลองมอชิงที่มีลีลาการตีเนิบนาบ และแนวการบรรเลงช้ากว่าในช่วงนี้

การ “ข้ามแขก”

เมื่อเสร็จพิธีการร้องเรียกขวัญส่างลองแล้ว ส่างลองจะแยกไปตามบ้านของตนเอง เพราะทุกบ้านของส่างลองจะมีวงกลองกันยาว หรือวงกลองมอชิง หรือดนตรี ใตรูปแบบต่างๆ แสดงหรือบรรเลงเพื่อเป็นการฉลองและรับแขกที่มีร่วมกิจกรรม

ภาพที่ ๓.๒.๓๓๐ - ๓๓๑ การตีกลองมอชิงที่บ้านล่างลง และการฉลองงามลง ย่านโฮ่งภาค

ภาพที่ ๓.๒.๓๓๒ การร้องและร่ำไต ภาพที่ ๓.๒.๓๓๓ การตีฆ้องแมงในวงดนตรี "จ๋าดไต" ณ โฮ่งภาค

ภาพที่ ๓.๒.๓๓๔ ตอขยอฮอร์นในวงดนตรี "จ๋าดไต"
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๕ กลองซูดในวงดนตรี "จ๋าดไต" ณ โฮ่งภาค

ภาพที่ ๓.๒.๓๓๖ - ๓๓๗ วงดนตรีจ๊าดไต่บ้านแม่ละนา ประกอบตอยออฮอร์น ช้องเพลง ระนาดเหล็ก กลองชุด และเครื่องเคาะจังหวะ

ภาพที่ ๓.๒.๓๓๘ ระนาดเหล็ก หรือ ปาตนา วงดนตรีจ๊าดไต่ บ้านแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า
ภาพที่ ๓.๒.๓๓๙ เครื่องเคาะจังหวะ

กิจกรรมวันที่ ๓ วันอาทิตย์ที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๓ ตรงกับวันแรม ๑๒ ค่ำเดือน ๕

กิจกรรมวันที่สามเป็นวันบวช โดยจะเริ่มด้วยการบวชพระซึ่งชาวไทยใหญ่เรียกว่า “จางลอง” การบวชจัดพิธีภายในโบสถ์ ณ วัดม่วยต้อ ซึ่งเป็นวัดเจ้าภาพในการบวชสงฆ์เอง

หลังจากนั้นเวลาสายประมาณ ๘.๐๐ น. จึงจะทำการบวช “ส่างลอง” หรือบวชเณรนั่นเอง เมื่อบวชสามเณรเสร็จเรียบร้อยแล้วจะเป็นการฟังพระธรรมเทศนา ถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ ถวายภัตตาหารเพลพระสงฆ์และการเลี้ยงอาหารเที่ยงให้กับผู้ที่มาร่วมงานได้รับประทานอาหารร่วมกัน

ภาพที่ ๓.๒.๓๔๐ โบสถ์ที่ประกอบพิธีบวชจากหลวง ภาพที่ ๓.๒.๓๔๑ การครองผ้าเป็นพระสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒.๓๔๒ จากหลวงถวายพานรูปเทียน ภาพที่ ๓.๒.๓๔๓ การคล้องสิ่งมงคลที่คอจากหลวง

ภาพที่ ๓.๒.๓๔๔ - ๓๔๕ กล่าวคาถาเพื่อขออุปสมบทเป็นพระสงฆ์

การบวชสา่งลอง

กิจกรรมการบวชสา่งลอง เริ่มต้นด้วยการแห่สา่งลองอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะเข้ามาทำการบวชสา่งลอง ณ ศาลาวัดที่เป็นสถานที่จัดงาน

ภาพที่ ๓.๒.๓๔๖ - ๓๔๗ วงกลองกันยาวร่วมแห่สา่งลองมาที่ศาลาประกอบพิธีบรรพชา

ภาพที่ ๓.๒.๓๔๘ - ๓๔๙ การแห่สา่งลองก่อนขึ้นศาลาและมีการบันทึกภาพร่วมกันของครอบครัวสา่งลอง

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๐ - ๓๕๑ การนำสา่งลองมารอประกอบพิธีบนศาลา ผู้ปกครองช่วยถอดเครื่องประดับ

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๒ - ๓๕๓ การเตรียมนำ "สำอางน" มาวางที่หน้าล่าง

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๔ บิดามารดามอบสำอางนให้กับล่าง

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๕ - ๓๕๖ ผู้ปกครองแกะปูกข้าวแตกมอมอบให้ล่างคนละ ๑ ก้าน

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๗ ต่างลงรับจีวรไว้ในมือแล้วถวายพระ ภาพที่ ๓.๒.๓๕๘ พระสงฆ์แยกจีวรออกจากกัน

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๙ - ๓๖๐ พระสงฆ์ช่วยคล้องจีวรให้ต่างลงเป็นสามเณร

ภาพที่ ๓.๒.๓๖๑ - ๓๖๒ สามเณรรับศีล ๑๐

หลังจากสามเณรรับศีล ๑๐ เรียบร้อยแล้ว พระสงฆ์ให้พรสามเณรและสามเณรทั้งหมดจะกล่าวคำขอขมา เมื่อเสร็จพิธีการบรรพชาสามเณรแล้ว พระสงฆ์ทำการเทศนาให้กับผู้ร่วมงานฟัง ๑ กัณฑ์ หลังจากนั้นเป็นการถวายเครื่อง “โคหลู้” เครื่องไทยทานแด่พระสงฆ์ รับศีล รับพร เป็นอันเสร็จพิธี ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์และรับประทานอาหารเที่ยงพร้อมกันก่อนแยกย้ายกันกลับภูมิลำเนา

ภาพที่ ๓.๒.๓๖๓ วงกลองกันยาวต่างแยกย้ายกลับภูมิลำเนา

กิจกรรมวันที่ ๔ “อ่องปอย” วันจันทร์ที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

กิจกรรมอ่องปอย ถือเป็นการฉลองความสำเร็จในการจัดงานปอยสา่งลอง มีการเลี้ยงภัตตาหารพระและสามเณรในช่วงเช้าระหว่างเวลา ๖.๓๐- ๗.๓๐ น. โดยครั้งนี้จัดที่โหย่งกาด ชุมชนป็อกกาดเก่า ซึ่งเป็นเจ้าภาพใหญ่ในการจัดงานปอยสา่งลองครั้งนี้

ภาพที่ ๓.๒.๓๖๔ สถานที่จัดกิจกรรมอ่องปอย

ภาพที่ ๓.๒.๓๖๕ พระสงฆ์และสามเณรเดินมาจากวัดม่วยต่อ

ภาพที่ ๓.๒.๓๖๖ พระสงฆ์นั่งหันหน้าเข้าหาสามเณรที่นั่งอยู่ ๓ แถว

ภาพที่ ๓.๒.๓๖๗ ญาติโยมที่นั่งอยู่ด้านนอก

ขั้นตอนของการทำอ่องปอย มีขั้นตอนดังนี้

๑. พิธีกรประกาศเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเมืองแม่ฮ่องสอนมารับบุญกุศลและขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์อวยพรให้ทุกคนที่มาร่วมงานได้รับแต่ความสุข
๒. พิธีกรกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล ๕
๓. พระสงฆ์สวดมงคลคาถา
๔. ผู้ร่วมงานกล่าวคำถวายสังฆทาน
๕. พระให้พร ญาติโยมกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล
๖. ผู้ร่วมงานกล่าวคำขอมาสู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์
๗. พระสวดให้พรอีกครั้งหนึ่ง

เสร็จพิธีการด้วยการที่ผู้ร่วมงานกล่าวคำว่า “สาธุ” พร้อมกัน ๓ ครั้ง หลังจากนั้นพระสงฆ์และสามเณรจึงเริ่มฉันภัตตาหารที่ญาติโยมเตรียมมาถวาย

ภาพที่ ๓.๒.๓๖๘ ชั้นข้าวดอก ดอกไม้ ขวดน้ำ แก้ว สำหรับกรวดน้ำ

ภาพที่ ๓.๒.๓๖๙ การกรวดน้ำร่วมกัน

ภาพที่ ๓.๒.๓๗๐ พระสงฆ์ สามเณร จันภัตตาหารเช้า

อาหารสำหรับถวายเพื่อจันภัตตาหารเช้าประกอบด้วย “ขนมจีนน้ำใต” ซึ่งเป็นอาหารชาวไท-ใหญ่ (ไม่ใช่ขนมจีนน้ำเงี้ยวแม้จะมีลักษณะคล้ายกัน) ส่วนอาหารหวานจะเป็นขนมของงานปอยสังลอง ได้แก่ ข้าวปองแตก ข้าวตอกปั้น เมียงคำ และมีอาหารหวานที่นิยมถวายพระ โดยทั่วไปได้แก่ขนมวุ้นขนมชั้น เป็นต้น นอกจากนี้ญาติโยมยังมีการอาหารแห้งจัดเป็นชุดสำหรับถวายพระสงฆ์ให้นำกลับวัดด้วย

ภาพที่ ๓.๒.๓๗๑ - ๓๗๒ หม้อน้ำใต และภาพการนำน้ำใตไปราดบนขนมจีน

ภาพที่ ๓.๒.๓๗๓ - ๓๗๔ หม้อกรอบปรุงรสที่นำมาตกแต่งด้านบนของน้ำใต

ภาพที่ ๓.๒.๓๗๕ ส้มและเมี่ยงคำ ภาพที่ ๓.๒.๓๗๖ ข้าวปองแตกและข้าวตอกปั้น

ภาพที่ ๓.๒.๓๗๗ ขนมชั้นและวุ้นสีสำหรับถวายพระสงฆ์สามเณร

ภาพที่ ๓.๒.๓๗๘ อาหารชุดสำหรับถวายพระ

ภาพที่ ๓.๒.๓๗๙ ภายนอกสถานที่จัดกิจกรรม

สำหรับการทำอ้อยปอย ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของงานปอยต่างลงและเป็นวันที่มีสำคัญของชาวไทใหญ่ เพราะเป็นการทำบุญที่สำคัญเช่นกัน สำหรับผู้เข้าร่วมถวายภัตตาหาร จตุปัจจัย ก็ล้วนเป็นคนในท้องถิ่นและเป็นผู้ปกครองของสามเณรที่ทำการบวชเรียบร้อยแล้วเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้กิจกรรมอ้อยปอย ยังเป็นกิจกรรมทางพุทธศาสนาโดยแท้เพราะไม่มีคนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นการบรรเลงระฆังการฉันทนาหรือการประโคมเพื่อประกาศบอกบุญ บอกราย หรือให้เกิดความสนุกสนาน

๒.๓ ปอยจำดี

งานปอยจำดี เป็นงานบุญเดือน ๖ คำว่าปอย หมายถึง งานบุญ คำว่า “จำดี” หมายถึง “เจดีย” งานปอยจำดีจึงหมายถึงงานบุญเจดีย์ทรายจัดวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ ทุกปี ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชาและเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งของชาวไทใหญ่คือการทำบุญเจดีย์ทราย มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างกุศลให้เคราะห์กรรมต่าง ๆ จางหายไป สิ่งชั่วร้ายกลับกลายเป็นดี นอกจากนี้ยังดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลด้วย

ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ครูภูมิปัญญาไทย อธิบายว่างานปอยจำดีเป็นการบูชาดิน น้ำ ลม ไฟ “การขนทรายเป็นการบูชาดิน พัดเป็นการบูชาลม รูปเทียนบูชาไฟ และกระบอกน้ำเพื่อการบูชาน้ำ หมู่บ้านผาบ่องนี้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดงานประเพณีเรื่องการบูชาน้ำ ไม่มีกระบอกน้ำ กระบอกทรายถวาย แต่เอาน้ำมา “หยาด” หรือเอามาพรมลงบนทรายแทน” (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓) จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ วัดผาบ่องใต้ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างวันที่ ๗ - ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓ มีความเห็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของงานปอยจำดี โดยพระอธิการศีลสะงวโร เจ้าอาวาสวัดผาบ่องใต้ ปัจจุบันอายุ ๖๑ ปี อธิบายเกี่ยวกับการจัดประเพณีว่า

เรื่องการเปลี่ยนแปลง ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง งานจัดเป็นประจำทุกปี แต่เรื่องกำหนดการจะจัดช่วงพฤษภาคม แต่ไม่กำหนด แล้วแต่ศรัทธาจะพร้อม พิธีก็จะเริ่มที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ที่เจดีย์ทรายเวลาหกโมงเช้า แต่ศรัทธาก็จะมาเจ็ดโมงหรือแปดโมงก็ได้ ส่วนกลองกันยาวก็จะตีรับแขกช่วงที่มีการนำผ้าป่ามาที่วัด และช่วงแห่บั้งไฟ เพราะตอนบ่ายจะมีการจุดบั้งไฟ เป็นของคู่กัน ส่วนกลองมอชิงจะไม่ค่อยใช้ จะใช้กลองกันยาวเป็นส่วนใหญ่

(พระอธิการศีลสะงวโร, สัมภาษณ์ ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

นายผล ไหวพรม ภูมิปัญญาชาวไทใหญ่ อธิบายว่า

งานประเพณีแตกต่างจากเดิม เมื่อก่อนเราอยู่กับธรรมชาติ ทำตามธรรมชาติ ค่อยทำค่อยไป ไม่โกรธกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เดียวนี้คนเราจัดงาน คนเราเปลี่ยนแปลง

ไป แต่ก่อนเป็นการร้องเพลงไต แล้วก็เห็ดความเวลาเจอแม่หญิงที่มานั่งขายของในงาน
เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้วเป็นการตีเพลง ซึ่ง ซึ่ง กันไปตลอด เพลงดัง ๆ นะ ดิ่ง ดิ่ง เป็นลูกทุ่ง
เมื่อก่อนจะสนุกมาก เมื่อไปดูผู้หญิงขายของ ผู้ชายก็เห็ดความ (ผล ไหวพรม,
สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๓.๒.๓๘๐ - ๓๘๑ วัดผาบ่องใต้และพระอธิการศีละสังวโร เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

ภาพที่ ๓.๒.๓๘๒ - ๓๘๓ กองเจดีย์ทรายจะถูกวางอยู่ด้านทิศตะวันออกหรือทิศใต้ของเจดีย์ประจำวัด

ภาพที่ ๓.๒.๓๘๔ หน่อกล้วย หน่ออ้อย ที่ผูกติดรวมกันด้านหน้าของปรัมพิธี

ภาพที่ ๓.๒.๓๘๕ รั้วรบนยอดกองเจดีย์ทราย

ประเพณีในการจัดงานปอยจ่าดี จะมีเสาอยู่ทุก ๆ ด้านของประเพณีเรียกว่า “โคมบูชา”

ภาพที่ ๓.๒.๓๘๖ โคมบูชา

นอกจากนี้ในประเพณียังต้องมีการตั้งโต๊ะพระอุปกุดอยู่คู่กับ โต๊ะหมู่พระพุทธรูปบูชา สำหรับ โต๊ะหมู่นี้จะ โยงสายสิญจน์ไปยังพระพุทธรูปที่อยู่หน้าเจดีย์ด้วย

ภาพที่ ๓.๒.๓๘๗ พระพุทธรูปและพระอุปกุด ภาพที่ ๓.๒.๓๘๘ พระพุทธรูปหน้าเจดีย์

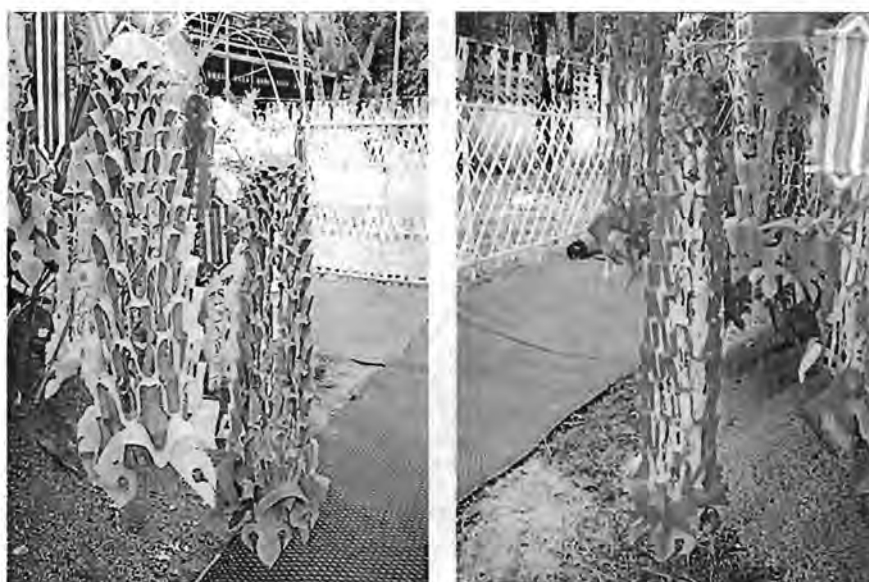
เครื่องบูชาที่มีความสำคัญในงานปอยจำศีลมีรายละเอียดดังนี้

๑. ตุงขุนผีนางผี ถือเป็นตุงมงคลผูกไปรอบ ๆ ปริมพิธีมีความหมายเพื่อปกป้องสิ่งชั่วร้ายที่จะเข้ามางานบุญดังกล่าว สำหรับไทใหญ่แล้วพวกเขาจะเรียกว่า “ขุนผี” จึงเป็นที่มาของชื่อตุงว่า “ขุนผีนางผี” นั่นเอง

ภาพที่ ๓.๒.๓๘๙ ภาพตุงขุนผีนางผี

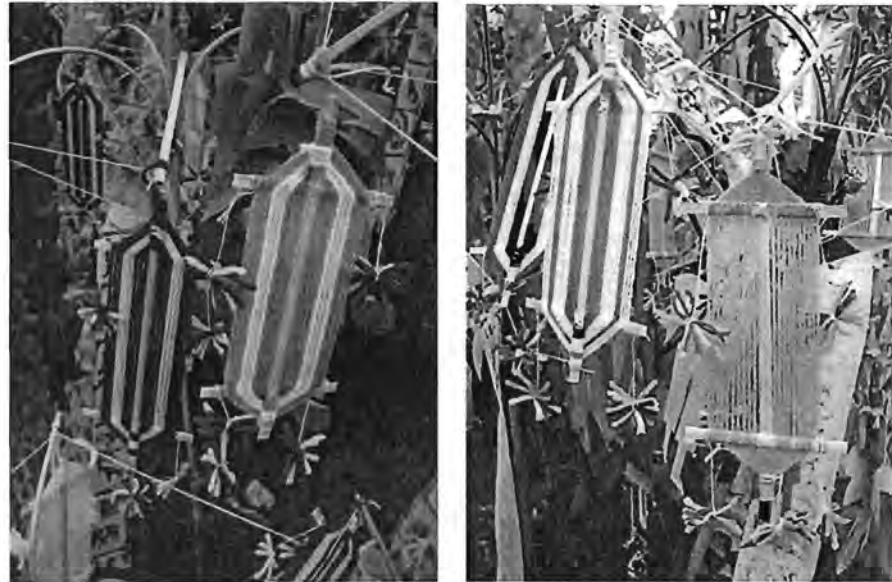
๒. ตุงไส้หมู การตัดกระดาษสีห้อยยาว ตุงชนิดนี้มีใช้ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล

ภาพที่ ๓.๒.๓๙๐ - ๓๙๑ ลักษณะตุงไส้หมู

๓. ตุงดำซ่อน เป็นตุงที่ทำเพื่อถวายพระพุทธเจ้า เดิมใช้เฉพาะงานอวมงคล ปัจจุบันมีการนำมาใช้ในงานปอยด้วย สำหรับตุงดำซ่อน มีความเชื่อเกี่ยวข้องกับตำนานของนางผาน เป็นตำนานเรื่องการทำบุญของหญิงสาวชาวไทใหญ่ที่ยากจนมาก ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๖ เล่าโดยสรุปว่า นางผาน เป็นตำนานของหญิงยากจน เมื่อญาติเสียชีวิตก็มักอยากจะทำบุญ แต่ไม่มีเงินทองทรัพย์

สมบัติที่มากพอจะทำเครื่องบูชาไปทำบุญ จึงเดินร้องไห้ไปตามท้องถนน เมื่อพบกับพระพุทธเจ้าจึงแจ้งความทุกข์ร้อนให้พระพุทธเจ้าฟัง พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า การทำบุญให้กับคนตายนั้นอยู่ที่ใจ จะถวายอะไรก็ได้ ไม่ได้ นางผานก็เลยทำตุ่งไปถวายพระ โดยตุ่งเดิมทำจากค้าย แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นกระดาษ

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๒ - ๓๕๓ ถักษณะตุ่งค้าย่อน

๔. ตุ่งนางผาน เป็นกระดาษที่ตัดเป็นรูปคนอยู่ภายในเจดีย์ทราย

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๔ ตุ่งนางผาน

๕. ตุ่งเจ็ดลูกวัน

ตุ่งเจ็ดลูกวัน เป็นตุ่งประจำวันทั้งเจ็ดตามคติไทใหญ่ โดยมีสัตว์ประจำวันเรียงดังนี้

วันอาทิตย์	ครุฑ
วันจันทร์	เสือ
วันอังคาร	ราชสีห์
วันพุธเช้า	ช้าง
วันพุธบ่าย	ช้างสีดอ (ช้างไม่มีงา) คนไทใหญ่เรียกช้างชนิดนี้ว่า “ช้างทุย”
วันพฤหัสบดี	หนู
วันศุกร์	ปู (รูปร่างคล้ายหนู แต่เหมือนไปในลักษณะหนูสีขาวตัวใหญ่)
วันเสาร์	นาค

ตัวสัตว์ตามดุงที่ปรากฏในสถานที่ต่าง ๆ มักเรียงสัตว์ ๔ ตัวหลังสลับที่กัน สำหรับดุงเจ็ดลูกวัน นอกจากจะมีการถวายในงานมงคลแล้ว ก็จะนำมาถวายในการทำบุญให้กับคนตายด้วย

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๕ ดุงเจ็ดลูกวัน ณ เจดีย์ทรายวัดผาบ่องใต้ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๖ ดุงรูปครุฑและรูปเสือ ภาพที่ ๓.๒.๓๕๗ ดุงลูกราชสีห์และรูปช้าง

ภาพที่ ๓.๒.๓๕๘ ตุกรูปปู (หนูขาวตัวใหญ่) และหนู ภาพที่ ๓.๒.๓๕๙ ตุกรูปนาคและช้างสีดอ

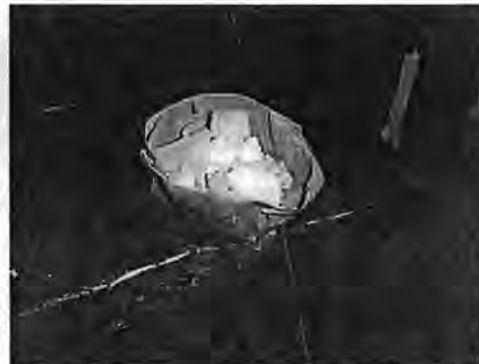
ภาพที่ ๓.๒.๔๐๐ - ๔๐๑ ตุงเจ็ดลูกวันเรียง ๘ รูปสัตว์ ๖ ณ วัดบ้านสบสอย ตำบลปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน
(ครุฑ - เสือ - ราชสีห์ - ช้าง - นาค - หนู - ช้างสีดอ - ปู (หนูขาวตัวใหญ่))

๖. ทีคำ เป็นเครื่องบูชาที่สำคัญ คำว่า “ที” หมายถึง ร่ม คำว่า “คำ” หมายถึง ทองคำ ทีคำจึงมีความหมายถึง ร่มทองคำนั่นเอง ร่มทองคำจะมีการจากกระดาศี่ต่างๆ เป็นเครื่องบูชาปักอยู่บนเจดีย์ทรายมีความหมายถึงความร่มเย็น

ภาพที่ ๓.๒.๔๐๒ ที่คำ

๑. ต่างชอมต่อ เป็นการถวายอาหารให้กระตังเล็ก ๆ รูปแบบหนึ่ง คำว่า “ต่าง” หมายถึงการถวาย คำว่า “ชอมต่อ” หมายถึงการนำขนม ข้าวและผลไม้ใส่ลงในกระตัง สำหรับกระตังเปล่า ๆ จะเรียกว่า “ก๊อกชอมต่อ” โดยกระตังที่ทำจากใบตองนั้นจะทำเป็นยอดแหลม ๕ ยอด ถือเป็นความสำคัญ เพราะหากมีการทำกระตังให้ขอบกระตังเรียบเรียกว่า “ก๊อกต่าง” จะนำไปถวายกับคนตายเท่านั้น

ภาพที่ ๓.๒.๔๐๓ ก๊อกชอมต่อ ภาพที่ ๓.๒.๔๐๔ ก๊อกต่าง

ขั้นตอนกิจกรรม

ขั้นตอนกิจกรรมงานปอยจำต๋แบ่งออกเป็น ๒ วัน ได้แก่วันแรกจะเริ่มตั้งแต่ช่วงบ่ายถึงค่ำ เป็นช่วงที่ชาวบ้านในหมู่บ้านชนทรายเข้าวัด โดยจะตักทรายตามจำนวนอายุ วันที่สอง เป็นกิจกรรมของพระสงฆ์สวดเจริญพุทธมนต์เพื่อถวายเครื่องบูชาต่อพระพุทธเจ้า นายผล ไหวพรม ภูมิปัญญาชาวไทใหญ่ อธิบายระยะเวลาการเริ่มกิจกรรมของพระสงฆ์ว่า “ตอนเช้าพระจะสวดตี ๕ แล้วจึงจะเริ่มตีกลองกันยาว รับแขก มีแห่บั้ง ไฟก็ตีกลองกันยาว คณะอื่นก็จะเอามาตีด้วย ปีนี้มี ๔ คณะที่มาตี ตอนจุดบั้งไฟก็จะตีไปเรื่อย ๆ ตีประโคมไปเหมือนกัน” (ผล ไหวพรม, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓) สำหรับวัดผาบ่องใต้ เริ่มกิจกรรมวันแรก วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๓ จะเป็นการชนทรายเข้าวัด

ภาพที่ ๓.๒.๔๐๕ การตัดทรายที่อยู่นอกวัดตามจำนวนอายุ

ภาพที่ ๓.๒.๔๐๖ ชาวบ้านจะนำมากองที่เจดีย์ทราย

เมื่อชาวบ้านจนทรายเข้ามาภายในปริมณียที่จัดทำขึ้นแล้ว ชาวบ้านจะอธิษฐานขอให้มีความสุขที่แข็งแรง นางเกษร คำผุย ครูอาวุโสชาวไทใหญ่ อายุ ๘๑ ปี เล่าว่า “จนทรายเข้าวัด ดี เราเอาทรายเข้าวัด เหมือนเป็นการไถ่บาป เพราะเราเหยียบทรายในวัดออกมา ยากก็ไม่ได้ทำอะไร ขอให้มีความสุขร่างกายแข็งแรง ไปทำบุญทำทานได้” (เกษร คำผุย, สัมภาษณ์ ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๓.๒.๔๐๗ คุณยายเกษร คำผุย อายุ ๘๑ ปี ถวายปัจจัยกับเจ้าอาวาส หลังจากจนทรายเข้าวัดแล้ว

กิจกรรมวันที่สอง (วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

สำหรับกิจกรรมวันที่สอง ช่วงเช้าชาวบ้านจะนำเครื่องบูชาบูชาที่เจดีย์ โดยเครื่องบูชาจะประกอบด้วยตุ้กรูปแบบต่างๆ ที่เสียบมาบนก้านไม้ไผ่ และมีการนำ “ก๊อกร่มต่อ” มาถวาย นำเงิน ข้าวตอกดอกไม้มาใส่พานถวายข้างปริมณีย

หลังจากนั้นเป็นการสวดเจริญพุทธมนต์ของพระสงฆ์จะเรียกว่า “อเนกะจำ” (อ่านว่า “อะ - เน - กะ - จำ” คำว่า “อะ - เน - กะ” แปลว่า ไม่ใช่หนึ่ง คือมีความหมายว่ามากนั่นเอง นอกจากนี้ยังหมายถึง เอนกประสงค์ต่างๆ นาๆ หลากหลายด้วย คำว่า “จำ” มาจากภาษาพม่า แปลว่า ข้าของ การสวด “อเนกะจำ” จึงน่าจะหมายถึงการสวดถวายเครื่องบูชาจำนวนมากนั่นเอง

พระที่จะมาสวดครอบกองทราย จะเป็นเจ้าอาวาสวัดต่างๆ ที่ได้รับเชิญมา แต่ต้องเป็นเลขคี่ได้แก่ ๗ รูป หรือ ๙ รูป โดยคาถาที่สวดจะเริ่มต้นด้วยการสวดบูชาพระรัตนตรัย การอาราธนาสี่ล ๕ พระสวดมงคลคาถา มัคทายกกล่าวคำถวายเครื่องบูชาเป็นภาษาพื้นเมืองและขอพรให้อายุยืนยาว พระสงฆ์กล่าว “สาธุ” ๓ ครั้งเป็นการ โมทนา ญาติโยมถวายจตุปัจจัย กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล หลังจากนั้นพระสงฆ์จึงจะสวดคาถา “อเนกะจา” เป็นภาษาบาลีปิดท้ายด้วยพระสงฆ์กล่าวคำว่า “สาธุ ๓ ครั้ง”

กิจกรรมที่จะจัดขึ้นในช่วงเช้ามีคของวันที่ ๒ นี้ ถือเป็นกิจกรรมที่พระสงฆ์กล่าวถวายเครื่องบูชา กับพระพุทธรเจ้า ใช้เวลาประมาณ ๔๐ นาที

ภาพที่ ๓.๒.๔๐๘ เจ้าอาวาส โยงสายสิญจน์จากพระพุทธรูปที่เจดีย์มาที่พระอุปคุตในปริมพิธี

ภาพที่ ๓.๒.๔๐๙ ชาวบ้านนำเครื่องบูชามาปักที่เจดีย์ทรายช่วงเช้ามีคก่อนพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

ภาพที่ ๓.๒.๔๑๐ - ๔๑๑ ชาวบ้านนำ “ก๊อชอมต้อ” มาถวายพระพุทธรเจ้าที่ปริมพิธีก่อนพระสงฆ์เจริญพุทธมนต์

ภาพที่ ๓.๒.๔๑๒ ข้าวตอกดอกไม้ที่ชาวบ้านนำมาวางในพานเพื่อถวายพระพุทธรูปเจ้าก่อนพระสงฆ์
เจริญพุทธมนต์

ภาพที่ ๓.๒.๔๑๓ เจ้าอาวาสวัดต่างๆ จะได้รับเชิญมาเจริญพุทธมนต์ในปริมพิธีรอบกองทราย

ภาพที่ ๓.๒.๔๑๔ เจ้าอาวาสวัดต่างๆ นั่งล้อมรอบเจดีย์ทราย

ภาพที่ ๓.๒.๔๑๕ ชาวบ้านนั่งฟังพระสวดนอกปริมพิธี

“ก๊อกหมอก” หรือ “ขันดอก” เป็นเครื่องบูชาที่สำคัญประกอบด้วยข้าวตอก ดอกไม้ น้ำหยาดเตรียมสำหรับไว้กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล โดยดอกไม้จะถูกแบ่งไว้ส่วนหนึ่งนำไปบูชาพระพุทธรูปเจ้าก่อนการฟังเทศน์ และอีกส่วนหนึ่งจะเอาไว้สำหรับไหว้พระหลังจากฟังเทศน์เสร็จเรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ ๓.๒.๔๑๖ ก๊อกดอกไม้ หรือ ขันดอกไม้

ภาพที่ ๓.๒.๔๑๗ ชาวบ้านกำลังกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลช่วงท้ายของการเจริญพุทธมนต์ของพระสงฆ์

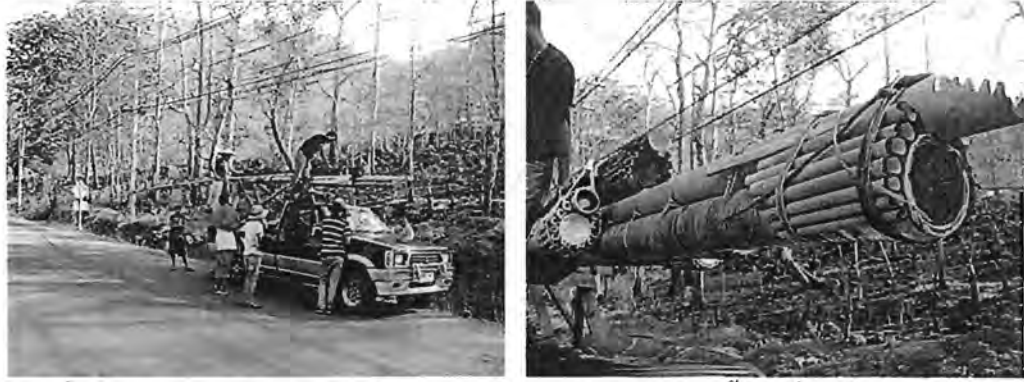

ภาพที่ ๓.๒.๔๑๘ - ๔๑๙ ชาวบ้านแยกย้ายกลับบ้านหลังจากเสร็จพิธีสงฆ์ประมาณเวลา ๖.๔๕ น.

วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓

หลังจากเสร็จพิธีกรรมของพระสงฆ์แล้ว หากมีการถวายผ้าป่า จะมีชาวบ้านต่างหมู่บ้านนำผ้าป่ามาถวายและชาวบ้านที่เป็นเจ้าภาพจะมีประเพณีอย่างหนึ่งเรียกว่า “ตานข้าวห่อ” คำว่า “ตาน” หมายถึงทาน เพราะฉะนั้น ตานข้าวห่อ จึงหมายถึง การให้ทานข้าวห่อ หรือแจกข้าวห่อกับแขกที่มาร่วมงาน

ช่วงสายของวันที่ ๒ จะเป็นการแห่บั้งไฟ เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. จะมีการแห่บั้งไฟ โดยขบวนบั้งไฟจะประกอบด้วย ๒ ส่วนสำคัญ ส่วนแรกเป็นบั้งไฟ ส่วนที่สองที่เรียงต่อกันมา คือวงกลองกันยาว สมัยก่อนการแห่บั้งไฟจะเดินแห่ กลองกันยาวจึงมีความสำคัญในการสร้างความสนุกสนานระหว่างการเดินแห่ แต่ปัจจุบันมีการแห่ด้วยรถยนต์แทน การตีกลองกันยาวแห่ไปกับบั้งไฟจึงหายไป เหลือเพียงคณะกลองกันยาวที่ตีรับแขกหรือรับขบวนแห่อยู่หน้าวัด

ภาพที่ ๓.๒.๔๒๐ - ๔๒๑ การเตรียมความพร้อมและลงทะเบียนบั้งไฟที่จะเข้าทำการแข่งขัน

ภาพที่ ๓.๒.๔๒๒ ปลายบั้งไฟรูปร่างต่างๆ

ภาพที่ ๓.๒.๔๒๓ ปลายบั้งไฟรูปร่างต่างๆ

ภาพที่ ๓.๒.๔๒๔ การแห่บั้งไฟด้วยขบวนรถยนต์

ภาพที่ ๓.๒.๔๒๕ - ๔๒๖ ด้านหลังวัดผาบ่องใต้ สถานที่จุดบั้งไฟ

การประกวดบั้งไฟ

การประกวดบั้งไฟถือเป็นกิจกรรมสำคัญ โดยคณะกรรมการจะทำการพิจารณาโดยมีเกณฑ์ที่ถือปฏิบัติกันดังนี้

พิจารณาบั้งไฟ เวลาจุดจะต้องไม่มีควันออกมา หรือออกมาได้เล็กน้อย

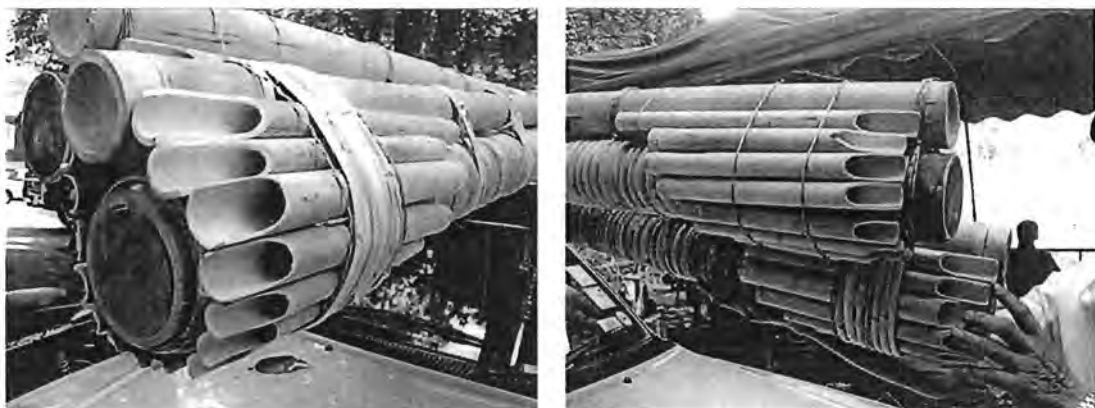
พิจารณาบั้งไฟสามารถขึ้นบนฟ้าได้สูงมาก

พิจารณาบั้งไฟขึ้นไปบนอากาศได้อย่างสวยงาม

พิจารณาเสียงต้องมีความไพเราะ เสียงดังกล่าวเกิดจากไม้ซางที่นำมาติดรอบบั้งไฟคล้าย

กับโหวด

รางวัลสำหรับผู้ชนะเลิศจะได้รับเงินรางวัลประมาณ ๓,๐๐๐ - ๓,๕๐๐๐ บาท

ภาพที่ ๓.๒.๔๒๗ - ๔๒๘ การประกบไม้ซางรอบบั้งไฟ คล้ายกับไหวด เพื่อให้เกิดเสียงไพเราะ ขณะยิงบั้งไฟ

ดนตรีในงานปอยจำดี

กลองกันยาว เป็นเครื่องดนตรีที่ปรากฏบรรเลงในงานปอยจำดี โดยบรรเลง ๓ ช่วงกิจกรรม ได้แก่ ช่วงรับแขกที่นำมาผ้าป่ามาที่วัด โดยจะเริ่มหลังจากที่พระสงฆ์สวดเจริญพุทธมนต์ในช่วงเช้าตรู่ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ช่วงต่อไปคือการตีกลองกันยาวได้แก่ ช่วงแห่บั้งไฟและจุดบั้งไฟ

นายผล ไหวพรม ภูมิปัญญาชาวไทใหญ่ อธิบายขณะกลองกันยาวที่มาตีในงานปอยจำดี ณ บ้านหัวน้ำแม่สะกิด ตำบลผาบ่องว่า “งานปอยจำดีมีกลองกันยาวมาตี ที่บ้านนี้มีโดยเฉพาะชุดหนึ่ง ดีตอนรับแขก จะมีผ้าป่าต่างหมู่บ้านมาที่วัด กลองกันยาวจะตีรับแขกตอนนั้น เป็นตอนเย็น ตอนขนทรายเข้าวัดจะไม่ตี” (ผล ไหวพรม, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๓.๒.๔๒๙ - ๔๓๐ เจ้าอาวาสวัดผาบ่องได้ ดัดจำกลองกันยาว

ภาพที่ ๓.๒.๔๓๑ - ๔๓๒ วงกลองกันยาวบรรเลงรับแขกบริเวณทางเข้าด้านหน้าวัด

ปอยจ่าดี ถือเป็นงานบุญที่สำคัญอีกงานหนึ่งของชาวไทใหญ่ เพราะหลังจากมีการขอฝนขอน้ำในงานปอยจ่าดี ฝนฟ้าก็จะตกตามฤดูกาล นั้นหมายถึงชาวบ้านจะเริ่มทำไร่ทำนากันไป การทำงานบุญปอยจ่าดีมีการดำเนินกิจกรรมกันทุกหมู่บ้าน แม้ว่าปัจจุบันเรื่องของวงดนตรีที่เข้าไปประกอบงานบุญจะมีบทบาทน้อยลงจากอดีตก็ตาม แต่ความศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวไทใหญ่มิได้คลายลง และความเข้มแข็งและปรารถนาที่จะทำบุญ สร้างกุศลในพุทธศาสนาสืบต่อกันมา

๓.๓ เครื่องดนตรี การประสมวง การฟ้อน ของชาวไทใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เครื่องดนตรีของชาวไทใหญ่ที่มีความสำคัญได้แก่กลองกันยาว กลองมองเซิง โดยเฉพาะกลองกันยาว ถือกันว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีความศักดิ์สิทธิ์ใช้ตีในงานปอยที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นปอยออกหว่า (งานบุญออกพรรษา) ปอยสา่งลอง นอกจากนี้ยังนำไปตีประกอบการแห่ ตีประกอบการแสดง การเป็นเจ้าของกลองกันยาวมีขั้นตอนและพิธีกรรมเป็นรูปแบบเฉพาะ สำหรับกลองมองเซิงเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ตีประกอบการรำมองเซิง ประกอบการแห่งานบุญ สำหรับเครื่องดนตรีอื่น ๆ ที่มีมาแต่เดิมในวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ได้แก่มองกาก ตึงคุม ตึงสามสาย ปี่น้ำเต้า ปี่ตองลิด นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นภายหลัง เป็นการผสมผสานเครื่องดนตรีไทใหญ่กับเครื่องดนตรีพม่า เรียกว่าดนตรีจ๊าดไต สำหรับเนื้อหาเรื่องเครื่องดนตรี การประสมวง การฟ้อน ของชาวไทใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาที่มีความสำคัญออกเป็น ๗ หัวข้อดังนี้

๓.๓.๑ วงกลองกันยาว

๓.๓.๒ วงกลองมองเซิง

๓.๓.๓ ดนตรีจ๊าดไต

๓.๓.๔ มองกาก

๓.๓.๕ การฟ้อนดาบ - การฟ้อนเจิง

๓.๓.๖ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่า

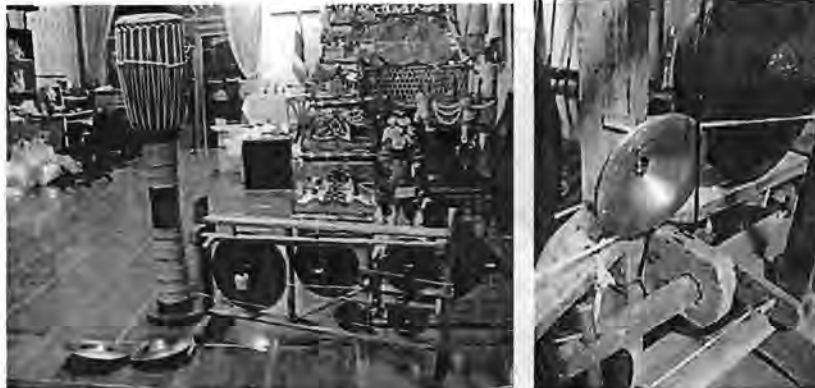
๓.๓.๗ การฟ้อนโต

๓.๓.๑ วงกลองกันยาว

วงกลองกันยาว เป็นการผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรี ๓ ชิ้นได้แก่กลองกันยาว ๑ ใบมองหรือโหม่ง ๑ ชุด โดยโหม่งแต่ละชุดมีปรากฏจำนวนไม่เท่ากันมีทั้งที่เป็นจำนวนคู่และจำนวนคี่ โดยไม่เคร่งครัดอย่างอดีตว่าโหม่งต้องมีจำนวนใบเป็นเลขคี่ได้แก่ ๕ ใบ หรือ ๗ ใบ แต่เดิมนักดนตรีจะถือโหม่ง ๑ คนต่อ ๑ ชิ้น แล้วตีพร้อมกัน ต่อมามีการพัฒนาราวแขวนโหม่งแล้วตีด้วยไม้กระเดื่อง ใช้นักดนตรีตีเพียงคนเดียว เครื่องดนตรีอีกชิ้นหนึ่งได้แก่ ฉาบขนาดกลาง จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าปัจจุบันเรื่องการกำหนดจำนวนของโหม่งมีความคลาดเคลื่อนไปจากเดิม โดยบางชุดมี ๔ ใบบ้าง ๖ ใบบ้าง โดยเฉพาะโหม่งจำนวน ๖ ใบจะพบมากที่สุด โดยชาวไทใหญ่ปัจจุบันไม่เคร่งครัดเรื่องจำนวน โหม่งที่เป็นเลขคี่อย่างอดีต ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสังคมเปลี่ยนแปลงไป การสืบทอดเกี่ยวกับวัฒนธรรมมีความขาดช่วงและด้วยวิถีชีวิตที่วุ่นวายทำให้เรื่องราวบางอย่างไม่ได้รับรู้ได้อย่างเคร่งครัดจึงเป็นเหตุให้มีความคลาดเคลื่อนดังปรากฏเรื่องของโหม่งในวงกลองกันยาว

สำหรับจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวงกลองกันยาวหลายคณะ ลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีและเสียงของเครื่องดนตรีมีปรากฏในงานบุญต่างๆ ดังนี้

วงกลองกันยาวงานปอยส่างลอง

ภาพที่ ๓.๓.๑ วงกลองกันยาวที่โฮ่งกาด ประกอบด้วยกลองกันยาว หม้องชุด ๕ ไม้และฉาบขนาดกลาง

ภาพที่ ๓.๓.๒ ไม้ที่ตีคอยู่ในวงหม้องระหว่างหม้องแถวที่ ๒ กับแถวที่ ๓

เสียงของโหม่ง ๔ ไม้ในวงกลองกันยาว (จากภาพข้างต้น) เรียงจากลูกใหญ่ไปหาลูกเล็ก
ได้แก่เสียง “ซอลต่ำ – มีต่ำ – ลา – โค”

งานปอยส่างลองมีการนำวงกลองกันยาวดีประกอบการแห่ส่างลอง โดยเป็นช่วงของการ
รับขวัญส่างลอง การแห่ส่างลองไปขอขมาศาลเจ้าเมือง พระสงฆ์ และเจ้าภาพ มีปรากฏคณะกลอง
กันยาวหลายคณะด้วยกัน แต่กลับไม่ปรากฏวงกลองมอชิงในขบวนแห่รับส่างลองเลยแม้แต่คณะ
เดียว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการรับส่างลองหรือการแห่ส่างลองไปตามถนนหนทางต้องใช้ “ตะแป”
หรือคนแบกส่างลองเดินไปตามความเชื่อที่ว่าส่างลองต้องมีคนคอยดูแลตลอดเวลาเพื่อความ
ปลอดภัยจากภูติผีปีศาจและด้วยส่างลองเป็นสมมติของกษัตริย์ เพราะฉะนั้นจะเหยียบพื้นไม่ได้
การเดินแห่ไปด้วยความสนุกสนาน เดินรำไปตามจังหวะของกลองที่ต้องการเสียงที่คึกคัก
สนุกสนาน จึงมีความเหมาะสมในการนำวงกลองกันยาวมาดีประกอบ มากกว่าวงกลองมอชิงที่มี
ลีลาเนิบนาบ อ่อนช้อย โดยปรากฏคณะกลองกันยาวในวันรับส่างลองดังนี้

วงกลองกันยาวคณะที่ ๑ คณะวัดกุงเปา (นายวิ ไม่มีนามสกุล ตีกลองกันยาว นายจัน ไม่มี
นามสกุล ตีฉาบ นายกะ หนุดา ตีโหม่ง)

วงกลองกันยาวคณะที่ ๒ คณะวัดปางลือ (นายหมัด ไม่มีนามสกุล ตีกลองกันยาว นายไอ-
เบี้ยว ตีฉาบ สำหรับคนตีโหม่ง ไม่แน่นอนแล้วแต่มีคนมาช่วยเหลือในงาน)

วงกลองกันยาวคณะที่ ๓ คณะบ้านทุ่งกอมู (นายเตี้ย ไม่มีนามสกุล ตีกลองกันยาว นายตอ
ไม่มีนามสกุล ตีฉาบ นายเต็ง ไม่มีนามสกุล ตีโหม่ง)

วงกลองก้นยาวคณะที่ ๔ คณะบ้านซานเมือง (อาจารย์สุขหทัย วรรณศิริ เจ้าของวง นายจร ประสานสุข ตีกลองก้นยาว นายจ๋าม ไม่มีนามสกุล ตีฉาบ เด็กชายประกายดาว ประสานสุข ตีฉาบ นายทุน ไม่มีนามสกุล ตีโหม่ง)

วงกลองก้นยาวคณะที่ ๕ คณะบ้านกุงไม้สัก (นายกั๊นนะ ไม่มีนามสกุล ตีกลองก้นยาว นาย ต๊ะ ไม่มีนามสกุล ตีโหม่ง นายอู้ง ไม่มีนามสกุล ตีโหม่ง นายทุนเหน่น ไม่มีนามสกุล ตีฉาบ)

วงกลองก้นยาวคณะที่ ๖ คณะบ้านแม่ละนา (นายติ ไม่มีนามสกุล ตีกลองก้นยาว นายชม ไม่มีนามสกุล ตีฉาบ นายยะ ไม่มีนามสกุล ตีโหม่ง)

ภาพที่ ๓.๓.๓ กลองก้นยาวคณะวัดกุง

ภาพที่ ๓.๓.๔ วงกลองก้นยาวคณะวัดปางล้อย

ภาพที่ ๓.๓.๕ วงกลองก้นยาวคณะบ้านทุ่งกงมู

ภาพที่ ๓.๓.๖ วงกลองก้นยาวคณะบ้านซานเมือง

ภาพที่ ๓.๓.๗ ทำยี่นตีกลองกันยาวคณะบ้านชานเมือง โดยนายจ๋าม (ไม่มีนามสกุล) อายุ ๔๐ ปี
ภาพที่ ๓.๓.๘ ทำยี่นตีฉาบคณะบ้านชานเมือง สาธิต โดยเด็กชายประกายกาด ประสานสุข อายุ ๑๑ ปี

ภาพที่ ๓.๓.๙ - ๑๐ วงกลองกันยาวคณะบ้านกุงไม้สัก

ภาพที่ ๓.๓.๑๑ วงกลองกันยาวคณะบ้านแม่ตะนา อำเภอปางมะผ้า
ภาพที่ ๓.๓.๑๒ วงกลองกันยาวบรรดชนต์ภายในขบวนแห่ต่างลอง

ภาพที่ ๓.๓.๑๓ - ๑๔ วงกลองกันยาวในขบวนแห่โคหลู้

วงกลองกันยาวงานปอยเหลินสิบเอ็ด

วงกลองกันยาวและกลองมอชิงที่ปรากฏในงานปอยเหลินสิบเอ็ด มีลักษณะเครื่องดนตรีและการประสมวงดังนี้

ภาพที่ ๓.๓.๑๕ วงกลองกันยาวดีนำขบวนแห่ของพารา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๓.๑๖ -- ๑๗ การประสมวงกลองกันยาว งานบุญออกพรรษา ในการประกวดศิลปะไทใหญ่ ณ เวทีหลังตลาดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๓.๑๘ การประสมวงกลองกันยาว งานบุญออกพรรษา
ณ หลังตลาดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

วงกลองกันยาว นำมาใช้ในการแห่ของพารา งานบุญออกพรรษา ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลภาพวงกลองกันยาวคณะต่างๆ ที่เดินทางมาร่วมตีในขบวนแห่ดังนี้

ภาพที่ ๓.๓.๑๙ - ๒๐ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๓.๒๑ ๒๒ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ของพารา ของชุมชนดอนเจดีย์

ภาพที่ ๓.๓.๒๓ ๒๔ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ของพารา คณะวัดหัวเวียงและคณะอื่น ๆ

ภาพที่ ๓.๓.๒๕ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ของพารา บ้านท่าโป่งแดง (นายสว่างหิมนันท์ ตีกลองกันยาว)

ภาพที่ ๓.๓.๒๖ วงกลองกันยาวเยาวชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๓.๒๗ ๒๘ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๓.๒๕ วงกลองกันยาวในขบวนแห่ของพารา บ้านท่าโป่งแดง

การแห่ต้นเกี๊ยะในงานปอยเหลินสิบเอ็ด มีวงกลองกันยาวเข้าไปตีประกอบช่วงที่มีการทำต้นเกี๊ยะเสร็จเรียบร้อยแล้ว ช่วงก่อนเดินขบวนแห่และช่วงแห่ตอนค่ำดังประมวลภาพจากอำเภอชุมขอม จังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๓.๓๐ วงกลองกันยาวตีประ โคมเมื่อชาวบ้านร่วมกันทำต้นเกี๊ยะเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ ๓.๓.๓๑ -- ๓๒ การตีกลองกันยาวก่อนการแห่

ภาพที่ ๓.๓.๓๓ - ๓๔ การตีกลองกันยาวระหว่างการเดินแห่

ภาพที่ ๓.๓.๓๕ การตีกลองกันยาวบรรยन्द์ภายในขบวนแห่

ภาพที่ ๓.๓.๓๖ การตีกลองกันยาวกับการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำหลังขบวนแห่ต้นเกียะก่อนเริ่มพิธีสงฆ์

ภาพที่ ๓.๓.๓๗ - ๓๘ การตีกลองกันยาวระหว่างการจุดไฟที่ต้นเกี้ยว หลังเสร็จสิ้นพิธีสงฆ์แล้ว

วงกลองกันยาวงานปอยจ่าตี

งานปอยจ่าตี หรืองานก่อเจดีย์ทราย จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ วัดผาบ่องใต้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบวงกลองกันยาวบรรเลงเพื่อรับแขกอยู่หน้าวัด โดยจะตีหลังจากนี้ดำเนินกิจกรรมพิธีสงฆ์ในช่วงเช้าเรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ ๓.๓.๓๙ วงกลองกันยาวหน้าวัดผาบ่องใต้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๓.๒ วงกลองมองเซิง

วงกลองมองเซิง เป็นวงดนตรีอีกรูปแบบหนึ่งของชาวไทยใหญ่ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบวงกลองมองเซิงปรากฏอยู่ทั่วไป ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างภาพกลองมองเซิงที่ปรากฏในพื้นที่และลักษณะการประสมวงดังนี้

ภาพที่ ๓.๓.๓๔๐ วงกลองมองเซิงที่โฮ่งกาด เตรียมงานปอยสา่งลอง

วงกลองมองเซิงที่โฮ่งกาด ประกอบด้วยกลองมองเซิง ม้องซุด ๔ ใบและฉาบขนาดใหญ่ เสียงของโหม่งวงกลองมองเซิงปรากฏดังนี้

ลูกใหญ่ที่สุด	เสียงซอล
ลูกรอง ที่ ๒	เสียงเร
ลูกรอง ที่ ๓	เสียงซอลสูง
ลูกรอง ที่ ๔	เสียงเรต่ำ
ลูกรอง ที่ ๕ (เล็กที่สุด)	เสียงซอลสูง

ภาพที่ ๓.๓.๔๑ - ๔๒ วงกลองมองเซิงในงานปอยสา่งลอง (ช่วงการแห่โคหฺลู่)

ภาพที่ ๓.๓.๔๓ - ๔๔ วงกลองมอญในงานปอยส่างลอง (ช่วงการแห่โคหลู)

ภาพที่ ๓.๓.๔๕ โหม่งในขบวนแห่โคหลู

ภาพที่ ๓.๓.๔๖ - ๔๗ วงกลองมอญในงานปอยส่างลอง (ช่วงการแห่โคหลู)

ภาพที่ ๓.๓.๔๘ วงกลองมอชิงในขบวนแห่จองค์พารา งานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๓.๔๙ - ๕๐ วงกลองมอชิงตีกับฟ้อนมอชิง งานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๓.๕๑ - ๕๒ วงกลองมอชิงกับฟ้อนมอชิง งานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๓.๕๓ วงกลองมอชิงกับฟ้อนมอชิง งานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๓.๓ ดนตรีจ๊าดไต

ดนตรีจ๊าดไต เป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นภายหลัง เป็นการผสมผสานเครื่องดนตรีไทใหญ่กับเครื่องดนตรีพม่า สำหรับงานปอยต่างล่องมีการบรรเลงดนตรีจ๊าดไต เพื่อเป็นการแสดงสำหรับแขกเข้ามา บางครั้งชาวไทใหญ่เรียกววงดนตรีนี้ว่า “วงตอยฮอฮอร์น” เครื่องดนตรีประกอบด้วย ไวโอลิน ฮอฮอร์น เบนโจ หีบเพลงชัก ผู้เป่าไม้ใบ กลองชุด (ตะโพนเรียกว่า “จะควีน” ส่วนกลองชุด ๔ ใบไม่มีชื่อ) เครื่องกำกับจังหวะเป็นลักษณะฐานไม้สี่เหลี่ยมผืนผ้า นำมาจากไม้ที่แขวนคอควางเรียกว่า “ฮอก” ดีเป็นเสียงกรับ โดยมี “จี” ได้แก่อึ่งที่ติดอยู่กับฐานฮอกด้านซ้ายมือ ส่วนฉาบที่วางอยู่ด้านบนเรียกว่า “แง่ออน” และมีกรับที่แยกออกมาจาก “ฮอก” อีกชิ้นหนึ่ง เรียกชื่อว่า “กรับ” นักดนตรีวงตอยฮอฮอร์นมีรายชื่อดังนี้

ตอยฮอฮอร์น	นายพันธุรักษ์ เรืองสวัสดิ์ อายุ ๒๕ ปี
เบนโจ	ครูสุนทร ชินวงศ์ (ศิลปินอาวุโสจังหวัดแม่ฮ่องสอน) อายุ ๖๓ ปี นายสุวัฒน์ ไหมโรยรส อายุ ๒๖ ปี
หีบเพลงชัก	นายวรวัฒน์ ไชยเสน อายุ ๒๒ ปี
เป่าใบไม้	ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ (ศิลปินดีเด่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน) อายุ ๗๐ ปี
กลองชุด	ครูมานพ ประเสริฐกุล (ศิลปินดีเด่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน) อายุ ๖๐ ปี
เครื่องกำกับจังหวะ	ครูชื้อ ธีรพลไพศาลสุข (ศิลปินอาวุโส) อายุ ๖๕ ปี

ภาพที่ ๓.๓.๕๔ วงตอยฮอห์น

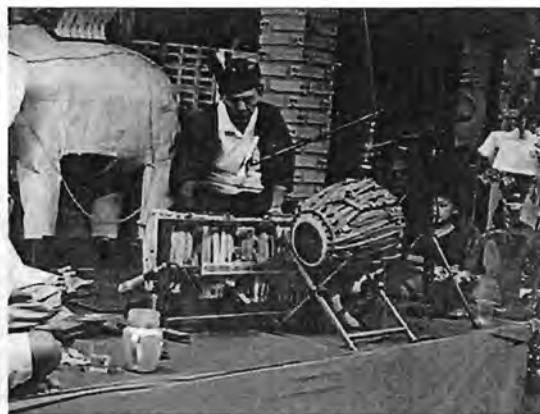
ภาพที่ ๓.๓.๕๕ นักดนตรีพื้นบ้านแม่ฮ่องสอน บันทึกภาพ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

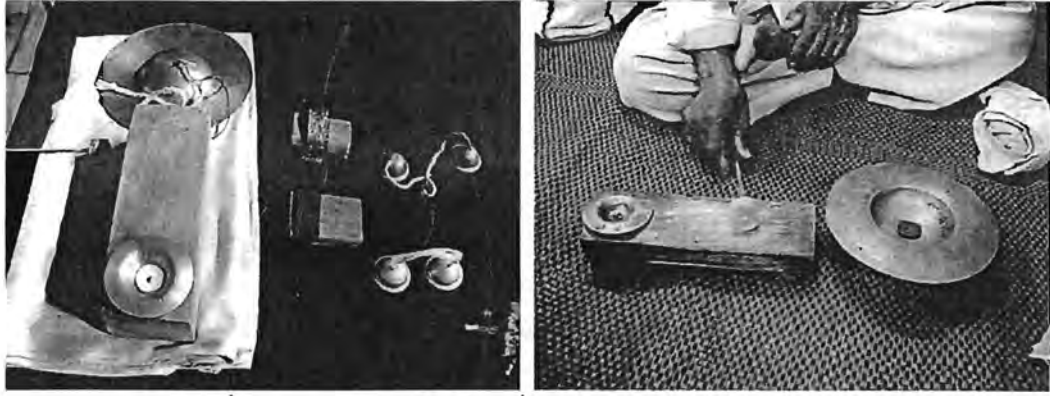
ภาพที่ ๓.๓.๕๖ ทำนั้งสีตอขอรัน ภาพที่ ๓.๓.๕๗ เบนโจ

ภาพที่ ๓.๓.๕๘ ทำนั้งตีคเบน โจโดยคุณครูสุนทร ชินวงศ์ ภาพที่ ๓.๓.๕๙ ทำนั้งตีคหีบเพลงชัก

ภาพที่ ๓.๓.๖๐ ๖๑ กลองชุดและทำนั้งตีกลอง

ภาพที่ ๓.๓.๖๒ - ๖๓ จี หรือเครื่องเคาะจังหวะและทำนองบรรเลง

ภาพที่ ๓.๓.๖๔ ทำจับฉิ่ง ภาพที่ ๓.๓.๖๕ ทำจับกรับ

ภาพที่ ๓.๓.๖๖ วงตอยฮอว์นในขบวนแห่โคหู่ งานปอยสา่งลอง

วงตอยฮอว์นในงานประเพณีออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยทำการจำแนกวงดนตรีตอยฮอว์นรูปแบบการบรรเลงออกเป็น ๒ ประเภท โดยพิจารณาเกณฑ์การนำเครื่องดนตรีที่นำมาผสมผสานบรรเลงร่วมกัน

รูปแบบแรก เป็นวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีประกอบด้วย

- ตอยฮอฮอร์น
- เบนโจ
- ซ้องแพง
- กลองเมือง
- เครื่องเคาะจังหวะ (จี่)

ภาพที่ ๓.๓.๖๗ วงตอยฮอฮอร์นรูปแบบที่ ๑

ภาพที่ ๓.๓.๖๘ ตอยฮอฮอร์น ภาพที่ ๓.๓.๖๙ เบนโจ

ภาพที่ ๓.๓.๗๐ เครื่องเคาะจังหวะและกลองเมือง

รูปแบบที่สอง เป็นวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีประกอบด้วย

- ตอยฮอฮอว์น
- เบน โจ
- ระนาดเหล็ก
- กลองซูด
- เครื่องเคาะจิ้งหะ
- ฉิ่ง

เป็นที่สังเกตว่า วงดนตรีรูปแบบที่สองมีการปรับเปลี่ยนจากการตีฆ้องแผงเป็นการตีระนาดเหล็ก และใช้กลองซูด (จำนวน ๔ ใบ ลักษณะทางกายภาพรูปแบบกลองพม่า) เข้ามาประกอบแทนกลองเมือง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๓.๗๑ วงตอยฮอฮอว์นรูปแบบที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๗๒ ตอยฮอฮอว์น ภาพที่ ๓.๓.๗๓ ระนาดเหล็ก

ภาพที่ ๓.๓.๗๔ สอก หรือ ต็อก ภาพที่ ๓.๓.๗๕ กลองชุด

ภาพที่ ๓.๓.๗๖ กลองชุด

อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ ครูภูมิปัญญาจังหวัดแม่ฮ่องสอนอธิบายว่า “จี้ เป็นเครื่องทำ
 จังหวะ จะประกอบด้วยเครื่องจังหวะขึ้นไหนก็ได้ ส่วนวงคอกซอร์น จะผสมอย่างไรก็ได้ บางทีก็มี
 ทั้งฆ้องแฉ่งและระนาดเหล็กผสมอยู่ด้วยกันเรียกว่าวงจ๊าดไทยก็ได้” (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์
 ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒)

สำหรับเสียงของเครื่องดนตรีมีปรากฏดังนี้

ตารางแสดงเสียงเบนโจ	
สาย ๔ (เสียงต่ำที่สุด)	เสียงฟา
สาย ๓	เสียงโด
สาย ๒	เสียงซอล
สาย ๑ (เสียงสูงที่สุด)	เสียงเร

ตารางแสดงเสียงตอยอฮอร์น	
สาย ๔ (เสียงต่ำที่สุด)	เสียงซอล
สาย ๓	เสียงโด
สาย ๒	เสียงซอล
สาย ๑ (เสียงสูงที่สุด)	เสียงโด

สำหรับเสียงของเครื่องดนตรีไทใหญ่ เมื่อนำขลุ่ยเพียงออมาทดลองเทียบ พบว่าการกำหนดเสียงของเครื่องดนตรีไทใหญ่ต่ำกว่าเสียงของขลุ่ยเพียงอออยู่ ๑ เสียง เพราะฉะนั้นหากนำขลุ่ยเพียงออมาทดลองเป่าเพลงไทใหญ่ จะต้องทำการเพิ่มเสียงบทเพลงขึ้นไป ๑ เสียงดังตารางต่อไปนี้

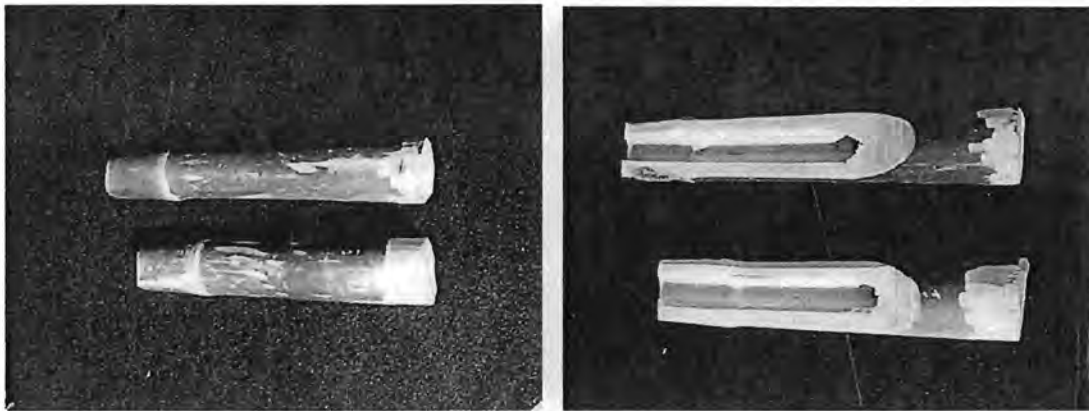
ตารางแสดงเสียงเบนโจ (เปรียบเทียบกับเสียงขลุ่ยเพียงออ)	
สาย ๔ (เสียงต่ำที่สุด)	เสียงซอล
สาย ๓	เสียงเร
สาย ๒	เสียงลา
สาย ๑ (เสียงสูงที่สุด)	เสียงมี

ตารางแสดงเสียงตอยอฮอร์น (เปรียบเทียบกับเสียงขลุ่ยเพียงออ)	
สาย ๔ (เสียงต่ำที่สุด)	เสียงลา
สาย ๓	เสียงเร
สาย ๒	เสียงลา
สาย ๑ (เสียงสูงที่สุด)	เสียงเร

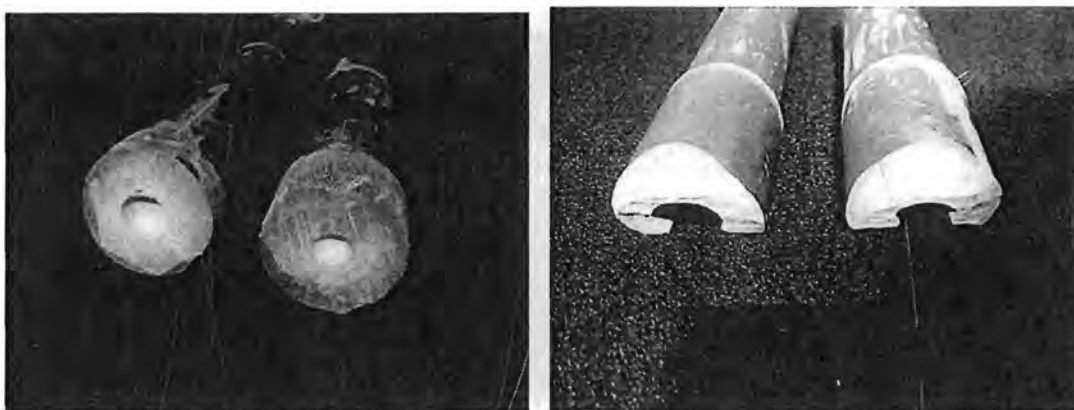
๓.๓.๔ มองกาก

มองกากเป็นศิลปะการตีไม้ไผ่ ๒ ชั้นให้เกิดเป็นเสียง คำว่า “มอง” มีความหมายถึง ฆ้องหรือโหม่ง ส่วนคำว่า “กาก” มีความหมายถึงสิ่งที่คล้ายกับทัพพีที่นำมาตัดข้าว เมื่อพิจารณาจากลักษณะของมองกากแล้วจะเห็นได้ว่ามีลักษณะยาว ๆ คล้ายกับทัพพีตัดข้าวด้วยเหมือนกัน ครูประเสริฐ ประดิษฐ์อธิบายถึงเสียงของมองกากว่า “เสียงมองกากจะมี ๓ เสียงด้วยกัน คือเสียงฉาบ เสียงกลอง เสียงฆ้อง การตีมองกากเป็นการสร้างสีสันด้วยการกระทบไม้ไผ่” (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒)

ลักษณะทางกายภาพของมองกาก พบว่าเป็นการนำกระบอกไม้ไผ่ ๒ ชั้น มาเหลาเพื่อนำมากระทบเพื่อเลียนเสียงวงดนตรีและเสียงธรรมชาติ ดังจะได้แสดงลักษณะทางกายภาพทั้ง ๔ ด้านของเครื่องดนตรีชิ้นนี้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๓.๓๗ - ๓๘ มองกากด้านหน้าและด้านหลัง

ภาพที่ ๓.๓.๓๙ - ๔๐ มองกากด้านบนและด้านล่าง

การจับมองกาก จะใช้มือซ้ายและมือขวาจับที่ตัวกระบอกไม้ไผ่ ดังจะได้แสดงด้วยภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๓.๘๑ การจับมองกาก

ปัจจุบันลายหลักหรือเพลงหลักที่นำมาใช้ตีกับมองกากมีจำนวน ๓ ลายได้แก่

- ลายก้นยาว
- ลายมองเชิง
- ลายนกหมาบู้ก

สำหรับลายนกหมาบู้ก เป็นการเลียนเสียงนกชนิดหนึ่ง ครูประเสริฐ ประดิษฐ์อธิบายโดยสันนิษฐานว่าเป็นนกโพระดก เพราะจะร้องเป็นเสียง “บู้ก บู้ก บู้ก” นอกจากนี้อาจารย์อุดม แสหนทวิ โภคทรัพย์ อาจารย์สอนศิลปะการแสดงไทยใหญ่ของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนอธิบายว่า ชาวไทยใหญ่เมื่อได้ยินเสียงนกชนิดหนึ่ง เกิดชอบใจ จึงนำไม้ไผ่ ๒ ชั้นมาตีประกอบกันเพื่อเลียนเสียงนกชนิดนั้น จึงเป็นที่มาของ “ลายนกหมาบู้ก”

ภาพที่ ๓.๓.๘๒ การตีมองกาก

๓.๓.๕ การฟ้อนดาบ – การฟ้อนเจิง

การฟ้อนดาบ (ก้าแลว) หรือการฟ้อนเจิง หรือ ฟ้อนเซิง (ก้าลาย) เป็นศิลปะการฟ้อนแสดงท่าทางของการต่อสู้ของชาวไทยใหญ่ การฟ้อนดาบและฟ้อนเจิงจะใช้วงกลองกันยาวตีประกอบสำหรับช่างฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิงที่มีชื่อเสียงของจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้แก่ครูเกษร ไชยวงศ์ ปัจจุบันอายุ ๘๓ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕๖/๖ หมู่ ๓ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อธิบายทำรำดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๓.๘๓ ครูเกษร ไชยวงศ์ บันทึกภาพวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔

ทำรำฟ้อนดาบ

ครูเกษร ไชยวงศ์ อธิบายทำรำฟ้อนดาบประกอบด้วยแม่ท่า ๑๔ ท่าดังนี้ (เกษร ไชยวงศ์, สัมภาษณ์ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

- ท่าที่ ๑ รำไหว้ครู (ดาบ ๒ เล่ม)
- ท่าที่ ๒ ท่าแม่ฮ่องโหลง
- ท่าที่ ๓ ท่าแม่แซวชนิดน้ำ
- ท่าที่ ๔ ท่าแม่สี่ไคร
- ท่าที่ ๕ ท่าแม่แดงมน
- ท่าที่ ๖ ท่ากำตากปีก
- ท่าที่ ๗ ท่าแม่บิดบัวบาน
- ท่าที่ ๘ ท่าสับแม่สน
- ท่าที่ ๙ ท่าป้าเล่นหาด
- ท่าที่ ๑๐ ท่าฮ้อยหน
- ท่าที่ ๑๑ ท่าแม่นกยูงถูกบ่วง
- ท่าที่ ๑๒ ท่าแม่นอนกลิ้งดาบ

ท่าที่ ๑๓ ท่าหึ่งห้อยประกายแสง
ท่าที่ ๑๔ ท่าหนุมนถวยแหวน
(เกษร ไชยวงศ์, สัมภาษณ์ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

ท่าที่ ๑ รำไหว้ครู (คาบ ๒ เล่ม)

ภาพที่ ๓.๓.๘๔ ท่ารำท่าที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๘๕ ท่ารำท่าที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๘๖ ท่ารำท่าที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๓ ภาพที่ ๓.๓.๘๗ ท่ารำท่าที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๔

ภาพที่ ๓.๓.๘๘ ทำร่ำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๕ ภาพที่ ๓.๓.๘๙ ทำร่ำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๖

ภาพที่ ๓.๓.๙๐ ทำร่ำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๗ ภาพที่ ๓.๓.๙๑ ทำร่ำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๘

ภาพที่ ๓.๓.๙๒ ทำร่ำทำที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๙

ท่าที่ ๒ ท่าแม่ฮ่องโหลง

ภาพที่ ๓.๓.๕๓ ท่าท่าที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๕๔ ท่าท่าที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๒

ท่าที่ ๓ ท่าแม่แซวชนิดน้ำ

ภาพที่ ๓.๓.๕๕ ท่าท่าที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๕๖ ท่าท่าที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๒

ท่าที่ ๔ ท่าแม่สี่ใคร

ภาพที่ ๓.๓.๕๗ ท่าท่าที่ ๔ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๕๘ ท่าท่าที่ ๔ ชั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๙๙ ทำรำทำที่ ๔ ชั้นตอนที่ ๓ ภาพที่ ๓.๓.๑๐๐ ทำรำทำที่ ๔ ชั้นตอนที่ ๔

ภาพที่ ๓.๓.๑๐๑ ทำรำทำที่ ๔ ชั้นตอนที่ ๕ ภาพที่ ๓.๓.๑๐๒ ทำรำทำที่ ๔ ชั้นตอนที่ ๖

ทำที่ ๕ ทำแม่เตงมน

ภาพที่ ๓.๓.๑๐๓ ทำรำทำที่ ๕ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๐๔ ทำรำทำที่ ๕ ชั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๑๐๕ ท่ารำท่าที่ ๕ ชั้นตอนที่ ๓ ภาพที่ ๓.๓.๑๐๖ ท่ารำท่าที่ ๕ ชั้นตอนที่ ๔

ภาพที่ ๓.๓.๑๐๗ ท่ารำท่าที่ ๕ ชั้นตอนที่ ๕

ท่าที่ ๖ ท่ากำตากปีก

ภาพที่ ๓.๓.๑๐๘ ท่ารำท่าที่ ๖ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๐๙ ท่ารำท่าที่ ๖ ชั้นตอนที่ ๒

ท่าที่ ๗ ท่าแม่บิดบัวบาน

ภาพที่ ๓.๓.๑๑๐ ท่ารำท่าที่ ๗ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๑๑ ท่ารำท่าที่ ๗ ชั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๑๑๒ ท่ารำท่าที่ ๗ ชั้นตอนที่ ๓

ท่าที่ ๘ ท่าสับแม่สน

ภาพที่ ๓.๓.๑๑๓ ท่ารำท่าที่ ๘ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๑๔ ท่ารำท่าที่ ๘ ชั้นตอนที่ ๒

ท่าที่ ๘ ท่าป่าเล่นหาด

ภาพที่ ๓.๓.๑๑๕ ท่าท่าที่ ๘ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๑๖ ท่าท่าที่ ๘ ชั้นตอนที่ ๒

ท่าที่ ๑๐ ท่าฮ้อยหน

ภาพที่ ๓.๓.๑๑๗ ท่าท่าที่ ๑๐ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๑๘ ท่าท่าที่ ๑๐ ชั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๑๑๙ ท่าท่าที่ ๑๐ ชั้นตอนที่ ๓ ภาพที่ ๓.๓.๑๒๐ ท่าท่าที่ ๑๐ ชั้นตอนที่ ๔

ท่าที่ ๑๑ ท่าแม่นกยูงถูกบ่วง

ภาพที่ ๓.๓.๑๒๑ ท่ารำท่าที่ ๑๑ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๒๒ ท่ารำท่าที่ ๑๑ ชั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๑๒๓ ท่ารำท่าที่ ๑๑ ชั้นตอนที่ ๓ ภาพที่ ๓.๓.๑๒๔ ท่ารำท่าที่ ๑๑ ชั้นตอนที่ ๔

ท่าที่ ๑๒ ท่าแม่นอนกลิ้งดาบ

ภาพที่ ๓.๓.๑๒๕ ท่ารำท่าที่ ๑๒ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๒๖ ท่ารำท่าที่ ๑๒ ชั้นตอนที่ ๒

ท่าที่ ๑๓ ท่าหิ้งห้อยประกายแสง

ภาพที่ ๓.๓.๑๒๗ ท่าท่าที่ ๑๓ ชั้นตอนที่ ๑

ภาพที่ ๓.๓.๑๒๘ ท่าท่าที่ ๑๓ ชั้นตอนที่ ๒

ท่าที่ ๑๔ ท่าหนุมนถวายแหวน

ภาพที่ ๓.๓.๑๒๙ ท่าท่าที่ ๑๔ ชั้นตอนที่ ๑

ภาพที่ ๓.๓.๑๓๐ ท่าท่าที่ ๑๔ ชั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๑๓๑ ท่าท่าที่ ๑๔ ชั้นตอนที่ ๓

ภาพที่ ๓.๓.๑๓๒ ท่าท่าที่ ๑๔ ชั้นตอนที่ ๔

วงกลองกันยาวที่นำมาบรรเลงให้กับการฟ้อนดาบ ปรากฏดังภาพจากการเก็บข้อมูลภาคสนามงานปอยเหลินสิบเอ็ด จังหวัดแม่ฮ่องสอนดังนี้

ภาพที่ ๓.๓.๑๓๓ - ๑๓๔ วงกลองกันยาวประกอบการฟ้อนดาบ
บันทึกภาพจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทำรำฟ้อนเจิง

ฟ้อนเจิง หรือการฟ้อนมือ การลักษณะการฟ้อนที่มีลีลาคล้ายกับการฟ้อนดาบ และดนตรีที่นำมาบรรเลงประกอบการฟ้อนเจิงได้แก่วงกลองกันยาว เช่นเดียวกัน สำหรับทำรำที่ยังคงเหลืออยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการถ่ายทอดของครูเกษร ไชยวงศ์ สำหรับรายละเอียดทำรำครูเกษร ไชยวงศ์อธิบายว่าประกอบด้วยแม่ท่า ๓ ท่าได้แก่ท่าหมอกมือ ท่าลายแซ่นและท่าลายป๊อด (เกษร ไชยวงศ์, สัมภาษณ์ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

ท่าที่ ๑ ลายหมอกมือ

ภาพที่ ๓.๓.๑๓๕ ทำรำท่าที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๑   ภาพที่ ๓.๓.๑๓๖ ทำรำท่าที่ ๑ ชั้นตอนที่ ๒

ท่าที่ ๒ ปลายแขน

ภาพที่ ๓.๓.๑๓๖ ท่ารำท่าที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๓๗ ท่ารำท่าที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๑๓๘ ท่ารำท่าที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๓ ภาพที่ ๓.๓.๑๔๐ ท่ารำท่าที่ ๒ ชั้นตอนที่ ๔

ท่าที่ ๓ ปลายป้อม

ภาพที่ ๓.๓.๑๔๑ ท่ารำท่าที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓.๑๔๒ ท่ารำท่าที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓.๑๔๓ ทำรำท่าที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๓ ภาพที่ ๓.๓.๑๔๔ ทำรำท่าที่ ๓ ชั้นตอนที่ ๔

วงกลองกันยาวที่นำมาบรรเลงให้กับการฟ้อนเจิงหรือฟ้อนมือ ปรากฏดังภาพจากการเก็บข้อมูลภาคสนามงานปอยเหลินสิบเอ็ด จังหวัดแม่ฮ่องสอนดังนี้

ภาพที่ ๓.๓.๑๔๕ - ๑๔๖ แสดงวงกลองกันยาวประกอบการฟ้อนมือ บันทึกภาพจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีและศิลปะไทยใหญ่แขนงต่างๆ มีความสำคัญและอยู่ควบคู่กับสังคมของชุมชนไทยใหญ่ ปัจจุบันรูปแบบการการแสดงเปลี่ยนไปตามความทันสมัยและความเจริญทางเทคโนโลยี การแสดงมีการผสมผสานกันระหว่างการแสดงแบบพื้นเมืองแท้ ๆ กับการแสดงในรูปแบบศิลปะใหม่

๓.๓.๖ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำ

การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำ เป็นการแสดงที่เข้าไปอยู่ในงานประเพณีของชาวไทยใหญ่มาก่อนแต่เดิม ปัจจุบันมีการนำไปแสดงเพื่อการสาธิตในงานสำคัญต่าง ๆ มากมาย ด้วยเครื่องแต่งกายที่มีความสวยงามและทำรำฟ้อนที่มีความสวยงามกระฉับกระเฉง ทำให้การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำได้รับความนิยมมาก การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำ แต่โบราณใช้ผู้ชายฟ้อนด้วยการใส่หน้ากาก (กิ้นนร) ชาวไทใหญ่เชื่อกันว่ามีมาหลายร้อยปี อาจนับมากถึงพันปี เพราะเชื่อว่าเรื่องการฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำมาพร้อมกับพุทธศาสนา ต่อมาใช้ผู้หญิงฟ้อน เป็นพัฒนาการต่อมาเรียกว่า “นางนก” ประกอบด้วยนกยูง ผีเสื้อ เป็นต้น สำหรับความแตกต่างระหว่างนกกิ้งกะหล่ำกับนางนก (กิ้นรี) มีดังนี้

ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างนกกิ้งกะหล่ำ กับ นางนก

นกกิ้งกะหล่ำ	ผู้ชายใส่หน้ากาก ลีลาการฟ้อน ไม่อ่อนช้อย มีความทะมัดทะแมง แสดงความแข็งแรงด้วยการกระโดดประกอบการฟ้อน
นางนก	ผู้หญิง ไม่ใส่หน้ากาก ลีลาการฟ้อนมีความอ่อนช้อน

ปัจจุบันการเรียกชื่อประเภทการฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำ กับการฟ้อนนก เป็นชื่อเดียวกันว่า “การฟ้อนนกกิ้งหล่ำ” จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบการฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำในงานปอยเหลินสิบเอ็ด ดังนี้

ภาพที่ ๓.๓.๑๔๓ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำในงานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๓.๑๔๘ การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำในงานบุญออกพรรษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๓.๑๔๙ การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำก่อนเริ่มขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๓.๑๕๐ การพ็อนนกกิ่งหล่าระหว่างการเดินขบวนแห่ของพารา

ภาพที่ ๓.๓.๑๕๑ การพ็อนนกกิ่งหล่าภายในขบวนแห่ของพารา (การแต่งกายรูปแบบใหม่)

ภาพที่ ๓.๓.๑๕๒ การฟ้อนนกถึงกะหล่ำระหว่างขบวนแห่ต้นเกี๊ยะ

ภาพที่ ๓.๓.๑๕๓ การฟ้อนนกถึงหล่ำภายในศาลาก่อนเริ่มพิธีสงฆ์ของงานบุญแห่ต้นเกี๊ยะ

๓.๓.๗ การฟ้อนโต

การฟ้อนโต เป็นการแสดงการฟ้อนประกอบการตีกลองกันยาว สำหรับโต เป็นสัตว์ในป่า หิมพานต์ ตัวมีลักษณะยาว คล้ายกับสิงโต มีเขาเหมือนกวาง การฟ้อนโตนอกจากเป็นการฟ้อนเพื่อสาธิตในรูปแบบปัจจุบันแล้ว การฟ้อนโตยังเป็นการแสดงที่นิยมฟ้อนก่อนแสดงลิเกจ๊าดไต และแสดงในขบวนแห่งานปอยเหลินสิบเอ็ดหรืองานบุญออกพรรษา จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม จังหวัดแม่ฮ่องสอนพบการแสดงโตในงานบุญออกพรรษาดังนี้

ภาพที่ ๓.๓.๑๕๔ ลักษณะลำตัวของโต

ภาพที่ ๓.๓.๑๕๕ การฟ้อนโตในการเปิดงานปอยเหลินสิบเอ็ด ณ เวทีหลังตลาดแม่ฮ่องสอน บันทึกภาพวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒

ภาพที่ ๓.๓.๑๕๖ การฟ้อน โดในขบวนแห่ของพารา จังหวัดแม่ฮ่องสอน
บันทึกภาพวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒

ภาพที่ ๓.๓.๑๕๗ การฟ้อน โดในขบวนแห่ของพารา จังหวัดแม่ฮ่องสอน
บันทึกภาพวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒

การฟ้อน โด ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการนำไปฟ้อน ๓ รูปแบบด้วยกัน รูปแบบแรกพบมากที่สุดคือการฟ้อนในงานบุญวันออกพรรษา หรืองานบุญเดือนสิบเอ็ด รูปแบบที่สองเป็นการฟ้อนช่วงก่อนการแสดงลิเกจ๊าดไต และรูปแบบสุดท้ายเป็นการฟ้อนเพื่อการสาธิต การฟ้อน โด นับเป็นศิลปะไทใหญ่ที่แสดงถึงอิทธิพลวัฒนธรรมจีนที่เข้ามาผสมผสาน เพราะพื้นที่บางส่วนของรัฐฉานนั้นมีพื้นที่ติดต่อกับประเทศจีนด้วย

๓.๔. วิเคราะห์รูปแบบทำนองของดนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การวิเคราะห์รูปแบบทำนองของดนตรีไทใหญ่ ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาทำนองดนตรีไทใหญ่ที่จะนำมาวิเคราะห์เพื่อหาลักษณะเฉพาะและรูปแบบทำนองออกเป็นหัวข้อย่อย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดนตรีที่ปรากฏอยู่ ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปัจจุบัน จากการเก็บข้อมูลงานปอยหรืองานบุญสำคัญ ๓ งาน ได้แก่ งานปอยสา่งลอง งานปอยจำดีและงานปอยเหลินสิบเอ็ด นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ศิลปินผู้ทรงคุณวุฒิ โดยหัวข้อย่อยที่กล่าวข้างต้นจำแนกได้ดังนี้

๓.๔.๑ รูปแบบทำนองกลองก้นยาว

๓.๔.๑.๑ ทำนองกลองก้นยาวกับกำสาย - กำแสว (พ็อนมือ - พ็อนดาบ)

๓.๔.๑.๒ ทำนองกลองก้นยาวกับการพ็อนนกกิ่งกะหล่า

๓.๔.๑.๓ ทำนองกลองก้นยาวกับการพ็อนโต

๓.๔.๑.๔ ทำนองกลองก้นยาวกับการแห่

๓.๔.๒ รูปแบบทำนองกลองมองเซิง

๓.๔.๒.๑ ทำนองกลองมองเซิงกับการพ็อนมองเซิง

๓.๔.๒.๒ ทำนองกลองมองเซิงกับการแห่

๓.๔.๓ รูปแบบทำนองดนตรีจ๊าดไต

๓.๔.๔ รูปแบบทำนองมองกา

ทำนองของดนตรีที่นำมาทำการวิเคราะห์ครั้งนี้ เป็นทำนองที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามของนักดนตรีที่ปฏิบัติจริงในงานบุญใหญ่ ๓ งาน ได้แก่ งานปอยเหลินสิบเอ็ด งานปอยสา่งลองและงานปอยจำดี นอกจากนี้บางทำนองเป็นการสาธิตจากศิลปินที่มีชื่อเสียงของจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๔.๑ รูปแบบทำนองกลองก้นยาว

การตีกลองก้นยาว มีปรากฏเสียงกลองและวิธีการใช้มือตีลงบนหน้ากลองดังนี้

เสียงนุ๊บ หรือ เสียงยุบ หมายถึงการใช้มือขวาตีลงบนหน้ากลองบริเวณใกล้ขอบกลอง โดยเป็นการตีคดมือเพื่อห้ามเสียง นักตีกลองต้องใช้นิ้วกลางนิ้วเดียว หรือนิ้วกลางประกอปกับนิ้วชี้ของมือซ้ายตีคดลงบนหน้ากลองเพื่อห้ามเสียงระหว่างการตีเสียงจบของมือขวาด้วย

เสียงเป่ หมายถึงการใช้มือขวาตีลงบนหน้ากลองบริเวณก่อนไปที่กลางหน้ากลอง โดยเป็นการตีแล้วคดมือห้ามเสียงไว้เล็กน้อย

เสียงเป้ง หมายถึงการใช้มือขวาตีลงบนหน้ากลองบริเวณก่อนไปที่กลางหน้ากลอง โดยเป็นการตีแล้วปล่อยมือขึ้นให้มีเสียงดังกังวาน

เสียงเป็ง หมายถึง การใช้มือขวาตีลงบนหน้ากลองบริเวณค่อนไปที่กลางหน้ากลอง โดยเป็นการตีแล้วปล่อยมือขึ้นให้มีเสียงดังมากกว่าปกติ (คล้ายกับเสียงเป็ง แต่มีเสียงดังมากกว่า)

เสียงกะ หมายถึง การใช้มือซ้าย ตีขั้วมือขวา ด้วยการใช้มือตีที่บริเวณใกล้ขอบกลอง ตีในลักษณะกดเบาๆ

เสียงทุม หมายถึง การกำมือขวา แล้วทุบลงบนหน้ากลองให้กังวานเสียงกลองดังไปออกท้ายลำโพงด้านล่างสุด บางครั้งนักตีกลองไทใหญ่เรียกว่า ลงสั้น หมายถึง การใช้ส้นมือตีลงบนหน้ากลอง นายจำทุม รักไทย ศิลปินตีกลองก้นยาวคณะชานเมืองอธิบายว่า การตีเสียงทุม จะตีเฉพาะกลองที่มีขนาดใหญ่ เพื่อแสดงความกังวานเสียง กลองที่มีขนาดเล็กไม่นิยมใช้กลวิธีการเล่นแบบนี้มาตี (จำทุม รักไทย, สัมภาษณ์ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๒)

๓.๔.๑.๑ ทำนองกลองก้นยาวกับ ก้ำลาย- ก้ำแลว (การฟ้อนมือ - ฟ้อนดาบ)

กลองก้นยาวกับก้ำลาย

ก้ำลาย เป็นการฟ้อนของชาวไทใหญ่ โดยเป็นลีลาการฟ้อนมือ ไม่ถืออาวุธ งานปอยหลินสิบเอ็ด ประจำปี ๒๕๕๒ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปรากฏกระสวนทำนองกลองก้นยาวกับการฟ้อนมือ โดยทำนองที่จะการแสดงต่อไปนี้จะมีการนำมาตีวนไปมา ไม่จำกัดจำนวนเที่ยวและไม่จำกัดว่าต้องเรียงกันอย่างที่ทำการยกตัวอย่างข้างต้น เมื่อการฟ้อนมือจะลงจบจึงจะตีทำนองสุดท้าย

ตัวอย่างทำนองชุดที่ ๑

-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	--- เป็ง
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	----------

-- เป็งงะ	-เป็ง - เป็ง	----	--- เป็ง	-- เป็งงะ	-เป็ง - เป็ง	- เป็ง --	-เป็ง - เป็ง
-----------	--------------	------	----------	-----------	--------------	-----------	--------------

-เป้กะเป้	-เป้กะเป้	-เป้กะเป้	กะป๊ิบ --	-เป้กะเป้	-เป้กะเป้	-เป้กะเป้	กะป๊ิบ --
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

--- เป็ง	-- กะป๊ิบ
----------	-----------

-เป้กะเป้	-เป้กะเป้	-เป้กะเป้	กะป๊ิบ --
-----------	-----------	-----------	-----------

--- ป๊ิบ	-- กะป๊ิบ	-ป๊ิบ-ป๊ิบ	-- กะเป้	--- เป้	-- กะเป้	-- กะป๊ิบ	-เป้ - เป้
----------	-----------	------------	----------	---------	----------	-----------	------------

-- กระพุ่ม	- เป้ - เป้	-- กระพุ่ม	- เป้ - เป้	-- กระเป๋	-- กระเป๋	กระเป๋กระเป๋	กระเป๋กระเป๋
------------	-------------	------------	-------------	-----------	-----------	--------------	--------------

กระเป๋กระเป๋	กระเป๋กระเป๋	กระเป๋กระเป๋	กระเป๋กระเป๋	กระพุ่ม --
--------------	--------------	--------------	--------------	------------

ลงจบ

--- เป้ง	--- เป้ง	--- เป้ง	--- พุ่ม
----------	----------	----------	----------

ตัวอย่างทำนองชุดที่ ๒

- พุ่มกระเป๋	- พุ่มกระเป๋	- พุ่มกระเป๋	- พุ่มกระเป๋	- พุ่มกระเป๋	- พุ่มกระเป๋	- พุ่มกระเป๋	- พุ่มกระเป๋
--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

--- เป้ง	-- เป้งงะ	- เป้ง - เป้ง	--- เป้ง	-- เป้งงะ	- เป้ง - เป้ง	-- เป้งงะ	-- กระเป้ง
----------	-----------	---------------	----------	-----------	---------------	-----------	------------

--- เป้ง	- พุ่มกระพุ่ม	--- เป้ง	- พุ่มกระพุ่ม	--- เป้ง	- พุ่มกระพุ่ม	--- เป้ง	- พุ่มกระพุ่ม
----------	---------------	----------	---------------	----------	---------------	----------	---------------

- เป้ง - เป้ง	-- เป้งงะ	- เป้ง - เป้ง	- เป้ง - เป้ง	-- เป้งงะ	- เป้ง - เป้ง
---------------	-----------	---------------	---------------	-----------	---------------

-- กระเป้ง	- เป้ง - เป้ง	-- กระเป้ง	- เป้ง - เป้ง	-- กระเป้ง	- เป้ง - เป้ง	-- กระเป้ง	- เป้ง - เป้ง
------------	---------------	------------	---------------	------------	---------------	------------	---------------

--- พุ่ม	-- กระเป้ง	- เป้ง - เป้ง	--- พุ่ม	-- กระเป้ง	- เป้ง - เป้ง
----------	------------	---------------	----------	------------	---------------

- พุ่มกระพุ่ม	- พุ่มกระพุ่ม	- พุ่มกระพุ่ม	- พุ่มกระพุ่ม
---------------	---------------	---------------	---------------

ลงจบ

--- เป้ง	--- เป้ง	--- เป้ง	--- พุ่ม
----------	----------	----------	----------

ทำนองกลองกันยาวประกอบการฟ้อนมือ ผู้วิจัยสามารถแจกแจงกระสวนทำนองกลองพบ
กระสวนทำนองจำนวน ๑๖ กระสวนที่ใช้ประกอบกันดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๑

-- กระเป้ง

กระสวนทำนองที่ ๒

--- เป้ง	-- เป้งงะ	- เป้ง - เป้ง
----------	-----------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๓

- เป็กะเป็	- เป็กะเป็	- เป็กะเป็	กะป็บ --
------------	------------	------------	----------

กระสวนทำนองที่ ๔

--- เป็ง	-- กะป็บ
----------	----------

กระสวนทำนองที่ ๕

--- ป็บ	-- กะป็บ	- ป็บ- ป็บ	-- กะเป็
---------	----------	------------	----------

กระสวนทำนองที่ ๖

--- เป็	-- กะเป็
---------	----------

กระสวนทำนองที่ ๗

-- กะป็บ	- เป็- เป็
----------	------------

กระสวนทำนองที่ ๘

กะเป็กะเป็	กะเป็กะเป็	กะเป็กะเป็	กะเป็กะเป็	กะป็บ --
------------	------------	------------	------------	----------

กระสวนทำนองที่ ๙

- ป็บกะเป็

กระสวนทำนองที่ ๑๐

--- เป็ง	- ป็บกะป็บ
----------	------------

กระสวนทำนองที่ ๑๑

- เป็ง - เป็ง	-- เป็งงะ	- เป็ง - เป็ง
---------------	-----------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๑๒

-- กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง
-----------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๑๑

--- ุ๊บ	-- กะเป็ง	-เป็ง - เป็ง
---------	-----------	--------------

จากกระสวนทำนองทั้ง ๑๑ ทำนองสามารถวิเคราะห์รูปแบบกระสวนทำนองกลองที่ใช้ประกอบการฟ้อนมือ พบลักษณะทำนองกลองกันยาวโดยสรุปจากเสียงหลักได้แก่เสียงตกลูกท้ายของกลุ่มทำนองกลองทำให้กระสวนทำนองกลองสามารถจำแนกได้ ๓ ประเภทดังนี้

ประเภทแรก กลุ่มทำนองที่จบด้วยเสียง “เป็ง” มีปรากฏ ๓ รูปแบบกล่าวคือถ้าเป็นเสียงเป็งที่เป็นพยางค์ที่ ๔ ของห้องจะประกอบกับเสียง “กะ” ปรากฏเป็นเสียงรวมคือ “กะเป็ง” ได้แก่กระสวนทำนองที่ ๑ กระสวนทำนองที่ ๑๒ กระสวนทำนองที่ ๑๓ หากเป็นเสียงเป็งที่เป็นพยางค์เสียงที่ ๓ จะประกอบกับเสียง “งะ” (หงะ) ปรากฏเป็นเสียงรวมคือ “เป็งงะ” ได้แก่กระสวนทำนองที่ ๒ และกระสวนทำนองที่ ๑๑ และหากเป็นการกำหนดเสียงเป็งไว้ ๒ เสียงเรียงติดต่อกัน มักจะถูกกำหนด ณ ตำแหน่งพยางค์ที่ ๒ และ ๔ ของห้องเพลง ได้แก่กระสวนทำนองที่ ๒ กระสวนทำนองที่ ๑๑ กระสวนทำนองที่ ๑๒ และกระสวนทำนองที่ ๑๓

ประเภทที่สอง กลุ่มทำนองที่จบด้วยเสียง “กะบ๊ิบ” มีปรากฏ ๒ รูปแบบกล่าวคือหากพยางค์เสียงก่อนหน้าเสียง “กะบ๊ิบ” เป็นเสียง “เป้” จะพบว่าข้อกำหนดเสียง “กะบ๊ิบ” จะเป็นการกำหนดให้มีลักษณะที่เรียกว่า “ตักจังหวะ” ซึ่งจะถูกกำหนดให้เป็นพยางค์เสียงที่ ๑ - ๒ ของห้องโน้ตเพลง ได้แก่กระสวนทำนองที่ ๓ และ ๘ หากพยางค์เสียงก่อนหน้าเสียง “กะบ๊ิบ” เป็นเสียง “เป็ง” หรือ “เป็ง” จะพบว่าข้อกำหนดเสียง “กะบ๊ิบ” นั้นเป็นการกำหนดให้มีลักษณะทำนองแบบ “ตักจังหวะ” ได้แก่กระสวนทำนองที่ ๔ และ ๑๐

ประเภทที่สาม กลุ่มทำนองที่จบด้วยเสียง “เป้” จะปรากฏการนำมาเรียงร้อยที่มีความหลากหลายดังนี้

- เสียงเป้ ๑ เสียงต่อหนึ่งห้องโน้ตเพลง
- เสียงเป้ ประกอบเสียง “กะ” รวมเป็น ๒ พยางค์เสียงใน ๑ ห้องโน้ตเพลง ได้แก่เสียง “กะเป้”
- เสียงเป้ ประกอบเรียงติดต่อกัน ๒ ครั้ง ปรากฏในอัตราสัดส่วนที่ห่างเท่ากัน โดยถูกวางอยู่ตำแหน่งพยางค์ที่ ๒ และ ๔ ได้แก่ “-เป้-เป้”
- เสียงเป้ ที่ถูกรวมกับเสียงอื่นเป็น ๓ พยางค์เสียง ได้แก่ “บ๊ิบกะเป้”

นอกจากนี้กระสวนทำนองประกอบการฟ้อนมือ ยังพบกระสวนทำนองที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือใช้เฉพาะที่ ซึ่งปรากฏอยู่ ๓ กระสวนทำนอง ได้แก่กระสวนทำนองสำหรับเชื่อมชุดทำนอง กระสวนทำนองที่เป็นลักษณะการทอนทำนองลดรูปลง ๑ เท่าตัวและกระสวนทำนองสำหรับลงจบ ซึ่งมักจะจบท้ายด้วยเสียง “บ๊ิบ” หรือเสียงที่เป็นเสียงปิดตั้งรายละเอียดต่อไปนี้

กระสวนทำนองที่ ๑๔ กระสวนทำนองสำหรับเชื่อมชุดทำนอง

- เป็ง - -	- เป็ง - เป็ง
------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๑๕ กระสวนทำนองที่เป็นลักษณะการทอนทำนองลดรูปลง ๑ เท่าตัว

-- กะเป็	-- กะเป็	กะเป็กะเป็	กะเป็กะเป็
----------	----------	------------	------------

กระสวนทำนองที่ ๑๖ กระสวนทำนองสำหรับลงจบ

--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- ุ๊บ
----------	----------	----------	---------

สำหรับการติกลงกันยาวประกอบการฟ้อนมือนั้น ปรากฏกระสวนทำนองจำนวน ๑๖ รูปแบบ โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มที่สามารถนำไปใช้ตีวนไปมาได้ และกลุ่มที่เป็นลักษณะกระสวนทำนองเฉพาะ นำไปใช้เฉพาะที่ได้แก่การเชื่อมทำนอง การทอนทำนองแล้วลดรูปลงครึ่งหนึ่งและสำนวนสำหรับการลงจบซึ่งเป็นสำนวนบังคับ

กลองกันยาวกับการฟ้อนดาบ (ก้าแลว)

การฟ้อนดาบ หรือที่เรียกเป็นภาษาไทยใหญ่ว่า ก้าแลว เป็นการฟ้อนของชาวไทใหญ่ โดยในมือต้องถือดาบ ๒ ค้ำ งานปอยเหลินสิบเอ็ดประจำปี ๒๕๕๒ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปรากฏกระสวนทำนองกลองกันยาวดังที่ผู้วิจัยจะได้แสดงกระสวนทำนองที่ใช้เป็นหลัก หลังจากนั้นเป็นการตีวนไปมาโดยไม่จำกัดจำนวนที่วนและไม่จำเป็นต้องเรียงดังที่จะได้แสดงต่อไปนี้

ตัวอย่างทำนองชุดที่ ๑

--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	----	-เป็ง-เป็ง	-ุ๊บกะเป็ง
----------	----------	----------	----------	----------	------	------------	------------

ุ๊บกะเป็ง	ุ๊บกะเป็ง	ุ๊บกะเป็ง	ุ๊บกะเป็ง	ุ๊บกะเป็ง	ุ๊บกะเป็ง	ุ๊บกะเป็ง	ุ๊บกะเป็ง
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

ุ๊บกะเป็ง	ุ๊บกะเป็ง	ุ๊บกะเป็ง	- เป็ง - -	--- เป็ง	-- เป็งงะ	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง
-----------	-----------	-----------	------------	----------	-----------	------------	------------

-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	- เป็ง - -
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

-เป็ง - เป็ง	-- เป็งงะ	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง	-ุ๊บกะเป็ง
--------------	-----------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-เป้ง --	-เป้ง -เป้ง	-- เป้งจะ
------------	------------	------------	------------	------------	----------	-------------	-----------

-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-ปืบกะเป้ง	-เป้ง --	----	----	-เป้ง --
------------	------------	------------	------------	----------	------	------	----------

-- กะปืบ	-- กะปืบ	-- กะปืบ	-- กะปืบ
----------	----------	----------	----------

-ปืบกะปืบ	-ปืบกะปืบ	-ปืบกะปืบ	-ปืบกะปืบ
-----------	-----------	-----------	-----------

-- -ปืบ	-- กะเป้	-- -ปืบ	-- กะเป้
---------	----------	---------	----------

-ปืบกะปืบ	-ปืบกะปืบ	-ปืบกะปืบ	-ปืบกะปืบ
-----------	-----------	-----------	-----------

-- เป้งจะ	-เป้ง -เป้ง	-- เป้งจะ	-เป้ง -เป้ง
-----------	-------------	-----------	-------------

ลงจบ

--- เป้ง	--- เป้ง	--- เป้ง	--- ปืบ
----------	----------	----------	---------

ตัวอย่างทำนองชุดที่ ๒

--- เป้ง	--- เป้ง	--- เป้ง	--- เป้ง	----	----	----	----
----------	----------	----------	----------	------	------	------	------

--- เป้ง	----	--- เป้ง	----	--- เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง
----------	------	----------	------	----------	-------------	-------------	-------------

-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-- เป้งจะ	-เป้ง -เป้ง	-- เป้งจะ	-เป้ง -เป้ง
-------------	-------------	-------------	-------------	-----------	-------------	-----------	-------------

-เป้ง -เป้ง	-เป้งกะเป้	-เป้ง -เป้ง	-เป้งกะเป้	-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง
-------------	------------	-------------	------------	-------------	-------------	-------------	-------------

-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-เป้ง -เป้ง	-เป้งกะเป้	-เป้งกะเป้	-เป้งกะเป้	-เป้งกะเป้
-------------	-------------	-------------	-------------	------------	------------	------------	------------

- เบื้อง --	- เบื้อง - เบื้อง	- เบื้อง --	- เบื้อง - เบื้อง	-- เบื้องงะ	- เบื้อง - เบื้อง	-- เบื้องงะ	- เบื้อง - เบื้อง
-------------	-------------------	-------------	-------------------	-------------	-------------------	-------------	-------------------

- กะ - เป็	- ฎีบ - เป็	- กะ - เป็	- ฎีบ - เป็	- เป็ - งะ	- เบื้อง - เบื้อง	- เป็ - งะ	- เบื้อง - เบื้อง
------------	-------------	------------	-------------	------------	-------------------	------------	-------------------

- ฎีบกะฎีบ	- ฎีบกะฎีบ	- ฎีบกะฎีบ	- ฎีบกะฎีบ	- ฎีบกะฎีบ	- ฎีบกะฎีบ	- ฎีบกะฎีบ	- ฎีบกะฎีบ
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

ลงจบ

----	- เบื้อง - เบื้อง	--- เบื้อง	--- ขวบ
------	-------------------	------------	---------

ทำนองกลองกันยาวประกอบการฟ้อนดาบ เมื่อผู้วิจัยทำการแจกแจงกระสวนทำนองย่อย เป็นชุด ผลการการศึกษาพบกระสวนทำนองจำนวน ๒๒ รูปแบบที่นำไปประกอบกัน รายละเอียดมี ดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๑ (ทำนองขึ้นต้น)

--- เบื้อง

กระสวนทำนองที่ ๒ (การตีปิดทำนองขึ้นต้น)

- เบื้อง - เบื้อง

กระสวนทำนองที่ ๓

- ฎีบกะเบื้อง

กระสวนทำนองที่ ๔

- เบื้อง --	--- เบื้อง	-- เบื้องงะ
-------------	------------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๕

-- กะฎีบ

กระสวนทำนองที่ ๖

- ฎีบกะฎีบ

กระสวนทำนองที่ ๗

-- - ฎีบ	-- กะเป็
----------	----------

กระสวนทำนองที่ ๘

-- เป็งงะ	- เป็ง - เป็ง
-----------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๙

-เป็ง - เป็ง	-เป็งกะเป็
--------------	------------

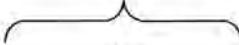

กระสวนทำนองที่ ๑๐

-เป็งกะเป็

กระสวนทำนองที่ ๑๑

----	-เป็ง - ยวบ
------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๑๒

		หรือ		
-- เป็งยวบ	-เป็ง - เป็ง		-- เป็งฎีบ	-เป็ง - เป็ง

กระสวนทำนองที่ ๑๓

----	--- เป็ง	----	-เป็ง - ยวบ
------	----------	------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๑๔

----	--- เป็ง	----	-เป็ง - เป็ง
------	----------	------	--------------

กระสวนทำนองที่ ๑๕

-- กะเป็ง	-เป็ง - ฎีบ
-----------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๑๖

-- - เป็ง	-เป็ง - ฎีบ
-----------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๑๗

-เป็ง -ปืบ	-เป็ง -เป็ง
------------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๑๘

-เป็ง --	-เป็ง -เป็ง	-เป็ง --	-เป็ง -เป็ง
----------	-------------	----------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๑๙

-กะ -เป้	-ปืบ -เป้
----------	-----------

กระสวนทำนองที่ ๒๐ (สำนวนทำก่อนลงจบ)

----	--- เป็ง	----	-เป็ง -ยุบ
------	----------	------	------------

กระสวนทำนองที่ ๒๑ การลงจบแบบที่ ๑ (รูปแบบเดียวกับการพอนมือ)

--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- ปืบ
----------	----------	----------	---------

กระสวนทำนองลงที่ ๒๒ การจบแบบที่ ๒

----	-เป็ง -เป็ง	--- เป็ง	--- ยุบ
------	-------------	----------	---------

จากการแจกแจงทำนองกลองก้นยาวจำนวน ๒๒ รูปแบบ ผลการวิจัยพบว่าการตีทำนองกลองก้นยาวกับการพอนดาบ มักเป็นการตีเสียงหนักและเสียงเบาในอัตราส่วนที่เท่ากัน ได้แก่เสียงเป็ง หรือ เป็ง และเสียงปืบ หรือ ยุบ สำหรับเสียงที่เป็นเสียงกลาง ๆ ได้แก่ เสียงเป้ กับ เสียงงะ (หงะ) มีอัตราส่วนการใช้น้อยมาก โดยเสียงเป้ มีอัตราส่วนในการนำมาใช้อยู่ลำดับที่ ๑ ผู้วิจัยจะได้แสดงรายละเอียดทำนองกลองก้นยาวทั้ง ๔ กลุ่มให้ปรากฏชัดเจนขึ้นดังนี้

กลุ่มแรกกระสวนทำนองที่ใช้เสียงหนัก ได้แก่เสียงเป็ง หรือ เป็ง รายละเอียดมีดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๑ (ทำนองขึ้นต้น)

กระสวนทำนองที่ ๒ (การตีปิดทำนองขึ้นต้น)

--- เป็ง	-เป็ง-เป็ง
----------	------------

กระสวนทำนองที่ ๓

กระสวนทำนองที่ ๔

-ปืบกะเป็ง	-- เป็งงะ	-เป็ง -เป็ง
------------	-----------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๑๒

-- เป็งยุบ		-เป็ง -เป็ง		หรือ	-- เป็งปั๊บ		-เป็ง -เป็ง	
------------	--	-------------	--	------	-------------	--	-------------	--

กระสวนทำนองที่ ๑๗			กระสวนทำนองที่ ๑๘			
- เป็ง -ปั๊บ	-เป็ง -เป็ง	- เป็ง --	-เป็ง -เป็ง	- เป็ง --	- เป็ง --	-เป็ง -เป็ง

กลุ่มที่สอง กระสวนทำนองที่ใช้เสียงเบาได้แก่เสียงปั๊บ หรือ ยุบ รายละเอียดมีดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๕		กระสวนทำนองที่ ๖	
-- กะปั๊บ		-ปั๊บกะปั๊บ	

กระสวนทำนองที่ ๑๑		กระสวนทำนองที่ ๑๓			
----	-เป็ง - ยุบ	----	--- เป็ง	----	-เป็ง - ยุบ

กระสวนทำนองที่ ๑๔			กระสวนทำนองที่ ๑๕		
----	--- เป็ง	----	-เป็ง - เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง -ปั๊บ

กระสวนทำนองที่ ๑๖

-- -เป็ง	-เป็ง -ปั๊บ
----------	-------------

กลุ่มที่สาม กระสวนทำนองที่ใช้บ่อยหรือเป็นใช้รองลงมาเป็นอันดับที่ ๓ จากกลุ่มที่ ๑ และ ๒ ดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๗		กระสวนทำนองที่ ๘	
-- -ปั๊บ	-- กะเป้	-เป็ง -เป็ง	-เป็งกะเป้

กระสวนทำนองที่ ๑๐		กระสวนทำนองที่ ๑๙	
-เป็งกะเป้	- กะ - เป้	- ปั๊บ - เป้	

กลุ่มสุดท้ายเป็นกระสวนทำนองที่ใช้บ่อยที่สุดในการตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนดาบได้แก่กระสวนทำนองที่ ๔ รายละเอียดมีดังนี้

ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ครูภูมิปัญญา จังหวัดแม่ฮ่องสอนอธิบายว่าการตีกลองกันยาว ประกอบการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำและพ็อน โตว่ามีการตีเหมือนกันเรียกกันว่า “กลองเป็งยุบ” โดยจะตีจำนวนเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับคนตีกลองกันยาวกับคนรำ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์อธิบายรายละเอียดของหน้าทับกลองข้างต้นดังนี้

--- ยุบ	--- ยุบ	--- ยุบ	- เป็ง - ยุบ
--- ยุบ	--- ยุบ	--- ยุบ	- ป๊ะกะเป็ง
--- ยุบ	--- ยุบ	--- ยุบ	--- ยุบ

(จำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๔: ๑๒๕)

จากทำนองกลองกันยาวที่ใช้ตีประกอบการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำ สามารถแจกแจงออกเป็นลักษณะเฉพาะที่ปรากฏดังนี้

ประการแรก พบว่าการตีกลองกันยาวประกอบการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำ จะมีสำนวนกลองที่มีความห่างประกอบกับสำนวนที่ลครูปหรือทอนให้มีความถี่มากขึ้น โดยเป็นสำนวนทั้ง ๒ ชุดนั้นเป็นสำนวนที่มีแนวทางการดำเนินทำนองเดียวกันปรากฏดังนี้

ทำนองที่ ๑

ทำนองห่าง

--- ทุบ	-- กะเป็ง
---------	-----------

ทำนองที่ซอยถี่ขึ้น

-เป็ง - เป็ง	-เป็ง - เป็ง
--------------	--------------

ทำนองที่ ๒

ทำนองห่าง

--- ทุบ	-- กะเป็ง	-เป็ง - ทุบ
---------	-----------	-------------

ทำนองที่ทอนให้มีความถี่มากขึ้น

-- กะเป็ง	-เป็ง - ทุบ
-----------	-------------

ทำนองที่ทอนให้ถี่มากขึ้นอีกชั้นหนึ่ง

-เป็ง - ทุบ

ทำนองที่ ๓

ทำนองห่าง

--- ทุบ	-- กะเป็ง
---------	-----------

ทำนองที่ทอนให้มีความถี่มากขึ้น

-- กะเป็ง

ทำนองที่ ๔

ทำนองห่าง

-- กะเป็ง

-- กะเป็ง

ทำนองที่ทอนให้มีความถี่มากขึ้น

กะเป๊ะกะเป๊ะ

กะเป๊ะกะเป๊ะ

ประการที่สอง พบว่าการตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ จะมี ส่วนนกลองที่เป็นลักษณะถาม – ตอบ กล่าวคือ ส่วนหัวของวรรคนั้นเป็นส่วนเดียวกัน หากแต่ ส่วนท้ายของทั้ง ๒ วรรคมีความแตกต่างกัน สำหรับส่วนวลักษณ์นี้ปรากฏดังนี้

ส่วนถาม

-- กะเป็ง

-เป็ง- ยุบ

ส่วนตอบ

-- กะเป็ง

-เป็ง-เป็ง

สำหรับกระสวนทำนองกลองกันยาวที่นำมาตีประกอบการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ จะ พบว่ามีอัตราส่วนที่ตีด้วยภาษาที่ว่า “เป็งยุบ” เป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับที่คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์ กล่าวไว้ว่า กลองกันยาวที่ตีประกอบการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ คนไทใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอนจะ พูดกล่าวกันว่า “กลองเป็งยุบ” นั่นเอง

๓.๔.๑.๓ ทำนองกลองกันยาวกับการฟ้อนโต

จำคม พรประสิทธิ์ อธิบายทำนองกลองกันยาวของครูสมนึก บุญหล่อ ศิลปินกลองกัน- ยาว อำเภอป่าซาง จังหวัดแม่ฮ่องสอนสาธิตการตีกลองกันยาวกับการฟ้อน โต ด้วยกระสวนกลอง ต่อไปนี้

--- เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-- กะป๊ิบ	-ป๊ิบกะป๊ิบ
----------	------------	------------	------------	------------	------------	-----------	-------------

- กะป๊ิบ -	-ป๊ิบกะป๊ิบ	-- กะป๊ิบ	-ป๊ิบกะป๊ิบ	--- เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง
------------	-------------	-----------	-------------	----------	------------	-----------	-----------

--กะเบ็ง	--กะเบ็ง	--กะเบ็ง	--กะเบ็ง	--กะเบ็ง	--กะเบ็ง	--กะเบ็ง	--กะเบ็ง
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

--กะเบ็ง	--กะเบ็ง	--กะเบ็ง	-เบ็ง-เบ็ง	-เบ็ง-เบ็ง	--กะเบ็ง	-บืบกะบืบ	-เบ็ง-เบ็ง
----------	----------	----------	------------	------------	----------	-----------	------------

--กะบืบ	-บืบกะเบ็ง	--กะบืบ	-เบ็ง-เบ็ง	--กะบืบ	-เบ็ง-เบ็ง	--กะบืบ	-เบ็ง-บืบ
---------	------------	---------	------------	---------	------------	---------	-----------

--กะบืบ	-เบ็ง-บืบ	----	-เบ็ง-บืบ	-เบ็ง-บืบ	--กะเบ็ง	---เบ็ง	---บืบ
---------	-----------	------	-----------	-----------	----------	---------	--------

(ข้าม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๑๔๒)

ข้าม พรประสิทธิ์ ยังอธิบายการดีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนโตของครูแก้ว ท้าวศิริ
คิดป็นกลองกันยาว อำเภอมะเดียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนว่ามีกระสวนทำนองดังนี้

----	---เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง	----	---เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง
------	---------	----------	------------	------	---------	----------	------------

--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง	---เบ็ง	-เบ็ง-เบ็ง	-เบ็ง-เบ็ง	-เบ็ง-เบ็ง
----------	------------	----------	------------	---------	------------	------------	------------

---เบ็ง	---เบ็ง	---เบ็ง	-เบ็ง-เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง
---------	---------	---------	------------	----------	------------	----------	------------

---เบ็ง	---เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง	---เบ็ง	---เบ็ง	---เบ็ง	---เบ็ง
---------	---------	----------	------------	---------	---------	---------	---------

---เบ็ง	---เบ็ง	-เบ็ง-เบ็ง	---เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง
---------	---------	------------	---------	----------	------------	----------	------------

---เบ็ง	-เบ็ง-เบ็ง	---เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง	---เบ็ง
---------	------------	---------	----------	------------	----------	------------	---------

---เบ็ง	-เบ็ง-บื	-เบ็ง-เบ็ง	-เบ็ง-บื	-เบ็ง-เบ็ง	---เบ็ง	---เบ็ง	--เบ็งงะ
---------	----------	------------	----------	------------	---------	---------	----------

-เบ็ง-เบ็ง	--เบ็งงะ	-เบ็ง-เบ็ง	---เบ็ง	---เบ็ง	---เบ็ง	---เบ็ง	--เบ็งงะ
------------	----------	------------	---------	---------	---------	---------	----------

-เบ็ง-เบ็ง	---เบ็ง	---บื	---เบ็ง	-เบ็ง-เบ็ง	----	---เบ็ง	---บืบ
------------	---------	-------	---------	------------	------	---------	--------

(ข้าม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๑๔๓)

นอกจากนี้ข้าคม พรประสิทธิ์ยังกล่าวถึงกระสวนทำนองกลองของครูประเสริฐ ประดิษฐ์
ที่ได้อธิบายกระสวนทำนองกลองกันยาวประกอบการฟ้อน โดดังนี้

กระสวนทำนองกลองที่ ๑

- ป๊ะกะเป๋	- ปี่ - เป๋	- ป๊ะกะเป๋	- ปี่ - เป๋	- ป๊ะกะเป๋	- ปี่ - เป๋
------------	-------------	------------	-------------	------------	-------------

กระสวนทำนองกลองที่ ๒

----	- ป๊ะกะเป๋	----	- ป๊ะกะเป๋	----	- ป๊ะกะเป๋
------	------------	------	------------	------	------------

กระสวนทำนองกลองที่ ๓

--- ขุบ	--- ขุบ	- ป๊ะกะเป๋	--- ขุบ	--- ขุบ	- ป๊ะกะเป๋
---------	---------	------------	---------	---------	------------

(ข้าคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๑๔๓)

จากกระสวนทำนองกลองกันยาวประกอบการฟ้อน โด พบว่าการใช้เสียงที่นำมาประกอบ
เป็นทำนองกลองนั้นจะใช้เสียง “เป๋” หรือ “เป็ง” มาประกอบกันมากกว่าเสียง “ปูป” หรือ เสียง
“ขุบ” ทั้งนี้ น่าจะมาจากการฟ้อนโด้มีความคึกคัก เนื่องจากการฟ้อนโด้เป็นการผสมผสานกับ
วัฒนธรรมจีนคล้ายกับการเชิดสิงโตและการฟ้อนโด้มีความกระชับ รวดเร็ว เพราะฉะนั้นการใช้
เสียง “เป๋” ซึ่งเป็นเสียงหนักจึงเป็นการกระตุ้นความรู้สึกให้ทั้งนักดนตรีและผู้ชมเกิดความ
สนุกสนาน ซึ่งตรงกับที่ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ที่อธิบายกระสวนทำนองกลองทั้ง ๓ รูปแบบที่ลง
จบเสียงสุดท้ายด้วยเสียง “เป๋” และเสียง “เป็ง” ทั้งสิ้น

สำหรับลักษณะร่วมประการหนึ่งของการทำนองกลองกันยาวที่นำมาตีประกอบการฟ้อน โด้กับ
การฟ้อนนกก็งะหล่า ผู้วิจัยพบว่ายังคงรูปแบบการทอนสำนวนกลองอยู่ ดังจะแสดงสำนวนกลอง
กันยาวของการฟ้อน โด้ให้ปรากฏดังนี้

ทำนองที่ ๑

ทำนองห่าง

----	--- เป็ง	- เป็ง - งะ	- เป็ง - เป็ง
------	----------	-------------	---------------

ทำนองที่ทอนให้มีความถี่มากขึ้น

- เป็ง - งะ	- เป็ง - เป็ง
-------------	---------------

ทำนองที่ทอนให้ถี่มากขึ้นอีกชั้นหนึ่ง

-- เป็ง	- เป็ง - เป็ง
---------	---------------

ทำนองที่ ๒

ทำนองห่าง

--- เป็ง	--- เป็ง	-เป็ง - เป็ง	--- เป็ง
----------	----------	--------------	----------

ทำนองที่ทอนให้มีความถี่มากขึ้น

-เป็ง - ะ	-เป็ง - เป็ง
-----------	--------------

ทำนองที่ ๓

ทำนองห่าง

--- เป็ง	-เป็ง - เป็ง	--- เป็ง
----------	--------------	----------

ทำนองที่ทอนให้มีความถี่มากขึ้น

-- เป็งระ	-เป็ง - เป็ง
-----------	--------------

๔.๔.๑.๔ ทำนองกลองกันยาวกับการแห่

งานปอยหลินสิบเอ็ดประจำปี ๒๕๕๒ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปรากฏกระสวน ทำนองกลองกันยาวที่ใช้ดีเพื่อรับแขก ดีประกอบการแห่ในขบวนแห่จองพารา ขบวนแห่ต้นเกี้ยว โดยผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแล้วทำการบันทึกรายละเอียดดังนี้

การควบคุมจังหวะฉาบและโหม่ง

- แห่ - วับ	- แห่ - วับ	- แห่ - วับ	- แห่ - วับ	- แห่ - วับ	- แห่ - แห่	- - - -	- แห่ - แห่
- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง

(เสียงฉาบห้องที่ ๖ - ๘ ที่มีการเน้นสี่เข้ม เป็นการตีกระทบให้เสียงดังมากกว่าปกติ)

ทำนองกลองกันยาวตัวอย่างที่ ๑

- - - -	- - - เป็ง	-- เป็งปั๊	- เป็ง - เป็ง
---------	------------	------------	---------------

ทำนองกลองกันยาวตัวอย่างที่ ๒

- - - ปั๊	- เป็ง - เป็ง	- - - ปั๊	- เป็ง - เป็ง
-----------	---------------	-----------	---------------

-- กะเป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง	-- กะเป็้ง	- เป็้ง - ฎึบ	- ฎึบกะเป็้ง
------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	------------	---------------	--------------

-- กะเป็	- ฎึบ - เป็	-- กะเป็	- ฎึบ - เป็	-- กะเป็	- ฎึบ - เป็	-- กะเป็	- ฎึบ - เป็
----------	-------------	----------	-------------	----------	-------------	----------	-------------

-- กะเป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง	-- กะเป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง
------------	-----------------	------------	-----------------

--- เป็	- เป็ - เป็้ง	--- เป็	- เป็ - เป็้ง	--- เป็	- เป็ - เป็้ง	--- เป็	- เป็ - เป็้ง
---------	---------------	---------	---------------	---------	---------------	---------	---------------

----	--- เป็	- เป็ - เป็้ง	----	--- เป็	- เป็ - เป็้ง
------	---------	---------------	------	---------	---------------

--- ยุบ	- เป็้ง - ยุบ	--- ยุบ	- เป็้ง - ยุบ
---------	---------------	---------	---------------

ลงจบ

--- ยุบ	- เป็้ง - เป็้ง	--- เป็้ง	--- ฎึบ
---------	-----------------	-----------	---------

(เด็ก ไม่มีนามสกุล, สัมภาษณ์ ๒ กันยายน ๒๕๕๒)

ทำนองตัวอย่างจากคณะกลองกันยาวสำหรับแห่คณะชานเมือง

- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

- - - ทุม	- - - ทุม	- - - ทุม	- - - ทุม	- - - ทุม	- - - ทุม	- ทุม - ทุม	- ทุม - ทุม
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------------	-------------

- - - ทุม	- - - ทุม	- ทุม - ทุม	- ทุม - ทุม	- - - ทุม	- - - ทุม	- ทุม - ทุม	- ทุม - ทุม
-----------	-----------	-------------	-------------	-----------	-----------	-------------	-------------

- - - เป็้ง	- เป็้ง - -	- เป็้ง - ทุม	- - - ทุม	- - - ทุม
-------------	-------------	---------------	-----------	-----------

- - เป็้งเป็้ง	- ทุม - เป็้ง	- - เป็้งเป็้ง	- ทุม - เป็้ง
----------------	---------------	----------------	---------------

- - - เป็้ง	- - - เป็้ง	- - - เป็้ง	- เป็้ง - ทุม
-------------	-------------	-------------	---------------

- - - เป็ง	- - - เป็ง	- - - เป็ง	- ทุม - เป็ง
------------	------------	------------	--------------

- - - เป็ง	- เป็ง - ทุม	- - - เป็ง	- - - เป็ง	- เป็ง - ทุม	- - - เป็ง
------------	--------------	------------	------------	--------------	------------

- - กะเป็	- ฎึบ - เป็	- - กะเป็	- ฎึบ - เป็	- - กะเป็	- ฎึบ - เป็	- - กะเป็	- ฎึบ - เป็
-----------	-------------	-----------	-------------	-----------	-------------	-----------	-------------

- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

- - กะเป็ง	- ฎึบ - เป็ง	- - กะเป็ง	- ฎึบ - เป็ง	- - กะเป็ง	- ฎึบ - เป็ง	- - กะเป็ง	- ฎึบ - เป็ง
------------	--------------	------------	--------------	------------	--------------	------------	--------------

ลงจบ

- - - เป็ง	- - - เป็ง	- - - เป็ง	- - - ฎึบ
------------	------------	------------	-----------

หมายเหตุ (ทุม หมายถึงการตีลงสั้น หรือกำมือทูปกลอง)

(จำทุม รักไทย, สัมภาษณ์ ๒ กันยายน ๒๕๕๒)

งานบุญแห่คันเกี้ยวมีการตีกลองกันยาวเมื่อแต่ละหมู่บ้านช่วยกันทำคันเกี้ยวเสร็จเรียบร้อยหลังจากนั้นจะตีช่วงการแห่คันเกี้ยวในตอนเย็น ทำนองกลองกันยาวต่อไปนี้เป็นการตีของคณะกลองกันยาวป้อมกรุงเจ้าราช อำเภอบุณยมา จังหวัดแม่ฮ่องสอนดังนี้

- เป็ - ยวบ	- เป็ - ยวบ	- เป็ - ยวบ	- เป็ - ยวบ	- เป็ - ยวบ	- เป็ - ยวบ	- เป็ - ยวบ	- เป็ - ยวบ
-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

- - กะเป็	- เป็ - เป็	- - กะเป็	- เป็ - เป็	- - กะเป็	- เป็ - เป็	- - กะเป็	- เป็ - เป็
-----------	-------------	-----------	-------------	-----------	-------------	-----------	-------------

- - กะเป็	- เป็ - ยวบ	- - กะเป็	- เป็ - ยวบ	- - กะเป็	- เป็ - ยวบ	- - กะเป็	- เป็ - ยวบ
-----------	-------------	-----------	-------------	-----------	-------------	-----------	-------------

- - - ยวบ	- - - ยวบ	- - - ยวบ	- - กะเป็
-----------	-----------	-----------	-----------

- - - ยวบ	- - กะเป็	- - - ยวบ	- - กะเป็
-----------	-----------	-----------	-----------

- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็	- - กะเป็
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

(หมายเหตุ ระเบียบวิธีการบรรเลงเป็นการตีวนไปมา ไม่จำกัดจำนวนเที่ยวและการเรียงชุดทำนอง)

จากตัวอย่างทำนองกลองกันยาวที่ปรากฏในการตีกับการแห่งานบุญต่างๆ มีจำนวน
กระสวนทำนองดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๑

- - - -	- - - เป็้ง	-- เป็้งปู้บ	- เป็้ง - เป็้ง
---------	-------------	--------------	-----------------

กระสวนทำนองที่ ๒

- - - ปู้บ	- เป็้ง - เป็้ง	- - - ปู้บ	- เป็้ง - เป็้ง
------------	-----------------	------------	-----------------

กระสวนทำนองที่ ๓

- - - -	- เป็้ง - ปู้บ	- เป็้ง - เป็้ง	- - - ปู้บ
---------	----------------	-----------------	------------

กระสวนทำนองที่ ๔

- - - ปู้บ	- - - กะเป็้ง	- - - ปู้บ	- - - กะเป็้ง
------------	---------------	------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๕

- - - กะเป็้ง	- - - กะเป็้ง	- - - กะเป็้ง	- - - กะเป็้ง
---------------	---------------	---------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๖

- - - ปู้บ	กะปู้บกะปู้บ	กะปู้บกะปู้บ	กะปู้บกะปู้บ
------------	--------------	--------------	--------------

กระสวนทำนองที่ ๗

- - - ปู้บ	กะปู้บกะปู้บ	- - - เป็้ง	- - - ปู้บ
------------	--------------	-------------	------------

กระสวนทำนองที่ ๘

- - - กะเป็้ง	- - - กะเป็้ง	- - - กะเป็้ง	- - - กะเป็้ง
---------------	---------------	---------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๙

- - - กะเป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง
---------------	-----------------

กระสวนทำนองที่ ๑๐

-- กะเป็้ง	- เป็้ง - ุ๊บ	- เป็้ง - เป็้ง
------------	---------------	-----------------

กระสวนทำนองที่ ๑๑

-- กะเป็้ง	- เป็้ง - ุ๊บ
------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๑๒

-- กะเป็้ง	- เป็้ง - ุ๊บ	-- กะเป็้ง
------------	---------------	------------

กระสวนทำนองที่ ๑๓

- ุ๊บกะเป็้ง	- ุ๊บกะเป็้ง	- ุ๊บกะเป็้ง	- ุ๊บกะเป็้ง
--------------	--------------	--------------	--------------

กระสวนทำนองที่ ๑๔

-- กะเป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง	- เป็้ง - เป็้ง	-- กะเป็้ง	- เป็้ง - ุ๊บ	- ุ๊บกะเป็้ง
------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	------------	---------------	--------------

กระสวนทำนองที่ ๑๕

-- กะเป็	- ุ๊บ - เป็	-- กะเป็	- ุ๊บ - เป็
----------	-------------	----------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๑๖

--- เป็	- เป็ - เป็้ง	--- เป็	- เป็ - เป็้ง
---------	---------------	---------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๑๗

--- ยวบ	- เป็้ง - ยวบ	--- ยวบ	- เป็้ง - ยวบ
---------	---------------	---------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๑๘ (การตีประกอบการกำมือทวนหน้ากลอง)

- - - ทุม	- - - ทุม	- - - ทุม	- - - ทุม
-----------	-----------	-----------	-----------

กระสวนทำนองที่ ๑๙

- - - ทุม	- - - ทุม	- ทุม - ทุม	- ทุม - ทุม
-----------	-----------	-------------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๒๐

- - - เป็้ง	- เป็้ง - -	- เป็้ง - ทุม	- - - ทุม	- - - ทุม
-------------	-------------	---------------	-----------	-----------

กระสวนทำนองที่ ๒๑

- - เป็้งเป็้ง	- ทุม - เป็้ง
----------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๒๒

- - - เป็้ง	- - - เป็้ง	- - - เป็้ง	- เป็้ง - ทุม
-------------	-------------	-------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๒๓

- - - เป็้ง	- - - เป็้ง	- - - เป็้ง	- ทุม - เป็้ง
-------------	-------------	-------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๒๔

- - - เป็้ง	- เป็้ง - ทุม	- - - เป็้ง
-------------	---------------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๒๕

- - - กะเป็้ง	- ุ๊บ - เป็้ง	- - - กะเป็้ง	- ุ๊บ - เป็้ง
---------------	---------------	---------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๒๖

- - - กะเป็	- เป็ - เป็	- - - กะเป็	- เป็ - เป็
-------------	-------------	-------------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๒๗

- - - กะเป็	- เป็ - ยุบ	- - - กะเป็	- เป็ - ยุบ
-------------	-------------	-------------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๒๘

- - - ยุบ	- - - กะเป็	- - - ยุบ	- - - กะเป็
-----------	-------------	-----------	-------------

จากการแจกแจงกลุ่มทำนองกลองกันยาวที่นำมาตีกับการแห่ในงานบุญต่างๆ พบว่ารูปแบบทำนองมีความหลากหลาย โดยเป็นการนำทำนองทั้งที่เป็นทำนองดีประกอบฟ้อนดาบ ฟ้อนนกถึงกะหล่า การฟ้อนโต มาตีสลับกันไปมา จากการศึกษพบว่าลักษณะพิเศษที่พบในการตี

ประกอบการแห่ ซึ่งไม่ปรากฏในการตีประกอบการฟ้อนอื่นๆ คือการตีลงสั้น หรือ การกำมือทุบลงหน้ากลอง เป็นเสียง “ทุม”

๓.๔.๒ รูปแบบทำนองกลองมอชิง

๓.๔.๒.๑ ทำนองกลองมอชิงกับการฟ้อนมอชิง

ทำนองกลองมอชิงกับการฟ้อนมอชิง คุณครูมานพ ประเสริฐกุล ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นผู้สาคิตทำนองกลอง สำหรับการใช่มือตีกลองมีดังนี้

หน้ากลองหน้าเล็ก ตีด้วยมือซ้าย

หน้ากลองหน้าใหญ่ ตีด้วยมือขวา

เสียงกลองมอชิงมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป โดยเสียงหลัก ๆ ที่ใช้ตีมีดังนี้

เสียงแรก เสียง “ - - ปู่เด็ก ” เป็นการตีด้วยมือซ้ายและมือขวาประกบกัน มือซ้ายที่เสียง “ปู่” มือขวาตีเสียง “เด็ก” เสียง ปู่เด็ก เป็นการตีมือซ้าย- ขวา แบบติดต่อกัน อย่างรวดเร็ว โดยเป็นการตีแบบกดมือลงไปหน้าหน้ากลองทั้ง ๒ มือ

เสียงที่สอง เสียง “ - - - เต๊อะ ” เป็นการนำมือขวาตีแบบกดมือลงที่หน้าใหญ่ของกลอง ระหว่างที่มือขวาทีกดลงที่กลางหน้ากลอง ผู้ตีต้องนำมือซ้ายกดห้ามเสียงที่หน้ากลองหน้าเล็กไว้ด้วย

เสียงที่สาม เสียง “ - - - ตึง ” เป็นการนำมือขวาที่ลงบริเวณใกล้ขอบกลอง เมื่อเอามือตีลงบนหน้ากลองแล้วให้ปล่อยมือขึ้นทันที

เสียงที่สี่ เสียง “ - - ปู่ตึง ” เป็นการตีในลักษณะเดียวกับเสียง “ - - ปู่เด็ก ” แต่มือขวาตีในลักษณะเดียวกับเสียงตึง

เสียงที่ห้า เสียง “ กะ ” เป็นการตีกดที่หน้ากลองด้วยมือซ้ายเบา ๆ โดยมักเป็นเสียงที่ประกอบกับเสียงตึง คือเสียง “ - - กะตึง ”

เสียงที่หก เสียง “ เตอ ” เป็นการใช่มือขวาตีชอยมือถี่ ๆ แบบเดียวกับการรัวลงบนหน้ากลองส่วนที่ใกล้กับขอบกลอง

สำหรับ โหม่ง (มอ) ที่นำมาตีกับกลองมอชิงจะใช้โหม่งจำนวน ๗ - ๕ โปนอกจากนี้ยังมี ฉาบ ตีกำกับจังหวะประกบกัน โดยโหม่งและฉาบมีการกำหนดเสียงดังนี้

เสียง โหม่ง โปนเล็ก กำหนดเรียกเสียง มง

เสียง โหม่ง โปนใหญ่ กำหนดเรียกเสียง หู่ย

เสียง ฉาบ เสียงที่ ๑ กำหนดเรียกเสียง ช่า หรือ เสียงแซ่

(ตีกระทบแล้วปล่อยให้เสียงเกิดการสั่นสะเทือน)

เสียงฉาบเสียงที่ ๒ กำหนดเรียกเสียง ว่าง
(การตีกระทบแล้วคมมือห้ามเสียงเล็กน้อย)

การตีโหม่ง ๑ ชุดทำนองประกอบด้วยการตีโบนเล็ก ๓ ครั้ง สลับกับโบนใหญ่ ๑ ครั้ง
โดยเสียงโหม่งกับเสียงฉาบมีการตีสลับกันดังนี้

- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	- ซ่า - หุ่ย
-----------	----------	-----------	----------	-----------	----------	-----------	--------------

การตีฉาบกับโหม่ง มีการเพิ่มพยางค์เสียงให้สูงขึ้น ได้ดังนี้

- - - ซ่า	- ซ่า - มง	- - - ซ่า	- ซ่า - มง	- - - ซ่า	- ซ่า - มง	- ซ่า - มง	- ซ่า - หุ่ย
-----------	------------	-----------	------------	-----------	------------	------------	--------------

กระสวนกลองมอชิงตีประกอบการตีฉาบและ โหม่งดังนี้

ตัวอย่างทำนองที่ ๑

-- ปู่เด็ก	- - - -	-- ปู่เด็ก	- - - -	-- ปู่เด็ก	- - - -	-- ปู่เด็ก	- - - -
- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	- ซ่า - หุ่ย

(ทำนองจากคุณครูมานพ ประเสริฐกุล)

ตัวอย่างทำนองที่ ๒

--- เตื่อะ	- - - ตึง	--- เตื่อะ	- - - ตึง	--- เตื่อะ	- - - ตึง	-- กะ ตึง	- ตึง - เคอ
- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	- ซ่า - หุ่ย

(ทำนองจากคุณครูมานพ ประเสริฐกุล)

ตัวอย่างทำนองที่ ๓

----	-ปู่เด็ก -	-- ปู่เด็ก	- - - -	-- ปู่เด็ก	-ปู่เด็ก -	-เด็ก-เด็ก	-เด็ก - -
- - - -	-ซ่า - มง	- - - ซ่า	- - - มง	- - - ซ่า	-ซ่า - มง	-ซ่า - ซ่า	-ซ่า - หุ่ย

(ทำนองจากนักดนตรีบรรเลงวันเปิดงานปอยเหลินสิบเอ็ด จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

สำหรับการตีกลองมอชิงประกอบการฟ้อนมอชิงมีระเบียบวิธีการบรรเลง โดยคุณครู
บุญพบ วัฒนวงศ์ สัตยปณิศจันท์ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอนอธิบายว่า การขึ้นต้นระหว่างกลองมอชิง
ฉาบ และ โหม่งจะต้องเรียงลำดับดังนี้

กลองมอชิง → ฉาบ → โหม่ง

กระสวนทำนองมอชิงที่ดีประกอบการฟ้อน เป็นการตีในแนวที่กำหนดให้มีความซ้ำเนียบ นาน เพื่อให้การฟ้อนรำเกิดความสวยงาม โดยทำนองที่เป็นตัวอย่างที่ ๑ เป็นการตีเสียง “ปูเต็ก” ตามด้วยเสียงฉาบ “ซ่า” และเสียงโหม่งว่า “มง” เป็นลักษณะทำนองภาพรวมดังนี้

ปูเต็ก → ซ่า → มง

การกำหนดทำนองกลองมอชิงสามารถที่จะกำหนดให้มีพยางค์เสียงถี่ขึ้น โดยให้มีเสียงหลักตกจังหวะทั้งหมดจำนวน ๓ ชุด ๆ ละ ๒ ห้อง โน้ตเพลง และมีการรวบทำนองให้ถี่ขึ้นเฉพาะ ช่วงท้ายของกลุ่มทำนองดังตัวอย่างทำนองที่ ๒ สำหรับการดำเนินทำนองตามตัวอย่างที่ ๒ จะเห็นได้ว่าเสียงสุดท้ายของห้องโน้ตเพลงที่ ๘ ได้แก่ “เสียงเตอ” เป็นลักษณะการรวมือขวา หรือมือซ้าย รวนี้วิ่งกลางหน้ากลองในลักษณะขยับข้อมือทั้งมือ โดยเป็นการรวมือขวาจนไปถึงการขึ้นต้น ทำนองอีกครั้งหนึ่งในห้องเพลงที่ ๑ หรือ ๒ ตามแต่จะกำหนดการขึ้นต้น ลักษณะนี้มีปรากฏทั้งที่ เป็นการตีกลองมอชิงประกอบการฟ้อนและการแห่ ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

นอกจากนี้การกำหนดรูปแบบทำนองของกลองมอชิงยังปรากฏลักษณะการดำเนิน ทำนองแบบ “ลักจังหวะ” ด้วย ดังตัวอย่างทำนองที่ ๓ จะเห็นได้ว่าการลักจังหวะ ๔ ตำแหน่งดังนี้

ห้องเพลงที่ ๒   ลักจังหวะภายในห้องเพลง
 ห้องที่ ๓ - ๔   ลักจังหวะระหว่างห้องเพลง
 ห้องที่ ๖   ลักจังหวะภายในห้องเพลง
 ห้องที่ ๗   ลักจังหวะภายในห้องเพลง

๓.๔.๒.๒ ทำนองกลองมอชิงกับการแห่

ทำนองกลองมอชิงประกอบการตีแห่ มีปรากฏดังนี้

ตัวอย่างทำนองที่ ๑

- - -	- - กะตึง	- - - เตื่อะ	- - - ตึง	- เตื่อะ - -	- เตื่อะ-เตื่อะ	- - - ตึง	- ตึง - เตอ
- - -	- - - ซ่า	- - - วิบ	- - - ซ่า	- วิบ - -	- ซ่า - ซ่า	- - - ซ่า	- ซ่า - ซ่า
- - -	- - - มง	- - -	- - - มง	- - -	- - - มง	- - -	- - - หุ่ย

การผสมผสานทำนองและจังหวะระหว่างกลองมอชิงกับฉาบของทำนองที่ ๑ พบว่า ลักษณะทำนองคล้ายกับทำนองการฟ้อนเล็บ โดยจะยกทำนองฟ้อนเล็บมาแสดงให้ปรากฏดังนี้

- - - -	- - - มง	- - - แชะ	- - - มง	- แชะ - -	- แชะ - มง	- - - ตุ่ม	- ตุ่ม - มง
---------	----------	-----------	----------	-----------	------------	------------	-------------

การดำเนินทำนองตัวอย่างที่ ๑ นี้ พบว่าการดำเนินทำนองระหว่างกลองมอชิงกับฉาบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่าฉาบจะตีเป็นทำนองเดียวกับทำนองกลองมอชิงนั่นเอง สำหรับเสียง เตอ หรือเสียงสุดท้ายของชุดทำนอง ผู้ตีกลองจะใช้มือขวาตีรัวถี่ ๆ ลากเสียงยาวไปกับฉาบ ส่วนการตีโหม่งมีการตีรูปแบบตายตัวด้วยการตีเสียงมงจำนวน ๑ ครั้งประกอบการตีเสียงหุ่ย ๑ ครั้งถือเป็น ๑ ชุดทำนอง

ตัวอย่างทำนองที่ ๒

- - - -	- - กะตึง	- - - เตื่อะ	- - กะตึง	- เตื่อะ - -	- เตื่อะ-เตื่อะ	กะเตื่อะ-ตึง	- ตึก ตึก เตอ
- - - -	- - - ซ่า	- - - วั๊บ	- - - ซ่า	- วั๊บ - -	- ซ่า - ซ่า	- - - ซ่า	- ซ่า - ซ่า
- - - -	- - - มง	- - - -	- - - มง	- - - -	- - - มง	- - - -	- - - หุ่ย

การดำเนินทำนองระหว่างกลองมอชิงกับการตีฉาบและโหม่งของทำนองที่ ๒ พบว่ามี การเพิ่มการตีของมือซ้ายเข้าไปในห้องเพลงที่ ๒ ห้องที่ ๔ และห้องที่ ๗ โดยนำมาวางเป็นพยางค์เสียงแรกของแต่ละห้อง ทั้งนี้เมื่อเพิ่มพยางค์เสียงแล้วทำให้ทำนองกลองมอชิงมีความถี่มากขึ้น และให้เสียงตึง หรือ เสียงเตื่อะ ที่ตามเสียง กะ มานั้น ปรากฏการเน้นเสียงให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างทำนองที่ ๓

- - - -	- - กะตึง	- - - เตื่อะ	- - กะตึง	- - - -	- เตื่อะ-ตึง	- - - เตื่อะ	- กะ - เตอ
- - - -	- - - -	- - - ซ่า	- - - -	- ซ่า - -	- ซ่า - -	- - - ซ่า	- ซ่า - -
- - - -	- - - มง	- - - -	- - - มง	- - - -	- - - มง	- - - -	- - - หุ่ย

การดำเนินทำนองระหว่างกลองมอชิงกับการตีฉาบและโหม่งของทำนองที่ ๓ พบว่ามี การวางทำนองกลองในลักษณะห่าง ๆ หรือจาว ๆ หากแต่มีการเว้นเสียง “เตื่อะ” ในห้องที่ ๕ หลังจากนั้นเป็นการรวบมือกลองในห้องที่ ๖ แทน ลักษณะเช่นนี้ทำให้การตีกลองเกิดความน่าสนใจมากขึ้น เพราะเป็นการหยุดความรู้สึกของผู้ฟัง ซึ่งแทนที่จะมีเสียงเตื่อะในห้องที่ ๕ กลับไม่

มี แล้วไปรวบอยู่กับพยางค์เสียงในห้องที่ ๖ แทน ลักษณะเช่นนี้สร้างความโดดเด่นของท่านองให้เกิดขึ้นนั่นเอง

ตัวอย่างท่านองที่ ๔

- - - -	- - - -	-เตอะกะเตอะ	-เตอะกะตัง	- - - -	กะเตอะ-ตัง	- - - เตอะ	-เตอะ-เตอ
- - - -	- - - -	- - - ช่า	- - - -	-ช่า - -	-ช่า - -	- - - ช่า	-ช่า - -
- - - -	- - - มง	- - - -	- - - มง	- - - -	- - - มง	- - - -	- - - หุ่ย

การดำเนินท่านองระหว่างกลองมอชิงกับการตีฉาบและโหม่งของท่านองที่ ๔ พบว่ามีลักษณะคล้ายกับการตีกลองตัวอย่างท่านองที่ ๓ ในเรื่องของ “การรวบท่านอง” เพื่อให้เกิดลักษณะโดดเด่น โดยตัวอย่างท่านองที่ ๔ มีการกำหนดตำแหน่งในห้องที่ ๑ - ๒ โดยปกติแล้วท่านองกลองมอชิงจะเริ่มท้ายห้องที่ ๒ หากแต่ตัวอย่างท่านองนี้เป็นการหยุดท่านองที่ควรจะขึ้นต้นไว้แล้วนำพยางค์เสียงนั้นไปรวบติดไว้กับพยางค์เสียงห้องที่ ๓ - ๔ แทน ทำให้ท่านองมีความโดดเด่น สร้างความคลี่คลายรูปแบบหนึ่ง

เป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้เม็ดพรายในการตีกลองมอชิงลักษณะการรัวมือลงบนหน้ากลองที่กำหนดให้เป็นเสียง เตอ นั้น มักกำหนดให้รัวที่เสียงสุดท้ายของชุดท่านองคือเสียงสุดท้ายของห้องที่ ๘ และเป็นเม็ดพรายที่นักตีกลองปฏิบัติกันเกือบทุกคณะ อาจกล่าวได้ว่าการใช้เม็ดพรายที่แตกต่างไปจากส่วนอื่นๆ และกระทำเพียงครั้งเดียว ซึ่งในที่นี้หมายถึงการตีเสียง เตอ มักจะกำหนดในช่วงของการจบ เพื่อเป็นการคลี่คลายรูปแบบของท่านองเพลง

ตัวอย่างท่านองที่ ๕

- เต็ก - -	- เต็ก - -	- - - เต็ก	-เต็ก - -	- เต็ก - -	- เต็ก - -	- - - เต็ก	-เต็ก - -
- ช่า - -	- ช่า - -	- - - ช่า	-ช่า - -	- ช่า - -	- ช่า - -	- - - ช่า	-ช่า - -
- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง	- - - มง

ตัวอย่างท่านองที่ ๕ ซึ่งปรากฏลักษณะการตีกระสวนท่านองเช่นนี้ในขบวนแห่ปอยสัง-
ลอง โดยเป็นนักตีกลองหญิง พบว่ามีการใช้เสียง “เต็ก” คือการกดมมือเบา ๆ ลงใกล้ขอบ
กลอง แล้วกำหนดท่านองกลองให้ชอยถี่มากกว่าตัวอย่างท่านองอื่นๆ นอกจากนี้ยังเป็นการตีสลับ
กับเสียงโหม่งไปตลอดทุกห้อง โน้ต ภาพรวมของท่านองอาจแสดงได้ด้วยตารางต่อไปนี้

-เต็ก - มง	-เต็ก - มง	- - - เต็ก	-เต็ก - มง	-เต็ก - มง	-เต็ก - มง	- - - เต็ก	-เต็ก - มง
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

จากการแจกแจงข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยทำการสรุปลักษณะเฉพาะของการตีกลองมอชิง ประกอบการแห่งดังนี้

ประการแรก การดำเนินทำนองระหว่างกลองมอชิงกับฉาบจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือฉาบจะตีเป็นทำนองเดียวกับทำนองกลองมอชิง

ประการที่สอง การตีโหม่งมีการตีรูปแบบตายตัวด้วยการตีเสียงมง ๓ ครั้ง ประกอบการตีเสียงหุ่ย ๑ ครั้งถือเป็น ๑ ชุดทำนอง

ประการที่สาม การกำหนดทำนองกลองมอชิงจะเป็นลักษณะ ๔ กลุ่มทำนองย่อย โดย ๒ กลุ่มทำนองแรกมีการกำหนดทำนองกลองลักษณะเดียวกัน แต่เป็นทำนองที่จังหวะตกลงตัว ๑ ชุด และเป็นทำนองที่มีการลักจังหวะ ๑ ชุด ส่วนทำนอง ๒ ทำนองหลังมีการกำหนดทำนองให้มีจังหวะตกลงตัวทั้ง ๒ ชุดทำนอง ประกอบการร่วมมือ ๆ ของเสียงสุดท้ายของกลุ่มทำนองที่ ๔

ประการที่สี่ การดำเนินทำนองกลองมอชิงประกอบการแห่มีการเว้นทำนองแล้วทำการรวบทำนองไปอยู่ในห้องถัดไป สร้างทำนองกลองมอชิงให้เกิดความโดดเด่น โดยการเว้นทำนองมีปรากฏในช่วงต้นของชุดทำนองได้แก่ห้องที่ ๑ - ๒ และช่วงกลางของชุดทำนองได้แก่ห้องที่ ๕

๓.๔.๓ รูปแบบทำนองดนตรีจำัดไต

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามจังหวัดแม่ฮ่องสอนในงานปอยส่างลองวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๕๓ วงดนตรีของครูผู้สืบทอดเพลงพื้นบ้านไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน บรรเลงทำนองเพลงดังที่ผู้วิจัยทำการบันทึกต่อไปนี้

๑. เพลงคอเหย่ห่วน (เพลงไหว้ครู เพลงที่ ๑)
๒. เพลงคอใหม่จูน (เพลงไหว้ครู เพลงที่ ๒)
๓. เพลงหม่องส่วยยี
๔. เพลงรำไต (เพลงชุด ๓ เพลง)
  - เพลงม่วยโล้วโล้ว
  - เพลงจู้ม่วย
  - เพลงขยาด่านโจง
๕. เพลงคำห่านหะไน
๖. เพลงชุด ๓ เพลง
  - เพลงมูหน่องมอ
  - เพลงต้องเวดุมเมียะ

- เพลงส่วยจีโฮ่ยว

ดังรายละเอียดทำนองและการวิเคราะห์รูปแบบทำนองต่อไปนี้

ทำนองเพลงตอเหย่ห้วน (เพลงไหว้ครูเพลงที่ ๑)

เพลงตอเหย่ห้วน ถือเป็นบทเพลงไหว้ครู โดยจะบรรเลงเป็นลำดับแรกของการบรรเลงดนตรีจำไต สำหรับการเรียกชื่อเพลงมีความหลากหลาย สุวัฒน์ ไม้โรยรส อธิบายว่า เมื่อครั้งสืบทอดบทเพลงนี้จากครูทองคำ โอง โกลา ศิลปินไทใหญ่อาวุโส ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว ท่านเรียกชื่อเพลงนี้ว่า ตอเหย่ห้วน (สุวัฒน์ ไม้โรยรส, สัมภาษณ์ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๔) สำหรับทำนองเพลงนี้ประกอบด้วยกัน ๕ ท่อนดังนี้

ท่อน ๑

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - - ท	- ค - ร	- ค - ร	- ค - ท	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ซ - ล	- ซ - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ซ - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ฟ	- ม - ท	- ร - ค	- ซ - ล	- ซ - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ซ - ล	- ค - ร	- ม - ร	- ค - ร	- ซ - ล	- ซ - ล	- ซ - ล	- ซ - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ซ - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ฟ	- ม - ท	- ร - ค	- ซ - ล	- ซ - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- ซ - ล	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ร	- ท - ล	- ซ - ซ	-- ทลซ	- ล - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	--------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ท - ล	- ซ - ค	- ซ - ค	- ร - ม	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- ค - ค	- ค - ค	- ซ - ล	- ซ - ล	- ล - ท	- ล - ค	- ค - ร	- ค - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- ค - ร	- ค - ท	- ล - ล	- ซ - ม	- ท - ล	- ซ - ค	- ค - ค	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

- ฟ - ม	- ค - ร	- ม - ร	- ล - ค	- ท - ล	- ซ - ซ	-- ทลซ	- ล - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	--------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

- ค - ค	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ม	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ค - ร	- ม - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

- ชู - ลู	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ร	- ท - ลู	- ชู - ชู	-- ทูลูชู	- ลู - ค
-----------	---------	---------	---------	----------	-----------	-----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

- ท - ลู	- ชู - ค	- ชู - ค	- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ค
----------	----------	----------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

- ค - ค	- ค - ค	- ช - ล	- ช - ล	- ล - ท	- ล - ค	- ค - ร	- ค - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๔

- ค - ร	- ค - ท	- ล - ล	- ช - ม	- ท - ล	- ช - ค	- ค - ค	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๕

- ฟ - ม	- ค - ร	- ม - ร	- ล - ค	- ท - ลู	- ชู - ชู	-- ทูลูชู	- ลู - ค
---------	---------	---------	---------	----------	-----------	-----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๖

- ค - ค	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ท่อนนี้ไม่กลับต้น

การดำเนินทำนองเพลงคอเหย่ห้วนท่อน ๑ ประกอบด้วยกัน ๑๖ บรรทัดโน้ต อันดับแรก เมื่อพิจารณาการใช้เสียงที่นำมาประกอบเป็นทำนองเพลงพบว่าเป็นการใช้เสียงครบทั้ง ๗ เสียงมาเรียงร้อยติดต่อกันเป็นทำนองเพลงโดยไม่สามารถแจกแจงลักษณะกลุ่มเสียงปี่จุมูลได้ ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนตั้งแต่การเริ่มต้นทำนองเพลงในบรรทัดที่ ๑ ดังนี้

- - - ท	- ค - ร	- ค - ร	- ค - ท	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ช - ล	- ช - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

นอกจากทำนองบรรทัดที่ ๑ ที่ได้ทำการแสดงให้ปรากฏถึงการกำหนดเสียงทั้ง ๗ เสียงแล้ว เมื่อทำการพิจารณาทำนองบรรทัดอื่นๆ ก็ปรากฏเช่นเดียวกัน โดยจะได้ยกตัวอย่างทำนองบรรทัดที่ ๒ แสดงอีกครั้งหนึ่ง

- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ฟ	- ม - ท	- ร - ค	- ชู - ลู	- ชู - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	-----------	----------

จากการพิจารณาทำนองเพลงคอเหย่ห้วนท่อน ๑ พบว่าการดำเนินทำนองมีการกำหนดแบบแผนท่วงทำนองในลักษณะที่เรียกว่า “การซ้ำท้าย” โดยปรากฏในการดำเนินทำนอง ๔ บรรทัดแรก กล่าวคือการดำเนินทำนองบรรทัดที่ ๑ และ ๓ เป็นทำนองแตกต่างกัน แต่การดำเนินทำนองบรรทัดที่ ๒ และ ๔ เป็นการดำเนินทำนองอย่างเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวทำให้การดำเนินทำนองมีความอัตราส่วนที่ลงตัว มีการกำหนดน้ำหนักทำนองเท่ากัน ลักษณะดังกล่าวนี้ไปพ้องกับการกำหนดแบบ

แผนท่วงทำนองของเพลงแขกบรเทศ อัตราสองชั้นของไทย ที่มีการเปลี่ยนทำนองในรูปแบบเดียวกัน ผู้วิจัยจะได้แสดงรายละเอียดของทำนองเพลงดังกล่าวต่อไปนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - ท	- ค - ร	- ค - ร	- ค - ท	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ช - ล	- ช - ฟ
-------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ฟ	- ม - ท	- ร - ค	- ช - ล	- ช - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ช - ล	- ค - ร	- ม - ร	- ค - ร	- ช - ล	- ช - ล	- ช - ล	- ช - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ฟ	- ม - ท	- ร - ค	- ช - ล	- ช - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

นอกจากนี้การดำเนินทำนองยังมีการซ้ำทำนองกลุ่มใหญ่ภายในท่อน หลังจากนั้นเป็นการดำเนินทำนองไปที่ท่อน ๒ โดยไม่มีการกลับต้นอีกครั้งหนึ่ง นับเป็นการดำเนินทำนองที่มีลักษณะเฉพาะประการหนึ่ง ลักษณะการซ้ำท้ายของทำนองเพลงปรากฏดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๕ - ๑๐   ซ้ำกับ   ทำนองบรรทัดที่ ๑๑ - ๑๖

สำหรับรูปแบบการดำเนินทำนองเพลงต่อเหย่ห้วน ผู้วิจัยพบลักษณะเฉพาะที่สำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ “การซ้ำเสียงภายในวรรคย่อย” โดยลักษณะนี้ปรากฏอยู่เกือบทุกวรรคเพลง สำหรับลักษณะการซ้ำเสียงเช่นนี้ปกติแล้ว การดำเนินเพลงไทยจะพบในทำนองเพลงที่เป็นอัตราสามชั้น ซึ่งจะเป็นการซ้ำเสียงเดียวกันเพื่อไปสู่เสียงลูกตกลูกตกหนึ่ง เพราะฉะนั้นหากทำนองเพลงรูปแบบนี้ไปปรากฏในบทเพลงอัตราสองชั้น จะเรียกกันว่า “สองชั้นฉาย” คือฉายรูปของลักษณะทำนองอัตราสามชั้น สำหรับการดำเนินทำนองของเพลงไทใหญ่ ซึ่งมีอัตราจังหวะเนิบนาบอย่างเพลงอัตราสองชั้น แต่การดำเนินทำนองกลับปรากฏการซ้ำเสียง เสมือนจะเป็นการฉายรูปทำนองเพลงเช่นเดียวกัน ในที่นี้ผู้วิจัยจึงสรุปผลโดยใช้คำว่า “การซ้ำเสียงภายในวรรคย่อย” ผู้วิจัยจะได้ทำการแจกแจงรายละเอียดทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑ - ๑๐ เท่านั้น เนื่องจากทำนองบรรทัดที่ ๑๑ - ๑๖ เป็นการซ้ำทำนองเช่นเดียวกับบรรทัดที่ ๕ - ๑๐ รายละเอียดมีดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - - ท	- ค - ร	- ค - ร	- ค - ท	- ม - ฟ	- ม (ฟ)	- ช - ล	- ช (ฟ)
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ฟ	- ม - ท	- ร (ค)	- ช - ล	- ช (ค)
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ช - ล	- ค (ร)	- ม - ร	- ค (ร)	- ช - ล	- ช - ล	- ช - ล	- ช - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ฟ	- ม - ท	- ร (ค)	- ช - ล	- ช (ค)
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- ช - ล	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ร	- ท - ล	- ช - ช	-- ทลช	- ล - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	--------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ท - ล	- ช - ค	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- ค - ค	- ค - ค	- ช - ล	- ช (ล)	- ล - ท	- ล - ค	- ค - ร	- ค (ล)
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- ค - ร	- ค (ท)	- ล - ล	- ช (ม)	- ท - ล	- ช - ค	- ค - ค	- ร (ม)
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

- ฟ - ม	- ค - ร	- ม - ร	- ล (ค)	- ท - ล	- ช - ช	-- ทลช	- ล - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	--------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

- ค - ค	- ร (ม)	- ฟ - ม	- ร (ม)	- ช - ฟ	- ม - ร	- ค - ร	- ม - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากรายละเอียดข้างต้น ปรากฏลักษณะการซ้ำเสียงในวรรคย่อยดังนี้

ตำแหน่งที่ ๑	บรรทัดที่ ๑	เสียงฟาห้องที่ ๖	ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๒	บรรทัดที่ ๒	เสียงโดห้องที่ ๖	ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๓	บรรทัดที่ ๓	เสียงเรห้องที่ ๒	ซ้ำกับห้องที่ ๔
ตำแหน่งที่ ๔	บรรทัดที่ ๔	เสียงโดห้องที่ ๖	ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๕	บรรทัดที่ ๖	เสียงลาห้องที่ ๔	ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๖	บรรทัดที่ ๘	เสียงมีห้องที่ ๔	ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๗	บรรทัดที่ ๙	เสียงโดห้องที่ ๔	ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๘	บรรทัดที่ ๑๐	เสียงมีห้องที่ ๒	ซ้ำกับห้องที่ ๔

ลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งของทำนองเพลงตอเหย่ห่วน ท่อน ๑ ผู้วิจัยพบว่า การกำหนดเสียงของลูกตกของแต่ละบรรทัดโน้ตนั้น ปรากฏว่ามีการกำหนดเสียงลูกตกเป็น “เสียงโด” ซึ่งเป็นเสียงเริ่มต้นจำนวนมากที่สุด ลักษณะดังกล่าวทำให้ทำนองเพลงเกิดการจบที่มีความสมบูรณ์ เกิดการคลี่คลาย รายละเอียดเสียงลูกตกของทำนองท่อน ๑ ทั้ง ๑๖ บรรทัด มีรายละเอียดดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑	ลูกตกเสียงฟา
ทำนองบรรทัดที่ ๒	ลูกตกเสียงโด
ทำนองบรรทัดที่ ๓	ลูกตกเสียงฟา
ทำนองบรรทัดที่ ๔	ลูกตกเสียงโด
ทำนองบรรทัดที่ ๕	ลูกตกเสียงโด
ทำนองบรรทัดที่ ๖	ลูกตกเสียงโด
ทำนองบรรทัดที่ ๗	ลูกตกเสียงลา
ทำนองบรรทัดที่ ๘	ลูกตกเสียงมี
ทำนองบรรทัดที่ ๙	ลูกตกเสียงโด
ทำนองบรรทัดที่ ๑๐	ลูกตกเสียงโด
ทำนองบรรทัดที่ ๑๑	ลูกตกเสียงโด
ทำนองบรรทัดที่ ๑๒	ลูกตกเสียงโด
ทำนองบรรทัดที่ ๑๓	ลูกตกเสียงลา
ทำนองบรรทัดที่ ๑๔	ลูกตกเสียงมี
ทำนองบรรทัดที่ ๑๕	ลูกตกเสียงโด
ทำนองบรรทัดที่ ๑๖	ลูกตกเสียงโด

จากเสียงลูกตกทั้ง ๑๖ เสียงพบว่ามีการกำหนดลูกตก “เสียงโด” จำนวน ๑๐ ครั้ง กำหนดลูกตก “เสียงฟา” จำนวน ๒ ครั้ง กำหนดลูกตก “เสียงลา” จำนวน ๒ ครั้ง กำหนดลูกตก “เสียงมี” จำนวน ๒ ครั้ง เมื่อคิดอัตราส่วนเป็นร้อยละพบรายละเอียดดังนี้

ลูกตกเสียงโด คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕

ลูกตกเสียงฟา คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕

ลูกตกเสียงลา คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕

ลูกตกเสียงมี คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕

สำหรับการดำเนินทำนองพบว่า เพลงต่อเหย่ห้วนท่อน ๑ เป็นการดำเนินทำนองแบบ ๒ พยางค์เสียงต่อ ๑ ห้องโน้ตเพลง และไม่มีการแปรทำนองในรูปแบบการเก็บ ๔ พยางค์ มีการเพิ่มพยางค์เสียงสอดแทรกเข้าไปในทำนองเพลงบางช่วงเท่านั้น โดยทุกเครื่องดนตรีจะบรรเลงทำนองอย่างเดียวกันเป็นส่วนใหญ่

ท่อน ๒

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- ร - ทุ	- ค - ลุ	- ทุ - ลุ	- ซุ - ค	- ทุ - ลุ	- ซุ - ค	- ค - ค	- ร - ม
----------	----------	-----------	----------	-----------	----------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

--- ซ	--- ล	--- ริ	--- คิ	- ล - ล	- ซ - ม	- ซ - ม	- ร - ค
-------	-------	--------	--------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ร - ทุ	- ค - ลุ	- ทุ - ลุ	- ซุ - ค	- ทุ - ลุ	- ซุ - ค	- ค - ค	- ร - ม
----------	----------	-----------	----------	-----------	----------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

--- ซ	--- ล	--- ร	--- ค	- ล - ล	- ซ - ม	- ซ - ม	- ร - ค
-------	-------	-------	-------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- ร - ทุ	- ค - ลุ	- ทุ - ลุ	- ซุ - ค	- ทุ - ลุ	- ซุ - ค	- ค - ค	- ร - ม
----------	----------	-----------	----------	-----------	----------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

--- ซ	--- ล	--- ริ	--- คิ	- ล - ล	- ซ - ม	- ซ - ม	- ร - ค
-------	-------	--------	--------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- ค - ค	--- ร	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ค
---------	-------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- ทุ - ลุ	- ม - ร	- ค - ทุ	- ซุ - ลุ	- ค - ม	- ซุ - ลุ	- ซุ - ลุ	- ค - -
-----------	---------	----------	-----------	---------	-----------	-----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

- ทู - มุ	- ลุ - ลุ	- มุ - ลุ	- ม - -	- ทู - ลุ	- ซุ - ค	- ค - ร	- ม - -
-----------	-----------	-----------	---------	-----------	----------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

- ร - ร	- ม - ร	- ค - ทู	- ซุ - ทู	- คิ - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- ร - ค
---------	---------	----------	-----------	----------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

----	--- ซ	- ล - ซ	- ฟ - ม	- ร - ค	- ทู - ม	- ค ร ม	- ฟ - ซ
------	-------	---------	---------	---------	----------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

- คิ - ล	- ซ - ฟ	- ค - ฟ	- ซ - ล	- คิ - ริ	- มิ - ริ	- คิ - ล	- ซ - ฟ
----------	---------	---------	---------	-----------	-----------	----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

----	--- ล	----	--- ฟ	----	--- ซ	--- ล	----
------	-------	------	-------	------	-------	-------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๔

--- ค	--- ร	--- ฟ	--- ม	- ร - ร	- ค - ล	- ค - ล	- ซ - ฟ
-------	-------	-------	-------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๕

- ฟ - ฟ	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ริ	- ริ - มิ	- คิ - ริ	--- ซิ	--- มิ
---------	---------	---------	----------	-----------	-----------	--------	--------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๖

- ฟิ - มิ	- ฟิ - ซิ	- ริ - มิ	- ริ - มิ	- ฟิ - มิ	- ฟิ - ซิ	- ริ - มิ	- ริ - ซ
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๗

----	--- ล	- ท - ล	- ซ - ริ	- ริ - มิ	- คิ - ริ	--- ซิ	--- มิ
------	-------	---------	----------	-----------	-----------	--------	--------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๘

- ซิ - มิ	- ซิ - ริ	- มิ - ริ	- คิ - ล	- ซ - คิ	- ริ - มิ	- ซิ - มิ	- ริ - คิ
-----------	-----------	-----------	----------	----------	-----------	-----------	-----------

ท่อนนี้กลับคืนที่บรรทัดที่ ๓

การดำเนินทำนองเพลงต่อเหย่ห้วน ท่อน ๒ เมื่อทำการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบลักษณะร่วมกับ
ท่อน ๑ จำนวน ๓ ประการ

ประการแรก การกำหนดเสียงใช้ ๗ เสียงร่วมดำเนินทำนอง

ประการที่สอง พบการซ้ำเสียงในวรรคย่อย

ประการที่สาม พบว่าการกำหนดเสียงถูกต้อง ยังคง “เสียง โค” มากที่สุด

สำหรับลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากท่อน ๑ จำนวน ๔ ประการ

ประการแรก พบลักษณะการกำหนดแบบแผนท่วงทำนอง “ซ้ำหัว เปลี่ยนท้าย”

สำหรับท่อน ๑ เป็นลักษณะ “เปลี่ยนหัว ซ้ำท้าย” ซึ่งเป็นลักษณะตรงข้ามกัน

ประการที่สอง พบการซ้ำทำนองเดียวกันจำนวน ๓ ครั้ง

ประการที่สาม พบลักษณะการดำเนินทำนองแบบ “ลักจังหวะ”

ประการสุดท้าย พบการดำเนินทำนองลักษณะ “ถาม-ตอบ”

โดยทั้งหมดมีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก การกำหนดเสียงใช้ ๗ เสียงร่วมดำเนินทำนอง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างทำนองจากบรรทัดที่ ๑ - ๒ และบรรทัดที่ ๗ - ๘ เนื่องจากทำนองบรรทัดที่ ๓ - ๖ เป็นการซ้ำทำนองกับทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๒ ดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- ร - ทุ	- ค - ฏ	- ทุ - ฏ	- ชุ - ค	- ทุ - ฏ	- ชุ - ค	- ค - ค	- ร - ม
----------	---------	----------	----------	----------	----------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

--- ช	--- ฏ	--- รั	--- ค	- ฏ - ฏ	- ชุ - ม	- ชุ - ม	- ร - ค
-------	-------	--------	-------	---------	----------	----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- ค - ค	--- ร	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ชุ - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ค
---------	-------	---------	---------	----------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- ทุ - ฏ	- ม - ร	- ค - ทุ	- ชุ - ฏ	- ค - ม	- ชุ - ฏ	- ชุ - ฏ	- ค - -
----------	---------	----------	----------	---------	----------	----------	---------

จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างทำนองที่ปรากฏในท่อน ๒ มีการนำเสียงทั้ง ๗ เสียงมาเรียงร้อยติดต่อกันเป็นทำนองทั้งท่อน

ประการที่สอง การดำเนินทำนองท่อน ๒ พบว่ามีการ “ซ้ำเสียงในวรรคย่อย” อยู่เป็นจำนวนมากเช่นเดียวกับทำนองท่อน ๑ รายละเอียดมีดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- ร - ทุ	- ค - ฏ	- ทุ - ฏ	- ชุ - ค	- ทุ - ฏ	- ชุ - ค	- ค - ค	- ร - ม
----------	---------	----------	----------	----------	----------	---------	---------

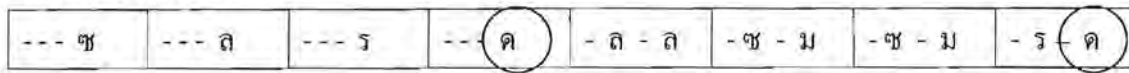
ทำนองบรรทัดที่ ๒

--- ช	--- ฏ	--- รั	-- ค	- ฏ - ฏ	- ชุ - ม	- ชุ - ม	- ร - ค
-------	-------	--------	------	---------	----------	----------	---------

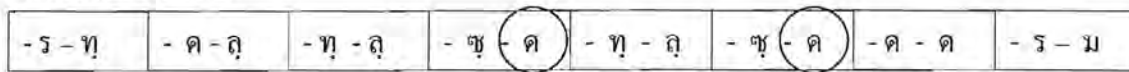
ทำนองบรรทัดที่ ๓

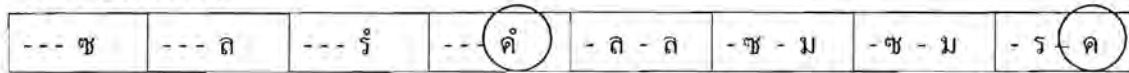
ทำนองบรรทัดที่ ๔

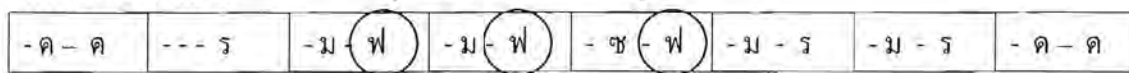
ทำนองบรรทัดที่ ๕

ทำนองบรรทัดที่ ๖

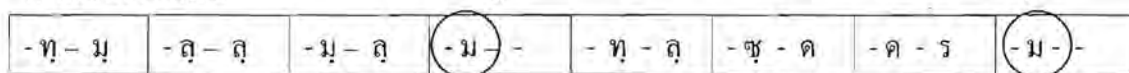
ทำนองบรรทัดที่ ๗

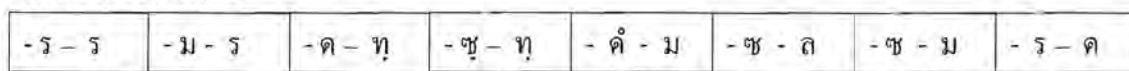
ทำนองบรรทัดที่ ๘

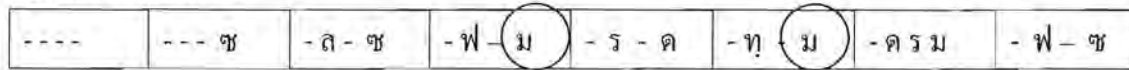
ทำนองบรรทัดที่ ๙

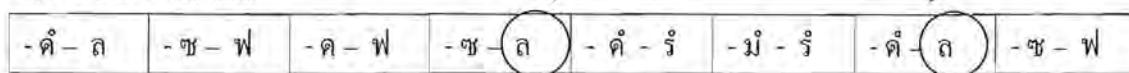
ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

---	ล	---	ฟ	---	ซ	ล	---
-----	---	-----	---	-----	---	---	-----

ทำนองบรรทัดที่ ๑๔

ค	ร	ฟ	ม	ร-ร	ค-ล	ค-ล	ซ-ฟ
---	---	---	---	-----	-----	-----	-----

ทำนองบรรทัดที่ ๑๕

ฟ-ฟ	ซ-ล	ท-ล	ซ-ริ	ริ-ม	ค-ริ	ซ	ม
-----	-----	-----	------	------	------	---	---

←————→

ทำนองบรรทัดที่ ๑๖

ฟ-ม	ฟ-ซ	ริ-ม	ริ-ม	ฟ-ม	ฟ-ซ	ริ-ม	ริ-ซ
-----	-----	------	------	-----	-----	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๗

---	ล	ท-ล	ซ-ริ	ริ-ม	ค-ริ	ซ	ม
-----	---	-----	------	------	------	---	---

ทำนองบรรทัดที่ ๑๘

ซ-ม	ซ-ริ	ม-ริ	ค-ล	ซ-ค	ริ-ม	ซ-ม	ริ-ค
-----	------	------	-----	-----	------	-----	------

จากรายละเอียดข้างต้น ปรากฏลักษณะการซ้ำเสียงในวรรคย่อยดังนี้

ตำแหน่งที่ ๑	บรรทัดที่ ๑	เสียงโดห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๖
ตำแหน่งที่ ๒	บรรทัดที่ ๒	เสียงโดห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๓	บรรทัดที่ ๓	เสียงโดห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๖
ตำแหน่งที่ ๔	บรรทัดที่ ๔	เสียงโดห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๕	บรรทัดที่ ๕	เสียงโดห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๖
ตำแหน่งที่ ๖	บรรทัดที่ ๖	เสียงโดห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๗	บรรทัดที่ ๗	เสียงฟาห้องที่ ๓ ซ้ำกับห้องที่ ๔ และ ๕
ตำแหน่งที่ ๘	บรรทัดที่ ๘	เสียงลาห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๖
ตำแหน่งที่ ๙	บรรทัดที่ ๙	เสียงมีห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๘
ตำแหน่งที่ ๑๐	บรรทัดที่ ๑๐	เสียงมีห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๖
ตำแหน่งที่ ๑๑	บรรทัดที่ ๑๒	เสียงลาห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๗
ตำแหน่งที่ ๑๒	บรรทัดที่ ๑๕	เสียงเรห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๖

ตำแหน่งที่ ๑๓ บรรทัดที่ ๑๗ เสียงรห้องที่ ๔ ซ้ำกับห้องที่ ๖

ประการที่สาม ลักษณะจากเสียงลูกตกทั้ง ๑๘ เสียงพบที่มีการกำหนดลูกตก “เสียงโค” มากที่สุดเช่นเดียวกับท่อน ๑ เมื่อคิดอัตราส่วนเป็นร้อยละพบรายละเอียดดังนี้

ลูกตกเสียง โค	คิดเป็นร้อยละ	๓๘.๘
ลูกตกเสียงมี	คิดเป็นร้อยละ	๓๓.๓
ลูกตกเสียงฟา	คิดเป็นร้อยละ	๑๑.๑
ลูกตกเสียงซอต	คิดเป็นร้อยละ	๑๑.๑
ลูกตกเสียงลา	คิดเป็นร้อยละ	๕.๕

สำหรับลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากท่อน ๑ ประการแรกพบลักษณะการกำหนดแบบ-แผนท่วงทำนอง “ซ้ำหัว เปลี่ยนท้าย” สำหรับท่อน ๑ เป็นลักษณะ “เปลี่ยนหัว ซ้ำท้าย” ซึ่งเป็นลักษณะตรงข้ามกันดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑๕

- ฟ - ฟ	- ซ - ต	- ท - ต	- ซ - ริ	- ริ - มี	- คี - ริ	- - - ซี่	- - - มี
---------	---------	---------	----------	-----------	-----------	-----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๖

- ฟ - มี	- ฟ - ซี่	- ริ - มี	- ริ - มี	- ฟ - มี	- ฟ - ซี่	- ริ - มี	- ริ - ซ
----------	-----------	-----------	-----------	----------	-----------	-----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๗

- - - -	- - - ต	- ท - ต	- ซ - ริ	- ริ - มี	- คี - ริ	- - - ซี่	- - - มี
---------	---------	---------	----------	-----------	-----------	-----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๘

- ซี่ - มี	- ซี่ - ริ	- มี - ริ	- คี - ต	- ซ - คี	- ริ - มี	- ซี่ - มี	- ริ - คี
------------	------------	-----------	----------	----------	-----------	------------	-----------

จากการแสดงตัวอย่างทำนองข้างต้น จะเห็นได้ว่า ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๕ และ ๑๗ เป็นทำนองเดียวกัน กล่าวได้ว่า “ซ้ำหัว” สำหรับทำนองบรรทัดที่ ๑๖ และ ๑๘ มีการเปลี่ยนแปลงโดยบรรทัดที่ ๑๘ มีการดำเนินทำนองไปสู่ลูกตกจบท่อนที่เสียงโค กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะ “เปลี่ยนท้าย” ซึ่งเป็นลักษณะที่พบตรงข้ามกับทำนองท่อน ๑

สำหรับลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากท่อน ๑ ประการที่สอง พบการซ้ำทำนองเดียวกันจำนวน ๓ ครั้ง โดยปรากฏ ณ ทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๖ ดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑							
- ร - ทู	- ค - ลู	- ทู - ลู	- ซู - ค	- ทู - ลู	- ซู - ค	- ค - ค	- ร - ม
ทำนองบรรทัดที่ ๒							
--- ซ	--- ล	--- รั	--- คั	- ล - ล	- ซ - ม	- ซ - ม	- ร - ค

ทำนองบรรทัดที่ ๓							
- ร - ทู	- ค - ลู	- ทู - ลู	- ซู - ค	- ทู - ลู	- ซู - ค	- ค - ค	- ร - ม
ทำนองบรรทัดที่ ๔							
--- ซ	--- ล	--- รั	--- คั	- ล - ล	- ซ - ม	- ซ - ม	- ร - ค

ทำนองบรรทัดที่ ๕							
- ร - ทู	- ค - ลู	- ทู - ลู	- ซู - ค	- ทู - ลู	- ซู - ค	- ค - ค	- ร - ม
ทำนองบรรทัดที่ ๖							
--- ซ	--- ล	--- รั	--- คั	- ล - ล	- ซ - ม	- ซ - ม	- ร - ค

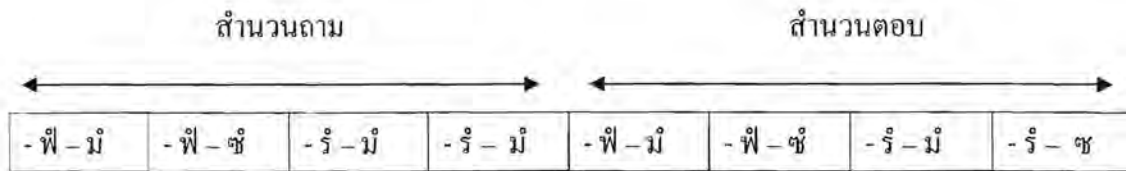
จะเห็นได้ว่าทำนองทั้ง ๓ ชุดนั้นเป็นการซ้ำทำนองเดียวกัน ซึ่งปกติแล้วการดำเนินทำนองเพลงมักจะซ้ำกันเพียง ๒ ครั้งเป็นส่วนใหญ่ แต่สำหรับการดำเนินทำนองดนตรีไทใหญ่มีปรากฏการซ้ำทำนองเดียวกันถึง ๓ ครั้งภายใน ๑ ท่อน นับเป็นลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งที่พบ

สำหรับลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากท่อน ๑ ประการที่สาม พบลักษณะการดำเนินทำนองแบบ “ลัดจังหวะ” เนื้อหามีดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๘							
- ทู - ลู	- ม - ร	- ค - ทู	- ซู - ลู	- ค - ม	- ซู - ลู	- ซู - ลู	- ค - -
ทำนองบรรทัดที่ ๙							
- ทู - ม	- ลู - ลู	- ม - ลู	- ม - -	- ทู - ลู	- ซู - ค	- ค - ร	- ม - -

การดำเนินทำนองท่อน ๒ ปรากฏการลัดจังหวะ ๓ ตำแหน่งของทำนองบรรทัดที่ ๘ - ๙ ได้แก่ ณ ห้องเพลงที่ ๔ และ ๘ ข้างต้น ดังที่ได้แสดงสัญลักษณ์ไว้ข้างต้น นับเป็นลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งที่พบในทำนองเพลงไทใหญ่

สำหรับลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากท่อน ๑ ประการสุดท้าย พบการดำเนินทำนอง ลักษณะ “ถาม-ตอบ” ปรากฏในการดำเนินทำนองบรรทัดที่ ๑๖ ของท่อน ๒ ดังนี้

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าทำนองที่เป็นหัววรรคถามและวรรคตอบจะเป็นทำนองเดียวกัน หากแต่ทำนองของทั้ง ๒ วรรคมีความแตกต่างกัน ถือเป็นลักษณะเฉพาะประการหนึ่งที่พบในการดำเนินทำนองของเพลงไทใหญ่

ท่อน ๓

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- ม - ร	- ด - ฟ	- - - ซ	- - - ล	- ซ - ฟ	- ซ - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ด - ร	- ฟ - ซ	- ล - ค	- - - ซ	- ฟ - ม	- ร - ด	- ด - ร	- ท - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ม - ร	- ด - ฟ	- - - ซ	- - - ล	- ซ - ฟ	- ซ - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ด - ร	- ฟ - ซ	- ล - ค	- - - ซ	- ฟ - ม	- ร - ด	- ด - ร	- ท - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- ม - ร	- ด - ฟ	- ม - ฟ	- ซ - ล	- ซ - ฟ	- ซ - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ท - ล	- ซ - ค	- - - ร	- - - ฟ	- ซ - ล	- ซ - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- ท - ล	- ซ - ค	- - - ร	- - - ฟ	- ซ - ล	- ซ - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ท่อนนี้ไม่กลับต้น

การดำเนินทำนองเพลงคอเหยงฮุ่นท่อน ๓ ผู้วิจัยยังลักษณะร่วมกับท่อน ๑ เช่นเดิมได้แก่ เรื่องของการใช้เสียง ๗ เสียงมาร่วมดำเนินทำนองอย่างครบถ้วน นอกจากนี้การกำหนด “เสียงโด” เป็นเสียงลูกตกนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีการกำหนดเป็นอัตรา ๑๐๐ % เนื่องจากทุกบรรทัด โนมี้มีเสียงโด เป็นเสียงลูกตกทั้งสิ้น

สำหรับลักษณะเฉพาะที่พบเป็นพิเศษของทำนองท่อน ๓ เป็นลักษณะที่เรียกว่า “การทิ้งเสียงก่อนเสียงลูกตก” กล่าวคือ ก่อนที่จะเป็นเสียงลูกตกนั้น มีการเว้นพยางค์เสียงโน้ตจำนวน ๓ พยางค์และมีการดำเนินทำนองเช่นนี้เป็นหลักของการดำเนินทำนองท่อน ๓ ดังจะได้แสดงรายละเอียดต่อไปนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

-ม-ร	-ค-ฟ	---ช	---ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	---ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ค-ร	-ฟ-ช	-ล-ค	---ช	-ฟ-ม	-ร-ค	-ค-ร	-ทุ-ค
------	------	------	------	------	------	------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ม-ร	-ค-ฟ	---ช	---ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	---ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ค-ร	-ฟ-ช	-ล-ค	---ช	-ฟ-ม	-ร-ค	-ค-ร	-ทุ-ค
------	------	------	------	------	------	------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

-ม-ร	-ค-ฟ	-ม-ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	---ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

-ทุ-ล	-ช-ค	---ร	---ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ม-ร	---ค
-------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

-ทุ-ล	-ช-ค	---ร	---ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ม-ร	---ค
-------	------	------	------	------	------	------	------

จากการแสดงสัญลักษณ์ของทำนองที่เรียกว่า “การทิ้งเสียงก่อนเสียงลูกตก” ให้ปรากฏข้างต้นจะเห็นได้ว่าทำนองท่อน ๓ มีการกำหนดลักษณะดังกล่าวอยู่จำนวน ๑๒ ตำแหน่งหรือเกือบทุกทำนองของท่อน ๓ นับเป็นลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งที่พบในทำนองเพลงไทใหญ่

ท่อน ๔

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	---ร	-ค-ร	-ทุ-ค	-ร-ม	-ร-ค	-ร-ค	-ทุ-ล
------	------	------	-------	------	------	------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ค-ล	-ช-ฟ	-ค-ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ช-ล	-ช-ล	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

----	---ร	-ค-ร	-ทุ-ค	-ร-ม	-ร-ค	-ร-ค	-ทุ-ล
------	------	------	-------	------	------	------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ค-ล	-ช-ฟ	-ค-ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ช-ล	-ช-ล	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

-ร-ท	-ค-ร	-ม-ร	-ค-ท	-ม-ฟ	-ม-ฟ	-ช-ล	-ช-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

-ม-ร	-ค-ฟ	-ม-ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	-ค--
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

-ร-ท	-ค-ร	-ม-ร	-ค-ท	-ม-ฟ	-ม-ฟ	-ช-ล	-ช-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

-ม-ร	-ค-ฟ	-ม-ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	-ค-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

-ท-ล	-ช-ค	--- ร	--- ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ม-ร	--- ค
------	------	-------	-------	------	------	------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

-ท-ล	-ช-ค	--- ร	--- ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ม-ร	--- ค
------	------	-------	-------	------	------	------	-------

กลับไปหัวท่อน ๔ อีกครั้งหนึ่ง โดยเที่ยวที่ ๒ ไม่เล่น ๒ บรรทัดสุดท้าย

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

----	--- ร	-ฟ-ร	-ฟ-ช	-ล-ช	-ฟ-ม	-ร-ร	-ค-ท
------	-------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

----	--- ร	-ฟ-ร	-ฟ-ช	-ล-ช	-ฟ-ม	-ร-ร	-ค-ท
------	-------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

---ช	--- ฟ	-ช-ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	-ค-ร
------	-------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๔

-ค-ร	-ม-ฟ	-ฟ-ฟ	-ช-ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	-ค--
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๕

----	--- ล	-ช-ล	-ช-ช	-ล-ช	-ฟ-ช	-ล-ช	-ฟ-ฟ
------	-------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๖

-ร-ม	-ฟ-ช	--- ม	----	-ค-ร	-ค-ล	--- ช	--- ค
------	------	-------	------	------	------	-------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๗ ทำนองช่วงสุดท้าย (ถอนแนวข้างลง)

----	--- ร	--- ค	--- ฟ	----	--- ช	--- ล	--- ล
------	-------	-------	-------	------	-------	-------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๘

---ช	-ล-ช	-ฟ-ม	-ค-ร	--- ม	-ฟ-ช	-ฟ-ม	-ค-ร
------	------	------	------	-------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๕

----	---ช	-ล-ช	-ฟ-ม	---ร	---ค	---ท	---ม
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒๐

-ร-ค	-ท-ม	-ร-ม	-ฟ-ช	---ล	-ช-ฟ	-ช-ล	-ฟ-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒๑

----	---ล	---ล	---ฟ	----	---ช	---ล	---ล
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒๒

---ท	-ล-ช	-ล-ช	-ฟ-ม	-ร-ค	-ม-ร	-ค-ร-ม	-ร-ร
------	------	------	------	------	------	--------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒๓

* เทียบกลับเริ่มทอคแนวจบตรงนี้

----	---ค	---ร	---ม	----	---ท	---ล	---ล
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒๔

-ช-ล	-ค-ร	-ค-ร	-ม--	-ช-ค	-ร-ม	-ช-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

กลับต้นไปที่บรรทัดที่ ๑๗ อีก ๑ รอบ

การดำเนินทำนองท่อน ๔ เพลงต่อเหย่ห้วน นอกจากจะเป็นการดำเนินทำนองด้วยการใช้เสียง ๗ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง การใช้เสียงซ้ำกันระหว่างวรรค และมีการกำหนดเสียงลูกตกที่ “เสียงโค” เป็นอัตราส่วนที่มากที่สุดเช่นเดียวกับการดำเนินทำนองท่อนอื่น ๆ

สำหรับลักษณะเฉพาะที่ปรากฏอยู่เป็นส่วนใหญ่ของการดำเนินทำนองท่อน ๔ คือการซ้ำทำนองใหญ่จำนวน ๒ ครั้งอยู่เป็นจำนวนมาก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๒ ซ้ำกับ ทำนองบรรทัดที่ ๓ - ๔

ทำนองบรรทัดที่ ๕ - ๖ ซ้ำกับ ทำนองบรรทัดที่ ๗ - ๘

ทำนองบรรทัดที่ ๙ ซ้ำกับ ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑ ซ้ำกับ ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓ ซ้ำกับ ทำนองบรรทัดที่ ๑๔

จากการศึกษาเพลงต่อเหย่ห้วน ซึ่งเป็นเพลงไหว้ครูลำดับที่ ๑ ผลการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่าการดำเนินทำนองเพลงนี้มีการกำหนดเสียงจะใช้ ๗ เสียงร่วมดำเนินทำนอง การดำเนินทำนองพบลักษณะ “การซ้ำเสียงในวรรคย่อย” อยู่ทุกท่อน การกำหนดเสียงลูกตกมีการกำหนดให้เป็น “เสียงโค” จำนวนมากที่สุดตลอดทั้ง ๔ ท่อน การดำเนินทำนองเป็นลักษณะการใช้ ๒ พยางค์เสียงต่อ ๑ ห้องโน้ตเพลง และการดำเนินทำนองเพื่อการบรรเลงรวมวงไม่มีลักษณะการแปรทำนอง

ลักษณะการกำหนดแบบแผนท่วงทำนองพบทั้งลักษณะ “ซ้ำหัว เปลี่ยนท้าย” และ “เปลี่ยนหัว ซ้ำท้าย” การดำเนินทำนองที่มีรูปแบบการซ้ำทำนองเดียวกันจำนวน ๓ ครั้งและซ้ำทำนองเดียวกันจำนวน ๒ ครั้งเรียงติดต่อกันอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบลักษณะการดำเนินทำนองแบบ “ลัดจังหวะ” และลักษณะ “ถาม-ตอบ” ลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งที่พบคือการดำเนินทำนองรูปแบบ “การทิ้งเสียงก่อนเสียงลูกตก” กล่าวคือก่อนที่จะเป็นเสียงลูกตกนั้น มีการเว้นพยางค์เสียงโน้ตจำนวน ๓ พยางค์

นับได้ว่าบทเพลงไทใหญ่ โดยเฉพาะเพลงตอเหย่ห่วน เป็นบทเพลงที่มีความลักษณะเฉพาะโดดเด่น ลึกซึ้งเพลงหนึ่งทีเดียว

เพลงตอใหม่จูน (เพลงครูเพลงที่ ๒)

เพลงตอใหม่จูน ถือเป็นเพลงครูหรือเพลงไหว้ครูลำดับที่ ๒ เนื้อหาของเพลงประกอบด้วย ๔ ท่อน โดยทำนองท้ายสุดของทั้ง ๔ ท่อนจะเป็นการเน้นทำนองเพลงให้มีเสียงดังขึ้นด้วยการเพิ่มเสียงฉาบเข้าไปในทำนองเพลงในลักษณะการตีพยางค์เสียงฉาบไปพร้อม ๆ กับทำนองเพลงสำหรับเนื้อหาทำนองเพลงนี้มีดังนี้

ท่อน ๑

ทำนองบรรทัดที่ ๑

-ซุ-ตุ	-ค-ร	-ม-ร	-ค-ทุ	-ฟ-ซ	-ฟ-ซ	-ถ-ท	-ถ-ซ
--------	------	------	-------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ถ-ซ	-ฟ-ม	-ฟ-ม	-ร-ซ	-ฟ-ทุ	-ร-ค	-ซุ-ตุ	-ซุ-ค
------	------	------	------	-------	------	--------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ซุ-ตุ	-ค-ร	-ม-ร	-ค-ทุ	-ฟ-ซ	-ฟ-ซ	-ถ-ท	-ถ-ซ
--------	------	------	-------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ถ-ซ	-ฟ-ม	-ฟ-ม	-ร-ซ	-ฟ-ทุ	-ร-ค	-ซุ-ตุ	-ซุ-ค
------	------	------	------	-------	------	--------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๕ (* สำหรับเที่ยวกลับให้เริ่มตรงบรรทัดที่ ๕ นี้)

-ซุ-ซุ	-ถ-ทุ	-ร-ทุ	-ถ-ซุ	-ม-ร	-ค-ซุ	--ทุลซุ	-ถ-ค
--------	-------	-------	-------	------	-------	---------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

-ค-ซุ	-ค-ร	-ซ-ม	-ร-ค	--ครม	-ร-ค	-ซุ-ทุ	-ถ-ซุ
-------	------	------	------	-------	------	--------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

-ถ-ถ	-ม-ร	-ค-ทุ	-ถ-ซุ	-ม-ร	-ค-ซุ	--ทุลซุ	-ถ-ค
------	------	-------	-------	------	-------	---------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

-ค-ซุ	-ค-ร	-ซ-ม	-ร-ค	--ครม	-ร-ค	-ซุ-ทุ	-ถ-ซุ
-------	------	------	------	-------	------	--------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

----	--- ม	--- ม	-ม-ม	-ทุ-ตุ	-ซุ-ค	--- ร	-ม--
------	-------	-------	------	--------	-------	-------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

-ตุ-ตุ	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ทุ	-ร-ซุ	-ตุ-ทุ	-ตุ-ทุ	-ค-ร
--------	------	------	-------	-------	--------	--------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

----	--- ม	--- ม	-ม-ม	-ทุ-ตุ	-ซุ-ค	--- ร	-ม--
------	-------	-------	------	--------	-------	-------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

-ตุ-ตุ	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ทุ	-ร-ซุ	-ตุ-ทุ	-ตุ-ทุ	-ค-ร
--------	------	------	-------	-------	--------	--------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

--- ซ	-ฟ-ม	-ค-ม	-ร--	-ซ-ม	-ร-ค	-ร-ม	-ซ--
-------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๔

-ร-ร	-ม-ซ	-ม-ร	-ค-ทุ	-ตุ-ซุ	-ค-ร	-ค-ร	-ม-ตุ
------	------	------	-------	--------	------	------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๕

-ม-ม	-ม-ม	-มรค	-ร-ม	--- ฟ	-ม-ร	--- ซ	--- ค
------	------	------	------	-------	------	-------	-------

บรรทัดสุดท้ายเน้นทำนองโดยเพิ่มเสียงที่ฉาบ

กลับต้น

การดำเนินทำนองท่อน ๑ พบว่าการเลือกใช้เสียงที่นำมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงเป็นไปในลักษณะเดียวกับเพลงคอเหย่ห้วน ด้วยการนำเสียงทั้ง ๗ เสียงมาเรียงร้อย ดังจะได้ยกตัวอย่างแสดงด้วยทำนองบรรทัดที่ ๑ ดังต่อไปนี้

-ซุ-ตุ	-ค-ร	-ม-ร	-ค-ทุ	-ฟ-ซ	-ฟ-ซ	-ล-ท	-ล-ซ
--------	------	------	-------	------	------	------	------

จะเห็นได้ว่าทำนองเพลงข้างต้นมีการใช้เสียงทั้ง ๗ เสียงมาเรียงร้อย โดยมีอัตราส่วนการนำมาเรียงร้อยมากกว่า ๑ ครั้งต่อเสียงเกือบทุกเสียง ยกเว้นเสียง “มี” ซึ่งปรากฏอยู่ ณ ห้องเพลงที่ ๓ เท่านั้นที่มีการนำมาใช้เพียงครั้งเดียว

ประการที่สอง จากการดำเนินทำนองเพลงคอใหม่จูน ท่อน ๑ พบลักษณะการซ้ำทำนองเพลงเช่นเดียวกันกับเพลงคอเหย่ห้วนดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๒ ซ้ำกับ ทำนองบรรทัดที่ ๓ - ๔

ทำนองบรรทัดที่ ๕ - ๖ ซ้ำกับ ทำนองบรรทัดที่ ๗ - ๘

ทำนองบรรทัดที่ ๙ - ๑๐ ซ้ำกับ ทำนองบรรทัดที่ ๑๑ - ๑๒

หลังจากนั้นทำนองบรรทัดที่ ๑๓ - ๑๔ เป็นทำนองเชื่อมเพื่อนำไปสู่ทำนองบรรทัดสุดท้ายที่เป็นทำนองเน้นเสียงหนักด้วยการเพิ่มเสียงฉาบตีเน้นไปกับทำนองเพลง

ประการที่สาม จากการดำเนินทำนองเพลงท่อนนี้พบลักษณะการดำเนินทำนองที่เรียกว่า “ลักจังหวะ” ดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๕

----	--- ม	--- ม	- ม - ม	- ทุ - ฏ	- ฑ - ค	--- ร	- ม - -
------	-------	-------	---------	----------	---------	-------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

----	--- ม	--- ม	- ม - ม	- ทุ - ฏ	- ฑ - ค	--- ร	- ม - -
------	-------	-------	---------	----------	---------	-------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

--- ฆ	- ฟ - ม	- ค - ม	- ร - -	- ฆ - ม	- ร - ค	- ร - ม	- ฆ - -
-------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ประการที่สี่ จากการดำเนินทำนองท่อนนี้พบ “การสะบัดเสียง” มาร่วมดำเนินทำนองดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- ฑ - ฑ	- ฏ - ทุ	- ร - ทุ	- ฏ - ฑ	- ม - ร	- ค - ฆ	- - ทุฑฆ	- ฏ - ค
---------	----------	----------	---------	---------	---------	----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ค - ฑ	- ค - ร	- ฆ - ม	- ร - ค	- - क्रम	- ร - ค	- ฆ - ทุ	- ฏ - ฑ
---------	---------	---------	---------	----------	---------	----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- ฏ - ฏ	- ม - ร	- ค - ทุ	- ฏ - ฑ	- ม - ร	- ค - ฆ	- - ทุฑฆ	- ฏ - ค
---------	---------	----------	---------	---------	---------	----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- ค - ฑ	- ค - ร	- ฆ - ม	- ร - ค	- - क्रम	- ร - ค	- ฆ - ทุ	- ฏ - ฑ
---------	---------	---------	---------	----------	---------	----------	---------

สำหรับลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในการดำเนินทำนองท่อนนี้ พบว่ามีการใช้เสียงที่เป็น “คู่ ๕” มาร่วมดำเนินทำนองเพื่อทำหน้าที่แสดงว่า ทำนองเพลงจะหมดวรรค หรือทำนองเพลงต่อไปนั้นจะเป็นการเน้นทำนองเพลงช่วงใกล้จบเพลง สำหรับเสียงคู่ ๕ นี้ มีปรากฏ ๒ รูปแบบดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๒ และ ๔

- ฏ - ฆ	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ฆ	- ฟ - ทุ	- ร - ค	- ฆ - ฏ	- ฆ - ค
---------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๔

- ร - ร	- ม - ฆ	- ม - ร	- ค - ทุ	- ฏ - ฑ	- ค - ร	- ค - ร	- ม - ฏ
---------	---------	---------	----------	---------	---------	---------	---------

จากการกำหนดเสียง คู่ ๕ ทั้ง ๒ ตำแหน่งซึ่งเป็นตำแหน่งที่เห็นได้ว่า ทำนองที่อยู่ในบรรทัดที่ ๒ และ ๔ นั้น ทำหน้าที่แสดงการบอก หรือการเน้น ว่าหลังจากนี้จะเป็นทำนองไปสู่การจบวรรคเพลงที่เสียง โศ สำหรับตำแหน่งของบรรทัดที่ ๑๔ ทำหน้าที่เชื่อมไปสู่ทำนองสุดท้ายที่เป็น การเน้นทำนองเพลง ซึ่งทำนองสุดท้ายของท่อนได้แก่ทำนองบรรทัดที่ ๑๕ ก็ขึ้นต้นด้วยเสียงมี ซึ่งห่างเป็นคู่ ๕ กับเสียงลา ทำนองบรรทัดที่ ๑๔ เช่นเดียวกัน

ท่อน ๒

ทำนองบรรทัดที่ ๑

-ม-ร	-ค-ช	-ล-ล	-ม-ร	-ค-ท	-ล-ล	-ช-ฟ	-ม-ล
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ล-ล	-ล-ล	-ท-ล	-ช-ม	-ร-ค	-ร-ม	-ร-ม	-ล-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ท-ล	-ช-ค	--- ร	-ม-ฟ	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ล-ร
------	------	-------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ร-ร	-ม-ช	-ม-ร	-ค-ท	-ล-ช	-ค-ร	-ค-ร	-ม-ล
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

-ม-ม	-ม-ม	-ม-รค	-ร-ม	--- ฟ	-ม-ร	--- ช	--- ค
------	------	-------	------	-------	------	-------	-------

บรรทัดสุดท้ายเน้นทำนองโดยเพิ่มเสียงที่ฉาบ

กลับต้น

การดำเนินทำนองท่อน ๒ ปรากฏว่ามีการใช้เสียง ๗ เสียงเรียงร้อยเช่นเดียวกัน สำหรับการดำเนินทำนองบรรทัดที่ ๑-๓ พบการการใช้เสียงที่เป็น "คู่ ๔" เรียงร้อยเป็นลูกตกทำนองบรรทัดดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

-ม-ร	-ค-ช	-ล-ล	-ม-ร	-ค-ท	-ล-ล	-ช-ฟ	-ม-ล
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ล-ล	-ล-ล	-ท-ล	-ช-ม	-ร-ค	-ร-ม	-ร-ม	-ล-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ท-ล	-ช-ค	--- ร	-ม-ฟ	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ล-ร
------	------	-------	------	------	------	------	------

จากการแสดงด้วยสัญลักษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทำนองเพลงมีการกำหนดเสียงคู่ ๔ เป็นทำนองท้ายวรรคและท้ายบรรทัด ๓ ตำแหน่งดังนี้

ตำแหน่งที่ ๑   ทำนองบรรทัดที่ ๑   เสียงลาประกอบเสียงเร

ตำแหน่งที่ ๒ ทำนองบรรทัดที่ ๑ เสียงมีประกอบเสียงลา
ตำแหน่งที่ ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๒ เสียงลาประกอบเสียงเร

สำหรับท้ายท่อน ๒ เป็นลักษณะเดียวกันกับท้ายท่อน ๑ กล่าวคือมีทำนองเพลงที่เป็นทำนองเชื่อมไปสู่ทำนองบรรทัดสุดท้ายที่เป็นการเน้นจังหวะหนัก สำหรับเสียงสุดท้ายของทำนองเชื่อมเป็นการใช้เสียง “คู่ ๕” มาประกอบกันในลักษณะเดียวกันกับท่อน ๑

ท่อน ๓

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	--- ม	--- ม	- ม - ม	- ทุ - ทุ	- ทุ - ค	--- ร	- ม - -
------	-------	-------	---------	-----------	----------	-------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ทุ - ทุ	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ทุ	- ร - ทุ	- ทุ - ทุ	- ทุ - ทุ	- ค - ร
-----------	---------	---------	----------	----------	-----------	-----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

----	--- ม	--- ม	- ม - ม	- ทุ - ทุ	- ทุ - ค	--- ร	- ม - -
------	-------	-------	---------	-----------	----------	-------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ทุ - ทุ	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ทุ	- ร - ทุ	- ทุ - ทุ	- ทุ - ทุ	- ค - ร
-----------	---------	---------	----------	----------	-----------	-----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

--- ทุ	- ทุ - ทุ	--- ร	--- ม	- ทุ - ม	- ทุ - ค	- ม - ค	- ทุ - ร
--------	-----------	-------	-------	----------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ม - ทุ	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ทุ	- ค - ทุ	- ทุ - ทุ	- ทุ - ทุ	- ค - ร
----------	---------	---------	----------	----------	-----------	-----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

--- ทุ	- ทุ - ทุ	--- ร	--- ม	- ทุ - ม	- ทุ - ค	- ม - ค	- ทุ - ร
--------	-----------	-------	-------	----------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- ม - ทุ	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ทุ	- ค - ทุ	- ค - ร	- ค - ร	- ม - ทุ
----------	---------	---------	----------	----------	---------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

- ม - ม	- ม - ม	- ม ร ค	- ร - ม	--- ทุ	- ม - ร	--- ทุ	--- ค
---------	---------	---------	---------	--------	---------	--------	-------

บรรทัดสุดท้ายเน้นทำนองโดยเพิ่มเสียงที่ฉาบ

กลับต้น

การดำเนินทำนองท่อน ๓ มีลักษณะเดียวกันกับทำนองท่อนอื่น ๆ ที่ผ่านมากล่าวคือเป็นการใช้เสียง ๗ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง นอกจากนี้มีปรากฏการดำเนินทำนองแบบ “ลักจังหวะ” ท้ายบรรทัดที่ ๑ และ ๓ ด้วย สำหรับลักษณะร่วมที่ปรากฏเหมือนทำนองเพลงอื่น ๆ ได้แก่การซ้ำทำนองเพลงโดยทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๒ ซ้ำกับทำนองบรรทัดที่ ๓ - ๔ และทำนองบรรทัดที่ ๕ - ๖ ซ้ำกับทำนองบรรทัดที่ ๗ - ๘

สำหรับลักษณะเฉพาะที่ปรากฏเฉพาะการดำเนินทำนองท่อน ๓ นี้มีปรากฏการซ้ำทำนองเพลงโดยทำนองบรรทัดที่ ๕ - ๖ ซ้ำกับทำนองบรรทัดที่ ๗ - ๘ แต่ทำนองท้ายบรรทัดที่ ๘ มีการเปลี่ยนทำนองช่วงท้ายสุดเป็นการดำเนินทำนองด้วยการเลือกใช้เสียง “คู่ ๕” ในรูปแบบเดียวกับท่อน ๑ และท่อน ๒ มาปิดท้ายทำนองบรรทัดที่ ๘ เพื่อนำไปสู่ทำนองที่มีการเน้นหนักด้วยจังหวะฉาบประกอบทำนองเพลง ณ ทำนองบรรทัดที่ ๙ นั้นเอง

ท่อน ๔

ทำนองบรรทัดที่ ๑

--ม	-ร-ค	-ท-ถ	-ช-ค	-ท-ถ	-ช-ค	-ช-ค	-ร-ม
-----	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ม-ม	-ร-ม	-ม-ม	-ร-ม	-ช-ถ	-ท-ถ	-ช-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ร-ท	-ค-ถ	-ท-ถ	-ช-ค	-ท-ถ	-ช-ค	-ช-ค	-ร-ม
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ม-ม	-ร-ม	-ม-ม	-ร-ม	-ช-ถ	-ท-ถ	-ช-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

----	---ม	-ฟ-ม	-ฟ-ช	---ถ	---ช	-ถ-ช	-ม-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

---ม	-ช-ค	-ร-ม	-ค-ร	-ท-ท	-ถ-ท	-ค-ร	-ค-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

---ม	---ม	-ร-ร	-ค-ร	-ม-ถ	-ม-ร	-ค-ท	-ถ-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

-ช-ถ-ท	-ถ-ช	-ม-ร	-ค-ร	-ม-ถ	-ม-ร	-ค-ท	-ถ-ม
--------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

-ค-ร-ม	-ค-ม	-ค-ร-ม	-ค-ม	-ร-ค	-ร-ม	---ช	---ม
--------	------	--------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

-ร-ม	-ค-ม	-ร-ม	-ค-ม	-ร-ค	-ร-ม	---ช	---ถ
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

----	---ม	---ร	---ค	---ช	-ถ-ท	---ถ	-ถ-ถ
------	------	------	------	------	------	------	------

(๑) ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

-ท-ถ	-ช-ค	---ร	---ม	-ฟ-ม	-ฟ-ม	---ค	---ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

- ม - ร	- ม - ร	--- ล	--- ค	- ท - ล	- ช - ม	- ช - ล	- ช - ค
---------	---------	-------	-------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

(๒) ทำนองบรรทัดที่ ๑๔ ให้รวทำนองแล้วทอดแนวลงจบ

----	--- ค	--- ร	--- ม	--- ม	- ร - ค	- ท - ล	- ช - ค
------	-------	-------	-------	-------	---------	---------	---------

สำหรับการดำเนินทำนองท่อน ๔ เพลงนี้พบว่าข้อกำหนดทำนองเพลงแตกต่างจากทำนองเพลงท่อน ๑ - ๓ โดยไม่มีการเน้นทำนองที่เป็นทำนองเดียวกันอย่างท่อน ๑ - ๓ สำหรับการเรียงร้อยทำนองเพลงด้วยการใช้เสียง ๗ เสียงเรียงร้อยกันยังปรากฏอยู่ ณ ทำนองท่อนนี้ แต่มีการใช้ “เสียงฟา” น้อยที่สุด โดยปรากฏเฉพาะส่วนกลางของท่อนเพลงได้แก่บรรทัดที่ ๕ เท่านั้น นอกจากนี้ยังปรากฏลักษณะ “การซ้ำทำนอง” ด้วยได้แก่ทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๒ ซ้ำกับทำนองบรรทัดที่ ๓ - ๔ สำหรับการกำหนดเสียงลูกตกสุดท้ายของเพลงยังคงเป็น “เสียงโด” ปรากฏอยู่

แม้ว่าทำนองท่อน ๔ จะไม่มีทำนองสุดท้ายที่เป็นการเน้นทำนองเพลงด้วยเสียงฉาบ หากแต่การดำเนินทำนอง ๔ ยังปรากฏว่า “เสียงมี” ซึ่งเป็นเสียงขึ้นต้นทำนองสุดท้ายของท่อน ๑ - ๓ นั้น ยังคงเป็นเสียงประธานของการดำเนินทำนองท่อนนี้ โดย “เสียงมี” ปรากฏเป็นเสียงขึ้นต้นของทำนองเพลงแต่ละบรรทัดและเป็นเสียงลูกตกในตอนท้ายวรรคและท้ายบรรทัดเพลงดังจะได้แสดงต่อไปนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - - ม	- ร - ค	- ท - ล	- ช - ค	- ท - ล	- ช - ค	- ช - ค	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ม - ม	- ร - ม	- ม - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ร - ท	- ค - ล	- ท - ล	- ช - ค	- ท - ล	- ช - ค	- ช - ค	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ม - ม	- ร - ม	- ม - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

----	--- ม	- ฟ - ม	- ฟ - ช	--- ล	--- ช	- ล - ช	- ม - ร
------	-------	---------	---------	-------	-------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- - - ม	- ช - ค	- ร - ม	- ค - ร	- ท - ท	- ล - ท	- ค - ร	- ค - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- - - ม	--- ม	- ร - ร	- ค - ร	- ม - ล	- ม - ร	- ค - ท	- ล - ช
---------	-------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- ชุ - ทุ	- ฤ - ชุ	- ม - ร์	- ค - ร์	- ม - ฤ	- ม - ร์	- ค - ทุ	- ฤ - ม
-----------	----------	----------	----------	---------	----------	----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

- คร ม	- ค - ม	- คร ม	- ค - ม	- ร์ - ค	- ร์ - ม	--- ชุ	--- ม
--------	---------	--------	---------	----------	----------	--------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

- ร์ - ม	- ค - ม	- ร์ - ม	- ค - ม	- ร์ - ค	- ร์ - ม	--- ชุ	--- ฤ
----------	---------	----------	---------	----------	----------	--------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

----	--- ม	--- ร์	--- ค	--- ชุ	- ฤ - ทุ	--- ฤ	- ฤ - ฤ
------	-------	--------	-------	--------	----------	-------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

- ทุ - ฤ	- ชุ - ค	--- ร์	--- ม	- ฟ - ม	- ฟ - ม	--- ค	--- ร์
----------	----------	--------	-------	---------	---------	-------	--------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

- ม - ร์	- ม - ร์	--- ฤ	--- ค	- ทุ - ฤ	- ชุ - ม	- ชุ - ฤ	- ชุ - ค
----------	----------	-------	-------	----------	----------	----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๔

----	--- ค	--- ร์	--- ม	--- ม	- ร์ - ค	- ทุ - ฤ	- ชุ - ค
------	-------	--------	-------	-------	----------	----------	----------

จากการวิเคราะห์เพลงคอใหม่จูน สามารถสรุปผลได้ว่าเพลงนี้ยังคงใช้เสียงทั้ง ๗ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง การซ้ำทำนองระหว่างบรรทัดยังคงปรากฏอยู่ มีเพิ่มเติมเรื่องของการเปลี่ยนท่ายของท่ายทำนองครั้งที่ ๒ เพื่อเชื่อมไปสู่ทำนองต่อไป และยังคงปรากฏเรื่องของการดำเนินทำนองแบบ “ลักจิ่งหวะ” และการดำเนินทำนองด้วยการเพิ่มการ “สะบัด” เข้าไปด้วย

สำหรับลักษณะเฉพาะของเพลงคอใหม่จูนที่ปรากฏคือการใช้เสียง “กู๋ ๕” และเสียง “กู๋ ๔” มาดำเนินทำนองเป็นห้องสุดท้ายของบรรทัดเพลงเพื่อเป็นการเน้นทำนองเพลงหรือเน้นส่วนท้ายของวรรคเพลงนั่นเอง

ทำนองเพลงหม่องส่วยยี่

ความหมายของชื่อเพลง คุณครูบุญพบ วัฒนวงศ์อธิบายว่า คำว่า หม่อง หมายถึง ผู้ชาย คำว่า ส่วย หมายถึง เงินทอง ความหมายโดยรวมจึงหมายถึงผู้ชายที่มีเงินทอง (บุญพบ วัฒนวงศ์, สัมภาษณ์ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๔) ทำนองเพลงประกอบด้วยกัน ๓ วรรคดังนี้

วรรค ๑

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	--- ฟ	--- ฟ	--- ค	- ฟ ช ฤ	- ค --	- ฤ - ค	- ร์ - ฤ
------	-------	-------	-------	---------	--------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

----	--- ฟ	----	- ฤ - ร์	----	--- ค	- ร์ ค	- ร์ - ฤ
------	-------	------	----------	------	-------	--------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ท - คํ	----	- รํ - คํ	- ท - ล	- ซ - คํ	----	- คํ - ท	- ล - ซ
----------	------	-----------	---------	----------	------	----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ฟ - ล	----	- คํ - ล	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ม - ฟ	- - - คํ	- - - ฟ
---------	------	----------	---------	---------	---------	----------	---------

กลับต้น

วรรค ๒

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - - -	- - - ซ	- ฟ - ม	- ร - ร	- คํ - ท	- ล - ล	- ซ - ล	- คํ - ซ
---------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ฟ - ล	- คํ - คํ	- รํ - ท	- คํ - รํ	- ท - คํ	- ล - ซ	- ฟ - ม	- ฟ - ซ
---------	-----------	----------	-----------	----------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- - - ครม	- ซ - ซ	- ฟ - ม	- ร - ร	- คํ - ท	- ล - ล	- ซ - ล	- คํ - ซ
-----------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ฟ - ล	- คํ - คํ	- รํ - ท	- คํ - รํ	- ท - คํ	- ล - ซ	- ฟ - ม	- ฟ - ซ
---------	-----------	----------	-----------	----------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- - - ครม	- ซ - ซ	- ล ซ ฟ	- ซ - ล	- คํ - มํ	- รํ - ซํ	- ฟ - มํ	- รํ - รํ
-----------	---------	---------	---------	-----------	-----------	----------	-----------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- คํ - ล	- คํ - ฟ	- - - คํ	- - - ฟ
----------	----------	----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- ซ - ซ	- ซ - ซ	- ล ซ ฟ	- ซ - ล	- คํ - ฟ	- รํ - ซํ	- ฟ - มํ	- รํ - รํ
---------	---------	---------	---------	----------	-----------	----------	-----------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- คํ - ล	- คํ - ฟ	- - - คํ	- - - ฟ
----------	----------	----------	---------

กลับต้น

วรรค ๓

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - - -	- - - ฟ	- ฟ - ฟ	- ซ - ล	- - - ซ	- ฟ - -	- ซ - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ซ - ฟ	- ม - ร	- ม - ม	- ฟ - ซ	- - - ฟ	- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ฟ - ม	- ร - ค	- ฟ - ฟ	- ซ - ล	- - - ซ	- ฟ - -	- ซ - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ม	- ฟ - ช	- - - ฟ	- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- - - -	- - - ร	- - - ฟ	- ร - ท	- - - -	- - - ค	- - - ร	- ค - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- - - -	- - - ร	- - - ฟ	- ร - ท	- - - -	- - - ค	- - - ร	- ค - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- - - -	- - - ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- ค - ฟ	- ร - ช	- ฟ - ม	- ร - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- ค - ล	- ค - ฟ	- - - ค	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

* ทำนองบรรทัดที่ ๙

- ช - ช	- ช - ช	- ล ช ฟ	- ช - ล	- ค - ฟ	- ร - ช	- ฟ - ม	- ร - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

- ค - ล	- ค - ฟ	- - - ค	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

กลับต้น

(สำหรับเพลงนี้จะเล่นท่อน ๑ - ๓ จำนวน ๒ เที่ยวกลับ แล้วทอดทำนองลงจบที่เครื่องหมาย*)

ทำนองเพลงหม่อมงามช่วยยั้งคงปรากฏการใช้เสียง ๗ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง เช่นเดียวกับเพลงต่อเหย่ห่วนและเพลงต่อใหม่จูน หากแต่มีลักษณะเฉพาะ ๔ ประการที่ปรากฏใน เพลงหม่อมงามช่วยยั้งนี้

ประการแรก พบการดำเนินทำนองรูปแบบ “การฝากทำนอง” ปรากฏดังนี้

วรรค ๑ ทำนองบรรทัดที่ ๒

- - - -	- - - ฟ	- - - -	- ล - ร	- - - -	- - - ค	- - ร ค	- ร - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ท - ค	- - - -	- ร - ค	- ท - ล	- ช - ค	- - - -	- ค - ท	- ล - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ฟ - ล	- - - -	- ค - ล	- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ฟ	- - - ค	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากการแสดงด้วยสัญลักษณ์ข้างต้นพบว่า การฝากทำนองปรากฏตำแหน่งแรก ณ ท้าย บรรทัดที่ ๒ ด้วยกลุ่มทำนองเพลงไม่จบ ณ ลูกตกที่ห้องที่ ๘ ท้ายบรรทัด แต่กลับมาตกที่ทำนอง บรรทัดที่ ๓ ห้องที่ ๑ - ๒ แทน สำหรับตำแหน่งที่ ๒ ปรากฏ ณ ทำนองบรรทัดที่ ๓ โดยทำนอง

ท้ายวรรคแรกมาสิ้นสุดที่ห้องที่ ๕ - ๖ แทนที่จะจบ ณ ห้องที่ ๔ และตำแหน่งสุดท้ายได้แก่ทำนอง
ท้ายบรรทัดที่ ๓ ที่เฝ้าถูกตกมาสิ้นสุด ณ ต้นบรรทัดที่ ๔ ห้องที่ ๑ - ๒ แทนท้ายบรรทัดที่ ๓

ประการที่สอง พบการซ้ำเสียงเดียวกันจำนวน ๒ เสียง มาร่วมดำเนินทำนองอยู่เป็นจำนวน
มาก สำหรับลักษณะเฉพาะนี้ปรากฏอยู่ในเพลงหมองส่วยยี่วรรค ๒ และวรรค ๓ ดังจะได้แสดงด้วย
สัญลักษณ์ต่อไปนี้

วรรค ๒ ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - - -	- - - ซ	- ฟ - ม	- ร - ร	- คี - ท	- ล - ล	- ซ - ล	- คี - ซ
---------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	----------

วรรค ๒ ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ฟ - ล	- คี - คี	- รี้ - ท	- คี - รี้	- ท - คี	- ล - ซ	- ฟ - ม	- ฟ - ซ
---------	-----------	-----------	------------	----------	---------	---------	---------

วรรค ๒ ทำนองบรรทัดที่ ๓

- - - -	- ซ - ซ	- ฟ - ม	- ร - ร	- คี - ท	- ล - ล	- ซ - ล	- คี - ซ
---------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	----------

วรรค ๒ ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ฟ - ล	- คี - คี	- รี้ - ท	- คี - รี้	- ท - คี	- ล - ซ	- ฟ - ม	- ฟ - ซ
---------	-----------	-----------	------------	----------	---------	---------	---------

วรรค ๒ ทำนองบรรทัดที่ ๕

- - - -	- ซ - ซ	- ล ซ ฟ	- ซ - ล	- คี - มี่	- รี้ - ซี่	- ฟ - มี่	- รี้ - รี้
---------	---------	---------	---------	------------	-------------	-----------	-------------

วรรค ๒ ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ซ - ซ	- ซ - ซ	- ล ซ ฟ	- ซ - ล	- คี - ฟี่	- รี้ - ซี่	- ฟ - มี่	- รี้ - รี้
---------	---------	---------	---------	------------	-------------	-----------	-------------

วรรค ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - - -	- - - ฟ	- ฟ - ฟ	- ซ - ล	- - - ซ	- ฟ - -	- ซ - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรค ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ซ - ฟ	- ม - ร	- ม - ม	- ฟ - ซ	- - - ฟ	- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรค ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ฟ - ม	- ร - ค	- ฟ - ฟ	- ซ - ล	- - - ซ	- ฟ - -	- ซ - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรค ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ซ - ฟ	- ม - ร	- ม - ม	- ฟ - ซ	- - - ฟ	- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรค ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๖

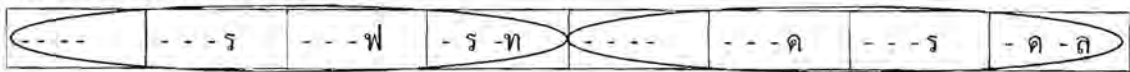
- - - -	- - - ล	- ซ - ฟ	- ซ - ล	- คี - ฟี่	- รี้ - ซี่	- ฟ - มี่	- รี้ - รี้
---------	---------	---------	---------	------------	-------------	-----------	-------------

วรรค ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๕

- ซ - ซ	- ซ - ซ	- ล ซ ฟ	- ซ - ล	- คี - ฟี่	- รี้ - ซี่	- ฟ - มี่	- รี้ - รี้
---------	---------	---------	---------	------------	-------------	-----------	-------------

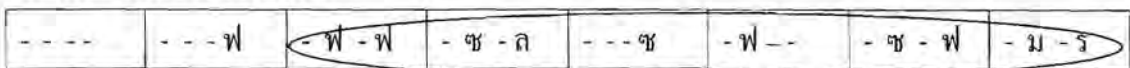
ประการที่สาม พบการดำเนินทำนองเดียวกันแต่มีการเปลี่ยนบันไดเสียง ตามศัพท์สังคีตทางดุริยางคศิลป์ที่เรียกกันว่า “โอด-พัน” โดยทำนองเพลงปรากฏ ณ วรคที่ ๒ และเป็นการเปลี่ยนบันไดเสียงในลักษณะ “คู่ ๒” โดยจากโครงสร้าง “เสียงเร” มาเป็นโครงสร้าง “เสียงโค” ดังจะได้แสดงให้เห็นปรากฏดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๕ และ ๖

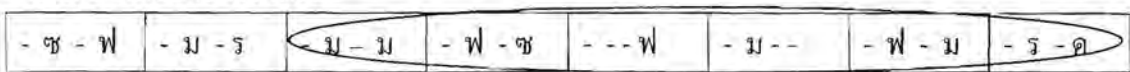

นอกจากนี้ยังปรากฏลักษณะการดำเนินทำนองรูปแบบเดียวกัน แต่มีการเปลี่ยนระดับเสียงได้แก่ทำนองวรรคที่ ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๔ โดยทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๒ เป็นทำนองเดียวกันกับทำนองบรรทัดที่ ๓ - ๔ ดังจะได้แสดงดังนี้

วรรค ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๑

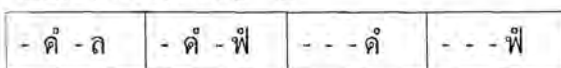

วรรค ๓ ทำนองบรรทัดที่ ๒

ประการที่สี่ พบการดำเนินทำนองในลักษณะคล้ายทำนองอย่างฝรั่งด้วยการขยายทำนองจาก ๒ พยางค์เสียงเป็น ๔ พยางค์เสียงและมีการใช้คีย์บอร์ด คัดเน้นเสียงที่เป็นคู่ ๘ เพื่อให้สำเนียงฝรั่งปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับทำนองดังกล่าวปรากฏท้ายทำนองวรรคที่ ๑ - ๓ โดยเป็นทำนองเดียวกันและกำหนดให้เป็นเสียงเดียวกันดังนี้

ทำนองท้ายวรรคที่ ๑ - ๓

จากการวิเคราะห์เพลงหม่องสวยยี พบว่าทำนองเพลงนี้ยังคงปรากฏการใช้เสียง ๘ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงเช่นเดียวกับเพลงตอเหย่ห่วนและเพลงตอใหม่จูน หากแต่มีลักษณะเฉพาะ ๔ ประการ ได้แก่ ประการแรกมีการฝากทำนอง ประการที่สองพบการซ้ำเสียงเดียวกันจำนวน ๒ เสียงมาร่วมดำเนินทำนองอยู่เป็นจำนวนมาก ประการที่สามพบการดำเนินทำนองเดียวกันแต่มีการเปลี่ยนบันไดเสียงและประการสุดท้ายพบการดำเนินทำนองในลักษณะคล้ายทำนองอย่างฝรั่งด้วย

การขยายทำนองจาก ๒ พยางค์เสียงเป็น ๔ พยางค์เสียง และมีการใช้คีย์บอร์ดคืดเน้นเสียงที่เป็นคู่ ๘ เพื่อให้สำเนียงฝรั่งปรากฏชัดเจนขึ้น

เพลงรำไต (เพลงชุด ๓ เพลง)

(เพลงม่วยโล้วโล้ว เพลงจู้จู้มวย เพลงขยาด่านโจง)

เพลงรำไต หรือเพลงชุด ๓ เพลงซึ่งประกอบด้วยเพลงม่วยโล้ว โล้ว เพลงจู้จู้มวยและเพลงขยาด่านโจง เนื้อหาของเพลงมีดังนี้

ทำนองเพลงม่วยโล้วโล้ว

ท่อน ๑

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- ล ช ช	- ม ร ค	- ร - ม	- ช - -	- ล ช ช	- ม ร ค	- ร - ล	- ค - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ล ช ช	- ม ร ค	- ร - ม	- ช - -	- ล ช ช	- ม ร ค	- ร - ล	- ค - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- - ครม	- ม - ม	- - มรค	- ร - ร	- ร ค ท	- ค - ท	- ค - ร	- ล - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ร - ค	- ท - ล	- ช - ล	- ท - ล	- - ครม	- ม - ม	- ม ร ค	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- - - ฟ	- ม - ร	- - - ช	- - - ฟ	- ม - ร	- - - ล	- - - ท	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ท - ล	- ช - ม	- ช - ล	- ช - ค	- ท - ล	- ช - ม	- ช - ล	- ช - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- ช - ล	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ท	- ล - ล	- ช - ม	- ช - ล	- ช - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ไม่กลับคั่น

ท่อน ๒

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - - ม	- - - ค	- - - ร	- - - ม	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ท - ค	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ค	- ท - ค	- ร - ม	- ล - ล	- - - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ล - ท	- ล - ล	- ช ล ท	- ล - ช	- ล - ช	- ม - ช	- ค - ร	- ม - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ค - ร	- ม - ท	- - - -	- ท - ร	- - - -	- ร - ค	- ท - ล	- ช - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

-- ครม	- ล - ล	- - - ม	- ร - ค	-- ครม	- ค - ร	- ช ล ท	- ร - -
--------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ม - ร	- ค - ช	- - - ล	- - - ค	- ม - ร	- ค - ท	- - - ค	- - - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- - - ม	- - - ช	- - - ท	- - - ค
---------	---------	---------	---------

ไม่กลับต้น

สำหรับวิธีการบรรเลงเพลงนี้ให้บรรเลงท่อน ๑ - ๒ - ๑ - ๒ - ๑ ท่อนละ ๑ รอบ แล้วต่อด้วยทำนองเพลงจุ่มมวยบรรเลงติดต่อกันในแนวการบรรเลงเดียวกัน

การดำเนินทำนองเพลงมวยโล้ว โล้ว มีการใช้เสียง ๗ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงและมีการซ้ำทำนองจำนวน ๒ ครั้งอยู่เป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับเพลงอื่น ๆ ที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น สำหรับลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในเพลงนี้มีดังนี้

ประการแรก พบว่าเมื่อมีการสะบัดเสียง ๓ เสียง มักจะมีการใช้เสียงเดียวกันบรรเลงซ้ำกัน ๒ เสียงดำเนินทำนองคิดตามมา ประเด็นนี้พบในการดำเนินทำนองท่อน ๑ และ ๒ ดังนี้

ท่อน ๑ ทำนองบรรทัดที่ ๓

-- ครม	- ม - ม	-- มรค	- ร - ร	- ร ค ท	- ค - ท	- ค - ร	- ล - -
--------	---------	--------	---------	---------	---------	---------	---------

ท่อน ๑ ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ร - ค	- ท - ล	- ช - ล	- ท - ล	-- ครม	- ม - ม	- ม ร ค	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	---------

ท่อน ๒ ทำนองบรรทัดที่ ๕

-- ครม	- ล - ล	- - - ม	- ร - ค	-- ครม	- ค - ร	- ช ล ท	- ร - -
--------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	---------

ประการที่สอง พบการดำเนินทำนองรูปแบบ “การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๓” และ “การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๔” โดยมีการนำไปใช้แตกต่างกันกล่าวคือถ้าเป็นการดำเนินทำนองด้วยเส้นแนวเสียงขึ้นจะให้การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๓ แต่ถ้าเป็นการดำเนินทำนองด้วยเส้นแนวเสียงลงจะให้การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๔ ดังนี้

การดำเนินทำนองด้วยเส้นแนวเสียงขึ้น ใช้เสียงคู่ ๓

ท่อน ๑ ทำนองบรรทัดที่ ๑ และ ๒

- ล ช ช	- ม ร ค	- ร - ม	- ช -	- ล ช ช	- ม ร ค	- ร - ล	- ค -
---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------	-------

ท่อน ๒ ทำนองบรรทัดที่ ๕

-- ครม	- ล - ล	- - - ม	- ร - ค	-- ครม	- ค - ร	- ช ล ทุ	- ร -
--------	---------	---------	---------	--------	---------	----------	-------

การดำเนินทำนองด้วยเส้นแนวเสียงลง ใช้เสียงคู่ ๔

ท่อน ๑ ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ครม	- ม - ม	- ม ร ค	- ร - ร	- ร ค ทุ	- ค - ทุ	- ค - ร	- ล -
-------	---------	---------	---------	----------	----------	---------	-------

สำหรับการดำเนินทำนองเพลงม้วยโล้วโล้ว ยังคงเป็นการดำเนินทำนองแบบ ๒ พยางค์ เสียงต่อ ๑ ห้องเพลง ไม่มีลักษณะการแปรทำนอง

ทำนองเพลงอู่ม้วย

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑

- ช - ล	- ช - ค	- ร - ม	- ม - ม	- ฟ - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๒

- ช - ล	- ทุ - ค	- ท - ล	- - - ช	- ช - ล	- ทุ - ค	- ค - ค	- - - ช
---------	----------	---------	---------	---------	----------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๓

- ช - ล	- ช - ค	- ร - ม	- ม - ม	- ฟ - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๔

- ช - ล	- ทุ - ค	- ท - ล	- - - ช	- ช - ล	- ทุ - ค	- - - -	- - - ช
---------	----------	---------	---------	---------	----------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๕

- ค - ทุ	- ล - ช	- ม - ช	- - - ร	- ช - ฟ	- ม - ม	- ร - ร	- - - ช
----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๖

- ค - ทุ	- ล - ช	- ม - ช	- - - ร	- ช - ฟ	- ม - ม	- ร - ร	- - - ร
----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๗

- ม - ม	- ฟ - ช	- - - ร	- - - ม	- ร - ล	- ทุ - ค	- ค - ค	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	----------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๘

- ทุ - ล	- ช - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ล ทุ ค	- ม - -
----------	---------	---------	---------	---------	---------	----------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๙

- ท - ล	- ช - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ค - ร	- ม - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๐

- ร - ร	- ม - ท	- ค - ร	- ล - ล	- ร - ร	- ม - ท	- ค - ร	- ล - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๑ ทอดแนวข้างลง

- ท - ล	- ช - ร	- ค - ร	- ม - ค	- ร - ม	- ค - -	- ช - ม	- ฟ - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๒

- ม - ค	- ช - -	- ร - ท	- ค - ร	- ค - ช	- ร - -	- ร - ม	- ท - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๓ (ซ้ำทำนองเดิม)

- ค - ค	- ค - ค	- ช - ม	- ฟ - ช	- ม - ค	- ช - -	- ร - ท	- ค - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๔

- ค - ช	- ร - -	- ร - ม	- ท - ค	- ค - ค	- ค - ค	- ม ม ม	- ม - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๕

- ม ฟ ช	- ม - ม	- ม ฟ ช	- ม - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ล ท ค	- ม - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๖

(ซ้ำทำนองเดิม)

- ม ม ม	- ม - -	- ม ฟ ช	- ม - ม	- ม ฟ ช	- ม - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๗

(ซ้ำทำนองเดิม)

- ล ท ค	- ม - -	- ร - ร	- ม - ท	- ค - ร	- ล - ล	- ร - ร	- ม - ท
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๘

(ทำนองจบเพลง)

- ค - ร	- ล - ล	- ท - ล	- ช - ร	- ค - ร	- ม - ค	- ร - ม	- ค - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

การดำเนินทำนองเพลงงู่มวย พบลักษณะร่วมที่เหมือนกับเพลงอื่นๆ ก็การใช้ ๗ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง สำหรับลักษณะเฉพาะที่ปรากฏมีดังนี้

ประการแรก พบการใช้เสียงได้แก่ “การใช้เสียงซ้ำ ๒ เสียงประกอบกับการเว้นเสียง ๓ พยางค์เสียงก่อนเสียงลูกคค” ลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นปรากฏดังนี้

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑ และ ๓

(การซ้ำเสียง)

(การเว้น ๓ พยางค์เสียง)

- ช - ล	- ช - ค	- ร - ม	- ม - ม	- ฟ - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๒ และ ๔

(การซ้ำเสียงประกอบการเว้นพยางค์เสียง)

- ชู - ลู	- ทู - ด	- ทู - ลู	- - - ชู	- ชู - ลู	- ทู - ด	- ด - ด	- - - ชู
-----------	----------	-----------	----------	-----------	----------	---------	----------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๕ และ ๖

(การซ้ำเสียงประกอบการเว้นพยางค์เสียง)

- ด - ทู	- ลู - ชู	- มุ - ชู	- - - ร	- ช - ฟ	- ม - ม	- ร - ร	- - - ชู
----------	-----------	-----------	---------	---------	---------	---------	----------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๗

(การซ้ำเสียงประกอบการเว้นพยางค์เสียง)

- ม - ม	- ฟ - ช	- - - ร	- - - ม	- ร - ลู	- ทู - ด	- ด - ด	- - - ด
---------	---------	---------	---------	----------	----------	---------	---------

ประการที่สอง พบว่าเมื่อมีการสะกดประกอบการดำเนินทำนอง มักจะสะกดซ้อนกันหลายครั้ง ดังทำนองต่อไปนี้

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๔

- ด - ชู	- ร - -	- ร - ม	- ทู - ด	- ด - ด	- ด - ด	- ม ม ม	- ม - -
----------	---------	---------	----------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๕

- ม ฟ ช	- ม - ม	- ม ฟ ช	- ม - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ลู ทู ด	- ม - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	-----------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๖

- ม ม ม	- ม - -	- ม ฟ ช	- ม - ม	- ม ฟ ช	- ม - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๗

- ลู ทู ด	- ม - -	- ร - ร	- ม - ทู	- ด - ร	- ลู - ด	- ร - ร	- ม - ทู
-----------	---------	---------	----------	---------	----------	---------	----------

จากการแสดงตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทำนองเพลงจุ่มมวย มีการสะกดเป็นชุดๆ ติดต่อกันจำนวนมาก ถือเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งที่น่ามาเป็นกลไกในการดำเนินทำนองเพลง

ทำนองเพลงขยาด่านโจง

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑

- - - ล	- ด - ร	- ลู - ลู	- ชู - ลู	- ช ม ช	- ร - ม	- ร - ม	- ช - -
---------	---------	-----------	-----------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๒

- ม - ช	- ม - ม	- ร - ร	- ด - ทู	- ลู - ทู	- ชู - ลู	- ชู - ลู	- ด - -
---------	---------	---------	----------	-----------	-----------	-----------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๓

- ร - ร	- ด - ทู	- ลู - ลู	- ชู - ลู	- ช ม ช	- ร - ม	- ร - ม	- ช - -
---------	----------	-----------	-----------	---------	---------	---------	---------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๔

-ม -ซ	-ม -ม	-ร -ร	-ค -ทุ	-ซุ ลุทุ	-ซุ -ล	-ซุ -ล	-ค -
-------	-------	-------	--------	----------	--------	--------	------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๕

-ม -ม	-ม -ม	-ร -ร	-ค -ทุ	-ซุ ลุทุ	-ซุ -ล	-ซุ -ล	-ค -
-------	-------	-------	--------	----------	--------	--------	------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๖

-ม -ม	-ม -ม	-ร -ร	-ค -ทุ	-ซุ ลุทุ	-ซุ -ล	-ซุ -ล	-ค -
-------	-------	-------	--------	----------	--------	--------	------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๗

-ล -ล	-ล -ซ	- - - ล	-ซ -ม	- - - ซ	-ม -ร	- - - ม	-ร -
-------	-------	---------	-------	---------	-------	---------	------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๘

-ม -ม	-ค -ร	-ค -ร	-ม -ทุ	-ล -ทุ	-ซุ -ล	-ซุ -ล	-ค -
-------	-------	-------	--------	--------	--------	--------	------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๙

-ล -ล	-ล -ซ	- - - ล	-ซ -ม	-ซ -ซ	-ม -ร	- - - ม	-ร -
-------	-------	---------	-------	-------	-------	---------	------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๐

-ม -ม	-ค -ร	-ค -ร	-ม -ทุ	-ล -ทุ	-ซุ -ล	-ซุ -ล	-ค -
-------	-------	-------	--------	--------	--------	--------	------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๑

-ค -ค	-ร -ม	- - - ทุ	-ล -	-ม -ม	-ฟ -ม	-ม -ม	-ร -ค
-------	-------	----------	------	-------	-------	-------	-------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๒

-ร -ร	-ม -ร	-ม -ม	-ฟ -ม	-ซ -ซ	-ล -ซ	-ฟ -ม	-ร -ค
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๓

-ร -ร	-ม -ร	-ม -ม	-ฟ -ม	-ซ -ซ	-ล -ซ	-ฟ -ม	-ร -ค
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

ทำนองเพลงบรรทัดที่ ๑๔ (บรรทัดสุดท้ายทอดแนวลงจบ)

-ล -ล	-ม -ม	-ร -ร	-ค -ทุ	-ล -ล	-ซุ -ม	-ซุ -ล	-ซุ -ค
-------	-------	-------	--------	-------	--------	--------	--------

สำหรับการดำเนินทำนองเพลงขยาด่านโจง มีการใช้เสียง ๗ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง มีการซ้ำทำนองเพลงหลายชุดด้วยกันได้แก่ทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๒ ซ้ำกับบรรทัดที่ ๓ - ๔ ทำนองบรรทัดที่ ๕ ซ้ำกับทำนองบรรทัดที่ ๖ และ ๗ ทำนองบรรทัดที่ ๘ - ๙ ซ้ำกับทำนองบรรทัดที่ ๑๐ - ๑๑ บรรทัดที่ ๑๒ ซ้ำกับทำนองบรรทัดที่ ๑๓ มุ่งไปสู่ทำนองจบ ณ บรรทัดที่ ๑๔

นอกจากนี้เสียงลูกตกของเพลงขยาด่านโจงยังปรากฏ “เสียงโด” อยู่จำนวน ๑๐ ตำแหน่ง จาก ๑๔ ตำแหน่ง โดยเป็นเสียงเร และ เสียงซอล เสียงละ ๒ ตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๔๒ สำหรับเสียงเรและเสียงซอลมีอัตราการใช้คิดเป็นร้อยละเท่ากับ ๑๔.๒๘

สำหรับเรื่องของจำนวนการดำเนินทำนองยังปรากฏการดำเนินทำนองประกอบ “การลักจังหวะ” อยู่เป็นจำนวนมาก โดยจากทำนอง ๑๔ บรรทัดโน้ตเพลง ปรากฏการลักจังหวะจำนวน ๑๐ บรรทัดโน้ตเพลง ซึ่งคิดเป็นอัตราร้อยละได้เท่ากับ ๗๑.๔๒ เช่นเดียวกัน

จากการศึกษาเพลงรำไต ซึ่งประกอบด้วยเพลงม่วยโล้วโล้ว เพลงจุ่มม่วย และเพลงขยาด่านโจง สามารถสรุปผลการวิเคราะห์จำนวนเพลง ปรากฏว่าการดำเนินทำนองเพลงชุดนี้มีการใช้เสียง ๖ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงเหมือนกันทุกเพลง นอกจากนี้ยังพบการซ้ำทำนองจำนวน ๒ ครั้ง อยู่เป็นจำนวนมาก สำหรับลักษณะเฉพาะบางประการพบดังนี้

ประการแรก เมื่อมีการสลับเสียง ๓ เสียง หลังจากนั้นมักจะมีการใช้เสียงเดียวกัน บรรเลงซ้ำกัน ๒ เสียงดำเนินทำนองติดตามมา และเมื่อมีการสลับครั้งหนึ่งแล้ว มักจะสลับซ้อนกันติดตามมาจากหลายครั้ง

ประการที่สองการดำเนินทำนองรูปแบบ “การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๓” และ “การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๔” มีการนำไปใช้แตกต่างกันกล่าวคือถ้าเป็นการดำเนินทำนองด้วยเส้นแนวเสียงขึ้นจะใช้การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๓ หากมีการดำเนินทำนองด้วยเส้นแนวเสียงลงจะใช้การลักจังหวะด้วยคู่ ๔

ประการที่สามพบว่ามีการใช้เสียงซ้ำ ๒ เสียงประกอบกับการเว้นเสียง ๓ พยางค์ เสียงก่อนเสียงลูกตก

ทำนองเพลงตำหม่านหะไน

ท่อน ๑

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	--- ร	--- ท	- ล - ช	- ม - ช	----	- ท ล ช	- ล - ท
------	-------	-------	---------	---------	------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ค - ร	- ม - ช	- ม ร ค	- ล - ช	- ม - ช	----	- ท ล ช	- ล - ค
---------	---------	---------	---------	---------	------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

----	----	- ร - ร	- ท - ค	- ร ค ท	- ร - ค	- ล - ล	- ฟ - ช
------	------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ล ช ฟ	ช ล - ช	- ช - ช	- ม - ฟ	- ช ฟ ม	ฟ ช - ฟ	- ร - ร	- ท - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕ (สร้อย)

----	--- ค	--- ร	--- ม	--- ช	--- ล	- ช - ฟ	- ม - ร
------	-------	-------	-------	-------	-------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

-ค-ทุ	-ล-ร	-ร-ม	-ค-ร
-------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

----	---ล	-ท-ล	-ซ-ฟ	-ซ-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

---ล	---ร	----	-ม-ค	-ท-ล	-ซ-ค
------	------	------	------	------	------

ทำนองกลับต้นท่อน ๑

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	----	-ม-ร-ค	-ล-ซ	-ม-ซ	----	-ท-ล-ซ	-ล-ค
------	------	--------	------	------	------	--------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ค-ร	-ม-ซ	-ม-ร-ค	-ล-ซ	-ม-ซ	-ซ-ซ	-ท-ล-ซ	-ล-ค
------	------	--------	------	------	------	--------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ค-ร	-ค-ร	-ร-ร	-ท-ค	-รคท	คร-ค	-ล-ล	-ฟ-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ล-ซ-ฟ	ซ-ล-ซ	-ซ-ซ	-ม-ฟ	-ซ-ฟ-ม	ฟ-ซ-ฟ	-ร-ร	-ท-ค
--------	-------	------	------	--------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

(สร้อย)

----	---ค	---ร	---ม	---ซ	---ล	-ซ-ฟ	-ม-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

-ค-ทุ	-ล-ร	-ร-ม	-ค-ร
-------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

----	---ล	-ท-ล	-ซ-ฟ	-ซ-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

---ล	---ร	----	-ม-ค	-ท-ล	-ซ-ค
------	------	------	------	------	------

สำหรับทำนองเกี่ยวกลับท่อน ๑ มีโครงสร้างทำนองเหมือนเที่ยวแรก มีความแตกต่างด้วยการเพิ่มพยางค์เสียงเข้าไปในโครงสร้างทำนองเดิมให้ชอยถี่มากขึ้นเท่านั้น สำหรับลักษณะเฉพาะที่พบในการดำเนินทำนองท่อน ๑ มีปรากฏ ๒ ลักษณะดังนี้

ประการแรก การดำเนินทำนองมีลักษณะ “การฝากทำนอง” ปรากฏในช่วงต้นของเพลง ดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	---ร	---ทุ	-ล-ซุ	-ม-ซุ	----	-ทุ ลซุ	-ล-ทุ
------	------	-------	-------	-------	------	---------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ค-ร	-ม-ซุ	-ม รค	-ล-ซุ	-ม-ซุ	----	-ทุ ลซุ	-ล-ค
------	-------	-------	-------	-------	------	---------	------

ประการที่สอง พบลักษณะการใช้ทำนองสำนวนเดียวกัน แต่มีการเปลี่ยนระดับเสียง เรียงร้อยเป็นทำนองเพลง ลักษณะดังกล่าวปรากฏในทำนองท่อน ๑ ดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๓

----	----	-ร-ร	-ท-ค	-รคท	-ร-ค	-ล-ล	-ฟ-ซุ
------	------	------	------	------	------	------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ลซุฟ	ซุ ล-ซุ	-ซ-ซ	-ม-ฟ	-ซฟม	ฟซ-ฟ	-ร-ร	-ท-ค
-------	---------	------	------	------	------	------	------

สำหรับการดำเนินทำนองท่อน ๑ มีการจบท้ายท่อนด้วยทำนองสร้อยที่มีเนื้อหาทำนอง ๒ ชุดสัดส่วนไม่เท่ากันมาเรียงร้อยต่อกัน สำหรับทำนองสร้อยเป็นการดำเนินทำนองด้วยการเน้นให้ทำนองมีความหนักแน่นชัดเจนด้วยการเน้นเสียงเครื่องกำกับจังหวะให้มีความดังมากกว่าปกติและดีซอขึ้นไปกับทำนองเพลง

ท่อน ๒

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	---ม	-ร-ค	-ท-ล	-ซ-ฟ	-ซ-ล	-ซ-ล	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

----	---ค	-ร-ค	-ท-ล	-ซ-ฟ	-ซ-ล	-ซ-ล	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ค-ค	---ม	-ซ-ม	-ร-ค	-ค-ค	---ทุ	-ร-ทุ	-ล-ซุ
------	------	------	------	------	-------	-------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ซ-ซุ	---ม	-ซ-ม	-ร-ค	-ค-ค	---ทุ	-ร-ทุ	-ล-ซุ
-------	------	------	------	------	-------	-------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

(สร้อย)

-ซุ-ซุ	---ค	---ร	---ม	---ซ	---ล	-ซ-ฟ	-ม-ร
--------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

-ค-ท	-ล-ร	-ร-ม	-ค-ร
------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

----	---ล	-ท-ล	-ซ-ฟ	-ซ-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

---ล	---ร	----	-ม-ค	-ท-ล	-ซ-ค
------	------	------	------	------	------

กลับต้นท่อน ๒

การดำเนินทำนองท่อน ๒ มีเนื้อทำนองเพลง ๒ กลุ่ม แต่ละกลุ่มบรรเลงซ้ำกัน ๒ ครั้ง หลังจากนั้นเป็นทำนองสร้อยรูปแบบเดียวกับท่อน ๑ มาต่อท้ายท่อน สำหรับรูปแบบทำนองเพลงท่อน ๒ เป็นลักษณะการดำเนินทำนองโดยใช้เสียง ๗ เสียงเรียงร้อยและมีรูปแบบทำนองที่ใช้เสียง ๒ พยางค์เสียงมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงตามรูปแบบเพลงที่กล่าวมาข้างต้น

ท่อน ๓

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	---ม	-ซ-ซ	-ซ-ม	-ซ-ซ	-ซ-ล	-ม-ม	-ม-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ร-ร	-ร-ค	-ร-ม	-ร-ค	-ร-ค	---ม	-ซ-ซ	-ซ-ม
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ซ-ซ	-ซ-ล	-ม-ม	-ม-ซ	-ร-ร	-ร-ค	-ร-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ร-ค	---ม	-ซ-ม	-ร-ค	-ค-ค	---ท	-ร-ท	-ล-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

-ซ-ซ	---ม	-ซ-ม	-ร-ค	-ค-ค	---ท	-ร-ท	-ล-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

(สร้อย)

-ซุ-ซุ	---ค	---ร	---ม	---ซ	---ล	-ซ-ฟ	-ม-ร
--------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

-ค -ท	-ล -ร	-ร -ม	-ค -ร
-------	-------	-------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

----	---ล	-ท-ล	-ซ-ฟ	-ซ-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

---ล	---ร	----	-ม-ค	-ท-ล	-ซ-ค
------	------	------	------	------	------

กลับต้นท่อน ๓

การดำเนินทำนองท่อน ๓ มีลักษณะเฉพาะที่ปรากฏเด่นชัด ๒ ประการ สำหรับประการแรก เป็นการใช้เสียงเดียวกัน ๓ พยางค์เสียงมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงโดยเปลี่ยนเสียงตกตกเท่านั้น สำหรับทำนองดังกล่าวปรากฏดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	---ม	-ซ-ซ	-ซ-ม	-ซ-ซ	-ซ-ล	-ม-ม	-ม-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

-ร-ร	-ร-ค	-ร-ม	-ร-ค	-ร-ค	---ม	-ซ-ซ	-ซ-ม
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ซ-ซ	-ซ-ล	-ม-ม	-ม-ซ	-ร-ร	-ร-ค	-ร-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ประการที่สอง พบว่าการดำเนินทำนองด้วยทำนองเพลงที่มีสำนวนเดียวกัน แต่มีการเปลี่ยนเสียง ดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๔

-ร-ค	---ม	-ซ-ม	-ร-ค	-ค-ค	---ท	-ร-ท	-ล-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

-ซ-ซ	---ม	-ซ-ม	-ร-ค	-ค-ค	---ท	-ร-ท	-ล-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

สำหรับทำนองท้ายท่อน ๒ เป็นรูปแบบเดียวกับท่อน ๑ กล่าวคือเป็นทำนองสร้อยที่มีเนื้อหาเหมือนกัน

ท่อน ๑ (สำหรับบรรเลงเที่ยวกลับ)

เที่ยวแรก

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	----	----	--- ชู	- ม - ชู	----	- ทู - ชู	- ลู - ทู
------	------	------	--------	----------	------	-----------	-----------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ค - ร	- ม - ช	- ม ร ค	- ลู - ชู	- ม - ชู	----	- ทู - ลู	- ลู - ค
---------	---------	---------	-----------	----------	------	-----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

----	----	- ร - ร	- ทู - ค	- ร ค ท	- ร - ค	- ล - ล	- ฟ - ช
------	------	---------	----------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ล ช ฟ	ช ล - ช	- ช - ช	- ม - ฟ	- ช ฟ ม	ฟ ช - ฟ	- ร - ร	- ท - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

(สร้อย)

----	--- ค	--- ร	--- ม	--- ช	--- ล	- ช - ฟ	- ม - ร
------	-------	-------	-------	-------	-------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ค - ทู	- ลู - ร	- ร - ม	- ค - ร
----------	----------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

----	--- ล	- ท - ล	- ช - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- ค - ร
------	-------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

--- ลู	--- ร	----	- ม - ค	- ทู - ลู	- ชู - ค
--------	-------	------	---------	-----------	----------

ท่อน ๑ เที่ยวกลับ

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	----	- ท - ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- ค - ค	- ช - ช	- ร - ม
------	------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- ค - ร	- ม - ช	- ร - ร	- ม - ร	- ค - ลู	- ค - ร	- ฟ - ช	- ช - ช
---------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- ค - ค	- ลู - ค	- ค - ร	- ค - ชู	- ค - ทู	- ร - ค
---------	----------	---------	----------	----------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- ร ค ท	ค ร - ค	- ล - ล	- ฟ - ช
---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- ล ช ฟ	ช ล - ช	- ช - ช	- ม - ฟ	- ช ฟ ม	ฟ ช - ฟ	- ร - ร	- ทู - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

(สร้อย)

----	---ค	---ร	---ม	---ซ	---ถ	-ซ-ฟ	-ม-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

-ค-ท	-ถ-ร	-ร-ม	-ค-ร
------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

----	---ถ	-ท-ถ	-ซ-ฟ	-ซ-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

---ถ	---ร	----	-ม-ค	-ท-ถ	-ซ-ค
------	------	------	------	------	------

หมายเหตุ ทำนองท่อน ๒ – ๓ บรรเลงเหมือนเดิมแล้วทอดทำนองเพื่อลงจบเพลง

ระเบียบวิธีการบรรเลงเพลงคำห่มานหะไนจะบรรเลง ๒ เที้ยวกลับ กล่าวคือเมื่อบรรเลงท่อน ๑ – ๓ เรียบร้อยแล้วจะย้อนกลับไปบรรเลงตั้งแต่ท่อน ๑ – ๓ อีก ๑ รอบ สำหรับการบรรเลงเที้ยวหลังนั้น ทำนองท่อน ๑ มีการเปลี่ยนแปลงทำนองเล็กน้อยได้แก่ส่วนต้นของเที้ยวแรกและบางทำนอง การลงจบเป็นการทอดทำนองลงจบไปตามทำนองเพลงที่ท้ายท่อน ๓

ด้วยทำนองเพลงคำห่มานหะไนประกอบด้วยกัน ๓ ท่อน ทำนองท่อน ๑ – ๓ มีทำนองเหมือนกัน สำหรับทำนองท่อน ๑ เที้ยวกลับมีทำนองที่เปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย นอกจากนี้ยังพบว่ามีการทำนองซ้ำท้ายเหมือนกันทั้ง ๓ ท่อน ทำให้สามารถกำหนดสังคีตลักษณ์ของเพลงได้ดังนี้

สังคีตลักษณ์เที้ยวแรก กข/คข/งข

สังคีตลักษณ์เที้ยวกลับ ก/ข/คข/งข

สรุปผลการวิเคราะห์ทำนองเพลงคำห่มานหะไน พบว่าการดำเนินทำนองมีลักษณะ “การฝากทำนอง” ในช่วงต้นของเพลง นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะการใช้สำนวนเดียวกันแต่มีการเปลี่ยนระดับเสียงเรียงร้อยติดต่อกันเป็นทำนองเพลง การใช้เสียงเดียวกัน ๓ พยางค์เสียงมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง โดยเปลี่ยนเสียงลูกตกเท่านั้นและการดำเนินทำนองด้วยทำนองเพลงที่มีสำนวนเดียวกันแต่มีการเปลี่ยนระดับเสียง

เพลงชุด ๓ เพลง

(เพลงมูหน่องมอง เพลงต้องเวตุมเมียะ เพลงส่วยจีโหย่ว)

ทำนองเพลงมูหน่องมอง

เพลงมูหน่องมอง เป็นเพลงลำดับแรกของเพลงชุดนี้ ความหมายของคำว่า “มูหน่องมอง” คุณครูบุญพบ วัฒนวงศ์แปลความหมายโดยรวมว่า “ผู้ชายเมื่อพบผู้หญิงสวย” (บุญพบ วัฒนวงศ์, สัมภาษณ์ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๔) เนื้อบทเพลงนี้มี ๒ ท่อนดังนี้

ท่อน ๑

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	--- ล	- ม - ช	--- ล	- ม - ช	----	- ล ช ม	- ร - ค
------	-------	---------	-------	---------	------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

----	--- ล	- ม - ช	--- ล	- ม - ช	----	- ล ช ม	- ร - ค
------	-------	---------	-------	---------	------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

----	----	--- ช	- ล - ช	- ฟ - ม	- ร - ม	ร ค ร ม	- ล - ช
------	------	-------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

----	- ร - ร	- ม - ค	- ร - ม	- - - ล	- - - ม	- ค - ร	- ล - ค
------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- ท - ล	- ช - ค
---------	---------

กลับต้น

การดำเนินทำนองเพลงมูหน่องมอง ท่อน ๑ มีการใช้เสียง ๗ เสียงร่วมเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง การดำเนินทำนองท่อนนี้ปรากฏลักษณะการดำเนินทำนองรูปแบบ “การเว้นหน้า” โดยปรากฏในการขึ้นต้นทำนองเพลงทุกระลอก รายละเอียดได้แก่ทำนองบรรทัดที่ ๑ - ๒ มีการเว้นทำนองห้องที่ ๑ ถึงท้ายห้องที่ ๒ จึงจะเริ่มต้นพยางค์เสียงแรกได้แก่ เสียงลา สำหรับการดำเนินทำนองบรรทัดที่ ๓ มีการเว้นไปจนถึงท้ายห้องที่ ๓ จึงจะเริ่มต้นพยางค์เสียงแรกได้แก่ เสียงซอล สำหรับทำนองบรรทัดที่ ๔ มีการเว้น ๑ ห้องแรกแล้วจึงเริ่มต้นพยางค์เสียง เร ในห้องโน้ตเพลงที่ ๒ การดำเนินทำนองบรรทัดที่ ๕ เป็นเพียงท้ายทำนองที่เกินจาก ๘ ห้องโน้ตเพลงของบรรทัดที่ ๔ มาอีก ๒ ห้องโน้ต เพราะฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าทำนองทั้งหมดของท่อน ๑ มีลักษณะการเว้นหน้าทั้งสิ้น

ท่อน ๒

ทำนองบรรทัดที่ ๑

----	--- ร	- ค - ช	- ค - ร	----	--- ม	- ช - ม	- ค - ร
------	-------	---------	---------	------	-------	---------	---------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

----	---ร	-ค-ช	-ค-ค	----	---ม	-ช-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

----	---ร	-ค-ช	-ค-ร	----	---ม	-ช-ม	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

----	---ร	-ค-ช	-ค-ค	----	---ม	-ช-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

----	----	-คชม	-ร-ม	-ค-ช	----	-คชม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

-ท-ค	-ช--	-คชม	-ร-ม	-ค-ช	----	-คชม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

-ท-ค	-ช--	-ช-ช	-ค-ช	-ฟ-ม	-ร-ม	-ค-ร	-ค-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

-ค-ช	----	-ค-ค	-ร-ม	---ค	---ม	-ค-ร	-ค-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

-ท-ค	-ช-ค
------	------

กลับต้น

การดำเนินทำนองเพลงท่อน ๒ ปรากฏลักษณะสำคัญ ๒ ประการ ประการแรกเป็นเรื่องของการดำเนินทำนองแบบ “เว้นหน้า” รูปแบบเดียวกับท่อน ๑ ซึ่งปรากฏ ทำนองบรรทัดที่ ๑-๕ ดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

---	---ร	-ค-ช	-ค-ค	---	---ม	-ช-ม	-ค-ร
-----	------	------	------	-----	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

---	---ร	-ค-ช	-ค-ค	---	---ม	-ช-ม	-ร-ค
-----	------	------	------	-----	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

---	---ร	-ค-ช	-ค-ร	---	---ม	-ช-ม	-ค-ร
-----	------	------	------	-----	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

---	---ร	-ค-ช	-ค-ค	---	---ม	-ช-ม	-ร-ค
-----	------	------	------	-----	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

---	----	-คชม	-ร-ม	-ค-ช	----	-คชม	-ร-ค
-----	------	------	------	------	------	------	------

ประการที่สองพบว่าการดำเนินทำนองรูปแบบ “ทำนองฝาก” ซึ่งปรากฏ ณ ทำนองบรรทัดที่ ๖-๘ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- ทุ - ฤ	- ฌ - -	- ติ ฌ ม	- ฌ - ม	- ติ - ฌ	- - - -	- ติ ฌ ม	- ฌ - ติ
----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- ทุ - ฤ	- ฌ - -	- ฌ - ฌ	- ติ - ฌ	- ฬ - ม	- ฌ - ม	- ติ ร ม	- ติ - ฌ
----------	---------	---------	----------	---------	---------	----------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- ติ - ฌ	- - - -	- ติ - ติ	- ฌ - ม	- - - ฤ	- - - ม	- ติ - ฌ	- ฤ - ติ
----------	---------	-----------	---------	---------	---------	----------	----------

เพลงต้องเวตุมเมียะ

เพลงต้องเวตุมเมียะ เป็นเพลงลำดับที่ ๒ ของบทเพลงชุดนี้ ความหมายของคำว่า “ต้องเวตุมเมียะ” คุณครูบุญพบ วัฒนวงศ์แปลความหมายโดยรวมว่า “ภูเขาที่มีความสว่างาม” (บุญพบ วัฒนวงศ์) บทเพลงนี้มีเนื้อหา ๒ ท่อนดังนี้

ท่อน ๑

ทำนองบรรทัดที่ ๑

- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ	- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ
---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ	- - - ม	- ฌ - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ
---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ	- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ
---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ	- - - ม	- ฌ - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ
---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ	- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ
---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ	- - - ม	- ฌ - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ
---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ	- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ
---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

- - - ม	- - - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ	- - - ม	- ฌ - ติ	- - - ฌ	- ฤ - ติ
---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

---ม	---ค	---ซุ	-ล-ค	---ม	---ค	---ซุ	-ล-ค
------	------	-------	------	------	------	-------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

---ซุ	-ล-ค	---ซุ	-ล-ค	---ซุ	-ล-ค	---ซุ	-ล-ค
-------	------	-------	------	-------	------	-------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

----	----	-ซุ-ซุ	-ล-ค	---ค	-ค--	-ซุ-ซุ	-ล-ค
------	------	--------	------	------	------	--------	------

การดำเนินทำนองท่อน ๑ เป็นทำนองที่มีลักษณะพิเศษกล่าวคือ เป็นการดำเนินทำนองขึ้นที่เสียงโด จำนวน ๑๘ ชุด (บรรทัดโน้ตละ ๒ ชุด) หลังจากนั้นเป็นการ “ทอนทำนองเพลง” ณ ทำนองบรรทัดที่ ๑๐ และเป็นการดำเนินทำนองปิดท้ายท่อน ณ ทำนองบรรทัดที่ ๑๑ สำหรับการดำเนินทำนองท่อนนี้คล้ายกับการดำเนินทำนอง “ลูกโยน” ของทำนองดนตรีไทย

ท่อน ๒

ทำนองบรรทัดที่ ๑

---ค	---ซุ	---ล	---ค	-ทุ-ล	-ซุ-ค	-ม ร ค	-ร-ม
------	-------	------	------	-------	-------	--------	------

(เกี่ยวข้องกับ บรรทัดที่ ๑ คัดห้องที่ ๑ ออก)

ทำนองบรรทัดที่ ๒

---ล	---ซุ	-ล-ซุ	-ม-ร	----	---ซุ	-ฟ-ม	-ร-ร
------	-------	-------	------	------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ค-ทุ	-ล-ค	-ม ร ค	-ล-ซุ	----	----	-ม-ค	-ร-ม
-------	------	--------	-------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

---ล	---ซุ	-ล-ซุ	-ม-ร	----	---ซุ	-ฟ-ม	-ร-ร
------	-------	-------	------	------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

-ค-ทุ	-ล-ค	-ม ร ค	-ล-ซุ
-------	------	--------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

----	----	-ค-ล	-ซุ-ม	---ซุ	---ร	-ม-ร	-ม-ซุ
------	------	------	-------	-------	------	------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

----	----	-ค ร ม	-ร-ล	---ค	---ซุ	-ทุ ล ซุ	-ล-ค
------	------	--------	------	------	-------	----------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

----	----	-ซุ-ล	-ซุ-ม	---ซุ	---ร	-ม-ร	-ม-ซุ
------	------	-------	-------	-------	------	------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

----	----	-ค ร ม	-ร-ล	---ค	---ช	-ทุ ล ช	-ล-ค
------	------	--------	------	------	------	---------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

----	----
------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

-ล-ล	-ล-ล	-ร-ร	-ร-ร	-ม-ม	-ม-ม	-ค-ค	-ค-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

-ล-ล	-ล-ล	-ร-ร	-ร-ร	-ม-ม	-ม-ม	-ค-ค	-ค-ม
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

-ร-ร	-ค-ม	-ร-ร	-ค--	-ช-ล	-ค-ช	-ล-ค
------	------	------	------	------	------	------

กลับต้น

การดำเนินทำนองท่อน ๒ เป็นการดำเนินทำนองที่มีลักษณะเฉพาะ ๓ ประการ ประการแรก เป็นลักษณะการดำเนินทำนองแบบ “เว้นหน้า” ดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๒

---ล	---ช	-ล-ช	-ม-ร	-----	---ช	-ฟ-ม	-ร-ร
------	------	------	------	-------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

-ค-ทุ	-ล-ค	-ม ร ค	-ล-ช	-----	-----	-ม-ค	-ร-ม
-------	------	--------	------	-------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

---ล	---ช	-ล-ช	-ม-ร	-----	---ช	-ฟ-ม	-ร-ร
------	------	------	------	-------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖ และ ๘

-----	-----	-ค-ล	-ช-ม	---ช	---ร	-ม-ร	-ม-ช
-------	-------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗ และ ๙

-----	-----	-ค ร ม	-ร-ล	---ค	---ช	-ทุ ล ช	-ล-ค
-------	-------	--------	------	------	------	---------	------

ประการที่สอง พบว่ามีการยึดทำนองจากทำนองส่วนหลังมาเป็นทำนองส่วนหน้าดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๖ และ ๘

(ทำนองที่ขยายขึ้น) (ทำนองต้น)

-----	-----	-ค-ล	-ช-ม	---ช	---ร	-ม-ร	-ม-ช
-------	-------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗ และ ๘

(ทำนองที่ขยายขึ้น) (ทำนองต้น)

----	----	-ค ร ม	-ร-ล	---ค	---ช	-ท ล ช	-ล-ค
------	------	--------	------	------	------	--------	------

จากการแสดงด้วยสัญลักษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าทำนองเพลงบรรทัดที่ ๖ และ ๘ จากทำนองห้องที่ ๗ ได้แก่ /-ม-ร/ จำนวน ๑ ห้องโน้ต มีการนำทำนองส่วนนั้นมาขยายออกเป็นทำนองห้องที่ ๕ - ๖ ด้วยลูกตกเสียงเดียวกัน ได้แก่เสียงซอลกับเสียงเร สำหรับทำนองบรรทัดที่ ๗ และ ๘ จากทำนองห้องที่ ๗ คือ /-ทลช/ จำนวน ๑ ห้องโน้ตเพลงมาขยายเป็นทำนองห้องที่ ๕ - ๖ ด้วยสำนวนและเสียงลูกตกเดียวกัน ได้แก่เสียงโดประกอบกับเสียงซอล นับได้ว่าทำนองเพลงนี้มีความซับซ้อนสร้างความไพเราะได้อีกรูปแบบหนึ่ง

เพลงส่วยจีโหย่ว

เพลงส่วยจีโหย่ว เป็นเพลงลำดับสุดท้ายของบทเพลงชุดนี้ ทำนองเพลงมีลักษณะเป็นเพลงท่อนเดียว เนื้อหามุ่งดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๑

--- ช	--- ล	--- ค	-ท-ล	-ช-ค	-ม ร ท	-ล-ช
-------	-------	-------	------	------	--------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๒

--- ค	--- ค	-ท-ล	-ช-ม	--- ร	--- ร	-ม-ร	-ม-ช
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

--- ล	--- ช	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	--- ม	-ร-ค	-ล-ช
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

--- ค	--- ค	-ท-ล	-ช-ม	--- ร	--- ร	-ม-ร	-ม-ช
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

--- ล	--- ช	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	--- ม	-ร-ร	-ม-ร
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๖

-ค-ค	-ร-ค	-ท-ท	-ค-ร	-ค-ท	-ล-ช
------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๗

-ท-ช	-ล-ท	-ล-ท	-ล-ช	--- ค	--- ร	--- ม	--- ช
------	------	------	------	-------	-------	-------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๘

-ค-ร	-ม-ร	-ค-ท	-ล--	-ช-ม	-ล-ช	-ค-ล	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๙

--- ถ	--- ซ	--- ค	-ค-ค	-ท-ถ	-ซ-ม	--- ร	-ร-ร
-------	-------	-------	------	------	------	-------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

-ม-ร	-ม-ซ	--- ถ	--- ซ	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	-ม-ม
------	------	-------	-------	------	------	-------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

-ร-ค	-ถ-ซ	-ค-ค	-ค--	-ท-ถ	-ซ-ม	-ร-ร	-ร--
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

-ม-ร	-ม-ซ	--- ถ	--- ซ	-ค-ค	-ร-ม	-ม-ม	-ม--
------	------	-------	-------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๓

-ร-ร	-ม-ร	-ค-ท	-ร-ค	-ร-ท	-ค-ร	-ค-ท	-ถ-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๔

-ถ-ซ	-ถ-ท	-ถ-ท	-ถ-ซ	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	--- ค
------	------	------	------	------	------	-------	-------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๕

-ร-ร	-ม-ร	-ค-ท	-ถ--	-ซ-ม	-ถ-ซ	-- ทถซ	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	--------	------

ไม่กลับต้น ลงจบแบบตัดทำนองทันที

การดำเนินทำนองเพลงส่วยจีโหย่ว พบลักษณะสำคัญหลายประการ ประการแรกพบว่าการดำเนินทำนองจะมีการเติมช่องว่างด้วยตัวโน้ตที่เป็นเสียงลูกตกให้เต็มห้องโน้ตเพลง ไม่ปล่อยให้ทำนองเพลงเกิดช่องว่าง ดังจะแสดงให้ปรากฏดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๒

--- ค	--- ค	-ท-ถ	-ซ-ม	--- ร	--- ร	-ม-ร	-ม-ซ
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๓

--- ถ	--- ซ	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	--- ม	-ร-ค	-ถ-ซ
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๔

--- ค	--- ค	-ท-ถ	-ซ-ม	--- ร	--- ร	-ม-ร	-ม-ซ
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๕

--- ถ	--- ซ	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	--- ม	-ร-ร	-ม-ร
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

ประการที่สอง มีการเติมทำนองในช่องว่างที่ไม่ใช่เสียงลูกตก เพื่อให้ทำนองมีวัตถุประสงค์เดียวกับช่องต้นท่อนเพลงนี้ โดยปรากฏดังนี้

ทำนองบรรทัดที่ ๕

--- ต	--- ซ	--- ค	-ค-ค	-ท-ต	-ซ-ม	--- ร	-ร-ร
-------	-------	-------	------	------	------	-------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๐

-ม-ร	-ม-ซ	--- ต	--- ซ	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	-ม-ม
------	------	-------	-------	------	------	-------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๑

-ร-ค	-ค-ซ	-ค-ค	-ค--	-ท-ค	-ซ-ม	-ร-ร	-ร--
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองบรรทัดที่ ๑๒

-ม-ร	-ม-ซ	--- ต	--- ซ	-ค-ค	-ร-ม	-ม-ม	-ม--
------	------	-------	-------	------	------	------	------

สำหรับการลงจบเพลงส่วจีโห่ยว เป็นการลงจบด้วยการจบแบบ “ตัดทำนอง” ให้ขาดทันที ซึ่งแตกต่างไปจากการดำเนินทำนองเพลงอื่น ๆ ที่อธิบายมาข้างต้นทั้งหมด ซึ่งมักจะเป็นการทอดลงจบในลักษณะการรัวพยางค์เสียงโปรยลงจบ

จากการวิเคราะห์เพลงมูหน่องมอง เพลงต้องเวตุมเมียะ และเพลงส่วจีโห่ยว สามารถสรุปลักษณะสำคัญของทำนองเพลงได้หลายประการคือลักษณะการดำเนินทำนองแบบ “เว้นหน้า” การดำเนินทำนองรูปแบบ “ทำนองฝาก” การดำเนินทำนองยื่นคล้ายกับการดำเนินทำนอง “ลูกโยน” ของทำนองดนตรีไทยพร้อมกับการทอนทำนอง การยึดทำนองจากทำนองส่วนหลังมาเป็นทำนองส่วนหน้า การเติมทำนองในช่องว่างที่ไม่ใช่เสียงลูกตกและการเติมช่องว่างด้วยตัวโน้ตที่เป็นเสียงลูกตกให้เต็มห้องโน้ตเพลง ไม่ปล่อยให้ทำนองเพลงเกิดช่องว่าง

จากการศึกษาบทเพลงจ๊าดไต ผู้วิจัยสามารถทำการสรุปลักษณะเฉพาะของคนตรีจ๊าดไต จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นเพลงที่มีการผสมผสานทำนองพม่าเข้าไปด้วยประเด็นสำคัญพบดังนี้

ประเด็นแรก เรื่องของเสียงที่นำมาเรียงร้อยเป็นบทเพลงจ๊าดไต ปรากฏว่ามีการใช้เสียงทั้ง ๘ เสียงมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง และไม่มีลักษณะการของแปรทำนอง

ประเด็นที่สอง เรื่องการกำหนดเสียงลูกตก ปรากฏว่า “เสียงโด” ถือเป็นเสียงหลักในการกำหนดเป็นเสียงลูกตกของทำยวรรคเพลง

ประเด็นที่สาม เรื่อง “การซ้ำ” ปรากฏทั้งการซ้ำเสียงในวรรคย่อย การซ้ำเสียงเดียวกันจำนวน ๒ เสียงมาร่วมดำเนินทำนอง การซ้ำเสียงเดียวกันจำนวน ๓ พยางค์เสียงมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงโดยเปลี่ยนเสียงลูกตกเท่านั้น การซ้ำเสียง ๒ เสียงประกอบกับการเว้นเสียง ๓ พยางค์เสียงก่อนเสียงลูกตก การซ้ำทำนองเดียวกันทั้ง ๒ ครั้งและ ๓ ครั้ง นอกจากนี้ยังพบทั้งลักษณะ “ซ้ำหัว เปลี่ยนท้าย” และ “เปลี่ยนหัว ซ้ำท้าย”

ประเด็นที่สี่ เรื่องการเว้น มีปรากฏ “การเว้นพยางค์เสียง” ก่อนที่จะเป็นเสียงลูกตก และมีปรากฏการเว้นพยางค์เสียงในรูปแบบการ “เว้นหน้า” ก่อนขึ้นชุดทำนองเพลง ประเด็นที่ห้า เรื่อง การเติมพยางค์เสียง ได้แก่ การเติมทำนองในช่องว่างที่ไม่ใช่เสียงลูกตกและการเติมช่องว่างด้วยตัวโน้ตที่เป็นเสียงลูกตกให้เต็มห้องโน้ตเพลง ไม่ปล่อยให้ทำนองเพลงเกิดช่องว่าง การยึดทำนองจากทำนองส่วนหลังมาเป็นทำนองส่วนหน้า ประเด็นสุดท้าย เป็นเรื่องของลักษณะการดำเนินทำนอง ซึ่งมีปรากฏหลากหลายรูปแบบดังนี้

- การดำเนินทำนองแบบ “ลักจังหวะ” และลักษณะ “ถาม-ตอบ”
- การดำเนินทำนองรูปแบบ “การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๓” และ “การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๔” มีการนำไปใช้แตกต่างกันกล่าวคือถ้าเป็นการดำเนินทำนองด้วยเส้นแนวเสียงขึ้นจะใช้การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๓ หากมีการดำเนินทำนองด้วยเส้นแนวเสียงลงจะใช้การลักจังหวะด้วยคู่ ๔
- การดำเนินทำนองด้วยการเพิ่มการ “สะบัด” เข้าไปด้วย
- การดำเนินทำนองรูปแบบเมื่อมีการสะบัดครั้งหนึ่งแล้ว มักจะสะบัดซ้อนกันติดตามมาอีกหลายครั้ง
- การใช้เสียง “คู่ ๕” และเสียง “คู่ ๔” มาดำเนินทำนองเป็นห้องสุดท้ายของบรรทัดเพลงเพื่อเป็นการเน้นทำนองเพลงหรือเน้นส่วนท้ายของวรรคเพลง
- การดำเนินทำนองด้วยทำนองเพลงที่มีสำนวนเดียวกันแต่มีการเปลี่ยนระดับเสียง
- การดำเนินทำนองยืนคล้ายกับการดำเนินทำนอง “ลูกโยน” ของทำนองดนตรีไทยพร้อมกับการทอนทำนอง
- การดำเนินทำนองเดียวกันแต่มีการเปลี่ยนบันไดเสียงและประการสุดท้ายพบการดำเนินทำนองในลักษณะคล้ายทำนองอย่างฝรั่งด้วย
- การขยายทำนองจาก ๒ พยางค์เสียงเป็น ๔ พยางค์เสียง และมีการใช้คีย์บอร์ดคืดเน้นเสียงที่เป็นคู่ ๘ เพื่อให้สำเนียงฝรั่งปรากฏชัดเจนขึ้น

๓.๔.๔ รูปแบบทำนองมองกาก

มองกาก เป็นเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ไผ่สดซึ่งยังมีสีเขียวปรากฏอยู่จำนวน ๒ ชั้น หรือ ๒ กระบอก เหลวคล้ายกับลูกอังกะลุง วิธีการตีจะจับด้วยมือขวา ๑ ลูก มือซ้าย ๑ ลูก สำหรับมองกากที่

อยู่ ณ มือขวาของผู้ที่จะมีหน้าที่ดำเนินทำนองหรือตีทำนองที่ซอด้มมากกว่ามือซ้าย การตีมองกากรูปแบบทำนองไม่ซับซ้อนนัก แต่เป็นการตีกระบอกไม้ไผ่ประกอบลีลาการเขื่องอย่างตัวของนักดนตรีซึ่งมีลีลาที่แตกต่างกันออกไปแบบเนิบนาบตามจังหวะการตีของมองกากร ทำให้เกิดเป็นศิลปะที่มีลีลาเฉพาะรูปแบบหนึ่งของชาวไทใหญ่

ปัจจุบันสลาหลักหรือเพลงหลักที่นำมาใช้ตีกับมองกากรมีจำนวน ๓ ลายบรรเลงไม่ต่อเนื่องกัน จะมีการทอดลงจบในแต่ละลาย แต่ต้องบรรเลงเรียงลำดับกันอันได้แก่ลายกันยาว ลายมองเชิง และลายนกหมาบึก โดยทั้ง ๓ ลายมีกลวิธีการบรรเลงและรูปแบบทำนองดังนี้

ลายกันยาว

ลายกันยาว เป็นลายแรกของการตีมองกากร โดยเสียงที่ดังออกมาจะเป็นเสียงของโหม่งและฉาบ และเมื่อฟังเป็นภาพรวมแล้วก็จะเป็เสียงของวงกลองกันยาว สำหรับเสียงและวิธีการตีมีดังนี้

เสียงแรกคือ “เสียงมอง” มีวิธีการตี ๒ รูปแบบ

รูปแบบแรกเป็นการตีกระทบกันระหว่างกระบอกไม้ไผ่โดยใช้ข้อค้ำบนนตีกระทบกัน เมื่อตีกระทบกันแล้ว จะเกิดนิ้วที่เหลือทั้ง ๔ นิ้วออกแล้วปิดลงห้ามเสียงทันที

รูปแบบที่สอง เป็นการ ใช้ข้อค้ำบนนของกระบอกไม้ไผ่ในมือขวา ตีลงตรงกลางกระบอกไม้ไผ่ของมือซ้าย เสียงมองจะมีความกังวานมากกว่ารูปแบบแรก โดยรูปแบบที่สองนี้จะใช้ตีเวลาที่มีพยางค์เสียงสลับกับเสียงแซ่

เสียงที่สองคือ “เสียงแซ่” มีวิธีการตี ๒ รูปแบบ

รูปแบบแรก เป็นการตีกระทบกันระหว่างกระบอกไม้ไผ่ ๒ กระบอก โดยตีกระทบกันในแนวยาวตั้งแต่ส่วนด้านบนถึงส่วนล่างของกระบอกไม้ไผ่

รูปแบบที่สอง เป็นการ ใช้ปลายค้ำล่างของกระบอกไม้ไผ่ในมือขวา ตีลงกลางกระบอกไม้ไผ่ของมือซ้าย เสียงที่ออกมาจะเป็นเสียงแซ่ ที่มีความกังวานมากกว่ารูปแบบแรก

ทำนองลายกันยาวแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ โดยรูปแบบแรก เป็นช่วงของการขึ้นต้น สำหรับรูปแบบที่ ๒ - ๓ จะบรรเลงสลับกันในช่วงระหว่างการบรรเลงแสดงความสามารถ และรูปแบบสุดท้ายเป็นทำนองสำหรับลงจบ

ทำนองรูปแบบที่ ๑ ทำนองขึ้นต้น

- - - มอง	- - - มอง	- - - มอง	- - - มอง	- - - มอง	- - - มอง	- - - มอง	- - - มอง
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

(ใช้วิธีการตีเสียงมอง รูปแบบแรก)

ทำนองรูปแบบที่ ๒

- - - มอง	-แซ่ -มอง	- - - มอง	-แซ่ -มอง	- - - มอง	-แซ่ -มอง	- - - มอง	-แซ่ -มอง
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

(เสียงมอง ใช้วิธีการตีรูปแบบที่สอง - เสียงแซ่ ใช้วิธีการตีรูปแบบที่สอง)

ทำนองรูปแบบที่ ๓

-แซ่-มอง	-แซ่-มอง	-แซ่-มอง	-แซ่-มอง	-แซ่-มอง	-แซ่-มอง	-แซ่-มอง	-แซ่-มอง
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

(เสียงมอง ใช้วิธีการตีรูปแบบที่สอง - เสียงแซ่ ใช้วิธีการตีรูปแบบที่สอง)

ทำนองรูปแบบที่ ๔ ทำนองจบ

- - - แซ่	- - - มอง	- - - แซ่	- - - มอง
-----------	-----------	-----------	-----------

(เสียงมอง ใช้วิธีการตีรูปแบบแรก - เสียงแซ่ ใช้วิธีการตีรูปแบบแรก)

ลายมองเชิง

ลายมองเชิง เป็นลายลำดับที่ ๒ ของการตีมองภาค โดยเสียงที่ดังออกมาจะเป็นเสียงของ โหม่งและฉาบ และเมื่อฟังเป็นภาพรวมแล้วก็จะเป็เสียงของวงกลองมองเชิง สำหรับเสียงและวิธีการตีมีดังนี้

เสียงแรกคือ “เสียงมอง” เป็นการ ใช้ข้อค้ำบนของกระบอกไม้ไผ่ในมือขวา ตีลงตรงกลางกระบอกไม้ไผ่ของมือซ้าย เสียงมองจะมีความกังวาน

เสียงที่สองคือ “เสียงแซ่” เป็นการตีกระทบกันระหว่างกระบอกไม้ไผ่ ๒ กระบอก โดยตีกระทบกันในแนวยาวตั้งแต่ส่วนด้านบนถึงส่วนล่างของกระบอกไม้ไผ่

ทำนองลายมองเชิงแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ รูปแบบแรกเป็นช่วงขึ้นต้นจะมีการดำเนินทำนองที่เพิ่มกระสวนทำนองเพิ่มอีก ๔ ห้องโน้ตไทย รูปแบบที่ ๒ เป็นช่วงของการแสดงความสามารถการตีประกอบลีลาการเขื่องอย่างตัวและรูปแบบที่สองเป็นทำนองสำหรับลงจบ

ทำนองรูปแบบที่ ๑ ทำนองขึ้นต้น

- - -	- - - มอง	- - - แซ่	- - - มอง	- แซ่ - -	- แซ่ - มอง	- - - แซ่	- แซ่ - มอง
-------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------------	-----------	-------------

- แซ่ - -	- แซ่ - มอง	- - - แซ่	- แซ่ - มอง
-----------	-------------	-----------	-------------

ทำนองรูปแบบที่ ๒

- - -	- - - มอง	- - - แซ่	- - - มอง	- แซ่ - -	- แซ่ - มอง	- - - แซ่	- แซ่ - มอง
-------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------------	-----------	-------------

ทำนองรูปแบบที่ ๓ ทำนองลงจบ (ทอดทำนองช้าลงตามลำดับ)

- แซ่ - มอง	- แซ่ - มอง	- แซ่ - มอง	- แซ่ - มอง
-------------	-------------	-------------	-------------

ลายนกดหมาบู้ก

ลายนกดหมาบู้ก เป็นลายลำดับที่ ๓ ของการตีมองกาด โดยเสียงที่ดังออกมาจะเป็นเสียงเลียนเสียงนก ซึ่งสันนิษฐานกันว่าเป็นนกโพระดก สำหรับเสียงที่ตีมีอยู่ด้วยกัน ๒ เสียงดังนี้

เสียง หมา เป็นการนำส่วนข้อด้านบนกระบอกไม้ไผ่ที่อยู่ในมือขวา ตีลงกลางกระบอกไม้ไผ่ที่อยู่ในมือซ้าย

เสียงนก หรือเสียงบู้ก เป็นการนำส่วนปลายกระบอกไม้ไผ่ที่อยู่ในมือขวา ตีลงบริเวณข้อกระบอกไม้ไผ่ หรือส่วนด้านบนของกระบอกไม้ไผ่ที่อยู่ในมือซ้าย

ทำนองนกดหมาบู้กแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ รูปแบบแรกเป็นช่วงของการขึ้นต้น สำหรับรูปแบบที่ ๒ – ๓ จะบรรเลงสลับกันในช่วงระหว่างการบรรเลงแสดงความสามารถและรูปแบบสุดท้ายเป็นทำนองสำหรับลงจบ

ทำนองรูปแบบที่ ๑ ทำนองขึ้นต้น

- - - บู้ก	- - - บู้ก	- - - บู้ก	- - - บู้ก	- - - บู้ก	- - - บู้ก	- - - บู้ก	- - - บู้ก
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

ทำนองรูปแบบที่ ๒

- - - บู้ก	-หมา -บู้ก	- - - บู้ก	-หมา -บู้ก	- - - บู้ก	-หมา -บู้ก	- - - บู้ก	-หมา -บู้ก
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

ทำนองรูปแบบที่ ๓

-หมา -บู้ก	-หมา -บู้ก	-หมา -บู้ก	-หมา -บู้ก	-หมา -บู้ก	-หมา -บู้ก	-หมา -บู้ก	-หมา -บู้ก
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

ทำนองรูปแบบที่ ๔ ทำนองลงจบ (ทอดทำนองช้าลงตามลำดับ)

- - - บู้ก	-หมา -บู้ก	หมา -บู้ก	-หมา -บู้ก
------------	------------	-----------	------------

๓.๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๓.๕.๑ บทสรุป

การดำเนินการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากผู้สูงอายุซึ่งถือเป็นคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ที่ปรากฏ ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและรวบรวมทำนองเพลง ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุยังคงรูปแบบวัฒนธรรมการบรรเลงที่มีความลุ่มลึกและเคร่งครัด สำหรับเยาวชนเริ่มที่จะลดความเข้มข้นของเนื้อหาวิชาการลงวัฒนธรรมการบรรเลงของผู้สูงอายุปรากฏกลองกันยาวสำหรับการฟ้อนมือ (ก้าลาย) ผลการวิจัยสามารถจำแนกรูปแบบทำนองได้ ๓ ประเภท

ประเภทแรก กลุ่มทำนองที่จบด้วยเสียง “เป็ง” มีปรากฏ ๓ รูปแบบกล่าวคือถ้าเป็นเสียงเป็งที่เป็นพยางค์ที่ ๔ ของห้องจะประกอบกับเสียง “กะ” ปรากฏเป็นเสียงรวมคือ “กะเป็ง” หากเป็นเสียงเป็งที่เป็นพยางค์เสียงที่ ๓ จะประกอบกับเสียง “งะ” (หงะ) และหากเป็นการกำหนดเสียงเป็งไว้ ๒ เสียงเรียงติดต่อกัน มักจะถูกกำหนด ณ ตำแหน่งพยางค์ที่ ๒ และ ๔ ของห้องเพลง

ประเภทที่สอง กลุ่มทำนองที่จบด้วยเสียง “กะปู้บ” มีปรากฏ ๒ รูปแบบกล่าวคือหากพยางค์เสียงก่อนหน้าเสียง “กะปู้บ” เป็นเสียง “เป้” จะพบว่าการกำหนดเสียง “กะปู้บ” จะเป็นการกำหนดให้มีลักษณะที่เรียกว่า “ลักจังหวะ” ซึ่งจะถูกกำหนดให้เป็นพยางค์เสียงที่ ๑ - ๒ ของห้องโน้ตเพลง หากพยางค์เสียงก่อนหน้าเสียง “กะปู้บ” เป็นเสียง “เป็ง” หรือ “เป้ง” จะพบว่าการกำหนดเสียง “กะปู้บ” นั้นเป็นการกำหนดให้มีลักษณะทำนองแบบ “ตกจังหวะ”

ประเภทที่สาม กลุ่มทำนองที่จบด้วยเสียง “เป้” จะปรากฏการนำมาเรียงร้อยที่มีความหลากหลายคือ รูปแบบแรกได้แก่เสียงเป้ ๑ เสียงต่อหนึ่งห้องโน้ตเพลง รูปแบบที่สองได้แก่เสียงเป้ ประกอบเสียง “กะ” รวมเป็น ๒ พยางค์เสียงใน ๑ ห้องโน้ตเพลงได้แก่เสียง “กะเป้” รูปแบบที่สามได้แก่เสียงเป้ ประกอบเรียงติดต่อกัน ๒ ครั้ง ปรากฏในอัตราสัดส่วนที่ห่างเท่ากัน โดยถูกวางอยู่ตำแหน่งพยางค์ที่ ๒ และ ๔ ได้แก่ “-เป้-เป้” และรูปแบบสุดท้ายได้แก่เสียงเป้ที่ถูกรวมกับเสียงอื่นเป็น ๓ พยางค์เสียงได้แก่ “ปู้บกะเป้”

นอกจากนี้กระสวนทำนองประกอบการฟ้อนมือ ยังพบกระสวนทำนองที่เป็นลักษณะเฉพาะหรือใช้เฉพาะที่ ซึ่งปรากฏอยู่ ๓ กระสวนทำนองได้แก่กระสวนทำนองสำหรับเชื่อมชุดทำนอง กระสวนทำนองที่เป็นลักษณะการทอนทำนองลดรูปลง ๑ เท่าตัวและกระสวนทำนองสำหรับลงจบ ซึ่งมักจะจบท้ายด้วยเสียง “ปู้บ” หรือเสียงที่เป็นเสียงปิด

วัฒนธรรมการบรรเลงกลองกันยาวสำหรับการฟ้อนดาบ (ก้าแลว) ผลการวิจัยพบว่ากลองกันยาวที่ดีประกอบการฟ้อนดาบมีปรากฏกระสวนทำนองอยู่จำนวน ๒๒ รูปแบบ กระสวนทำนองที่ใช้มักเป็นการตีเสียงหนักและเสียงเบาในอัตราส่วนที่เท่ากัน ได้แก่เสียงเป็ง หรือ เป้ง และเสียงปู้บ หรือ ยูป สำหรับเสียงที่เป็นเสียงกลาง ๆ ได้แก่ เสียงเป้ กับ เสียงงะ (หงะ) มีอัตราส่วนการใช้บ่อยมาก โดยเสียงเป้ มีอัตราส่วนในการนำมาใช้ยู่ลำดับที่ ๓

วัฒนธรรมการบรรเลงกลองก้นยาวกับการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำ กลองก้นยาวที่ใช้ตีประกอบการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำ สามารถแจกแจงออกเป็นลักษณะเฉพาะที่ปรากฏได้แก่ประการแรก พบว่าการตีกลองก้นยาวประกอบการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำ จะมีสำนวนกลองที่มีความห่างประกอบกับสำนวนที่ลครูปรหรือทอนให้มีความถี่มากขึ้น โดยเป็นสำนวนทั้ง ๒ ชุดนั้นเป็นสำนวนที่มีแนวทางการดำเนินทำนองเดียวกัน ประการที่สองพบว่า การตีกลองก้นยาวประกอบการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำ จะมีสำนวนกลองที่เป็นลักษณะถาม – ตอบ กล่าวคือส่วนหัวของวรรคนั้นเป็นสำนวนเดียวกัน หากแต่ส่วนท้ายของทั้ง ๒ วรรคมีความแตกต่างกัน

วัฒนธรรมการบรรเลงกลองก้นยาวกับการพ็อนโต พบว่าการใช้เสียงที่นำมาประกอบเป็นทำนองกลองนั้น จะใช้เสียง “เป็ง” หรือ “เป้ง” มาประกอบกันมากกว่าเสียง “ปู้บ” หรือ เสียง “ยวบ” ทั้งนี้จะมาจากการพ็อนโตมีความคึกคัก เนื่องจากการพ็อนโตเป็นการผสมผสานกับวัฒนธรรมจีนคล้ายกับการเชิดสิงโตและการพ็อนโตมีความกระชับ รวดเร็ว เพราะฉะนั้นการใช้เสียง “เป็ง” ซึ่งเป็นเสียงหนักจึงเป็นการกระตุ้นความรู้สึกให้ทั้งนักดนตรีและผู้ชม ซึ่งตรงกับที่คุณครูประเสริฐประดิษฐ์ที่อธิบายกระสวนทำนองกลองทั้ง ๓ รูปแบบที่ลงจบเสียงสุดท้ายด้วยเสียง “เป้” และเสียง “เป็ง” ทั้งสิ้น สำหรับลักษณะร่วมประการหนึ่งของการทำนองกลองก้นยาวที่นำมาตีประกอบการพ็อนโตกับการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำ ผู้วิจัยพบว่ายังคงรูปแบบการทอนสำนวนกลอง

วัฒนธรรมการบรรเลงกลองก้นยาวกับการแห่ รูปแบบทำนองกลองก้นยาวประกอบการแห่มีความหลากหลาย โดยนำทำนองทั้งที่เป็นทำนองตีประกอบการพ็อนดาบ พ็อนนกกิ่งกะหล่ำ การพ็อนโต มาตีสลับกันไปมา สำหรับลักษณะพิเศษที่พบในการตีประกอบการแห่ ซึ่งไม่ปรากฏในการตีประกอบการพ็อนอื่นๆ คือการตีลงสั้น หรือ การกำมือทุบลงหน้ากลอง เป็นเสียง “ทุม”

วัฒนธรรมการบรรเลงกลองมองเซิง

ทำนองกลองมองเซิงกับการพ็อนมองเซิง การขึ้นต้นระหว่างกลองมองเซิง ฉาบ และโหม่งจะต้องเรียงลำดับโดยขึ้นต้นด้วยกลองมองเซิง ตามด้วยฉาบและโหม่งตามลำดับ สำหรับรูปแบบทำนองกลองมองเซิงมีลักษณะการกำหนดให้มีพยางค์เสียงถี่ขึ้น โดยให้มีเสียงหลักตก จังหวะทั้งหมด จำนวน ๓ ชุด ๆ ละ ๒ ห้องโน้ตเพลง และมีการรวบทำนองให้ถี่ขึ้นเฉพาะช่วงท้ายของกลุ่มทำนอง นอกจากนี้การกำหนดรูปแบบทำนองของกลองมองเซิง ยังปรากฏลักษณะการดำเนินทำนองแบบ “ลักจังหวะ” ด้วย

ทำนองกลองมองเซิงกับการแห่ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ๔ ประการ ประการแรก การดำเนินทำนองระหว่างกลองมองเซิงกับฉาบจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือฉาบจะตีเป็นทำนองเดียวกับทำนองกลองมองเซิง ประการที่สอง การตีโหม่งมีการตีรูปแบบตายตัวด้วยการตีเสียงมวง ๓ ครั้ง ประกอบการตีเสียงห่วย ๑ ครั้งถือเป็น ๑ ชุดทำนอง ประการที่สาม การกำหนดทำนองกลองมองเซิงจะเป็นลักษณะ ๔ กลุ่มทำนองย่อย โดย ๒ กลุ่มทำนองแรกมีการกำหนด

ทำนองกลองลักษณะเดียวกัน แต่เป็นทำนองที่จังหวะตกลงตัว ๑ ชุด และเป็นทำนองที่มีการลักจังหวะ ๑ ชุด ส่วนทำนอง ๒ ทำนองหลังมีการกำหนดทำนองให้มีจังหวะตกลงตัวทั้ง ๒ ชุดทำนองประกอบการร่ำมือถี่ ๆ ของเสียงสุดท้ายของกลุ่มทำนองที่ ๔ และประการที่สี่ การดำเนินทำนองกลองมองเชิงประกอบการแห่ก็มีการเว้นทำนอง แล้วทำการรวบทำนองไปอยู่ในห้องถัดไป สร้างทำนองกลองมองเชิงให้เกิดความโดดเด่น โดยการเว้นทำนองมีปรากฏในช่วงต้นของชุดทำนองได้แก่ห้องที่ ๑ - ๒ และช่วงกลางของชุดทำนองได้แก่ห้องที่ ๕

วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีข้าดไต จากการศึกษาสามารถทำการสรุปลักษณะเฉพาะของดนตรีข้าดไตได้เป็นประเด็นสำคัญคือ ประเด็นแรกเรื่องของเสียงที่นำมาเรียงร้อย ปรากฏว่ามีการใช้เสียงทั้ง ๗ เสียงมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงและไม่มีลักษณะการของแปรทำนอง ประเด็นที่สองเรื่องการกำหนดเสียงลูกตกปรากฏว่า “เสียงโค” ถือเป็นเสียงหลักในการกำหนดเป็นเสียงลูกตกของทำนองเพลง ประเด็นที่สามเรื่อง “การซ้ำ” ปรากฏทั้งการซ้ำเสียงในวรรคย่อย การซ้ำเสียงเดียวกันจำนวน ๒ เสียงมาร่วมดำเนินทำนอง การซ้ำเสียงเดียวกันจำนวน ๓ พยางค์เสียงมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงโดยเปลี่ยนเสียงลูกตกเท่านั้น การซ้ำเสียง ๒ เสียงประกอบกับการเว้นเสียง ๓ พยางค์เสียงก่อนเสียงลูกตก การซ้ำทำนองเดียวกันทั้ง ๒ ครั้งและ ๓ ครั้ง นอกจากนี้ยังพบทั้งลักษณะ “ซ้ำหัว เปลี่ยนท้าย” และ “เปลี่ยนหัว ซ้ำท้าย”

ประเด็นที่สี่เรื่องการเว้น มีปรากฏ “การเว้นพยางค์เสียง” ก่อนที่จะเป็นเสียงลูกตก และมีปรากฏการเว้นพยางค์เสียงในรูปแบบการ “เว้นหน้า” ก่อนขึ้นชุดทำนองเพลง ประเด็นที่ห้าเรื่องการเติมพยางค์เสียง ปรากฏลักษณะการเติมทำนองในช่องว่างที่ไม่ใช่เสียงลูกตกและการเติมช่องว่างด้วยตัวโน้ตที่เป็นเสียงลูกตกให้เต็มห้องโน้ตเพลง ไม่ปล่อยให้ทำนองเพลงเกิดช่องว่างและพบการยึดทำนองจากทำนองส่วนหลังมาเป็นทำนองส่วนหน้า

ประเด็นสุดท้าย เป็นเรื่องของลักษณะการดำเนินทำนอง ปรากฏหลากหลายรูปแบบได้แก่การดำเนินทำนองแบบ “ลักจังหวะ” การดำเนินทำนองลักษณะ “ถาม-ตอบ” การดำเนินทำนองรูปแบบ “การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๓” และ “การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๔” การดำเนินทำนองด้วยการเพิ่มการ “สะบัด” เข้าไปประกอบการดำเนินทำนอง บางครั้งเมื่อมีการสะบัดครั้งหนึ่งแล้วมักจะสะบัดซ้อนกันติดตามมาอีกหลายครั้ง การใช้เสียง “คู่ ๕” และเสียง “คู่ ๔” ร่วมดำเนินทำนองเป็นห้องสุดท้ายของบรรทัดเพลงเพื่อเป็นการเน้นทำนองเพลงหรือเน้นส่วนท้ายของวรรคเพลง การดำเนินทำนองด้วยทำนองเพลงที่มีสำนวนเดียวกันแต่มีการเปลี่ยนระดับเสียง การดำเนินทำนองยืคล้ายกับการดำเนินทำนอง “ลูกโยน” ของทำนองดนตรีไทยพร้อมกับการท่อนทำนอง และประการสุดท้ายพบการดำเนินทำนองในลักษณะคล้ายทำนองอย่างฝรั่งด้วยการขยายทำนองจาก ๒ พยางค์เสียงเป็น ๔ พยางค์เสียงและมีการใช้คีย์บอร์ดคืดเน้นเสียงที่เป็นคู่ ๘ เพื่อให้สำเนียงฝรั่งปรากฏชัดเจนขึ้น

วัฒนธรรมการตีมองกาค การตีมองกาค ปรากฏทำนองสำคัญ ๓ ลาย ได้แก่ ลายก้นยาว ลายมองเชิงและลายนกหมาบู้ก

ลายก้นยาวเป็นลายแรกของการตีมองกาค โดยเสียงที่ดังออกมาจะเป็นเสียงของ โหม่งและฉาบ และเมื่อฟังเป็นภาพรวมแล้วก็จะเป็เสียงของวงกลองก้นยาว สำหรับเสียงและวิธีการตีมี ๒ รูปแบบ รูปแบบแรกเป็นการตีกระทบกันระหว่างกระบอกไม้ไผ่โดยใช้ข้อด้านบนตีกระทบกัน เมื่อตีกระทบกันแล้ว จะเปิดนิ้วที่เหลือทั้ง ๔ นิ้วออกแล้วปิดลงห้ามเสียงทันที รูปแบบที่สอง เป็นการใช้ข้อด้านบนของกระบอกไม้ไผ่ในมือขวา ตีลงตรงกลางกระบอก ไม้ไผ่ของมือซ้าย เสียงมองจะมีความกังวานมากกว่ารูปแบบแรก โดยรูปแบบที่สองนี้จะใช้ตีเวลาที่มีพยางค์เสียงสลับกับเสียงแซ่ สำหรับ “เสียงแซ่” มีวิธีการตี ๒ รูปแบบ รูปแบบแรก เป็นการตีกระทบกันระหว่างกระบอกไม้ไผ่ ๒ กระบอก โดยตีกระทบกันในแนวยาวตั้งแต่ส่วนด้านบนถึงส่วนล่างของกระบอกไม้ไผ่ รูปแบบที่สอง เป็นการใช้ปลายด้านล่างของกระบอกไม้ไผ่ในมือขวา ตีลงกลางกระบอก ไม้ไผ่ของมือซ้าย เสียงที่ออกมาจะเป็นเสียงแซ่ ที่มีความกังวานมากกว่ารูปแบบแรก สำหรับทำนองลายก้นยาวแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ โดยรูปแบบแรก เป็นช่วงของการขึ้นต้น สำหรับรูปแบบที่ ๒ - ๓ จะบรรเลงสลับกันในช่วงระหว่างการบรรเลงแสดงความสามารถ และรูปแบบสุดท้ายเป็นทำนองสำหรับลงจบ

ลายมองเชิง เป็นลายลำดับที่ ๒ ของการตีมองกาค โดยเสียงที่ดังออกมาจะเป็นเสียงของ โหม่งและฉาบ และเมื่อฟังเป็นภาพรวมแล้วก็จะเป็เสียงของวงกลองมองเชิง สำหรับเสียงและวิธีการได้แก่ เสียงแรกคือ “เสียงมอง” เป็นการ ใช้ข้อด้านบนของกระบอก ไม้ไผ่ในมือขวา ตีลงตรงกลางกระบอก ไม้ไผ่ของมือซ้าย เสียงมองจะมีความกังวาน เสียงที่สองคือ “เสียงแซ่” เป็นการตีกระทบกันระหว่างกระบอก ไม้ไผ่ ๒ กระบอก โดยตีกระทบกันในแนวยาวตั้งแต่ส่วนด้านบนถึงส่วนล่างของกระบอก ไม้ไผ่ สำหรับทำนองลายมองเชิงแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ รูปแบบแรกเป็นช่วงขึ้นต้นจะมีการดำเนินทำนองที่เพิ่มกระสวนทำนองเพิ่มอีก ๔ ห้อง โน้ตไทย รูปแบบที่ ๒ เป็นช่วงของการแสดงความสามารถประกอบลีลาการเีอย่างตัวและรูปแบบที่สองเป็นทำนองสำหรับลงจบ

ลายนกหมาบู้ก เป็นลายลำดับที่ ๓ ของการตีมองกาค โดยเสียงที่ดังออกมาจะเป็นเสียงเลียนเสียงนก ซึ่งสันนิษฐานกันว่าเป็นนก โพระดก สำหรับเสียงที่ตีมีอยู่ด้วยกัน ๒ เสียงคือ “เสียงหมา” เป็นการนำส่วนข้อด้านบนกระบอก ไม้ไผ่ที่อยู่ในมือขวา ตีลงกลางกระบอก ไม้ไผ่ที่อยู่ในมือซ้าย และ “เสียงบู้ก” เป็นการนำส่วนปลายกระบอก ไม้ไผ่ที่อยู่ในมือขวา ตีลงบริเวณข้อกระบอก ไม้ไผ่ หรือส่วนด้านบนของกระบอก ไม้ไผ่ที่อยู่ในมือซ้าย สำหรับทำนองนกหมาบู้กแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ รูปแบบแรกเป็นช่วงของการขึ้นต้น สำหรับรูปแบบที่ ๒ - ๓ จะบรรเลงสลับกันในช่วงระหว่างการบรรเลงแสดงความสามารถและรูปแบบสุดท้ายเป็นทำนองสำหรับลงจบ

๓.๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการวิจัยเรื่องดนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยพบว่าการแสดงลิเกจ๊าดไต ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมการบรรเลงที่มีจากคลังทรัพย์สินทางปัญญาไทย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีความลึกซึ้ง การแสดงลิเกจ๊าดไตของชาวใหญ่นี้มีเนื้อหาที่นำมาแสดงหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่มาจากชาดก พุทธศาสนา วรรณคดี นิทานพื้นบ้าน และยังมีการประดิษฐ์เรื่องใหม่ ๆ ที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ เพื่อเป็นข้อคิดสำหรับสอนเยาวชนและคนในสังคมให้เป็นคนดี เพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังมีลีลาการแสดง สลับกับการขับร้อง ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจ สามารถดำเนินการวิจัยสืบเนื่องต่อไปได้ เพราะหากผู้สูงอายุหมดลงและไม่มีการสืบทอด งานทางด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะทางดุริยางคศิลป์นี้ ย่อมทำให้งานด้านวัฒนธรรมแขนงนี้สูญหายไปดังเช่นงานทางดุริยางคศิลป์ในพื้นที่อื่นไทยในอีกหลาย ๆ ประเภท

บทที่ ๔

พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทใหญ่

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. บุษกร บิณฑลันท์

สารบัญ

ความหมายของพิธีกรรม.....	๑
ความหมายของความเชื่อ.....	๒
วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวไทยใหญ่.....	๔
บทสัมภาษณ์ศิลปินชาวไทยใหญ่.....	๖
บทวิเคราะห์.....	๑๒๒
บทสรุป.....	๑๓๒

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพครุบุญพบ วัฒนวงศ์	๖
ภาพวงตอยอฮอร์น	๖
ภาพตอยอฮอร์น	๘
ภาพक्रमานพ ประเสริฐกุล	๑๒
ภาพक्रमานพตีกลอง	๑๓
ภาพครุสมพงศ์ หิรัญโกเมนทร์	๑๗
ภาพบ้านครุสมพงศ์ หิรัญโกเมนทร์	๑๘
ภาพครุห้องฆาน งามศักดิ์ศรี	๒๐
ภาพครุห้องฆาน งามศักดิ์ศรี เล่นกรับ	๒๑
ภาพครุห้องฆาน งามศักดิ์ศรี อบรมเด็กนักเรียน	๒๒
ภาพครุตี (ไม่มีชื่อสกุล) (ครุขี้)	๒๔
ภาพครุจินดา หิรัญโกเมนทร์	๒๖
ภาพครุจินดา หิรัญโกเมนทร์ แสดงฉีกไทใหญ่	๒๗
ภาพครุวี ผ่องศรี	๒๘
ภาพครุวี ผ่องศรี และคณะกลองกันยาว พญาจิ่ง ตียะ	๒๙
ภาพครุวี ผ่องศรี ตีกลอง	๒๙
ภาพครุรำ จันทร์แดง	๓๑
ภาพครุรำ จันทร์แดง ตีตี่ตี่ตี่	๓๑
ภาพผู้ใหญ่บ้านสุทิพย์ เทพรัตน์	๓๔
ภาพครุผลัด มะลิควง	๓๖
ภาพครุบุญมี จันทร์ลักษณ์	๓๘
ภาพครุปีะ ยอดเมืองนาย	๔๐
ภาพครุบุณจิต แสนคำ	๔๓
ภาพครุสว่าง จันทร์แจ	๔๖
ภาพครุองขึ้น ยุชหัตถ์	๔๘
ภาพครุองขึ้น ยุชหัตถ์ เล่นเครื่องดนตรีแบนโจ	๔๙
ภาพผู้วิจัย (ซ้าย) ภาพครุองขึ้น ยุชหัตถ์ (ขวา) ภาพครุเสาร์ จันทร์จร	๔๙
ภาพครุอินสอน ไหวดี	๕๐

ภาพครูทองดี กิตติพันธ์	๕๑
ภาพครูนวล นันทภ	๕๓
ภาพครูบุญอาจ จันทสีมา	๕๕
ภาพนายวรรณ ไชยเสน	๕๖
ภาพนางสาวชุตিকা ไชยเสน	๕๗
ภาพอาจารย์สุวรรณ ไผโรยรส	๕๘
ภาพกำนันสุรศักดิ์ กมลศรี	๖๐
ภาพครูเทพินท์ พงษ์วดี	๖๒
ภาพโฆษณางานประเพณีปอยส่างลอง	๖๔
ภาพข้าวฟ่างต่อ ข้าวตอกป่น ข้าวมูนห่อ	๖๔
ภาพของว่างในปอยส่างลอง	๖๕
ภาพกำหนดการงานประเพณีปอยส่างลอง	๖๕
ภาพต้นตะเป้สา (ต้นกัลปพฤกษ์)	๖๖
ภาพ โคนหลู่ และทีค่า	๖๗
ภาพโคนหลู่	๖๗
ภาพกุนต่อง(สี่เขี้ยว) ปานต่อง(หลากสี่)	๖๗
ภาพเทียนเงิน เทียนทอง	๖๗
ภาพครูบุญเลิศ วรรณภรณ์	๖๗
ภาพอุ๊หรืออุ๊บุชาเจ้าเมืองและภาพอุ๊หรืออุ๊บุชาพระอุปคุต	๖๘
ภาพอุ๊บุชาเจ้าเมือง	๖๘
ภาพพระอุปคุต	๗๐
ภาพเมี่ยงชา	๗๑
ภาพกระสวยดอกไม้	๗๒
ภาพกระสวยพลุ	๗๒
ภาพครูสุรพล เทพบุญ	๗๒
ภาพครูองค์่า กำแหง	๗๒
ภาพครูสามารถ หิมะพันธ์	๗๓
ภาพครูหน้า วงศ์ชัย	๗๓
ภาพอาหารมงคล ๓๒ อย่าง	๗๓
ภาพการเสียดความ (ร้องเพลงไทใหญ่)	๗๕
ภาพอาจารย์สุทัศน์ สนิธพทอง	๗๖

ภาพจีเจ้ (กั๋งศาล)	๗๕
ภาพม้าเข้าเมือง	๗๐
ภาพอุ๊บบหรืออุ๊บบพระพุทธร	๗๐
ภาพอุ๊บบหรืออุ๊บบพระพุทธรเงิน	๗๑
ภาพอุ๊บบหรืออุ๊บบพระพุทธรทอง	๗๑
ภาพขันดอก	๗๐
ภาพวงกลองมอญเชิง	๗๒
ภาพต้นตะเป่าพระพุทธร ต้นโคจอง(ซ้ายไปขวา)	๗๓
ภาพฟ้อนท่ายขบวน บรรเลงโดยวงกลองมอญเชิง	๗๔
ภาพต้นโคจอง	๗๔
ภาพปี่กขาวแตก	๗๕
ภาพเทียนเงิน เทียนทอง	๗๕
ภาพพุ่มเงิน พุ่มทอง(ต้นเงิน ต้นทอง)	๗๖
ภาพหม้อน้ำดำ	๗๖
ภาพโคหลู่	๗๖
ภาพพระไวยติกาจิตะฐานะธรรมโน รักษาการเจ้าอาวาสวัดจอง	๗๗
ภาพวาดประดับบนศาลาการเปรียญวัดจองกลาง	๗๗
ภาพปลิกชะหล่า	๗๘
ภาพขบวนส่งลง จางลง และขบวนรดกระบะ (จากซ้ายไปขวา)	๗๘
ภาพบ้องไฟไม้ไผ่ ๓ บ้อง	๘๐
ภาพวงตอยอฮอร์น	๘๐
ภาพครุฑ่ม มานะ หรือจเร่ออน	๘๑
ภาพธงรัฐฉาน	๘๓
ภาพหิ้งบูชาภายในบ้าน ครุฑ่ม มานะ	๘๔
ภาพหิ้งบูชาพระพุทธรเจ้า ๕ พระองค์	๘๕
ภาพใบพัด ๖ ใบ และหินในแก้ว แทนธาตุมและธาตุ	๘๕
ภาพหิ้งบูชาแม่ ครูอาจารย์ เจ้าเมือง ครูสุรสถิติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์	๘๖
ภาพเดินบูชาพ่อแม่	๘๗
ภาพเดินครุ และรูปถ่ายพระครูอิงตา ครูเตงหม่อง	๘๗
ภาพรูปถ่ายของผู้ให้กำเนิด ครุฑ่ม มานะ	๘๗
ภาพเดินบูชาเจ้าเมือง	๘๘

ภาพเขียนบูชาครูสุรสถิติ	๑๐๐
ภาพครูสุรสถิติ	๑๐๑
ภาพร่มและจ๊กจ่า	๑๐๑
ภาพครูทรงพล ใจดี	๑๐๔
ภาพครูทรงพล ใจดี ตอนบวชต่างลง	๑๐๔
ภาพงานอ่องปอยหรืองานฉลองปอยต่างลง	๑๐๗
ภาพผังรูปขบวนปอยต่างลงปี พ.ศ. ๒๕๕๒	๑๐๘

บทที่ ๔

พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทใหญ่

วัฒนธรรมกับการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะวัฒนธรรมจะสามารถส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งนั้นต้องมีกระบวนการถ่ายทอดและการรับสืบทอด มีวิธีการอันเป็นขนบปฏิบัติสืบทอดกันมาซึ่งเรียกว่าวัฒนธรรมการถ่ายทอดความรู้ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั้งทางเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้รู้ ได้แก่ ศิลปินดนตรีไทใหญ่ พบว่า การเรียนรู้ด้านดนตรีนั้นมีการถ่ายทอดกันในลักษณะที่เป็นมุขปาฐะทั้งสิ้น และความรู้ที่มีการถ่ายทอดสู่กันมิใช่เพียงความรู้เกี่ยวกับดนตรีเท่านั้น แต่ยังมีความรู้ด้านพิธีกรรมที่เป็นสิ่งควบคู่มาด้วยความรู้ด้านดนตรีด้วย ผู้เรียนก็ต้องทำความเข้าใจและยอมรับขนบปฏิบัติในด้านพิธีกรรมนี้ตั้งแต่เริ่มเรียนเลยทีเดียว การที่ผู้เรียนยอมรับในการปฏิบัติตามขนบพิธีกรรม นี้เองจึงนับเป็นการสืบทอดความเชื่อในพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น กล่าวได้ว่า พิธีกรรมที่เกิดขึ้นมีผลมาจากความเชื่อที่ตกทอดมาจากสมัยบรรพบุรุษ ความเชื่อนั้นอาจได้รับอิทธิพลมาจากหลายปัจจัย เช่น พื้นฐานความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ผีสาง เทวดา หรือความเชื่อทางศาสนา เป็นต้น

มีผู้ได้ให้คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่อ ไว้หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาเสนอเป็นบางทัศนะดังนี้

ความหมายของพิธีกรรม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒ อธิบายความหมายของพิธีกรรมว่า “พิธีกรรม หมายถึง การบูชา แบบอย่าง หรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา”

ปราณี วงษ์เทศ ได้จำแนกประเภทของพิธีกรรมที่สะท้อนความเชื่อทางศาสนาไว้ดังนี้

พิธีกรรมในที่นี้ จึงหมายถึงพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมของศาสนา ความเชื่อนั่นเอง พิธีกรรมที่ปฏิบัติกัน โดยทั่ว ๆ ไปในสังคมไทย ภายในรอบปีหนึ่งอาจจำแนกได้เป็น ๓ ประเภทด้วยกัน คือ (๑) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน (๒) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต (๓) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนหรือสังคม

พิธีกรรมประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ มีส่วนสำคัญทำให้เกิดเทศกาลต่าง ๆ ขึ้นมา และมีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการละเล่นชนิดต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับพิธีกรรม ทั้งนี้

เพราะส่วนประกอบสำคัญของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาจะมีการ เช่น สรวงบูชาหรือทำบุญหรือทำทาน การกินเลี้ยง การสนุกสนานรื่นเริงที่เป็นพิธีกรรม หรือที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม (๒๕๑๖ : ๒๔๒)

ความหมายของความเชื่อ

กัญญา จิตต์ธรรม (๒๕๑๙ : ๕๔-๖๒) ได้ให้นิยามความเชื่อว่า ความเชื่อคือสิ่งที่มนุษย์ค่อย ๆ เรียนรู้ และทำความเข้าใจโลกมาเป็นจำนวนหลายพันปี และเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีผลร้าย เมื่อมนุษย์กลัวอำนาจของสิ่งลึกลับนั้นก็จะทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อมิให้ถูกลงโทษและเพื่อให้อำนาจลึกลับนั้น พึงพอใจ ต่อมาจึงได้มีพิธีต่าง ๆ เพื่อบูชาเช่นสรวง เพราะความเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นต้องมีผู้บันดาลให้เป็น

ทัศนีย์ ทานตวณิช (๒๕๒๓ : ๑๐๖) ได้กล่าวถึงความเชื่อของมนุษย์ไว้ว่า เกิดขึ้นเนื่องจากมนุษย์แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อชีวิตถึงคราววิบัติ เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติ ปัญหาเหล่านั้นเกินความสามารถที่คนธรรมดาจะแก้ไขได้ มนุษย์จึงคิดว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ บันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจเหล่านั้นอาจจะเป็นภูตปิศาจ วิญญาณหรือเทพเจ้า เป็นต้น ดังนั้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่เกิดขึ้น มนุษย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลึกลับ โดยเชื่อว่าถ้าบอกกล่าวหรือทำให้อำนาจเหนือธรรมชาติพอใจจะช่วยให้ปลอดภัย และเมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความกตัญญูทดแทนด้วยการเช่นสรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ มณี พยอมยงค์ (๒๕๒๙ : ๑๗๙) ที่กล่าวว่า ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ ภัยจากธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถรู้สาเหตุเกิดจากอะไร จึงเกิดความรู้สึกยอมรับและความเชื่อในอำนาจของสิ่งเหล่านั้น บางครั้งก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อถือ

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ (๒๕๒๕ : ๑๐) มีความเห็นสอดคล้องกับข้างต้นว่า การยึดมั่นเชื่อถือในสิ่งต่าง ๆ อาจมีมูลเหตุจูงใจมาจากหลายประการ ที่สำคัญคือสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความผูกพันอยู่กับความผิดปกติของฤดูกาล สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความอบอุ่นใจและเป็นที่พักทางใจ ซึ่งหม่อมเจ้าหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล (๒๕๒๒ : ๑) ได้ทรงอธิบายว่า ความเชื่อเกิดจากการยอมรับในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ ดังนั้น เมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นก็วิงวอนขอความช่วยเหลือ เมื่อพ้นภัยก็แสดงความกตัญญูรู้คุณ

ภัทราวรรณ จันทร์ธีราช (๒๕๓๙ : ๑๐๔-๑๐๕) ได้แบ่งความเชื่อของมนุษย์เป็น ๒ ประเภท คือ ความเชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ และความเชื่อในธรรมชาติ ดังนี้

- ๑) ความเชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ ได้แก่ ความเชื่อในภูตผีวิญญาณต่าง ๆ ความเชื่อดังกล่าวเป็นวิธีการหรือความพยายามที่มนุษย์ใช้อธิบายโลกรอบ ๆ ตัวเอง ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องที่ไม่รู้ และอธิบายกัน

ด้วยเหตุผลทางไสยศาสตร์เพราะยังขาดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้นว่า ฝนตกเพราะนาคให้น้ำ หรือมีเทวดาเป็นผู้บันดาล ฟ้าแลบก็ว่าแสงจากนางเมขลาส่องแก้ว ฟ้าผ่าก็เชื่อว่าเป็นเพราะรามสูรขว้างขวาน เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็คิดว่าเกิดความโกรธไม่พอใจของเทพเจ้า หรือภูตผีวิญญาน หรือเกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เบื้องหลังบังคับให้เป็นไป อำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติจึงสามารถให้ทั้งผลดีและผลร้ายต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้ ความเชื่อนี้จึงเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นพิธีกรรม

ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาตินี้ยังแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ ความเชื่อที่อยู่ในศาสนา (Religion)

๑.๒ ความเชื่อที่เป็นไสยศาสตร์ (Magic)

๒) ความเชื่อในธรรมชาติ ถือเป็นระบบความเชื่ออย่างหนึ่งที่มีพื้นฐานทางความคิดหรือสมมุติฐานที่ว่า จักรวาลของเรามีระบบการทำงาน มีการเคลื่อนไหวไปตามระบบของธรรมชาติมากกว่าเกิดจากพลัง หรือการควบคุมอำนาจเหนือธรรมชาติอื่นใด โดยอธิบายได้จากผลการศึกษาทดลองและความคิดพลาดที่มนุษย์ได้พยายามศึกษาทำความเข้าใจด้วยวิธีการเรียกว่า "เป็นวิทยาศาสตร์" (Scientific) วิธีการนี้มีกระบวนการสำคัญที่ขึ้นอยู่กับ การหาข้อเท็จจริง การหาผลสรุปเพื่อใช้อธิบาย และคาดคะเนเหตุการณ์หรือสิ่งที่ไม่รู้ทั้งหลาย โดยมีนักวิทยาศาสตร์เป็นคนกลางหรือเป็นผู้อธิบายปรากฏการณ์ของจักรวาล ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์มากกว่าจะใช้อธิบายด้วยศาสนาหรือไสยศาสตร์

ความเชื่อมีพื้นฐานมาจากความต้องการของมนุษย์ในการที่จะอยู่รอดปลอดภัยและมีความสุข อารมณ์ความรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตนั้นเรียกว่าความกลัว ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้มนุษย์ต้องหาที่ยึดเหนี่ยวหรือตัวช่วยในการทำให้เกิดความมั่นใจว่าตนจะอยู่รอดปลอดภัยและมีความสุข ก่อนมีศาสนาก็ยึดเอาผีสิงเทวดาเป็นที่พึ่ง เมื่อมีศาสนาก็ยึดเอาคำสั่งสอนของศาสดามาปฏิบัติ การยินยอมปฏิบัติตามสิ่งที่ตนยึดมั่นนั่นเอง เรียกว่าความเชื่อ เมื่อปฏิบัติแล้วเกิดความมั่นใจ ก็ทำให้มีความสุข ยิ่งถ้าเกิดปาฏิหาริย์ทำให้ได้สิ่งที่หวังก็ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่าความเชื่อนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว แล้วความเชื่อนั้นก็ถูกส่งทอดต่อกันมาจากรุ่นลูก หลานเหลน หรือจากครูสู่ศิษย์ ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นต่อ ๆ มา ส่วนมากเป็นการสืบทอดกันแบบปากต่อปาก และปรากฏมากในเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดกันมาเป็นนิทานหรือวรรณกรรมพื้นบ้าน ล้วนมีสาระที่แตกต่างกันไป ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านดนตรีประจำถิ่นของชาวไทยใหญ่ก็มีพื้นฐานมาจากความเชื่อของคนในสังคมของท้องถิ่นนั้น ส่วนหนึ่งมีอิทธิพลมาจากความเชื่อในเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติอื่น ๆ ผนวกกับความเชื่อตามหลักปฏิบัติทางศาสนา หลักอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชาวไทยใหญ่ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ดังนั้น รูปแบบของประเพณีและพิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีจึงสะท้อนถึงความเชื่อแบบผสมผสานซึ่งปรากฏให้เห็น เช่น ในขั้นตอนของพิธีกรรมไหว้ครู การกล่าวบูชาสิ่งที่ศิลปินเลื่อมใสศรัทธา ตลอดจนเครื่องบูชาซึ่งมีนัยแห่งความสำคัญตามความเชื่อแฝงอยู่ด้วย เป็นต้น

วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวไทใหญ่

วิถีของชาวไทใหญ่ในอดีตนั้นไม่มีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร การศึกษาความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่นั้นจึงอาศัยการศึกษาจากวรรณกรรมตำนานดังที่เจียงอิงเหลียงได้ศึกษาตำนานเรื่องขุนยี่คายคำที่สะท้อนวัฒนธรรมความเชื่อของชาวไทใหญ่ให้เห็นอย่างเด่นชัด ตำนานนี้เป็นเรื่องราวของขุนยี่คายคำ เจ้าเมืองไทใหญ่ ที่ทำสงครามกับปองกาย เจ้าเมืองเชียงคำ เพื่อแย่งชิงนางอูปม เอกสารลายลักษณ์อักษรที่เหลืออยู่และใช้ในการศึกษาเป็นภาคสุดท้ายใน ๓ ภาคของตำนานนี้ โดยเป็นตอนสงครามชิงนางที่นอกจากจะมีความงามด้านภาษาแล้ว โดยรวม ตำนานขุนยี่คายคำยังแสดงถึงค่านิยมยกย่องผู้เก่งกล้าในการศึกซึ่งคนเหล่านี้จะได้รับสิทธิพิเศษทางฐานะและชนชั้นในสังคม แสดงถึงจุดมุ่งหมายของการสู้รบในสมัยนั้นที่เป็น ไปเพื่อแย่งชิงทรัพย์สิน ผู้คน และนางอันเป็นที่รัก และสะท้อนสภาพสังคมไทใหญ่ที่ใช้ช้างเป็นสัตว์สำคัญในการรบ วัฒนธรรมความเชื่อของชาวไทใหญ่ที่ปรากฏในตำนานนี้มีทั้งความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติและความเชื่อเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติคือความเชื่อในผีสามเทวดา อันมี แลงคอน เทพผู้ปกป้องดูแลเมือง ดวงวิญญาณของเจ้าเมืองหรือวีรบุรุษของเมืองที่แทนรูปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่เสื่อบ้านหรือเจ้าหอบ้าน ดวงวิญญาณของผู้บุกเบิกสร้างหมู่บ้าน และใจบ้าน ที่ใช้เสา ก้อนหิน หรือห่อผ้าเป็นที่หมาย ชาวไทใหญ่จะมีการเช่นไหว้ดวงวิญญาณเหล่านี้ตามเทศกาลต่าง ๆ นอกจากนั้นก็ยังมีความเชื่อเรื่องการใช้เวทมนตร์แปลงกาย ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม การทำนายฝัน ความเชื่อในผีอื่น ๆ ส่วนพิธีกรรมอันเนื่องมาจากความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติมีคือ การทำนายกระดูกไก่ อันเป็นการนำไก่ดูลักษณะกระดูกเพื่อบอกชัยชนะหรือความพ่ายแพ้ในการศึก การเช่นผีเรียกขวัญศัตรูที่จัดขึ้นเพื่อข่มขวัญศัตรูและเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่กองทัพ ธรรมเนียมไทใหญ่อย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักประวัติศาสตร์นามฮาร์วีย์ คืองานศพเจ้าฟ้าไทใหญ่ที่มีการสังหารช้าง ม้า และข้าทาสฝังไปพร้อมพระศพเจ้าฟ้า ธรรมเนียมดังกล่าวไม่พบในเอกสารหรือตำนานฝ่ายไทใหญ่ แต่หากเป็นจริงก็แสดงถึงความเชื่อในชีวิตหลังความตายอีกด้วย ความเชื่ออีกประเภทหนึ่งของชาวไทใหญ่คือความเชื่อเกี่ยวกับวิถีชีวิตนั้นก่อให้เกิดประเพณีตั้งแต่เกิดจนตาย วยแรกเกิดมีพิธีอาบน้ำทารก และพิธีโกนผมไฟ วยหนุ่มสาวมีการคบหาเกี่ยวพาโดยใช้การร้องเพลง ดัดพิน และขับกลอนที่เรียกว่าคำเขี้ยว การแต่งงานมีการสู่ขอและมีพิธีเรียกว่าเห็นแขกหรือกินแขก ส่วนใหญ่จะเป็นการแต่งออก กล่าวคือ ฝ่ายหญิงจะไปอยู่บ้านฝ่ายชายและดูแลครอบครัวฝ่ายสามี คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มตามวัยและสถานภาพเป็นกลุ่ม บ่าวสาว กลุ่มหัวพ่อหัวแม่ กลุ่มผู้อาวุโส ส่วนงานศพจะมีพิธีเกี่ยวกับผีสาม และฝังศพในพื้นที่สูงใกล้หมู่บ้าน ชาวไทใหญ่เชื่อว่าผีเจ้าที่เจ้าทางหรือขวัญอยู่ในธรรมชาติทุกอย่าง จึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการเช่นไหว้ผีและเชิญขวัญในทุกกิจกรรมของการดำรงชีวิต ทั้งการไหว้ผีเรือน ผีนา ปูย่า ขวัญข้าวต่าง ๆ ชาวไทใหญ่เริ่มรู้จักพุทธศาสนาในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านทางอาณาจักรเชียงใหม่ที่ขณะนั้นรับนับถือพุทธศาสนามั่นคงแล้ว โดยมีพระภิกษุจากเชียงใหม่เดินทางไปเผยแผ่พุทธศาสนาณิกายโยนที่อาณาจักรไทใหญ่ ทั้งต่อมาในรัชสมัยเจ้าหลวงคำแข่งฟ้าได้พบพระพุทธสิหิงค์ที่ถูกนำมาจากเชียงใหม่มายังอาณาจักรแสนหวี

ก่อนหน้านี้อันและสูญหายไป มีการสร้างวัดประดิษฐานพระพุทธรูปหิ้งค์ และนับแต่นั้นมา ศาสนาพุทธนิกายโยนก็แพร่หลายรุ่งเรืองขึ้น ต่อมาในรัชสมัยพระเจ้าบุเรงนองแห่งพม่ายังมีการเผยแผ่พุทธศาสนาเข้ามาเข้าไปยังอาณาจักรแสนหวีและอาณาจักรเมืองมาหลวงของไทยใหญ่อีก การเผยแผ่พุทธศาสนาทั้ง ๒ ครั้งทำให้ชาวไทยใหญ่มีศรัทธาแก่กล้าในพุทธศาสนา ความเชื่อผีสางดั้งเดิมลดลง เริ่มมีการจัดงานประเพณีและงานปอยต่าง ๆ ตามคติพุทธ ซึ่งงานประเพณีเหล่านี้เป็นโอกาสให้ ชาวไทใหญ่ได้มารวมตัวกันพบปะสังสรรค์และช่วยงาน เป็นการแสดงความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อต่อกัน ทั้งทำให้สามารถสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าไว้ได้ต่อมา ประเพณีของชาวไทยใหญ่นี้มักประกอบด้วยกิจกรรมความบันเทิงต่าง ๆ และการเลี้ยงอาหารมากมาย นอกจากนั้นชาวไทยใหญ่ก็ยังมีวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย อาหารการกิน และดนตรีอันเป็นเอกลักษณ์อีกด้วย วัฒนธรรมประเพณีของ ชาวไทใหญ่นี้หล่อหลอมขึ้นด้วยสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การ ทำมาหากิน พฤติกรรม และค่านิยมชุมชนจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะขึ้น

การศึกษาให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทใหญ่ มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาจากผู้รู้ และผู้รู้ที่รู้จริงก็คือศิลปินดนตรีของชาวไทยใหญ่นั้นเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้เรียบเรียงมาจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ซึ่งเป็นศิลปินอาวุโสผู้มีประสบการณ์ในการแสดงดนตรี ทั้งศิลปินต๋อยฮอร์น ตลอดจนการถ่ายทอดวิชาความรู้รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นเวลากว่าครึ่งชีวิต ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

บทสัมภาษณ์ศิลปินคนตรีไทใหญ่

๑.) ครูบุญพบ วัฒนวงศ์

ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ ศิลปินกลองกันยาว คนตรีตอยฮออร์น อายุ ๗๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ ๘ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูบุญพบ วัฒนวงศ์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒

ภาพวงตอยฮออร์น

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูบุญพบเล่าว่าครูเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ต้นตระกูลมีเชื้อสายไทใหญ่ โดยคุณปู่เป็นคนไต่หรือไทใหญ่มาจากเมืองไตหรือรัฐฉานในสหภาพพม่า คุณพ่อของครูคือ นายเงง วัฒนวงศ์ สามารถพูดภาษาพม่าได้ด้วย ส่วนตัวคุณครูบุญพบเองพูดได้เฉพาะภาษาไทยและภาษาไทย นอกจากนี้ครอบครัวของครูยังเป็นครอบครัวดนตรี กล่าวคือ ทั้งคุณปู่ คุณพ่อและคุณแม่คือนางคำหลู่หรือพรรณิ วัฒนวงศ์ ล้วนเป็นดนตรี โดยคุณพ่อเล่นตอยอฮอร์น^๒ (ไวโอลินไทใหญ่) และดนตรีพื้นเมืองอื่นๆ โดยเรียนจากครูชาวพม่าที่มาสอนที่วัดหัวเวียง วัดก้าก่อ ส่วนคุณแม่มีความสามารถทั้งร้องทั้งรำ ครูบุญพบยังได้เล่าถึงความเป็นมาของวงดนตรีตอยอฮอร์นว่ามีมาตั้งแต่ก่อตั้งเมืองแม่ฮ่องสอนที่มีการปกครองแบบระบบเจ้าฟ้า เมื่อขึ้นปกครองเมืองแล้ว เจ้าฟ้าแต่ละองค์ก็จัดตั้งวงดนตรีขึ้นมาฝึกสอนการเล่น การรำร่า จะมีการฟ้อนอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง แสดงหน้าพระที่นั่งเจ้าฟ้า ต่อมามีการปรับเปลี่ยนยกเลิกระบบเจ้าฟ้ามาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดแทน ดนตรีตอยอฮอร์นเลยเปรียบเป็นดนตรีไทใหญ่ไป ปัจจุบันวงดนตรีตอยอฮอร์นในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ยังเล่นได้สมบูรณ์แบบเหลืออยู่เพียงวงเดียว คือคณะดนตรีเมืองสามหมอกของครูบุญพบ ที่ได้รับสืบทอดมาจากคุณพ่อ สำหรับวงดนตรีตอยอฮอร์นในสหภาพพม่าเป็นที่นิยมมากหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (สงครามมหาเอเชียบูรพา) สิ้นสุดลง ชาวพม่าเป็นผู้ประดิษฐ์ตอยอฮอร์นระหว่างภัยสงคราม โดยดัดแปลงประยุกต์จากเครื่องดนตรีที่เห็นคล้ายคลึงกับเครื่องดนตรีหลักในวงตอยอฮอร์นซึ่งทางพม่าเรียกว่า “อะจิ่งไต” ประกอบด้วย กลองชุด ฉิ่ง ฉาบ แบน โฉ ตอยอฮอร์น คีย์บอร์ด (สมัยก่อนใช้หีบเพลงชักหรือแอ็คโคเดียน) ฆ้องวง ระนาดเหล็ก เครื่องดนตรีที่เป็นจุดเด่น คือ ตอยอฮอร์นซึ่งมีลักษณะคล้ายไวโอลิน การเล่น การสีเหมือนไวโอลินทุกประการแต่ตอยอฮอร์นมีเสียงกังวานไพเราะกว่า วิธีและลักษณะการเล่นของวงตอยอฮอร์นนั้น แบนโฉใช้ตีเหมือนกีตาร์แต่จะมี ๔ สาย กลองใช้ตี ฉิ่งฉาบ ใช้เคาะจังหวะ ส่วนคีย์บอร์ดใช้แทนหีบเพลงใช้ชักเป็นเสียง และตอยอฮอร์นใช้สีเหมือนไวโอลิน บทเพลงและบทร้องของดนตรีตอยอฮอร์นล้วนมีลักษณะคล้ายคลึงกับแบบของทางพม่า ประกอบด้วยเพลงตอเหย่ห่วน คอหม่งจูน ขึ้นใหญ่ใหม่สูงหมอกหอมฮีน มองโล้ว ตาย่าต้ามโจง เมตคำต๋าคตอ ความปานแซง อะโหม่งตอ ต๊ะกินลูน เป็นต้น

^๑ ในพจนานุกรมภาษาไทยใหญ่ - ไทย โดยสถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เขียนว่า “ไต” (๒๕๕๒: ๒๒๑)

^๒ ตอยอฮอร์น เป็นชื่อเรียกการผสมวงในการแสดงดนตรีพื้นบ้านประเภทหนึ่ง ที่เกิดขึ้นกันขึ้นมาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเมื่อก่อนเรียกดนตรีเทศบาล เป็นการผสมวงที่นำเอาเครื่องดนตรีต่างๆ มาบรรเลงร่วมกัน ประกอบด้วยตอยอฮอร์น แบน โฉ แอ็คโคเดียน กลองพม่า เครื่องเคาะจังหวะที่เรียกว่า จี และมีการเป่าใบไม้ร่วมด้วย นิยมบรรเลงเป็นแนวเพลงพม่า หรือพม่าประยุกต์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๕๕: ๑๘๘)

หมายเหตุ ตอยอฮอร์นนั้นในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือเรียก “ซอนตะขอ” เป็นไวโอลินที่ใช้ปากแตรแทนกล่องเสียง (อุคม รุ่งเรืองศรี, ๒๕๕๒: ๑๔๕๗)

ภาพตอยอฮอร์น

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒

แรงบันดาลใจที่ทำให้ครูบุญพบชอบดนตรีมาแต่เยาว์วัยและเห็นว่าการร้องเพลงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสนุกสนานเบิกบานใจ เนื่องจากได้เห็นคุณพ่อบรรเลงกลองและเป่าปี่แน(ปี่ชวา) ถวายเจ้าฟ้าเจ้านาย โดยคุณแม่เป็นคนร้องประกอบกับดนตรีในสมัยก่อน ดนตรีชิ้นแรกที่ครูบุญพบเริ่มเล่น คือ กลองชุด (จะควีน) ผู้สอนดนตรีตอยอฮอร์นและการเป่าใบไม้ให้แก่ครู คือ คุณพ่อของครูเอง การเป่าใบไม้นั้นเริ่มหัดตั้งแต่อายุ ๑๔ ปี หัดเป่าในขณะที่เข้าป่าไปล่าสัตว์โดยนำใบไม้มาเป่าเลียนแบบเสียงสัตว์ที่จะล่า ต่อมาจึงพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถเป่าเป็นเพลงได้ใบไม้ที่ใช้เป่า เช่น ใบลำไย ใบน้อยหน้า เป็นต้น โดยใบลำไยจะมีเสียงดี ร่องลงมาคือ ใบฝรั่งและใบก้ามปูตามลำดับ นอกจากการชอบร้องเพลงจนเคยได้รางวัลชนะเลิศการประกวดร้องเพลงลูกทุ่งแล้ว คุณครูบุญพบยังสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้ทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป่าใบไม้ ตีกลอง เล่นตอยอฮอร์นจะเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ ทุกครั้งที่เข้าร่วมประกวดดนตรีพื้นบ้าน ครูมักชนะเลิศในการประกวดเสมอ เช่น

ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ชนะการประกวดกลองก้นยาว งานฤดูหนาวจังหวัดเชียงใหม่ เวทีวิทยาลัยครูเชียงใหม่

ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ชนะการประกวดกลองก้นยาว ตีกลองมอชมองเชิง งานตลาดนัดออกพรรษา

ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ชนะการประกวดกลองก้นยาว จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นกรรมการตัดสินดนตรีพื้นบ้านในงานประเพณีต่างๆ

ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ แสดงดนตรีพื้นบ้านงานฉลองครบ ๒๐๐ ปี กรุงรัตน โกสินทร์ ณ สวนอัมพร กรุงเทพมหานคร

ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ - ปัจจุบัน ร่วมรับเสด็จแสดงดนตรีหน้าพระที่นั่งทุกครั้งเมื่อเสด็จมาประทับ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลงานที่เผยแพร่และได้รับรางวัลมีดังนี้

- เผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านเอเชียครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๘-๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๑ ที่

กรุงเทพมหานคร

- แสดงและสาธิตศิลปะคนตรีไต ตามงานที่ได้รับเชิญเช่น งานฉลองสายสะพายของนักการเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน การเป่าใบไม้ ณ โรงเรียนมัธยมลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

- เป็นกรรมการการประกวดศิลปะไต ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๒๓ มีนาคม - ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ของมูลนิธิแม่ยุ้น วนากมล

- ได้รับคัดเลือกเป็นศิลปินดีเด่น สาขาศิลปะการแสดง เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย พ.ศ. ๒๕๔๑

คุณครูบุญพบกล่าวถึงโอกาสที่ใช้บรรเลงของวงดนตรีคอกซอร์นว่า มักใช้แสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง การแสดงครั้งที่ครูภาณุมีใจและปลาบปลื้มเสมอมาคือ ในปี พ.ศ.๒๕๒๕ ได้รับเชิญจากทางจังหวัดแสดงหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จจังหวัดแม่ฮ่องสอน ณ พระตำหนักปางตอง ในบทเพลงแม่ฮ่องสอนแดนไพรและบทเพลงพระราชานิพนธ์ “ชะตาชีวิต” เป็นที่พอพระราชหฤทัยมากจึงพระราชทานเงินให้จำนวน ๓,๐๐๐ บาท นอกจากนี้วงคอกซอร์นยังแสดงในงานประเพณีพื้นบ้านต่างๆ ของชาวไทยใหญ่ เช่น ปอยสังลอง งานทั่วไปที่เจ้าภาพติดต่อมา เป็นต้น นักดนตรีประจำวงของครูบุญพบประกอบด้วย นายมานพ ประเสริฐกุล (มีศักดิ์เป็นน้องชายของครู) ทำหน้าที่ตีกลองกันยาว นายชื้อ ชีรกรไพศาลสุข อายุ ๖๘ ปี เล่นเครื่องกำกับจังหวะ ได้แก่ กรับ ฉิ่ง ฉาบ เด็กชายศรชัย (จ๋านามสกุลไม่ได้) ตีม้องหรือมอหรือฆ้อง โดยมีหลานสาวเป็นผู้รำรำ หรือฟ้อนรำในภาษาไทยใหญ่เรียกว่า “ก้ำ” ทั้งก้านกั้งกะหล่า” ก้ำแลว (ฟ้อนดาบ) ก้ำลายหรือลายก้ำ” (ฟ้อนการต่อสู้ด้วยมือเปล่าคนเฒ่าคนแก่สมัยก่อนเรียกว่า “ก้ำหมอกดินหมอกมือ” ทั้งนี้ก่อนเริ่มต้นการแสดงก้ำลาย จะทำการดบ่าผาบหรือตบขนาบโดยใช้มือเปล่า ดบไปตามส่วนต่างๆ ของร่างกายให้เกิด

๑ ในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ กล่าวว่า “ร้านก เป็นการแสดงอย่างนก โดยผู้แสดงจะแสดงเลียนแบบนกของ กริดกรายรำรำแสดงท่าเร้งรื่นสุขใจ ถ้าเป็นชายแต่งกายเป็นนกตัวผู้เรียกว่า กั้งกะหล่า ถ้าเป็นหญิงแต่งเป็นนกตัวเมียเรียกว่า กั้งกะหล่า แต่ในภาษาไทยเรียกทั่วไปเรียกว่า รำกั้งกะหล่า มีความหมายว่าเป็นการรำนกทั้งชายและหญิง” (วีระพงษ์ มีสถาน, ๒๕๔๔: ๒๕)

หมายเหตุ คำว่า “กั้งกะหล่า” เขียนแตกต่างกันหลายคำรา เช่น ในหนังสือวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเขียนว่า “กั้งกะหล่า” ส่วนในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เขียนเป็น “กั้งกะหล่า” ในขณะที่หนังสือประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอนของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน และในหนังสือ การฟ้อนนกกั้งกะหล่า โดยสังคำ จางยอด (ครูไทยใหญ่ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์และแดนจอนในอักษรศาสตร์ไทใหญ่ จากรัฐจอนในสหภาพพม่า) เขียนตรงกันว่า “กั้งกะหล่า” แต่ในพจนานุกรมภาษาไทยใหญ่-ไทยฯ ใช้ว่า “กั้งกะหล่า” เป็นต้น

๒ “ธีรยุทธ ขวงศรี กล่าวไว้ ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคเหนือ ว่า “...ก้ำลายนี้ หากเรียกเป็นภาษาภาคกลางเชิงวิชาการ น่าจะเรียกว่า รำทำต่อสู้ด้วยมือเปล่าแบบแสนหวี ส่วนฟ้อนเชิง (อ่าน “ฟ้อนเจิง”) ของเชียงใหม่น่าจะเรียกว่า รำทำต่อสู้ด้วยมือเปล่าแบบล้านนา” (๒๕๔๒: ๒๓๗)

เสียงดังด้วยลีลางดงาม^๕ พร้อมทั้งเสกคาถาลูบไล้ไปตามแขนขาและทั่วร่างกายเพื่อให้เกิดความคงกระพันชาตรี ครูบุญพบบอกว่า คนตรีไทใหญ่จะใช้แสดงในงานเทศกาลต่างๆ ทั้งงานบุญ งานรื่นเริง และงานศพ จะเริ่มด้วยการบรรเลง เพลงต่อเหย่ห่วนและเพลงคอเหม่จูน ต่อยอฮอร์นใช้ในการบรรเลงการแสดงลิเกไทใหญ่ ซึ่งมีลักษณะคล้ายลิเกภาคกลางแต่ใช้ภาษาไทใหญ่ ครูเล่าว่า ลิเกไทใหญ่ ก่อตั้งโดยพ่อเฒ่าส่าอะจี๊อะเมื่อ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ถือได้ว่าเป็นผู้กำกับการแสดงในคณะลิเกไทใหญ่คนแรก การขับร้องลิเก เรียกว่า เฮ็ดความ นอกจากนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ครูบุญพบนำการแสดงกิ่งกะหล่ำ โด มาแสดงคนแรก โดยการคิดริเริ่มของอดีตนายกเทศมนตรีของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนสั่งให้ประคิษฐ์ชุดกิ่งกะหล่ำและโด เพื่อนำไปแสดงที่กรุงเทพฯ ผู้ประคิษฐ์หัวโด คือ ลุงติยะ ศิลปินที่ ลักษณะของโดเป็นการจินตนาการจากสัตว์ป่าหิมพานต์ มีลักษณะคล้ายจามรี ส่วนกิ่งกะหล่ำ ถ้อนกหรือกีนรี ยังมีสัตว์อื่นๆ อีก เช่น วัว ปลา ที่ชาวบ้านเชื่อว่า ในวันออกพรรษา สัตว์ต่างๆ เหล่านี้ จะออกมาร้องเล่นเดินรำเพื่อต้อนรับการเสด็จ กลับขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลังจากได้เสด็จไปโปรดพระพุทธมารดาบนสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ถือเป็นเทศกาลลอยเหลืงสิบเอ็ด หรือประเพณีออกพรรษาของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน งานจะจัดไปจนถึงวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๑ เป็นวันสุดท้ายเรียกว่า ก้อยจ้อด ชาวบ้านจะนำหัวโด กิ่งกะหล่ำ เฒ่าด้วยกันหมดถือว่าเสร็จสิ้นประเพณี แต่ปัจจุบัน ไม่นิยมเฒ่าเนื่องจากสิ่งของมีราคาแพงมากขึ้น การประคิษฐ์หัวโดกิ่งกะหล่ำแต่ละครั้งสิ้นเปลืองงบประมาณและผู้ที่สามารถประคิษฐ์สัตว์เหล่านี้มีน้อย ครูบุญพบยังกล่าวถึงเครื่องดนตรีไทใหญ่ที่น่าสนใจอีก ๒ ชนิด คือ มอังกากและเต่งตุง โดย มอังกาก คือ เครื่องดนตรี ที่ทำจากไม้ไผ่ ด้านหนึ่งมีลักษณะคล้ายกระบวยตักน้ำ อีกด้านหนึ่งมีลักษณะคล้ายทัพพีคดขาว ในอดีตยามว่างชาวบ้านก็จะนำมอังกากสองอันมาเคาะกันทำให้เกิดเสียงกังวานจึงเป็นที่มาของการละเล่นในสมัยปัจจุบัน ส่วนเต่งตุง คือ เครื่องดนตรีไม้ไผ่ประเภทเครื่องสาย ใช้ไม้ไผ่เป็นท่อน ความยาวพอประมาณ มีลักษณะพิเศษคือ สายดีดทำมาจากผิวกระบอกไม้ไผ่เอง คล้ายสายกีตาร์ หรือคล้ายซิ่ง

ภายหลังการเกษียณอายุราชการจากตำแหน่งลูกจ้างประจำที่สำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ครูได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษสอนรำและดนตรี ที่โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน โดยทางสำนักงานเทศบาลเป็นผู้สนับสนุนค่านางบประมาณจัดซื้อเครื่องดนตรีและส่งเสริมให้เยาวชนสนใจเรียนดนตรีพื้นเมือง สำหรับวิธีการสอนนั้นครูจะสอนด้วยการใช้น้ด (โดยมีผู้ช่วยมาช่วยแกะ น้ดให้) พร้อมทั้งเปิดซีดีการแสดงให้นักเรียนชม นอกจากนั้น คุณครูบุญพบยังได้บันทึกเทปการแสดงกลองกันยาวร่วมกับมหาวิทยาลัยพายัพจัดทำเป็นสื่อการสอนเพื่อจำหน่ายสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ปัจจุบันครูยังเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการ ในการตัดสินเกี่ยวกับการฟ้อนรำด้วย คุณครูบุญพบกล่าวด้วยความเป็นห่วงว่า ดนตรีพื้นเมืองจะสูญหายไปพร้อมกับการล่องลับของชีวิตครูผู้สืบทอดถ่ายทอดความรู้แทนครู ได้มีน้อยมาก

^๕ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอยู่ในลักษณะเดียวกันกับการเล่น หรือการแข่งกีฬาสากลในปัจจุบันที่นักกีฬาต้องทำการยืดกล้ามเนื้อ หรือ Warm up ร่างกายก่อนเพื่อกระตุ้นให้ร่างกายตื่นตัวและกล้ามเนื้อไม่เกิดอาการบาดเจ็บขณะเล่นหรือแข่งขัน

โดยเฉพาะ วิธีการเป่าใบไม้ ครูจึงปรารถนาอย่างแรงกล้าให้หน่วยงานรัฐเข้ามาสนับสนุนอย่างจริงจังทั้งใน
ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และช่วยเหลือในด้านงบประมาณเพื่อจัดหาเครื่อง
ดนตรีให้กับ โรงเรียนและนักดนตรีผู้มาเป็นวิทยากรสอนเด็กนักเรียน

พิธีกรรมและความเชื่อ

คุณครูบุญพบเล่าถึงพิธีไหว้ครูรับศิษย์ เครื่องบูชาที่ศิษย์ต้องจัดเตรียมมาประกอบด้วย เทียน ๒ เล่ม
รูป ๓ ดอก ดอกไม้ และเงิน ๑๕ บาท จากนั้นจึงกล่าวคำระลึกถึงครูบาอาจารย์ท่านแต่โบราณที่ได้สั่งสอน
สืบทอดกันมาครูบอกว่าสมัยก่อนยุคคุณพ่อของครู ใช้เงินยกครูในพิธีมอบตัวให้เป็นศิษย์ของครูเพียง ๑๐
สตางค์เท่านั้น

สำหรับการไหว้ครูก่อนทำการแสดงจะใช้เทียน ๒ เล่ม รูป ๓ ดอก ทำการบูชาครู โดยจัดพิธีกรรมที่
บ้านด้วยการตั้งจิตอธิษฐานขอให้แสดงได้ดี ไม่ติดขัดเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมและผู้ฟัง คุณครูบุญพบมีความ
เชื่อว่าถ้าไม่จัดพิธีบูชาครูก่อนจะประสบเหตุอาเพศได้ครั้งหนึ่งครูบุญพบรีบร้อนออกไปทำงาน โดยไม่ได้
ไหว้ครูก่อนออกแสดง ปรากฏว่าหน้ากลองที่ติดอยู่ขณะแสดงหย่อนลงมากะทันหัน โดยไม่ทราบสาเหตุ

ส่วนงานไหว้ครูประจำปีนั้นจะจัดอย่างเรียบง่ายที่บ้าน เป็นพิธีที่มีวัตถุประสงค์แสดงความกตัญญู
กตเวทิตะและความเคารพต่อครูอาจารย์ เครื่องเช่นไหว้ประกอบด้วย บายศรี ใก้ดัม ผลไม้ ขนม และเครื่องบูชา
อื่นๆ ที่ลูกศิษย์นำมาร่วมพิธีด้วย

ด้านข้อห้ามนั้น ครูบุญพบบอกว่าห้ามข้ามเครื่องดนตรีเพราะเชื่อกันตลอดมาว่ามีครูบาอาจารย์สถิต
อยู่ (บุญพบ วัฒนวงศ์, สัมภาษณ์, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๒.) ครูมานพ ประเสริฐกุล

ครูมานพ ประเสริฐกุล ศิลปินกลองก้นยาว กลองมอชิง อายุ ๖๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๘/๓ ถนนศิริมงคล อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูมานพ ประเสริฐกุล

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บินทสันต์ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูมานพกล่าวว่าครูเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ทั้งคุณพ่อและคุณแม่มาจากสหภาพพม่า โดยคุณพ่อเป็นชาวดไต ส่วนคุณแม่เป็นชาวตองตู^๖ ครูมีความชื่นชอบกลองมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก หัดตีกลองโดยไม่มีครูสอน ใช้วิธีครูพักลักจำคอยติดตามดูศิลปินท่านอื่นตีแล้วจึงจดจำนำมาฝึกหัด จนปัจจุบันครูสามารถตีกลองได้ทุกประเภท ต่อมามีโอกาสได้เข้าร่วมกับครูบุญพบ วัฒนวงศ์และเพื่อนๆ นักดนตรี นอกจากความสามารถในด้านการตีกลองแล้วครูมานพยังมีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปะการแสดงไทใหญ่ เคยเข้าร่วมประกวดจนได้รับรางวัลชนะเลิศในงานประกวดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอนของสำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

^๖ ตองตูหรือปะโอ เป็นนามที่ชาวไทยใหญ่หรือไตในรัฐฉานเรียกชนเผ่านี้ ส่วนชาวพม่าเรียก “ตองตู” แปลว่า “ชาวเขา” หรือ “คนคอย” พวกกระเหรี่ยง เผ่าสะกอเรียกปะโอเป็นกระเหรี่ยงคำพวกเขาเรียกตนเองว่า “โปว์” หรือ “พะโอ” ซึ่งฟังแล้วก็เหมือนกับนามกระเหรี่ยงเผ่าโปว์แต่ไม่ยอมรับว่าตนเป็นกระเหรี่ยงพวกหนึ่ง ในภาคเหนือของประเทศไทย ปะโอเป็นชาติหนึ่งที่รู้จักกันมานานแล้ว พวกนี้ชอบอยู่ปะปนกับพวกคนไทยใหญ่ ไทยเงินตามจังหวัดชายแดน (สำนักวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๔๘: ๒๕๘)

ภาพครุमानพดิกกลอง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒

ครุมานพเล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนครุชอบเที่ยวตามงานวัดต่างๆทั้งในเมืองและนอกเมือง ได้เห็นการแสดงฟ้อนกิ่งกะหล่ำของชาวบ้าน การฟ้อนกิ่งกะหล่ำในยุคนั้นยังไม่มีลีลันมากนัก จะใช้กระดาษสาข้อมตีนำมาตกแต่งเป็นลวดลายให้ดูสวยงาม โดยมีผู้ชายสูงอายุเป็นคนฟ้อน โดยสวมใส่หน้ากากแทนการแต่งหน้า และจะแสดงในช่วงงานออกพรรษาเท่านั้น พอเสร็จงานก็จะเผาทิ้งทั้งหมด ส่วนการรำโตนั้นสมัยก่อนชาวบ้านไม่มีผ้าแพรที่สวยงามเพื่อใช้ตกแต่ง โทก็ใช้ใบตองกล้วยแทนจึงเป็นที่มาของคำไทใหญ่ว่า “โตต้องกล้วย”^๑ แต่โบราณมาเชื่อว่าผู้ที่ได้พบเห็นการรำก รำโโต ถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง เพราะคำว่า โโตในภาษาไทยใหญ่ หมายถึงความเจริญรุ่งเรือง ความเจริญก้าวหน้า ประมาณปี พ.ศ.๒๕๒๕ ครุมานพเริ่มคิดค้นวิธีใหม่ๆ เพื่อให้การแสดงมีลีลันและสวยงามยิ่งขึ้น รวมทั้งคิดค้นท่าฟ้อนขึ้นมาใหม่โดยประยุกต์ท่าฟ้อนเพิ่มขึ้นจากท่าฟ้อนเดิม เมื่ออายุได้ ๓๗ ปี ได้ก่อตั้งคณะของตนเองขึ้นมาและตั้งชื่อคณะว่า “คณะนายมานพ” โดยรับงานแสดงทั้งดนตรีพื้นเมืองและศิลปะการแสดงไทใหญ่ อาทิ กลองกันยาว รำนกกิ่งกะหล่ำ รำดาบ เป็นต้น มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ลูกหลานของครุสามารถเล่นดนตรีและออกงานได้ทุกคนโดยลูกของครุชื่อ นางสาวสายสุนีย์ ประเสริฐกุล เป็นผู้สืบทอดกิจการ

ปัจจุบันเยาวชนให้ความสำคัญกับดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นเมืองมากขึ้น ครุได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับเด็กนักเรียนที่สนใจ การก้ำแลว รำโโต รำกิ่งกะหล่ำ ฯลฯ โดยครุมานพรับเป็นวิทยากรในโรงเรียนต่างๆ เช่น โรงเรียนบ้านทุ่งไม้สัก โรงเรียน อบจ.บ้านจองคำ โรงเรียนห้องสอนศึกษา โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นต้น โดยนำเครื่องดนตรีส่วนตัวของครุไปสาธิตและให้เด็กฝึกหัด นอกจากนี้ยัง

^๑ ต่างคำ อาจยอด กล่าวไว้ว่า “ลักษณะของ โตตองกล้วยนั้นดูไม่ยากนัก เพราะว่าชนโตนั้นเอาตองกล้วยมาฉีกทำเป็นขน หัวนั้นบางที่เอามะละกอทำก็มี จะเล่นคนเดียว ทำขาล้อมออกมาอีก ที่หลังโโตทำให้เหมือนมีคนขี่โโต แต่คนเล่นนั้นจะทำสายคล้องคอเล่นง่ายๆ ให้ออกแนวตลกมากๆ ไม่มีลีลาอะไรมาก จะเล่นกันทุกๆ ที่ในงานออกพรรษาหรือเทศกาลต่างๆ”

มีเด็กๆ มาเรียนกับครูทุกวันในช่วงเย็นวิธีการสอนนั้นครูมานพจะสาธิตให้ดูเช่น ตีกลอง แล้วให้เด็กปฏิบัติตาม ทุกวันนี้ครูมานพมีลูกศิษย์มากมาย นอกจากการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้เยาวชนแล้วครูยังได้รับเชิญไปเป็นกรรมการตัดสินการประกวดเป็นประจำ

ครูมานพให้ความเห็นว่าวงดนตรีกลองกันยาวและวงมโหรีจะไม่สูญหายไปจากวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะเป็นดนตรีหลักที่ใช้สร้างความสนุกสนานรื่นเริงให้แก่ผู้ที่มาร่วมงานในการเฉลิมฉลองหรืองานปอยและงานประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญซึ่งมีกิจกรรมที่ปฏิบัติกันเกือบทั้งปี เช่น งานประเพณีปอยส่างลอง งานบุญบั้งไฟ (ซึ่งจัดเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา พร้อมทั้งขอฝนให้ตกลงมาตามฤดูกาล ในประเพณีปอยจำดี^๕ หรือประเพณีเจดีย์ทราย) เทศกาลออกพรรษาหรือปอยเหลินสิบเอ็ด เป็นต้น อีกทั้งการรำกัณฑ์เหล่าซึ่งมีท่ารำคล้ายกับกัณฑ์ และรำโศลกจะดำรงอยู่ได้ไม่สูญหายเช่นกัน เพราะเป็นการฟ้อนตามความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่ชาวไทใหญ่เคารพนับถือสืบทอดกันมาช้านาน การฟ้อนกัณฑ์เหล่าและฟ้อนโศลกเป็นการจำลองเหตุการณ์ตามพุทธประวัติ ที่เหล่าสัตว์ในป่าหิมพานต์(สัตว์ในจินตนาการ) ต่างยินดีปรีดาออกมาฟ้อนรำ เพื่อเป็นการต้อนรับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสด็จกลับจากการโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลงมายังโลกมนุษย์ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑

ครูมานพปรารถนาให้หน่วยงานราชการช่วยสงวนรักษาลิขสิทธิ์เรื่องรำกัณฑ์ รำโศลก รำดาบ การบรรเลงกลองกันยาว ฯลฯ เพราะในปัจจุบันศิลปะดนตรีและการแสดงเหล่านี้ได้แพร่หลายไปในจังหวัดต่างๆ เช่น จังหวัดลำปาง ซึ่งมีการผลิตปีกนก ดาบ จำหน่ายเอง หรือ กลองกันยาวที่ชาวเชียงใหม่เรียกต่างกันไปตามท้องถิ่นว่ากลองปู่เจ๋ ปู่เจ๋ ปืดเจ๋ อุเจ๋ อูเจ๋ เป็นต้น ได้ถูกกล่าวขานกลายเป็นกลองประจำจังหวัดเชียงใหม่ไปแล้วนั้น(ครูมานพเล่าที่มาของ “กลองปู่เจ๋” ที่เล่าขานกันมาว่า แต่เดิมมีคนจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ชื่อเจ๋ ได้ย้ายไปอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่และได้นำศิลปะการตีกลองกันยาว ไปแสดงและสอนให้แก่ลูกศิษย์ที่นั่น ชาวเชียงใหม่จึงเรียกว่า กลองปู่เจ๋ มาแต่บัดนั้น) ซึ่งตามข้อเท็จจริงทั้งการตีกลองกันยาว รำกัณฑ์ รำโศลก รำดาบ ฯลฯ มีต้นกำเนิดอยู่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงอยากให้ช่วยกันอนุรักษ์รักษาลิขสิทธิ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวแม่ฮ่องสอนสืบต่อไป

^๕ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กล่าวไว้ว่า “เดือน ๖ ไศเรียกว่า “เหลินหก” มีงานประเพณีปอยจำดีหรือกอนุทราย ปอยบอไฟ หอยหอมต่อโหลง (มรุปายาส) ภาษาปุงนา (ปฺโรหิต) เรียกว่า “ปิกชะหย่าตี” ภาษาพม่าเรียกว่า “กะส่งละ” ชาติประจำเดือน คือ ปฐวีธาตุนาคดิน เป็นเดือนที่มีลักษณะแข็ง ดอกไม้ประจำราศี คือ ดอกจำปาภาโหลง หรือดอกจำแป้ (ดอกสั้นหอม) ดอกก้านจ็อก (ดอกช่อนกลิ่น) งานทำบุญในวันเพ็ญเดือน ๖ วันวิสาขบูชา จะมีการถวายเจดีย์ทราย ไศเรียกว่า “ปอยจำดีชาย” มีการแจกข้าวห่อแล้วมีการจุดบั้งไฟ ตอนเช้าจะมีถวายข้าวมรุปายาส (คน ไศเรียกว่า “หอมต่อหลวง”) คือถวายข้าว ๔๘ ก้อน ถือว่าได้บุญมากได้อานิสงส์ “อะกั โยก้า ฮองแแทนกำผ่า” (อานิสงส์ ๑ แสนกัลป์) ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ธรรมะหรือลิกโหลงเรื่อง นางโหมถามโผ ในวันเดือนเพ็ญนี้ ผู้เฒ่าผู้แก่ไปจะ ไปง่าสิลแปด นอนวัดฟังธรรมเรียกว่า “ถอมสิก” ที่วัด (๒๕๔๒: ๒๒๘ - ๒๒๙)

^๖ ในตัวเมืองเชียงใหม่จะเรียกว่า “กลองปู่เจ๋” คนไทใหญ่เรียกว่า “กลองกันยาว” (อ้างคำ จางยอด, ๒๕๔๘: ๕)

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครุमानพกล่าวว่าการไหว้ครูของศิลปินชาวไทยใหญ่มีหลายประเภท เช่น พิธีไหว้ครูของผู้เริ่มเรียนดี กลองก้นยาว รำกึ่งกะหล่ำ รำดาบ ฯลฯ จะประกอบพิธีบูชาครู ที่บ้านของครุमानพ โดยจะมีการจัดตั้งโต๊ะครู พร้อมเครื่องบูชาที่ครูจัดเตรียมไว้ โดยลูกศิษย์ไม่ต้องนำสิ่งใดมา เครื่องบูชาครู^{๑๑} ประกอบด้วย

๑. กะละมังหรือฝืน^{๑๒}ครู สำหรับใส่เครื่องบูชา
๒. ข้าวสาร ๓.๕ ลิตร เท่ากับ ๑ แป่ (มาตรการดวงของชาวไทยใหญ่)
๓. มะพร้าวมีก้านที่สมบูรณ์ ๑ ลูก
๔. กล้วยดิบ ๒ หวี
๕. ผ้าขาว ผ้าแดง
๖. หมากพลู ๒ ชูค
๗. ยาสูบ
๘. ดอกไม้สีขาว
๙. เงิน ๑๕๕ บาท
๑๐. น้ำส้มป่อย ๑ ขัน
๑๑. รูป ๗ ดอก เทียน ๑ เล่ม

เมื่อจัดเตรียมเครื่องเช่น ไหว้เรียบร้อยแล้ว ครุमानพจะเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โดยนำลูกศิษย์ทุกคนเข้ามาร่วมในพิธีกรรมด้วย หลังจากทำการไหว้ครูที่โต๊ะครูเรียบร้อยแล้ว ลูกศิษย์ที่มาเข้าพิธีก็จะเข้ามาไหว้ครุमानพจึงจะถือว่าเสร็จสิ้นพิธี ถ้ารับงานแสดงไว้ก่อนไปแสดงทั้งครุमानพและศิษย์จะทำพิธีไหว้ครูที่บ้านครุमानพ โดยครุमानพจะจุดเทียนและจุดรูป ๗ ดอก แล้วนำดอกไม้ชุบน้ำส้มป่อยประพรมลงบนเครื่อง

^{๑๑} อุปกรณ์เครื่องของในขันในพิธีรับศิษย์ของต่างคำ งามยอด มีดังนี้

๑. ข้าวเปลือก ๑ แป่
  ๒. เงินขันครู ๒๗๐ บาท
  ๓. ธงเหลือง ๒ ตัว
  ๔. ธงเขียวหลายรุ่นก็หลายตัว
  ๕. หมั่นแดง (ผ้าแดง)
  ๖. ผลไม้ ๗ ชนิด
  ๗. ดอกไม้ ๗ ชนิด
  ๘. น้ำ ๗ กระบอก (กระบอกไม้)
- (๒๕๔๘: ๘๖-๘๗)

^{๑๒} ในพจนานุกรมไทใหญ่-ไทย อธิบายว่า “ฝืน” หมายถึงขัน โดกชนิดมีขาตั้ง (๒๕๕๒: ๒๘๒) ส่วนคำว่า “กะละมัง” ภาษาไทใหญ่เรียก “หว่านจะหลุง” (๒๕๕๒: ๓๗๓)

คนตรี คิ้วมีความเชื่อว่า นอกจากเป็นการบูชาครูแล้วยังเป็นการบอกกล่าวขอพรครูช่วยให้การแสดงไม่ติดขัด ตีกลองได้เสียงดังไพเราะ ถ้าหากไม่ไหว้ครูก่อนจะไปแสดงก็อาจจะเกิดอุปสรรคทำให้การแสดงไม่ราบรื่นเช่น อาจจะโดนคมดาบตีมแทง ดังตัวอย่างที่เคยบังเกิดขึ้นแล้วเมื่อครั้งไปแสดงในงานเทศกาลปอยเหลินสิบเอ็ด ถูกศิษย์ไม่ได้ไหว้ครูก่อนขณะแสดงถูกคมดาบบาดเจ็บจนต้องหยุดการแสดงหลังจากนั้นจึงต้องมาขอขมาครู

ครูมานพกล่าวว่าเมื่อไปถึงบ้านงานหรือสถานที่แสดง ไม่ต้องไหว้ครูก่อนแสดงอีกเพราะประกอบพิธีที่บ้านเรียบร้อยแล้ว นอกจากนั้นครูจะไม่มีการจัดงานไหว้ครูประจำปีด้วย

สำหรับเรื่องข้อห้ามนั้นครูมานพบอกว่าทั้งนักดนตรีและนักแสดง ห้ามข้ามเครื่องดนตรีและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง รวมทั้งไม่ควรแสดงในงานศพ (มานพ ประเสริฐกุล, สัมภาษณ์, ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๓.) ครูสมพงษ์ หิรัญโกเมนทร์

ครูสมพงษ์ หิรัญโกเมนทร์ ศิลปินจิ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่ อายุ ๕๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๑ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูสมพงษ์ หิรัญโกเมนทร์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูสมพงษ์เล่าว่าครูเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ ๖ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอปางมะผ้าเป็นชาวไทใหญ่จากสหภาพพม่า ครูช่วยคุณพ่อคุณแม่คือนายทุนและนางหละทำนาทำสวนมาตั้งแต่เด็ก ส่วนดนตรีพื้นเมืองและลิเกไทใหญ่มาเริ่มเรียนเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๓ โดยเรียนกับครูชาวพม่า และซื่อซิดีของพม่าที่นำมาขายในหมู่บ้านมาฟังและร่วมซ้อมกับเพื่อนๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งเพื่อนบ้านแต่ละคนต่างพร้อมใจกันเสียสละมารวมตัวกันจัดตั้งวงมี กำนันพรหม คำเขียว เป็นผู้ก่อตั้งโดยใช้ชื่อกณะว่า “กลุ่มอนุรักษ์ลิเกไทใหญ่” สาเหตุสำคัญที่เกิดการรวมตัวกันดังกล่าวเพราะเกรงว่าดนตรีไทใหญ่จะสูญหายไปประกอบกับแต่เดิมมีกลุ่มเยาวชนชื่อคณะสยามเมืองศรีเป็นคณะสาวรำวงรับแสดงในงานต่างๆ แต่ทางจังหวัดไม่ให้เล่น

ครูสมพงษ์ กล่าวว่าเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงจิ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่นั้นประกอบด้วย ฆ้องหรือม้องแว้ง ระนาดหรือปัดตะถ้ำ กลอง ฆ้องแบน ไวโอลินฮอนหรือตอยอ เครื่องเคาะหรือจี๊แบน โฉ

และปีทั้งนี้เครื่องดนตรีของคณะจะซื้อจากวงลิเกไทใหญ่ที่เลิกแสดงแล้ว ปรากฏว่า วงดนตรีของครูได้รับรางวัลศิลปวัฒนธรรมดีเด่นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปัจจุบันภรรยาครูเป็นผู้ขับร้องในวงส่วน ครูสมพงค์นอกจากเป็นนักดนตรีฆ้องวง ๕ ลูก ประจำคณะแล้วยังเป็นประธานกลุ่มลิเกไทใหญ่บ้านแม่ละนา ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลปางมะผ้า และแพทย์ประจำตำบลปางมะผ้าด้วยรวมทั้งเป็นปราชญ์ชาวบ้านผู้สืบสานวัฒนธรรมไทใหญ่และยังได้รับเชิญเป็นวิทยากรสอนเด็กนักเรียน “กลุ่มรักถิ่น” ของโรงเรียนบ้านแม่ละนาด้วย

ครูสมพงค์ ให้ความเห็นว่าดนตรีและลิเกไทใหญ่คงจะไม่สูญหายเพราะหน่วยงานราชการยังคงให้ความสำคัญสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพราะตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและช่วยกันดำรงรักษาให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป ความปรารถนาของครูขณะนี้อายากให้ทางราชการช่วยเหลือเรื่องงบประมาณจัดซื้อเครื่องดนตรีให้มากกว่าเดิมเพราะเครื่องดนตรีที่มีอยู่ไม่พอเพียงสำหรับผู้สนใจฝึกหัด

ภาพบ้านครูสมพงค์ หิริญโกเมนทร์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูสมพงค์บอกว่าพิธีกรรมไหว้ครูเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการแสดงจำดไตเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่ที่สืบทอดกันมา คุณปู่ของครูได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการไหว้ครูว่า ก่อนทำการแสดงต้องทำพิธีไหว้ครู^{๑๒} โดยจะประกอบพิธีบนเวทีแสดงเครื่องบูชาครูประกอบด้วย ข้าวสาร ถ้วย ๓ ดอกเทียน ๒ เล่ม หมาก พลุ กล้วยดอกไม้ ๘ กล้วย ใบชา ยาเส้น ข้าวตอก เงิน ๖๖ บาท (ชาวไทยใหญ่เชื่อว่าเลข ๖ เป็นเลขมงคล โดยยึดตามคำสอนแต่โบราณที่สืบทอดกันมาว่า “เลข ๕ ตก เลข ๖ ขึ้น”) พร้อมกล่าวคาถาบูชาครูเป็นภาษาไทยใหญ่ จากนั้นใช้ใบไม้สะเปหรือใบหว้า (เป็นไม้มงคลมีความหมายว่า “โล่ง”) จุ่มน้ำมันต์ที่เป็นน้ำส้มป่อย น้ำมันผสมน้ำสะอาดประพรมเครื่องดนตรีและนักแสดงเพื่อความเป็นสิริมงคล ถ้าเวลาสอนเด็กนักเรียนก็ให้ปฏิบัติแบบเรียบง่าย โดยจุดเทียนและรำลึกถึงครูบาอาจารย์เป็นอันเสร็จพิธี

ครูสมพงค์กล่าวว่าไม่มีพิธีไหว้ครูตอนฝากตัวเป็นศิษย์ ผู้มาฝากตัวเป็นศิษย์ไม่ต้องจัดเตรียมเครื่องไหว้ครู ขอเพียงให้มาเรียนด้วยใจแน่วแน่ พร้อมทั้งจะเสียสละ ร่วมกลุ่มกับสมาชิกในวงเหมือนคนในครอบครัวเดียวกันและมีความตั้งใจจริงที่จะร่วมอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม การประกอบพิธีไหว้ครูประจำปีก็ไม่มีเช่นกัน แต่จะมีพิธี “ซางอาน” หรือการกินอาน (ยันต์) ซึ่งปีหนึ่งจะจัดเพียงครั้งเดียวในเดือนมีนาคมซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๔ ผู้ที่มากินอานส่วนใหญ่เป็นนักร้อง นักพูด คนค้าขาย เพราะเชื่อว่าการกินแล้วจะมีเสน่ห์ ผูกใจผู้ได้พูดคุยสนทนาด้วยและยังเกิดความเป็นสิริมงคลขึ้นตอนการกินอาน มีดังนี้

- วาดยันต์ลงกระดาษสา (ภาพยันต์จะวาดตามวันเกิดและราศีเกิดของผู้เข้าพิธี) ม้วนกระดาษสาดังกล่าวให้กลมขนาด ๒-๓ นิ้ว แล้วกลิ้งลงไปด้วยน้ำมันต์คนละถ้วย น้ำมันต์จะประกอบด้วยน้ำมะเดื่อปล้อง (หมากนอด) น้ำมะพร้าวประสมกับน้ำสะอาด (น้ำมะเดื่อปล้องนี้ต้องขูดจากใต้ต้นมะเดื่อปล้อง แล้วตัดรากเล็กซึ่งมีไซร่ากแก้ว แล้วรองน้ำที่ไหลออกมา ซึ่งบางครั้งต้องใช้เวลารองนานทั้งวันทั้งคืน ก่อนตัดรากต้องทำพิธีขออนุญาตเจ้าที่เจ้าทางโดยบอกกล่าวว่าจะนำไปใช้ในพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้เข้าพิธี)

- ผู้ประกอบพิธีต้องเป็น “สะหล่า” (บางตำราเขียน “สล่า”) ซึ่งเป็นผู้มีภาดาอาคมและอยู่ในขณะจำดไตด้วย ผู้ประกอบ พิธีของคณะครูสมพงค์คือครูอ่องซาน งามอานศักดิ์ศรี ในพิธีไม่ต้องมีเครื่องเช่นไหว้ใช้เฉพาะข้าวตอก ดอกไม้ เท่านั้น โดยผู้ประกอบพิธีจะเป็นผู้จัดเตรียม ยันต์หรืออาน ส่วนน้ำมะเดื่อปล้อง น้ำผึ้ง น้ำมะพร้าว นั้นผู้เข้าร่วมพิธีช่วยกันจัดหามา

สำหรับเรื่องข้อห้ามนั้นครูสมพงค์บอกว่าห้ามข้ามเครื่องดนตรีเพราะเป็นการลบหลู่ครูบาอาจารย์ และห้ามนำเครื่องดื่มของมึนเมาขึ้นเวที และระหว่างแสดงห้ามดื่มเหล้า (สมพงค์ หิรัญ โทเมนทร์, สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

^{๑๒} คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ กล่าวว่า “การแสดงจะเริ่มด้วยพิธีบูชาครูมีเครื่องเช่นตามประเพณีไต (ไทใหญ่) ประกอบด้วย ถ้วย มะพร้าว หมาก พลุ บุหรี่ เมียง ผ้าขาว ผ้าแดง เทียน รูป บรรจุในกะละมังขนาดปานกลาง เมื่อหัวหน้าคณะหรือผู้อาวุโสในคณะทำพิธีไหว้ระลึกถึงครูสุรัสดี (วิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นักแสดงเคารพนับถือ) เสร็จแล้วจะมีการรำรำเป็นชุดเพื่อบูชาการแสดง” (๒๕๔: ๑๓๔)

๔.) ครูอ๋องซาน องอาจศักดิ์ศรี

ครูอ๋องซาน องอาจศักดิ์ศรี ศิลปินดนตรีไทใหญ่และจ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่ อายุ ๕๖ ปี
ที่อยู่ ๒๕ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูอ๋องซาน องอาจศักดิ์ศรี

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑลันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูอ๋องซานบอกว่าครุมีเชื้อสายเป็นไทใหญ่ คุณปู่เป็นไทใหญ่ที่อพยพมาจากสหภาพพม่า ครุเริ่มหัดเครื่องดนตรีพื้นเมืองเมื่ออายุได้ ๑๐ ปี เรียนรู้ฝึกหัดด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดสอนให้โดยใช้กระป๋องนมมาทำเป็นตอยอฮอร์นเพื่อฝึกซ้อม รวมทั้งใช้วิธีการฟังจากแผ่นเสียงและเทปที่ซื้อจากประเทศสหภาพพม่า จนครูอ๋องซานสามารถเล่นได้ทั้งตอยอฮอร์น ระนาดหรือปัดตะลำ ม้องพม่า ม้องมอญ หีบเพลงชักหรือแอ็คคอเดียน ออร์แกน

ภาพครูอ่องซาน งามอจศักดิ์ศรี เล่นกรับ

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

ครูกล่าวถึงเพลงที่มีความสำคัญของการแสดงจำได^{๓๓} หรือลิเกไทใหญ่คือ เพลง “ขึ้นใหญ่ใหม่สูง” ซึ่งใช้เป็นเพลง โหมโรง โดยเนื้อเพลงมีความหมายให้ระลึกถึงบุญคุณของประเทศไทยที่ได้อยู่อาศัยพักพิงทำมาหากินด้วยความสงบสุข ขอให้ลูกหลานจงจดจำไว้ และอย่าลืมภาษาไตจงเรียนรู้ภาษาของตนเองด้วย

สิ่งที่ครูอ่องซานปลื้มและภาคภูมิใจเสมอมาคือได้ทำการแสดงหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

ปัจจุบันครูสอนทั้งดนตรีและการขับร้องให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาประมาณ ๓-๔ คน โดยให้เด็กมาเรียนที่บ้านของครูอ่องซาน โดยครูจะปฏิบัติให้ดูแล้วให้ศิษย์ปฏิบัติตามและนำกลับไปท่องจำ สาเหตุที่ครูถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กดังกล่าวเพราะปรารถนาให้ลูกหลานห่างไกลจากยาเสพติดและหันมาสนใจดนตรีพื้นเมืองให้มากขึ้นเพื่อช่วยกันสืบทอดดนตรีไทใหญ่ไม่ให้สูญหายไป

^{๓๓} การแสดงจำไดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เริ่มเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ปัจจุบันเริ่มหาดูได้ยาก เนื่องจากใช้ภาษาพื้นบ้านเข้าใจยาก มีผู้ชมเฉพาะกลุ่มคนไตเท่านั้น การแสดงอื่นๆ เช่น การฟ้อนไต การฟ้อนรำอื่นๆ มีมาที่หลัง (สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ , ๒๕๔๕: ๗, ๒๖)

ภาพครูอุ้งอองซาน งามอองศักดิ์ศรี อบรมเด็กนักเรียน
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณชาสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูอุ้งอองซานกล่าวว่าศิลปินทุกคนจะต้องมีการไหว้ครูเพราะแต่ละคนล้วนมีครูบาอาจารย์ปกป้องรักษาเวลาออกงานแสดงจะทำพิธีไหว้ครู^{๑๔} โดยจัดโต๊ะบูชา ๓ ที่สำหรับพระพุทธรูป เจ้าที่ และครูบาอาจารย์ เครื่องบูชาในผืนประกอบด้วย เทียนขาว ๒ เล่ม รูป ๓-๕ ดอก กล้วยดิบ หมากพลู ข้าวตอก ช่อกระดาษ มะพร้าว ฟ้าขาว ฟ้าแดง ข้าวสาร ที่คำ (ร่วมทอง) จากนั้นครูอุ้งอองซานจะกล่าวคำบูชาถึงศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวข้างต้น และเบิกโรงด้วยการป้าง (อัญเชิญ) สุรสติ ซึ่งขับร้องโดยผู้หญิง^{๑๕} ขอให้ช่วยคุ้มครองดูแลสามารถแสดงได้อย่างราบรื่น สำเร็จลุล่วง แล้วจึงกราบสามครั้งเป็นอันเสร็จสิ้นพิธี

^{๑๔} ในหนังสือดนตรีและศิลปการแสดงพื้นบ้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวถึงลักษณะการแสดงจ้าดไต ว่า

“ลำดับการแสดงจะเริ่มด้วยบทไหว้ครู ก่อนการแสดงมีการตั้งโต๊ะบูชาครูมีพระพุทธรูป บาตร น้ำมนต์ เครื่องสังเวทประกอบด้วย มะพร้าว กล้วยน้ำว่า ข้าวสารี กระจก แป้งฝุ่น ช้องผม เลื่อสตรี ผ้านุ่งและดอกไม้ รูปเทียน หัวหน้าคณะหรือผู้อาวุโสจะเป็นผู้ทำพิธี นำกล่าวขอให้การแสดงสำเร็จ ลุล่วงด้วยดี ไม่มีอุปสรรค และผู้แสดงสุขภาพสบายใจ และประพรมน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล” (สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ, ๒๕๔๕: ๒๗)

^{๑๕} ครูสุรสติที่ศิลปินไทใหญ่ทั้งนักดนตรีและการฟ้อนรำ เคารพนับถือคือ องค์เดียวกันกับพระสรวิชาติของพราหมณ์ - ฮินดู แต่มีพิธีกรรมการบูชาคนละรูปแบบ ครูสุรสติของศิลปินไทใหญ่มีอยู่ ๑๒ นาง คุณลักษณะของทั้ง ๑๒ นางปรากฏอยู่ในบทสวดตอนตั้งผืนครู (ผืนครูประกอบด้วย ข้าวสาร กล้วยหมากพลู กล้วยดอกไม้ ร่วมขาวหรือที่ขาว ชง ชา ฟ้าขาว ฟ้าแดง

ครูอ๋องซานเชื่อว่าการไหว้ครูก่อนการแสดงจะทำให้แสดงได้ดี ขับร้องได้ไพเราะ ถ้าไม่ไหว้ครูก่อนแสดงจะทำให้นักแสดง เล่นดนตรีไม่ออก เสียงดนตรีไม่เข้ากันเรื่องของสีที่ใช้ในผืนครุเชื่อว่า สีขาว มีสีเหมือนน้ำที่มีความเย็น เลข ๖ คือ เลขดีคั่งเงินขันครูจึงลงท้ายด้วยเลข ๖ เนื่องจากชาวไทใหญ่เชื่อว่าเป็นเลขที่ดี ช่วยส่งผลให้เกิดความเจริญยิ่งขึ้น ไปสำหรับเลขไม่ดีคือ เลข ๕ จะทำให้ตกต่ำลงคิดทำสิ่งใดก็ไม่บังเกิดผลดี เลข ๓ หมายถึง พระคุณของพระพุทธเจ้า บุญคุณพ่อแม่ และบุญคุณครูอาจารย์ (อ๋องซาน งาม อัจฉริยะ, สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

ดูป เทียน เป็นต้น) โดยมีความเชื่อว่าท่านสถิตอยู่ตามป่าตามเขาไม่ปรากฏรูปภาพลักษณะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในจินตนาการ คำว่าสุรสติหมายถึงความสำเร็จลุล่วง (สมพงษ์ หิรัญ โภเมนทร์, สัมภาษณ์, ๑ สิงหาคม ๒๕๕๔)

พระยาสังฆาภิบาล กล่าวไว้ในหนังสือ เทวกำเนิดว่า

“พระสร้สวดี เป็นชายาของพระพรหมา นามของพระสร้สวดี บางทีก็เรียกว่า พระพรหมีและถือว่าเป็นเจ้าแม่ ผู้อุปถัมภ์การศึกษา มีพระศิริรูปโสภาสีกายขาวม่อ่ง มีอาภรณ์แก้วขาว (เพชร) สวมรัดเกล้าน้อยๆ อย่างงาม มีกร ๔ กร หัตถ์หนึ่งถือพิณ (เพราะถือกันว่าเป็นเจ้าแม่แห่งการดนตรีขับร้อง) หัตถ์หนึ่งถือดอกบัว หัตถ์หนึ่งถือถ้วยน้ำ (เพราะถือกันว่าเป็นเจ้าแม่แห่งน้ำ) หัตถ์หนึ่งถือคัมภีร์...และว่ากันว่าพระสร้สวดี เป็นผู้ริเริ่มคิดตั้งอักษร เทวนาครีและภาษาสันสกฤต ทั้งพอพระทัยอุปถัมภ์ในทางอักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ด้วย” (๒๕๑๑-๒๑๐)

๕.) ครูตี (ไม่มีชื่อสกุล)

ครูตี (ไม่มีชื่อสกุล) ศิลปินจ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่ อายุ ๕๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖/๒ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูตี (ไม่มีชื่อสกุล) (ตรซึ้)

แหล่งที่มา: พ่อเต๋า ชอนันต์ (ลุงตี) ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูตีอพยพมาจากเมืองสมุ สหภาพพม่าเข้ามาอยู่ที่ตำบลปางมะผ้า ตั้งแต่อายุ ๒๐ ปี ช่วงที่อยู่พม่า ครูตีเป็นเด็กวัด ได้หัดตีกลองและฝึกหัดดนตรีอื่นๆ เป็นเวลานานถึง ๑๑ ปี มีครูที่สอนให้ชื่อจិនะ ตั้งแต่เป็น

เด็กครูดีได้ร่วมเล่นในงานเทศกาลต่างๆ เช่นประเพณีแห่เทียนแหง^{๖๖} ในเดือน ๑๑ หลังออกพรรษาเป็นต้น ครูดีเป็นคนตลกตองมาโดยตลอดและยังเป็นผู้ตลกตองกุมจังหวะของวงด้วย นอกจากนั้นครูดียังสามารถจับร้อง (เซ็ดความ) และด้นกลอนสดได้ รวมทั้งยังมีความรู้หนังสือไทใหญ่ด้วยเพราะได้เคยเล่าเรียนมา

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูดีบอกว่าตอนเป็นเด็กอยู่ที่พม่าจะมีการไหว้ครูก่อนขึ้นแสดงแต่ไม่ต้องมีเครื่องเช่นไหว้ครู ครูที่สอนครูดีจะต้มน้ำเป่า(น้ำมนต์) ซึ่งเป็นน้ำที่มาจากรากไม้ต้น ไม้เตื่อ(มะเตื่อ)ถ้ำรากต้น ไม้เตื่อ ไม้มีน้ำ ก็ให้นำยอดของไม้เตื่อมาแช่น้ำ แล้วท่องคาถาว่า “ปี่ยะ ปี่ยอ …..” จากนั้นเขียนยันต์หรืออาจ (หมายเหตุ ตัวอย่างอาจที่ครูดีเขียนให้ดูเป็นรูปตารางสี่เหลี่ยมเล็กๆ บรรจุอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมใหญ่ ทุกตารางเล็กนั้นจะเขียนอักษรไว้ลงในกระดาษแล้วเผาลงในน้ำมนต์นั้นให้นักแสดงดืม เพราะมีความเชื่อว่าถ้าดืมแล้วจะมีสมองปลอดโปร่งคิดอ่านสิ่งใดก็คล่องแคล่วฉับไว เป็นความเชื่อสืบทอดกันมาว่าเป็นของขลังอีกชนิดหนึ่ง

สำหรับการไหว้ครูก่อนการแสดงที่เมืองไทยนั้น ครูดีปฏิบัติเช่นเดียวกับพิธีกรรมของครู่องฆานองอาจศักดิ์ศรี มีการจัดเตรียมพานไหว้ครู (เฒินครู) ซึ่งประกอบด้วยด้วย รูป ๓-๕ ดอก เทียน ๒ เล่ม หมากพลู มะพร้าว ถั่วยัดดิบ ผ้าขาว ผ้าแดง ข้าวสาร ข้าวตอก ยาเส้น ที่คำ(ร่มทอง) ช่อกระดาษ จากนั้นจะทำพิธีไหว้ พระพุทธ เจ้าที่ และครูบาอาจารย์รวมถึงครูสุรสติขอให้ปกปักษ์รักษาให้การแสดงผ่านไปอย่างราบรื่น (ดี, สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

^{๖๖}ประเพณีแห่เทียนแหงเป็นประเพณีที่รับสืบทอดมาจากไทใหญ่ ได้เข้ามาอยู่ในอำเภอแม่สะเรียง ไทยใหญ่เรียกว่า “หลู่เต็นเห็ง” คำว่า “หลู่” แปลว่า ถวายหรือทาน คำว่า “เต็น” แปลว่า เทียน และคำว่า “เห็ง” แปลว่า หนึ่งพัน ชาวพื้นเมืองพูดกันว่า “ตานเต็นแหง” หรือ “ตานเทียนแหง” หรือ “แห่เทียนเห็ง” แม้จะพูดเพี้ยนไปประเพณีนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนทำถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มายังโลกมนุษย์ที่เมืองสังกัสสนคร ประเทศอินเดียในอดีตกาล

กิจกรรมในประเพณีนี้มีค่าใช้จ่ายสูงมาก องค์กรหรือกลุ่มบุคคลที่รับเป็นเจ้าภาพจะมีการบอกบุญ ไปยังเพื่อนสนิทมิตรสหายร่วมกันจัดงานบุญ ร่วมกันจัดเครื่องไทยธรรมมีเทียนจำนวน ๑ พันเล่ม โคมหุกระด่าย โคมกระบอก ตุง และตุงจ่อง กรวยดอกไม้ อย่างละ ๑ พัน ในวันคืนแห่เทียนเห็ง จะมีขบวนสตรีที่รับเชิญมาจากหมู่บ้านต่างๆ แต่งกายแบบไทใหญ่นำเครื่องไทยธรรมดังกล่าวร่วมขบวน สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือ ต้น โคมหุกระด่ายที่ทำเป็นชั้นเหมือนฉัตรหรือ รูปปรางมีดจำนวน ๑ ต้น และต้นเกี้ยวที่นำเอาไม้สนสามใบมาจักเป็นชั้นเล็กยาวประมาณ ๒.๕๐ เมตร แล้วนำมามัดรวมกันเป็นต้นเกี้ยว เพื่อจุดบูชาพระพุทธเจ้า หลังจากเสร็จพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ทั้งต้นโคมและต้นเกี้ยวที่นำมาแห่จะถูกตกแต่งด้วยสีล้นลวดลายอย่างวิจิตร ภายในขบวนก็จะมีการเล่นที่แสดงถึงวิถีของชุมชน มีการแต่งตัวที่สมมุติเป็นเทพบุตรเทพธิดา และสัตว์ป่าหิมพานต์นานาชนิด เช่น การพ้อนกิ้งกะหล่า การพ้อนก้านบ้อคง การพ้อนเขียดแลว การพ้อนผี โขน ฯลฯ มีขบวนกลองสะล้อซอซึง เล่นประ โคมกันอย่างสนุกสนาน (สำนักวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๔๕: ๒๓๗ - ๒๓๘)

๖.) ครูจินดา หิรัญโกเมนทร์

ครูจินดา หิรัญโกเมนทร์ ศิลปินจิตรกรรมหรือศิลปะไทยใหญ่ อายุ ๔๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๑ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูจินดา หิรัญโกเมนทร์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูจินดามีบรรพบุรุษและบิดามารดามาจากสหภาพพม่า แต่ตัวครูจินดาเอง เกิดที่เมืองไทย เป็นภรรยาของครูสมพงษ์ หิรัญโกเมนทร์ ด้านการศึกษานั้นครูเรียนแต่หนังสือไทใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือไทยสำหรับด้านดนตรีซึ่งครูทำหน้าที่ขับร้องศิลปะไทใหญ่นั้น ครูจินดาเริ่มหัดเมื่ออายุประมาณ ๓๐ ปี โดยเรียนแบบครูพักลักจำจากวงจ๊าดไตอื่นๆ ที่มาแสดงในหมู่บ้าน รวมทั้งดูจากวีซีดีที่ครูซื้อมาฝึกหัดเอง

ปัจจุบันนอกเหนือจากการทำหน้าที่แม่บ้านแล้ว ครูจินดา ยังสอนขับร้องให้กับนักเรียน โรงเรียนแม่ละน้อยด้วย ครูอยากให้องค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญกับศิลปะไทใหญ่น้อยมาก ส่วนมากที่ผ่านมามีเพียงภาคเอกชนที่เข้ามาให้ความอนุเคราะห์ ติดต่อให้ไปแสดงในงานตามสถานที่ต่างๆ เช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เมืองทองธานี เป็นต้น โดยค่าแสดงนั้นครูไม่ได้กำหนดจำนวนตายตัวขอเพียงให้เจ้าภาพจัดหาหะรับส่ง เงินสินน้ำใจที่ได้รับจากเจ้าภาพครูจินดาจะจัดแบ่งเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. เก็บไว้เป็นเงินกองทุนของสมาชิกในกลุ่ม
๒. จัดซื้อหาเครื่องแต่งกาย
๓. ร่วมทำบุญกับงานที่ไปแสดง

แม้ว่าทั้งอำเภอปางมะผ้าจะมีคณะลิเกไทใหญ่อยู่เพียงคณะเดียว แต่ครูจินดาค่อนข้างมั่นใจว่าคณะศิลปะการแสดงด้านนี้จะไม่สูญหาย เพราะยังมีการเปิดสอนให้กับเด็กๆ ตาม โรงเรียนต่างๆ และ ยังได้รับงานแสดงสม่ำเสมอ แม้เครื่องดนตรี อุปกรณ์และเครื่องแต่งกายของนักแสดงจะไม่พอเพียงก็ตาม

ภาพครูจินดา หิรัญโกเมนทร์ แสดงลิเกไทใหญ่
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูจินดากล่าวว่า ต้องทำพิธีไหว้ครูก่อนการแสดงทุกครั้งเพื่อให้ครูบาอาจารย์คุ้มครองดูแลรักษาให้สามารถแสดงได้ดี ราบรื่น โด๊ะบูชาจะจัดเป็น ๓ ที่ สำหรับ พระพุทธรูป เจ้าที่ และครูอาจารย์ ส่วนเครื่องบูชาและเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย รูป ๓-๕ ดอก เทียน ๒ เล่ม กล้วยดิบ หมากพลู มะพร้าว ผ้าขาว ผ้าแดง ข้าวตอก และที่คำหรือร่มทอง การทำพิธีจะเริ่มด้วยการบูชาพระรัตนตรัย แล้วจึงกล่าวคำไหว้ครูด้วยภาษาไทยใหญ่ จากนั้นก็ก้มกราบ ๓ ครั้งเป็นอันเสร็จพิธี (จินดา หิรัญโกเมนทร์, สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๗.) ครูวี ผ่องศรี

ครูวี ผ่องศรี ศิลปินกลองกันยาว อายุ ๕๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ ๑ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูวี ผ่องศรี

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูวีเล่าถึงประวัติของตนเองว่า ครูไม่เคยเรียนหนังสือ คุณปู่มาจากสหภาพพม่า คุณพ่อของครูชื่อนายหนัด ผ่องศรี ประกอบอาชีพทำไร่ทำนา และยังมีความสามารถด้านการตีกลองด้วย ครูเริ่มสนใจการตีกลองกันยาวและหัดตีตั้งแต่อายุประมาณ ๘ ขวบ โดยใช้วิธีฟังและจำเวลาที่พ่อตีแล้วนำมาฝึกหัดเอง ตอนไปทำไร่ทำนากับพ่อก็จะตัดไม้ไผ่มาทำเป็นตัวกลองแล้วนำผ้าขี้ผึ้งเป็นหน้ากลองแล้วทดลองตี พออายุได้ ๑๒ ปี ครูก็สามารถบรรเลงกลองได้อย่างชำนาญ ครูวีอธิบายว่าเสียงกลองกันยาวจะมี ๒ เสียง คือเสียงตุงและเสียงตุ๊บ วงกลองกันยาวจะประกอบด้วย ก้องโก๋กันยาว (กลองกันยาว) แส่ง (ฉาบ) มองหรือม้อง(ฆ้อง) ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรำนาก รำโต และรำดาบ แต่ละหมู่บ้านจะมีชุดกลองกันยาวประจำหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งชาวบ้านจะซื้อมาจากสหภาพพม่าปฏิบัติกันเช่นนี้สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ผู้สนใจทั้งชายหญิงสามารถมาฝึกหัดกลองตีเวียนกันไปได้ทั้งกลอง ฉาบ และฆ้อง ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ครูวีสามารถเล่นเครื่องดนตรีกลองกันยาวได้ทุกชิ้น ปัจจุบัน ครูเป็นเกษตรกรประกอบอาชีพทำไร่ทำนา และยังเป็นหัวหน้าวงกลองกันยาวด้วย มีลูกวง คือ นายติยะ (ไม่ทราบนามสกุล) ทำหน้าที่ตีฆ้อง ส่วนนายหย่างจิ่ง (ไม่ทราบนามสกุล) ตีฉาบ และเด็กชายนันทพงษ์ แก้วบุญเรือง ทำหน้าที่ฟ้อนดาบ โดยครูวีเป็นคนตีกลองเอง

ภาพครุวี ผ่องศรี และคณะกลองกันยาว หย่าจิ้ง ดิยะ
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

แม้ในปัจจุบันจะไม่มีเด็กมาเรียนดนตรีกับครุวี แต่ครูมีความมั่นใจว่าภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมดนตรีจะไม่สูญหายไปจากสังคมไทใหญ่เพราะเป็นเครื่องดนตรีที่สร้างทั้งสีสันและความสนุกสนาน ครั้นเครื่องในงานประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนานตราบเท่าทุกวันนี้ ความปรารถนาของครุวีที่จะมีส่วนช่วยให้คนตรีไทใหญ่ได้รับการอนุรักษ์อยู่กับจังหวัดแม่ฮ่องสอน คืออยากให้ทางส่วนราชการที่เกี่ยวข้องช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณจัดซื้อกลองกันยาวชุดใหม่

ภาพครุวี ผ่องศรี ตีกลอง
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

พิธีกรรมและความเชื่อ

เนื่องจากครูวิเรียนรู้วิธีการเล่นดนตรีในลักษณะครูพักลักจำจึงไม่มีการประกอบพิธีไหว้ครู แต่มีความเชื่อตามที่ได้รับถ่ายทอดความรู้จากคนเฒ่าคนแก่ว่า ห้ามข้าม ห้ามนั่งบนเครื่องดนตรี ถ้าเดินข้ามกลองแล้วกลองจะตีไม่ดัง เพราะหน้ากลองจะมีการลงยันต์หรืออักขระที่ศักดิ์สิทธิ์ไว้ และถ้าอยากให้กลองตีดังและไพเราะต้องประพรมน้ำหอมหรือเหล้าที่กลองแต่ละใบ นอกจากนี้ห้ามบรรเลงกลองกันยาวในงานศพ (วิ ผ่องศรี, สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๘.) ครูรำ จันทร์แดง

ครูรำ จันทร์แดง ศิลปินกลองมอญเซิง อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖/๑ หมู่ ๑ ตำบลสบป่อง อำเภอเมือง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูรำ จันทร์แดง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

ภาพครูรำ จันทร์แดง ตีตติงตุม (ซึ่งทำจากลำไม้ไผ่ สายทำจากผิวไม้ไผ่ในท่อนเดียวกัน)

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูรำเล่าว่าครูไม่เคยเรียนหนังสือ คุณพ่อและคุณแม่ไม่มีท่านใดเป็นคนตรี ตัวของครูนั้นเดิมมีภูมิชำนาญอยู่ที่สหภาพพม่า ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อประมาณ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ครูมีความสนใจด้านดนตรีตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี โดยเริ่มจากการเล่นลิเกไทใหญ่ (จ้าดไต) และหัดเครื่องดนตรีที่ให้ประกอบการแสดงเช่น ข้องวง (ม้องเว้ง) ระนาด (ปัดตะล้า) เป็นต้น วิธีการเรียนนั้นครูรำใช้วิธีครูพักลักจำ จดจำวิธีการเล่นของศิลปินอื่น แล้วนำมาฝึกฝนด้วยตนเองจนสามารถเข้คความ^{๑๓} หรือเข้คคว้าม^{๑๔} หรือ เข้คคววม^{๑๕} ซึ่งเป็นการขับกลอนสดหรือขับเพลงแบบไตใหญ่ รวมทั้งสามารถฟ้อนไต^{๑๖} ซึ่งเป็นการฟ้อนที่ผู้แสดงต้องร้องเพลงไปด้วยและเล่นเครื่องดนตรีต่างๆ ได้ด้วย

ถึงแม้ว่าครูรำ ไม่มีลูกศิษย์ แต่ก็มีวงกลองมอชิงเป็นของตนเอง โดยใช้เงินออมของครูซื้อเครื่องดนตรีได้ ๘ ชิ้น มีม้องหรือม้องซุด ๖ ใบ กลองสองหน้า ๑ ช่วย (ใบ) ฉาบใหญ่ ๑ คู่ ลูกวงลิ้วนเป็นเพื่อนพ้องมารวมกลุ่มกัน ประกอบด้วยนางแอน (ไม่ทราบนามสกุล) นางแฉ่ วันนา นางโอน (ไม่ทราบนามสกุล) นางสุนิสา (ไม่ทราบนามสกุล) นางแค (ไม่ทราบนามสกุล) นางเมี้ย (ไม่ทราบนามสกุล) นางส่วย (ไม่ทราบนามสกุล) และนางกี (ไม่ทราบนามสกุล) ครูรำบอกว่าวงกลองมอชิง^{๑๗} จะเล่นในงานประเพณีปอยส่าง

^{๑๓} ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ (๒๕๔๒: ๘๑๕๓)

^{๑๔} ในพจนานุกรมภาษาไทยใหญ่-ไทย (๒๕๕๒: ๓๘๗)

^{๑๕} ในหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยคณะกรรมการฝ่ายประมวล เอกสารและจดหมายเหตุฯ (๒๕๔๒: ๑๓๖)

^{๑๖} ธีรยุทธ ขวงศรี กล่าวไว้ในสารานุกรมฯ ว่าแต่เดิมนิยมแสดงเป็นพุทธบูชาใช้สตรีเป็นผู้แสดง ไม่มีท่าฟ้อนมากนัก ใช้วงกลองกันขาว ผู้ฟ้อนแต่งกายตามฐานะและศรัทธาของผู้ฟ้อน ทำนองดนตรีที่นิยมบรรเลงการฟ้อนมักเป็นทำนอง “ปานแซง” หรือ “ล่องตง” ใช้เวลาฟ้อนไม่มากนัก พอจบก็เริ่มใหม่วนเวียนไปมา การฟ้อนไตของแต่ละคณะ ไม่เหมือนกัน บางคณะใช้กลองมอชิงบรรเลงประกอบการฟ้อน และมีบางคณะใช้ดนตรีผสมขึ้นใหม่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ๘ ชนิด มีทั้งที่เป็นของเดิมและจากต่างประเทศกอปรด้วย ตะขอ แบน โข มอชิง-ม้องแฉง แอ้คคอร์เดียน กลองแบบพม่า ๑ ชุด ๖ ลูก ลึงแบบพม่า ฉาบ กรับ วงดนตรีชนิดนี้กลายเป็นวงดนตรีประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอนและใช้ประกอบการแสดงต่างๆ ของชาวไทใหญ่ รวมทั้งมีการเพิ่มระนาด โลหะเข้าอีก ๑ ชิ้น ในปัจจุบัน การผสมวงขึ้นใหม่มีไม่เกิน ๔๐ ปีมานี้ (๒๕๔๒: ๔๘๕๗ - ๔๘๕๘)

^{๑๗} ม้องเป็นเครื่องดนตรีคีตสิทธิ์มีเสียงเป็นมงคล คนโบราณจึงนำเอากลองและหางเครื่องทั้งหลายมาตีประกอบจังหวะไปด้วย ดังปรากฏในนิราศหริภุญไชยว่า “มีม้องข้อมมีกลอง มีจ้องวง กับแฉ่งฯ” นอกจากจะได้ความขลังและความดี (สง่าหรือภาคภูมิ) ยังได้บรรยากาศครื้นเครงอีกด้วย จึงเกิดเป็นวงแห่ม้องแห่กลองมากมายหลายชนิดในเมืองเหนือ เช่น วงกลองสิ่งหม้อง วงกลองยาว วงกลองแฉว วงกลองปู่เจ้า วงกลองปู่จา วงกลองมอชิง วงกลองตั้งตั้ง... มีข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับชื่อของวงแห่เหล่านี้ ส่วนมากจะเรียกชื่อโดยมีกลองนำหน้า จะมีแต่่วงมอชิง ที่สามารถเรียกเป็นวงกลองมอชิงหรือเรียกว่าวงมอชิงเฉยๆ (ณรงค์ สมทิทธิธรรม, ๒๕๔๕: ๗๓)

ปัจจุบันมักพบเห็นผู้หญิงตีกลองมอชิง หรือวงกลองมอชิงมากกว่าผู้ชาย เพราะกลองมอชิง ไม่มีลีลาท่าทางที่ผาดโผน อีกทั้งจังหวะการตีที่ไม่รุนแรงทำให้เหมาะสำหรับให้ผู้หญิงเล่นกลองชนิดนี้ ส่วนผู้ชายก็ไปทำหน้าที่ในการก้าวแล้ว

ลอง ซึ่งเป็นประเพณีบรรพชาสามเณรของชาวไทใหญ่ การแสดงมีทั้งการบรรเลงดนตรี การขับร้องและการฟ้อนรำ นอกจากนั้นกลองมอชิงยังใช้ตีประกอบการ ก้าแลว หรือรำดาบและฟ้อนรำในงานประเพณีต่างๆ ตีในพิธีมงคลกัจฉัตรเจดีย์ ตีในขบวนแห่จองพาราหรือปราสาทพระและตีทั่วไป ครูรำมีความปรารถนาได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องเครื่องดนตรีที่ยังมีไม่ครบ ทุกครั้งที่รับงานแสดงต้องขอยืมของวัดมาเสริมเพิ่มเติมเป็นประจำ

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูรำกล่าวถึงพิธีไหว้ครูต้องจัดเตรียมเครื่องไหว้ดังนี้ กล้วย อ้อย มะพร้าว ขนมน (เข้ามูน) ใบพลู ยาเส้น หมาก ผ้าขาว ผ้าแดง ข้าวสาร ข้าวตอก เทียนไข ๕ เล่ม รูป ๑ ห่อ กรวยดอกไม้สีขาว และเงิน (ไม่จำกัดจำนวน) บรรจุในกะละมังหรือ เฝือก ผู้ประกอบพิธีกรรม คือสามีของครูรำเอง โดยจะมีการบริการมคคาถาบทสวดบูชาครูด้วย โดยมีความเชื่อ จะทำให้เงินทอง และสิ่งที่ดีงามมากองรวมอยู่กับตัวผู้เข้าร่วมพิธีทุกคน เพราะคำว่า “กลอง” นั้นคนไทออกเสียงว่า “ก้อง” ซึ่งมีเสียงคล้ายกับคำว่า “ก่อง” นอกจากนั้นยังเป็นการขอพรให้ประสบความสำเร็จและความเจริญ และให้เล่นดนตรีได้สนั่นไหลไม่ติดขัดอีกด้วย (รำ จันทร์แดง, สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

ก้าลายประกอบ จนกลายมาเป็นการแสดงที่เรียกว่า “ก้าก้อง” จนเป็นที่นิยมและยึดรูปแบบการละเล่นนี้ในปัจจุบัน (ศุภกิจ สุบินมิตร, ๒๕๔๗: ๕๓)

๘.) ผู้ใหญ่บ้านสุทิพย์ เทพรัตน์

ผู้ใหญ่บ้านสุทิพย์ เทพรัตน์ ศิลปินกลองกันยาว อายุ ๔๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒/๓ หมู่ ๑ บ้านสบป่อง ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพผู้ใหญ่บ้านสุทิพย์ เทพรัตน์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ผู้ใหญ่บ้านสุทิพย์ เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ได้รับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านประมาณ ๗ เดือนที่แล้ว ทั้งคุณพ่อและคุณแม่เป็นชาวแม่ฮ่องสอน โดยกำเนิด และยังสามารถเล่นสะล้อ ซอ ซึง ได้ทั้งสองท่าน สำหรับตัวผู้ใหญ่สุทิพย์นั้นสามารถเล่นเครื่องดนตรีในวงกลองกันยาวได้ทุกชิ้น สาเหตุที่ผู้ใหญ่สุทิพย์สามารถเล่นได้ นั่นเพราะได้เข้าร่วมงานประเพณีต่างๆ ของชาวไทยใหญ่มากโดยตลอด นอกจากจะเป็นคนดี กลองเองแล้วยังเป็นผู้ประสานงานระดมพลให้ชาวบ้านร่วมงานช่วยเหลือกัน เช่นตีฆ้องตีกลองในขบวนแห่ด้วย งานประเพณีที่สำคัญในรอบปี^{๒๒} เรียกว่าประเพณีสิบสองเดือน หรือที่เรียกว่าห่าสี่สิบสอง เช่น

^{๒๒} ในรอบปีหนึ่งๆ ชาวไทยใหญ่จะมีการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีต่างๆ มากมาย ยกเว้นเดือนมกราคม (หรือที่ชาวไทยใหญ่เรียกว่าเดือนก่า) ซึ่งเป็นเดือนที่พระภิกษุต้องเข้าปริวาสกรรม จะไม่มีการจัดงานมงคลใดๆ และเดือนมิถุนายน ซึ่งเป็นเดือนที่ชาวนาต้องเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา ก็จะไม่มีการเทศกาลใดๆ เช่นกัน (สมพร ชวฤทธิ์และคนอื่นๆ, ๒๕๓๖: ๒๘)

งานเดือน ๓ ซึ่งตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ (ชาวไทยใหญ่นับเดือนตรงกับชาวไทยภาคกลาง แต่ต่างจากชาวไทยภาคเหนือซึ่งนับเดือนเร็วกว่า ๒ เดือน) มีงานทำบุญ “หลู่ข้าวห่ากั”^{๒๓} หรือ “จากกะ” เป็นการถวายข้าวเหนียวแดงแด่พระสงฆ์และแจกคนทั่วไป พิธีนี้จะจัดในช่วงวันขึ้น ๑ ค่ำ จนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ วัตถุประสงค์ของพิธีนี้คือ การทำบุญหลังการเก็บเกี่ยวข้าวใหม่จากท้องนาและเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บ้านและครอบครัว สำหรับเดือน ๔ มีงานสำคัญคือ ปอยสังลองหรืองานบวชสามเณรหรืองานบวชลูกแก้ว ตามประเพณีไทใหญ่นิยมจัดในช่วงเดือนมีนาคมไปถึงเดือนเมษายน เพราะเป็นช่วงที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำไร่ นา ข้าวปลาอาหารบริบูรณ์ การเดินทางไปมาหาสู่กันหรือร่วมงานสะดวกเพราะฝนไม่ตก ความสำคัญของการจัดงานปอยสังลองก็คือ การให้การศึกษาแก่บุตรหลาน โดยเฉพาะธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นการวางพื้นฐานจิตใจให้เด็กเป็นคนดี และเป็นผู้สืบทอดศาสนาที่ดีต่อไป นอกจากนี้ชาวไทยใหญ่เชื่อกันว่า ผู้ที่บวชลูกตนเองเป็นสามเณรจะได้อานิสงส์ ๔ กัลป์^{๒๔} ผู้เข้ามามีส่วนร่วมก็จะได้รับส่วนบุญกุศลด้วย งานปอยสังลองจึงเป็นงานสำคัญของคนไทใหญ่ ส่วนงานเดือน ๕ ซึ่งตรงกับเดือนเมษายนมีงานประเพณีที่สำคัญคืองานประเพณีสงกรานต์หรืองาน “ขึ้นจองปีใหม่” ถือเอาเดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ เป็นวันขึ้นปีใหม่เหมือนคนไทยภาคกลาง จะตรงกับวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน ตามปฏิทินสากล พิธีกรรมที่สำคัญจะมี ๓ วัน คือ วันสังขารล่อง วันเนา และวันพญาวัน พิธีกรรมตามประเพณีก่อปรด้วย การกั้นตอหรือขอขมาพระสงฆ์และผู้สูงอายุ การทำบุญ สรงน้ำพระ รดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ และมีการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ เช่น มะนิลหรือหมากนึ่งหรือสะบ้าและมะข่างหรือหมากข่างหรือลูกข่าง เป็นต้น

ปัจจุบันผู้ใหญ่วัยบ้านสุทิพย์เป็นวิทยากรสอนเด็กล่องกันยาวให้นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ ในอำเภอปางมะผ้า เช่น โรงเรียนปางมะผ้าวิทยาลัย โรงเรียนอนุบาลปางมะผ้า เป็นต้น ปราบกว่าเด็กๆ ให้ความสนใจมาก ทำให้ผู้ใหญ่วัยบ้านสุทิพย์มีความเชื่อมั่นว่าวัฒนธรรมการดิกล่องกันยาวจะไม่สูญหายอย่างแน่นอน รวมทั้งปรารถนาให้ทางราชการสนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องดนตรี และเครื่องแต่งกาย เพื่อสร้างสีสันในการแสดงและเป็นแรงดึงดูดความสนใจของเยาวชนทวียิ่งขึ้น

พิธีกรรมและความเชื่อ

ผู้ใหญ่วัยบ้านสุทิพย์บอกว่าไม่เคยประกอบพิธีไหว้ครูเลย (สุทิพย์ เทพรัตน์, สัมภาษณ์, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

^{๒๓} ในพจนานุกรมภาษาไทยใหญ่ๆ เรียกว่า “หลู่ข้าวห่ากั”

^{๒๔} ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า “กัลป์ หมายถึง อายุของโลกตั้งแต่เมื่อพระพรหมสร้างเสร็จจนถึงเวลาที่ไฟประลัยกัลป์ล้างโลก ซึ่งได้แก่ช่วงเวลากลางวันวันหนึ่งของพระพรหมคือ ๑,๐๐๐ มหายุค (เท่ากับ ๔,๓๒๐,๐๐๐,๐๐๐ ปิมนุชย์) เมื่อสิ้นกัลป์ พระอิศวรจะล้างโลกด้วยไฟประลัยกัลป์ โลกจะไร้สิ่งมีชีวิตและอยู่ในความมืดมนจนถึงรุ่งเช้าของวันใหม่ แล้วพระพรหมก็จะสร้างโลกเป็นการขึ้นต้นกัลป์ใหม่ โลกจะถูกสร้างและถูกทำลายเช่นนี้สลับกันตลอดอายุของพระพรหม ทั้งนี้ตามคติของพราหมณ์” (๒๕๔๖: ๑๐๗)

๑๐.) ครูผลัด มะลิดวง

ครูผลัด มะลิดวง ศิลปินสะล้อ ซอ ซึง ฟ็อนเจิง รำดาบ อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ ๑ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูผลัด มะลิดวง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑาวัฒน์ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูผลัด จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็นคนหลายเชื้อชาติ โดยคุณปู่เป็นชาวพม่าชื่อพ่อเต่า หย่านกุง คุณย่าเป็นคนอำเภอเมืองฝาง คุณตาเป็นชาวไทยใหญ่ คุณยายเป็นชาวกะเหรี่ยง บิดาของครูผลัดพื้นเพเป็นคนอำเภอฝาง และมารดาเป็นคนอำเภอปาย ปัจจุบันครูผลัดเป็นนักการภารโรง ณ โรงเรียนอนุบาลปางมะผ้า และหมอยาประจำตำบล ครูผลัดเล่นเครื่องดนตรีวงสะล้อ ซอ ซึง เป็นทุกชนิด โดยเริ่มหัดสะล้อ เพลงปราสาทไหวเป็นเพลงแรก ซึ่งบิดาเป็นผู้สอนให้ตั้งแต่วัยเด็กโดยไม่มีโน้ต ต่อมาได้เรียนรำดาบ ต่อยมวย ฟ็อนเจิงและคาถาอาคมโดยบิดาของครูผลัดเป็นผู้สอนศาสตร์ต่างๆ ให้ นอกนั้นบิดาซึ่งเป็นสล่า (ช่าง) ทำเครื่องดนตรีให้ครูเล่นด้วย

ครูผลัดอธิบายให้ฟังว่า การฟ็อนเจิงรำดาบ ไม่ใช่ของชนชาติใดชาติหนึ่ง เนื่องจากในอดีตนักรบมาจากเมือง เชียงรุ่ง เชียงของ เชียงแสน เชียงราย แสนหวิและสี่ป้อ นักรบจาก ๖ เผ่านี้ผู้มีฝีมือดาบดีจึงจะได้ออกรบ ดาบมี ๓ ประเภท ได้แก่ ดาบพื้นเมือง (ของอำเภอฝางด้ามทำด้วยเงิน) ดาบไทใหญ่ และดาบกะเหรี่ยง ผู้สนใจสามารถไปชมได้ที่พิพิธภัณฑวัดศรีดงเย็น อำเภอฝาง โดยดาบต่างๆ ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์

บิดาของครูผลัดชื่อ แพบอ มะลิดวง เป็นคนอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ได้เคยร่วมวงกับแม่จันทร์ สม สายธารา ช่างซอศิลป์แห่งชาติประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๕ นอกจากนั้นน้องชายของครูคือ นายสมักร มะลิดวง (อยู่อำเภอปาย) และนายพิบูลย์ มะลิดวง ก็ได้สามารถเล่นเครื่องดนตรีพื้นเมืองได้ทุกคน ครูผลัดมั่นใจว่าดนตรีพื้นเมืองจะไม่สูญหายไปไหนเพราะว่าได้ถ่ายทอดให้ลูกหลานไว้แล้ว

ก่อนหน้านี้นครุผลัดเคยร่วมกับอาจารย์ติเรก อินลือกฟอง อาจารย์โรงเรียนอนุบาลปางมะผ้า ช่วยกันสอนดนตรีพื้นเมืองและการฟ้อนให้นักเรียนที่โรงเรียน แต่ภายหลังอาจารย์ติเรกย้ายไปสอนที่ฝาง ครูผลัดจึงไม่ได้ไปสอนอีก

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูผลัดเล่าว่าสมัยเด็กๆ เคยเห็นผู้ใหญ่ทำพิธีกินอ้อแต่ตัวครูผลัดเองไม่ได้กิน ก่อนการแสดงจะมีการประกอบพิธีไหว้ครู ครูดาบ ครูสักยันต์ ครูดนตรี ใช้เครื่องเช่น ไหว้แบบเดียวกัน คือดอกไม้ ๓ ๕ ๗ หรือ ๘ ดอก (แล้วแต่ธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติ) เทียน ๒ เล่ม ข้าวสาร ข้าวเปลือก กล้วย มะพร้าว เงิน ๓๒ บาท (เลข ๓๒ นั้นเป็นไปตามความเชื่อที่ว่ามนุษย์เราเกิดจากการประกอบกันของอวัยวะ ๓๒ ประการ) จากนั้นเริ่มพิธียกขัน และท่องคาถาว่า

“โอมศรีมีก้าน ครูบาอาจารย์ หื้อแก่ครุมา ครูแก้วแลครุปาย ครูต่ายแลครุยัง สามสิบ
ไปก็หน้า ห้าสิบมาดังหลังพุทธรังอิอิ อิอิ ชัมมังอิอิ อิอิ สังฆังอิอิ พุทธะรังนะ ชัมมะรังนะ
สังฆรังนะ โอมศรีอิอิ ครูบาอาจารย์ หื้อแก่กูมา ดึงหมดไปตีอ้อก็ขอหื้อ ปันมา มาเนื้อ
กูเนื้อ ไปตังตักก็หื้อปันมา ปันมา มาเนื้อ กูเนื้อ ไปตังตักก็หื้อปัน ไปตังออกก็หื้อปันมา
ไปได้ก็ปันมา ไปเหนือก็ปันมา ยาคนก็ขอให้หาย รำจง รำดาบ ก็ขอให้รำได้ดีเล่นดนตรีก็
ขออย่าให้ติดขัด”

ภายหลังเสร็จพิธีให้บรรจุเครื่องเช่น ไหว้เก็บไว้ในถุงถ้ามีหนูมาก็ดมีความเชื่อว่ายังกัดหมายถึงยังดี ส่วนงานไหว้ครูประจำปีจะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดี เดือนเมษายน โดยใช้เครื่องเช่นคือไถ่ปิ้ง ๒ ตัว เหล้า ๑ ขวด สาเหตุที่ไม่ใช้ไถ่ต้มเพราะมีความเชื่อสืบต่อกันมาว่าจะทำให้เป็นคนลี้มง่าย

บิดาของครูผลัด ได้สั่งสอนไว้ว่า ห้ามข้ามเครื่องดนตรี เพราะว่ามีครูและสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ซึ่งครู ผลัดก็ยึดถือปฏิบัติสืบต่อมาถึงปัจจุบัน (ผลัด มะลิดวง, สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๑๑.) ครูบุญมี จันทลักษณ์

ครูบุญมี จันทลักษณ์ ศิลปินวงสะล้อซอซึง คอยอฮอร์น อายุ ๘๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๓ หมู่ ๖ ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูบุญมี จันทลักษณ์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูบุญมี จันทลักษณ์ เป็นคนอำเภอป่า โดยกำเนิด เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ตอนออกจากโรงเรียนอายุครุประมาณ ๑๓ ปีก็มาทำนาอยู่กับพ่อ โดยนำซึ่งติดตัวไปหัดเล่นเองยามหยุดพักจากการทำนา พร้อมฟังเพลงของคณะแม่คำน้อยศิลปินคนดังของจังหวัดเชียงใหม่ไปด้วยขณะฝึกหัดนอกจากนี้ครูบุญมียังสามารถเล่นเครื่องดนตรีอื่นๆ ได้อีกเช่น ระนาด ซอฮู้ ซอด้วง ไวโอลิน คอยอฮอร์น โดยไวโอลิน และคอยอฮอร์นนั้นครูบุญมีเรียนรู้มาจากคนพม่าที่นำมาเล่นกัน

ปัจจุบันครูบุญมีเป็นวิทยากรสอนดนตรีที่โรงเรียน บ้านแม่ฮี้ วิธีการสอนนั้นครูไม่ได้ใช้ตัวโน้ต ใช้วิธีปฏิบัติให้ดูแล้วให้ลูกศิษย์ปฏิบัติตาม อาจารย์ทองดี น้องวงศ์ซึ่งจบปริญญาตรีจากสถาบันราชภัฏเชียงใหม่และสอนอยู่ที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๒๒ อำเภอป่า ก็เป็นลูกศิษย์คนหนึ่งของครูบุญมี ครูอยากให้ทางราชการช่วยสนับสนุนงบประมาณจัดซื้อเครื่องดนตรีพื้นเมืองเพราะปัจจุบันเครื่องดนตรีเหล่านี้มีราคาแพงมาก และมีจำนวนไม่พอเพียงกับผู้สนใจเรียน อย่างไรก็ตามจากประสบการณ์ที่ผ่านมาครูบุญมีเกรงว่าดนตรีเหล่านี้อาจจะสูญหายได้ในอนาคต เนื่องจากเด็กๆ เมื่อเรียนไปได้ระยะหนึ่งก็เลิกกันไป

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูบุญมีกล่าวว่าต้องทำพิธีไหว้ครูก่อนแสดงด้วยเทียน ๕ เล่ม แล้วนำน้ำมัน น้ำส้มป่อยและน้ำอบ ประพรมเครื่องดนตรีพร้อมกล่าวคาถาไหว้ครู เพื่อความเป็นสิริมงคล สามารถเล่นได้คล่องแคล่วไม่ติดขัด และป้องกันภัยอันตรายจากผู้ประสังข์ร้าย ในพิธีเลี้ยงครูประจำปีจะมีหัวหมูเป็นเครื่องเซ่นด้วย สำหรับเรื่อง ข้อยกขำนั้นครูบุญมีบอกว่าห้ามข้ามเครื่องดนตรี และต้องไหว้เครื่องดนตรีทุกครั้งทั้งก่อนและหลังการเล่น ถ้าไม่ปฏิบัติเชื่อว่าจะทำให้วิชาเสื่อม (บุญมี จันทลักษณ์, สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๑๒.) ครูป๊ะ ยอดเมืองนาย

ครูป๊ะ ยอดเมืองนาย ศิลปินกลองกันยาว อายุ ๘๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๔๔ ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูป๊ะ ยอดเมืองนาย

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูป๊ะ เป็นชาวไทยใหญ่ ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน สืบทอดต่อจากพ่อแม่ทั้งปู่ย่าและตายายของครอบครัวมาจากเมืองนาย ซึ่งตั้งอยู่ในรัฐฉานหรือรัฐชานในภาคเหนือของสหภาพพม่า ครูป๊ะเล่าให้ฟังเพิ่มเติมว่าเดิมรัฐฉานเป็นเขตรัฐไทใหญ่ ต่อมาได้ถูกผนวกรวมเข้าในสหภาพพม่าภายใต้การปกครองของรัฐบาลพม่าไม่มีบรรพบุรุษท่านใดในครอบครัวของครูเป็นคนตรีเลย ส่วนตัวของครูป๊ะชอบเพราะใจรัก เนื่องจากตั้งแต่เด็กมาก็ได้เห็น ได้ฟังการแสดงดนตรีในงานบุญตามวัดต่างๆ ครูเริ่มหัดตีกลองกันยาวตอนอายุประมาณ ๑๕ - ๑๖ ปี โดยการสังเกตแล้วนำมาลองหัดตีเอง รวมทั้งคอยศึกษาจากวงดนตรีที่แสดงตามงานประเพณี งานวัด จากนั้นจึงฝึกฝนด้วยตนเองจนชำนาญ นอกจากนั้นครูป๊ะ ยังเล่นกลองมอชิงและผลิตเครื่องดนตรีได้ทุกชนิดด้วย

ปัจจุบันครูมีลูกศิษย์ ๑๒ คน ถึงแม้ทุกคนมีงานประจำทำแล้วแต่ก็ยังออกมาร่วมแสดงกับครูป๊ะเสมอ เมื่อมีผู้สนใจติดต่อมาโดยครูจะขอยืมเครื่องดนตรีจากวัดออกแสดงประจำ นอกจากนั้นครูป๊ะยังสอนการถอดลายการประดิษฐ์เครื่องแต่งตัวที่กลุ่มชุมชนขุนยวมและ โรงเรียนขุนยวมวิทยาอีกด้วย ครูป๊ะกล่าวว่าแม่

ปัจจุบันนี้ทางหน่วยงานของรัฐจะเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณการจัดซื้อเครื่องดนตรีให้ แต่ครูก็ยังมีความกังวลว่าในภายภาคหน้า ถ้าครูเสียชีวิตแล้ว ขาดผู้สนใจมาเรียนรู้หรือช่วยกันอนุรักษ์สืบทอด เครื่องว่าดนตรีไทใหญ่อาจจะสูญหายไป

พิธีกรรมและความเชื่อ

แม้ครูปีะจะฝึกฝนการตีกลองด้วยตนเองในลักษณะครูพักลักจำ แต่ครูปีะ ได้เข้าพิธีรับครู หรือพิธี 'ไหว้ครู' กับอาจารย์มูลี่หลัง^{๒๕} เฝินหรือ เครื่องขกครูในพิธีซึ่งอาจารย์มูลี่หลังกำหนดให้มานั้นจัดอยู่รวมในกะละมัง ประกอบด้วย

- กล้วย มะพร้าว ข้าวสาร ดอกไม้ (สีใดก็ได้)
- รูป เทียน ใบพลู น้ำส้มป่อย ใบชา อย่างละ ๕ ชุด
- เงิน ๓๖ บาท
- ร่มกระดาษ (ที่ หรือที่) ชง (จ่าจ่า หรือจ๊กจ่า) ผ้าขาว ผ้าแดง
- ขนม

หมายเหตุ ไม่นิยมใช้เป็ดไก่ในพิธีเช่นไหว้ครู

จากนั้นอาจารย์มูลี่หลังจะประกอบพิธีรับครูปีะเป็นศิษย์แล้วถ่ายทอดคาถาพร้อมมอบลูกประคำและยาลงคำให้ยาลงคำนี้มีความเชื่อกันว่าเป็นยามหาเสน่ห์หรือยามหานิยม เมื่อนำมาทาริมฝีปาก ทาร่างกายแล้วจะเป็นที่นิยมชมชอบต่อผู้ที่ได้พูดจาสนทนาด้วย

ก่อนที่จะออกไปแสดงทุกครั้งครูปีะจะจูดรูป ๕ ดอกที่หิ้งพระที่บ้าน และกล่าวคำอธิษฐาน รำลึกถึงครูบาอาจารย์ที่ครูเชื่อว่ามีอยู่ ๕ พระองค์^{๒๖} ได้แก่ กอคะฉ่าน กอนะกุง กะชะปีะ ก่อตะมะ และอะลิมิตียะ และขอพรให้การเล่นดำเนินไปได้ด้วยดี อย่าให้ติดขัดหรือเกิดเหตุอันไม่พึงประสงค์จากนั้นจึงนำแป้งซึ่งผสมใบสาระแหน่จันทน์ขาว จันทน์แดงและยามหาเสน่ห์ประพรมที่ข้อมือพร้อมกล่าวคำอัญเชิญครูร่วมไปเป็นขวัญคอยช่วยให้การแสดงผ่านไปด้วยดีและเมื่อการแสดงจบลงก็จะกล่าวลาครูและขอขมาถ้าเกิดข้อผิดพลาดระหว่างเล่นรวมทั้งขอให้ครูอำนวยการให้ทุกคนในคณะอยู่เย็นเป็นสุข

สำหรับภาพครูที่หิ้งพระ คือ นะกุกี หรือนักจี หรือเรียกอีกนามหนึ่งว่าขุนผี^{๒๗} หรือขุนผี ซึ่งสอนให้ทุกคนอยู่ในศีลในธรรม ห้ามดื่มเครื่องดองของเมา ห้ามผิดประเวณี ห้ามลักขโมย เป็นต้น

^{๒๕} ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า เพื่อให้การเป็นศิลาป็นครบถ้วนสมบูรณ์เข้าข่ายเป็นศิษย์มีอาจารย์ ชาวไทใหญ่เองถือว่าทำอะไรต้องมีครู

^{๒๖} สันนิษฐานว่า คือ พระเจ้า ๕ พระองค์ ตำนานพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ อันก่อปรด้วย พระกฤษณะ โธ พระโกนาคมน โธ พระกัศสัปโป พระโคตโม และพระอรินเมต ไตรยโย (รังสรรค์ จันดี, ๒๕๔๒: ๔๓๔๔-๔๓๔๕)

^{๒๗} ในพจนานุกรม ภาษาไทใหญ่ฯ คำว่า "ขุนผี" แปลว่า "เทวดา" (๒๕๕๒: ๕๑)

สำหรับการไหว้ครูประจำปีซึ่งจะจัดในวันพฤหัสบดี เดือนสิงหาคมของทุกปีนั้น จะมีการจัดเครื่องเช่นไหว้ซึ่งประกอบด้วย ทิวา จ้องหรือช้องผม (เพื่อเสริมผมให้ใหญ่หรือยาว) กล้วย สวยคอ (กรวยคอกไม้) เงิน ๓๗ บาท ผ้าขาว ผ้าแดง หมากพลู อาหารต่างๆ โดยมีอาจารย์มุหลังเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ขณะทำพิธีจะกล่าวคำอธิษฐานว่า “ปะทะมะสำ ตูต๊ะยะสำ ต๊ะต๊ะยะสำ เม่อเหลียวข้าจะปู้จ้อกันตอ สำสมาครุบา อัจฉาน ให้ให้ลื้ออยู่หลีกั้นหวาน ก้าออกขายหมา นเฮ็ดตันหยันขึ้น ต้าแดงออกส่องแดงหย็อก ฮือหลื่อเห่อฮือตอนเสเก่า” คำแปล ข้าพเจ้าขอพรจากครุบาอาจารย์ ขอให้ลูดีมีความสุข ข้าขายเจริญรุ่งเรือง ทำการสิ่งใดขอให้ดีกว่าแต่เก่าก่อน

ส่วนเรื่องข้อห้ามนั้น ครูปะบอกว่าห้ามข้ามหรือห้ามนั่งบนเครื่องดนตรีและห้ามดื่มเหล้ารวมทั้งไม่เล่นในงานศพด้วย (ปะ ขอดเมืองนาย, ตัมภาษณ์, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๑๓.) ครูบัณฑิต แสนคำ

ครูบัณฑิต แสนคำ ศิลปินสะล้อ ซิง และพ็อนดาบ (กำแลว)^{๒๔} อายุ ๖๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ ๑ ตำบลแม่เนาตึง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูบัณฑิต แสนคำ

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูบัณฑิต เล่าว่าครูเรียนจบประกาศนียบัตรชั้นสูงจากสถาบันราชภัฏจอมบึง ครูสนใจและรักศาสตร์ต่างๆ ของชาวล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรีพื้นเมืองการพ็อนดาบ ทั้งๆ ที่คุณพ่อคุณแม่ของครูไม่เป็นดนตรีเลย เครื่องดนตรีชิ้นแรกที่ครูบัณฑิตเล่นคือขลุ่ย ครูที่สอนดนตรีพื้นเมืองประเภทสะล้อ ซิง ซี่พ้อ

^{๒๔} ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ กล่าวถึงกำแลว เป็นภาษาถิ่นของชาวไทใหญ่ ตรงกับภาษาภาคกลางว่า “รำดาบ” หรือ “พ็อนดาบ” ของชาวล้านนา แต่แตกต่างกันที่ลีลา ชื่อท่า รวมทั้งความคล่องว่องไวในการรำ ไม่มีการพัฒนาแบบล้านนา นิยมรำด้วยดาบ ๒ เล่ม และรูปร่างลักษณะดาบของชาวไทใหญ่ที่ใช้รำนั้นมีความแตกต่างจากของล้านนา กล่าวคือเป็นดาบที่ใช้ในชีวิตประจำวันจริงๆ มิได้ทำขึ้นใหม่เพื่อใช้แสดงอย่างที่นิยมปฏิบัติกันในล้านนา มีความยาวใหญ่และคมกริบ ผู้รำต้องมีทักษะและได้รับการถ่ายทอดอย่างจริงจัง มิเช่นนั้นอาจเกิดอันตรายได้

กำแลว นิยมแสดงเดี่ยว เพราะผู้แสดงจะรำรำไปตามความพอใจของคนไม่มีการจัดกระบวนท่าไว้ก่อนเหมือนพ็อนดาบ วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการรำยังคงใช้วงกลองกันยาว หรือวงกลองมอญเหมือนเดิม ส่วนทำนองและจังหวะก็ไม่บังคับตายตัว บรรเลงไปตามความพอใจของนักดนตรีแม้ว่าจะเร็วไปบ้าง ช้าไปบ้าง เพราะอาศัยการรำของผู้แสดงเป็นหลัก ส่วนผู้แสดงก็รำรำไปตามสบาย ไม่ห่วงพะวงกับการลงตรงกับจังหวะ (ธีรยุทธ ขวงศรี, ๒๕๔๒: ๒๓๔, ๒๓๕)

ครูสุนันดา ส่วนครูที่สอนฟ้อนดาบหรือกำแลวคือพ่อครูปี่หย่า ซึ่งเป็นชาวไทใหญ่ และพ่อครูพะโป้แฮ ซึ่งเป็นชาวกระเหรี่ยง เวลาในการเรียนฟ้อนดาบนั้น พ่อครูจะกำหนดไว้ให้เรียนต่อเนื่อง ๗ วัน โดยผู้เรียนต้องห่อข้าวมากินเอง เริ่มเรียนตั้งแต่เวลา ๖ โมงเช้าถึง ๖ โมงเย็น ขณะที่เรียนต้องอยู่ในหล้าจะมาดหรือราชวัติ (รั้วหรือบริเวณที่กั้นไว้ประกอบพิธีกรรม บางแห่งกั้นไว้ด้วยสายสิญจน์ บางแห่งใช้ฉัตรปักเป็นแถวเป็นระยะๆ) ทำรำดาบหรือกำแลวมี่ทั้งหมด ๓๒ ท่า^{๒๕} ได้แก่ บิดบัวบาน ประสานดาบกล้า เขี่ยฟ้าทำดิน อย่าหมื่นศัตรู ไม่สู้จึงถอย ขอสอยสี่ข้าง ไม่เว้นว่างดาบคม เป็นต้น เมื่อเรียนครบ ๗ วัน หากผู้ใดทดสอบไม่ผ่าน พ่อครูจะให้เรียนเพิ่มอีก ๓ วัน ปรากฏว่าพ่อครูปี่หย่าถ่ายทอดให้เพียง ๒๕ ท่า ส่วนพ่อครูพะโป้แฮสอนให้ครบทั้ง ๓๒ ท่า

ครูบัณฑิตเคยสอนการกำแลวให้ลูกศิษย์ชาวแคนาดา (โดยให้ค่าเรียนกับครูจำนวน ๕,๐๐๐ บาท) ขณะนี้ลูกศิษย์คนนี้ก็กำลังรวบรวมเพื่อนๆ ให้ได้ครบ ๑๐๐ คน เพื่อเชิญครูไปสอนที่ประเทศแคนาดา ปัจจุบันครูบัณฑิตยังรับสอนเด็กนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วย โดยค่าตอบแทนจะเป็น ๓๐๐ บาท หรือ ๕๐๐ บาท แล้วแต่กำลังทรัพย์ของผู้เรียน

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูบัณฑิตเล่าว่าตอนไปฝากตัวเป็นศิษย์เมื่อเรียนฟ้อนดาบนั้นต้องทำพิธีไหว้ครู เครื่องเช่น ไหว้ประกอบด้วย เหล้า ๑ ขวด ไก่ต้ม (ไม่ต้องนำเครื่องในออก) ๒ ตัว ดอกไม้ขาว รูป ๒ ดอก เทียน ๑ คู่

^{๒๕} ทำรำดาบหรือกำแลว ในงานวิจัย “โครงการนำร่องการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการสร้างเมืองมรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน” มีดังนี้

๑. การรำดาบหรือกำแลวในอดีต (ฟ้อนดาบ) มีท่ารำ ๒๑ ท่าดังนี้ ๑.แฉวหาบน้ำ ๒.ปอดแหวน ๓.สอยดาว ๔.กว้านยาวป็น ๕.กว้านยาวนัง ๖.เหยียบเส้น ๗.ข้ามคน ๘.สี่โคด ๙.สบก้าม ๑๐.สนปลาย ๑๑.เสื่อลากหาง ๑๒.ถือมือเดี่ยวก้านหน้า ๑๓.ถือมือเดี่ยวก้านหลัง ๑๔.ดอกด้าม ๑๕.แทงปลายดาบยื่นพื้นฮ้อย ๑๖.แทงข้าง ๑๗.สนปลายสอยดาว ๑๘.แทงนังนอนกลิ้ง ๑๙.แกว่งดาบหมุนรำ ๒๐.เกล้ามวยผม ๒๑.แทงนังมือด้ามให้ ปลายด้ามชี้ขึ้นหมุนแขนเอาดาบมาหนีบไว้ที่รักแร้ ต้นเปลี่ยนซ้ายขวา

๒. การรำดาบที่ใช้สอนในปัจจุบัน (โดยเฉพาะครูมานพ ประเสริฐกุล) ประกอบด้วย ๑๒ ท่า ดังนี้ ๑.สี่โคด หมายถึง เอาดาบดูหน้าอกและดูหลังไปๆ มา ๒.ไขว้ดาบบนหัว หมายถึง เอาดาบที่อยู่ในมือหมุนบนศีรษะ ๓.พรวดแหวน หมายถึง เอาดาบหมุนในบริเวณข้อมือแล้วหมุน ๔.เสื่อลากหาง หมายถึง เอาปลายดาบทิ้งลงดินสองข้างแล้วเอาดาบที่ปลายดาบขณะลากขึ้น ๕.แฉงชนิดน้ำ หมายถึง นังของๆ แล้วเอาดาบคว้านไปคว้านมา ๖.ปลาอุยน้ำ หมายถึง เอาดาบแกว่งไปแกว่งมา ๗.สนดาบ หมายถึง เอาดาบรำแล้วสนกลับ ไปกลับมา ๘.ตอกสันดาบ หมายถึง รำไปแล้วตอกสันดาบลงกับพื้น ๙.ข้ามดาบ หมายถึง รำไปแล้วเอาปลายดาบวางลงแล้วปลายดาบซ้ายลงขาขวาข้ามปลายดาบขวาลงเท้าซ้ายข้าม ๑๐.ฟันดาบ หมายถึง เอาดาบทั้งสองฟันไปฟันมากับผู้ต่อสู้ ๑๑.ตีดาบ หมายถึง เอาดาบตีได้รักแร้แล้วรำ ๑๒.กิมไฮ หมายถึง เอาดาบสองอัน ไขว้กันแล้วเอาเท้าเหยียบแล้วเอาเท้าซ้ายข้าม ๕ ครั้ง เท้าขวาข้าม ๕ ครั้ง เมื่อจบทำความเคารพ (โยธิน บุญเฉลย, จีรัง คำนวนตา และวิธิ เทิดชูสกุลไพร, ๒๕๕๑: ๕๑๖ - ๕๑๗)

ข้าวตอก เงิน ๓๕ บาท ระหว่างเรียนแต่ละวันห้ามออกนอกบริเวณราชวดีนอกจากพ่อครูจะอนุญาตหรือเรียนจบในแต่ละวัน เมื่อเรียนครบ ๗ วัน พ่อครูจะให้กินของที่นำมาเช่น ไหว้ให้หมด โดยให้กินอยู่ในเขตราชวดี กินให้อิ่มแต่ห้ามเมา เมื่อกินเสร็จเรียบร้อยให้เดินออกทางหน้าประตูทางออกที่พ่อครูขึ้นรออยู่ คอยใช้ดาบฟันลูกศิษย์ที่เดินผ่าน เพื่อทดสอบวิชาความรู้ตลอดจนวิธีการป้องกันตัวที่ได้เรียนมา ถ้าทดสอบผ่านก็ห้ามลูกศิษย์ผู้นั้นหันหลังกลับมาดู หากใครทดสอบไม่ผ่านก็ต้องเรียนเพิ่มอีก ๓ วัน

ในปัจจุบันผู้ที่จะมาเรียนฟ้อนดาบกับครูบัณฑิตจะต้องจัดเตรียมขันตั้ง^{๑๑} มีกรวย ดอกไม้ขาว ๔ กรวย เทียน ๑ คู่ รูป ๑ คู่ ส่วนเหล้า ๑ ขวด ไก่ต้ม (ไม่ต้องนำเครื่องในออก) ๑ คู่ นั้นให้นำมาวันสุดท้ายของการเรียน แล้วให้ศิษย์ผู้มาเรียนกินให้หมด โดยจะมีการทดสอบแม่ไม้เชิงดาบก่อนออกประตูเช่นกัน

สำหรับการไหว้ครูประจำปีนั้น ครูบัณฑิตจะจัดทุกวันพฤหัสบดีในเดือนเมษายนของทุกปี เพื่อแสดงความกตัญญูทดแทนพระคุณของครูบาอาจารย์ (บัณฑิต แสนคำ, สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

^{๑๑} คำว่า “ขันตั้ง” ในพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง หมายถึง ก้านล-เครื่องค้ำขันครู หรือคำคอบแทนแกมหม้อ หรือผู้ประกอบพิธี เป็นต้น เรียกว่า “คำขันตั้ง” (อุคม รุ่งเรืองศิริ, ๒๕๓๓: ๑๔๘)

๑๔.) ครูสว่าง จันจาล

ครูสว่าง จันจาล ศิลปินกลองกันยาว อายุ ๕๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๘/๑ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูสว่าง จันจาล (กลาง)

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูสว่างกล่าวถึงประวัติของตนเองว่าเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ คุณปู่เป็นชาวไทใหญ่ แรงบันดาลใจที่ครูสว่างชอบตีกลองกันยาวเพราะปรารถนารักษาวินัยธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงไว้ตลอดไป ครูเริ่มหัดตีกลองกันยาวเมื่ออายุ ๒๐ ปี การฝึกหัดอยู่ในลักษณะครูพักลักจำจากการตีของคนในชุมชนในงานประเพณีต่างๆ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย โดยเฉพาะลีลาท่วงท่าการตีกลองของลุงไม่งนับเป็นแม่แบบที่ครูสว่างชื่นชมเป็นอย่างมาก ครูสว่างเคยได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดตีกลองกันยาวที่จัดขึ้นในตำบลในนาม “คณะหนุ่มไค” รางวัลที่ได้รับเป็นเงิน ๑,๕๐๐ บาท พร้อมด้วยรางวัลจากปลัดอาวุโส สิริพิศักดิ์ ชำนาญอาสา

ปัจจุบันครูสว่างรับราชการอยู่กองอาสารักษาดินแดนและเล่นกลองกันยาวเป็นงานอดิเรก สำหรับช่วยงานชาวบ้านในงานประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีปอยส่างลอง^๓ ประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด เป็นต้น

^๓ คำว่า “ปอยส่างลอง” เป็นภาษาไทยใหญ่เกิดจากคำ ๓ คำคือ คำว่า “ปอย” ซึ่งแปลว่างาน คำว่า “ส่าง” สันนิษฐานกันว่าเพี้ยนมาจากคำว่า “สาง” หรือ “ขุนสาง” ที่แปลว่า “พระพรหม” ในหนังสือธรรมของชาวไทยใหญ่ที่กล่าวถึงไว้ว่า “พระคัมภีร์พรหมได้ถวายจิ๋วแก่เจ้าชายสิทธัตถะราชกุมาร ณ ริมแม่น้ำ โอนมา เมื่อคราวที่ทรงหนีออกบรรพชา “ส่าง” ในอีก

ครูสว่างยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า กลองกันยาวใช้เล่นในขบวนแห่งานประเพณีและประกอบการละเล่น ร้านกรำไต รำกิ่งกะหล่ำ เป็นต้น ส่วนกลองมอชิงใช้ตีในงานมงคลต่างๆ เช่น ตีระโคมที่บ้านเจ้าภาพงานปอยสังลอง ตีในขบวนแห่เครื่องไทยทานปอยสังลอง ตีในงานทำบุญที่วัด ตีประกอบการก้านแลหรือรำดาบ และพ็อนรำในงานประเพณีต่างๆ เป็นต้น

ครูสว่างมีความมั่นใจว่าการตีกลองกันยาวจะไม่สูญหายอย่างแน่นอน เพราะเป็นศิลปวัฒนธรรมที่อยู่กับงานประเพณีที่สำคัญในรอบปีของชาวไทใหญ่ ดังคำกล่าวที่ว่า “งานใดๆ ก็ตาม ถ้าไม่มีการตีกลองกันยาวก็ไม่ใช่งานใด” รวมทั้งมีการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวในรูปการเรียนการสอนในหมู่เยาวชนตามโรงเรียนต่างๆ ควบคู่กันไปด้วย เช่น โรงเรียนอนุบาลแม่ตาน้อย เป็นต้น โดยมีครูองจั้น ยุธหัตต์ เป็นผู้สอน สิ่งที่ครูสว่างปรารถนาซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ร่วมสนับสนุนด้านการรักษาวัฒนธรรมไทใหญ่ คือขอให้หน่วยงานของราชการเข้ามาช่วยเหลืองบประมาณจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องดนตรี เพราะที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามาเกือบได้เพียงบางส่วน ส่วนที่ขาดต้องใช้วิธีการขอยืมมาใช้แสดง

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูสว่างบอกว่าครูไม่เคยประกอบพิธีกรรมไหว้ครู (สว่าง จันจาเล, สัมภาษณ์, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

ความหมายหนึ่งมาจากคำว่า “เจ้าสัง” แปลว่า สามเณร นอกจากนั้น “สัง” ยังเป็นคำนำหน้าชื่อผู้ชายเหมือนคำว่า “นาย” และคำว่า “ลอง” มาจากคำว่า “อลอง” แปลว่า พระโพธิสัตว์ รวมความแล้ว “ปอยสังลอง” ก็คือ งานบวชลูกแก้ว (สมพร ชวฤทธิ์ และคนอื่นๆ, ๒๕๓๘: ๓๓)

๑๕.) ครูองจีน ยูธหัตถ์

ครูองจีน ยูธหัตถ์ ศิลปินสะล้อ ซอ ซึงและดนตรีตอซอฮอร์น อายุ ๗๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูองจีน ยูธหัตถ์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูองจีน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เริ่มเล่นดนตรีพื้นเมืองมาตั้งแต่อายุได้ ๑๕ ปี เป็นชาวไทใหญ่มาแต่กำเนิด ครูมีความสนใจในดนตรีพื้นเมืองเพราะมีความชื่นชอบในเสียงดนตรีเป็นอย่างมาก เริ่มแรกนั้นครูเล่นดนตรีพม่าได้ก่อน เช่น แบนโจ ตอซอฮอร์น ระนาดพม่า โดยฝึกหัดเล่นเพลงพม่าได้แก่เพลงกะยาต่าน โจ่ง เพลงตอหม่นฉี่ถ่าน เพลงจำแพ เป็นต้น นอกจากนี้ครูองจีนยังมีเพื่อนซึ่งเป็นนักดนตรีหลายคน เช่น พ่อครูมาโนช ลุงต่างแหล่ง(แดง) นายกี และหนานตัน โดยเฉพาะพ่อครูมาโนชซึ่งเป็นชาวไทใหญ่นั้น ได้ถ่ายทอดความรู้ให้ครูองจีนหลากหลายนานปีและการและโดยส่วนตัวของครูองจีนเองนั้นชอบปีพม่ามากเพราะใช้ไม้รวกซึ่งสามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นในการทำปี ต่อมาครูได้เรียนสะล้อ ซอ ซึงกับพ่อครูจันตา จากจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมาสอนที่โรงเรียนแม่ลาน้อยครูณสิกษ์ ครูจึงสามารถเล่นดนตรีพื้นเมืองล้านนาได้จนบัดนี้

ภาพครูองจีน ยูธหัตถ์ เล่นเครื่องดนตรีแบบโจ
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑลันต์ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒

ภาพผู้วิจัย (ซ้าย) ภาพครูองจีน ยูธหัตถ์ (ขวา)
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑลันต์ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒

ปัจจุบันในหมู่บ้านมีวงสะล้อ ซอ ซึง เพียง ๑ วง ครูองจีนมีความหวังที่จะได้เครื่องดนตรีมาฝึกซ้อมให้กับคนในหมู่บ้านได้อย่างพอเพียงสำหรับลูกของครู ๒ คนสามารถเล่นดนตรีพื้นเมืองได้นับเป็นอีกความหวังหนึ่งของครูองจีนที่ลูกทั้งสองคนนี้จะช่วยสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่นต่อจากครู

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูองจีน กล่าวว่าครูไม่มีพิธีไหว้ครู แต่มีข้อห้ามที่ยึดถือมาโดยตลอดคือห้ามข้ามเครื่องดนตรี เพราะเครื่องดนตรีมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษาอยู่ (องจีน ยูธหัตถ์, สัมภาษณ์, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

วงล้อ ซอ ซึง วงกลองมอญ^{๑๑} และวงกลองกันยาว^{๑๒} ส่วนการแสดงรำดาบก็มีแต่ครูไม่ทราบว่าเป็นของผู้ใดและมาจากที่ไหนแต่ไม่ใช่ของที่อำเภอขุนยวมแต่ดั้งเดิม ครูอินสอนกล่าวว่าครูเคยเป็นนักดนตรีตบของฮอรุ่นอยู่กับชาวพม่ามาก่อน โดยเริ่มหัดเพลงมอญชวบยี่เป็นเพลงแรก นอกจากนี้ยังเล่นฆ้องวงใหญ่ของมอญได้ด้วย ที่เล่นเป็นนั้นเพราะครูอินสอนอาศัยการฟังจนได้เพลงมามากมาย

หลังจากที่เกษียณอายุราชการมา ครูอินสอนเคยไปสอนดนตรีพื้นเมืองให้กับนักเรียนที่โรงเรียนในอำเภอขุนยวมหลายครั้งและในปัจจุบันเป็นครูพิเศษสอนดนตรีพื้นเมืองให้โรงเรียนขุนยวมพิทยาศาสตร์และโรงเรียนบ้านต้อแพะเดือนละสองครั้ง ตามโครงการของทางอำเภอขุนยวม นอกจากนี้ครูอินสอนยังได้ก่อตั้งคณะดนตรีพื้นเมืองชื่อคณะดนตรีพื้นบ้านขุนยวม (เดิมชื่อทิวทรายนูนซึ่งแปลว่าที่แคบๆ มีทรายนูนขึ้นมา) วงของครูอินสอนนั้นจะรับแสดงตามงานศพและงานขึ้นบ้านใหม่เป็นส่วนใหญ่

วิธีการถ่ายทอดความรู้ของครูอินสอนนั้นจะสอนนักเรียนโดยใช้โน้ตไทย (ค ร ม ฟ) ส่วนมากครูจะให้เด็กๆ ผลัดกันเล่นเครื่องดนตรีเพราะเครื่องดนตรีมีไม่เพียงพอ

ครูอินสอนกล่าวว่าถ้าไม่มีการส่งเสริมและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมประจำชาติต่อไปในอนาคตดนตรีพื้นเมืองนี้คงจะสูญหายไปแน่นอน ครูอินสอนอยากให้ทางราชการช่วยสนับสนุนจัดทำโครงการให้เด็กๆ และชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังกับการเล่นดนตรีพื้นเมือง

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูอินสอน กล่าวถึงพิธีไหว้ครูว่าเมื่อสมัยก่อนไม่เคยทำพิธีไหว้ครู แต่ในปัจจุบันครูอินสอนได้จัดพิธีไหว้ครูขึ้น โดยครูนิพนธ์ แม้นวงศ์ ซึ่งเป็นสรรพอาเภอและเป็นครูดนตรีพื้นเมืองเป็นผู้ประกอบพิธีโดยจัดขันบายศรีแบบต่างๆ มีเงิน ๖ บาท ดอกไม้ รูป ๗ ดอก เทียน ๑ คู่ (เป็นเทียนเงินเทียนทองใช้กระดาษเงินกระดาษทองพัน) เทียนชัย ๑ เล่ม รวมเป็นเทียน ๓ เล่ม และผลไม้ต่างๆ ถ้าเป็นพิธีไหว้ครูประจำปี ก็เพิ่มหัวหมู ๒ หัว

ก่อนการแสดงก็ไม่ต้องมีพิธีไหว้ครูแต่อย่างใด เวลาเด็กมาเรียนก็ไม่พิธีไหว้ครูก่อนเรียนและครูอินสอนก็ไม่เคยเข้าร่วมพิธีกินอ้อ (อินสอน ไหว้ดี, สัมภาษณ์, ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

^{๑๑} กลองมอญ เป็นกลองของชาวไทยใหญ่ ลักษณะคล้ายตะโพนมอญแต่เบากว่าใช้สายสะพายคล้องคอเพื่อตีทั้งสองหน้า ไม่ติดจำกลอง (อุคม รุ่งเรือง, ๒๕๓๓: ๓๔)

^{๑๒} กลองกันยาวหรือกลองปู่เจ้ บางท่านว่ามาจากภาษาพม่าว่ากลอง “โอเส่” นิยมใช้บรรเลงประกอบการฟ้อนดาบ ฟ้อนนางนก (กิ่งกะหร่า) เป็นต้น กลองปู่เจ้ อุเจ้ ก็ว่า (อุคม รุ่งเรืองศรี, ๒๕๓๓: ๓๔)

๑๘.) ครูทองดี กิตติพันธ์

ครูทองดี กิตติพันธ์ ศิลปินดนตรีไทย คนตรีพื้นเมืองและลิเกไทใหญ่ อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๕ ถนนผดุงม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูทองดี กิตติพันธ์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูทองดีมีความสนใจและเริ่มฝึกหัดดนตรีมาตั้งแต่เด็กทั้งที่ คุณพ่อคุณแม่ไม่มีท่านใดเป็นดนตรีเลย เริ่มแรกนั้นครูฝึกเล่นระนาด โดยอาศัยการฟังและดูวิธีการเล่นของผู้เล่น แล้วจ้มาปฏิบัติตาม ส่วนดนตรีประเภทเครื่องสายและลิเกไทใหญ่นั้นครูทองดีเห็นว่าเป็นการแสดงที่สนุกดีจึงนำมาฝึกฝนด้วย จนปัจจุบันครูสามารถเป็นทั้งนักดนตรีและนักแสดง นอกจากนี้ครูทองดียังมีพรสวรรค์ในการพันไม้ตีระนาดด้วย

ในช่วงกว่าสิบปีที่ผ่านมา มีการรวมกลุ่มของผู้เฒ่าผู้แก่และนักดนตรีจัดตั้งเป็นกลุ่มดนตรีชุมชน โดยมีสำนักงานเทศบาลเป็นผู้สนับสนุนให้ใช้อาคารอเนกประสงค์ของโฮ่งกาด ซึ่งเป็นที่ทำงานของชุมชน กาดเก่า เป็นที่รวมตัวกันเล่นดนตรีซึ่งมีทั้ง คนตรีพื้นเมือง เพลงร่วมสมัยผู้ใดสามารถเล่นดนตรีเป็นก็มาร่วมกลุ่มได้

ครูทองดีกล่าวว่าอยากให้ทางราชการช่วยจัดหาเครื่องดนตรีและอุปกรณ์อื่นๆ ที่มีจำกัดรวมถึงการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนหันมาร่วมรักษาศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยกลุ่มดนตรีของครูยินดีสอนให้แก่เด็กๆ ที่สนใจมาสมัครเรียน

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูทองดีไม่จัดพิธีไหว้ครูเองแต่ไปร่วมประกอบพิธีกรรมกับคณะนักดนตรีที่หมู่บ้านป่าตึง ซึ่งมีสถานที่และอุปกรณ์เอื้ออำนวยด้วย โดยพิธีไหว้ครูประจำปีของหมู่บ้านป่าตึงจะจัดในวันพฤหัสบดีของเดือนมิถุนายน (ทองดี กิตติพันธ์, สัมภาษณ์, ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๑๕.) ครูนวพล นันทภู

ครูนวพล นันทภู ศิลปินดนตรีไทย คนตรีพื้นเมือง แอ็คคอเดียน อายุ ๖๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๘/๑ ซอยผดุงม่วยต่อ ตำบลจอกคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูนวพล นันทภู

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูนวพลมีความสนใจและหัดเล่นดนตรีมาตั้งแต่เด็ก โดยทั้งคุณพ่อและคุณแม่ไม่เป็นดนตรีเลย ภายหลังเกษียณอายุจากการรับราชการครู ครูนวพลจึงใช้เวลาว่างมาร่วมเล่นดนตรีกับชุมชนภาคเก่า โดยฝึกเล่นเองบ้างเรียนจากผู้อื่นบ้างจนครูสามารถเล่นได้ทั้ง ฉิ่ง ฉาบ กลอง อีเล็ก โทน และแอ็คคอเดียน ซึ่งแอ็คคอเดียนนี้ครูเรียนจากครูเดชซึ่งเป็นนักดนตรีต่างหมู่บ้าน

ครูนวพลบอกว่า วงดนตรีชุมชนภาคเก่า ซึ่งครูดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการชุมชนนั้นสามารถเล่นได้ทั้งเพลงไทย เพลงพื้นเมืองเช่นเพลงปราสาทไหว เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เป็นต้น รวมทั้งเพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุงด้วย ปัจจุบันออกแสดงตามงานต่างๆทั้งงานบุญ งานบวช เช่นงานปอยสังลอง ฯลฯ

ครูนวพลมีความกังวลว่า ถ้าไม่มีการอนุรักษ์ดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองนี้ไว้ต่อไปภายหน้าคงจะสูญหายอย่างแน่นอน จึงขอให้ทางราชการเข้ามาช่วยสนับสนุนเครื่องดนตรี และรับเยาวชนรุ่นใหม่มาเรียนรู้ เพื่อช่วยกันรักษาสืบทอดมิให้ขาดช่วง

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูนวพลบอกว่าที่ชุมชนภาคเก่าไม่จัดพิธีไหว้ครู แต่จะไหว้เครื่องดนตรีทุกครั้งก่อนเล่น (นวพล นันทภู, สัมภาษณ์, ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๒๐.) ครูบุญอาจ จันทลีมา

ครูบุญอาจ จันทลีมา ศิลปินวงดนตรีพื้นเมืองผสมและซิ่งหนัง อายุ ๖๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๘ หมู่ ๑๑ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูบุญอาจ จันทลีมา

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑลันต์ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

ครูบุญอาจเป็นข้าราชการบำนาญ เคยรับราชการเป็นครูอยู่ที่อำเภอขุนยวม คุณพ่อของครูเป็นทหาร ฉู่ปุ่นและคุณแม่เป็นชาวไทยเชื้อ จังหวัดเชียงใหม่ ครูบุญอาจเล่าว่าครูเริ่มเล่นดนตรีเมื่ออายุ ๑๓ ปี โดยเรียนกับครูน้อยพรหม วิญญาของ ซึ่งมีศักดิ์เป็นคุณลุงของครูด้วย ครูน้อยพรหมทำซิ่งให้เล่นซิ่ง ซึ่งตัวนี้ครูบุญอาจใช้เล่นมาโดยตลอดสำหรับวิธีการสอนนั้นครูน้อยพรหมจะใช้แบบต่อเพลง โดยไม่มีตัวโน้ต ในช่วงรับราชการอยู่ อำเภอขุนยวม ครูบุญอาจได้เข้าร่วมอบรมวัฒนธรรมและทางผู้จัดการอบรม(สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด) ได้แนะนำให้กลับไปช่วยฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ครูจึงเกิดความคิดว่าจะฟื้นฟูดนตรีพื้นเมืองที่ครูสนใจมาแต่เด็ก จึงสมัครเข้าเรียนเกี่ยวกับโน้ตดนตรีแบบตัวย่อ (ค ร ม ฟ) ภายหลังจากเกษียณอายุราชการ ได้ย้ายกลับมาอยู่ในตัวจังหวัดและเข้าร่วมกลุ่มผู้สูงอายุและผู้สนใจที่มีวัยหลากหลายทั้งเด็กและผู้ใหญ่ร่วมกันเล่นดนตรี นอกจากนี้ครูบุญอาจยังได้รับเป็นวิทยากรสอน ซึ่ง สะล้อ ซอ ซึง ให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านห้วยเคื่อ จนสามารถจัดตั้งเป็นวงดนตรีได้ รวมทั้งสอนที่โรงเรียนอนุบาลแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษาด้วย ทั้งนี้ครูยังคิดประดิษฐ์ซึ่งรูปแบบใหม่ขึ้นมา โดยมีลูกคู่สามและลูกคู่สี่ในซิ่งตัวเดียว อาศัยแนวคิดมาจากแบน โจนซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน โดยทำให้มี ๑ เสียงแต่แบน โจนจะมีครึ่งเสียง โดยครูตั้งชื่อว่า “ซิ่งหนัง” หรือ “ซิ่งครูอาจ” ปีหนึ่งจะผลิตได้เพียง ๓ ตัว เพราะต้องทำด้วยมือ ขณะนี้มีอยู่ทั้งสิ้น ประมาณ ๒๐ ตัว

ปัจจุบันครูบุญอาจมีลูกวงประมาณ ๑๐ คน เป็นนักเรียน ๕ คน นอกจากนี้ครูยังเป็นสมาชิกในคณะของครูมานพ ประเสริฐกุลด้วย โดยครูทำหน้าที่เล่นซิ่งหนัง สำหรับอนาคตของคนตรีพื้นเมืองนั้นครูบุญอาจให้ความเห็นว่าอาจสูญหายได้เพราะไม่ค่อยมีผู้สนใจสืบทอด จึงอยากให้ทางภาครัฐสนับสนุนทั้งเครื่องดนตรี อุปกรณ์ สถานที่ สร้างแรงจูงใจให้เยาวชนรุ่นใหม่มาเรียนรู้ให้มากขึ้น

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูบุญอาจเล่าว่าเมื่อสมัยที่ครูยังเป็นเด็กไม่เคยทำพิธีไหว้ครู แต่ปัจจุบันนี้จะมีการรวมกลุ่มไหว้ครู ซึ่งจะจัดขึ้นปีละครั้ง โดยมีเครื่องไหว้ครูดังนี้ กรวยดอกไม้ ๒ กรวย ข้าวสาร กล้วย อ้อย มะพร้าวมีก้าน ผ้าขาว ผ้าแดง หมากพลู เงินค่าขันครู ๓๐๐ บาท ขณะจุดธูปเทียนให้ระลึกถึงเทพยดาอันเกี่ยวข้องกับคนตรี สะล้อ และซิ่ง กอปรด้วย พระพิฆเนศ พระประ โคนธรรพ์ พระปัญจสิขร และครูบาอาจารย์ท่านแต่โบราณมา เมื่อธูปเทียนดับแล้วจึงนำเครื่องไหว้ไปกินกันได้ (บุญอาจ จันทสิมา, สัมภาษณ์, ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๒๑.) นายวรวัฒน์ ไชยเสน และนางสาวชุตিকা ไชยเสน

นายวรวัฒน์ ไชยเสน และนางสาวชุตিকা ไชยเสน นักดนตรีไทย สะล้อ ซึง และคอยอฮอร์น อายุ ๒๑ ปี และ ๑๗ ปี ตามลำดับอยู่บ้านเลขที่ ๒/๑ ถนนสิริมงคล ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพนายวรวัฒน์ ไชยเสน

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

นายวรวัฒน์กับนางสาวชุตিকাเป็นพี่น้องกันโดยนายวรวัฒน์กำลังเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ส่วนนางสาวชุตিকা กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนห้องสอนศึกษา สองพี่น้องเล่าว่าชอบดนตรีมาแต่เด็ก โดยครั้งแรกหัดเล่นดนตรีไทย มีอาจารย์สุภัทท์ ไมโรยรส (ถึงแก่กรรมแล้ว เป็นคุณพ่อของอาจารย์ สุวัฒน์ ไมโรยรส) เป็นครูคนแรก โดยนายวรวัฒน์เล่นซอด้วงส่วนนางสาวชุตিকাเป่าลุ่ย ต่อมาได้เล่นดนตรีพื้นบ้านได้แก่ สะล้อ ซึง เป็นต้นและในช่วง ๒-๓ ที่ผ่านมามีได้รวมกลุ่มกันกับผู้สนใจดนตรีไทใหญ่ซึ่งมีอาจารย์สุวัฒน์ ไมโรยรส ร่วมอยู่ในกลุ่มด้วยนั้น ได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์กับครูทองคำ โองโคตา ซึ่งท่านมีอายุประมาณ ๗๖-๗๗ ปีแล้ว โดยขอให้ท่านสอนดนตรีคอยอฮอร์นให้ ทั้งนี้จะพากันไปเรียนที่บ้านครูทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งครูทองคำเรียกเก็บค่าครูเพียง ๕๐๐ บาท เงินค่าครูนี้ครูทองคำจะ นำไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บูรพาจารย์ที่ล่วงลับไปแล้ว วิธีการสอนนั้นครูจะสอนให้ดูเป็นวรรค ผู้เรียนต้องจำแล้วนำมาจดเป็นโน้ตไทยกันเอง เพลงแรกที่เรียนคือเพลงม่วยโล่โล่

ภาพนางสาวชุตিকা ไชยเสน

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑลันต์ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒

นายวรวัฒน์กล่าวว่า การบรรเลงดนตรีคีย์บอร์ดจะเริ่มต้นด้วยเพลงครู คือ เพลงต่อเห่หูนุ่น คอใหม่ จูน ปัจจุบันนายวรวัฒน์สามารถเล่นได้หลายเพลง เช่น เพลงม่วยโล่โล่ จู่ม่วย คยาต่าน โจง ซึ่งทั้ง ๓ เพลงนี้ ใช้ประกอบการฟ้อนไต นอกจากนี้ยังมีเพลงหม่องส่วยยี หม่องหม่องโซ โสจีจ่านหย่อง เป็นต้น

นายวรวัฒน์ให้ความเห็นว่าดนตรีคีย์บอร์ดมีความเสี่ยงที่จะสูญหายได้เพราะเรียนยากมาก วิธีการสอนของครูทองคำใช้แบบเล่นให้ดูไม่สอนเป็นตัวโน้ตแบบครูสมัยใหม่ ทำให้เด็กไม่ค่อยสนใจสำหรับดนตรีสะล้อ ซอ ซึ่ง นั้นทั้งสองพี่น้องมีความเห็นตรงกันว่าคงจะไม่สูญหาย เพราะมีคนสนใจเล่นอยู่ตลอดเวลา ความปรารถนาของทั้งสองพี่น้องคืออยากให้ทางราชการสนับสนุนงบประมาณด้านการจัดสอนสถานที่ใช้เรียน รวมทั้งเครื่องดนตรีที่ยังมีไม่พอ

พิธีกรรมและความเชื่อ

นายวรวัฒน์กล่าวว่า ตอนฝากตัวเป็นศิษย์กับครูทองคำ จะไปประกอบพิธีที่บ้านครูทองคำ โดยจัดเตรียม กล้วยดอกไม้สด รูป ๕ ดอก เทียน ๑ คู่ และเงิน ๑๖ บาท ส่วนอาจารย์สุวรรณ ซึ่งร่วมเรียนด้วย นั้นเป็นคนจัดเตรียมเผินไหว้ครู กอปรด้วย กล้วย อ้อย มะพร้าว ไปไหว้ครูทองคำ เมื่อครูทองคำรับขันหรือเผินแล้ว กลุ่มผู้เข้าพิธีฝากตัวเป็นศิษย์ท่องคาถาตามที่ครูทองคำกล่าว (เป็นภาษาไทย)

สำหรับการไหว้ครูประจำปีของคนตรีไทยและคนตรีพื้นเมืองจะประกอบพิธีที่โรงเรียนห้องสอนศึกษาในเดือนมิถุนายนของทุกปีเป็นการไหว้ครูเทพ อันได้แก่ พระพิฆเนศ เสียรพ้อแก่ เป็นต้น พิธีไหว้ครูนี้จัดขึ้นเพื่อให้ครูบาอาจารย์มาช่วยคุ้มครองดูแลให้เล่นดนตรีได้ดีไม่มีติดขัด เครื่องเช่นไหว้จะมีหัวหมูด้วย

ทั้งนายวรวัฒน์และนางสาวชุตিকা ยังบอกว่าก่อนทำการแสดงทุกครั้งจะกราบเครื่องดนตรีและรำลึกนึกถึงครูบาอาจารย์ที่เคยสอนมา (วรวัฒน์ ไชยเสนและชุตিকা ไชยเสน, สัมภาษณ์, ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๒๒.) อาจารย์สุวัฒน์ ไหมโรยรส

อาจารย์สุวัฒน์ ไหมโรยรส ศิลปินวงดอยฮอธอร์น อายุ ๒๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖/๒ ถนนปางลือนิคม ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพอาจารย์สุวัฒน์ ไหมโรยรส

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

อาจารย์สุวัฒน์ เป็นครูอัตราจ้าง สอนวิชาดนตรีไทยที่โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อาจารย์สุวัฒน์เล่าว่าตนเองมีความสนใจเรื่องการเล่นดนตรีมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากคุณพ่อชื่อสุภัทธ์เล่นดนตรีไทยเป็นอยู่แล้ว โดยในสมัยก่อนท่านเรียนจบด้านดนตรีจากวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง อาจารย์สุวัฒน์จึงได้รับการปลูกฝังการเล่นดนตรีมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เครื่องดนตรีชิ้นแรกที่เล่นคือ ขลุ่ย เพลงแรกที่หัดคือ เพลงลาวดวงเดือน เพลงเขมรไพร โขด และเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาที่ได้รับทุนไปศึกษาต่อด้านดนตรี (วิชาเอกเปียโน) ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

อาจารย์สุวัฒน์ บอกว่าแต่ก่อนศิลปินในชุมชนจะรวมกลุ่มกันเล่นดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมือง ต่อมาอาจารย์เริ่มสนใจดนตรีวงดอยฮอธอร์นเพราะต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทใหญ่ไว้ จึงไปฝากตัวไหว้ครูเป็นศิษย์กับครูทองคำ โอง โคตา ในช่วงเข้าพรรษาของปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้สอนดนตรีไทใหญ่ให้ ซึ่งครูทองคำก็ถ่ายทอดโดยเล่นให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตามและนำกลับมาบันทึกเองภายหลัง อาจารย์สุวัฒน์เริ่มต้นด้วยการเรียนแบนโจ เพลงแรกที่เรียนเป็นเพลงประกอบการฟ้อนไต ได้แก่ เพลงม่วยโล่โล่ เพลงจูงมวย และเพลงคยาต่านโจ่ง สำหรับเพลงของวงดอยฮอธอร์นมีลำดับการบรรเลงดังนี้

- ๑.) เพลงครูเพลงแรก ต่อเท่ห่วน
- ๒.) เพลงครูเพลงที่สอง ต่อใหม่จูน
- ๓.) เพลงรำไต บรรเลง ๓ เพลงต่อกันมีเพลงม่วยโล่โล่ เพลงจุ่มม่วย และเพลงคายาด่านโจ่ง
- ๔.) เพลงหม่องหม่องโซ
- ๕.) เพลงเซยาด่าน
- ๖.) เพลงหม่องหมาเป่
- ๗.) เพลงหม่องส่วยยี

ปัจจุบันอาจารย์สุวัฒน์รับสอนดนตรีที่บ้านด้วย มีเด็กประมาณ ๒๐ คน โดยคิดค่าใช้จ่าย ๕๐๐ บาท ต่อการเรียน ๑๒ ชั่วโมง อาจารย์สุวัฒน์ให้ความเห็นว่าในจังหวัดแม่ฮ่องสอนดนตรีพื้นเมืองไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร เพราะคนตรีพม่ามีอิทธิพลมากกว่าแต่ก็เชื่อมั่นว่าคนตรีพื้นเมืองคงไม่สูญหายเพราะยังมีการรวมกลุ่มของศิลปินคนตรีพื้นเมืองในชุมชนอย่างเหนียวแน่นและทางราชการให้ความสำคัญสนับสนุนจัดหาเครื่องดนตรีให้กับทางโรงเรียนจำนวนมากปัญหาที่ควรจะเร่งแก้ไขคือมีเด็กนักเรียนที่สนใจมาเรียนน้อยมาก

พิธีกรรมและความเชื่อ

อาจารย์สุวัฒน์เล่าว่า ขณะที่รวมกลุ่มกันไปไหว้ครูทองคำให้ช่วยสอนคนตรีไทใหญ่ให้ได้เตรียมเครื่องไหว้ครูใส่พานประกอบด้วย ข้าวสาร ดอกไม้ รูปเทียน กล้วย มะพร้าว (ไม่ต้องใช้เงิน) ขั้นตอนของพิธีไหว้ครูเริ่มด้วย ให้ตัวแทนกลุ่มยกพานขึ้นแล้วกล่าวคาถาตามครูทองคำ

ที่บ้านของอาจารย์สุวัฒน์มีการไหว้ครูประจำปีประมาณเดือนมิถุนายน จะถือเอาวันพฤหัสบดีเป็นวันประกอบพิธีกรรมมีอาจารย์ธงชัย สิทธิเวชเป็นผู้อ่าน โองการ จัดเป็นพิธีไหว้ครูเล็กๆแบบเรียบง่าย โดยมีความเชื่อว่าเป็นการระลึกถึงครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้และเป็นการตอบแทนพระคุณของท่าน ในการเล่นแต่ละครั้งหรือการออกไปแสดงตามเทศกาลต่างๆ จะไม่มีการไหว้ครูแต่จะยกมือไหว้เพื่อระลึกถึงและขอพรให้ครูเล่นคนตรีได้คล่องและดำเนินการแสดงไปได้ด้วยดีเท่านั้นสำหรับเรื่องข้อห้ามนั้นอาจารย์สุวัฒน์บอกว่าห้ามมิให้นักคนตรี ข้าม เหยียบ เครื่องดนตรีเด็ดขาด ถือว่าเป็นการลบหลู่ครูอาจารย์ (สุวัฒน์ ไม่โรชรส, สัมภาษณ์, ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

๒๓.) กำนันสุรศักดิ์ กมลศรี

กำนันสุรศักดิ์ กมลศรี ศิลปินกลองกันยาว อายุ ๔๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๓/๓ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพกำนันสุรศักดิ์ กมลศรี

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดความรู้

กำนันสุรศักดิ์ เล่าว่าทั้งบิดาคือ นายผั่ว กลมศรีและมารดาชื่อ นาง กมลศรี สามารถตีกลอง ได้ทั้ง ๒ ท่าน เพราะเข้ามีส่วนร่วมในงานเทศกาลประเพณีของหมู่บ้านมาโดยตลอด สำหรับตัวกำนันสุรศักดิ์นั้นเริ่มสนใจการตีกลองกันยาวตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ โดยการสังเกตลงตีเอง มีลุงโม่ง เจนดีเป็นต้นแบบที่กำนันชื่นชอบในการตีกลอง หลังจากนั้นจึงฝึกฝนจนมีความชำนาญและยังสามารถตีกลองมองเชิง^{๑๑} ได้อย่างเชี่ยวชาญด้วย

กำนันสุรศักดิ์ให้ความคิดเห็นว่าศิลปะการตีกลองกันยาวไม่น่าจะสูญหายไปจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน เนื่องจากในแต่ละหมู่บ้านจะมีคณะกลองกันยาวหลายคณะ เช่น บ้านหมู่ ๑ มีถึง ๑ คณะ มีการเล่นกันทุกเทศกาล รวมทั้งมีการส่งเสริม ฝึกสอนเด็กนักเรียนตั้งแต่อายุ ๕-๗ ขวบ และมีการจัดการแข่งขันในเทศกาล

^{๑๑} กลองมองเชิง นำมาจากประเทศพม่านำมาเล่นในงานปอยสังคองและงานเทศกาลอื่น เข้าใจกันว่านำมาเล่นนานแล้วคงตั้งแต่มีกการตั้งเมืองแม่ฮ่องสอนราว พ.ศ. ๒๔๑๑ เมื่อมีประกาศยกบ้านแม่ฮ่องสอนขึ้นเป็นเมืองแม่ฮ่องสอนและตั้งให้ "ชานกะเล" คนไทยใหญ่ที่อพยพจากเมืองหมอกใหม่ ให้เป็นพญาสิงหนาทราชา เจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนองค์แรก (สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ, ๒๕๕๔: ๑๒)

ต่างๆ เช่น เทศกาลออกพรรษา เทศกาลลอยกระทง^{๓๕} เป็นต้น ประกวดทั้งในระดับ ตำบล อำเภอ จนไปถึงระดับจังหวัด ตำบลแม่ลาน้อย เคยจัดส่งเด็กนักเรียนอายุระหว่าง ๗-๑๕ ปี จากโรงเรียนอนุบาลแม่ลาน้อยเข้าแข่งขันปรากฏว่าได้รับรางวัลชนะเลิศหลายครั้ง

กำนันสุรศักดิ์กล่าวเพิ่มเติมว่าอยากให้หน่วยงานราชการส่งเสริมการตีกลองกันยาวและสนับสนุนงบประมาณเนื่องจากเครื่องดนตรีประเภทตี เหล่านี้เมื่อใช้ไปนานๆ ย่อมมีการแตกชำรุดต้องทำการซ่อมแซมหรือจัดซื้อใหม่ทดแทน

พิธีกรรมและความเชื่อ

กำนันสุรศักดิ์ ไม่ประกอบพิธีไหว้ครู แต่มีความเชื่อว่ากลองกันยาว ไม่ควรนำไปแสดงหรือเล่นในงานศพ เพราะการตีกลองกันยาวใช้แสดงในมหรสพรื่นเริง หรือ รำก รำโต ในเทศกาลออกพรรษาตามความเชื่อที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ในอดีต (สุรศักดิ์ กมลศรี, สัมภาษณ์, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒)

^{๓๕} ประเพณีล่องฟ่องไตหรือประเพณีลอยกระทงบูชาพระอุปคุต* ของชาวไทยใหญ่นั้นมีประวัติความเป็นมา ๒ ประการคือ

๑. มาจากประวัติพระอุปคุต ซึ่งกล่าวว่า พระอุปคุตยังมีชีวิตอยู่จนกระทั่งปัจจุบันผู้ใดเคารพบูชา หากมีศีลบริสุทธิ์จักได้พบ เมื่อพระอุปคุตออกจากนิโรธสมาบัติผู้ใดบูชาแล้วอธิษฐานมี อาณิสสสัมมากจักประสงค์ความสำเร็จตามที่ปรารถนาอย่างทันตาเห็น ในเรื่องการทำบุญตามประเพณีนิยมสมัยก่อนให้เตรียมเครื่องไทยทานบรรจุลงในแพแล้วลอยไปในแม่น้ำมีการตีฆ้องกลองเป็นการแสดงถึงความปิติในการทำบุญ แล้วจึงแผ่กุศล กำจัด โมหะ ทำจิตให้มีเจตนาบรรลุมรรคนิพพานจึงจะมีอาณิสสสัมมาก ถ้าจิตเลื่อมใสจักรู้แจ้งเห็นจริงในวิชาญาณ

๒. มาจากประวัติความเป็นมาของประเพณีปอยมหาตุ๊ก (จับสลากถวายภัตตาหารพระพุทธและพระสงฆ์) สรุปความว่า ในการจับสลากถวายพระพุทธและพระสงฆ์นั้น ได้มีการจับถวายพระอุปคุตและสามเณรด้วย เจ้าภาพใดจับได้พระภิกษุสงฆ์รูปใดหรือสามเณรองค์ใด เจ้าภาพนั้นจะนิมนต์ให้พระภิกษุสงฆ์หรือสามเณรที่ตนจับได้ไปรับประทานอาหารบิณฑบาตที่บ้านเจ้าภาพ แต่ถ้าหากเจ้าภาพนั้นใครจับสลากได้พระพุทธ เจ้าภาพนั้นต้องจัดถวายข้าวมธุปายาส โดยเจ้าภาพอื่นไปช่วยเช่นเดียวกันหากเจ้าภาพใดจับสลากได้พระอุปคุตเจ้าภาพต้องจัดทำกระทงบูชาพระอุปคุต โดยมีเจ้าภาพอื่นๆ ไปช่วย

การจัดงานประเพณีล่องฟ่องไตนิยมจัดกิจกรรมในวันขึ้น ๑๓-๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ลอยกระทงบูชาพระอุปคุตในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ในช่วงเช้ามีค แต่ปัจจุบันจะมีการลอยกระทงตอนกลางคืนหลังเที่ยงวัน ในวันเวลาเดียวกับการลอยกระทงทั่วไป (สำนักวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๔๘, ๒๔๗-๒๔๘)

หมายเหตุ* สันนิษฐานว่าพระอุปคุตเกิดหลังพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้วประมาณปี พ.ศ.๒๑๘ ตามตำนานน่าจะเป็นชาวเมืองปาตลีบุตรเมื่อบวชบำเพ็ญเพียรจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์สำเร็จอภิญญาต่างๆ จนสามารถแสดงอิทธิฤทธิ์เป็นที่เลื่อมมาจนทุกวันนี้ มีปฏิปทาคำเนินไปในทางสัน โดยมกน้อย นัยว่าท่านเนรมิตเรือแก้วหรือกุญแจแก้ว ที่สะคือทะเลในท้องทะเลหลวงแล้วลงไปอยู่ประจำที่กุญแจแก้วตลอดเวลา เมื่อมีเหตุเภทภัยเกิดขึ้นในพระศาสนาหรือเมื่อมีพิธีกรรมใหญ่หรือมีผู้นิมนต์ท่านก็จะขึ้นมาช่วยเหลือเสมอ

๒๔.) ครูเทพินท์ พงษ์สวัสดิ์

ครูเทพินท์ พงษ์สวัสดิ์ ประธานชุมชนป๊อกหรือป๊อกกาดเก่า (ป๊อก หมายถึง ชุมชน กาด หมายถึง ตลาด ซึ่งเป็นที่แหล่งแลกเปลี่ยนสินค้า) อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๔/๑ ถนนผดุงม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูเทพินท์ เป็นผู้หญิงที่เข้ามามีบทบาทในวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่ เป็นชาวไทยใหญ่โดยกำเนิด ได้รับสืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ จากบิดาและมารดา รวมถึงพี่สาวซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่กล่าวบูชาเจ้าเมือง (ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหรือศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน) คนใดเรียก “เจ้าเมือง”

ภาพครูเทพินท์ พงษ์สวัสดิ์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๘ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพโฆษณางานประเพณีปอยต้งล่อง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๘ เมษายน ๒๕๕๓

ครูเทพินท้อธิบายว่าในการจัดงานปอยสา่งลอง มีการเตรียมขนมที่คู่กับปอยสา่งลองไว้รับแขกที่มา
ร่วมงานทุกคน คือ ข้าวพองต่อหรือข้าวปองต่อ^{๓๖} (ทานเพื่อความเป็นมงคล มีความหมายถึงความเฟื่องฟู)
ข้าวตอกปั้น ข้าวตอกปั้นหรือข้าวแตกปั้น (เป็นการบูชาพระพุทธเจ้า) และข้าวมูนห่อหรือข้าวมูนห่อ
หรือขนมเทียน

ภาพข้าวพองต่อ ข้าวตอกปั้น ข้าวมูนห่อ (ขนมเทียนห่อใบตอง)
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๘ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพของว่างในปอยสา่งลอง เช่น เมี่ยงย่า เมี่ยงอม ข้าวแตกปั้น ข้าวปองต่อ ข้าวมูนห่อ
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๘ เมษายน ๒๕๕๓

^{๓๖} ข้าวปองต่อ เป็นขนมชนิดหนึ่งทำจากแป้งที่นำมาคลุกเกลือ แล้วทำเป็นแผ่นบางๆ ตัดให้กว้างประมาณ ๑x๑ นิ้ว นำไป
ตากให้แห้งแล้วนำมาทอด ฉาบหรือโรยด้วยน้ำอ้อยเคี้ยว สำหรับขนมข้าวแตกปั้น หรือข้าวตอกปั้น ทำโดยการกั่วข้าวตอก
นำไปฉาบน้ำอ้อยเคี้ยว แล้วนำมาปั้นเป็นรูปกลมขนาดประมาณ ๑ อังมือ (สมพร ชวฤทธิ์ และคนอื่นๆ, ๒๕๓๕: ๓๘)

ภาพกำหนดการงานประเพณีปอยส่างลอง
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๘ เมษายน ๒๕๕๓

นอกจากนั้นต้องจัดเตรียมต้นตะเป้ซ่า หรือต้นกล้วยพุกฤษ์ จำนวน ๒ ต้น สำหรับถวายวัดและถวาย
แด่พระพุทธรเจ้า (ผู้ใดอยากถวายสิ่งใดก็ให้นำไปผูกห้อยไว้ เนื่องจากมีความเชื่อว่า เมื่อไปเกิดบนสวรรค์ก็จะ
ได้รับอานิสงส์เช่นนั้น เช่น ให้เข็ม-ฉลาคหลักแหลม สมุดดินสอ-เรียนดี วิกผม-ผมสวย ขลุ่ย-เสียงดี เป็น
ต้น) โคลง หรือเครื่องไทยธรรม (โค หมายถึงครว หลู่หมายถึงถวาย เป็นการถวายเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น
ในการประกอบอาหารเช่น งาน ซ้อน แก้ว หม้อต้มน้ำ เป็นต้น) กุนต่อง (กรวยหมากพลู หมายถึงภูเขาดี
เขียว) ปานต่อง (กรวยดอกไม้ หมายถึง ภูเขาดอกไม้ หลากสี) เทียนเงิน เทียนทอง หม้อน้ำดำ (หม้อดินใส่
ทราย น้ำ เสียบไว้ด้วยใบไม้ที่เป็นสิริมงคล ๘ ชนิดคือ ใบสะเป่ (ใบหว่า) เหน้จ่า (หญ้าแพรก) ก้าด (ต้น ไม้
ตระกูลพริกไทยกินได้) ใบมะก่า (ใบฝรั่ง) ก้าก้อ (บุนนาค) ยอดกุ่ม (ไม้กุ่มยอดใช้คองกินได้) ไม้แย (พืชชนิด
หนึ่งคล้ายใบเตย) ไม้เห้ (ถั่วแระ) และไม้กาง (หางนกยูง) ที่คำ (ร่มทอง) อาหาร ๓๒ อย่าง ชื่ออาหารส่วน
ใหญ่มักออกเสียงพ้องที่เป็นสิริมงคลเช่น แกงขนุน (สนับสนุน) ถั่วพลู (เฟื่องฟู) แกงผักกุ่ม (กุ่มครอง)
จิ้นหลุง หมูทอด ไข่พะโล้ เป็นต้น ครุเทพินท์กล่าวว่เลข ๓๒^{๓๗} แทนขวัญตำแหน่งในร่างกาย แต่ก็มีบาง

^{๓๗} ขวัญ ซึ่งออกเสียงว่า “ซอน” ในภาษาไทยใหญ่จำนวน ๓๒ ขวัญ นั้นผู้วิจัยสันนิษฐานว่าคงเป็นความเชื่อประสมประสาน
แลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรมกับชาวล้านนา ในพจนานุกรมล้านนาล้านนา-ไทยฉบับแม่ฟ้าหลวงที่อธิบายถึง “สามสิบสอง
วัน” หมายถึง ขวัญที่ประจำอยู่กับส่วนประกอบภายในร่างกายมี ๓๒ อย่างดังนี้ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อ
ในกระดูก ดับ ปอด หัวใจ ม้าม ไต ไล่ใหญ่ ไล่เล็ก อาหารเก่า อาหารใหม่ กะโหลกศีรษะ มันทมวง น้ำดี เสลด เลือด หนอง
เหงื่อ ไคล มันทัน เปลวมัน น้ำตา น้ำลาย น้ำมูก น้ำไขข้อ ปีศาจวะ (อุคม รุ่งเรืองศรี, ๒๕๓๓: ๑๒๘๗)

ท่านบอกว่าการเลี้ยงอาหารเต็มรูปแบบ ๓๒ อย่าง (ซึ่งปัจจุบันลดลงเหลือ ๑๒ อย่าง) นั้นมีความหมายว่า
อย่างไรยังไม่ปรากฏจากผู้รู้หรือหนังสือธรรมะเล่มใด มีผู้รู้บางท่านกล่าวว่าเป็นการเลี้ยงเพื่อให้สาถุสงฆ์
สุขเต็มทีก่อนจะบรรพชาเป็นสามเณร

ภาพต้นตะเป้ดำ (ต้นกัลปพฤกษ์)

โคหลู และที่คำ

โคหลู

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๘ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพกุนตอง(สีเขียว) ปานตอง(หลากสี)

ภาพเทียนเงิน เทียนทอง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๘ เมษายน ๒๕๕๓

ในความเห็นของครูเทพินท์ เชื่อว่าวันที่สำคัญที่สุดที่สุดของพิธีปล่อยสังฆลอยคือวันอุ้มขวัญสังฆลอย ซึ่งคล้ายกับการทำขวัญนาคมีหมอสู่วิญญาณใหญ่อุ้มขวัญเป็นภาษาไทใหญ่ โดยจะทำพิธีภายหลังพ่อแม่ ป่อนข้าวให้สังฆลอยเรียบร้อย ตลอดพิธี เท้าของสังฆลอยห้ามสัมผัสพื้น (ทั้งนี้เชื่อว่าสังฆลอยเป็นตัวแทน เจ้าชายสิทธัตถะออกผนวช) จึงต้องมีตะแปกสังฆลอยคอยเป็นพื้เลี้ยงและให้ขี่คอ (เทพินท์ พงษ์วัตต์, สัมภาษณ์, ๘ เมษายน ๒๕๕๓)

๒๕.) ครูบุญเลิศ วรรณภรณ์

ครูบุญเลิศ วรรณภรณ์ อายุ ๘๑ ปี ที่ปรึกษาชุมชนป๊อตกาดเก่า อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูบุญเลิศ วรรณภรณ์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ครูบุญเลิศ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องบูชาที่เกี่ยวข้องกับพิธีปอยสา่งลอง คือ อู๊บบ (พานสักการะ) บูชาเจ้าเมืองและพระอุปคุต ดังนี้

ภาพอู๊บบหรืออู๊บบูชาเจ้าเมือง(ซ้าย) ภาพอู๊บบหรืออู๊บบูชาพระอุปคุต(ซ้าย)

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ชาวไทใหญ่เชื่อว่า การเริ่มกระทำสิ่งใดต้องบอกกล่าวให้เจ้าบ้านเจ้าเมืองปกปักรักษา บนบานขอให้ท่านมาช่วยดูแลพิธีปอยสาંગลอง ไม่ให้มีเหตุเภทภัยส่วนพระอุปคุตชาวไทใหญ่เคารพนับถือว่าเป็นพระที่เกี่ยวข้องกับน้ำเช่น เกิดฝน เกิดลม นำความชุ่มชื้นและความร่มเย็นมาให้ (บางบ้านไม่มีการตั้งบูชาพระอุปคุต) การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งสองต้อง กล่าวคำบูชาครูก่อน โดยเริ่มกล่าวคำบูชาด้วยคาถาเฉพาะตั้งแต่เช้า (ผู้ทำพิธีเป็นพี่สาวของครูเทพินท์) และทุกๆ เช้าในช่วงของพิธีปอยสาંગลอง จะต้องเตรียมอาหาร ๒ ชุด สำหรับเจ้าเมืองและพระอุปคุตคือ ข้าวสวย กับข้าว (อาหารคาว) ผลไม้ (กิ่งชนิดก็ได้ น้ำเปล่า) โดยจะเปลี่ยนใหม่ทุกๆ วัน

พานสักการบูชาเจ้าเมือง ประกอบด้วย

๑. กล้วยน้ำว่า ๒ หวี
๒. มะพร้าว ๑ ลูก
๓. กระสวย หรือกรวย (ประกอบด้วย ใบพลู รูป ๔ ดอก และเทียน ๑ เล่ม) ๔ กระสวย
(กระสวยมีรูปร่างทรงกรวยทำจากใบตอง)
๔. กระสวยยา (ยาเส้น) ๔ กระสวย
๕. กระสวยดอก (ดอกไม้) ๔ กระสวย (ใช้ดอกไม้สีอะไรก็ได้ นิยมใช้ดอกคำเอื้องดิ่ง หรือเอื้องแซะ ซึ่งผลิบานในช่วงเวลานี้)
๖. เมี่ยงชา ๔ ห่อ
๗. หมาก ๔ ลูก (ลูกหมาก ลอกเปลือกทิ้ง ปักด้วยไม้เหลากลมคล้ายไม้เสียบลูกชิ้น)
๘. แจกันดอกไม้ ๒ ใบ (ปักดอกคำเอื้องดิ่ง)
๙. กระจ่างรูป

ภาพอุ้บบูชาเจ้าเมือง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

พานสักการะพระอุปัชฌ์ ประกอบด้วย

๑. กลัยน้ำว่า ๒ หวี
๒. มะพร้าว ๑ ลูก
๓. กระสวยพลู (ประกอบด้วย ใบพลู รูป ๑๔ ดอก และเทียน ๑ เล่ม) ๔ กระสวย (กระสวยมีรูปร่างทรงกรวยทำจากใบตอง
๔. กระสวยยา (ยาเส้น) ๔ กระสวย)
๕. กระสวยดอก (ดอกไม้) ๔ กระสวย (ใช้ดอกไม้สีอะไรก็ได้ นิยมใช้ดอกคำเอื้องดิ่งหรือเอื้องแซะซึ่งผลิบานในช่วงเวลานี้)
๖. เมียงซา ๔ ห่อ
๗. หมาก ๔ ลูก (ลูกหมาก ลอกเปลือกทิ้ง ปักด้วยไม้เหลากกลมคล้ายไม้เสียบลูกชิ้น)
๘. แจกันดอกไม้ ๑ ใบ
๙. น้ำมันเทียน
๑๐. รูป

ภาพพระอุปัชฌ์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร พิณฑลันต์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพเมี่ยงชา

ภาพกระสวยดอกไม้

ภาพกระสวยพลู

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ครูบุญเลิศได้เล่าให้ฟังว่างานปอยต่างล่อง จะมีการจู้โก้นเกล้าโก้นแก่ตาม ประเพณี (ประชุมผู้อาวุโส) คือการเชิญผู้เฒ่าผู้แก่ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นๆ มารับรู้รับทราบกำหนดการว่าจะจัดงานปอยต่างล่องในวันใดรวมถึงรายละเอียดต่างๆตลอดจนขอคำแนะนำจากท่านอาวุโสและขอให้ท่านเหล่านี้มาเป็นหลักเป็นที่ปรึกษาดลองงานพร้อมกันนี้ครูบุญเลิศได้แนะนำผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งล้วนเป็นปราชญ์ชาวบ้าน เช่น

๑. ครูสุรพล เทพบุญ อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๑/๑ ถนนประดิษฐ์ทองคำ ตำบลทองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒. ครูจำลอง คำแหง อายุ ๗๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗๖/๓ ถนนขุนลุมประพาส ตำบลทองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓. ครูสามารถ หิมะพันธ์ อายุ ๘๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๐/๑ ถนนสิริมงคล ตำบลทองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๔. ครูหล้า วงศ์ชัย อายุ ๘๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗ ถนนผดุงม่วยต่อ ตำบลทองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูสุรพล เทพบุญ

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพครูทองคำ คำแหง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร พิณพัตน์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพครูสามารถ หิมะพันธ์ จัดโต๊ะงหรือของใช้สำหรับถวายวัด (ด้านหลังท่าน) ด้วยตัวเอง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร พิณพัตน์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

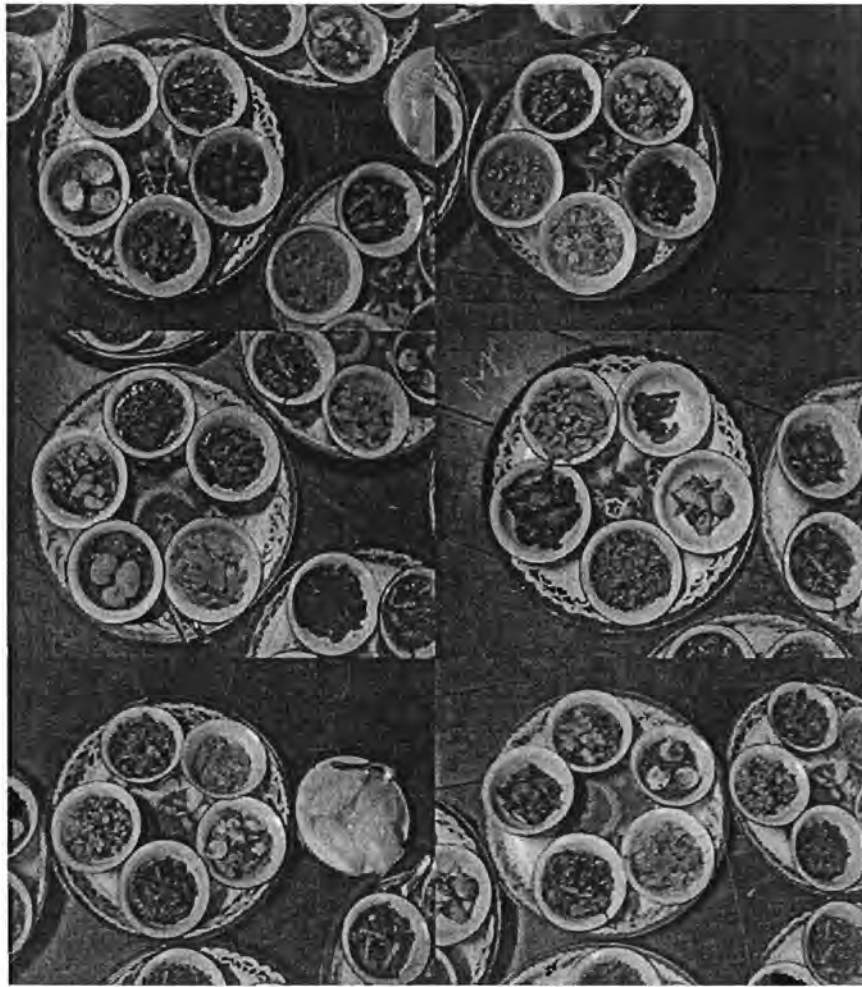
ภาพครูหล้า วงศ์ชัย

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร พิณพัตน์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ครูบุญเลิศได้กล่าวถึงอาหารมงคล ๓๒ อย่าง ในพิธีเลี้ยงข้าวส่างลอง ประกอบด้วย

๑. ผัดเปรี้ยวหวาน
๒. ไข่อุ๊บ
๓. กุนเชียง
๔. แกงอ่อม
๕. แคนหมู(หนังพอง)
๖. ยำใหญ่
๗. ผัดวุ้นเส้น
๘. แกงเผ็ดหมู
๙. ยำวุ้นเส้น
๑๐. ลาบคั่ว
๑๑. มะเจืออุ๊บ
๑๒. น้ำพริกอ่อง
๑๓. ไข่พะโล้
๑๔. ลาบอีสาน
๑๕. ผักกูดอุ๊บ
๑๖. ผัดกระเพรา
๑๗. พริกทองผัดไข่
๑๘. เครื่องในหมูอุ๊บ
๑๙. หมูทอด
๒๐. ไก่ทอด
๒๑. ต้มมะเขือใส่ไข่ต้ม(ต้มมะเขือใส่ไข่ต้ม)
๒๒. ปลาทูทอด
๒๓. ผัดถั่วฝักยาว
๒๔. จิ้นหลุง
๒๕. แกงส้มผักกาด
๒๖. ผักกาดคองผัดไข่
๒๗. ต้มข่าไก่
๒๘. ผัดสด
๒๙. แกงเขียวหวาน
๓๐. ไก่อุ๊บ
๓๑. ผัดผักรวม

๓๒. เต้าหู้ผัด

ภาพอาหารมงคล ๓๒ อย่าง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ครูบุญเลิศเล่าถึงงานปอยสา่งลองวันแรกว่า ในช่วงเช้าเมื่อสา่งลองแต่งตัวเสร็จจะขอศีล พระสงฆ์ให้ศีลและสั่งสอนอบรมให้วางตัวให้เหมาะสมกับการเป็นสา่งลอง จากนั้นสา่งลองจะทำการ “กั้นตอ” หรือขอขมา พอช่วงบ่ายไปขอขมาและผูกข้อมือตามบ้านญาติมิตรผู้ที่เคารพนับถือ เส้นทางขบวนเริ่มจากรวมตัวที่วัดม่วยต่อ เดินทางไปยังจวนผู้ว่าราชการจังหวัดต่อด้วยวัดจองกลาง วัดจองคำและเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ก่อนจะกลับวัดม่วยต่อและแยกย้ายกันกลับบ้าน

ตอนกลางคืนซึ่งมีคนมาร่วมทำบุญช่วยงานตลอดคืน มีการตีกลองมอชิง มีการตีกลองมอชิง ตีเกไทใหญ่หรือจ๊าดไต สลับกับการ “เฮ็ดความ” หรือร้องเพลงไทใหญ่

ภาพการเสียดความ (ร้องเพลงไทใหญ่)

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร ปิณฑสันต์ ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

คุณสมาน ตันไทร นักข่าวท้องถิ่นประจำช่อง ๕ และนักข่าวท้องถิ่นหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ซึ่งมาร่วมงานด้วยนั้น ได้ช่วยเล่าถึงการแสดงจำกัดว่า เนื้อหาการแสดงเป็นการสรรเสริญเจ้าภาพ ขอขอบคุณแขกหรือ กล่าวถึงงานบุญต่างล่อง มีการพ้องสลับกับการร้องเพลง ตกคึกมีการร้องเกี่ยวพาราสิกันระหว่างหญิงชาย (บุญเลิศ วิรัตน์ภรณ์, สัมภาษณ์, ๘ และ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓)

๒๖.) อาจารย์สุทัศน์ สิ้นชีพทอง

อาจารย์สุทัศน์ สิ้นชีพทอง หัวหน้าวง “สะหล่าก่องหวาน” อายุ ๓๖ ปีสถานที่ติดต่อ ๓๖๕ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ภาพอาจารย์สุทัศน์ สิ้นชีพทอง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑลสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

การถ่ายทอดความรู้

อาจารย์สุทัศน์ เป็นชาวไทยใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนเด็กพิเศษ ที่ศูนย์การศึกษาพิเศษลำพูน มาร่วมบรรเลงดนตรีในงานประเพณีปอยส่างลองระหว่างวันที่ ๘ - ๑๑ เมษายน ๒๕๕๓

อาจารย์สุทัศน์กล่าวถึงความหมายของชื่อวงว่าสะหล่าในภาษาไทยใหญ่หมายถึงอาจารย์แพทย์แผนโบราณ แต่สล่า (อ่านสะหล่า) ในภาษาล้านนา หมายถึง ช่างหรือนักดนตรี ส่วนก่องหมายถึงกลอง และคำว่าหวานกร่อนจากคำ “หวานหู” ซึ่งแปลว่าไพเราะสรุปความหมายรวมของชื่อวงคือ “วงกลองที่ดังไพเราะ” อาจารย์สุทัศน์เล่าถึงครอบครัวว่าไม่มีใครเป็นดนตรี แต่ตัวของอาจารย์เองได้ซึมซับดนตรีไทยใหญ่มาตั้งแต่เด็ก ชอบและรู้สึกผูกพันกับเสียงดนตรีตลอดจนการเล่น เริ่มเรียนกลองตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ - ๔ การเรียนในระยะแรกๆ เป็นแบบครูพักลักจำ เห็นผู้ใหญ่เล่นอย่างไรก็ทำตาม เมื่อขึ้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จึงได้เรียนอย่างจริงจัง เนื่องจากทาง โรงเรียนเชษฐครูภูมิปัญญาเข้ามาสอน และที่บ้านก็ให้การสนับสนุน ส่งเสริม การสอนของครูใช้วิธีการสาธิต บอกเป็นคำพูด ไม่มีตัวโน้ต ต้องอาศัยความจำ จำทั้งเสียง จังหวะ แต่ก็ไม่ยากเพราะมีประสบการณ์ได้คลุกคลีตีเคียบโตและเห็นมานาน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้พบกับบุคลากรทางดนตรีที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นรุ่นพี่ที่นับถือกันจึงได้ตั้งเป็นวงกลองพื้นเมืองล้านนาขึ้นมา เล่นทั้งกลองปูลู่ มอชิง กลองแหว่ กลองสะบัดชัย

ต่อมาอาจารย์สุทัศน์ ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ วิธีการสอนยังใช้รูปแบบเดิมที่มีมาแต่โบราณ คือ เล่นให้ดู จับมือจับแขนเด็กให้ทำตาม เพื่อให้ได้เสียงตามที่บอกรวมทั้งให้เด็กๆ นำกลับไปท่องจำด้วย

อาจารย์สุทัศน์ ให้ความเห็นว่าวัฒนธรรมทางดนตรีของไทยใหญ่กับล้านนา มีส่วนคล้ายกัน เช่น ไทยใหญ่เรียกกลองกันยาวส่วนล้านนาเรียกกลองปู่เจ้ หรือปู่เจ้ วัฒนธรรมกลมกลืนกัน เวลาสอนเด็กๆ ที่เป็นคนเมือง^{๓๔} จึงไม่มีปัญหาอะไร ปัจจุบันเขาชวน ให้ความสนใจในดนตรีพื้นบ้านกันมาก รวมทั้งการศึกษาในระบบยังให้ความสำคัญสนับสนุนเรื่องเครื่องดนตรี ใครอยากเล่นอะไรไม่มีการห้ามปราม ต่างกับสมัยก่อนที่เด็กๆ มักถูกผู้ใหญ่ห้ามเล่นเครื่องดนตรีเพราะกลัวเครื่องจะเสียหาย

พิธีกรรมและความเชื่อ

อาจารย์สุทัศน์มีการประกอบพิธีไหว้ครูเพื่อรับเป็นศิษย์ โดยกำหนดวันยกขันครู หรือเผินครู ตามปฏิทินจันทรคติของชาวไทยใหญ่ วันเสียดตรงกับวันจันทร์และวันพฤหัสบดี จะไม่มีการประกอบพิธีในสองวันนี้เช่นปีนี้ตรงกับเดือน ๔ หรือเดือนเมษายนส่วนเผินครูสำหรับรับเป็นศิษย์ ประกอบด้วย

๑. มะพร้าวสดมีขี้ดิด ๑ ลูก
๒. กล้วยน้ำหว้าดิบ ๒ หวี
๓. ข้าวสาร ๓ ลิตร ใส่รองก้นกาละมังสำหรับใส่เครื่องบูชาต่างๆ
๔. กรวยดอก (ดอกไม้) ๔ กรวย
๕. กรวยหมากพลู ๔ กรวย
๖. รูปและเทียน (อย่างละห่อ)
๗. จักจ๋า ๔ อัน (ธงช่อขนาดเล็ก ทำด้วยกระดาษตัดเป็นรูปสามเหลี่ยม ฐานติดกับไม้ขนาดไม้เสียบลูกชิ้น)
๘. ร่ม (ฉัตรขาวขนาดเล็ก) ๑ คัน
๙. เงิน ๑๖ หรือ ๓๖ บาท (จำนวนไม่เท่ากันจะมากกว่านี้ก็ได้)
๑๐. น้ำอบน้ำปรุง

นำเครื่องบูชาต่างๆ ใส่ลงในกาละมังที่รองด้วยข้าวสาร เมื่อจัดเผินครูเสร็จแล้ว นิยมยกเผินครูในช่วงเช้า เมื่อผู้ที่เป็นศิษย์ยกเผินให้แก่ครู ครูกล่าวด้วยภาษาไทยใหญ่ ขอเชิญครูบาอาจารย์สรรเสริญครูอาจารย์ อัญเชิญบารมีครูมาประสิทธิ์ประสาทวิชาให้เรียนให้สำเร็จ มีปัญหาเขียนแหลมจากนั้นครูพรมน้ำ

^{๓๔} เป็นการเรียกคนเมืองซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกคนไทถิ่นล้านนา ที่อาจารย์สุทัศน์ สิ้นชีพทองไปสอนหนังสือหรือจัดตั้งวงกลองพื้นเมืองล้านนา (ผู้วิจัย)

อบหรือน้ำส้มป่อย แทนน้ำมนต์ พร้อมให้โอวาทศิษย์ ซึ่งคล้ายกับการรับสอนพี่น้อง พี่นคาบ ชาวไทใหญ่จะไม่ใช้เหล้าในพิธีกรรมเผินครูก่อนการแสดง

ครูสุทัศน์บอกว่าการไหว้ครูก่อนการแสดงจัดทำได้ ๒ รูปแบบ รูปแบบแรกจะจัดเผินครูแบบเรียบง่ายแล้วจึงทำพิธีไหว้ครูด้วยการตั้งอธิษฐานจิตก่อนออกแสดง โดยให้สมาชิกในวงมารวมตัวกันในบ้านที่ใช้เก็บเครื่องดนตรี หัวหน้าวงเป็นผู้อธิษฐานบอกกล่าวครูกว่า จะนำเครื่องดนตรีไปร่วมงานปอยสง่าลงขอให้พี่น้องกลอง เสียงคัง มีเสน่ห์ ให้การบรรเลงประสบความสำเร็จ จากนั้นนำน้ำอบ ข้าวตอก มาประพรมให้ทั่วเครื่องดนตรี ก่อนจะยกออกมาแสดง รูปแบบที่สองเป็นการไหว้ครูเต็มรูปแบบต้องเตรียมเผินครูซึ่งมีเครื่องบูชาอย่างเดียวกับไหว้ครูมอบตัวเป็นศิษย์

การไหว้ครูประจำปีใช้เครื่องบูชาเหมือนกันกับการไหว้ครูทั้งสองแบบแรก แต่จัดในช่วงเดือน ๖ (ประมาณเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน) โดยเลือกให้ตรงกับวันดีในเดือนและปีนั้นๆ ส่วนใหญ่ครูเป็นผู้จัดเองที่บ้าน ไม่ได้บอกลูกศิษย์ให้มาร่วมงานเหมือนกับการไหว้ครูทางภาคกลาง พิธีจะทำในช่วงเช้า จุดธูปเทียนบูชาพระพุทธเจ้า บูชาครู

สำหรับเรื่องข้อห้ามนั้น อาจารย์สุทัศน์บอกว่าห้ามข้ามหรือเหยียบเครื่องดนตรี และก่อนเล่นทุกครั้งต้องระลึกนึกถึงครูบาอาจารย์

อาจารย์สุทัศน์เล่าถึงรูปขบวนแห่โคหลู่หรือแห่โคหลู่ (เครื่องไทยธรรม) ในงานปอยสง่าลง ซึ่งเริ่มจากวัดม่วยต่อ แห่รอบเมืองและกลับมายังที่เดิม ดังนี้

๑. นำขบวน โดย จีเจ๋ (กังสดาล) เพื่อประกาศให้เทวดา พระอินทร์พระพรหม และคนทั่วไปได้ทราบว่ามีขบวนปอยสง่าลงผ่านมา

ภาพจีเจ๋ (กังสดาล)

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๒. ม้าเจ้าเมือง ให้เจ้าพ่อหลักเมืองประทับนั่ง คอยคุ้มครอง ปกป้องขบวนต่างลงจากอันตราย
ต่างๆ

ภาพม้าเจ้าเมือง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๓. อู๊บบหรืออู๊บบพระพุทธ เป็นเครื่องสักการบูชาพระพุทธเจ้า รวมอู๊บบหรืออู๊บบพระพุทธเงิน อู๊บบหรืออู๊บบ
พระพุทธทองประกอบด้วย ดอกไม้ รูป เทียน เมียง กรวยดอก กรวยหมากพลู ยาสูบ ข้าวตอก
มะพร้าว ๑ ลูก กกล้วย ๒ หัว ผ้าเหลือง ๑ ผืน

ภาพอู๊บบหรืออู๊บบพระพุทธ

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพอุ้บหรืออุ้บพระพุทธรูเงิน

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพอุ้บหรืออุ้บพระพุทธรูทอง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๔. ชันดอก คือ ชันดอกไม้บูชาพระพุทธ ผู้ที่ถือชันดอกจะต้องเป็นผู้อาวุโสที่ได้รับการเคารพนับถือจากคนในชุมชน ว่าเป็นคนดี เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย

ภาพชันดอก

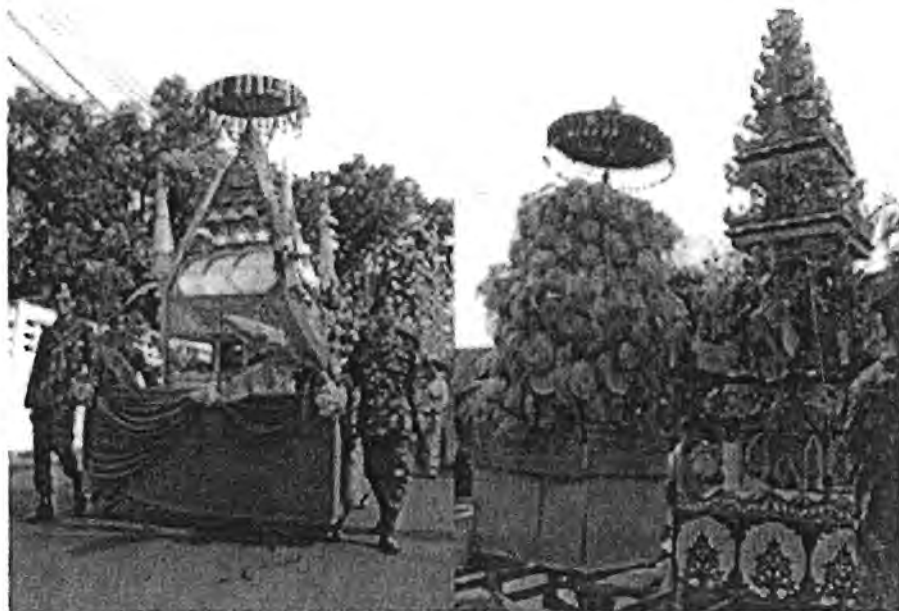
ถัดจากแนวชันดอก มีกลุ่มแม่บ้านเดินต่อท้าย ปิดท้ายด้วยวงกลองมอชิง
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพวงกลองมอชิง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๕. ต้นตะเป่าพระเจ้าพุทธ(ต้นกัลปพฤกษ์) สิ่งที่อยู่บาสกอภาติกาอยากถวายให้แก่วัด โดยเชื่อว่าถวายสิ่งใดจะได้สิ่งนั้นกลับมา เช่น ถวายเข็ม หมายถึง ฉลาดหลักแหลม ถวายสมุดดินสอ หมายถึง เรียนดี ถวายผมปลอม หมายถึง ความสวยงาม เป็นต้น และต้น โคนจง หรือ เครื่องครัวสำหรับถวายวัด เช่น จาน แก้วน้ำ ช้อน เป็นต้น

ภาพต้นตะเป่าพระเจ้าพุทธ ต้นโคนจง(ซ้ายไปขวา)

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ปิดท้ายด้วยชุดการฟ้อน ประกอบวงกลองมอญเชิง

ภาพฟ้อนท้ายขบวน บรรเลงโดยวงกลองมอญเชิง
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๖. ต้น โคงอง เป็นเครื่องครวที่ใช้ถวายเป็นเครื่องบูชา เช่น ถาด ถ้วย กา แก้วหุงต้ม เป็นต้น

ภาพต้นโคงอง
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๗. ไปกข้าวแตกหรือปักข้าวแตกหรือห่อข้าวตอก^{๓๕} มีไว้ถวายสังฆสงฆ์ และต้องให้มีมากกว่าจำนวนสังฆสงฆ์

ภาพไปกข้าวแตก

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๘. เทียนเงิน เทียนทอง เป็นขบวนรูปเทียนแพ สำหรับให้สังฆสงฆ์ใช้ถวายบูชาพระอุปัชฌาย์

ภาพเทียนเงิน เทียนทอง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

^{๓๕} ไปกหัวแตกหรือปักข้าวแตก คือข้าวที่ห่อด้วยกระดาษสา ผูกติดกับขงรูปสามเหลี่ยมที่เรียกว่า “จ้ำกจ้ำ” และผูกติดกับลำไม้ไผ่ที่มีแขนงตัดสั้น ตกแต่งให้สวยงามมีสีสันต่างๆ ผู้ถือแห่จะต้องเป็นชาย และเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในขบวนแห่ ส่วนจำนวนลำไม้ไผ่จะมากหรือน้อยแล้วแต่จำนวนสังฆสงฆ์ในขบวนนั้นๆ (สมพร ชาวฤทธิ์และคนอื่นๆ, ๒๕๓๕: ๔๒)

๕. พุ่มเงิน พุ่มทอง (ต้นเงิน ต้นทอง) ให้ส่งลงถวายพระพุทธ

ภาพพุ่มเงิน พุ่มทอง(ต้นเงิน ต้นทอง)

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๑๐. กุนต้อง (กุน หมายถึง พลู ต้อง หมายถึง คอย, ภูเขา) ปานต้อง (ปาน หมายถึง ดอกไม้ ต้อง หมายถึง คอย ภูเขา)

กุนต้อง ลักษณะเป็นพานพุ่มสีเขียวล้วน หมายถึง คอยหรือภูเขาพลู

ปานต้อง ลักษณะเป็นพานพุ่มหลากสี เช่น สีชมพู สีน้ำเงิน สีเหลือง สีแดง

หมายถึง คอยหรือภูเขาดอกไม้

๑๑. หม้อน้ำคำ เป็นหม้อดิน ห่อด้วยผ้าหรือพันด้วยสายสิญจน์ ใส่น้ำผสมน้ำ ใสบไ่ม้มงคล ๕ ชนิด คือ ไบหว่า ไบฝรั่ง หญ้าแพรก ดอกบุนนาค ไบแซ ไบเหาะ ไบกาง ไบกุ่ม ไบก้าด ปักด้วย จักจ่า (ธงกระดาษ) ที (ร่มกระดาษ) ด้วยเชื่อว่าเป็นเครื่องคุ้มครองส่งลงให้มีความสุข นำความชุ่มชื้น ร่มเย็น ให้มีความสุขสบาย และปิดท้ายด้วยวงกลองมอชิง

ภาพหม้อน้ำตา

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๑๒. ต้นเงินและโคหนู่ เป็นเครื่องไทยธรรม ประกอบด้วย ข้าวสาร กระเทียม หอม น้ำมัน ผงซักฟอก รูป เทียน กะปิ เกลือ เป็นต้น ใส่กะละมัง และมีต้นเงินเสียบไว้สำหรับถวายวัด

ภาพโคหนู่

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๑๓. ส่างกาน เป็นจิ๋วของส่างลอง

พระไวกิจิตะ รักษาการเจ้าอาวาสวัดของกลางอธิบายว่า ส่างกานจะพับเป็นรูปกรวย วางบนพาน ส่าง หรือ สาง หมายถึง ผี เทวดา พระอินทร์ พระพรหม มีตำนานว่า พระอินทร์ ได้นำจิ๋ว มาถวายแก่เจ้าชายสิทธัตถะ ขณะทรงปลงผมบวช(พระไวกิจิตะฐานะธรรม โน, สัมภาษณ์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓)

ภาพพระไวกิจิตะฐานะธรรมโน รักษาการเจ้าอาวาสวัดของ
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพวาดประดับบนศาลาการเปรียญวัดของกลาง ริมบนซ้ายและขวาของภาพ มีพระอินทร์
มาถวายจิ๋วแก่เจ้าชายสิทธัตถะ

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๑๔. ปลิกชะหล่า หมายถึง เครื่องใช้ของช่างลองหลังจากบรรพชา ด้วย จาน ชัน สบู่ กระดาษแก้ว หมอน เสื้อ ผ้าห่ม ยาสีฟัน แปรงสีฟัน เป็นต้น ปิดท้ายด้วยวงกลองกันยาว

ภาพปลิกชะหล่า

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๑๕. ขบวนช่างลอง จางลอง และขบวนรถกระบะช่างลอง จางลอง มีวงกลองมอญหรือกลองกันยาวแทรกในขบวน

ภาพขบวนช่างลอง จางลอง และขบวนรถกระบะ (จากซ้ายไปขวา)

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๑๖. บ้องไฟไม้ไผ่ ๓ บั้ง ปิดท้ายขบวนด้วยวงคตยอฮอร์น

ภาพบ้องไฟไม้ไผ่ ๓ บั้ง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพวงคตยอฮอร์น

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

(สุทัศน์ สิ้นรพทอง, สัมภาษณ์, ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓)

๒๗.) ครูตุ้ม มานะ

ครูตุ้ม มานะ หรือจเรอ่อน^{๑๑} ผู้รอบรู้และหมอฮ้องขวัญ (ทำขวัญ) อายุ ๕๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐ (๔๐) หมู่ ๑ ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูตุ้ม มานะ หรือจเรอ่อน

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

การถ่ายทอดความรู้

ครูตุ้ม เกิดที่บ้านขุนขาน อำเภอหมอกใหม่ รัษฎาน แถบแม่น้ำสาละวิน ในสหภาพพม่า บรรพชาเมื่ออายุ ๘ ปี และเรียนหนังสือกับพระครูอิงตา เริ่มฝึกเป็นจเรขณะอายุ ๑๕ ปี (สึกแล้ว) เรียนกับครูหย่านะ ต้องถือศีล ๘ ตลอดช่วงเข้าพรรษา เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี สามารถทำพิธีเรียกขวัญได้ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พร้อมทั้งศึกษาหาความรู้ในด้านการรักษาโรค ผีเข้า ดูดวง ฤกษ์ยาม อายุ ๓๖ ปี ได้เรียนสิ่งเหล่านี้อย่างจริงจังกับครูเตงหม่อง ที่บ้านห้วยผา โดยต้องฝึกการนั่งสมาธิ และรักษาศีลอย่างเคร่งครัด ก่อนครูจะถ่ายทอดวิชาให้

วิธีการถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์นั้น ครูตุ้มจะใช้วิธีสอนเรื่อยๆ เพราะวิชาความรู้แต่ละอย่างเรียนไม่เหมือนกัน เช่น ฮ้องขวัญ ก็ทำให้ดู ให้จำเป็นตัวอย่าง จดไปท่อง ลูกศิษย์ที่เก่ง ตอนนี้มีอยู่ ๒-๓ คน

^{๑๑} “จเร” เป็นภาษาไทยใหญ่ แปลว่า “ผู้รอบรู้” อันเป็นการยกย่องถึงผู้มีความรู้ในเรื่องภาษาที่อ่านเขียนได้และสามารถบอกถึงเรื่องราวต่างๆ ทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณีชีวิตความเป็นอยู่ การประพจน์ ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมใด มีความสามารถและเชี่ยวชาญอย่างมากทางด้าน “ฮอติก” หรืออ่านหนังสือธรรมะทั้งภาษาไทยใหญ่และพม่า เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไปในกลุ่มคน ไตหรือไทยใหญ่(คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, ๒๕๔๒: ๓๑๓)

แต่เป็นการเชี่ยวชาญรักษาโรคไล่ผี ดูดวง เช่น อ้ายจาย อายุ ๓๐ ปี บ้านอยู่ที่ปางหมู หรือออด้า อายุ ๔๕ ปี ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของครูประกอบทำพิธีกรรมอย่างเดียว ฮ้องขวัญไม่ได้ เนื่องจากคนไม่ชอบเพราะเสียงไม่ดี ครูคุ้ม ได้ให้ข้อคิดเห็น แนวโน้มและความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประเพณีปอยสังฆอลง ดังนี้

๑. ความศรัทธาในพิธีปอยสังฆอลง ไม่ค่อยมากเหมือนสมัยก่อน แต่ในเขาในคอกยังมีมาก เห็นได้จากไปฮ้องขวัญบางที่ไม่มีคนฟังเลย คนไม่ศรัทธา แต่บนคอก ยังมีคนฟังอยู่มากแสดงว่าพวกเขายังมีความศรัทธาอยู่มาก ฮ้องขวัญบนคอก ๒ คืน ครูคุ้มแทบไม่ได้หลับนอนเลย

๒. งานปอยสังฆอลงมีการเปลี่ยนเดือนที่ทำพิธี เนื่องจากต้องการให้ตรงกับวันปิดเทอมของเด็กๆ

๓. อาหารมงคล ๓๒ อย่างที่ใช้ในพิธี บางที่ใช้ ๑๒ อย่างเป็นอาหารที่ประกอบด้วย ผัก เนื้อ ไข่ ปลา ยอดไม้ แต่ไม่ใช่เนื้อสัตว์แปลกๆ เช่น เนื้องู เนื้อช้าง

๔. สำหรับลิเกไทใหญ่เกิดขึ้นเมื่อ ๕๐-๖๐ ปีก่อน โดยพ่อเฒ่าออดิยะ^{๔๐} จากเมืองสี่เปาะหรือสี่ป้อ ในรัฐฉานสหภาพพม่า เนื่องจากอยากให้มีการแสดงแบบใหม่ขึ้นมา ลิเกไทใหญ่ นิยมเล่นเรื่อง นางอุเป็น ขุนสามลอ ปลาบู่ทองเป็นต้น เล่นเป็นตอนสั้นๆ เครื่องดนตรีหลายชนิดก็ถูกคิดขึ้นมาพร้อมกับช่วงที่เกิดการแสดงลิเกไทใหญ่เช่นฆ้องแพง ระนาดเหล็ก ที่รับอิทธิพลมาจากอินเดียก็มีคอตยอฮอร์น เครื่องดนตรีที่บรรเลงจีบสาวตอนกลางคืน ของชาวไทใหญ่ ที่ยังมีอยู่ในรัฐฉานแต่ชาวไทใหญ่ในประเทศไทยไม่มีคนสืบทอด คือปี่น้ำเต้า^{๔๑} ตึง^{๔๒} ตอรอหมากพร้าว^{๔๓} หรือตอรอมะพร้าว

^{๔๐} มีคำเล่าของผู้อาวุโสของหมู่บ้านเปียงหลอง จังหวัดเชียงใหม่ ถึงกำเนิดจ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่ว่า

“เมื่อก่อนคนไตไม่มีจ๊าดไต มีแต่รำดาบ ฟ้อนนก ฟ้อนโต สมัยคนไตยังเป็นทาสอังกฤษ คนอังกฤษที่ประจำเมืองแสนหวีสั่งให้พ่อเฒ่าออดิยะเอาฟ้อนนกฟ้อนโตไปแสดง แล้วคนอังกฤษก็พูดดูถูกคนไตว่า คนไตมีแต่การแสดงตืดดิน เอาคนมาใส่ร่างสัตว์ เครื่องดนตรีก็มีแต่ไม้เคาะจังหวะพ่อเฒ่าออดิยะได้ขียนก็เจ็บใจ กลับมาคิดว่าคนไตน่าจะมีการแสดงบนเวทีและพัฒนาเครื่องดนตรี ทำรำไม่ให้คนอื่นดูถูกอีก พ่อเฒ่าออดิยะเริ่มหาเครื่องดนตรีใหม่ๆ มาเล่นเป็นวง บางอย่างทำมาจากเครื่องดนตรีพม่า บางอย่างสร้างขึ้นใหม่ แล้วแต่งเพลงเป็นภาษาไทย หาแม่หญิงมาลองเดิน แล้วก็นำไปแสดงให้เจ้าฟ้าสี่ป้อดู เจ้าฟ้าชอบใจเลยให้เงินหนึ่งพันไปหาซื้อเครื่องดนตรีเพิ่ม ตอนหลังเริ่มหาพระเอก นางเอกเป็นคู่กัน แล้วแสดงเป็นเรื่องบ้าง ร้องเพลงบ้าง หลังจากนั้นก็มีคนนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ ตัวพ่อเฒ่าออดิยะไม่ได้แสดงเองแต่เป็นคนคิดและจัดหาคนแสดง” (วันดี สันติวุฒิมณี, ๒๕๔๕: ๑๐๕ - ๑๐๖)

^{๔๑} ปี่น้ำเต้าหรือปี่ฮ่อม คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ กล่าวไว้ในหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ว่า “ปี่ฮ่อมทำจากบวบแห้งที่เรียกว่า “น้ำเต้า” และใช้เป่าเป็นเพลงในขณะที่หนุ่มๆ ไปเที่ยวสาว” (๒๕๔๒: ๑๕๖)

ในพจนานุกรมภาษาไทยใหญ่ - ไทย อธิบายถึง “ปี่ฮ่อม” เป็นปี่ซึ่งมีสองเลากู่กัน (๒๕๕๒: ๑๖๖)

^{๔๒} วงจ๊าดไตบางวงก็ไม่มีแบนโจ และแอ็คคอร์ดเดียน ในอดีตชาวไทใหญ่ใช้ “ตึงสามสาย” รูปร่างลักษณะเหมือนซึง (คณิตวนากมล, ๒๕๒๔ อ้างถึงใน ศุภกิจ สุบินมิตร, ๒๕๔๗: ๕๗)

ครูคุมยังได้อธิบายให้ฟังว่าธงชาติของรัฐบาลมี ๓ แถบ บนสุดเป็นแถบสีเหลือง หมายถึง ศาสนา แถบกลางสีเขียว หมายถึง ต้นไม้บนคอย แถบล่างสุดเป็นสีแดง หมายถึง เลือด ความกล้าหาญ และมีวงกลมสีขาวกลางผืนธง คือ พระจันทร์ หมายถึง เป็นที่พึ่งของคนทั้งหลาย (ชาวไทใหญ่นับถือพระจันทร์)

ครูคุม จะรู้สึกไม่ดีกับการนำเอาสีของธงคือ เหลือง เขียว แดง ไปทาที่กลองกันยาวที่ใช้ตามงานต่างๆ หรือทำเป็นลายเสื้อ เพราะเหมือนขาดความเคารพหรือเห็นเป็นของเล่นๆ

ภาพธงรัฐบาล

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูคุมบอกว่าตอนเริ่มเรียนต้องมีการยกเดินครู วันที่ยกเดินครูจะต้องตรวจให้เป็นวันที่สอดคล้องกับปีเกิดของผู้เรียน โดยยกเดินในเวลา ๘ โมงเช้าแล้วเมื่อครูรับเดินแล้วจะกล่าวคาถารับศิษย์และให้ศิษย์กินยันต์หรืออาม (เผายันต์ให้ขี้เถ้าตกลงในแก้วที่ใส่ผงเสน่ห์จันทร์แดง จันทร์ขาว น้ำมะพร้าว น้ำผึ้ง ชั่งผ่านการปลุกเสกแล้ว) จากนั้นจึงพิธีสักคาถาคุ่มครองที่บริเวณแขน

เดินครูก่อนเรียนประกอบด้วย

๑. กล้าย ๕ หวี
๒. มะพร้าว ๑ ลูก

^{๔๔} “ตอโร” คล้ายสะล้อของคนเมืองล้านนาภาคเหนือ ต่างกันที่สะล้อมี ๒ สาย แต่ “ตอโร” มีเพียงสายเดียว นับเป็นเครื่องสายไตเพียงไม่กี่ชิ้นที่มีเล่นกัน ในอดีตหมอตอโรจากเมืองใดในรัฐฉานสหภาพพม่าจะมาเล่นให้ชมแถวเมืองปอน อำเภอขุนยวม และอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนในงานสำคัญ เช่น ปอยสง่างงานปีใหม่เดือนห้า ฯลฯ

ลักษณะของคนตรี “ตอโร” ทำจากกะลามะพร้าว ค้ำทำจากไม้แดงหรือไม้สัก หน้าตอโรทำจากไม้หรือหนังสัตว์ ชิงปิดหน้า สายตอโรทำจากด้ายหรือสายไหม คันสีทำจากไม้ไผ่ สายสีทำจากหางม้า ผู้เล่นจะสีตอโรไปพร้อมกับ “เฮ็ดความ” หรือร้องเพลงคล้ายแหล่ประกอบ เพลงที่ร้องเรียกว่า “ความบาก” มีทั้งยกย่องเจ้าภาพ เล่าเรื่องการเดินทาง เล่านิทาน เล่าพุทธประวัติ จีบสาว เป็นต้น สมัยก่อนเป็นที่นิยมมากผู้คนจะมานั่งฟังพร้อมกับให้ “อะซู” คือรางวัลเป็นเงิน (สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ, ๒๕๔๕: ๒๐ - ๒๑)

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ กล่าวไว้ว่า “ตอลอมะพร้าวทำจากกะลามะพร้าว คล้ายซอู้ใช้เล่นพร้อมกับร้องเพลงทำนอง “ความตอลอ” เดิมเป็นเพลงอาชีพอทานกิตติมศักดิ์ เนื้อหาก่อนข้างหยาบโลน แต่ก็ไพเราะน่าฟัง ใช้ร้องแบบกลอนสด” (๒๕๔๒: ๑๕๖)

๓. กรวยดอก ๕ กรวย
๔. รูป ๒ ห่อ
๕. เทียน ๒ ห่อ
๖. ฐี ๒ กรวย (ฐี เป็นพืชตระกูลหนึ่งใบไว้กินกับหมาก ต่างชนิดจากพลู)
๗. เมี่ยง ๒ ห่อ
๘. เมี่ยง ๒ ห่อ
๙. ข้าวสวย
๑๐. ขนม
๑๑. น้ำหวาน
๑๒. น้ำเปล่า

หิ้งบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้านครูคุ้มจัดเรียงลำดับตามความสำคัญจากทิศเหนือลงทิศใต้ กอปรด้วยหิ้งบูชาพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ หิ้งบูชาพ่อแม่ ครูอาจารย์ เจ้าเมือง ครูสุรสดี การบูชาจะเรียงตามลำดับดังกล่าวด้วย

ภาพหิ้งบูชาภายในบ้าน ครูคุ้ม มานะ

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

จากภาพซ้ายมือสุดเป็นตู้กระจกติดผนัง ด้านหนึ่งเป็นที่เก็บพระพุทธรูปต่างๆ อีกด้านเ็นหิ้งบูชาพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์
หิ้งบูชาพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ประกอบด้วย

๑. กล้วย ๕ หวี
๒. มะพร้าว ๑ ลูก
๓. กรวยดอก ๕ กรวย
๔. ผ้าขาว ๑ สอก
๕. ผ้าแดง ๑ สอก
๖. รูป ๒ ห่อ

๗. เทียน ๒ ห่อ

๘. ฐี ๒ กรวย

๙. เมี่ยง ๒ ห่อ

๑๐. ข้าวสวย

๑๑. ขนม

๑๒. น้ำหวาน

๑๓. น้ำเปล่า

๑๔. เครื่องบูชาธาตุทั้ง ๔ ประกอบด้วย

๑๔.๑. ธาตุลม ๖ ใช้ใบพัด ๖ อันแทนเครื่องหมายของเครื่องบูชา

๑๔.๒. ธาตุดิน ๒๐ ใช้ก้อนหินแทนเครื่องหมายของการบูชา

๑๔.๓. ธาตุน้ำ ๑๒ ใช้น้ำ ๑๒ ช้อน ตักใส่ไว้ในแก้วแทนเครื่องหมายของการบูชา

๑๔.๔. ธาตุไฟ ๔ เขิงเทียน ๔ อัน แทนเครื่องหมายของการบูชา

๑๕. ข้าวสวย ขนม น้ำหวาน น้ำเปล่า ๓ ชุด สำหรับบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ภาพหิ้งบูชาพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพใบพัด ๖ ใบ และหินในแก้ว แทนธาตุลมและธาตุดิน

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

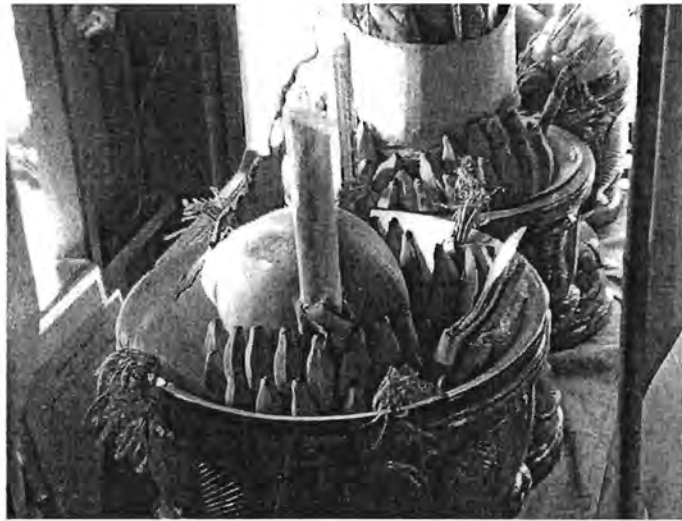
ถัดจากเนินบูชาพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ คือหิ้งบูชาพ่อแม่ ครูอาจารย์ เจ้าเมือง ครูสุรสถิติ หิ้งดังกล่าว มี ๓ ชั้น ชั้นบนสุดวางเนินบูชาพ่อแม่ ครูอาจารย์ เจ้าเมือง ครูสุรสถิติ ชั้นถัดมาเป็นสิ่งเคารพนับถืออื่นๆ เช่น ฤาษี นับถือในด้านการรักษา พระพิฆเนศ เกี่ยวกับลมฝน พานไต้ยันต์ ของขลังต่างๆ และชั้นล่างสุดวาง ดอกไม้ รูปเทียน อาหาร

ภาพหิ้งบูชาแม่ ครูอาจารย์ เจ้าเมือง ครูสุรสถิติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของขลังต่างๆ
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑกัตน์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

เนินบูชาพ่อแม่ ประกอบด้วย

๑. มะพร้าว ๑ ลูก
๒. กล้วย ๒ หวี
๓. กรวยดอก ๔ กรวย
๔. เมี่ยง ๒ ห่อ
๕. ไข่ ๒ กรวย
๖. รูป ๒ ห่อ
๗. เทียน ๒ ห่อ
๘. ผ้าขาว ๑ สอก
๙. ผ้าแดง ๑ สอก
๑๐. ข้าวสวย
๑๑. ขนมน
๑๒. น้ำหวาน
๑๓. น้ำเปล่า
๑๔. รูปพ่อแม่และแม่

ภาพเดินบูชาพ่อแม่

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

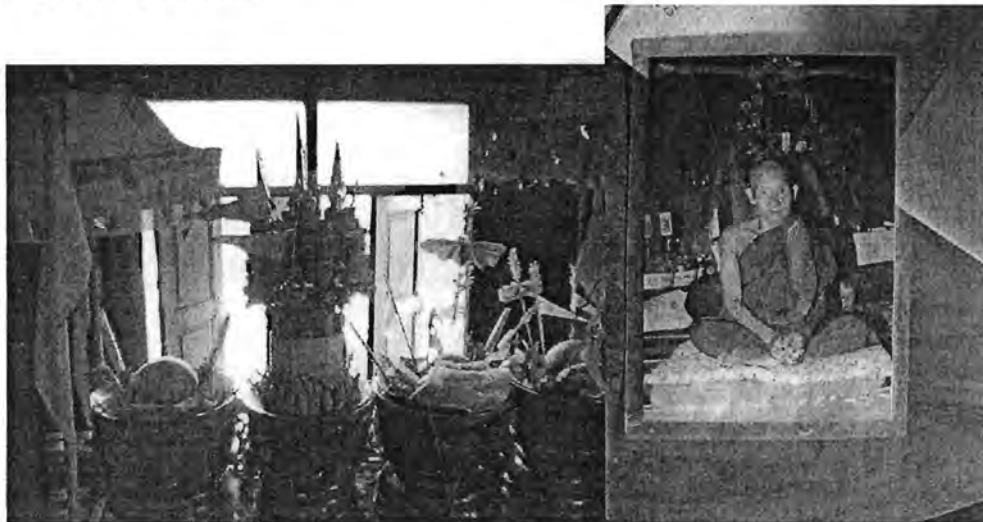
ภาพรูปถ่ายของผู้ให้กำเนิด ครูตุ้ม มานะ

แหล่งที่มา: ครูตุ้ม มานะ

เดินบูชาครู ประกอบด้วย

๑. กล้วย ๓ หวี
๒. กรวยดอก ๓ กรวย
๓. เทียน ๓ ห่อ
๔. รูป ๓ ห่อ
๕. เมี่ยงชา ๓ ห่อ
๖. ไข่ ๓ กรวย

๗. ผ้าขาว ๑ สอก
๘. ผ้าแดง ๑ สอก
๙. มะพร้าว ๑ ลูก
๑๐. จักจាំเหลือง ๔ ฟืน (ธงกระดาษรูปสามเหลี่ยมหรือธงช่อ)
๑๑. รัมเหลือง ๑ คัน
๑๒. ข้าวสวย
๑๓. ขนมน
๑๔. น้ำหวาน
๑๕. น้ำเปล่า
๑๖. รูปถ่ายครูบาอาจารย์

ภาพเดินครู และรูปถ่ายพระครูอิงตา ครูเตงหม่อง
แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร พิณฑลันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

เฟินเจ้าเมือง ประกอบด้วย

๑. ปู่ ๒ กรวย
๒. เมี่ยง ๒ ห่อ
๓. ฐูป ๔ ห่อ
๔. เทียน ๔ ห่อ
๕. ผ้าขาว ๔ ศอก
๖. ผ้าแดง ๔ ศอก
๗. กรวยดอก ๔ กรวย
๘. ร่มขาว ๑ คัน
๙. จักจ่าขาว ๔ ผืน
๑๐. กลั้ว ๒ หวี
๑๑. มะพร้าว ๑ ลูก
๑๒. ข้าวสวย
๑๓. ขนมน
๑๔. น้ำหวาน
๑๕. น้ำเปล่า

ภาพเฟินบูชาเจ้าเมือง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร พิณฑลันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

เผินบูชาครูสุรสติ ประกอบด้วย

๑. กล้วย ๒ หวี
๒. มะพร้าว ๑ ลูก
๓. กรวยดอก ๔ กรวย
๔. เมี่ยง ๒ ห่อ
๕. ใ้ ๒ กรวย
๖. จักจ้าวขาว ๔ ผืน
๗. ร่มขาว ๑ คัน
๘. ผ้าแดง ๑ สอก
๙. ผ้าขาว ๑ สอก
๑๐. เทียน ๒ ห่อ
๑๑. รูป ๒ ห่อ
๑๒. ข้าวสาร ๓.๕ ถีตร
๑๓. ข้าวสวย
๑๔. ขนม
๑๕. น้ำหวาน
๑๖. น้ำเปล่า
๑๗. รูปครูสุรสติ

ภาพเผินบูชาครูสุรสติ

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพครูสุรัสติ

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

ครูคุ่ม ได้อธิบายถึงความเชื่อที่สืบทอดกันเกี่ยวข้องกับเครื่องบูชาและความเชื่อในวิถีชีวิตของคนไท
ดังนี้

อาหาร ๑๒ อย่างในพิธีปอยสา่งดองตรงกับส่วนประกอบขึ้นเป็นร่างกายของคน ๑๒ ประการ ตาม
คติในทางพระพุทธศาสนา และตรงกับความเชื่อเรื่องขวัญ ๑๒ ในร่างกาย ของชาวไทยใหญ่และสามสิบสอง
ขวัญของชาวล้านนา ทั้งนี้ในวันเกิดของลูกหลานจะมีการจัดสำรับเพิ่มเติมมาบูชาพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์
โดยข้าวสวยที่ตักบูชา จะมีจำนวนช้อนเท่ากับปีเกิด และใส่ขมนมลงไป พร้อมกับน้ำเปล่าจำนวน ๑๒ ช้อน
สำหรับจำนวน ๑๒ ตรงกับความเชื่อเรื่อง ๑๒ ราศี หรือปีหนึ่งมี ๑๒ เดือน

สีข้าว หมายถึง ความบริสุทธิ์ เจ้าเมืองและครูสุรัสติ ชอบสีข้าว การบูชาด้วยของสีขาวเป็นการดี เช่น
ใช้ร่มสีขาว ธงสีขาว ขนมห่ออกสีขาว

สีเหลือง หมายถึง พระสงฆ์ ศาสนาพุทธ ครูที่เคารพนับถือมากที่สุดเป็นพระ จึงใช้สีเหลืองเป็นการ
บูชา ทั้งนี้ครูที่นับถือสูงสุดของ คุ่ม คือ พระสงฆ์ ดังนั้นเผินบูชาครูจึงใช้สีเหลือง

ร่ม หมายถึง การอยู่เย็นเป็นสุข

จ๊กจ่า ๔ ผืน หมายถึง การบูชาเจ้าเมืองทั้ง ๔ ทิศ ซึ่งเป็นการให้ความเคารพนับถือสูงสุด จ๊กจ่ายัง
สามารถป้องกันผีไม่ดีได้ โดยเฉพาะจ๊กจ่าสีขาว ผีไม่ดี เช่น ผีป่า ผีเถื่อน เพอะ(ผีปอบ ผีกะ) ผีไม่ดีจะทำให้
เจ็บป่วย หรือเข้าสิงคนได้

ภาพร่มและจ๊กจ่า

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

ข่าวสาร ๓.๕ ลิตร ถ้าตวงกับกระป๋องนมข้นหวานจะได้ ๑๐ กระป๋อง ซึ่งมีปริมาณตรงกับ ๑ ปี ของชาวไทใหญ่ ทำมาแต่โบราณแล้ว

หิ้งบูชาหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เวลารอนชาวไทใหญ่จะหันศีรษะไปทางทิศตะวันออกเพราะเชื่อว่าจะทำให้เจริญอยู่ดีมีสุข อายุยืน และเป็นการให้ความเคารพหิ้งบูชา สิ่งที่สำคัญและเคารพนับถือจะวางไว้ทางทิศเหนือตลอด กล่าวคือ พระพุทธรูปสำคัญเป็นอันดับแรก จึงวางไว้เหนือสุด ต่อมาคือพ่อแม่ ครูอาจารย์ ตามลำดับ

นอกจากนั้นมีความเชื่อว่าสา่งลอง หรือคนที่แต่งงาม จะมีขวัญอ่อน ต้องไม่เดินทางไปต่างจังหวัด ต้องผูกข้อมือให้ห้ามเดินทางคนเดียว เพราะเมื่อขวัญอ่อนสิ่งไม่ดีจะเข้าถึงได้ จึงต้องฮ้องขวัญ ให้ขวัญแข็งแรงอยู่กับตัวทั้ง ๓๒ ขวัญ ถ้าขวัญไปยังไร่นา หรือไปแห่งไหนใดจะได้กลับคืนมา

การบูชาพระพุทธรูป ๕ พระองค์ หิ้งบูชาพ่อแม่ ครูอาจารย์ เจ้าเมือง ครูสุรสติ ทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองไม่ต้องไปทำไร่ ทำนาตากแดดให้เหนื่อยยากอยู่เฉยๆ ก็มีกินมีใช้

การบวชจางลอง(อุปสมบทเป็นพระ) จะใช้เวลาตามพุทธประวัติ คือช่วงเช้าตามที่เจ้าชายสิทธัตถะหนีออกผนวช ส่วนสา่งลองจะบวชเช้า ๕ โมงเช้า หรือ บ่าย โมงก็ได้

การฟังเทศน์ในพิธีบวชสา่งลองเป็นการเพิ่มปิติให้เจ้าภาพ และเชื่อว่าสิ่งที่ทำนั้นก่อให้เกิดบุญกุศลเป็นอย่างมาก

การบูชาเจ้าเมือง เพื่อให้ท่านคุ้มครอง ปกป้องรักษา ปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ

มีความเชื่อว่า เมื่อไปเฝ้าคความ หากกล่าวถึงนางสุรสติหรือครูสุรสติจะทำให้นางลงมาช่วยร้องความสามารถร้องสดได้ โดยไม่ต้องอ่านบทที่เขียนเอาไว้ ซึ่งถ้าร้องแต่ในบทที่จดไว้เมื่อร้องหมดก็จะหมดภูมิปัญญาเพียงที่เตรียมการมา แต่ถ้าบูชานางสุรสติก็สามารถค้นสดได้ หากไม่ทำการบูชาก่อนแสดงก็จะร้องไม่ออก ร้องไม่เป็น ร้องไม่ได้

ครูดุ่มได้อธิบายให้ฟังว่าครูสุรสติหรือนางสุรสติเป็นคนละองค์กับพระแม่ศรีสวดีของศาสนาฮินดู ตามคัมภีร์โบราณชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน สหภาพพม่า ครูสุรสติเป็นนางผี (เทวดา) ที่ไม่แก่ไม่ตาย เฝ้าดูพระไตรปิฎก ครูสุรสติมี ๑๒ นาง รวมกันแล้วคือ “แม่สุรสติ” ชื่อของทั้ง ๑๒ นางยังไม่ปรากฏชัดเจน (อยู่ในระหว่างร่วมสืบค้นกันระหว่างนักปราชญ์ ผู้ทรงคุณวุฒิและศิลปินอาวุโสชาวไทใหญ่) เพราะศิลปินแต่ละคนแต่ละคณะหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างก็ให้ข้อมูลเรื่องนี้ไม่เหมือนกัน ภาพครูสุรสติที่ครูดุ่มบูชาอยู่ที่หิ้งครูที่บ้านนั้นนำมาจากรัฐฉาน ในภาพครูสุรสติจะขึงสี่ทอง มือขวาถือพานใส่พระไตรปิฎก มือซ้ายช้อนถือชายผ้าสไบ ภาพวาด วาดตามคำบอกเล่าสืบทอดกันมาตามพุทธประวัติคล้ายกิ่งกะหล่ำ โด คนไทใหญ่ (ทั้งในรัฐฉาน สิบสองปันนา ประเทศไทย ฯลฯ) คนพม่า รวมทั้งคนไทยที่อยู่ในสิบสองปันนา ส่วนเคารพนับถือนางสุรสติ ผู้ที่นับถือนางมีทุกอาชีพ โดยเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพเป็นนักร้อง ทำขวัญ จเร สล่า(ช่าง) คนค้าขาย เป็นต้น สำหรับผู้ที่อยากเรียนหนังสือเก่ง เป็นนักร้องเสียงหวานไพเราะ ให้กินยันต์สุรสติกับน้ำผึ้ง

สำหรับข้อปฏิบัติที่ครุฑ่ม กระทำมา โดยสม่ำเสมอ คือ

๑. ถือศีล ๕
๒. ช่วงเข้าพรรษาถือนีล ๘
๓. กินเจในวันพระ
๔. ไม่ดื่มของมึนเมา เหล้าและไม่สูบบุหรี่
๕. ห้ามให้ผู้อื่นจับเดิน ยกเว้น ตัว ครุฑ่ม และลูกชายที่ครูอนุญาตให้คอยเปลี่ยนเครื่องบูชาใหม่
๖. การรับลูกศิษย์
  - ๖.๑ ผู้ใดก็ได้ไม่จำเป็นต้องเป็นลูกหลานในตระกูล
  - ๖.๒ เป็นผู้ที่มีความศรัทธา
  - ๖.๓ มีประวัติดี ประพฤติดี เพราะถ้าเป็นคนเลวมา ผีจะหักคอได้
  - ๖.๔ ถือนีลเคร่งครัด (ต่ม มานะ, สัมภาษณ์, ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓)

๒๘.) ครูทรงพล ใจดี

ครูทรงพล ใจดี คนทรงเจ้า (ม้าทรง) และรักษาโรค อายุ ๔๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๕/๑ หมู่ ๘ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูทรงพล ใจดี

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓

การถ่ายทอดความรู้

ครูทรงพลเป็นลูกชาวไทใหญ่ พ่ออยู่ฝั่งไทย และแม่เป็นชาวไทใหญ่ฝั่งพม่า ครูเกิดและเติบโตที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่เด็กๆ ตามขบวนต่างลงมาตลอด และได้บวชเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ พร้อมกับพี่ชาย

ภาพครูทรงพล ใจดี ตอนบวชต่างลง เมื่อ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๕

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓

ครูทรงพลเล่าว่ารูปแบบของขบวนจำลองในสมัยก่อน ไม่ค่อยมีสีสันมากเท่าปัจจุบัน สีที่ใช้ก็เป็นสีพื้นๆ ที่ถูกย้อมมาจากวัสดุธรรมชาติ ทั้งสีแดง สีดำ รัมกระดาย หรือ ทิคำ ก็ใช้ทองคำเปลวปิดริมไม่ได้ทำสีทองอย่างปัจจุบัน เครื่องประดับที่เป็นสร้อยทำจากทองจริง มีลายรูปสัตว์ป่าหิมพานต์ เช่น สิงห์ นกส่วนใหญ่มักจะหยาบย้อมกันใส่ จำนวนจำลองที่บวชก็มีไม่มาก สมัยนั้นจำนวนมากสุดก็ไม่เกิน ๒๐ คน แต่ปัจจุบันถ้ามีเพียง ๒๐ คน ถือว่าน้อย ปอยจำลองสามารถบวชคนเดียวได้ แต่การปฏิบัติเช่นนี้จะหมายถึงไม่มีเพื่อนหาบรืวารไม่ได้ ตายไปจะไม่มีบรืวาร แต่ถ้าพร้อมก็ทำได้

ครูทรงพลได้อธิบายถึงขั้นตอนการจัดงานปอยจำลองตามลำดับ ดังนี้

วันแรก ๘ เมษายน ๕๓ เส้นทางเดินขบวนกันต่อ (ขอขมา) ตามธรรมเนียมนั้นขบวนกันต่อในอดีตจะกระชับ กว่าปัจจุบัน

๑. ประมาณ ๖ โมงเช้า ม้าเจ้าเมือง พร้อมคนดูแลม้า ไปรับเจ้าเมือง(เจ้าพ่อมือเหล็ก) แล้วเดินมาที่วัดเจ้าภาพ
๒. ม้าเจ้าเมืองเดินนำขบวนจำลองวัดเจ้าภาพ ไปรับจำลองที่พักอยู่ในวัดอื่นๆ มาร่วมขบวน
๓. จากนั้นเดินมากันต่อที่ศาลหลักเมือง
๔. กันต่อวัดต่างๆ เรียงลำดับตามความสำคัญ โดยเริ่มที่วัดเจ้าคณะจังหวัดจำวัดอยู่แล้วจึงไปวัดอื่นๆ ตามลำดับสมณศักดิ์จนครบทั่วเขตเทศบาล
๕. จากนั้นไปกันต่อผู้ใหญ่ คือ บ้านเจ้าภาพจนครบทุกราย
๖. ผู้เข้าร่วมขบวนแห่แยกย้ายกันกลับบ้าน

วันที่สอง ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓ เส้นทางเดินขบวนแห่โลหู่หรือแห่โลหู่

๑. เดินแห่ตามเข็มนาฬิกา โดยวนรอบหนองจอกคำ
๒. เวลา ๗ โมงเช้า ม้าเจ้าเมืองไปรับเจ้าเมือง (เจ้าพ่อข้อมือเหล็ก) ที่ศาลหลักเมือง จัดขบวนเดินเวียนขวาในบริเวณเขตเทศบาล โดยวนรอบหนองจอกคำ รูปขบวนเริ่มจากวัดม่วยต่อรูปขบวนจะประกอบด้วย ส่วนต่างๆ ดังนี้
  - ๒.๑. จีเจ้(กังสดาล)^{๕๕} เป็นการป่าวประกาศบอกว่าขบวนงานปอยจำลองกำลังเคลื่อนผ่าน โดยเชื่อว่าเสียงจีเจ้เป็นการประกาศการทำบุญให้สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ ภูตผี เทวดาได้รับทราบ
  - ๒.๒ การเชิญเจ้าเมืองประทับบนม้าเจ้าเมือง มาร่วมขบวนแห่เพื่อให้เจ้าเมืองปกปักษ์รักษาคุ้มครอง ให้ขบวนเคลื่อนผ่านไปด้วยความเรียบร้อย เสร็จอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้บางที่มีการใช้รด

^{๕๕} ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ กล่าวถึง “กังสดาล” หรือที่เรียกตามภาษาไทยใหญ่ว่า “จีเจ้” นิยมใช้ในกลุ่มของไทใหญ่และไทลื้อ อย่างเช่น ใช้ตีนำหน้าพระสงฆ์ขณะบิณฑบาต หรือ ใช้ตีนำหน้าขบวนการปลงศพเป็นต้น (จุลพงศ์ ชันติพงศ์, ๒๕๔๒: ๒๐๔)

บางที่ใช้เกี่ยวสำหรับม้าเจ้าเมืองตัวนี้เชิญมาจากบ้านห้วยผา เป็นม้าเจ้าเมืองหลายปีแล้วเป็นม้าที่
แก่มากเต็มที

๒.๓ อุ๊บพาราหรืออุ๊บพระพุทฺธ (เครื่องสูงหรือเครื่องสักการะ ถวายพระพุทฺธเจ้า)

๒.๔ หมอกหญ้าข้าวแตก เป็นขันบรรจุ ดอกไม้หอมและข้าวตอก โดยให้ผู้ใหญ่ที่ชุมชนให้
ความเคารพนับถือ ถ้าเป็นขันเงิน บรรจุดอกไม้และข้าวตอก เป็นของสูงถวายวัดเป็นพุทฺธบูชา

๒.๕ อุ๊บเงิน อุ๊บคำ (เครื่องสูง ถวายพระพุทฺธ)

๒.๖ ต้นตะเป่า (ต้นกัลปพฤกษ์)

๒.๗ ต้นโคจอง(ของใช้สำหรับถวายวัด)

๒.๘ เทียนเงิน โพธิ์ทอง (เครื่องสูง ถวายพระพุทฺธ)

๒.๙ โพธิ์เงิน โพธิ์ทอง (เครื่องสูง ถวายพระพุทฺธ)

๒.๑๐ อูต๋องหรือกุนต๋อง ปานต๋อง (กรวยหมากพลูและกรวยดอกไม้ ถวายพระพุทฺธ)

๒.๑๑ หม้อน้ำดำ (ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ คนที่เกิดวันพุธ เป็นวันไม่ดี จะต้องทำหม้อน้ำดำถวายวัด
และต้องสร้างเจดีย์ทราย)

๒.๑๒ ผ้าไตร

๒.๑๓ ส่างกาน (จิว)

๒.๑๔ โคะหลู่

๒.๑๕ ปลิกชะหล่า (เครื่องใช้สำหรับล้างล้างหลังจากบรรพชาเป็นสามเณร เช่น เลื่อ หมอน
ผ้าห่ม เป็นต้น)

๒.๑๖ ต้นปักข้าวแตกหรือปักข้าวแตก

๒.๑๗ ส่างลอง จางลอง

๒.๑๘ บั้งไฟหรือบั้งไฟ

๒.๑๙ วงตอยฮอรัน

๓. แยกกันเยี่ยมญาติ

๔. กั้นต่อหรือขอขมา(ไปที่บ้านนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จวนผู้ว่าราชการจังหวัดเทศบาล
แม่ฮ่องสอน) ในการกั้นต่อ มีการผูกข้อมือ ด้วยสายสิญจน์ซึ่งมีเงินผูกอยู่เพื่อเป็นขวัญถุงให้กับส่างลอง
ผู้ใหญ่ให้พรส่างลอง ทั้งนี้ส่างลองสามารถช่วยพรผู้ใหญได้เช่นกันเพราะถือว่ารับศีลมาแล้ว สำหรับพ่อข่าม
แม่ข่าม คือ ผู้ที่ไม่มีลูกชายและอยากเป็นผู้อุปถัมภ์การบวช เป็นเจ้าภาพน้อย คอยให้การสนับสนุนส่างลองที่
ไม่มีเงินบวช ข้อมูลต่างๆ สามารถสืบค้นข้อมูลได้ที่เว็บไซต์ของวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน

๕. ฮ้องขวัญ(คล้ายการทำขวัญนาศ)

๖. วันงานอ่องปอยหรืองานฉลองปอยส่างลอง มักทำเฉพาะในหมู่เจ้าภาพ ญาติมิตรและผู้ช่วยเหลือ
งานอย่างใกล้ชิดเท่านั้น ในพิธีก็มีการนิมนต์พระและสามเณรใหม่มาฉันภัตตาหารเข้าที่บ้าน หรือนำอาหาร
ไปถวายที่วัด ถวายเครื่องไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา เป็นเสร็จพิธี มีการเลี้ยงพระในตอนเช้า เพื่อเป็นสิริ

มงคลให้แก่อ่างสองและจางลงในปีนี้อาหารมี ขนมหิน น้ำโต ผลไม้ ขนมหวาน ข้าวปั้นแตก ข้าวปองต่อ
เมียง (อม)

ภาพงานอ่องปอยหรืองานฉลองปอยล่างลง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑลันต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

ครูทรงพลให้ข้อคิดเห็นว่าปอยล่างลงในปัจจุบันเน้นการท่องเที่ยว ตักรูปแบบของขบวนล่างลง
ไปจากสมัยก่อน เหลือแต่การบวชเท่านั้น งานปอยล่างลงมีค่าใช้จ่ายสูงดังนั้นผู้เป็นเจ้าปอยใหญ่(เจ้าภาพ
ใหญ่) จะต้องมียุทธทรัพย์ เพราะต้องรับผิดชอบทุกๆ เรื่อง สำหรับเจ้าปอยย่อย (พ่อแม่หรือพ่อข่าแม่
ข่าของล่างลง) รับผิดชอบเพียงเครื่องล่างงานหรือให้เงินช่วยเหลือตามความศรัทธา งานปอยล่างลงปีนี้
ได้รับงานประมาณสนับสนุนจากเทศบาล ๓๐๐,๐๐๐ บาท (เจ้าปอยใหญ่) จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
(ททท.) ๕๐,๐๐๐ บาท (ปีนี้บวชล่างลง ๓๓ คน จางลง ๔ คน รวม ๓๗ คน) เจ้าปอยย่อย ยังต้องเลี้ยงดูตะ
แป (คนแบกล่างลง) และเตรียมเงิน ตกอะชู เป็นเงินที่เจ้าปอยน้อยหรือปอยย่อย ใส่ซองให้ตะแปเป็นค่า
สินน้ำใจ ครูทรงพล บอกว่าแม้ปีงบประมาณที่ให้จัดงานปอยล่างลงมีน้อยจนต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้าน
รูปขบวนไปบ้าง แต่งานปอยล่างลงเป็นสิ่งที่ดี มีการกันตอ (ขอขมา) เป็นสิ่งที่ดีงาม เด็กๆ ที่บวชมีลักษณะ
นิสัยเปลี่ยนไป จากเด็กที่ถูกตามใจจากพ่อแม่ คือ กลายเป็นเด็กที่รู้ความ รู้จักคิด ไม่ดื้อมาก มีกิจกรรมอื่นๆ ที่
สร้างสรรค์ปัญญาไม่เล่นแต่เกมส์คอมพิวเตอร์เพียงอย่างเดียว สำหรับเด็กผู้หญิง เป็นเด็กเรียบร้อย เป็นแม่ศรี
เรือน เชื้อฟั้งพ่อแม่ อยู่แล้ว ไม่ทำให้พ่อแม่หนักใจ แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไปครูทรงพลจึงไม่ค่อยมั่นใจนัก
อย่างไรก็ตาม ตอนนี้ก็มีการให้ลูกผู้หญิงบวชชีพรามณ์นั่งข่าหม่มข่าเหมือนกัน

สำหรับภาษาเขียนไปใหญ่นั้นการเรียนการสอนอย่างจริงจังไม่มี วัดเคยเปิดสอนแต่ก็ไม่ประสบผล เพราะทั้งเด็กกับพ่อแม่อยากให้เก่งภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาไทยใหญ่อยู่แล้ว ปัจจุบันภาษาไทยใหญ่แค่พูดสื่อสารกันให้รู้เรื่องก็ดีมากแล้ว สมัยนี้เด็กๆ ก็พูดกันเก่งทุกคน แต่เขียนไม่ได้

ภาพผังรูปขบวนปอยล่างลงปี พ.ศ. ๒๕๕๒

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูทรงพลกล่าวว่าลูกผู้ชายทุกคนต้องบวช ผู้ใดผ่านการบวชบุคคลนั้นจะได้รับการคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนการบวชล่างลงเมื่ออายุ ๑๐ ปี ขึ้นไป หากบวชซ้ำกัน ๒ ครั้ง เชื่อว่า จะบ้า แต่ถ้าลูกอยากบวชอีก พ่อแม่ตามใจก็ให้บวชได้เนื่องจากการบวชปอยล่างลงนั้นได้บุญกุศลมาก

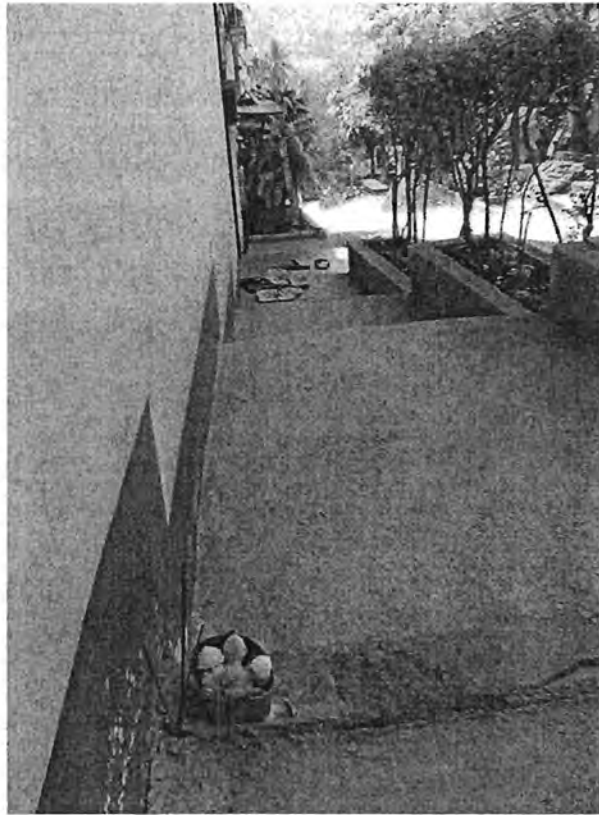
ทุกวันพระครูทรงพลจะทำการไหว้เจ้าที่ตอนเช้า โดยจัดเตรียม ข้าวสวย ขนม ใสในกระทง วางเช่นบูชาไว้ตามจุดต่างๆ เช่น เชนบ้าน ไคบ้าน รด (รดเป็นพาหนะ คล้ายช้างในสมัยโบราณ)

ภาพการเช่นไหว้เจ้าป่าเจ้าเขา

ภาพการเช่นไหว้เชงบันไค

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพเครื่องเซ่นไหว้ที่บ้าน

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓

ภาพเครื่องเซ่นไหว้ที่รถ (พาหนะ)

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓

ครูทรงพล เล่าถึงตัวครูเองว่าก่อนบวชต่างลอง ครูทรงพลอ่านอะไรก็ไม่จำ เรียนได้ช้า อ่านไม่ค่อยออก แต่เมื่อผ่านการบวชต่างลองแล้วเรียนอ่านสิ่งใดก็สามารถจำได้ คงเพราะก่อนบวชเที่ยวเล่นไปวันๆ แต่หลังบวชมีความรับผิดชอบมากขึ้น เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น รู้จักบาปบุญคุณโทษ มีสมาธิมากขึ้น อ่านอะไรก็จำดี และเชื่อว่าตนเองมีสัมผัสด้านกลิ่น ได้ตีมาแต่เด็กๆ ก่อนที่จะได้เป็นม้าทรงของเจ้าเมืองเข้ (ชาวจีน)

ครูทรงพลเป็นม้าทรงของเจ้าเมืองเข้ (สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองแม่ฮ่องสอน ศาลเจ้าเมืองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของตัวเมือง) มาได้ ๗ - ๘ ปี พร้อมทั้งเป็นม้าทรงขององค์ผ่าน (สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผ่านเข้ามาทรง) เช่น สมเด็จ ร.๕ เจ้าพ่อข้อมือเหล็ก(สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศาลตั้งอยู่ใจกลางเมือง) การเป็นม้าทรงนั้นครูบอกว่าจะต้องถือศีล ๕ ศีล ๘ ต้องสวดบูชาเทพ ที่นครหลวงทุกเช้าเย็น โดยเฉพาะวันพระ เดือนเพ็ญ หรือเดือนดับ ความรู้สึกของการเข้าทรงรู้สึกมีกำลัง วังชา เดินได้ไม่เหนื่อย จากงานปอยต่างลอง ๓ วัน ที่ผ่านมา ต้องเดินทั้งวันรวมเป็นระยะทางที่ไกลมาก และยังต้องดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของขบวนต่างลองด้วย) ความเชื่อส่วนตัวเช่นนี้ มองว่าท่าน (เจ้าเมืองเข้) ช่วยให้ระลึกชาติได้ ทำให้เกิดความรู้สึกรุ่งเรือง อยู่ได้ไม่ลำบาก แต่ผู้เป็นม้าทรงต้องประพฤติตัวดี คอยช่วยเหลือสังคมและช่วยเหลือผู้อื่น

เดินครูเทพ ต้องเปลี่ยนทุกสัปดาห์ เครื่องบูชาประกอบด้วย

๑. มะพร้าว ๑ ลูก
๒. กล้วยดิบ ๒ ลูก
๓. กรวยดอกไม้ ใบพลู หมาก ๔ กรวย
๔. กรวยขานสั้น ๔ กรวย
๕. เทียน ๔ เล่ม
๖. ธูป
๗. ข้าวสาร ๓.๕ ลิตร
๘. กรวยเมี่ยง ๔ กรวย
๙. ผ้าขาว
๑๐. ผ้าแดง
๑๑. จักจ๋า (ธง)
๑๒. ฟ้า (ร่ม)

ภาพครูทรงพล ใจดี กำลังทำพิธีเข้าทรง

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓

ครูทรงพลเล่าถึงอาการตอนถูกทรงว่ารู้สึกตัวและรับรู้เหตุการณ์ทุกอย่างแต่ไม่สามารถห้ามพฤติกรรมตนเอง หรือขัดขืนได้ บางครั้งสามารถพูดในภาษาที่พูดไม่เป็น ไม่ทราบว่าพูดได้อย่างไร และยังเข้าใจความหมายด้วย แต่พอออกทรงกลับไม่สามารถพูดภาษานั้นได้

นอกจากนี้ครูยังสามารถทรงรักษาโรคได้ แต่ก่อนจะช่วยเหลือในด้านนี้ จะแนะนำผู้ป่วยให้ไปหาแพทย์แผนปัจจุบันก่อนและเมื่อได้รับการรักษาจากโรงพยาบาลแล้ว จึงจะช่วยเหลือเสริมด้วยการแนะนำให้ใช้สมุนไพร เนื่องจากความเจ็บป่วยเกิดจากธาตุทั้ง ๔ ในร่างกายเสียความสมดุล เวลาจะรักษาก็ให้นำดอกไม้รูป เทียน และเงิน ๓๕ บาท บางครั้งเจ้าเมืองก็อยากช่วยโดยไม่จำเป็นต้องมีเครื่องบูชาดังกล่าว เช่น พบกับผู้ป่วยที่ตลาด โดยมีได้นัดหมายท่านก็เข้าทรงครูให้ช่วยเหลือคนผู้นั้น เจ้าเมืองท่านเป็นเทพเจ้าที่มีความเมตตาคุณนามาก (ทรงพล ใจดี, สัมภาษณ์, ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓)

๒๕.) ครูประเสริฐ ประดิษฐ์

ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ หรืออาจารย์เก เป็นศึกษานิเทศก์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ศิลปินคนตรีไทใหญ่ ศึกษาคณปวัย (ด้วยคาถาอาคม) อายุ ๕๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐/๑๐ ถนนขุนลุมประพาส ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เคยได้รับรางวัลบุคคลดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับอำเภอ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และรางวัลเพชรราชภัฏ-เพชรล้านนา พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๐

ภาพครูประเสริฐ ประดิษฐ์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. นุชกร บิณฑสันต์ ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓

การถ่ายทอดความรู้

ครูประเสริฐเล่าว่าบรรพบุรุษของครูเป็นชาวไทใหญ่ ภายหลังจากที่ครูเรียนจบปริญญาตรีวิทยาลัยครูเชียงใหม่ เข้ารับราชการครูสอนอยู่ที่แม่ฮ่องสอน มีตำแหน่งสูงขึ้นตามลำดับ เคยเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนบ้านกุงไม้สัก โรงเรียนบ้านไม้สูง (อำเภอปางมะผ้า) โรงเรียนไม้สะเป่ และในปี พ.ศ.๒๕๓๐ เป็นศึกษานิเทศก์จนถึงปัจจุบันนี้ และยังคงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์ไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนด้วย ซึ่งศูนย์ไทใหญ่ศึกษาฯ นี้ ทางสกอ.และมูลนิธิแม่ฮ่องสอนเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ เกี่ยวกับเรื่องคนตริ้นั้นครูประเสริฐบอกว่า ชอบคนตริมาตั้งแต่เด็กๆ ตอนไปเรียนที่อำเภอจอมบึง จะคอยดูวงโยชวาทิตของโรงเรียนเล่นหรือฝึกซ้อมประจำ แต่ครู ไม่ได้ร่วมเล่นด้วย จากนั้นจึงเริ่มหัดเป่าขลุ่ยและสร้างขลุ่ยเอง เมื่อเป็นอาจารย์บนคอย ได้นำเอาขลุ่ยกับซอด้วงไปด้วย ต่อมาหัดเล่นแบน โจน ก็ยังบอกจนสามารถเล่นตามร้านอาหาร และแกะโน้ตได้ ประมาณ พ.ศ.๒๕๓๕ เริ่มรับงานนอกและสอนนักดนตรี ๕ รุ่น นักร้องประมาณ ๓๐ คน เป็นหัวหน้าวงอยู่ระยะหนึ่ง ได้เปิดร้านอาหารของตัวเองและนำคนตริมาลงที่ร้านอาหาร ต่อมารู้สึกเบื่อคนตริสากลจึงมอบให้แม่บ้านดูแลร้านอาหาร ส่วนด้านดนตรีปล่อยให้คนอื่นดูแลแทน สำหรับการติ๊กลอง ไม่ได้เรียนกับใคร เห็นใครเล่นที่ไหนอยากไปพร้อมกับเขาก็เล่นได้เต็มที่เรียนรู้เอง ภาษาคนตริเป็นภาษาเดียวกันหมด กลองใช้การสังเกตเอา ถนัดที่สุดคือกลองก้นยาวและกลองมอชิง ศึกษาจากภูมิปัญญาคนเฒ่าคนแก่

เพื่อเรียนรู้วิธีการที่ถูกต้อง ครูประเสริฐ ไม่ได้สอนติกลง แต่เป็นที่ปรึกษาให้กับภูมิปัญญาไทใหญ่รวมทั้งเผยแพร่เป็นเสียงตามวิทยุ เป็นอักษรในหนังสือ บทความ งานวิจัย

ในปี พ.ศ.๒๕๔๒ ได้มีโอกาสจัดวิทยุกระจายเสียงในรายการ สืบศิลป์ถิ่นไทย (จัดเป็นภาษาล้านนา) และรายการรวมใจไทย (จัดเป็นภาษาไทยใหญ่) ทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ และอาทิตย์ เวลา ๕-๖ โมงเย็น จัดมาได้ ๑๒ ปี และเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๒ เขียนบทความลงในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ในนามประสิทธิ์ จันดา คอลัมน์ ชีวิตในม่านหมอก ในรายการวิทยุ ครูประเสริฐมีการเปิดเพลงไตเพื่อให้ผู้สนใจศึกษาเพลงจนเข้าใจ โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้จัดเก็บเพลงไตซึ่งสามารถรวบรวมได้ทั้งสิ้น ๑๔ ทำนอง กับ ๑ ไทใหญ่สากล และได้จัดทำเป็นซีดี แจกจ่ายให้โรงเรียนต่างๆ นอกจากนี้ครูยังทำการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทใหญ่มาพูดออกอากาศ ทำให้ต้องศึกษาและรู้ทุกเรื่องในเชิงลึกเพื่อนำเสนอเรื่องราวที่ถูกต้อง ผู้ฟังรายใดอยากรู้เรื่องต่างๆ เช่น วิถีชีวิต ประเพณี ศาสนา คณิตศาสตร์ ศิลปะไทใหญ่ ครูประเสริฐจะต้องไปสืบค้นข้อเท็จจริงและจัดทำเป็นหนังสือหรือเขียนเป็นบทความให้ลูกหลานไว้ศึกษา โดยแปลเป็นภาษาไทยด้วย ขณะนี้กำลังแปลภาษาไทใหญ่ ให้กับชุมชนแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้รับทุนจาก สกว. จึงทำให้เกิดการค้นคว้าข้อมูลต่างๆ มากมายประกอบกับครุมีความสนใจดนตรีเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ได้จัดทำตำราการตีกลองกันยาว กลองมองเซิง ตามที่ได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาคนเฒ่าคนแก่ รวมทั้งจากประสบการณ์จริงที่ครูได้เล่นมา

สำหรับการรักษาคนป่วยด้วยคาถาอาคมนั้น ครูประเสริฐเล่าว่า ตอนอายุ ๑๕ ปี ชอบและสนใจทั้งดนตรีและไสยศาสตร์ จึงเริ่มเรียนไสยศาสตร์ในช่วงนั้นกับอาจารย์ถึง ๓ ท่าน อาจารย์ท่านแรกที่ครูประเสริฐยึดเป็นหลักเป็นชาวไทใหญ่ชื่อสลา โกกวาย (เป็นคนแม่ฮ่องสอน เสียชีวิตได้ ๔ ปีแล้ว ขณะที่มียุ ๕๒ปี) ครูประเสริฐต้องคอยติดตามรับใช้ท่านประมาณ ๒ ปี กว่าจะได้รับการถ่ายทอดวิชาคาถาอาคมเพื่อรักษาคนไข้ที่ป่วยทางร่างกายหรือจิตใจ และสักระยะให้ครู อาจารย์ท่านที่สองเป็นคนเมือง (ชาวล้านนา) สอนคาถาอาคมไว้ปราบผีกะ (ผีปอบ) แก้ปัญหาเรื่องบ้านช่องที่อยู่อาศัย และอาจารย์ท่านที่สามเป็นคนอีสาน ซึ่งได้รับวิชาอาคมของเขมรจากครูชาวนุริรัมย์ คาถาอาคมที่เรียนเพื่อไว้ปราบผีตายโหงหรือผีแรงๆ สิ่งที่ครูประเสริฐเรียนรู้ดังกล่าวเพื่อช่วยเพื่อนมนุษย์มิได้นำมาหากินแต่อย่างใด

ครูประเสริฐอธิบายว่าอาณาเขตของล้านนาในอดีตนั้น ประกอบด้วยบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ดินแดนบางส่วนของพม่า จีน และลาว โดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการปกครองปัจจุบันดินแดนล้านนาหมายถึง พื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบนของไทย ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปางและลำพูน ช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนต้น พม่าบุกตีล้านนาทำให้เชียงใหม่ตกเป็นเมืองภายใต้การปกครองของพม่านานถึง ๒๐๐ ปี (พ.ศ.๒๑๐๑-๒๓๒๕) ต่อมาในยุคกรุงธนบุรีหรือรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระเจ้ากรุงธนบุรีมหาราช และพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ปลดปล่อยเชียงใหม่จากอำนาจของพม่า และโปรดให้เจ้าพระยาภาววิไลไปกวาดต้อนผู้คนซึ่งอาจจะมีคนกลุ่มเดิมที่หนีไปตอนเกิดสงครามอพยพกลับมาส่วนหนึ่ง รวมทั้ง ไทเงิน ไทใหญ่ ไทลื้อ มาจากเชียงตุง เชียงรุ่ง และแคว้นฉาน มาตั้งถิ่นฐานในล้านนาเชียงใหม่ เรียกว่าเป็น “ยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” (“ซ้า” หมายถึง ตะกร้าหรือภาชนะสาน

โปรง ไข่ใส่สิ่งของมีหลายชนิด และ “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” หมายถึง รวบรวมผู้คนจากแหล่งต่างๆ มาเป็นประชากรในเมืองใหญ่) โดยกลุ่มคนเหล่านี้จะมีพระสงฆ์ถูกกวาดต้อนมาด้วย จึงอนุญาตให้ผู้คนต่างๆ ปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีของตน คงไว้ทั้งชื่อชาติพันธุ์และชื่อบ้านนามเมืองของตนด้วย

วิถีวัฒนธรรมของล้านนาค้างๆ ไม่ว่าจะเป็ประเพณีพิธีกรรม อาหารการกินศิลปะการรำฟ้อนต่างๆ ตลอดจนเครื่องแต่งกาย มิได้หมายถึงเอกลักษณ์ของไทยวน (ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย) เท่านั้น หากแต่เป็นศิลปวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันของชนเผ่าไทหลากหลายเผ่า จนได้กลายเป็นวิถีวัฒนธรรมของวัฒนธรรมล้านนาในปัจจุบัน การที่กลุ่มชนหลายเผ่าพันธุ์มาอยู่ร่วมกันส่งผลให้สัมผัสได้ถึงอุปนิสัยและวิถีชีวิตซึ่งกันและกันจนเป็นที่มาของสำนวนเปรียบเปรยของชาวไทยวนหรือโยนหรือโยนกว่า “กินอย่างม่าน ดานอย่างเงี้ยว” กินอย่างม่าน หมายถึงกินอย่างมูมมาม เห็นแก่กินเหมือนคนพม่า (คนพม่าแต่เดิมคือชนเผ่ามอญมา เป็นชาวเขากลุ่มเล็กๆ ตั้งอยู่ที่ธิเบต ถูกชนธิเบตและชาวจีนขับไล่ลงมา แล้วมาแย่งแผ่นดินมอญที่อาณาจักรพุกาม เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวพม่าต้องถูกข่มเหง และคอยแย่งชิงตลอดเวลาจึงต้องรีบกิน และกินให้มากไว้ก่อน) ส่วน “ดานอย่างเงี้ยว” (เงี้ยวเป็นชื่อเรียกชาวไทใหญ่ แต่เป็นเชิงไม่ให้เกียรติ) หมายถึงคนไทใหญ่ชอบทำบุญไม่ว่าจะมีหรือจน เห็นได้ชัดจากงานปอยสังข์ลง ซึ่งต้องสะสมเงินกันมาหลายปีแล้วมาละลายหมดภายใน ๓-๖ วันของช่วงจัดงาน ขณะเดียวกันชาวไทใหญ่ก็เปรียบเปรยคนไทยวนว่าเป็น “ผีผู้พิฆาตหรือยักษ์มาร” เพราะชอบกินของดิบของสด เช่น ลาบ ก้อย เนื่องจากในอดีตเคยถูกพม่าล้อมเมือง ต้องคอยป้องกันต่อสู้หรือหนีภัยไม่มีเวลาหุงหาอาหาร

พิธีกรรมและความเชื่อ

ครูประเสริฐกล่าวถึงพิธีกรรมไหว้ครูก่อนการแสดงของวงดนตรีพื้นบ้านว่า ไม่เคร่งครัดมากนัก เพียงจุดธูป ๒ ดอก บอกกล่าวเจ้าที่บอกครูเพื่อขออนุญาตทำการแสดง แต่วงจ๊าดไตจะมีชั้นครู ๓-๕ ชั้น ถ้าใช้วงใหญ่หรือแสดงในงานใหญ่ เช่น งานกาชาด ใช้ ๕ ชั้น มีการวางพานางสรัสวดี หรือครูสุรัสวดีหรือนาง ๑๒ จัดวางไว้พร้อมภาพอดีตะ ซึ่งเป็นบูรพาจารย์ของการแสดงจ๊าดไตพร้อมเผินครูหรือชั้นครูซึ่งมี ข้าวสาร กล้วยดิบ มะพร้าว หมากพลู หัวหน้าคณะเป็นผู้ทำพิธีโดยให้ทุกคนมาไหว้ครูร่วมกันเป็นหมู่ ถ้าเป็นวงเล็กแสดงงานเล็ก จัดเพียง ๓ ชั้น ขณะไหว้ครูสุรัสวดีจะมียันต์ประกอบคาถาเป็นภาษาไทยใหญ่จำนวน ๓๒ คำ กล่าวระลึกถึงนางก่อนการแสดง (ช่างครู) ดังนี้

คาถาไหว้ครูสุรัสวดี

“โอม...ตว่าคัตตะ เตจะปีหย่า สัปปีะ
เด็กที ตักข่า วะห้า สีวะเล่ สีวะเง่หม่ม
นิตี ปิตว่า หม่าถ่า เھرคู้ ตูรัสตัสตี”

ครูสุรสติหรือนางสุรสติ ตามปืบคาถา (คัมภีร์คล้ายสมุคช้อย) ดั้งเดิมของชาวไทยใหญ่กล่าวว่าเป็นนางผี (เทวดา) ใฝ่คุณแลรักษาพระไตรปิฎก เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้กับมวลมนุษยย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านศิลปกรรม ดนตรี ฟ้อนรำ ไสยศาสตร์ หมอดู คาถาอาคม สักยันต์ เป็นต้น แม้ชาวพม่าเองก็ให้ความสำคัญแก่นางผี สำหรับภาพครูสุรสติซึ่งเป็นตัวแทน ๑๒ นาง (ชื่อครูสุรสติทั้ง ๑๒ นางยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน ขณะนี้ทั้งศิลปินและปราชญ์ชาวไทยใหญ่ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมได้ร่วมมือกันสืบค้นจากตำนาน คัมภีร์ปืบสาโบราณ ฯลฯ ที่มีอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ในภาคเหนือตอนบนและในรัฐฉาน สภาพพม่าคาดว่าภายในเร็ววันนี้คงจะได้รับความชัดเจน) ชิงส์ทองนั้น ครูประเสริฐสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย และเผยแพร่เข้ามายังมอญ พม่า และไทใหญ่ตามลำดับ ส่วนความหมายของเลข ๑๒ อาจเกี่ยวข้องกับเรื่องจักรวาลตามตำราโหราศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับการโคจรของดวงดาวซึ่งเกี่ยวข้องกับ ๑๒ นักษัตร หรืออาจหมายถึงว่าในรอบปีมี ๑๒ เดือนก็เป็นได้ ครูประเสริฐกล่าวว่าตัวของครูสัก “สุรสติหมึกแดง” อยู่ในร่างกายซึ่งหมายถึง มีครูอยู่ในร่าง (การสักสุรสติหมึกแดงนี้ไม่ปรากฏให้เห็นด้วยตาเปล่า) เมื่อครูได้ยินเสียงปีเสียงกลองรวมถึงดนตรีและการร่ำรำทุกประเภท จะเกิดความรู้สึกฮึกเหิม ปีติน้ำตาจะไหล ระวังอารมณ์ไม่ได้เรียกว่า “อาการครูขึ้น” ต้องออกไปร่วมร่ำรำ แต่ถ้าอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องวางตนอย่างเป็นทางการ ครูจะรีบทำสมาธิทำจิตให้นิ่ง การสักสุรสตินั้นอาจารย์ของครูประเสริฐจะเลือกคน โดยไม่สักให้คนที่ไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีคุณธรรม ไม่อยู่ในศีลในธรรม เพราะบุคคลดังกล่าวอาจไปแสดงอาการอาละวาดที่เรียกว่า “ผิดครู” ได้

ครูประเสริฐเองเคยผิดครูอย่างรุนแรง ๒ ครั้ง ครั้งแรกขณะเป็นครูอยู่บนดอยเผ่ามูเซอ มีหญิงอายุ ๑๖ ปี กำลังจะคลอดลูก แต่เด็กยังไม่กลับหัว ครูประเสริฐถูกเชิญไปเป่าคาถาเพื่อให้คลอดง่ายขึ้น ครูเห็นอาการปากแห้ง ตาโหลของหญิงคนนั้นก็บอกว่าช่วยไม่ได้ คาถานั้นมีแต่ไม่รู้วิธีการทำคลอด ให้นำขึ้นม้าไปโรงพยาบาลดีกว่า แต่ก็ทำไม่ได้เพราะท้องแก่ใกล้คลอด สถานีอนามัยก็อยู่ไกลจึงเป่าคาถาช่วยไปตามมีตามเกิด สักพักลองคลำดูก็เริ่มรู้สึกว่เด็กกลับหัวแล้วแต่ยังไม่ทันเอะอะไร เด็กก็พุ่งออกมาอย่างปลอดภัย แต่ตัวครูประเสริฐเปื้อนไปด้วยน้ำคร่ำ หมอตำแยจึงเข้ามาช่วยต่อ ครูประเสริฐต้องรีบไปล้างน้ำพร้อมทั้งทิ้งเสื้อผ้าที่เปื้อนไป หลังจากนั้นครูมีอาการไข้ไม่สบาย ซึมเศร้า รักษาตัวในโรงพยาบาล ๑๕ วันก็ไม่หาย ทำผิขอขมาครูก็ไม่หาย ต้องตามสลาโก้วาย ซึ่งเป็นอาจารย์ของครู เป็นผู้มีคาถาอาคมแข็งแกร่งกล้ามาแก้ไขให้ ทำพิธีที่ริมน้ำโดยสลาฯ แก้วงดาบ (แล้ว) ทำท่าประหารชีวิตด้วยการตัดหัวครูประเสริฐ เมื่อเสร็จพิธีก็ทิ้งเสื้อผ้าที่ใส่ลงแม่น้ำไป

ครั้งที่สอง ผิดครูเรื่องผู้หญิง ช่วงนั้นครูเกิดอาการกระสับกระส่าย ใจไม่ดี ไม่อยากอยู่บ้าน อารมณ์รุนแรง โกรธง่าย ฉุนเฉียว นั่งสมาธิไม่ได้ แก่เองด้วยน้ำสัปปยาก็ไม่หาย ต้องแก้ด้วยคาถาของหมออาคมจากพม่าโดยต้องกินเอง (ยันต์) ๕ วันวันละ ๑ ชุด หมออาคมท่านนี้ได้เอาไม้ธรรมดามาจิ้มทั่วตัว ทำอยู่เช่นนี้ ๒ วัน ไม้ที่จิ้มลงไปนั้นคุแล้วก็เป็นไม้ธรรมดา แต่ครูมีความรู้สึกเหมือนมีเข็มรื้อนๆ ทิ่มตำลงไป บางจุดร้อนมากแต่บางจุดก็เฉยๆ ไม่รู้สึกอะไร ปัจจุบันตรงศีรษะของครูประเสริฐยังมีรอยจิ้มหลงเหลืออยู่ อาการตอนนี้สบายดี มีความสุขมาก ไม่พะวงอะไร เหมือนยกสิ่งไม่ดีออกจากตัวไปเลย

การฝึกครูของนักดนตรีส่วนใหญ่ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเล่นแล้วดนตรีลุ่ม ซึ่งครูประเสริฐเองก็เคยประสบมา ทุกอย่างมีอุปสรรค เพราะลิมจูครูบอกครูบาอาจารย์พอนึกได้จึงรีบจับรูป ๒ ดอก เสียบไว้ที่ลิ้นบอด จากนั้นเครื่องไฟก็ไม่ดับ ทุกอย่างผ่านไปอย่างราบรื่น ตั้งแต่บัดนั้นมาครูต้องเตรียมรูป ๒ ดอก ไว้เสมอ จุฑบอกรูบาอาจารย์ เจ้าที่ขออนุญาตก่อนแสดงทุกครั้ง

สำหรับการเรียนคาถาอาคมของครูประเสริฐนั้น ตอนฝากตัวเป็นศิษย์ ครูจัดเตรียมเงินครูประกอบด้วย เทียนขาว ๕๒ เล่ม ผ้าขาวผ้าแดง เงิน ๔๒ บาท มอบให้อาจารย์ในตอนเช้าเพื่อรับคาถาต่างๆ ในการรักษาคนและการสักยันต์ ตอนไปรักษาคนป่วย ทางคนไข้จะเป็นผู้จัดเงินครู ได้แก่ ข้าวตอก ดอกไม้ขาว (ดอกอะไรก็ได้) รูป ๓ ดอก เทียน ๒ เล่ม และเงิน ๔๒ บาท ก่อนทำการรักษาครูประเสริฐจะบริกรรมคาถาโดยขึ้นนะโม ๓ จบ แล้วตามด้วยคาถา “ลปรอยบังตัว” ซึ่งเป็นคาถาป้องกันตนเองไว้ก่อนเริ่มรักษาคนอื่น (ช่วงนี้มีผีกะหรือผีปอบ ผีตายโหงมมาก คนไข้ที่ถูกผีเข้าจะมีอาการตาขวาง พูดเพ้อเจ้อหรือไม่พูด ฯลฯ ซึ่งครูประเสริฐจะรับรู้ทันทีที่พบคนไข้ประเภทนี้ เพราะขนแขนของครูจะลุกชัน) ต่อจากนั้นก็ให้คนไข้มานั่งด้านหน้าของครู และให้ยกเงินครูขึ้น พร้อมอธิษฐานขอให้การรักษาประสบผลสำเร็จโดยเร็ว ลำดับต่อไปจะให้คนไข้กินอง (ยันต์) โดยครูจะเขียนยันต์พร้อมบริกรรมคาถาต่อหน้าคนไข้ แล้วเผายันต์ให้ลงในแก้วน้ำสะอาดให้คนไข้ดื่ม ขึ้นตอนสุดท้ายเป็นการปิดเป่าความชั่วร้าย ความเจ็บป่วยโดยใช้มีดหมอ ๕ เล่ม (ได้จากอาจารย์ ๓ ท่าน) ซึ่งมีครวมด้วยสายสิญจน์ แล้วกวาดจากศีรษะลงล่าง และแทงหลัง ท้อง สี่ข้างของผู้ป่วย เป็นอันเสร็จพิธี

การไหว้ครูประจำปีหรือไหว้ครูใหญ่ ครูประเสริฐจะจัดในวันพระยาวันตรงกับวันที่ ๑๕ เมษายนของทุกปี เครื่องบูชาครูมีเพียงน้ำส้มป่อย น้ำส้ม ผลไม้ (อะไรก็ได้) ๓ อย่าง (การไหว้ครูทุกประเภทของชาวไทยใหญ่และคนพม่าจะไม่มีอาหารคาวหวาน)

ก่อนการเรียนอาขามีการไหว้ครู มีการแยกครูกันเช่น ไหว้ครูร้อง ครูพ่อน ครูดนตรี กำขันครู ๔๒ บาท ๗๒ บาท แตกต่างกันไปแต่ละสำนักตามที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา

สำหรับเรื่องข้อห้ามที่ครูยึดถือปฏิบัติได้แก่

๑. ห้ามข้ามเครื่องดนตรี

๒. ห้ามวางเครื่องดนตรีในที่ต่ำ

๓. เครื่องดนตรี เช่น กลองกันยาว เมื่อไม่ถึงจังหวะเวลา ห้ามตี เขาจะผูกไว้กับเสาเรือน หากจะนำไปตีต้องเตรียมข้าวตอก ดอกไม้ใส่พานหรือจาน วางไว้ที่โคนเสาแล้วกล่าวขอขมาและอัญเชิญกลองหรือมาป้าง (ป้างหมายถึง อัญเชิญ นิมนต์) เอากลองแล้วจึงค่อยเอากลองออกมาตี การข้มกลองไม่ใช่จะไปหยิบมาใช้ได้เลยทันที ต้องเอาขันมาป้าง ถ้าไม่ทำพิธีดังกล่าวเชื่อว่าจะทำให้การแสดงไม่ราบรื่น

เนื่องจากชายชาวไทยใหญ่จะมีครูไม่เหมือนกัน ข้อห้ามก็จะแตกต่างกันไป สำหรับครูประเสริฐยังมีวัตรปฏิบัติและข้อห้ามอื่นๆ ที่ครูบาอาจารย์กำหนดไว้ ดังนี้

๑. ถือศีล ๕ อย่างเคร่งครัด

๒. ไม่กินเนื้อเสือ (เป็นสัตว์คู่ หมายถึงการทำลาย) ลิง (เป็นสัตว์ไม่อยู่นิ่งและว่องไว) งู (เป็นสัตว์ไม่ครบองค์ประกอบ สิ่งไม่ดีจะมาทำลายครุได้) รกสัตว์ (เป็นของต่ำ) พักเขี้ยว น้ำเต้า (มีเพียงพักเขี้ยวที่ครุละเว้น ไม่ปฏิบัติตามข้อห้าม เนื่องจากตนเองชอบบริโภคพักเขี้ยว)

๓. ห้ามกินข้าวซากผี (ของกินจากงานศพหรือข้าวที่ไหว้ผีนา ผีป่า) ข้าวชำต่อ (ของกินเหลือจากถวายพระพุทธรูปหรือไก่หมูที่ฆ่าเช่นผี) เพราะเชื่อว่าจะทำให้คาถาเสื่อม แต่ครุประเสริฐไม่ยอมรับเนื่องจากต้องไปช่วยงานตามหน้าที่ทางการงานและสถานภาพทางสังคม ครุประเสริฐบอกว่าข้อห้ามบางอย่างสามารถรับหรือไม่รับก็ได้ ส่วนข้อห้ามกินแก้วเหล้าชี้ซาก คือ ห้ามกินเหล้าสลับแก้วกับผู้อื่นจะทำให้ผิดครุนั้นเป็นประสบการณ์จริงที่เกิดกับตัวครุเองเพราะ เคยกินเหล้าชี้ซาก ทำให้ผิดครุ เกิดอาการมีนเมา อาละวาด กัดกินแก้วเป็นใบๆ ดิ้นเข้ามาจึงได้รู้ว่ามิเศษแก้วอยู่ในปาก ต้องแก้ไขด้วยการขอขมาครุ จูกรูปเทียน บอกกล่าวขอขมาผืนครุในสิ่งที่ได้ทำผิดไปแล้ว ขอล้างความผิดโดยใช้น้ำผสมน้ำส้มป่อยอาบ

๔. ไม่กินเหล้า แต่ครุประเสริฐไม่ยอมรับเนื่องจากในขณะนั้นยังหนุ่ม ยังต้องมีการสังสรรค์กับเพื่อนๆ

สำหรับความเชื่อที่ครุประเสริฐรับสืบทอดมาคือ ในวันสังขารล่อง คือวันที่ ๑๔ เมษายน จะมีการเปลี่ยนขันธ์ครุ และในตอนเช้ามีดจะนำข้าวหอม (ข้าวสวย ขนมน) น้ำเปล่า หม้อน้ำตา ดั่งบูชาสังขาร (นางสงกรานต์) โดยวางไว้ทางทิศตะวันออก มุมใดก็ได้ กล่าวคำบูชา รับสังขาร เพื่อให้เกิดความ โชคดี สวัสดิมีชัย เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต วางไว้จนกว่าจะถึงวันสังขารขึ้น ตรงกับวันที่ ๑๕ เมษายน คือ นางสงกรานต์เคลื่อนผ่านไปและในวันขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๗ มีการทำบุญบ้านหรือวานปะลิก^{๖๖} โดยเอาไม้มงคลผูกไว้เหนือประตูบ้าน เป็นการเริ่มต้นของการเพาะปลูก ฝนตก ยอดไม้เริ่มผลิใบ ไม้มงคล เช่น ถั่วหรือถั่วแระ (ความหมายคือ บังไว้ ยันไว้) ไม้กาง (ความหมายคือ กางกัน ร่ม) ยอดผักกุ่ม (ความหมายคือ คู่ครอง) ยอดหว้า (ไม้สะเป่-เชื่อว่าถ้าบูชาพระพุทธเจ้าจะ ได้บุญสูงมาก เมื่อก่อนนิยมนำรกไปฝังไว้ใต้ไม้สะเป่) (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์, ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓)

^{๖๖} เสร็จจากงานสงกรานต์ จะมีการประกอบพิธีทำบุญหมู่บ้านเรียกว่า “งานวานปะลิก” โดยนิมนต์พระสงฆ์ไปทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์สี่มุมเมือง ชาวบ้านจะนำน้ำขมิ้นส้มป่อย พร้อมทั้งไม้ดอกทำเป็นตาแหลวใบหนามเจ็ดเจ็ด ใบผักกุ่ม ใบปานแซ ใบถั่วแระ โดยนำใบหูก้ามาทำเป็นเชือก สำหรับนำไปแขวนไว้ที่ประตูบ้านในขณะที่ทำพิธีจะมีคนนำตาแหลวไปปักไว้ที่หัวบ้านท้ายบ้านห้ามคนในออก ห้ามคนนอกเข้า เมื่อพิธีเสร็จจะยิงปืนเป็นสัญญาณให้รู้กันทั่ว และจะมีเครื่องเช่นไก่กระทงใหญ่ เรียกว่า สะดวงนำส่งทั้งสี่ทิศ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, ๒๕๔๒: ๒๒๘)

๓๐.) ครูสุรพล เทพบุญ

ครูสุรพล เทพบุญ ศิลปินกลองกันยาวและกลองมอญเซิง อายุ ๘๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๑/๑ ถนนประดิษฐ์ทองคำ ตำบลทองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูสุรพล เทพบุญ

แหล่งที่มา: รศ.ดร.บุษกร บิณฑสันต์ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓

การถ่ายทอดความรู้

ครูสุรพลเกิดที่ อำเภอแม่สะเรียง ย้ายมาอยู่ที่ จังหวัดแม่ฮ่องสอนตั้งแต่อายุ ๑ ขวบ เคยทำงานรับราชการครู ที่โรงเรียนฮ่องสอนศึกษา และเป็นอดีตประธานสภาวิชาชีพผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูสุรพลเล่าว่าครูตีกลองกันยาว กลองมอญเซิงได้ เริ่มฝึกตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ และไปเล่นตามงานปอยต่างๆ โดยเฉพาะในงานปอยล่างล่อง เวลาเล่นไม่มีโน้ต

การเรียนการสอนเมื่อครั้งที่ครูสุรพลเป็นเลขานุการวัฒนธรรมจังหวัด ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๓๐ ได้จัดให้มีการเรียนการสอนกลองกันยาว ๓ รุ่น ในรุ่นหนึ่งๆ มี ๕ คน คือ กลอง ฉิ่ง ฉาบ ฆ้อง มีเด็กจากโรงเรียนต่างๆ ในแม่ฮ่องสอนมาเรียนกัน ปัจจุบันไม่ได้เปิดสอนแล้ว แต่ทางโรงเรียนเทศบาลยังให้การสนับสนุนการเรียนการสอนกลองกันยาว โดยเชิญครูภูมิปัญญาไปเป็นวิทยากรช่วยสอน

พิธีกรรมและความเชื่อ

ในอดีตมีความเชื่อเรื่องการยืมกลองไปแสดง กล่าวคือ กลองมอญเซิงมีอยู่ไม่กี่บ้าน นักดนตรีต้องเตรียมน้ำขมิ้นส้มป่อย ดอกไม้ รูป เทียน ไปบอกเชิญ หรือป้างกลองที่แขวนไว้บนเรือนหรือวางตั้งบนหิ้งในแนวตั้ง ก่อนนำลงจากบ้านต้องตีกลอง การตีก่อนออกจากบ้าน โดยนัยเพื่อเป็นการทดสอบว่าเสียงกลองเป็น

เช่นไร เมื่อนำกลับมาคืนจึงตีอีกครั้งเพื่อตรวจสอบว่าเครื่องดนตรีที่นำไปใช้ไม่ได้เกิดความเสียหาย สมัยก่อนกลองมอชิงจะเก็บไว้ที่บ้านผู้มีบารมี บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านผู้มีอันจะกิน เนื่องจากกลองมีราคาแพง ผู้ที่มีกลองไว้ครอบครองจึงบ่งบอกฐานะทางสังคมและด้านเศรษฐกิจได้อย่างหนึ่ง กลองบางใบมีการลงอ่าง ถ้ำอาเหล้าประพรมกลองแล้วนำไปตี เพียงพักเดียวจะเกิดการวางมวยกัน ก่อนการแสดงกลองกันยาวและ กลองมอชิงไม่มีพิธีไหว้ครู มีเฉพาะวงตอยฮอรันที่มีพิธีกรรมไหว้ครูก่อนแสดงสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น

ครูสุรพลบอกว่าขบวนสำล่องในปัจจุบันไม่ต่างจากสมัยก่อนมากนัก มีการปรับเปลี่ยนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ตอน กรุงเทพครบ ๒๐๐ ปี สมัยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนนท์ วงวานิชย์ ได้นำไปก่ข้าว แดกไปไว้หน้าขบวนแห่โคหลู้ จากเดิมซึ่งอยู่หน้าขบวนสำล่อง ที่ปรับเปลี่ยนเพื่อให้ดูสวยงามตา ต้นปะเต้ ส่ำ (ต้นกัลปพฤกษ์) เป็นต้น ที่แสดงความอยากได้ อยากมี อยากเป็น คือ ใครอยากผมสวยก็ถวายวิกผม อยากฉลาดถวายเข็ม แต่ปัจจุบันนี้นิยมดูว่า วัตถุสิ่งใด ก็จะถวายสิ่งนั้น สำหรับปัจจัยถวายวัด (เงิน) กับ โคหลู้ (เครื่องใช้ถวายพระสงฆ์) บางขบวนแยกกัน บางขบวนรวมกัน หากแยกเป็นเงินขบวนหนึ่ง โคหลู้ขบวนหนึ่งได้แสดงถึงบริวารของเจ้าภาพใหญ่ ว่ามีคนมาช่วยเหลืองานมาก ปอยสำล่องปัจจุบันจัด ๔ วัน แต่ในอดีตจัดกันถึง ๘ วัน การเดินแห่จะเดินเวียนตามทักษิณวัตร วนขวาตามเข็มนาฬิกา เดินเพื่อให้ทุกคนได้รับทราบว่ามีงานปอยสำล่อง

ขนมของงานปอยสำล่อง ในวันแห่โคหลู้ (โค หมายถึง สิ่งของ หลู้ หมายถึง ถวาย) ในช่วงเช้ามีการเลี้ยงขนมตะแป คือ ข้าวเหนียวกะทิ อาจใส่ทุเรียนที่นำมาจากพม่า (สมัยก่อนแม่ฮ่องสอนติดต่อกับชาย กับทางพม่า นั่งเรือข้ามกันไปมา) เนื่องจากทุเรียนเป็นผลไม้หายากและเป็นของดี อาจเลี้ยงลอดช่องกะทิ (ไม่มีน้ำแข็ง) ใส่สาหร่าย หรืออาจเป็นขนมสาหร่ายแทน ช่วงสายซึ่งเป็นการข้ามแขก(รับแขก) จะมีการเลี้ยงขนมเมี่ยงโก๋ (ทำจากใบเมี่ยงที่แช่น้ำไว้ ๑ คืน คั้นน้ำออก ซอยให้ฝอย ถ้วยรวมกับมะพร้าว ถั่วลิสง งา ชিং กระเทียม เกลือ และเมี่ยง(อม) ที่นำใบเมี่ยงปรุงกับมะพร้าวคั่ว ถั่วลิสงคั่ว เกลือ ชিং น้ำมันาว ห่อด้วยใบตอง ผู้สูงอายุ มักอมขณะสูบยาเส้น สำหรับจำนวนอาหาร มี ๓๒ อย่างตามความเชื่อว่าร่างกายประกอบขึ้นด้วยอวัยวะ ๓๒ ประการ บางแห่งมีจำนวนอาหาร ๑๒ อย่าง อันหมายถึงราศีทั้ง ๑๒ ตามกลุ่มดาว

ครูสุรพลเล่าถึงความเชื่อเรื่องปอยสำล่อง ตามหนังสือที่ครูเคยอ่านมาบอกว่าการนำเด็กมาแต่งเป็น ลูกกษัตริย์และให้บวช ถือว่าจะได้บุญมากถึง ๘ กัลป์ (กัณฑ์) หากบวชลูกคนอื่น จะได้บุญ ๔ กัลป์ (กัณฑ์) การที่เด็กๆ ได้บวชปอยสำล่อง ทำให้เด็กได้ศึกษาพระธรรม เรียนรู้ที่จะซื่อสัตย์ รู้จักข่มใจ คุมสติ เกิดปัญญาและเป็นผู้มีคุณธรรม

ปัจจุบันजरผู้มีชื่อเสียงของแม่ฮ่องสอน คือ จเรอ่อน และจเรชอ สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรมของไทยใหญ่ได้ดีที่สุด เนื่องจากเป็นผู้อ่านหนังสือไทยใหญ่ มีความรู้และเข้าใจพิธีกรรมทุกขั้นตอน (สุรพล เทพบุญ, สัมภาษณ์, ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓)

๓๑.) ครูเกษตร ไชยวงศ์

ครูเกษตร ไชยวงศ์ ศิลปินเฮ็ดความไต่ ก้ำแล้ว (ฟ้อนดาบ) อายุ ๗๓ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕๖/๖ หมู่ ๓ บ้านป่าลาน ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพครูเกษตร ไชยวงศ์

แหล่งที่มา: รศ.ดร. บุญกร บิณฑสันต์ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔

การถ่ายทอดความรู้

ครูเกษตร เกิดที่อำเภอแม่สะเรียง จบการศึกษาจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในครอบครัวมีคุณตาเป็นนักดนตรีเพียงคนเดียว แต่ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากคุณตา ครูเกษตรเริ่มสนใจในศิลปะการแสดงตั้งแต่อายุประมาณ ๑๒ ปี เหตุผลเพราะครูเกษตรได้ย้ายถิ่นฐานมาพักอาศัยอยู่ในอำเภอแม่ฮ่องสอน และขณะบวชพระจำพรรษาอยู่ที่วัดพระนอน ได้เห็นประเพณีที่หลากหลายของคนในชุมชนจึงเกิดความสนใจในศิลปะการแสดงต่างๆ โดยเริ่มฝึกเฮ็ดความไต่ด้วยตนเองรวมถึงการแสดงหลายรูปแบบที่ได้พบเห็นในขณะนั้น ต่อมาครูเกษตรได้เข้าไปฝากตัวเป็นศิษย์ขอเรียนกับครูจันต๊ะ ซึ่งเป็นครูสอนฟ้อนเชิงดาบ ขณะนั้นมีผู้เรียนพร้อมกับครูรวม ๔ คน คือ นายทุ่นหน่ นายดี นายจ้อและครูเกษตร ในศิลปะด้านดนตรีครูเกษตรยังมีความถนัดในการบรรเลงสะล้อ ซอ ซึง

ด้วยครูเกษตรมีความปรารถนาที่จะรักษาศิลปะการแสดงของท้องถิ่นมิให้สูญหาย อยากให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยเหลือเพื่อรักษาและถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นหลังต่อไป ปัจจุบันครูเกษตรได้รับเชิญไปสอนที่โรงเรียนบ้านป่าลาน และเคยได้แสดงในงานประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด (งานออกพรรษา)

พิธีกรรมและความเชื่อ

ตอนที่ครูเกสร ไปฝากตัวเป็นศิษย์เริ่มเรียนการกำแลวหรือพ็อนคาบกับครูจั้นตะนั้น ครูเกสรได้ทำพิธียกเดินครูหรือขันครู ซึ่งประกอบด้วย เงิน ๖๐๐ บาท กล้วย ๒ หวี มะพร้าว ๑ ลูก ผ้าขาว ผ้าแดงอย่างละ ๑ ศอก ข้าวสาร ๑ ถุง ซอคอกไม้สีขาว ๑ ซ่อ (ซอคอกไม้สีขาวมีจุดประสงค์เพื่อบูชา พระวิษณุกรรม) รูป ๔ ดอก เทียน ๔ เล่ม ที่คำ ๑ อัน (ปักที่มะพร้าว) ธง ๔ อัน (หมายถึงทิศทั้ง ๔) น้ำหอมเพื่อประพรมขันไหว้ครู แล้วกล่าวคำบูชาเป็นภาษาไทยใหญ่ มีความหมายในเชิงขอความเมตตาต่อครูเชิงพ็อน เชิงคาบ รวมถึงพระนารายณ์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นต้น วันที่ใช้ทำพิธีไม่กำหนดแน่นอน ใช้วันสะดวกของทั้งสองฝ่าย ข้อปฏิบัติสำคัญของครูเกสร คือ ก่อนการแสดงทุกครั้งจะต้องมีการไหว้ครู เพื่อป้องกันความผิดพลาด หรือคุณไสยของคนทีคิดปองร้ายต่อผู้แสดง โดยเริ่มจากหันหน้าไปทางเวທີ กราบลง ๓ ครั้ง ให้ครบสี่ทิศ แล้วกล่าวคำบูชา พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และครูบาอาจารย์ เพื่อให้คุ้มครองตนเอง และให้ผู้ชมมีความชื่นชอบในการแสดง

ครูเกสร ได้เล่าถึงประสบการณ์ความผิดพลาดของผู้แสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพ็อนคาบที่ไม่ได้ทำการไหว้ครูก่อนการแสดง ดังนี้

“ผมเคยเห็น เพราะว่าไม่ไหว้ครูเค้าลืม เป็นอาจารย์เหมือนกัน ผมเองยังได้หามไปโรงพยาบาล ที่เกิดขึ้นเนี่ย เพราะคนนี้นั้นมีคาถาอาคม แล้วหมั่นใส่กัน มันเป็นเรื่องมันชอบอิจลาคน มันก็ไปทำเค้า อาจารย์คนเนี่ยเค้าหละหลวม ทั้งๆ ที่เป็นอาจารย์เนี่ยนะ แล้วคนที่จอมองเนี่ยก็เลยเสกคาถาใส่เค้า เค้ามาฟื้นตัวเอง โอ้โสบาดที่นี้เลย หน้าผากเลย ดาย ไปแล้ว ตอนนั้นผมอายุประมาณ ๑๖-๑๗ อะ ผ่านไปเป็นสิบปีแล้ว”

(ครูเกสร ไชยวงศ์, สัมภาษณ์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

บทวิเคราะห์

จากการสัมภาษณ์ศิลปินดนตรีไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่า ดนตรีไทใหญ่ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอนคือ วงตอยฮอฮอร์น วงกลองกันยาว และวงกลองมอชิง นอกจากนี้ยังพบเครื่องดนตรีพิเศษคือ มอซกอกและเต่งตุง โดยมอซกอกและเต่งตุงคือเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ไผ่ ใช้น้ำมันขามวาง เมื่อตีหรือดีดแล้วสามารถฟังเป็นเสียงกลอง เสียงฆ้อง ดังที่ได้ยินในวงกลองมอชิงและวงกลองกันยาว นอกจากนี้ด้านดนตรีแล้วพบว่ามี การแสดงที่วงดนตรีทั้งสามเข้าไปมีบทบาทในการบรรเลงประกอบ ได้แก่ การแสดงก้านก (พ็อนนกกิ่งกะหล่ำ) ก้าโต (พ็อนโต) ก้าลาบ (การต่อสู้ด้วยมือเปล่า) ก้าแลว (พ็อนดาบ) และพ็อนไต รวมถึงการแสดงได้แก่ลิเกจ๊าดไตอีกด้วย

จากการศึกษาความเป็นมาของศิลปินดนตรีไทใหญ่พบว่า ส่วนมากสืบเชื้อสายมาจากชาวไทใหญ่ บ้างมีบรรพบุรุษเกิดในรัฐฉาน บ้างก็มาจากสหภาพพม่าโดยตรง แต่ก็พบว่าศิลปินชาวล้านนาปะปนอยู่บ้าง

ด้านการเรียนรู้ดนตรีและการแสดงนั้นพบว่ามี การเรียนรู้อย่างมุขปาฐะ ไม่มีการสอนอย่างทางการ กล่าวคือ เป็นการเรียนแบบครูพักลักจำ ไม่มีการเรียนรู้กับครูอย่างจริงจัง ศิลปินมีความรู้จากประสบการณ์ที่ได้เคยพบเห็นการแสดงของคนในครอบครัวหรือของศิลปินตามงานประเพณีต่าง ๆ แล้วนำมาฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ ศิลปินดนตรีหลายท่านมีความรอบรู้ในด้านการแสดงด้วย เช่น ครูบุญพบ เป็นผู้พัฒนาการพ็อนโต และได้ประยุกต์การแต่งกายให้มีลักษณะคล้ายสัตว์ในป่าหิมพานต์ สรรค์สร้างสีสันเครื่องแต่งกายที่งดงามน่าสนใจมากขึ้น ครูมานพ เป็นผู้พัฒนาการแสดง พ็อนกิ่งกะหล่ำ ซึ่งพัฒนามาจากการพ็อนของชาวบ้าน ทั้งในด้านท่าทางการพ็อนและการแต่งตัว ศิลปินทั้งสองมีบทบาทในการพัฒนางานการแสดง เช่น การนำวงตอยฮอฮอร์นไปเล่นประกอบการแสดงลิเกจ๊าดไตอีกด้วย

ศิลปินดนตรีไทใหญ่ส่วนมากมีความสามารถในการเล่นดนตรีได้หลากหลาย เช่น สามารถเล่นดนตรีได้ทั้ง ๓ ประเภท ได้แก่ วงตอยฮอฮอร์น วงกลองมอชิง และวงกลองกันยาว ซึ่งวงดนตรีทั้งสามนี้มีหน้าที่บรรเลงในงานประเพณีและงานบันเทิงต่าง ๆ รวมทั้งยังบรรเลงประกอบการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่อีกด้วย ส่วนเครื่องดนตรีพื้นบ้านคือมอซกอกและเต่งตุงนั้นปรากฏว่ามีการพัฒนารูปแบบให้มีลีลาที่สวยงามและน่าสนใจมากขึ้น แล้วนำมาแสดง โชว์เป็นหนึ่งในความบันเทิงของชาวไทใหญ่ในงานต่าง ๆ

ศิลปินดนตรีไทใหญ่นอกจากจะมีบทบาทในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ทั้งในด้านดนตรีและการแสดง จะเห็นได้จากการที่ศิลปินได้รับเชิญเป็นวิทยากรหรือฝึกสอนให้แก่เด็กนักเรียน นักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เมื่อศิลปินต้องสอนนักเรียนเป็นจำนวนมาก การเรียนการสอนก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สามารถสอนผู้เรียนจำนวนมากได้ เช่นการที่ครูบุญพบใช้วิธีการสอนโดยใช้โน้ตเพลงเขียนให้เด็กได้เรียน ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากผู้สันทัดในการเขียนโน้ตรวมทั้งการให้ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยพายัพในการบันทึกเทปการแสดง เพื่อเป็นสื่อการสอนให้กับผู้สนใจการที่ศิลปินบางท่านเรียนรู้จากแผ่นบันทึกภาพและเสียง ล้วนแล้วแต่เป็นการปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของกระแสเทคโนโลยี ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้ แต่อีกนัยหนึ่ง การเรียนรู้โดยขาดประสบการณ์จริง หรือขาดความใกล้ชิดกับครู อาจทำให้เกิดช่องว่างในการเรียนรู้ คือรู้อย่างไม่ถึงแก่นความรู้ที่ติดอยู่กับตัวศิลปิน อีกทั้งพิธีกรรมความเชื่อที่สั่งสมสืบต่อกันมาก็ย่อมถูกละเลยไปโดยมีอาจปฏิเสธได้ ดังนั้น การเรียนรู้น่าจะเป็นไปอย่างผสมผสาน ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้แบบใกล้ชิดกับศิลปินเพื่อจะได้ถ่ายทอดรูปแบบการบรรเลงที่ถูกต้องได้ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องช่วย

ในด้านวิธีการบรรเลงของวงดนตรีต่าง ๆ และ โอกาสที่ใช้นั้น ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๓ ในบทนี้จะได้กล่าวถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทใหญ่ซึ่งรวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดง เช่น การฟ้อนดาบ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดดนตรีนั้นมี ๓ ลักษณะ คือ

๑. พิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์
๒. พิธีไหว้ครูก่อนการแสดง
๓. พิธีไหว้ครูประจำปี

พิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์

วัตถุประสงค์ของพิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์คือ การระลึกถึงครูอาจารย์แต่โบราณที่ได้ให้ความรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีไทใหญ่สืบต่อกันมา และเป็นการขออนุญาตครูเพื่อรับผู้ที่ต้องการเรียนเข้าเป็นศิษย์ ด้วยมีความเชื่อว่าการบูชาครูคือการบอกให้ครูที่ล่วงลับทราบว่าบัดนี้ ได้มีผู้มาขอเรียน ขอให้ครูได้อำนวยพรให้การเรียนของคนคนนั้นประสบความสำเร็จ มีความจำดีและมีปัญญาเฉียบแหลม

พิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์ มีขั้นตอนคือ ผู้เรียนต้องนำเครื่องบูชาครูมาอบแก่ผู้สอน เมื่อมอบเครื่องบูชาให้แก่ครูแล้ว ครูจึงกล่าวบูชาครูที่ล่วงลับไปแล้วด้วยภาษาไทยใหญ่ (ผู้ที่ไม่ใช่ชาวไทยใหญ่กล่าวคาถาเป็นภาษาไทย) โดยมอบเครื่องบูชาครูชุดนั้นแก่ครูของตนอีกทอดหนึ่ง ศิษย์กล่าวคาถาตาม โดยคาถามีความหมายในการเชิญครูมาประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้ที่เป็นศิษย์ใหม่นี้ให้สามารถเรียนได้สำเร็จ มีความฉลาดเฉลียว พิธีนี้เป็นพิธีที่เรียบง่าย เป็นที่นับรู้กันระหว่างศิษย์กับครูว่าเมื่อจบพิธี การเรียนก็จะเริ่มขึ้นได้ โดยทั้งครูและศิษย์ต่างมีความมั่นใจและมีความสุขใจที่ได้ทำตามขนบที่สืบทอดต่อกันมาอย่างสมบูรณ์ ขั้นตอนของพิธีอาจจบเพียงแค่นี้ก็ถือว่าความเป็นศิษย์และครูได้เกิดขึ้นอย่างถูกต้องแล้ว แต่ทั้งนี้พบว่า ศิลปินบางท่านมีการประพรมน้ำอบหรือน้ำส้มป่อยซึ่งใช้แทนน้ำมนต์แก่ศิษย์ พร้อมให้อโววาทศิษย์ก่อนเสร็จสิ้นพิธี และพบว่าศิลปินบางท่านมีขั้นตอนการใช้ไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ครูคู่ม มาณะ ให้ศิษย์กินขันธ์หรืออาจ (เผาขันธ์ให้ขี้เถ้าตกลงในแก้วที่ใส่ผงเสน่ห์จันทน์แดง เสน่ห์จันทน์ขาว น้ำมะพร้าว น้ำผึ้ง ซึ่งผ่านการปลุกเสกแล้ว) จากนั้นจึงกล่าวพิธีสักคาถาคู่มครอง เป็นต้น

ในการเลือกวันจัดพิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์นี้ ศิลปินบางท่านกำหนดวันอย่างพิถีพิถัน โดยหลีกเลี่ยงวันที่ชาวไทยใหญ่เชื่อว่าเป็นวันฤกษ์เสีย ได้แก่ วันจันทร์กับวันพฤหัสบดี บางท่านกำหนดวันโดยดูวันที่เป็นมิตรกับวันเกิดของผู้เข้าพิธี แต่ก็มีศิลปินหลายท่านมิได้กำหนดตายตัวว่าควรเป็นวันใด

ในเรื่องเครื่องบูชาครูนั้นสังเกตพบว่ามีกรเรียกเครื่องบูชาครู ๒ ชื่อ คือ ศิลปินบางท่านเรียกว่า ขันตั้ง ซึ่งเหมือนกับการเรียกเครื่องบูชาครูคนตรีและครูช่างของชาวล้านนา อีกชื่อหนึ่งซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกันคือหมายถึงเครื่องบูชาครู คือคำว่า เฝินครู

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ทั้งชาวล้านนาและชาวไทยใหญ่มีการสืบสานวัฒนธรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน และอยู่ร่วมกันมานานนับหลายร้อยปี ดังปรากฏว่าศิลปินชาวไทยใหญ่บางท่านก็สามารถเล่นทั้งดนตรีไทใหญ่และดนตรีล้านนาได้ เช่น ครูองขึ้น เป็นชาวไทยใหญ่โดยกำเนิด ต่อมาครูได้เรียนสะล้อ ซอ ซึ่งกับพ่อครูจันตา จากจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมาสอนที่โรงเรียนแม่ลาน้อยครูณตฤกษ์ ครูจึงสามารถเล่นดนตรีพื้นเมืองล้านนาได้ ดังนั้น การผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีจึงสามารถเกิดขึ้นได้จากการสังสรรค์ของวัฒนธรรมทั้ง ๒ ฝ่าย คือ วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่กับวัฒนธรรมดนตรีล้านนา ดังนั้น การที่ชาวไทยใหญ่จะเรียกเครื่องบูชาครูว่าขันตั้ง จึงไม่ใช่ว่าแปลก เพราะวัฒนธรรมทางด้านภาษาเป็นวัฒนธรรมที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และผ่องถ่ายจากวัฒนธรรมหนึ่ง ไปยังอีกวัฒนธรรมหนึ่งได้อย่างง่ายดายเช่นกัน

เครื่องบูชาครูที่ประกอบในขันตั้งหรือเฝินครู อันเป็นเครื่องบูชาพื้นฐานซึ่งศิลปินส่วนใหญ่กล่าวถึง ได้แก่ ธูปเทียน ดอกไม้ และเงิน แต่ก็มีศิลปินบางท่านได้กล่าวถึงเครื่องบูชาไว้มากกว่า ๔ อย่างนี้ เช่น อาจารย์สุทัศน์ กล่าวว่า เฝินครูสำหรับรับเป็นศิษย์ ประกอบด้วยธูปและเทียน (อย่างละห่อ) กรวยดอก (ดอกไม้) ๔ กรวย มะพร้าวสดมีขี้วัด ๑ ลูก กล้วยน้ำหว่าดียบ ๒ หวี ข้าวสาร ๓ ลิตร (ข้าวสารนี้ใส่รองกันกะละมังที่บรรจุเครื่องบูชาต่าง ๆ) กรวยหมากพลู ๔ กรวย จักจ๋า ๔ อัน ธงช่อขนาดเล็ก ทำด้วยกระดาษ

ตัดเป็นรูปสามเหลี่ยม ฐานติดกับไม้ขนาดไม้เลียบลูกชิ้น) ร่ม (ฉัตรชาวขนาดเล็ก) ๑ คัน เงิน ๑๖, ๓๖ หรือ ๓๗ บาท (จำนวนไม่เท่ากัน อาจจะมีมากกว่านี้ก็ได้ขึ้นกับความเชื่อของศิลปิน) และยังมีน้ำอบน้ำปรุง และ บางครั้งพบว่ามีการนำอ้อย ใบชา ผ้าขาว ผ้าแดง และขนมหวาน มาเป็นเครื่องบูชาร่วมด้วย นอกจากการ มอบเครื่องบูชาแก่ครูแล้ว ยังพบว่าศิลปินบางท่านให้ความสำคัญต่อการกระทำตามพิธีแบบไสยศาสตร์ เช่น การที่อาจารย์ผู้หลังประกอบพิธีรับครูป๊ะเป็นศิษย์แล้วถ่ายทอดคาถาพร้อมมอบลูกประคำและขาลงคำ ให้กับครูป๊ะ ขาลงคำนี้มีความเชื่อกันว่าเป็นขามหาเสน่ห์หรือขามหานิยม เมื่อนำมาพาทริมฝีปาก ทาร่างกาย แล้วจะเป็นที่นิยมชมชอบต่อผู้ที่ได้พุดจาสนทนาด้วย

ในเรื่องเครื่องบูชาครูนี้เมื่อสังเกตในด้านจำนวนแล้วพบว่า ครูแต่ละท่านกำหนดจำนวนของ เครื่องบูชาแต่ละชนิดไว้แตกต่างกันไป เช่น ครูบุญพบกำหนดให้มี รูป ๓ ดอก เทียน ๑ คู่ ดอกไม้ และเงิน ๓๕ บาท ในขณะที่ครูมานพกำหนดให้มี รูป ๒ ดอก เทียน ๑ คู่ กรวยดอกไม้ขาว ๔ กรวย ส่วนครูทองคำ ครูของนายรวณณ์กำหนดให้จัดเตรียม รูป ๕ ดอก เทียน ๑ คู่ กรวยดอกไม้สด และเงิน ๑๖ บาท ครูบัณฑิต กำหนดให้ผู้ที่มาเรียนฟ้อนดาบจัดเตรียมขันตั้ง มี เทียน ๑ คู่ รูป ๒ ดอก และกรวยดอกไม้ขาว ๔ กรวย การ กำหนดจำนวนของรูป เทียน และกรวยดอกไม้ที่มีจำนวนที่ต่างกันใน พบว่า ศิลปินปฏิบัติตามขนบปฏิบัติที่ ตนได้รับการถ่ายทอดมาจากครูอาจารย์ ส่วนจำนวนเงินที่ใช้ในเครื่องบูชาพบว่ามีจำนวนไม่เท่ากัน ศิลปิน บางท่านกำหนดให้มีจำนวนเงินเพิ่มขึ้นจากจำนวนเดิมที่ตนเคยใช้ในการบูชาครู การเพิ่มค่าเงินนี้น่าจะเป็น เพราะการที่ค่าครองชีพแพงขึ้นในสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ศิลปินจึงเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินให้มีค่าเพียงพอ ในการซื้อปัจจัย เช่น การที่ครูบุญพบกำหนดจำนวนเงินสำหรับผู้เข้าพิธีว่าต้องเป็นเงิน ๓๕ บาท ในขณะที่ แต่เดิมนั้น บิดาของท่านใช้เงินยกครูในพิธีมอบตัวให้เป็นศิษย์ของครูบุญพบเพียง ๑๐ สตางค์ เป็นต้น การซื้อ ปัจจัยในที่นี้หมายถึง การที่ศิลปินเชื่อว่า ครูที่ตนบูชาในอีกโลกหนึ่งยังคงต้องใช้เงินในการซื้อหาของที่ท่าน ต้องการ ดังนั้น จำนวนเงินที่ศิลปินเพิ่มขึ้นมาก็ด้วยความตั้งใจให้มีค่าเพียงพอที่ครูจะนำไปใช้จ่าย เขาเชื่อ ว่าโลกของวิญญาณกับโลกของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกัน กรณีนี้ผู้วิจัยมี ประสบการณ์ว่า เมื่อเสร็จสิ้นการถวายครูแล้ว ศิลปินส่วนมากจะนำเงินส่วนนี้รวบรวมไปทำบุญเพื่ออุทิศ ส่วนกุศลให้แก่ครูอีกครั้งหนึ่ง ในการนำไปซื้อของมาทำบุญก็จำเป็นต้องมีเงินจำนวนที่สามารถใช้จ่ายได้ จริงในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า หากไม่กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องที่มอบเงินแก่ครูที่ล่วงลับไปเพื่อนำ เงินไปใช้แล้ว การเพิ่มค่าเงินน่าจะเป็นเพราะศิลปินได้คาดการณ์ถึงค่าของเงินที่สามารถใช้จ่ายได้จริง

อย่างน้อยก็สามารถซื้ออาหาร ได้ ๑ มื้อ จึงกำหนดค่าให้สอดคล้องกันมากกว่า เพราะหากยังคงรักษาจำนวนเงิน เช่น ๑๐ สตางค์เอาไว้ ก็ไม่อาจนำมาใช้ซื้อของ ได้ในปัจจุบัน เป็นต้น

ในส่วนของการเรียนพินดาบหรือกำลายนั้นก็มีพิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์เช่นกัน นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องจัดเตรียมขันตั้งมาด้วยในที่ทำพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ โดยในขันตั้งต้องมี รูป ๑ คู่ เทียน ๑ คู่ พร็อมกรวยดอกไม้ขาว ๔ กรวยแล้ว ในวันเรียนจบ ผู้เรียนต้องนำ เหล้า ๑ ขวด ไก่ต้ม ๑ คู่มาบูชาครูด้วย และให้ศิษย์กันให้หมัดก่อนการทดสอบแม่ไม้เชิงดาบ จะเห็นได้ว่า ลักษณะของการไหว้ครูหลังการเรียนคนตรีจบสิ้นนั้นไม่ปรากฏการไหว้ครูดังเช่นการเรียนพินดาบ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การเรียนพินดาบกับการเรียนคนตรีนั้นมีลักษณะของความเสียดังที่ต่างกัน เพราะการเรียนพินดาบมีความเสียดังต่ออุบัติเหตุในระหว่างเรียนสูง เพราะใช้อาวุธจริงซึ่งหากผิดพลาดก็อาจเกิดอันตรายได้ ดังนั้น การที่เรียนสำเร็จอย่างปลอดภัย หมายถึงผู้เรียนได้รับการปกป้องจากครู รวมไปถึงอนาคตในการนำไปป้องกันตัวหรือประกอบการแสดงจริง ครูก็จะมีส่วนในการปกป้องคุ้มครองให้การแสดงผ่านไปได้อย่างราบรื่น ดังนั้น การบูชาครูด้วยเหล้าและไก่ต้มก็หมายความว่า เป็นการตอบแทนพระคุณที่ครูได้คุ้มครองให้ผู้เรียน ได้เรียนสำเร็จ โดยปราศจากอันตราย การบูชาครูด้วยสุรานั้นก็คือการเฉลิมฉลองในความสำเร็จ โดยสุรานั้นมอบแด่ครูเพื่อให้ครูได้ดื่มกินเผลอเช่นที่มนุษย์ได้กระทำ เป็นการเอาใจครูเพื่อครูจะได้มีความพึงพอใจและอยู่ปกป้องคุ้มครองศิษย์ตลอดไป

นอกจากนี้การที่ศิษย์ต้องกินและดื่มเครื่องบูชาที่บูชาครูแล้วให้หมัด ก็ตอกย้ำว่าที่จริงแล้วเครื่องดื่มและอาหารบูชาครูนั้นคือสิ่งที่เตรียมการ ไว้เป็นอาหารของผู้ร่วมงาน ดังนั้น เครื่องบูชาจึงเป็นประโยชน์ มิใช่เพียงแต่เพื่อเอาใจวิญญาณครูผู้ล่วงลับ แต่เป็นการเอาใจผู้ที่มาร่วมงานให้มีความหวังในการดื่มการกินเครื่องบูชาที่เหลือจากครูนั่นเอง นัยหนึ่งก็คือ นอกจากจะได้ประโยชน์ทางด้านจิตใจแก่ทั้งครูผู้สอนและศิษย์ว่าได้ทำถูกต้องตามประเพณีแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในการเลี้ยงสังสรรค์หลังเสร็จพิธีอีกด้วย ในการสังสรรค์ดังกล่าวนอกจากผู้ดื่มกินจะได้อิ่มท้องแล้ว สิ่งที่เป็นผลพลอยได้ก็คือความใกล้ชิดสนิทสนม ซึ่งเป็นเครื่องเชื่อมโยงทางจิตใจระหว่างครูและศิษย์รวมทั้งเพื่อนร่วมสำนัก ทำให้เกิดสายใยแห่งความผูกพัน ก่อเกิดเป็นเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน ผู้ที่จบมาจากศิษย์ครูเดียวกันก็มักร่วมกันฝึกซ้อมและออกแสดงในงานต่าง ๆ ดังนั้น บริบทของพิธีกรรมจึงมีอิทธิพลต่อทั้งทางความเชื่อส่วนบุคคลและต่อความสัมพันธ์กันในกลุ่มศิลปินนั้น ๆ

อีกสิ่งหนึ่งซึ่งผู้วิจัยสังเกตพบคือ การไม่นำสุรามาเป็นเครื่องบูชาครูในพิธีการไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์ในการเรียนคนตรี ทั้งนี้ศิลปินหลายท่านได้กล่าวตรงกันว่า การไม่นำสุรามาไว้ในเครื่องบูชาในการ

เริ่มเรียนนั้นเป็นการตั้งใจ ไม่ให้ผู้ที่เริ่มเรียนข้องแวะกับสิ่งมีนเมาซึ่งเป็นหนึ่งในข้อห้ามตามพุทธคติ ว่าด้วยเรื่องข้อห้ามในศีล ๕ นั้นเอง

การใช้ไสยศาสตร์เวทมนตร์ในกรณีของครูต๋ม นั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่เพิ่มเติมความเชื่อมั่นในเรื่องการบูชาวิญญาณครู การที่ครูมีความเชื่อเช่นนั้นทำให้การดำเนินพิธีกรรมปรากฏรูปแบบที่แตกต่างออกไป และศิษย์ที่เข้าพิธีย่อมมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจครูจึงได้ปฏิบัติตามโดยไม่เกี่ยงงอน แต่การที่ศิษย์จะสืบทอดวิธีการที่ตนเองได้รับการถ่ายทอดมาจากครูต่อไปหรือไม่ยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างที่ทำให้ต้องพิจารณาว่า ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์จะสามารถคงอยู่ได้หรือไม่ในอนาคต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนิเวศน์วัฒนธรรมที่อยู่รอบตัวของผู้สืบทอดนั่นเอง

จากการศึกษาพบว่า มีศิลปินหลายท่านมิได้ให้ความสำคัญกับพิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์ โดยกล่าวว่า ขอเพียงให้มาเรียนด้วยใจแน่วแน่และมีความตั้งใจจริงที่จะร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมก็สามารถเรียนได้โดยไม่ต้องเข้าพิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์ดังกล่าว ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ผู้วิจัยมีอาจสรุปได้ว่าศิลปินที่มีความเคร่งในพิธีกรรมนั้นจะเป็นผู้ที่มีอาวุโสเสมอไป เพราะพบว่าศิลปินที่อาวุโสน้อยบางคน เช่น อาจารย์สุทัศน์ สิ้นชีพทอง หัวหน้าวง “สะหล่าก่องหวาน” มีอายุเพียง ๓๖ ปี แต่มีความเคร่งครัดในการจัดพิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์ ในขณะที่ศิลปินอาวุโสหลาย ๆ ท่าน เช่น ครูอ่อนชาน ครูจินดา ครูวิครูสุทิพย์ และคนอื่น ๆ ไม่เห็นว่าพิธีนี้มีความสำคัญและจำเป็น แสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมจะได้รับการสืบทอดต่อไปนั้น ไม่จำเป็นว่าผู้อาวุโสจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อนุรักษ์และสืบสานมากไปกว่าผู้ที่อ่อนวัยกว่า สิ่งที่เป็นตัวผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดน่าจะมาจากความเชื่อของแต่ละบุคคลว่ามีความเชื่อมั่นในพิธีกรรมนั้น ๆ มากแค่ไหน หรืออีกกรณีหนึ่ง ครูที่ถ่ายทอดต่อกันมานั้นได้เน้นย้ำในเรื่องประเพณีพิธีกรรมแก่ศิษย์มากน้อยอย่างไร แม้ครูจะมีความพิถีพิถันในการดำรงรักษาขนบประเพณีพิธีกรรมสักเพียงไร หากไม่ใส่ใจในการถ่ายทอดความรู้เรื่องนี้ควบคู่ไปกับความรู้เรื่องดนตรี สิ่งที่หลงเหลือในความรู้และความระลึกของศิษย์ก็อาจมีเพียงความรู้ในเรื่องดนตรีแต่อย่างเดียว เช่นที่ปรากฏในความเชื่อของศิลปินอาวุโสผู้ไม่ยึดถือว่าการไหว้ครูเพื่อมอบตัวเข้าเป็นศิษย์เป็นสิ่งที่จำเป็นตามที่กล่าวมา

พิธีไหว้ครูก่อนการแสดง

หลังจากที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนดนตรีหรือการแสดงแล้ว ผู้เรียนก็กลายเป็นศิลปินเต็มตัว กล่าวคือ มีความรู้ความเชี่ยวชาญ สามารถออกแสดงในงานต่าง ๆ ได้ ในการออกแสดงในงานนั้น ๆ

ศิลปินจะต้องประกอบพิธีไหว้ครูก่อนแสดง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความเคารพ สักการะครูผู้สั่งสอน และบอกกล่าวให้ครูทราบถึงการเดินทางไปแสดง เพื่อครูจะได้คล้อยตามให้การแสดงราบรื่น ไม่ติดขัด และคุ้มครองให้ศิลปินเดินทางอย่างปลอดภัย การไหว้ครูก่อนเดินทางไปแสดงของศิลปินคนตรีไทใหญ่มักจัดขึ้นที่บ้านซึ่งมีเครื่องดนตรีอยู่ โดยทำพิธีแบบเรียบง่าย มีการจุดธูปเทียนบอกกล่าวครูว่าจะเดินทางไปแสดง ณ ที่ใด ศิลปินจะว่าคาถาเพื่อขอให้ครูช่วยอำนวยความสะดวกให้การแสดงประสบความสำเร็จ เป็นที่พึงพอใจของผู้ชม และยังปรากฏว่ามีศิลปินหลายท่านทำกรว่าคาถาและใช้ดอกไม้ชุบน้ำส้มป่อย น้ำอบ น้ำมัน หรือน้ำมันต์ (อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือบางคณะใช้ผสมกัน) ประพรมลงบนเครื่องดนตรีทุกชิ้น เพื่อความเป็นสิริมงคล และเพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องดนตรีทุกชิ้นจะทำหน้าที่ได้ไม่ขาดตกบกพร่องขณะแสดง

ศิลปินหลายท่านกล่าวถึงการไหว้ครูก่อนเดินทางไปแสดงว่ามีความสำคัญมากและไม่อาจละเว้นการปฏิบัติได้ โดยได้ยกตัวอย่างถึงผลของการไม่ปฏิบัติตามความเชื่อตามประสบการณ์ของตนว่า การไม่ปฏิบัติได้ส่งผลให้การแสดงเกิดอุปสรรค เช่น นักดนตรีในคณะหรือผู้แสดงไม่สบาย หรือเกิดอุบัติเหตุจนทำให้ไม่สามารถแสดงได้ เขาเชื่อว่า การละเว้นพิธีไหว้ครูก่อนออกเดินทางไปแสดงทำให้ครูไม่พอใจ หรืออาจทำให้ครูไม่ทราบ จึงไม่มีผู้ปกป้องคุ้มครองคุณไสยต่าง ๆ ทำให้มีอันเป็นไป เป็นต้น

ผู้วิจัยมีความเห็นในเรื่องนี้ว่า การไหว้ครูก่อนการเดินทางไปแสดงนั้นเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่ทำพิธีและสมาชิกในคณะว่า เมื่อทำแล้วครูจะอยู่คุ้มครอง เมื่อศิลปินเกิดความมั่นใจว่าครูได้รับทราบและช่วยคุ้มครองตามขอแล้ว ก็ทำให้พวกเขาแสดงได้อย่างไม่กังวล เมื่อศิลปินมั่นใจไร้กังวล การแสดงจึงดำเนินไปได้อย่างราบรื่น แต่เมื่อศิลปินลืมปฏิบัติก็ย่อมเกิดความไม่มั่นใจ เมื่อมีความกังวล ผลที่ตามมาก็คือ ไม่สามารถแสดงได้เต็มที่ สามารถกล่าวได้ว่าความเชื่อนั้นมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้แสดง เมื่อใดก็ตาม เขาได้ทำหน้าที่ตามความเชื่อ ความปิติในสิ่งที่เขาเชื่อว่าได้ทำตามความถูกต้องโดยขนบแล้วนั้น จะเป็นสิ่งหล่อเลี้ยงจิตใจ เป็นการสร้างความมั่นใจว่ากิจการที่ทำต่อไปย่อมประสบความสำเร็จตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา สังเกตได้ว่า ศิลปินที่ไม่มีความเชื่อเรื่องนี้ก็จะไม่มีความรู้สึกตระหนกในเรื่องพิธีกรรมใด ๆ และไม่มีเรื่องราวเล่าขานถึงอุปสรรคปัญหาใด ๆ ในการแสดงที่เนื่องมาจากการไม่ประกอบพิธีไหว้ครูก่อนเดินทางไปแสดงนี้

เมื่อเสร็จสิ้นพิธีไหว้ครูก่อนเดินทางไปแสดง และศิลปินเดินทางไปถึงยังสถานที่แสดงแล้ว ก่อนออกแสดง ศิลปินก็ทำพิธีไหว้ครูก่อนแสดงอีกครั้ง แต่เป็นพิธีแบบเรียบง่าย อาจเป็นแค่การยกมือไหว้บอกครูว่าการแสดงจะได้เริ่มขึ้น ณ บัดนี้แล้ว ขอให้ครูรับรู้และช่วยให้การแสดงประสบความสำเร็จ

อย่างไรก็ตาม พิธีไหว้ครูก่อนเดินทางไปแสดงก็ดี การไหว้ครูก่อนแสดงก็ดี สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากความเชื่อของชาวไทยใหญ่ที่ถูกปลูกฝังให้มีสำนึกของความอ่อนน้อมถ่อมตน การรับและการให้ การไป-ลา มา-ไหว้ ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลความเชื่อทางพุทธศาสนา ผสมกับความเชื่อและความกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่ถูกหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมเฉพาะของชาวไทยใหญ่ซึ่งสืบทอดต่อกันมา ความเชื่ออย่างหลังนี้ปรากฏในพิธีอย่างไสยศาสตร์ว่าด้วยเวทมนตร์คาถาเสกเป่า เช่น เสกแป้งซึ่งผสมใบสาระแหน่ จันทน์ขาว จันทน์แดง และยามหาเสน่ห์ ประพรมที่มือพร้อมกล่าวคำอัญเชิญครูร่วมไปเป็นขวัญคอยช่วยให้การแสดงผ่านไปด้วยดี และเมื่อการแสดงจบลงก็จะกล่าวลาครูและขอขมาถ้าเกิดข้อผิดพลาดระหว่างเล่น รวมทั้งขอให้ครูอำนวยการให้ทุกคนในคณะอยู่เย็นเป็นสุข หรือการเสกขี้ผึ้งทาปาก เพื่อให้ผู้ชมหลงใหล หรือในกรณีประสบการณ์ของผู้วิจัยที่พบเห็นการบูชาผี กรณีของครูปะที่มีภาพครูที่หิ้งพระ คือ นะกยี่ หรือนักยี่ หรือเรียกอีกนามหนึ่งว่าขุนผี หรือขุนผี ซึ่งเป็นผีที่มีศีลธรรมในบ้านของศิลปิน เป็นต้น ความเชื่อในเรื่องผีนี้เกิดขึ้นพอ ๆ กับการกำเนิดของมนุษย์ก่อนการกำเนิดของศาสนาใด ๆ แม้ว่ามนุษย์จะมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ร่องรอยของความเชื่อในอดีตก็ยังปรากฏในวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังเช่นความเชื่อของชาวไทยใหญ่ที่ปรากฏให้เห็นในพิธีกรรมไหว้ครูที่กล่าวมา

พิธีไหว้ครูประจำปี

การไหว้ครูประจำปีของศิลปินคนตรีไทใหญ่ (ศิลปินบางท่านเรียกว่าพิธีเลี้ยงครูหรือพิธีไหว้ครูใหญ่) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณครูที่ได้ให้ความรู้ และได้ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครอง ทั้งช่วยอำนวยความสะดวกให้ศิลปินประสบความสำเร็จในการแสดงมาตลอดทั้งปี จากการศึกษาพบว่า ศิลปินบางท่านจัดให้มีขึ้นเป็นประจำ ทุกปี วันที่จัดอาจแตกต่างกันไป เช่น บางท่านเชื่อว่า ต้องหลีกเลี่ยงวันพฤหัสบดีซึ่งถือเป็นวันที่ไม่ดี เพราะตกลเลข ๕ เป็นเลขไม่ดีตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่ที่ว่า “เลข ๕ ตกล เลข ๖ ขึ้น” ในขณะที่มีศิลปินไทใหญ่บางท่านกำหนดให้จัดในวันพฤหัสบดี ซึ่งถือเป็นวันครูตามความเชื่อของไทย อีกทั้งเดือนที่จัดมีผู้กล่าวถึงเดือนสิงหาคมและเดือนอื่น ๆ แล้วแต่ความเชื่อของศิลปินนั้น

ในพิธีไหว้ครูประจำปีมีการจัดเครื่องบูชาครู ซึ่งประกอบด้วย ที่ขาว จ้องหรือช้องผม (เพื่อเสริมผมให้ใหญ่หรือยาว) กล้วย สวยดอก (กรวยดอกไม้) เงิน ๑๗ บาท ผ้าขาว ผ้ามแดง หมากพลู อาหารต่าง ๆ ศิลปินบางท่านนำเอาหัวหมูมาเป็นเครื่องไหว้ด้วย เพื่อเป็นการตอบแทนครูที่ได้ให้วิชาความรู้มาประกอบอาชีพ ทำเงินหาเลี้ยงครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมา

ขั้นตอน ศิลปินอาวุโสเป็นประธานในพิธีนำกล่าวคาถาบูชาครู ผู้วิจัยพบเนื้อหาจากการแปลภาษาไทใหญ่เป็นภาษาไทย พบการกล่าวบูชาพระรัตนตรัย บิศา มารดา และครูอาจารย์ มีการขอพรจากครูบาอาจารย์ให้อยู่ดีมีสุข คำขวยเจริญรุ่งเรือง ทำการสิ่งใดขอให้ดีกว่าแต่เก่าก่อน

การไหว้ครูประจำปี หรือพิธีเลี้ยงครูนี้ มีความคล้ายคลึงกับการไหว้ครูประจำปีของศิลปินดนตรีชาวล้านนา ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่มีโอกาสสัมภาษณ์ศิลปินดนตรีชาวล้านนา ๘ จังหวัดนั้นพบว่า ศิลปินดนตรีชาวล้านนาเกือบทั้งหมดให้ความสำคัญกับพิธีนี้มาก เพราะถือเป็นการตอบแทนพระคุณครูที่ให้ความรู้ และช่วยปกป้องคุ้มครองให้มีความอยู่รอดปลอดภัย ทั้งยังมีอาชีพเลี้ยงปากท้องมาตลอดเวลา ๑ ปี ดังนั้น อาจเป็นไปได้ว่า ชาวไทใหญ่กับชาวล้านนามีการใช้ชีวิตร่วมกันมาเป็นเวลานาน การพบปะสังสรรค์กันของวัฒนธรรมทั้งในด้านวิถีชีวิตและความเชื่อย่อมเกิดขึ้นได้ ประเพณีไหว้ครูดนตรีประจำปีของทั้งชาวไทใหญ่และชาวล้านนาสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณที่มีอยู่ในจิตสำนึก อันกลายเป็นภาพรวมวัฒนธรรมของสังคมล้านนาไทยโดยรวม และยังสะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นความเชื่ออันเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชาวไทใหญ่และชาวล้านนาอย่างเข้มแข็งอีกด้วย

นอกจากนี้การศึกษายังพบว่า มีศิลปินหลายท่านไม่จัดพิธีไหว้ครูประจำปี อาจเนื่องมาจากไม่มีความเชื่อในเรื่องนี้ หรืออาจเป็นไปได้ตามภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำจนไม่สามารถให้ความสำคัญกับประเพณีซึ่งมีรายจ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ ผู้จัดต้องใช้เงินในการซื้อหาเครื่องบูชาครู และยังคงต้องเลี้ยงดูศิษย์หรือผู้ที่เข้าร่วมงานซึ่งเป็นสิ่งสิ้นเปลืองสำหรับผู้ที่มีความขัดสนทางเศรษฐกิจ ความจำเป็นนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการสืบสานพิธีกรรมดังกล่าวก็เป็นได้

นอกเหนือจากการบูชาครูในพิธีไหว้ครูแล้ว ผู้วิจัยสังเกตว่า ศิลปินบางท่านมีการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่ออื่น ๆ อีกด้วย ที่น่าสนใจและยังมีอาจสรุปได้คือเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับพระสุรสดี ที่มีศิลปินบางท่านกล่าวถึงเป็นหลายนัย เช่น ฝ่ายหนึ่งเชื่อว่าเป็นนางผี ซึ่งผีของชาวไทใหญ่หมายถึงเทวดา ที่พูดตามกันกล่าวถึงความเชื่อตามคัมภีร์ปิยสาโบราณของชาวไทใหญ่ที่มีผู้เล่าขานสืบทอดกันมาว่าถึงว่า พระสุรสดีคือเทวดาผู้เฝ้าดูแลรักษาพระไตรปิฎก เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่มนุษย์ โดยเฉพาะในด้านศิลปะดนตรี รวมทั้งวิชาไสยศาสตร์และการพยากรณ์ อีกฝ่ายเชื่อว่าพระสุรสดีคือ เทวดาผู้หญิงมี ๑๒ นาง แต่ไม่ทราบแน่ชัดถึงนามนาง ๑๒ ยังมีฝ่ายที่ ๓ ที่เชื่อว่าพระสุรสดีเป็นเพียงเทพในจินตนาการ ไม่มีตัวตน มีนัยถึงความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ไทใหญ่พบว่า ยังไม่สามารถสรุปได้ถึงทั้งที่มาตัวตนและนามของนาง ๑๒ ที่แท้จริงของพระสุรสดีนี้ ทั้งที่ปรากฏว่าชาวไทใหญ่ในยุคนาน ไผพม่า ไนรัฐฉาน และใน

ประเทศอื่น ๆ รวมถึงที่อยู่ในประเทศไทย ต่างเคารพสักการบูชาพระสุรสดีนี้อย่างทั่วถึง ซึ่งขณะนี้การศึกษาที่มาและตัวตนของ พระสุรสดีได้รับความสนใจจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศที่สนใจร่วมกัน สืบค้นข้อเท็จจริงและคลายความกังขาหาแหล่งกำเนิดที่มาของพระสุรสดีนี้

นอกเหนือจากการเคารพบูชาพระรัตนตรัย ครู และถึงเหนือธรรมชาติแล้ว พบว่าการกำหนดข้อห้ามที่มีความพ้องกัน ได้แก่ การห้ามข้ามเครื่องดนตรี และการห้ามแสดงในงานศพ การห้ามข้ามเครื่องดนตรี น่าจะเป็นความเชื่อในเชิงสัญลักษณ์ว่าเครื่องดนตรีเป็นสัญลักษณ์ประหนึ่งว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ทำมาหากิน เมื่อเป็นสิ่งที่นำประโยชน์มาให้ ตามนิสัยของชาวไทยใหญ่นั้นมีความกตัญญูรู้คุณ เขาจึงดูแลรักษาไม่ให้สิ่งนั้นถูกละเลย ขาดการเอาใจใส่ หากไม่มีข้อห้ามเช่นนี้ ถ้าคนข้ามไปมา อาจพลาดพลั้งเหยียบหรือเตะเครื่องดนตรีทำให้เกิดความเสียหาย และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซม หากต้องใช้งานกะทันหันก็อาจทำให้งานเสียหายเพราะซ่อมไม่ทัน เป็นต้น อีกนัยหนึ่งนั้น ศิลปินมักมีความเชื่อว่า เครื่องดนตรีทุกชิ้นมีครู จึงไม่กล้าข้าม เพราะครูอาจไม่พอใจและลงโทษได้ ความเชื่อนี้ก็เป็นผลดีต่อการเก็บรักษาเครื่องดนตรีให้อยู่ในสภาพดีซึ่งก็จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานไปโดยปริยายเช่นกัน ความเชื่อในด้านข้อห้ามดังกล่าวถือว่าเป็นผลดีต่อศิลปินทั้งสิ้น ในเรื่องข้อที่ห้ามเล่นในงานศพ ก็ด้วยเหตุว่าการแสดงดนตรีของชาวไทยใหญ่เป็นไปเพื่อความบันเทิง มีจังหวะและทำนองที่เร้าใจ จึงไม่เหมาะกับงานที่มีความโศกเศร้า สะท้อนถึงความมีมารยาท และการรู้กาลเทศะในการเข้าสังคมของชาวไทยใหญ่นั้นเอง

ในด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีตลอดทั้งปีของชาวไทยใหญ่ เช่น ประเพณีเหลินเจ็ง ประเพณีเหลินกำ ปอยหลู่ข้าวห่าฎี ปอยก่องหลู ประเพณีเหลินห้า การกั้นต่อ ปอยจำดี การแห่จองพารา ประเพณีวานปะลิก และประเพณีเลียงเมือง การเลียงเจ้าเมือง งานประเพณีทำบุญสลากภัต ก็ปรากฏทั้งความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ผสมผสานกับความเชื่อตามหลักของพุทธศาสนา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ พิธีกรรมในงานปอยล่างลองอันถือว่าเป็นงานประเพณีที่สำคัญอันดับต้นของพุทธศาสนิกชนชาวไทยใหญ่ แสดงให้เห็นถึงความเชื่ออันแรงกล้าที่ชาวไทยใหญ่มีต่อพุทธศาสนา ประเพณีนี้ก็มีพิธีกรรมซึ่งมีการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผี มีการทรงม้าเจ้าเมือง พร้อมคนคู่แลม้า ไปรับเจ้าเมือง (เจ้าพ่อมือเหล็ก) การแห่โคหลู่หรือแห่โคหลู่ การประกาศการทำบุญให้สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ ภูตผี เทวดาได้รับรู้ การแห่บูชาอุปัชฌายาหรืออุปัชฌายาพุทธ (เครื่องหรือเครื่องสักการะถวายพระพุทธรูป) เป็นต้น การผสมผสานระหว่างความเชื่อทั้ง ๒ อย่างนี้สามารถดำรงอยู่ได้ ก็เพราะความศรัทธาของชาวไทยใหญ่ที่มีต่อการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมทั้งหลาย มิใช่เพียงแต่ความเชื่อเท่านั้นที่ทำให้เกิดการคงอยู่ของประเพณีและพิธีกรรม แต่

การที่ ชาวไทใหญ่มีความสามัคคี มีผู้นำชุมชนที่มีความใส่ใจต่อการอนุรักษ์และทำนุบำรุงรักษาประเพณี คังกล่าว มีการบริหารจัดการที่ดี และมีความสม่ำเสมอในการจัดงานอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการที่หน่วยงาน ราชการคือเทศบาลเมืองที่มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีความเข้มแข็งในการช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้ราษฎร ชาวบ้านมีบทบาทในการให้ความรู้และช่วยส่งต่อความรู้ความเข้าใจไปยังคนรุ่นหลังทำให้ประเพณีของไท ใหญ่คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นจวบจนถึงปัจจุบัน

บทสรุป

จากการศึกษาด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้คนตรีไทใหญ่พบว่า การ ถ่ายทอดความรู้ในด้านดนตรีเป็นไปในลักษณะมุขปาฐะ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอด ความรู้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรศาสนาผสมผสานกับความเชื่อใน เรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ และพิธีกรรมยังสะท้อนภาพรวมวัฒนธรรมของศิลปินคนตรีชาวไทใหญ่ ในการเป็น ผู้มีความกตัญญูรู้คุณครู มีความเคารพนบถนอบต่อผู้สูงอายุ ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นศิลปินคนตรีชาวไทใหญ่มี บทบาทสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านดนตรีไปยังเยาวชนรุ่นหลัง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ชี้แนะในการ อนุรักษ์ พิณฟู และเผยแพร่วัฒนธรรมคนตรีไทใหญ่ให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เป็น อย่างดี

บทที่ ๕

ลักษณะและความหมายของกลองก้นยาวในวัฒนธรรมดนตรี

ชาวไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิทร์ เผ่าสวัสดิ์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๕ สัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาวในวัฒนธรรมดนตรี ชาวไทใหญ่	๑
จังหวัดแม่ฮ่องสอน	
๕.๑ บทนำ	๑
๕.๒ ความสำคัญของกลองกันยาว	๓
๕.๒.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกลองกันยาว	๔
๕.๒.๒ ตำนานกลองเสียดำ จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๖
๕.๓ ลักษณะทางกายภาพ.....	๗
๕.๔ สักส่วนกลองกันยาว	๑๔
๕.๔.๑ กลองกันยาวที่พบในบ้านคหบดีและบุคคลสำคัญ.....	๑๔
๕.๔.๒ กลองกันยาวประจำวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๔๐
๕.๕ บทวิเคราะห์สัญลักษณ์และความหมาย	๑๓๕
๕.๖ บทสรุป	๑๔๒

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพที่ ๑ ภาพกลองก้นยาวในขบวนแห่งานปอยส่างลอง เดือนเมษายน ๒๕๕๓ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๑
ภาพที่ ๒ ภาพเครื่องดนตรีประกอบการตีกลองก้นยาวในขบวนแห่งานปอยต่าง ๆ	๔
ภาพที่ ๓ ภาพกลองเสื่อคำ.....	๖
ภาพที่ ๔ ภาพการสะพายกลองก้นยาวในงานสงกรานต์ปี พ.ศ. ๒๕๕๓	๗
ภาพที่ ๕ ภาพพระจิ้ง วัดบ้านแม่สะงา ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๘
ภาพที่ ๖ ภาพกลองก้นยาว	๑๐
ภาพที่ ๗ ภาพเล็บช้าง กลองก้นยาวบ้านผู้ใหญ่บ้านแห่มง คีรีวิเศษกุล	๑๐
ภาพที่ ๘ ภาพเล็บช้าง กลองก้นยาวบ้านนายต๊ะ	๑๑
ภาพที่ ๙ ภาพเล็บช้าง กลองก้นยาวบ้านนาป่าแปก.....	๑๑
ภาพที่ ๑๐ ภาพเล็บช้าง กลองก้นยาววัดบ้านนาป่าแปก.....	๑๑
ภาพที่ ๑๑ ภาพเล็บช้าง กลองก้นยาวบ้านพ่อเลี้ยงจิต ลอก๊ะ.....	๑๑
ภาพที่ ๑๒ ภาพแสดงส่วนต่าง ๆ ของกลองก้นยาว.....	๑๓
ภาพที่ ๑๓ ภาพครูดุ่ม มานะ.....	๑๕
ภาพที่ ๑๔ ภาพกลองก้นยาวบ้านครูดุ่ม มานะ.....	๑๖
ภาพที่ ๑๕ ภาพกลองเสื่อคำ บ้านอดีต ส.ศ. ปัญญา จินาคำ	๑๖
ภาพที่ ๑๖ ภาพป้ายหน้าบ้านของนายบุญยิ่ง คีรีสัตยานนท์.....	๑๗
ภาพที่ ๑๗ ภาพทางเข้าหน้าบ้านของนายบุญยิ่ง คีรีสัตยานนท์.....	๑๗
ภาพที่ ๑๘ ภาพกลองใบที่ ๑ เกือบอยู่บนหิ้งทางเข้าด้านหน้าบ้าน.....	๑๘
ภาพที่ ๑๙ ภาพกลองใบที่ ๒ ของนายบุญยิ่ง คีรีสัตยานนท์ผูกไว้ที่เสาบ้าน.....	๑๙
ภาพที่ ๒๐ ภาพกลองใบที่ ๓ ของนายบุญยิ่ง คีรีสัตยานนท์ผูกไว้ที่เสาบ้าน.....	๒๐
ภาพที่ ๒๑ ภาพกลองใบที่ ๔ ของนายบุญยิ่ง คีรีสัตยานนท์ผูกไว้ที่เสาบ้าน.....	๒๒
ภาพที่ ๒๒ ภาพกลองใบที่ ๕ ของนายบุญยิ่ง คีรีสัตยานนท์ผูกไว้ที่เสาบ้าน.....	๒๒
ภาพที่ ๒๓ ภาพกลองใบที่ ๖ ของนายบุญยิ่ง คีรีสัตยานนท์ผูกไว้ที่เสาบ้าน.....	๒๓
ภาพที่ ๒๔ ภาพเอวกลองใบที่ ๗ ของนายบุญยิ่ง คีรีสัตยานนท์ผูกไว้ที่เสาบ้าน.....	๒๔
ภาพที่ ๒๕ ภาพไหล่กลองใบที่ ๗ ของนายบุญยิ่ง คีรีสัตยานนท์.....	๒๔
ภาพที่ ๒๖ ภาพกลองก้นยาวสองใบห้อยไว้กับชื่อเรือนอุปการณที่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านม่อนตะแลง.....	๒๕
ภาพที่ ๒๗ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านม่อนตะแลง.....	๒๖
ภาพที่ ๒๘ ภาพประดับตกแต่งเอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านม่อนตะแลง.....	๒๖

ภาพที่ ๒๕	กลองกันยาวใบที่ ๒ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านม่อนตะแลง.....	๒๘
ภาพที่ ๓๐	ภาพบ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านหัวน้ำแม่สะกิด.....	๒๙
ภาพที่ ๓๑	ภาพบ้านนายผล ไหวพรม.....	๒๙
ภาพที่ ๓๒	ภาพนายผล ไหวพรม.....	๒๙
ภาพที่ ๓๓	ภาพไหกลองของนายผล.....	๓๐
ภาพที่ ๓๔	ภาพหวายถัก.....	๓๐
ภาพที่ ๓๕	ภาพกันกลอง.....	๓๐
ภาพที่ ๓๖	ภาพบ้านเอนก พันเลิศ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๓๑
ภาพที่ ๓๗	ภาพกลองกันยาวของนายเอนก พันเลิศ.....	๓๑
ภาพที่ ๓๘	ภาพปล้องของกลองกันยาว.....	๓๒
ภาพที่ ๓๙	ภาพการเขียนลายประดับกลองกันยาว.....	๓๒
ภาพที่ ๔๐	ภาพบ้านนายติยะ บ้านแม่สะงา ตำบลปางหมู.....	๓๒
ภาพที่ ๔๑	ภาพกลองกันยาวของนายติยะ.....	๓๓
ภาพที่ ๔๒	ภาพกลองกันยาวใบที่ ๑ ของนายติยะ.....	๓๔
ภาพที่ ๔๓	ภาพเหล็กยึดหน้ากลองแทนสายตี.....	๓๔
ภาพที่ ๔๔	ภาพปล้องกลองและเอวกลองสี่เหลี่ยม.....	๓๕
ภาพที่ ๔๕	ภาพการต่อส้อเลื่อนใต้กันก็.....	๓๕
ภาพที่ ๔๖	ภาพไหข้าวกลองกันยาวใบที่ ๒.....	๓๕
ภาพที่ ๔๗	ภาพสายเร่งเชือกควั่นตีข้าวกลองกันยาวใบที่ ๒.....	๓๕
ภาพที่ ๔๘	ภาพไหกลองกันยาวใบที่ ๓.....	๓๖
ภาพที่ ๔๙	ภาพการแกะสลักกลองกันยาวใบที่ ๓.....	๓๖
ภาพที่ ๕๐	ภาพกลองกันยาวใบที่ ๔.....	๓๗
ภาพที่ ๕๑	ภาพไหข้าวกลองใบที่ ๔.....	๓๗
ภาพที่ ๕๒	ภาพเหล็กตามหูหึงแทนสายตี.....	๓๗
ภาพที่ ๕๓	ภาพการทำสีตกแต่งลำตัวกลอง.....	๓๗
ภาพที่ ๕๔	ภาพเอวกลองทาสีเหลือง.....	๓๗
ภาพที่ ๕๕	ภาพคุณยายนุ ตาสี.....	๓๘
ภาพที่ ๕๖	กลองกันยาวบ้านคุณยายนุ ใบที่ ๑.....	๓๙
ภาพที่ ๕๗	กลองกันยาวบ้านคุณยายนุ ใบที่ ๒.....	๓๙
ภาพที่ ๕๘	ภาพกลองกันยาวในพิพิธภัณฑ์.....	๔๕
ภาพที่ ๕๙	ภาพไหกลองกันยาว.....	๔๕
ภาพที่ ๖๐	ภาพลูกกรงที่เก็บกลองกันยาว.....	๔๕

ภาพที่ ๖๑ ภาพกลองก้นยาวในพิธีกรรมของวัดจองค์กลาง.....	๔๖
ภาพที่ ๖๒ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๑.....	๔๗
ภาพที่ ๖๓ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๒.....	๔๗
ภาพที่ ๖๔ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๓.....	๔๗
ภาพที่ ๖๕ ภาพการตกแต่งเขียนสีลายทองรูปหัวใจ ประกอบแถวลายประจุดที่เอวกลอง.....	๔๗
ภาพที่ ๖๖ ภาพกลองก้นยาวของวัดปางลือ.....	๕๐
ภาพที่ ๖๗ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดม่วยต่อ.....	๕๑
ภาพที่ ๖๘ ภาพศาลาวัดแก่นฟ้า.....	๕๓
ภาพที่ ๖๙ ภาพพระอธิการป๊อก จนฺโท สมณญาคิลปี.....	๕๓
ภาพที่ ๗๐ ภาพป้ายหน้าบ้านที่ทำการผู้ใหญ่บ้านแก่นฟ้า.....	๕๔
ภาพที่ ๗๑ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๑.....	๕๔
ภาพที่ ๗๒ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแก่นฟ้าใบที่ ๒.....	๕๕
ภาพที่ ๗๓ ภาพศาลาวัดทุ่งมะกอก ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๕๖
ภาพที่ ๗๔ ภาพกลองประจำวัดทุ่งมะกอกใบที่ ๑.....	๕๗
ภาพที่ ๗๕ ภาพกลองประจำวัดทุ่งมะกอกใบที่ ๒.....	๕๗
ภาพที่ ๗๖ ภาพแสดงลายแถบคำ และลายจุดคำบนเส้นแบ่งปล้อง.....	๕๗
ภาพที่ ๗๗ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดบ้านกลาง.....	๖๐
ภาพที่ ๗๘ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดบ้านกลาง.....	๖๐
ภาพที่ ๗๙ ภาพซุ้มประตูทางเข้าวัดบ้านป่าลาน.....	๖๑
ภาพที่ ๘๐ ภาพศาลาวัดบ้านป่าลาน.....	๖๑
ภาพที่ ๘๑ ภาพพระครูอนุศาสน์ศาสนกร เจ้าอาวาสวัดบ้านป่าลาน.....	๖๒
ภาพที่ ๘๒ ภาพซุ้มประตูทางเข้าวัดไม้สูง.....	๖๒
ภาพที่ ๘๓ ภาพศาลาวัดไม้สูง.....	๖๒
ภาพที่ ๘๔ กลองก้นยาวประจำวัดไม้สูงใบที่ ๑.....	๖๓
ภาพที่ ๘๕ กลองก้นยาวประจำวัดไม้สูงใบที่ ๒.....	๖๔
ภาพที่ ๘๖ กลองก้นยาวประจำวัดไม้สูงใบที่ ๓.....	๖๕
ภาพที่ ๘๗ ภาพป้ายวัดห้วยโป่ง.....	๖๕
ภาพที่ ๘๘ ภาพศาลาวัดห้วยโป่ง.....	๖๕
ภาพที่ ๘๙ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดห้วยโป่ง.....	๖๖
ภาพที่ ๙๐ ภาพแสดงปล้องกลองที่กลึงให้สูงขึ้นและทาด้วยสีค้ำรองอยู่ด้านใน.....	๖๗
ภาพที่ ๙๑ ภาพกลองประจำวัดผาบ่องเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๖๗
ภาพที่ ๙๒ ภาพหน้ากลองประจำวัดผาบ่องเหนือ.....	๖๘

ภาพที่ ๕๓ ภาพโหลงข้าวของกลองใบที่ ๑.....	๖๕
ภาพที่ ๕๔ ภาพกลองก้นยาวแสดงส่วนโหลงข้าว เอว และก้นกลอง.....	๖๕
ภาพที่ ๕๕ ภาพพระอริการศิริ ศิลสังวโร เจ้าอาวาสวัดผาบ่องใต้.....	๗๐
ภาพที่ ๕๖ ภาพกลองก้นยาววัดผาบ่องใต้.....	๗๑
ภาพที่ ๕๗ ภาพป้ายทางเข้าวัดห้วยคำข่อน.....	๗๒
ภาพที่ ๕๘ ภาพกลองใบที่ ๑ ประจำวัดห้วยคำข่อนบ้านผาบ่องเหนือ.....	๗๓
ภาพที่ ๕๙ ภาพกลองใบที่ ๒ ประจำวัดห้วยคำข่อน.....	๗๔
ภาพที่ ๑๐๐ ภาพกลองใบที่ ๓ ประจำวัดห้วยคำข่อน.....	๗๕
ภาพที่ ๑๐๑ กลองก้นยาวใบที่ ๔ ประจำวัดห้วยคำข่อน.....	๗๖
ภาพที่ ๑๐๒ ศาลาการเปรียญวัดป่าญี่ปุ่น.....	๗๗
ภาพที่ ๑๐๓ ภาพกลองประจำวัดป่าญี่ปุ่นใบที่ ๑.....	๗๗
ภาพที่ ๑๐๔ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดป่าญี่ปุ่นใบที่ ๒.....	๗๘
ภาพที่ ๑๐๕ ภาพป้ายทางเข้าวัดแม่สะกิด ตำบลผาบ่อง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๗๙
ภาพที่ ๑๐๖ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๑.....	๗๙
ภาพที่ ๑๐๗ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๒.....	๘๐
ภาพที่ ๑๐๘ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๓.....	๘๑
ภาพที่ ๑๐๙ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๔.....	๘๒
ภาพที่ ๑๑๐ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๕.....	๘๓
ภาพที่ ๑๑๑ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดท่าโป่งแดงใบที่ ๒.....	๘๔
ภาพที่ ๑๑๒ ภาพป้ายวัดกุงไม้สัก.....	๘๖
ภาพที่ ๑๑๓ ภาพศาลาวัดกุงไม้สัก.....	๘๖
ภาพที่ ๑๑๔ ภาพเจดีย์ในวัดกุงไม้สัก.....	๘๕
ภาพที่ ๑๑๕ ภาพซุ้มประตูเข้าวัดกุงไม้สัก.....	๘๕
ภาพที่ ๑๑๖ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดใบที่ ๑ ของวัดกุงไม้สัก.....	๘๖
ภาพที่ ๑๑๗ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดใบที่ ๒ ของวัดกุงไม้สัก.....	๘๗
ภาพที่ ๑๑๘ กลองก้นยาวประจำวัดใบที่ ๓ ของวัดกุงไม้สัก.....	๘๘
ภาพที่ ๑๑๙ ภาพลายหยดน้ำประดับกันถี่.....	๘๘
ภาพที่ ๑๒๐ ภาพลายหยดน้ำประดับรอยต่อจากโหลงข้าว.....	๘๘
ภาพที่ ๑๒๑ ภาพการประดับตกแต่งเอวกลอง.....	๘๙
ภาพที่ ๑๒๒ ภาพปล้องกลองที่กลิ้งนูนสูง.....	๘๙
ภาพที่ ๑๒๓ ภาพแสดงกลองก้นยาวทั้ง ๔ ใบของวัดกุงไม้สัก.....	๙๐
ภาพที่ ๑๒๔ ภาพสำนักสงฆ์บ้านชานเมือง.....	๙๐

ภาพที่ ๑๒๕	ภาพโหลงและสายดึง.....	๕๑
ภาพที่ ๑๒๖	ภาพปล้องที่กลิ้งเนื้อไม้ขึ้น.....	๕๑
ภาพที่ ๑๒๗	ภาพกลองกันยาวประจำสำนักสงฆ์บ้านชานเมือง.....	๕๒
ภาพที่ ๑๒๘	ภาพป้ายวัดบ้านในสอย ตำบลปางหมู	๕๒
ภาพที่ ๑๒๙	ภาพศาลาวัดบ้านในสอย ตำบลปางหมู.....	๕๒
ภาพที่ ๑๓๐	ภาพศาลาวัดบ้านในสอย.....	๕๒
ภาพที่ ๑๓๑	ภาพศาลาวัดบ้านในสอย ใบที่ ๒.....	๕๔
ภาพที่ ๑๓๒	ภาพปล้องของกลองกันยาว.....	๕๔
ภาพที่ ๑๓๓	กลองกันยาวประจำวัดในสอยใบที่ ๓.....	๕๕
ภาพที่ ๑๓๔	ภาพกลองกันยาวประจำวัดในสอยใบที่ ๔.....	๕๖
ภาพที่ ๑๓๕	ภาพโหลงใบที่ ๔.....	๕๖
ภาพที่ ๑๓๖	ภาพปล้องละเอียด.....	๕๖
ภาพที่ ๑๓๗	ภาพขนาดเล็บช้าง.....	๕๖
ภาพที่ ๑๓๘	ภาพป้ายวัดบ้านสบสอย.....	๕๗
ภาพที่ ๑๓๙	ภาพศาลาวัดบ้านสบสอย.....	๕๗
ภาพที่ ๑๔๐	ภาพกลองกันยาว ๓ ใบของวัดบ้านสบสอย อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๕๗
ภาพที่ ๑๔๑	วัดป่าบ้านใหม่.....	๕๘
ภาพที่ ๑๔๒	ภาพซุ้มประตูวัดบ้านไม้เจะ.....	๕๘
ภาพที่ ๑๔๓	ภาพเจดีย์วัดบ้านไม้เจะ.....	๕๘
ภาพที่ ๑๔๔	ภาพซุ้มประตูทางเข้าวัดทุ่งกอมู.....	๑๐๐
ภาพที่ ๑๔๕	ภาพเจดีย์วัดทุ่งกอมูด้านหน้าวัด.....	๑๐๐
ภาพที่ ๑๔๖	ภาพศาลาวัดทุ่งกอมู.....	๑๐๐
ภาพที่ ๑๔๗	ภาพกลองกันยาวใบที่ ๑.....	๑๐๑
ภาพที่ ๑๔๘	ภาพกลองกันยาวใบที่ ๒.....	๑๐๑
ภาพที่ ๑๔๙	ภาพกลองกันยาวใบที่ ๓.....	๑๐๓
ภาพที่ ๑๕๐	ภาพกลองกันยาวใบที่ ๔.....	๑๐๔
ภาพที่ ๑๕๑	ภาพโหลงใบที่ ๔.....	๑๐๔
ภาพที่ ๑๕๒	ภาพเล็บช้างและสปีปล้อง.....	๑๐๔
ภาพที่ ๑๕๓	ภาพกันกึ่งและปล้อง.....	๑๐๔
ภาพที่ ๑๕๔	ภาพป้ายวัดบ้านสบป่อง.....	๑๐๕
ภาพที่ ๑๕๕	ภาพเจดีย์วัดบ้านสบป่อง.....	๑๐๕
ภาพที่ ๑๕๖	ภาพศาลาวัดบ้านสบป่อง.....	๑๐๖

ภาพที่ ๑๕๗	ภาพพระประธานในศาลาวัดบ้านสบป่อง.....	๑๐๖
ภาพที่ ๑๕๘	ภาพสองข้างทางระหว่างเดินจากวัดไปบ้านนายชอนนะ.....	๑๐๖
ภาพที่ ๑๕๙	ภาพถนนสายหลักไปบ้านชอนนะ.....	๑๐๖
ภาพที่ ๑๖๐	ภาพทางแยกเข้าบ้านนายชอนนะตรงข้ามวัด.....	๑๐๖
ภาพที่ ๑๖๑	ภาพบ้านและเรือนช่อมกลองของนายชอนนะ.....	๑๐๖
ภาพที่ ๑๖๒	ภาพคุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์ (ซ้าย) ภาพนายชอนนะ (ขวา)	๑๐๖
ภาพที่ ๑๖๓	ภาพกลองกันยาวประจำวัดบ้านสบป่อง.....	๑๐๗
ภาพที่ ๑๖๔	ภาพไผ่ข้าว.....	๑๐๘
ภาพที่ ๑๖๕	ภาพปล้องกลอง.....	๑๐๘
ภาพที่ ๑๖๖	ภาพเอวกลอง.....	๑๐๘
ภาพที่ ๑๖๗	ภาพกันกี.....	๑๐๘
ภาพที่ ๑๖๘	ภาพศาลาวัดบ้านนาป่าแปก.....	๑๐๙
ภาพที่ ๑๖๙	ภาพเจดีย์วัดบ้านนาป่าแปก.....	๑๐๙
ภาพที่ ๑๗๐	ศาลาวัดบ้านนาป่าแปก.....	๑๐๙
ภาพที่ ๑๗๑	ภาพกันกีของกลองกันยาววัดบ้านนาป่าแปก.....	๑๑๐
ภาพที่ ๑๗๒	ภาพคุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์สำรวจกลองกันยาววัดบ้านนาป่าแปก.....	๑๑๐
ภาพที่ ๑๗๓	ภาพไผ่ข้าวและสายตึงเชือกในล่อน.....	๑๑๑
ภาพที่ ๑๗๕	ภาพแสดงเล็บข้างและคอกกลอง.....	๑๑๑
ภาพที่ ๑๗๖	ภาพเอวกลองสีทองคาดหัวท้ายด้วยแถบสีแดง.....	๑๑๒
ภาพที่ ๑๗๗	ภาพหวายถักคาดรอบกลองเป็นเส้น.....	๑๑๒
ภาพที่ ๑๗๘	ภาพกลองกันยาวประจำวัดบ้านนาป่าแปก.....	๑๑๓
ภาพที่ ๑๗๙	ภาพชุมนุมประตู่เข้าวัดบ้านแม่สะงา.....	๑๑๓
ภาพที่ ๑๘๐	ภาพศาลาวัดบ้านแม่สะงา.....	๑๑๓
ภาพที่ ๑๘๑	ภาพการกั้นทางเข้าหมู่บ้านในวันทำบุญวันปริกของบ้านแม่สะงา.....	๑๑๓
ภาพที่ ๑๘๒	พระจริง พระลูกวัดบ้านแม่สะงา.....	๑๑๔
ภาพที่ ๑๘๓	ภาพกลองกันยาวใบที่ ๑ ประจำวัดบ้านแม่สะงา.....	๑๑๔
ภาพที่ ๑๘๔	ภาพกลองกันยาวใบที่ ๒ ประจำวัดบ้านแม่สะงา.....	๑๑๔
ภาพที่ ๑๘๕	ภาพศาลาวัดบ้านยอด.....	๑๑๕
ภาพที่ ๑๘๖	ภาพเจดีย์วัดบ้านยอด.....	๑๑๕
ภาพที่ ๑๘๖	ภาพป้ายสำนักสงฆ์บ้านยอด.....	๑๑๖
ภาพที่ ๑๘๗	ภาพกลองกันยาวประจำสำนักสงฆ์บ้านยอด.....	๑๑๖
ภาพที่ ๑๘๘	ภาพชุมนุมประตู่ทางเข้าวัดหมอกจำแป่.....	๑๑๗

ภาพที่ ๑๘๕ ภาพกลองกันยาววัดหมอกจำแป้.....	๑๑๗
ภาพที่ ๑๘๖ ศาลาวัดห้วยขาน.....	๑๑๘
ภาพที่ ๑๘๗ ภาพบ้านผู้ใหญ่นานบ้านห้วยขาน ตำบลหมอกจำแป้.....	๑๑๙
ภาพที่ ๑๘๘ กลองกันยาวประจำวัดห้วยขานใบที่ ๑.....	๑๑๙
ภาพที่ ๑๘๙ ภาพประดับลายทองคกแต่งเอวกลอง.....	๑๒๐
ภาพที่ ๑๙๐ ภาพปีกไม้เปิดหน้ากลองรูปวงรีของกลองกันยาวใบที่ ๑.....	๑๒๐
ภาพที่ ๑๙๑ ภาพไหข้าวสีเงิน.....	๑๒๑
ภาพที่ ๑๙๒ ภาพปล้องกลอง.....	๑๒๑
ภาพที่ ๑๙๓ ภาพเอวกลอง.....	๑๒๑
ภาพที่ ๑๙๔ กลองกันยาวใบที่ ๑ ประจำวัดบ้านนาปลาจาด.....	๑๒๓
ภาพที่ ๑๙๕ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๒ ของวัดบ้านนาปลาจาด.....	๑๒๓
ภาพที่ ๒๐๐ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๓.....	๑๒๓
ภาพที่ ๒๐๑ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๔.....	๑๒๕
ภาพที่ ๒๐๒ ภาพศาลาการเปรียญวัดทุ่งมะसान.....	๑๒๖
ภาพที่ ๒๐๓ ภาพกลองกันยาวประจำวัดทุ่งมะसान ใบที่ ๑.....	๑๒๖
ภาพที่ ๒๐๔ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๒ ของวัดทุ่งมะसान.....	๑๒๗
ภาพที่ ๒๐๕ ภาพไหกลองของกลองใบที่ ๓.....	๑๒๘
ภาพที่ ๒๐๖ ภาพสายตึงของกลองใบที่ ๓.....	๑๒๘
ภาพที่ ๒๐๗ ภาพปล้องบนหางกลองของกลองใบที่ ๓.....	๑๒๘
ภาพที่ ๒๐๘ ภาพเล็บข้างของกลองใบที่ ๓.....	๑๒๘
ภาพที่ ๒๐๙ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๔ วัดทุ่งมะसान.....	๑๒๙
ภาพที่ ๒๑๐ ภาพป้ายทางเข้าวัดน้ำกัด.....	๑๓๐
ภาพที่ ๒๑๑ ภาพทางเข้าวัดน้ำกัด.....	๑๓๐
ภาพที่ ๒๑๒ ภาพภายในศาลาการเปรียญด้านหลังเก็บกลองกันยาว.....	๑๓๐
ภาพที่ ๒๑๓ ภาพด้านหลังศาลาการเปรียญที่เก็บกลองกันยาว ๕ ใบ.....	๑๓๐
ภาพที่ ๒๑๔ กลองกันยาวใบที่ ๑.....	๑๓๑
ภาพที่ ๒๑๕ ภาพการลงค้วะที่ก้นกีของกลองใบที่ ๑.....	๑๓๒
ภาพที่ ๒๑๖ ภาพหูหิ้งของกลองใบที่ ๑.....	๑๓๒
ภาพที่ ๒๑๗ ภาพเล็บข้างของกลองใบที่ ๑.....	๑๓๒
ภาพที่ ๒๑๘ ภาพสายตึงและการผูกสายตึงของกลองใบที่ ๑.....	๑๓๒
ภาพที่ ๒๑๙ ภาพหวายถักรอบหางกลองของกลองใบที่ ๑.....	๑๓๒
ภาพที่ ๒๒๐ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๒.....	๑๓๓

ภาพที่ ๒๒๑	กลองก้นยาวใบที่ ๓.....	๑๓๔
ภาพที่ ๒๒๒	ภาพปล้องกลองก้นยาวใบที่ ๓.....	๑๓๔
ภาพที่ ๒๒๓	กลองก้นยาวใบที่ ๔.....	๑๓๕
ภาพที่ ๒๒๔	กลองก้นยาวใบที่ ๕.....	๑๓๖
ภาพที่ ๒๒๕	ศาลาการเปรียญวัดแม่สุยะ.....	๑๓๗
ภาพที่ ๒๒๖	กลองก้นยาวที่ผูกไว้ใต้ถุนวัดแม่สุยะ.....	๑๓๗
ภาพที่ ๒๒๗	กลองก้นยาวใบที่ ๒.....	๑๓๘
ภาพที่ ๒๒๘	ภาพแสดงสีที่ใช้ในการตกแต่งกลอง.....	๑๔๐
ภาพที่ ๒๒๙	ภาพแสดงการใช้สีเขียว เหลือง และสีแดงในการตกแต่งคอและก้นก็.....	๑๔๐
ภาพที่ ๒๓๐	ภาพธงชาติรัฐฉาน.....	๑๔๑

บทที่ ๕

สัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาวในวัฒนธรรมดนตรี ชาวไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๑ ภาพกลองกันยาวในขบวนแห่งานปอยสา่งลอง เดือนเมษายน ๒๕๕๑
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๕.๑ บทนำ

เครื่องดนตรีเป็นทรัพยากรวัตถุทางวัฒนธรรมที่ได้รับการพัฒนาและสรรค์สร้างขึ้นจากคนในสังคมนั้น ๆ มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละภูมิภาค ถึงแม้จะมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน หลักฐานสำคัญประการหนึ่งในการยืนยันเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นรูปธรรมคือเครื่องดนตรีประจำวัฒนธรรมของเชื้อชาตินั้น ๆ อีกทั้งยังสะท้อนระบบความเชื่อ โลกทัศน์ และมโนคติของกลุ่มวัฒนธรรม

ชาวไทใหญ่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเทศไทยจากรัฐฉาน สหภาพพม่า เป็นส่วนใหญ่ จากการศึกษาปณิธิ อดาศกุล (๒๕๔๗) พบว่าการย้ายถิ่นฐานของชาวไทใหญ่ที่เข้ามาในประเทศไทย มีสาเหตุ ๒ ประการด้วยกัน ประการแรกการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน รายได้น้อย ไม่พอกับการดำรงชีพ ตลอดจนจนถึงความบีบคั้นทางสังคมและการเมือง ประการที่สองประเทศไทยมีแหล่งงานมาก มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงอาศัยอยู่ที่นี่แล้ว กอปรกับมีความคล้ายคลึงกันทางภาษาและวัฒนธรรม จึงทำให้ง่ายต่อการปรับตัว

เมื่อชาวไทใหญ่ปรับตัวได้แล้ว มีอาชีพการงานที่มั่นคง จึงตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นชุมชน ชาวไทใหญ่ และยังคงใช้ภาษาที่เป็นของตัวเองทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน จากการศึกษาของสุทัศน์ กันทะมา (๒๕๔๒) พบว่าชาวไทใหญ่มีลักษณะเด่นที่รู้จักกันดี คือ คำขยาเก่ง และเป็นผู้มีศรัทธาแรงกล้าในการทำบุญทำทาน อย่างที่คนเมืองมีคำพูดว่า “กินอย่างม่าน ตานอย่างเงี้ยว” หมายความว่า พม่าถือเรื่องกินเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนคนไทยใหญ่ ถือการทำบุญทำทานเป็นเรื่องยิ่งใหญ่

สุทัศน์ กันทะมา (๒๕๔๒) ยังได้สรุปไว้อีกด้วยว่า กลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนชาวไทยใหญ่คงอยู่นั้นประกอบด้วยครอบครัวทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาพูด แบบแผน ความประพฤติตามวิถีชีวิตแก่ลูก ผู้อาวุโสทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการจัดพิธีกรรมต่างๆ พระทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรม และการศึกษา ผู้ชำนาญการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆ เช่น พิธีกรรม ความรู้ทางการช่าง หัตถกรรม ผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดและสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เครื่องญาติทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือในการทำพิธีกรรมต่างๆ

ภูมิปัญญาในการสร้างเครื่องดนตรีของชาวไทใหญ่ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องสำคัญประการหนึ่งคือความรู้ทางการช่างในการสร้างกลองกันยาว ปกรณ์ รอดช่างเผื่อน(๒๕๕๒) ได้ศึกษากรรมวิธีการสร้างกลองกันยาวในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน งานวิจัยชิ้นนี้ถือเป็นงานศึกษาชิ้นสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาความหมายและสัญลักษณ์ของกลองกันยาวในวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ นอกจากนั้นแล้วการศึกษาดนตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องดนตรีของชาวไทใหญ่ยังไม่ปรากฏเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ปิด ถูกจำกัดด้วยสภาวะทางการเมือง นักวิชาการโดยส่วนใหญ่ทั้งชาวพม่าและชาวต่างประเทศสามารถเข้าพื้นที่เพื่อทำการศึกษาเฉพาะดนตรีราชสำนักพม่าเพียงเท่านั้น (Becker 1993; Miller and Williams 1998) ดังนั้นการศึกษาเครื่องดนตรีของชาวไทใหญ่ในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการทำความเข้าใจในระบบความคิดจากวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทใหญ่ในประเทศไทย

หลักการแบ่งเครื่องดนตรีโดย Hornbostel-Sach (1914) ในหนังสือ Systematik der Musikinstrumente ได้เสนอวิธีการจัดจำแนกเครื่องดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ ออกเป็น ๔ ประเภทคือ ๑. เครื่องดนตรีที่มีเสียงกำเนิดจากการสั่นสะเทือนด้วยลม ๒. เครื่องดนตรีที่มีเสียงกำเนิดจากการสั่นสะเทือนด้วยหนัง ๓. เครื่องดนตรีที่มีเสียงกำเนิดจากการสั่นสะเทือนด้วยสาย ๔. เครื่องดนตรีที่มีเสียงกำเนิดจากการสั่นสะเทือนด้วยตัวเครื่องดนตรี กลองกันยาวจัดเป็นกลองประเภท Conical Drum ถือว่าเป็นกลองซึ่งหน้าเดียว ด้วยสายรัดจากขอบกลอง ไม่ใช่หมุดตอก หรือใช้ลิ้มไม้อัดหนังเข้าในขอบกลอง ลำตัวกลองกันยาวมีลักษณะยาวเป็นพิเศษกว่ากลองชนิดอื่น ๆ ที่สามารถแบกเคลื่อนย้ายได้ในขณะบรรเลงในวัฒนธรรมดนตรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถึงแม้ว่ากลองแอวที่พบในวัฒนธรรมล้านนาจะมีขนาดใหญ่ แต่ต้องวางไว้บนรถลากขณะบรรเลง

ในการศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมเครื่องดนตรีไทใหญ่ นั้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาบทบาทของคลังทรัพยากรผู้สูงอายุชาวไทใหญ่ในการสืบทอดวัฒนธรรมและองค์ความรู้เกี่ยวกับกลองกันยาว และเพื่อศึกษาองค์ความรู้กลองกันยาวที่ได้รับการถ่ายทอดและเก็บรักษาไว้ในกลุ่มผู้สูงอายุ อีกทั้งเพื่อศึกษาสัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยจึงได้ทำการบันทึกลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี ทำความเข้าใจในการเรียกส่วนประกอบของเครื่องดนตรี การได้มาของเครื่องดนตรี และการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของเครื่องดนตรี การศึกษาวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ในประเทศไทยเป็นการศึกษาเจาะลึกทางด้านประเพณี การสืบทอดภาษา หากแต่ยังไม่ได้ศึกษาในการวิเคราะห์เครื่องดนตรี ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวัฒนธรรมเครื่องดนตรีไทใหญ่ของประเทศไทยทางด้านความหมายและสัญลักษณ์ของกลองกันยาวด้วยเหตุที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

๕.๒ ความสำคัญของกลองกันยาว

กลองกันยาวถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ กลองชนิดนี้มีความสำคัญในงานประเพณีสำคัญทางศาสนาของชาวไทใหญ่ หรือที่เรียกว่าประเพณีสิบสองเดือน ในภาษาไทใหญ่เรียกว่างานปอยเหลิน ๑๒ เดือน คุณครูบุญพบ วัฒนวงศ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของกลองกันยาวไว้ว่า

กลองกันยาวถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่ เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาแต่โบราณของชาวไทใหญ่ แสดงถึงความเป็นตัวตนของชาวไทใหญ่ พบเห็นในงานบุญ งานปอยเป็นประจำ งานปงยขาดกลอง ขาดมองไม่ได้ และกลองนี้ไม่ได้นำไปผสมกับวัฒนธรรมของคนอื่น มีอยู่กับคนไทใหญ่มานาน (บุญพบ วัฒนวงศ์, สัมภาษณ์, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๔)

ชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเรียกกลองชนิดนี้ว่ากลองกันยาว ออกเสียงว่า ก้อง กัน หย่า ไม่ได้เรียกด้วยชื่ออื่น ๆ โดยถอดความหมายของทั้งสามคำตรงกับคำไทยภาษากลางได้ดังนี้

ก้อง	หมายถึง	กลอง
กัน	หมายถึง	กัน
หย่า	หมายถึง	ยาว

กลองกันยาวเป็นเครื่องดนตรีนำในวงกลองกันยาว ผู้ตีกลองกันยาวเป็นผู้นำและควบคุมจังหวะของวง ส่งสัญญาณเริ่มต้น เปลี่ยนจังหวะ และการทอดจังหวะจบการบรรเลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตีประกอบการฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ฟ้อนนก และฟ้อนโต การแสดงเหล่านี้ถือเป็นหัวใจของการแสดงฟ้อนไทใหญ่ ผู้ตีกลองกันยาวจะต้องสังเกตท่ารำ ท่าฟ้อนของสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น การกระโดด การเดิน การกางปีก การร่อนปีก การวนซ้าย การวนขวาของผู้รำ และเปลี่ยนจังหวะการตีกลองเพื่อให้เกิดความงดงามและความสนุกสนานเข้ากับท่ารำ วงกลองกันยาวประกอบด้วยเครื่องดนตรี ๓ ชนิดดังนี้

ภาพที่ ๒ เครื่องดนตรีประกอบการตีกลองกันยาวในขบวนแห่งานปอยต่าง ๆ

๑. กลองกันยาว	๑	ใบ
๒. ฆ้องไล่ลำดับลดหลั่นตามขนาด	๗	ใบ
๓. ฉาบ	๒	คู่

๕.๒.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกลองกันยาว

คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๙๗ อยู่บ้านเลขที่ ๖๔ หมู่ ๑ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นที่ปรึกษาภูมิปัญญาไทใหญ่ ได้รับรางวัลผู้ปฏิบัติงานและมีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมจากสภาวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และรางวัลโล่เกียรตินิยมเพชรราชภัฏ-เพชรล้านนา ด้านมนุษยศาสตร์ สาขาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้อธิบายเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับกลองกันยาวของชาวไทใหญ่ไว้ดังนี้

ชาวไทใหญ่เคารพและบูชากลอง ดังนั้นชาวไทใหญ่ไม่ข้ามกลอง ห้ามข้ามเค็ดขาด และต้องวางไว้ที่สูง ในสมัยก่อนเก็บรักษาไว้ที่วัดเท่านั้น ผูกไว้กับเสาพระอุโบสถ ด้านหลังหรือด้านข้างพระ กลองกันยาวที่ผูกไว้ที่เสาน้ำ หรือเสาอุโบสถนั้น ชาวบ้านจะต้องตั้งขันก่อนจึง จะยืมออกมาได้ จะต้องมีการขอขมา ขอเชิญกลองมา หากไม่ได้ขอขมา ผู้ยืมจะต้องถือศีลห้า ไม่กินเนื้อสัตว์ เนื้อลิง เนื่องจากเนื้อมีความว่องไว มีความคร่ำย เพื่อไม่ให้ไปตีกลองแล้วทำร้ายกัน ไม่ให้กินเนื้องู เพราะว่างูเป็นสัตว์ไม่มีเท้า ถือว่าไม่ครบองค์ประกอบ ไม่กินรกสัตว์ ถือว่าเป็นของต่ำ ให้งดเหล้า และห้ามกินข้าวถวายพระ ข้าวงานศพ และข้าวชากผีหากไม่ปฏิบัติตามนี้ จะทำให้งานไม่ราบรื่น ดีแล้วเสียงไม่ดัง (ประเสริฐ ประดิษฐ์, ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓)

คุณครูสุรพล เทพบุญ เกิดเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๙๒ อยู่บ้านเลขที่ ๑๑/๑ ถนนประดิษฐ์ทองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เคยดำรงตำแหน่งเลขานุการสภาวัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ

คดีที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเมือง แม่ฮ่องสอน ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องกลองกันยาวของจังหวัด แม่ฮ่องสอนไว้ว่า

เวลาที่ไปเยี่ยมกลองที่บ้านคนอื่น จะต้องนำขันใส่น้ำลอยขมิ้น หรือลอยส้มป่อย มีก้อยหอมอก ไปขอเชิญกลอง พร้อมด้วยรูปเทียนใส่พานไปขอขมา เพราะถือว่าเป็นของมีค่า ของสูง ของศักดิ์สิทธิ์ (สุรพล เทพบุญ, สัมภาษณ์, ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓) คุณครูคุ้ม มานะ หรือเป็นที่รู้จักในหมู่ชาวไทยใหญ่ในนาม จเรอ่อน ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับ กลองกันยาวไว้ว่า

กลองที่เก็บไว้ในบ้านถือว่าเป็นมงคลกับเจ้าบ้าน เป็นมงคลกับเรือนและผู้อยู่อาศัย ถือว่า ของประจำชาติ ชาวไทใหญ่เชื่อว่ากลองนี้มาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้า เมื่อท่านเสด็จลงมาโปรดโลก ชาวไทใหญ่จึงทำกลองนี้ดีเพื่อรับการเสด็จลงมาโปรดสัตว์ (คุ้ม มานะ, สัมภาษณ์, ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓)

พระจิ้ง ชาวไทใหญ่ อพยพมาจากเมืองสีเส้ง จังหวัดตองยี รัฐฉาน สหภาพพม่า อายุ ๖๗ ปี จำพรรษาอยู่ที่วัดแม่สะงา ตำบลหมอกจำแป่ ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ท่านกล่าวว่าท่านได้รับการอบรมจากผู้เฒ่าผู้แก่ในเมืองสีเส้งเกี่ยวกับเรื่องกลองกันยาวว่า

กลองกันยาวเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ต้องเก็บบูชารักษาไว้อย่างดี เมื่อจะนำไปตั้งงาน จะต้องนำขันมาเชิญ กลองที่ซื้อใหม่ จะต้องปิดทองคำเปลว เอาเงินใส่ไปในกลอง ดีให้สวดคำกระจาย ให้เงินไหลออก เรียกว่า กลองฮ้องเงินฮ้องคำ (พระจิ้ง, สัมภาษณ์, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

นายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ อยู่บ้านเลขที่ 36 หมู่ 5 บ้านท่านโป่งแดง ตำบลผาบ่อง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานสภาวัฒนธรรมตำบลผาบ่อง กล่าวเกี่ยวกับความเชื่อเรื่อง กลองกันยาวของชาวไทยใหญ่ไว้ว่า

ชาวไทยใหญ่เชื่อว่ากลองกันยาวเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นของสูง ใครมีไว้ที่บ้านทำให้บ้านเรือนร่มเย็น ทำให้เจริญก้าวหน้า มีความงอกงามในชีวิต เดิวนี่มีคำพูดว่า ใครอยากกินกล้วยไปที่จง ใครอยากให้ออกให้มองให้ไปบ้านผู้ใหญ่บ้าน หมายความว่าใครต้องการข้าวปลาอาหาร ให้ไปหาได้ที่วัด จงแปลว่าวัด ส่วนกลอง มอง หรือว่า ฆ้องอย่าง ที่คนภาคกลางเรียกกันนั้น ให้ไปที่บ้านผู้ใหญ่ (บุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

นอกจากนี้ นายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ ยังกล่าวถึงข้อห้ามเรื่องกลองอีกด้วยว่า กลองแสดงบารมีของเจ้าของ แสดงบารมีของชุมชน กลองเป็นของมงคล ต้องเคารพบูชา ห้ามข้าม โดยเฉพาะผู้หญิงนั้นห้ามตีกลอง (บุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๔)

๕.๒.๒ ตำนานกลองเสือด่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓ ภาพกลองเสือด่า

ที่มา: ผู้วิจัย

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีตำนานกลอง ๑ ใบชื่อว่ากลองเสือด่า ชาวแม่ฮ่องสอนเชื่อว่ากลองใบนี้เป็นกลองที่มีเสียงดัง ไพเราะ แต่ปัจจุบันได้ถูกเก็บรักษาไว้ที่บ้านของคหบดีท่านหนึ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและไม่อนุญาตให้นำกลองใบนี้ออกมาตีเป็นเวลานานแล้ว จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในจังหวัดแม่ฮ่องสอนทำให้ได้ข้อมูลว่าชาวเมืองแม่ฮ่องสอนต่างเคยได้ยินชื่อเสียงของกลองใบนี้ หลายคนรู้จักเรื่องเล่ากลองใบนี้ แต่ยังไม่เคยเห็นกลองใบนี้มาก่อน ไม่สามารถอธิบายลักษณะของกลองใบนี้ได้

ครูสุรพล เทพบุญ ได้กล่าวถึงกลองก้นยาวที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดแม่ฮ่องสอนไว้ดังนี้ว่า

มีกลองก้นยาวอยู่ ๑ ใบ ถ้าวัดไหนเอาเหล็กกรอกกลองไป จะทำให้คนทะเลาะกันในงาน

กลองใบนี้เก็บรักษาอยู่ที่บ้านอดีตส.ส. ปัญญา ในเทศบาลเมือง แม่ฮ่องสอน

(สุรพล เทพบุญ, สัมภาษณ์, ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓)

อาจารย์สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ อยู่บ้านเลขที่ ๑๘ ถนนขุนลุมประพาส ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้กล่าวถึงกลองเสือด่าไว้ว่า

กลองเสือด่าเป็นกลองที่ลงอักขระไว้ ท่านเจ้าอาวาสวัดไม้สูงท่านหวงกลองใบนี้มากแต่

ปัจจุบันมิได้นำออกมาให้ชาวบ้านตีอีกต่อไปแล้ว และเก็บรักษาไว้ที่บ้านอาจารย์ปัญญา

จินาคำ พ่อตาของท่านนำมาเก็บรักษาไว้ ชาวไทใหญ่เชื่อว่าตนเองนั้นมีเชื้อสายสืบมา

จากเสือ และอาจเป็นไปได้ว่าในบริเวณนี้เคยมีเสืออยู่เป็นอันมาก กลองใบนี้ถ้าเอาสุราลูบ

หน้ากลอง จะทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน (สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ, สัมภาษณ์, ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓)

ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากอาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์กรุณาประสานงานติดต่อกับอาจารย์ปัญญา จินาคำ อดีตส.ส.จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อเข้าเก็บภาพกลองเสียดำใบนี้ พบว่ากลองเสียดำใบนี้มีอยู่จริง เก็บรักษาไว้ที่เรือนหลังเก่า ซึ่งเคยเป็นที่อยู่อาศัยของนายเสถียร อุดมพานิช บิดาของภรรยาอาจารย์ปัญญา แต่ปัจจุบันท่านได้เสียชีวิตแล้ว และไม่มีใครอาศัยในบ้านหลังนี้อีกต่อไป บ้านไม้หลังนี้จึงปิดไว้ บ้านหลังนี้ตั้งอยู่ด้านหน้าของบ้านตึกที่อาจารย์ปัญญา จินาคำอาศัยอยู่พร้อมกับครอบครัว

เมื่อพิจารณาลักษณะของกลองเสียดำ คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์ได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้ ลักษณะของกลองเสียดำเป็นกลองใบขนาดเล็กเชื่อว่ากลองใบนี้ซึ่งหนึ่งด้วยหนึ่งเสื่อ เนื่องจากหนึ่งบางกว่าหนึ่งวัวที่ใช้ขึ้นหน้ากลองกันยาว ลำตัวกลองทาสีดำทั้งหมด ไม่ประดับตกแต่งไม่ทาสีอื่นใด คาดว่าน่าจะเป็นการลงสีรัก ส่วนหนึ่งหน้ากลองนั้นลงอักขระและยันต์หรือเรียกว่าลงอาจ โดยพระครูเจ้าอาวาสวัดไม้สูง ท่านมีชื่อเสียงมาก ทางด้านวิชาคาถาอาคม (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์, ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

พระอ่องหมื่น ท่านเจ้าอาวาสวัดแม่สะกิด อายุ ๖๐ ปี อพยพมาจากรัฐฉาน สหภาพพม่า ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องกลองกันยาวของชาวไทยใหญ่ไว้ดังนี้

คนไทยใหญ่เชื่อว่ากลองเป็นของขลัง เป็นของสูงเหมือนพระ ใครมีไว้มาก ถือว่าดี

ยังมีมาก ยังมีบุญบารมีมาก มีกลองมาก แสดงว่ามีบารมีมากก็ว่าได้ (พระอ่องหมื่น, สัมภาษณ์, ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

๕.๓ ลักษณะทางกายภาพ

กลองกันยาวเป็นกลองประเภทหน้าเดียว ซึ่งด้วยการร้อยเชือกจากขอบหนึ่งด้านหน้า และร้อยไว้กับลวดที่คล้องไว้รอบคอของกลอง ไม่ใช่ใช้วิธีการตอกหมุด กลองกันยาวถือได้ว่าเป็นกลองที่มีขนาดใหญ่กว่ากลองที่พบอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ แต่มีน้ำหนักเบา เนื่องจากทำจากไม้เนื้ออ่อน ผู้ตีกลองสามารถเคลื่อนย้ายกลองได้โดยสะดวก ใช้ตีกลองประกอบการแห่ได้เป็นเวลานาน โดยให้ส่วนท้ายของกลองวางอยู่บนพื้นได้และใช้สายสะพายกลองไว้บนบ่าผู้ตี

ภาพที่ ๔ การสพายกลองกันยาววันงานสงกรานต์ปีพ.ศ. ๒๕๕๓

คุณลักษณะสำคัญของกลองกันยาวนั้นก็คือน้ำหนักเบา เนื่องจากทำจากไม้เนื้ออ่อน และมีเสียงดัง คุณครูสุรพล เทพบุญได้กล่าวถึงชนิดไม้ที่ใช้ทำกลองกันยาวไว้ดังนี้ว่า

กลองกันยาวส่วนใหญ่ทำจากไม้ซ้อ ใช้ไม้รักบ้าง ถึงแม้จะทนกว่า แต่หนัก เสียงดีใช้ได้ (สุรพล เทพบุญ, สัมภาษณ์, ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓)

คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์ได้กล่าวถึงไม้ที่ใช้ทำกลองกันยาวมีดังนี้

๑. ไม้ซ้อ มีเนื้อสีขาว
๒. ไม้ฝักกุ่ม มีเนื้อไม้สีคล้ำ
๓. ไม้ซังก้า มีเนื้อไม้สีขาว
๔. ไม้ซุง มีเนื้อไม้สีคล้ำ
๕. ไม้ขมแดง มีเนื้อไม้สีน้ำตาลแดง

(คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

พระจิ่ง วัดบ้านแม่สะงา ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พระจรัส ผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมและงานช่างชาวไทใหญ่ ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของไม้ที่นิยมใช้ทำกลองกันยาวไว้ดังนี้

ไม้ที่นิยมทำมากที่สุดคือ ไม้ซ้อ ไม้ยมแดงก็มี แต่พบน้อย ไม้สังกาดก็ดี ไม้เหนียว ไม้หนักเบา มีคุณภาพเสียงเหมือนไม้ซ้อ เป็นไม้ที่ขึ้นอยู่ริมห้วย ไม่ได้อยู่ในสันเขาลึก ๆ คล้ายต้นกำปูลู มีลักษณะแตกกิ่งเป็นชั้น ๆ (พระจรัส, สัมภาษณ์, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

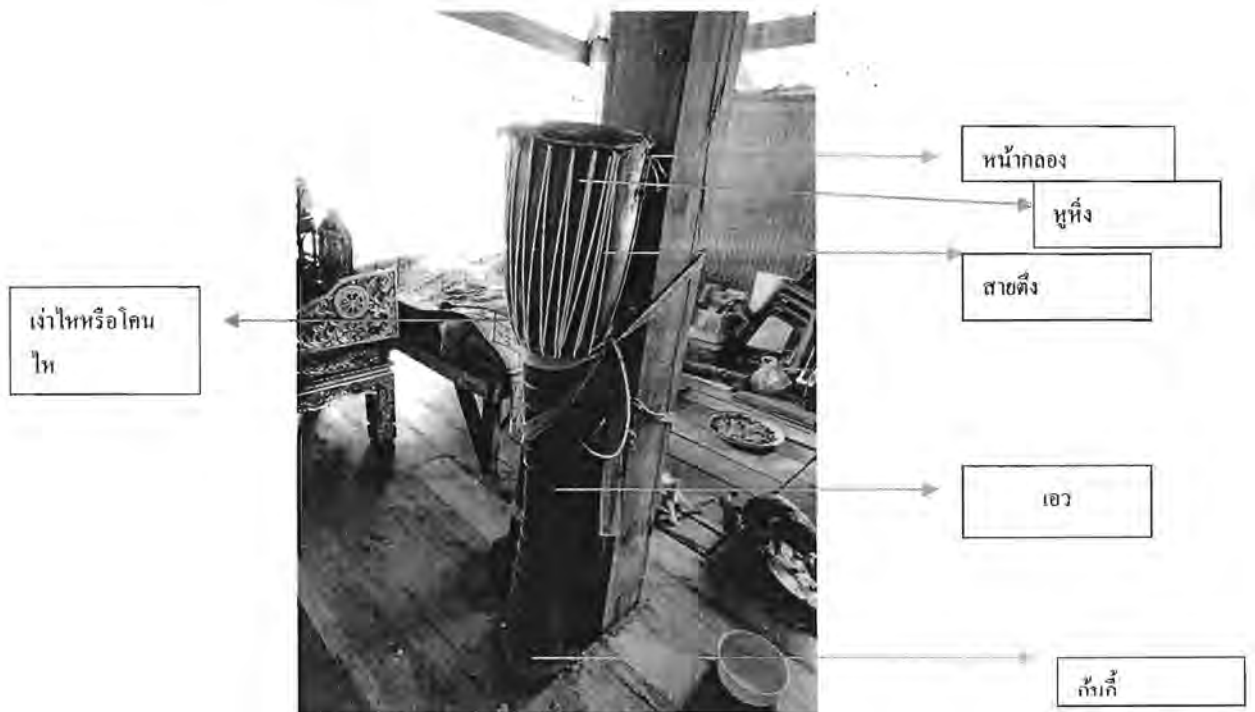
กลองกันยาวมีส่วนประกอบและมีชื่อเรียกเฉพาะ พบว่าบางครั้งชื่อเรียกส่วนต่าง ๆ ของกลองกันยาวอาจแตกต่างกันไป แต่มีความคล้ายคลึงกัน

คุณครูต๋ม มานะ ได้อธิบายส่วนประกอบของกลองดังนี้

กลองประกอบไปด้วยส่วนประกอบ ๗ ส่วนคือ

๑. หน้ากลองทำจากหนังวัว
๒. สายตึงทำหน้าที่ขึงหน้ากลอง
๓. ไหขั่วคือลำตัวของกลอง ส่วนท้ายของไหเรียก เง้าไห หรือ โคนไห
๔. หูหึ่งคือเชือกที่ร้อยจากขอบหนังหน้ากลองเป็นบ่วงไว้ให้สายตึงสอดเข้าไว้
๕. เอวคือส่วนที่คอดที่สุดของลำตัวกลอง
๖. กันกลองคือส่วนล่างของกลอง
๗. กันก็้อคือส่วนล่างของกลองที่บานออก ก็เป็นภาษาไทใหญ่แปลว่าบานออก

(ต๋ม มานะ, สัมภาษณ์, ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๖ ภาพกลองกันยาว

นอกจากนี้ยังพบว่ามีส่วนสำคัญของกลองกันยาวเรียกว่าเส้นข้าง ตั้งอยู่ส่วนท้ายของไหมข้าว ด้วยวิธีการเสาะร่องไหมให้เป็นร่องเพื่อให้สายตึงสอดวางลงในช่องแล้วร้อยกับวงลวดที่อยู่รอบคอกลอง ลักษณะของเส้นข้างที่พบมีลักษณะแตกต่างกันไป แต่แสดงให้เห็น โลกทัศน์และความสัมพันธ์ของชาวไทใหญ่กับธรรมชาติ

เส้นข้าง

ภาพที่ ๗ เส้นข้าง กลองกันยาวบ้านผู้ใหญ่บ้านเหม่ง คีรีวิเศษสกุล
ผู้บ้านห้วยขาน ต.หมอกจำแป่ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

เส้นข้าง

ภาพที่ ๘ ภาพเส้นข้าง กลองกันยาวของนายดิชะ (ไม่มีนามสกุล) ภาพที่ ๙ ภาพเส้นข้าง กลองกันยาวบ้านนาป่าเปก
ช่างตีเหล็ก บ้านแม่สะงา ต. หมอกจำแป่ อ.เมือง
จ. แม่ฮ่องสอน

เก็บข้าง

ภาพที่ ๘ ภาพเก็บข้าง กลองกันยาว วัดนาป่าแปก ต.หมอกจำแป่
จิด อ.เมือง จ. แม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๑๐ ภาพเก็บข้าง กลองกันยาวบ้านพ่อเลี้ยง
ล่อเกะ ต.ห้วยผา อ.เมือง จ. แม่ฮ่องสอน

พระมหานิยมปัญญาไวรัส อายุ ๖๗ ปี เจ้าอาวาสวัดห้วยคำซ่อน ต.ผาบ่อง อ.เมืองแม่ฮ่องสอน
จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้อธิบายเรื่องหน้าที่และการออกเสียงเก็บข้างไว้ว่า

เก็บข้าง ออกเสียงว่า เน็บข้าง เน็บ หมายถึงเก็บ ข้างคือข้าง เพราะว่าเสียง ช. ข้าง
ไม่มีในภาษาไทยใหญ่ จึงออกเสียงว่า ข้าง เก็บข้างมีหน้าที่ทำให้สายเร่งเกาะติด ไหข้าว
(พระมหานิยมปัญญาไวรัส, สัมภาษณ์, ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔)

ผู้วิจัยได้พิจารณากลไกของการร้อยสายและวิธีการเสาะร่องหุ่นกลองให้เปิดเป็นช่องเพื่อวางสาย
ดึงพาดผ่าน ไปนั้นเป็นภูมิปัญญาการสร้างกลองกันยาวของชาวไทยใหญ่และยึดติดแน่นอยู่กับไหข้าว อีกทั้ง
ทั้งทำให้กลองมีรูปร่างที่สวยงาม ได้สัดส่วน ไม่จำเป็นต้องเพิ่มเครื่องยึดและเป็นการซ่อนสายลวดที่ใช้
สำหรับคล้องสายดึง จึงสรุปได้ว่าเก็บข้างมีหน้าที่ที่สำคัญ ๒ ประการดังนี้

๑. มีหน้าที่สำหรับให้สายดึงสอดลงไปร่องระหว่างเก็บข้าง ไม่เคลื่อนหรือหลุดออกจาก
ตำแหน่ง
๒. มีหน้าที่สำหรับป้องกันให้วงลวดตรึงอยู่กับกันไหข้าว ไม่ไหลหรือถูกดึงตามแรงยึดของสาย
ดึง

จากการเก็บข้อมูลสนาม ผู้วิจัยได้พบพระจริง อายุ ๖๗ ปี จำพรรษาอยู่ที่วัดแม่สะงา ตำบล
หมอกจำแป่ ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของจำนวน
เก็บข้างไว้ดังนี้

กลองเป็นของศักดิ์สิทธิ์ มีสูตรการสร้างกลองเช่นกัน แต่เท่าที่จำได้คือจำนวนเก็บข้าง

การทำกลองต้องให้อยู่ในมงคล ให้นำร่องของเล็บข้าง ชาวไทใหญ่ก็มีการนับนิ้วใน การสร้างคาบประจำตัวด้วย ร่องเล็บข้างนับว่า

๑. จะยะเม็งโกน
๒. อันตะเหร์เพยานี
๓. ตีหลีใจจิ้น
๔. ดั้นกำส้า
๕. ตีเข้ามา
๖. ตีหลาด้าน
๗. ด้านกวานจู
๘. คูมาล้อม
๙. หอมแสนขึ้น

(พระจรัส, สัมภาษณ์, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

จากข้อมูลสัมภาษณ์ของพระจรัสเกี่ยวกับเรื่องการนับร่องเล็บข้างนั้น คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ได้ถอดความอธิบายและแปลความไว้ว่าหากนับร่องเล็บข้างทั้งหมดแล้วเลขทั้งหมด ตกที่ ๑ แปลว่า ดี โดย ปกติเล็บข้างจะมีจำนวนเกิน ๘ เล็บ เมื่อนับไปถึงเล็บที่ ๘ แล้วให้นับต่อไปแต่วนมานับเลข ๑ ใหม่ เช่น ถ้ามีเล็บข้างทั้งหมด ๓๑ เล็บ หมายความว่านับ ๑ ถึง ๘ ได้ ๑ เที้ยว เริ่มต้นเล็บที่ ๒๘ เป็นหมายเลข ๑ ดังนั้นเล็บที่ ๓๑ ตกเลข ๔ มีความหมายไม่ดีดังนี้

๑. จะยะเม็งโกน หมายถึง ดี มาจากคำว่าชัยยะ มังคลา บทขึ้นต้นคาถา
๒. อันตะเหร์เพยานี หมายถึง ดี มาจากคำว่า อันตรายหลีกเลี่ยง
๓. ตีหลีใจจิ้น หมายถึง ดี มาจากคำว่า ดีแล้วใจดี
๔. ดั้นกำส้า หมายถึง ไม่ดี มาจากคำว่า ดีแล้วกาแตกฝูง กลองนี้ทำให้แตกความสามัคคี
๕. ตีเข้ามา หมายถึง ดี มาจากคำว่า ดีแล้วคนอยากเข้ามาคบหาสมาคมด้วย
๖. ตีหลาด้าน หมายถึง ดี เหมือนความหมายที่ ๕
๗. ด้านกวานจู หมายถึง ไม่ดี มาจากคำว่า ดีแล้วทะเลาะกัน เสียงดัง หนวกหู
๘. คูมาล้อม หมายถึง ไม่ดี มาจากคำว่า เหมือนมีข้าศึกศัตรูมารุมล้อม
๙. หอมแสนขึ้น หมายถึง ดี มาจากคำว่า ดีแล้วยิ่งดีขึ้น

(ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

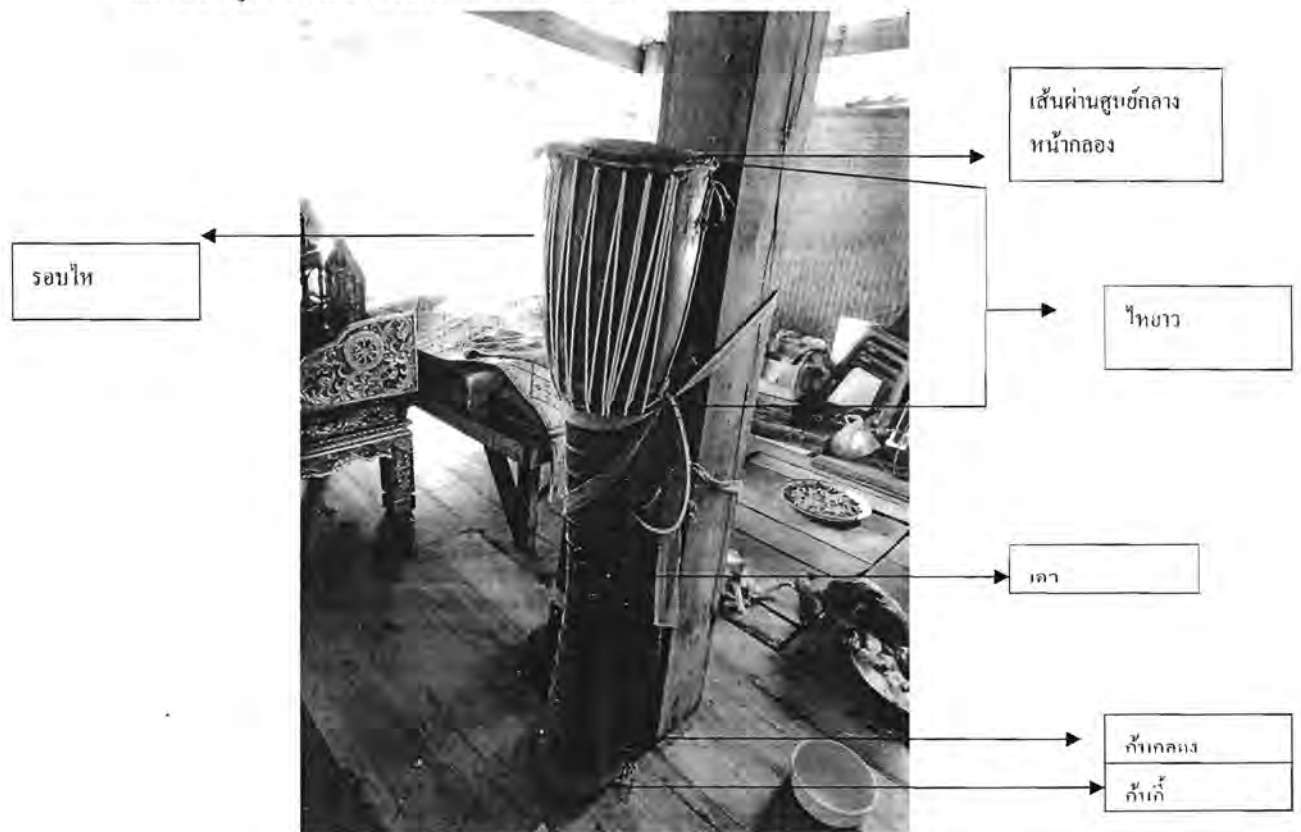
การกำหนดสัดส่วนของกลองกันยวานั้นส่วกลองกันยวามีวิธีการกำหนดสัดส่วนด้วยหน่วย นับเรียกว่า หัก คำว่าหักแปลว่า ส่วน โดยปกติส่วกลองมีธรรมเนียมปฏิบัติว่ากลองกันยวามีความยาว สองหักครึ่ง หรือ สามหัก โดยวัดหักส่วนที่ ๑ วัดจากขอบโหวส่วนบนที่ซึ่งหน้ากลองจนถึงปลายโหว ส่วนล่างที่รัดปลายสายตึงไว้ ดังนั้นกลอง ๑ ใบแบ่งออกเป็นสามส่วนคือ

๑. ไห่ข้าว = หักที่ ๑ วัดจากส่วนบนของไห่ข้าวถึงปลายไห่ข้าว
 ๒. เหว = หักที่ ๒ วัดจากปลายก้นของไห่ข้าวถึงเอวกลอง
 ๓. ก้น = หักที่ ๓ อาจมีความยาวครึ่งหัก หรือ หนึ่งหักก็ได้ แล้วแต่ขนาดของ

ท่อนไม้ สล่บางท่านไม่ตัดไม้ทิ้งหากได้ไม้ที่มีความยาวมากกว่าสองหัก

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการวัดขนาดและสัดส่วนของกลองก้นยาว โดยทำการแบ่งส่วนของกลองต่าง ๆ เป็น ๗ ตำแหน่งเพื่อวัดสัดส่วนที่สำคัญและพบข้อมูลที่ปรากฏดังนี้

๑. เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง
๒. เส้นรอบไห่กลอง หรือ เส้นรอบไห่ข้าว
๓. ความยาวของไห่กลอง หรือ ความยาวของไห่ข้าว
๔. เส้นรอบเอว
๕. เส้นรอบกลอง
๖. เส้นรอบก้นก็
๗. ส่วนสูงของกลองวัดจากหน้ากลองถึงก้นก็

ภาพที่ ๑๒ ส่วนต่าง ๆ ของกลองก้นยาว

๕.๔ ขนาดและการตกแต่งกลองก้นยาว

กลุ่มที่ ๑ กลองก้นยาวที่เก็บไว้ในบ้านคหบดี บุคคลสำคัญ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลองก้นยาวเป็นกลองสำคัญในวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ เดิมกลองก้นยาวเก็บรักษาไว้ในวัด โดยผูกเก็บไว้ติดกับเสาบนโบสถ์ ทุกวัดไทใหญ่มีกลองก้นยาวประจำวัดเพื่อให้ชาวบ้านได้ขอยืมไปใช้

ตีในวันงานปอยต่าง ๆ ปัจจุบันการเก็บรักษากลองเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ระบบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้กลองกลายเป็นสาธารณสมบัติและถูกเก็บรักษาไว้ที่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านบ้าง บ้านประธานสภาวัฒนธรรม หรือบ้านสมาชิกผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน (สส.)

๕.๔.๑ กลองกันยาวบ้านครูเทพินท์ พงษ์วีดี

กลองกันยาวใบนี้เป็นกลองกันยาวของชุมชนป๊อกกาดเก่า ตั้งอยู่ที่ ๒๔/๑ ถ. ผดุงม่วยต่อ ต. จองคำ อ. เมือง จ. แม่ฮ่องสอน อาคารหลังนี้เป็นที่สาธารณประโยชน์ ใช้งานร่วมกันทางด้าน ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่ของเทศบาล เช่น จัดเตรียมอาหารในงานประเพณีปอยส่างลอง การ จัดเตรียมต้นแก้วหู้ ต้นปะเต้ซ่า คุณครูเทพินท์ พงษ์วีดี อายุ ๕๘ ปี ได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่ง ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประธานสภาองค์กรชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการเก็บข้อมูลกลองกันยาวที่อาคารชุมชนป๊อกกาดเก่าพบว่ามียาวอยู่ ๑ ใบ ทาสีเหลือง แดง เขียว มีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๕๒.๕
ไหยาว	๓๖.๕
รอบคอบน	๑๕
รอบเอว	๑๖
รอบก้นก็	๒๐
กลองสูง	๕๒.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๑

จากการสัมภาษณ์คุณดาบุญเลิศ วิรัตน์ภรณ์ อายุ ๘๑ ปี ที่ปรึกษาชุมชนป๊อกกาดเก่า อ. เมือง จ. แม่ฮ่องสอนอธิบายว่าการตกแต่งสีของกลองกันยาวนั้น ไม่มีความหมาย

๕.๔.๒ กลองกันยาวบ้านนายตุ้ม มานะ

คุณครูตุ้ม มานะ อายุ ๕๑ ปี มีตำแหน่งเป็นจเรของชาวไทยใหญ่ ตำแหน่งจเรหมายถึงผู้รู้ ปรากฏทางด้านพิธีกรรม กลองใบนี้เก็บรักษาอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๐๐(๔๐)/พ หมู่ ๑ ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน คุณครูตุ้ม มานะเป็นชาวไทยใหญ่อพยพมาจากบ้านหมอกใหม่ อำเภอหมอกใหม่ เมืองสาละวิน เรียนทางธรรมกับพระอินตาและเรียนการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับอาจารย์แดง หม่อง ตั้งแต่อายุ ๘ ขวบที่วัดขุนขานหมอกใหม่ เมื่ออายุครบ ๓๐ ปี จึงได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๑๓ ครูคุ้ม มานะ จระอ่อนไทใหญ่ ต. ห้วยผา อ.ผาบ่อง จ.แม่ฮ่องสอน

ครูคุ้ม มานะถือศีล ๕ เป็นกิจวัตร ในช่วงระหว่างเข้าพรรษาถือศีล ๘ งดเนื้อสัตว์และกินเจมีกลอง ๑ ใบ ปัจจุบันทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประกอบพิธีแต่งงาน ตรวจชะตาฤกษ์ยามในการประกอบพิธีมงคลให้กับชาวบ้านห้วยผา อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครูคุ้มเป็นที่เคารพนับถือทางด้านพิธีกรรมและความเชื่อในหมู่ชาวไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ครูคุ้มยังมีความรู้เรื่องการคัดหนังสือปี่สา หรือ พับสา บนกระดาษสา ซึ่งจารึกเรื่องราวชาดกสอนคติธรรมทางพุทธศาสนา

ภาพที่ ๑๔ กลองกันยาวบ้านคุณครูคุ้ม มานะ

คุณครูคุ้ม มานะเก็บกลองผูกไว้ที่เสาเรือน ด้านหน้าหิ้งบูชาครู กลองใบนี้เพิ่งซื้อมาใหม่จากช่างทำกลองชาวไทใหญ่ ทางสีดำ เอวทาสีแดง สายตั้งทำจากเชือกควั่นสายด้าย บ้านคุณครูคุ้ม มานะมีกลองกันยาว ๑ ใบ มีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
รอบไห	๒๕
ไหยาว	๔๒.๕
รอบคอบน	๑๕
รอบเอว	๑๗
รอบก้นกิ้ง	๘
กลองสูง	๗๖.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกิ้ง	๑๒

๕.๔.๓ กลองเสื่อคำ บ้านอดีตส.ส. ปัญญา จินาคำ

ภาพที่ ๑๕ ภาพกลองเสื่อคำ บ้านอดีต ส.ส. ปัญญา จินาคำ

กลองก้นยาวใบนี้เป็นกลองสำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เก็บรักษาไว้ที่บ้านอดีต ส.ส. ปัญญา จินาคำ และผู้ใหญ่ได้สั่งห้ามมิให้นำกลองใบนี้ออกมาตีอีกเนื่องจากเชื่อว่ากลองใบนี้ดู เมื่อนำออกมาตีแล้วจะทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันในหมู่ผู้เข้าร่วมงาน ขนาดของกลองที่วัด ได้มีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕ x ๑๑
รอบไห	๓๔
ไหยาว	๑๖.๕
รอบคอบน	๒๑
รอบเอว	๑๕
รอบก้นก๊ก	๒๐
กลองสูง	๕๑
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก๊ก	๕

๕.๔.๔ กลองก้นยาวที่เก็บไว้ที่บ้านนายบุญยั้ง ศิริสัตยานนท์ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง
แม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๑๖ ภาพป้ายหน้าบ้านของนายบุญยั้ง ศิริสัตยานนท์

ภาพที่ ๑๗ ภาพทางเข้าหน้าบ้านของนายบุญยั้ง ศิริสัตยานนท์

จากการเก็บข้อมูลที่วัดห้วยเค็ด พบว่าไม่มีกลองประจำวัด และเมื่อไปสอบถามที่บ้านผู้ใหญ่บ้านห้วยเค็ดซึ่งถือว่าเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่ แต่ก็พบว่าไม่มีกลองประจำหมู่บ้านเก็บไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านเช่นกัน แต่จากการสอบถามผู้ใหญ่บ้านพบข้อมูลภายในหมู่บ้านทำให้ทราบว่ามีการขยาดกลองกันยาวประจำหมู่บ้าน ๘ ใบเก็บไว้ที่บ้านของนายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลผาบ่อง ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๕ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลองใบที่ ๑ นายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ ได้อธิบายเกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญของกลองใบนี้ไว้ว่า “เป็นกลองที่มีเสียงดีมาก ทำจากสล่าบ้านห้วยเค็ด ทำจากไม้ฝักกุ่ม ใบนี้ทำขึ้นเอง” (บุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๑๘ ภาพกลองใบที่ ๑ เก็บอยู่บนหิ้งทางเข้าด้านหน้าบ้าน

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๕
ไหยาว	๑๘
รอบคอบน	๒๒
รอบเอว	๑๔.๕
รอบก้นกึ่ง	๒๐
กลองสูง	๕๔.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๓.๕

จากการสังเกตลักษณะทางกายภาพของกลองใบนี้พบว่ามียุ้งใหญ่กว่ากลองใบอื่น ๆ ภายในบ้าน ขนาดกว้าง x ยาว เท่ากับ ๑.๗ x ๓.๐ เซนติเมตร ลำตัวกลองตั้งแต่ให้ข้าวตลอดจนถึงก้นกลองทาสีดำ แต่คาดด้วยสีทอง สีแดง และสีขาวสลับกันเป็นปล้อง

กลองใบที่ ๒ มีน้ำหนักเบา กว่าใบอื่น ๆ เมื่อสังเกตจากลักษณะไม้ที่ปรากฏบนหุ่นกลองพบว่า กลองใบนี้เป็นกลองสาน ทำขึ้นจากไม้ไผ่สานแล้วนำผ้าห่อรัดไว้ ลุงรักสีดำ นายบุญยั้ง ศิริสัตยานนท์ ได้กล่าวไว้ว่า “กลองใบนี้ชาวบ้านไม่ค่อยนิยมนำไปตีเพราะว่าเสียงเบา” มีขนาดเส้นข้าง ขนาดกว้าง x ยาว เท่ากับ ๑ x ๒ เซนติเมตร กลองใบที่ ๒ เก็บไว้ที่เส้าบ้านทำด้วยปูน ลักษณะสำคัญของกลองกันยาว ใบนี้คือมีขนาดของส่วนก้นที่เรียวพอม และกลึงปล้องตลอดทั้งใบโดยไม่เว้นส่วนเอว ทาสีดำทั้งหมด ตั้งแต่ส่วนของไหล่ข้าวจนถึงก้นกลอง

ภาพที่ ๑๕ ภาพกลองใบที่ ๒ ของนายบุญยั้ง ศิริสัตยานนท์ผูกไว้ที่เส้าบ้าน

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไหล่	๓๒.๕
ไหยาว	๑๘
รอบคอบน	๑๗
รอบเอว	๑๐.๕
รอบก้นกึ่ง	๑๔
กลองสูง	๕๓
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘.๕

กลองใบที่ ๓ เป็นกลองเก่า คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์กะเนว่ากลองใบนี้มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ปี นายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ ได้กล่าวถึงประวัติกลองใบนี้ไว้ว่า เป็นกลองที่ได้รับมอบจากเจ้าอาวาสวัดจงกลางคำ ท่านมอบให้ เนื่องจากกลองชำรุดแล้ว กลองใบนี้มีการลงรักและปิดทองไว้ด้วย (บุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓) ผู้วิจัยสังเกตเห็นพบว่าสายลงรักปิดทองนั้นเป็นรอยเก่าที่ปรากฏอยู่ส่วนก้นกลองก่อนจะถึงส่วนก้นก็ อยู่ตรงส่วนท้ายสุดต่อจากปล้องสีทองที่ทำด้วยสีสมัยใหม่ ถ้าตัวกลองทาสีดำ เนื่องจากนำมาซ่อมแซมใหม่และคาดด้วยการทาสีทองเป็นปล้องสลับ บนลำตัวกลองมีการบากรอยให้เป็นปล้อง แต่มิได้ทำการกลึงให้ขึ้นเป็นปล้อง มีขนาดเส้นข้าง กว้าง x ยาว เท่ากับ ๑ x ๒ เซนติเมตร

ภาพที่ ๒๐ ภาพกลองใบที่ ๓ ของนายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ผู้กลึงไว้ที่เสาบ้าน
ขนาดของกลองใบที่ ๓ วัดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕
รอบไห	๓๐
ไหยาว	๑๓.๕
รอบคอบน	๑๖.๕
รอบเอว	๑๕
รอบก้นก็	๑๕
กลองสูง	๔๖.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๕.๕

กลองใบที่ ๔ คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์สันนิษฐานว่ากลองใบนี้ทำจากไม้ซ้อ นายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ได้กล่าวถึงประวัติของกลองใบนี้ไว้ว่าเป็นกลองที่ทำขึ้นจากพระองค์หนึ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ไม่ทราบชื่อ กลองมีอายุ ๓ ปี มีขนาดเส้นข้าง กว้าง x ยาว เท่ากับ ๑ x ๑ เซนติเมตร จะสังเกตได้ว่ากลองใบนี้มีการทาสีลวดลายด้วยสีแดง สีดำ สีขาว สลับตามปล้อง เว้นที่เอวไว้ทาสีแดง ตรงส่วนก้นก็ทาสีเป็นลายฐานดอกบัวคว่ำ ส่วนบนเหนือเอวทาสีดำเป็นปล้องทั้งหมด ๒ ปล้อง ส่วนล่างจากเอวทาสีเป็นปล้องสีดำ ๔ ปล้อง ส่วนเชือกไข้เชือกในล่อน ไห่ขำวมีลักษณะบานใหญ่กว่ากลองใบอื่นในบ้าน

กลองใบที่ ๔ บ้านนายบุญยิ่ง

ภาพที่ ๒๑ ภาพกลองใบที่ ๔ ของนายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ผู้กว้ที่เส้าบ้าน

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
รอบไห	๒๑
ไหยาว	๑๖
รอบคอบน	๒๑
รอบเอว	๑๕
รอบก้นกี้	๑๘
กลองสูง	๔๗.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๑

กลองใบที่ ๕ ไม่ทราบอายุกลอง ตกแต่งด้วยสีทั้งหมด ๓ สีคือสีน้ำเงิน สีแดง และสีดำ ไข้ว ทาสีน้ำเงิน ส่วนลำตัวกลองตั้งคอ เอวถึงกันก็ทาสีแดงสลับสีดำ โดยทาสีน้ำเงินเป็นแถบเส้นเล็ก ๆ แบ่ง กันระหว่างสีแดงและสีดำ ส่วนเอวนั้นทาสีแดง ส่วนบนเหนือเอวทาสีดำเป็นปล้องทั้งหมด ๓ ปล้อง ส่วนล่างจากเอวทาสีดำเป็นปล้องสีดำ ๔ ปล้อง มีขนาดเส้นข้าง กว้าง x ยาว เท่ากับ ๑ x ๓ เซนติเมตร

กลองใบที่ ๕ บ้านนายบุญยิ่ง

ภาพที่ ๒๒ ภาพกลองใบที่ ๕ ของนายบุญยิ่ง คิริสัตยานนท์ผู้กวักไว้ที่เสาวบ้าน

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕
รอบไห	๓๓
ไหยาว	๑๖.๕
รอบคอบน	๑๗.๒
รอบเอว	๑๓
รอบก้นก็	๘.๕
กลองสูง	๔๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๘

กลองใบที่ ๖ นายบุญยิ่ง คิริสัตยานนท์กล่าวถึงประวัติกลองใบนี้ไว้ว่า กลองใบนี้มีอายุ ๔ ปี ทำจากไม้ฝักกุ่ม โดยสล่า [ช่างทำกลอง] ไทใหญ่ที่บ้านห้วยมะเดื่อ ชาวบ้านนิยมยืมไปตีในงานปอยบ่อยมาก สล่าที่บ้านห้วยเดื่อเป็นช่างตีเหล็ก ทำมีดมาจากภูฐาน แล้วอพยพมาอยู่ที่นี่ สามารถทำกลองก้นยาวได้ด้วย (บุญยิ่ง คิริสัตยานนท์,

สัมภรณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

กลองใบนี้ตกแต่งด้วยสีทั้งหมด ๔ สีคือสีทอง สีแดง สีขาว และสีดำ ไหว้ข้าวทาสีดำ คัดด้วยสีทองตรงส่วนก้นไห ส่วนลำตัวกลองตั้งคอ เอวถึงก้นก็ทาสีเป็นปล้องสีดำสลับสีทองคัดด้วยสีขาว เอวทาสีแดงคัดหัวและท้ายด้วยสีขาว ส่วนบนเหนือเอวทาสีดำเป็นปล้องทั้งหมด ๒ ปล้อง ส่วนล่างจากเอวทาสีดำเป็นปล้องสีดำ ๒ ปล้อง มีขนาดเส้นข้าง กว้าง x ยาว เท่ากับ ๑.๕ x ๓.๐ เซนติเมตร

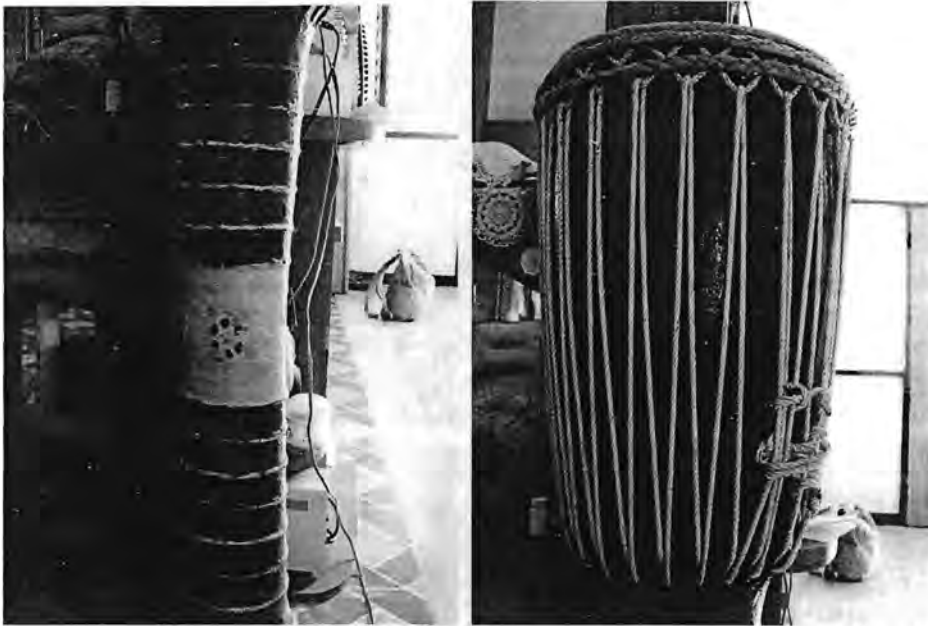
ภาพที่ ๒๓ ภาพกลองใบที่ ๖ ของนายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ผูกไว้ที่เสาบ้าน

กลองก้นยาวใบที่ ๖ มีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๒
รอบไห	๓๓
ไหยาว	๑๘
รอบคอบน	๒๑.๕
รอบเอว	๑๕
รอบก้นก็	๑๐
กลองสูง	๕๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๑

กลองกันยาวใบที่ ๗ มีลักษณะพิเศษในการใช้ตี โดดเด่นกว่าใบอื่น ๆ เนื่องจากเอวกลองทาสีเหลือง กลองใบนี้ตกแต่งด้วยสีทั้งหมด ๓ สีคือสีเหลือง สีแดง และสีดำ ไหข้าวทาสีดำ ส่วนลำตัวกลองตั้งคอ เอวถึงกันก็ทาสีเป็นปล้องสีดำสลับสีแดงคาดด้วยสีเหลือง เอวทาสีแดงคาดหัวและท้ายด้วยสีขาว ส่วนบนเหนือเอวทาสีแดงเป็นปล้องทั้งหมด ๓ ปล้อง ส่วนล่างจากเอวทาสีเป็นปล้องสีแดง ๓ ปล้อง มีขนาดเส้นข้าง กว้าง x ยาว เท่ากับ ๑.๘ x ๑.๒ เซนติเมตร

กลองกันยาวใบที่ ๗ มีขนาดดังนี้

ภาพที่ ๒๔ ภาพเอวกลองใบที่ ๗ ของนายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์ผูกไว้ที่เสาบ้าน
ภาพที่ ๒๕ ภาพโหลกลองใบที่ ๗ ของนายบุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๓
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๑๘.๒
รอบเอว	๑๔
รอบกันก็	๒๐
กลองสูง	๕๑
เส้นผ่านศูนย์กลางกันก็	๑๐

๕.๔.๕ บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านม่อนตะแลง ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการเก็บข้อมูลพบว่าที่วัดม่อนตะแลง ตำบลผาบ่องไม่มีกลองประจำวัด แต่พระเจ้าอาวาสวัดม่อนตะแลงได้แนะนำให้ไปสำรวจที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน แต่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านก็ไม่มีเช่นกัน และผู้ใหญ่บ้านจึงได้แนะนำให้ไปพบกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านม่อนตะแลงพบว่ามียกลองกันยาว ๒ ใบ

นางคำเอี้ย ขันธิ อายุ ๔๐ ปี ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านม่อนตะแลง อยู่บ้านเลขที่ ๔๖ หมู่ ๑๑ บ้านม่อนตะแลง ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน นางคำเอี้ยได้เก็บรักษากลองไว้ นอกบ้าน ปลูกเรือนแยกไว้สำหรับเก็บข้าวอุปกรณ์เครื่องใช้ ในเรือนหลังนั้นปลูกอยู่หน้าบ้าน ภายในเรือน ผูกกลอง ๒ ใบห้อยไว้บนซื่อสูงดังภาพ

ภาพที่ ๒๖ ภาพกลองกันยาวสองใบห้อยไว้กับซื่อเรือนอุปกรณ์ที่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
บ้านม่อนตะแลง

กลองใบที่ ๑ เป็นกลองประจำหมู่บ้าน ใช้สีวัสดุสังเคราะห์ตกแต่งทั้งหมด ๓ สีคือสีแดง สีเขียว และสีเงิน ไข่วางตกแต่งด้วยสีแดง ลำตัวกลองตั้งแต่คอ เอว จนถึงก้นก็ตกแต่งเป็นปล้องทาสีสลับลาย เงิน เขียวและแดง สายตั้งทำจากหนังวัว กลองวัดขนาดได้ดังนี้

ภาพที่ ๒๖ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านม่อนตะแลง

กลองกันยาวใบที่ ๑ มีการวาดภาพประดับตกแต่ง แต่ไม่ทราบชื่อผู้ผลิต ไม่ทราบแหล่งที่มาของกลอง จากคำสัมภาษณ์นางคำเอี้ยทราบว่ากลองใบนี้ไม่มีที่เก็บ ชาวบ้านจึงนำมาฝากไว้ที่บ้าน สำหรับภาพประดับตกแต่งเป็นลายดอกไม้ดังปรากฏในภาพ

ภาพที่ ๒๗ ภาพประดับตกแต่งเอวกลองกันยาวใบที่ ๑ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านม่อนตะแลง

กลองใบที่ ๑ วัดขนาดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐ x ๑๑
รอบไห	๓๖.๕
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๒๑
รอบเอว	๑๔
รอบก้นกึ่ง	๑๘.๕
กลองสูง	๕๓
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘

กลองใบที่ ๒ เป็นกลองประจำหมู่บ้านทาสีดำทั้งใบ นางคำเอี้ย ชั้นธิกล่าวถึงคุณลักษณะของกลองก้นยาวใบนี้ไว้ว่า

กลองใบนี้เป็นสมบัติส่วนตัว ซื้อมาไว้ กลัวว่าเวลาไปเยี่ยมกลองจากหมู่บ้านอื่นมาตีแล้วเราทำกลองของเขาพัง เลยซื้อไว้เอง ซื้อมาเมื่อปี ๒๕๔๕ ไปสั่งมาจากรัฐฉาน มีคนเดินทางเข้าออก เลยฝากเขาซื้อกลับมาจากรัฐฉาน (คำเอี้ย ชั้นธิ, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

นอกจากนี้ นางคำเอี้ย ยังกล่าวถึงคุณลักษณะของเสียงกลองใบนี้ไว้ว่า

กลองใบนี้ตีดี เสียงดี ตีเหมาะมือมาก คนบอกว่าตีเสียงดังดี และขนาดเหมาะมือตีแล้วไม่เจ็บ กะทัดรัดดี (คำเอี้ย ชั้นธิ, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

กลองใบที่ ๒ ทาด้วยสีดำไม่มีการประดับสีหรือทาสีตกแต่ง แต่กลิ้งขึ้นปล้องตลอดเป็นระยะห่างสวยงามตั้งแต่คอบนมาจนถึงก้นกึ่ง

ภาพที่ ๒๕ กลองกันยาวใบที่ ๒ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านม่อนตะแลง

ใบที่ ๒ วัดขนาดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘
รอบไห	๒๕.๕
ไหยาว	๑๘.๕
รอบคอบน	๑๕.๕
รอบเอว	๑๒.๓
รอบก้นกึ่ง	๑๖.๒
กลองสูง	๕๐.๓
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘.๓

๕.๔.๖ บ้านนายผล ไหวพรม ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓๐ ภาพบ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วยน้ำแม่สะกิด ภาพที่ ๓๑ ภาพบ้านนายผล ไหวพรม

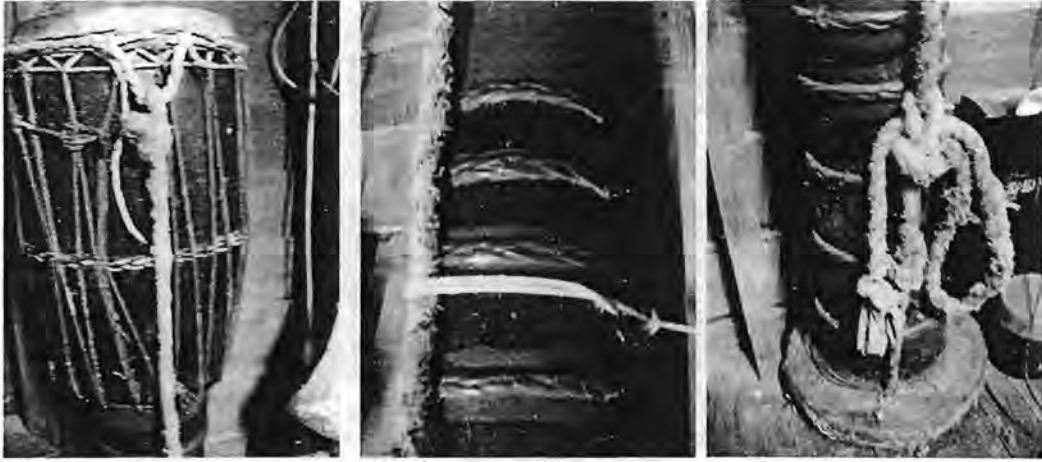
ภาพที่ ๓๒ ภาพนายผล ไหวพรม

จากการเก็บข้อมูลเพื่อวัดและตีบค้นกลองกันยาวประจำวัดของบ้านห้วยน้ำแม่สะกิด พบว่าวัดห้วยน้ำแม่สะกิด ไม่มีกลองประจำวัด ผู้ใหญ่บ้านจรูญ ปิยะชาติพากย์กุลได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า กลองกันยาวประจำวัดของบ้านห้วยน้ำแม่สะกิดนั้น ไม่มี แต่มีอยู่หนึ่งใบที่บ้านผม แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว และมีอีก ๑ ใบที่บ้านนายผล ไหวพรม ท่านเป็นคนเก่าคนแก่ประจำหมู่บ้าน (จรูญ ปิยะชาติพากย์กุล, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

นายผล ไหวพรม เกิดเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๗๗ อยู่บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๑๐ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ท่านเกิดที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่มีบรรพบุรุษเป็นชาวไทยใหญ่อพยพมาจากรัฐฉาน และตั้งรกรากที่ตำบลผาบ่อง เดิมทำอาชีพทำไร่ ทำนา และทวดของท่านเป็นช่างทำกลอง แต่ปัจจุบันเสียชีวิตไปแล้ว

บ้านนายผล ไหวพรมมีกลองกันยาวอยู่ ๑ ใบ เก็บไว้ในบ้านผูกติดไว้กับเสาเรือน กลองใบนี้ ทาสีแดง สลักกับสีดำ นายผลคะเนว่าเป็นกลองที่เก่าแก่อายุประมาณ ๑๐๐ ปี แต่นำไปซ่อมมาใหม่ใหม่ สายตั้งทำจากเชือกไนลอนสีเขียว เอวกลองทาสีแดง มีหวายคาดเชือกเป็นปล้องสีแดง สลักกับส่วน ปล้องสีดำ สักส่วนกลองขนาดสูง โปร่งวัดได้ดังนี้

ภาพที่ ๓๓ ภาพใหญ่กลองของนายผล ภาพที่ ๓๔ ภาพหวายถัก ภาพที่ ๓๕ ภาพกันกลอง
กลองบ้านนายผล ไหวพรมวัดขนาดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๗
รอบไท	๓๕.๕
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๒๐
รอบเอว	๑๓.๒
รอบก้นก็	๑๕
กลองสูง	๕๘
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๘.๗

๕.๔.๗ บ้านนายเอนก พันเลิศ ตำบลห้วยโป่ง

วัดपालานไม่มีกลองประจำวัด กลองส่วนรวมของหมู่บ้านก็ไม่มีเช่นกัน พระครูอนุศาสน์ ศาสนกร เจ้าอาวาสวัดपालาน อายุ ๗๗ ปี ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกลองประจำหมู่บ้าน ไว้ดังนี้

วัดपालานไม่มีกลอง ในหมู่บ้านนี้มีหลายบ้าน แต่ที่บ้านของนายเอนก พันเลิศ ซึ่งเป็นชาวบ้านในหมู่บ้าน มีอาชีพทำไร่ ทำนา ได้ซื้อกลองไว้ และคนในหมู่บ้านไปขอยืมกัน ขอให้ไปดูที่นั่น (พระครูอนุศาสน์ศาสนากร, สัมภาษณ์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

ผู้วิจัยและคณะจึงได้เดินทางไปที่บ้านของนายเอนก พันเลิศ อยู่บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๓ บ้านป่า
ลาน ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบขนาดของกลองดังที่ได้แจ้งรายละเอียดไว้ดังนี้

ภาพที่ ๓๖ ภาพบ้านเอนก พันเลิศ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓๗ ภาพกลองก้นยาวของนายเอนก พันเลิศ

กลองก้นยาวของนายเอนก พันเลิศเป็นกลองที่มีลักษณะพิเศษหลายประการคือ ถือว่าเป็นกลอง
ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๕๐ ปี จากการสังเกตของครูประเสริฐ ประดิษฐ์ได้ให้ข้อสังเกตไว้ดังนี้

กลองก้นยาวใบนี้ทำด้วยรักสีดำ อายุประมาณ ๗๐ ปี ลงรักโบราณ แล้วจึงตกแต่ง
ประดับด้วยลายดอก หนึ่งกลองมีความบาง สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นหนึ่งเสียงผา
(ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

ภาพที่ ๓๘ ภาพปล้องของกลองกันยาว

ภาพที่ ๓๙ ภาพการเขียนลายประดับกลองกันยาว

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕
รอบไหล่	๓๒
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๒๐.๕
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๘.๕
กลองสูง	๕๔
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘

๕.๔.๘ บ้านนายติยะ (ไม่มีนามสกุล) บ้านแม่สะงา ตำบลปางหมู

นายติยะ เป็นช่างตีเหล็ก กลองใบนี้ นายติยะทำขึ้นเองและทำขายด้วยพร้อมมองชุดละ ๑๕,๐๐๐ บาท โดยใช้ความรู้จากงานช่างและสังเกตสัดส่วนจากกลองกันยาวในตำบล กลองกันยาวของนายติยะทำจากไม้ซุงเก่า ทาสีน้ำตาลอ่อน ไม่มีการขึ้นปล้องที่ตัวกลอง

ภาพที่ ๔๐ ภาพบ้านนายติยะ บ้านแม่สะงา ตำบลปางหมู

บ้านของนายติยะเป็นบ้านสองชั้น ชั้นบนปลูกตามลักษณะเรือนบ้านไทใหญ่ ชั้นล่าง
 โบกปูน แบ่งเป็นห้องนอนและผูกกลองไว้ที่เสาเรือนชั้นใต้ถุนบ้าน ผู้วิจัยได้ขออนุญาตเข้าไปในบ้าน
 และเก็บภาพกลอง และวัดขนาดได้ดังนี้

ภาพที่ ๔๑ ภาพกลองก้นยาวของนายติยะ

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบไห	๓๗.๕
ไหขาว	๒๑
รอบคอบน	๒๒.๕
รอบเอว	๑๖
รอบก้นกึ่ง	๒๒.๕
กลองสูง	๖๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑

กลองก้นยาวของนายติยะ เป็นกลองที่มีขนาดใหญ่ สูงกว่าขนาดปกติ โดยปกติกลองมีความสูง
 ไม่เกิน ๕๕ นิ้วโดยเฉลี่ย แต่กลองของนายติยะมีขนาด ๖๕ นิ้วสูงกว่าขนาดปกติ ๑๐ นิ้ว ลำตัวกลอง
 คว้นและกลิ้งเป็นปล้อง และใช้เชือกไนลอนทำสายดึง

ภาพที่ ๔๔ ภาพปล้องกลองและเอวกลองสี่เหลี่ยม ภาพที่ ๔๕ ภาพการต่อล้อเลื่อนใต้ก้นก

ภาพที่ ๔๖ ภาพโห้ข้าวกลองกันยาวใบที่ ๒ ภาพที่ ๔๗ ภาพสายแรงเชือกควั่นตีข้าวกลองกันยาวใบที่ ๒

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
รอบโห้	๒๑
โห้ยาว	๒๓
รอบคอบน	๒๐
รอบเอว	๑๔.๒
รอบก้นก	๑๕
กลองสูง	๗๔
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก	๑๓

กลองก้นยาวใบที่ ๓ มีขนาดใหญ่ ไหกลองทาสีดำ สายเร้งทำจากหนังวัว แต่ลำตัวกลองทั้งหมดแกะลายไม้แล้วทาสีทองทั้งหมด กลองใบนี้มีขนาดสูงกว่าปกติด้วยเช่นกัน มีความยาวทั้งใบ ๑๕ นิ้ว นอกจากนี้กลองก้นยาวใบนี้ได้รับการดัดแปลงเพิ่มเติมโดยไม่ใช้สายตึง แต่ใช้เหล็กดิ่ง

ภาพที่ ๔๘ ภาพไหกลองก้นยาวใบที่ ๓

ภาพที่ ๔๙ ภาพการแกะสลักกลองก้นยาวใบที่ ๓

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒.๕
รอบไห	๔๒
ไหยาว	๒๓.๕
รอบคอบน	๑๗
รอบเอว	๒๒.๕
รอบก้นก็	๑๖
กลองสูง	๗.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๖

กลองก้นยาวใบที่ ๔ เป็นกลองที่มีขนาดเล็ก มีความสูงทั้งใบเพียง ๕๐ นิ้ว ไหข้าวทาสีดำสนิททั้งใบ แต่ใช้สีทั้งหมด ๔ สี คือ สีขาว สีเขียว สีเหลือง สีแดง ไหข้าวกลองใบนี้มีลักษณะสั้นจึงทำให้รูปทรงป้อมกว่าขนาดไหข้าวกลองก้นยาวทั่วไป จากการสังเกตสายตึงพบว่ากลองใบนี้ใช้เหล็กดามแทนสายตึงเพื่อชิงหนังหน้ากลองจากหูหึ่งถึงคอกกลอง และทาแถบสีสลับ ๓ สีประดับทั้งใบตั้งแต่คอจนถึงก้นก็

ภาพที่ ๕๐ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๔

ภาพที่ ๕๑ ภาพโหล่ยาวกลองใบที่ ๔

ภาพที่ ๕๒ ภาพเหล็กคามหูหิ้งแทนสายตั้ง

ภาพที่ ๕๓ ภาพการทำสติกแต่งลำตัวกลอง

ภาพที่ ๕๔ ภาพเอวกลองทาสีเหลือง

กลองใบที่ ๔ วัดขนาดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๒
ไหยาว	๑๕
รอบคอบน	๑๑.๕
รอบเอว	๑๑.๘
รอบก้นกึ่ง	๑๗
กลองสูง	๕๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๐

๕.๔.๑๐ กลองก้นยาวบ้านคุณยายนุ ตาสี

ภาพที่ ๕๕ ภาพคุณยายนุ ตาสี

คุณยายนุ ตาสี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓๓/๑ หมู่ ๑ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการสืบค้นกลองก้นยาวที่วัดปางหมูพบว่าวัดปางหมูไม่มีกลองก้นยาวประจำวัด แต่ชาวบ้านในหมู่บ้านจะยืมกลองก้นยาวจากคุณยายนุ ตาสีซึ่งเดิมเคยเป็นเจ้าของภาพ โหลง หรือเจ้าภาพใหญ่ในการจัดงานปอยสังลองของตำบลปางหมู ผู้รับเป็นเจ้าภาพโหลงทำหน้าที่จัดหาเครื่องไทยทาน เชิญข่ามแขกที่บ้านเลี้ยงอาหารสังลองก่อนไปที่วัด ให้เพื่อนบ้านยืมอุปกรณ์ที่ขาดเหลือ รับจัดหาและเป็นธุระกับวัดที่จัดงานบวชปอยสังลอย คุณยายนุจึงมีกลองก้นยาวเก็บไว้ที่บ้านตั้งแต่เมื่อครั้งบวชลูกชาย หลานชาย และต่อมาก็ยังรับเป็นเจ้าภาพโหลงด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนา

คุณยายนุมีกลองกันยาวที่บ้าน ๒ ใบ ผูกไว้ที่เสาเรือน บ้านของคุณยายไม่มีใต้ถุน ปลูกบ้านบน
ดินติดถนนใหญ่สายอำเภอเมืองวังสู่ตำบลปางหมู กลองกันยาวใบที่ ๑

ภาพที่ ๕๖ กลองกันยาวบ้านคุณยายนุมีใบที่ ๑

ภาพที่ ๕๗ กลองกันยาวบ้านคุณยายนุมีใบที่ ๒

กลองกันยาวใบที่ ๑ มีขนาดเล็กกว่าใบที่ ๒ โห้ข้าวทาสีดำ สายดิ่งทำจากเชือกไนลอนสีเขียว ส่วนลำตัวกลองทาสีสลับเป็นปล้องสามสีคือ สีดำ สีครีม และสีแดง และกลิ้งขึ้นปล้องเป็นริ้ว ๆ ส่วนใบที่ ๑ โห้ข้าวสีแดง สายดิ่งทำจากเชือกไนลอน ลำตัวกลองทาสีดำสลับกับสีแดงเป็นปล้องทั้งหมด ๔ ตอน กลองใบนี้มีขนาดปานกลางสูง ๕๘ นิ้ว ปล้องถี่ละเอียดตลอดทั้งลำตัวกลอง กลองทั้งสองใบวัดได้ขนาดดังนี้

กลองกันยาวใบที่ ๑

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕
รอบโห้	๑๕
โห้ยาว	๓๑
รอบคอบน	๑๖
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๘
กลองสูง	๕๘
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๕.๕

กลองกันยาวใบที่ ๒

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบโห้	๓๖.๕
โห้ยาว	๑๕
รอบคอบน	๑๗.๕
รอบเอว	๑๔.๘
รอบก้นกึ่ง	๑๖.๕
กลองสูง	๕๘
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๕

๕.๔.๒ กลองกันยาวประจำวัด

ชาวไทใหญ่มีธรรมเนียมปฏิบัติว่ากลองกันยาวนั้น ไม่นิยมเก็บไว้ที่บ้าน จนเมื่อระยะหลังสังคมเปลี่ยนแปลงไป โจรผู้ร้ายมีมากขึ้นและมีผู้ขโมยกลองของวัดไปขายนอกหมู่บ้าน ทางวัดจึงได้เริ่มเก็บกลองไว้ที่บ้านผู้นำชุมชน คหบดีบางท่านเริ่มบูชากลองไว้ที่บ้านและและให้สถานที่เป็นศูนย์กลางไว้

เก็บกลองเพื่อให้ชาวบ้านยืมกลองไปใช้ในงานเทศกาลได้ ในการเก็บข้อมูลกลองกันยาวประจำวัดนั้น ผู้วิจัยจึงได้ยึดคตินิยมและหลักปฏิบัติของชาวไทยใหญ่ที่ว่าทุกวัดมีกลองกันยาวเป็นหลัก ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่ทำการวิจัยคือเลือกเก็บข้อมูลที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนจากทั้งหมด ๗ อำเภอดังนี้

๑. อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน
๒. อำเภอขุนยวม
๓. อำเภอป่า
๔. อำเภอแม่สะเรียง
๕. อำเภอแม่ลาน้อย
๖. อำเภอสบเมย
๗. อำเภอปางมะผ้า

จำนวนประชากรชาวไทยใหญ่พบมากที่สุดในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน และรองลงมาคืออำเภอขุนยวมจากอำเภอทั้งหมด ๗ อำเภอ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นตัวแทนในการเก็บข้อมูลกลองกันยาวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกเหนือจากเหตุผลทางด้านจำนวนประชากรแล้ว ยังพบว่าอำเภอเมืองเป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่ มีจำนวนวัดประจำตำบล และมีความพร้อมในการจัดงานวัฒนธรรมจึงทำให้เป็นแหล่งรวมนักดนตรีและเครื่องดนตรีด้วย

อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนมีประชากร ๕๒,๘๕๐ คน (สำราญกรมประเทศไทย ๒๕๕๒) ประกอบไปด้วย ๗ ตำบล ๑๕ หมู่บ้านตามหลักการแบ่งเขตพื้นที่การปกครองของกระทรวงมหาดไทยดังนี้

๑. ตำบลจองคำ หรือเทศบาลเมือง เป็นมีชุมชนชาวไทยใหญ่
๒. ตำบลห้วยโป่งมีชุมชนชาวไทยใหญ่
๓. ตำบลผาบ่องมีชุมชนชาวไทยใหญ่
๔. ตำบลปางหมูมีชุมชนชาวไทยใหญ่
๕. ตำบลหมอกจำแป่มีชุมชนชาวไทยใหญ่
๖. ตำบลห้วยผามีชุมชนชาวไทยใหญ่
๗. ตำบลห้วยปูลิงไม่มีชุมชนชาวไทยใหญ่

จากจำนวนข้อมูลตำบลในเขตอำเภอเมืองพบว่ามีทั้งสิ้น ๕ ตำบลที่จะต้องออกเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อทำการวัดขนาดกลอง สืบประวัติและค้นหาความหมายของกลองกันยาว ในแต่ละตำบล ประกอบไปด้วยหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านมีวัดประจำหมู่บ้าน ๆ ละ ๑ วัด เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวชากลองประจำหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ครูภูมิปัญญาปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เริ่มรับราชการครูตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ที่โรงเรียนบ้านทุ่งไม้สักดี มีตรางาที่ ๕๘ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ จึงได้ย้ายมารับราชการเป็นศึกษานิเทศก์ของสำนักงานประถมศึกษา อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ สำนักงานประถมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน

เขต ๑ ด้วยภาระหน้าที่ดังกล่าวทำให้ท่านมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในพื้นที่ เนื่องจากต้องเดินทางเข้าเยี่ยมโรงเรียนของทุกหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ตลอดระยะเวลาปฏิบัติราชการทั้งสิ้น ๒๕ ปี คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์จึงมีข้อมูลประชากรในทุกตำบลและได้ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

ตำบลห้วยโป่งประกอบด้วย ๑๕ หมู่บ้านดังนี้

๑. บ้านห้วยโป่งเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๒. บ้านแก่นฟ้าเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๓. บ้านป่าลานเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๔. บ้านหมากกลางเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๕. บ้านไม้สูงเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่
๖. บ้านไม้ซางหนามเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๗. บ้านกลางเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๘. บ้านห้วยปางคำเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๙. บ้านพะนอคือเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๑๐. บ้านหนองเขียวเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๑๑. บ้านไม้โครเวฟเป็นหมู่บ้านม้ง
๑๒. บ้านแม่จ่าเป็นหมู่บ้านม้งและกะเหรี่ยงปนกัน
๑๓. บ้านทุ่งมะกอกเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๑๔. บ้านใหม่ห้วยห้วยเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงชาว
๑๕. บ้านทุ่งมะขามป้อมเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงชาว

ตำบลผาบ่องมีทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้านดังนี้

๑. บ้านผาบ่องเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่
๒. บ้านป่าปู้เป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่
๓. บ้านห้วยเตือเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่
๔. บ้านแม่สะกิดเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่
๕. บ้านท่าโป่งแดงเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่
๖. บ้านห้วยโป่งกานเป็นหมู่บ้านชาวชาวไทใหญ่ปนกับชาวกะเหรี่ยง
๗. บ้านห้วยแก้วเป็นหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงชาว
๘. บ้านห้วยเสือเฒ่าเป็นหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงแดง
๙. บ้านห้วยน้ำส้มเป็นหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงชาว
๑๐. บ้านห้วยน้ำแม่สะกิดเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่
๑๑. บ้านม่อนตะแลงเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่
๑๒. บ้านผาบ่องเหนือเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่

ตำบลปางหมูประกอบด้วย ๑๔ หมู่บ้านดังนี้

๑. บ้านปางหมูเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๒. บ้านกุงไม้สักเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๓. บ้านทุ่งกองมูเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๔. บ้านในสอยเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๕. บ้านใหม่เป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๖. บ้านสบป่องเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๗. บ้านสาสอยเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๘. บ้านไม้แฉะเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๙. บ้านไม้สะเปเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๑๐. บ้านพะไซโหล่เป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๑๑. บ้านขุนกลางเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๑๒. บ้านชานเมืองเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงและไทใหญ่
๑๓. บ้านดอยแสงเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๑๔. บ้านนาหมากบินเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง

ตำบลหมอกจำแป่ประกอบด้วย ๕ หมู่บ้านดังนี้

๑. บ้านหมอกจำแป่เป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๒. บ้านแม่สะงาเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๓. บ้านห้วยชานเป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๔. บ้านนาป่าเปกเป็นหมู่บ้านไทใหญ่ปนกับหมู่บ้านม้ง
๕. บ้านห้วยมะเจือส้มเป็นหมู่บ้านม้ง
๖. บ้านรักไทยเป็นหมู่บ้านชาวจีนฮ่อ
๗. บ้านห้วยโป่งอ่อนเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๘. บ้านทบสอกเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง
๙. บ้านยอดเป็นหมู่บ้านไทใหญ่

ตำบลห้วยผา ประกอบไปด้วย ๘ หมู่บ้านดังนี้

๑. บ้านห้วยผา เป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๒. บ้านสุขะ (บ้านน้ำกั๊ด) เป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๓. บ้านห้วยผึ้ง เป็นหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงแดง ไม่มีชาวไทใหญ่
๔. บ้านนาปลาจาด เป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๕. บ้านทุ่งมะส้าน เป็นหมู่บ้านไทใหญ่
๖. บ้านแม่สุขะใหม่ เป็นหมู่บ้านชาวจีนฮ่อ

๗. บ้านห้วยसानนอก เป็นหมู่บ้านชาวมุเซอ
 ๘. บ้านห้วยसानใน เป็นหมู่บ้านชาวมุเซอ

(คู่มือครูประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์, ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓)

๕.๔.๒.๑ กลองกันยาวประจำวัดในตำบลจองคำ (เขตเทศบาลเมือง)

๕.๔.๒.๑.๑ กลองกันยาวประจำวัดพระธาตุคอกงมู

วัดพระธาตุคอกงมู หรือชื่อเดิมว่า วัดปลายคอกตั้งอยู่บนคอกงมู ทิศตะวันตกของตัวเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นปูชนียสถานคู่บ้านคู่เมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่สำคัญที่สุด ประกอบด้วยเจดีย์สีขาว ๒ องค์ ตั้งอยู่หน้าศาลาและหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เจดีย์องค์ใหญ่สร้างขึ้นในสมัยของจองคองผู้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ ส่วนเจดีย์องค์เล็กสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ โดยพญาสิงหนาทราชา เจ้าผู้ครองนครแม่ฮ่องสอน วัดนี้เป็นวัดสำคัญของจังหวัดจัดงานเทศกาลประเพณีประจำปี เช่น วัดออกพรรษา จะมีการตักบาตรเทโวโรหนะตามทางลงเขาและวันลอยกระทงจะมีการปล่อยกระทงสวรรค์หรือกระทงลอยฟ้าอย่างสวยงาม (ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, นปป.: ๓) จากการสอบถามพระเจ้าอาวาสปรากฏว่าวัดพระธาตุคอกงมูไม่มีกลองกันยาวแล้วในปัจจุบัน เนื่องจากได้ให้ชุมชนยืม ไปแล้ว ไม่ได้นำมาคืน พระประจำวัดจำไม่ได้แล้วว่ากลองของวัดมีรูปร่างและขนาดหน้า สีประดับตกแต่งอย่างไร

๕.๔.๒.๑.๒ กลองกันยาวประจำวัดก้ำก้อ

วัดก้ำก้อ (ภาษาไตแปลว่า ดอกบุนนาค) ตั้งอยู่บริเวณก่อนทางขึ้นวัดพระธาตุคอกงมู เป็นวัดเก่าแก่สำคัญคู่บ้านคู่เมืองแม่ฮ่องสอนด้วยเช่นกัน สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ ภายในวัดมีพิพิธภัณฑ์ของโบราณของวัด มีตำราภาษาไทยใหญ่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทใหญ่กับเจ้าอนรชามังซ่อ ปัจจุบันได้แปลเป็นภาษาไทยโดยพระมหาบุญรักษ์ สุปัญโญ (ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, นปป.: ๓) จากการสัมภาษณ์พระครูอนุชิตสุตาทรรได้รับทราบข้อมูลยืนยันว่าวัดก้ำก้อไม่มีกลองกันยาว

๕.๔.๒.๑.๓ กลองกันยาวประจำวัดพระนอน

วัดพระนอน ตั้งอยู่บนเชิงเขาทางขึ้นพระธาตุคอกงมู ภายในวัดมีบันไดสำหรับคนเดินขึ้นพระธาตุคอกงมู วัดพระนอนเป็นที่ประดิษฐานพระนอนองค์ใหญ่ ศิลปะแบบไทใหญ่ ขนาดยาว ๑๒ เมตร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นโดยนางเม็ยะ ชายาของพญาสิงหนาทราชา ทางเดินขึ้นพระธาตุมีรูปปั้นสิงโตขนาดใหญ่ ๒ ตัวเคียงข้างกันระหว่างทางเดิน ภายในวัดพระนอน นอกจากนี้ภายในพิพิธภัณฑ์ยังประกอบด้วยพระโบราณจำนวนมากและเป็นพระพุทธรูปเก่าจากพม่าที่มีชื่อเสียงและหายากได้แก่พระพุทธรูปบัวเข็มจำนวนกว่า ๑๐๐ องค์ ภายในพิพิธภัณฑ์ได้เก็บเครื่องดนตรีไทใหญ่ กลองกันยาวได้ถูกเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้อย่างดี แยกออกจากหมวดพระพุทธรูปและพระเครื่อง (ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, นปป.: ๓) กลองกันยาวในวัดพระนอนถูกจัดแสดงบนพื้นที่ยกสูงร่วมกับข้าวของเครื่องใช้โบราณมีรั้วเหล็กล้อมรอบด้าน ไม่สามารถวัดขนาดกลองได้ แต่สามารถกะเน

ความสูงของกลองได้ประมาณ ๖๔ นิ้ว ไหสูง ๒๒ นิ้ว เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง ๑๐ นิ้ว ปัจจุบัน
กลองกันยาวใบนี้ไม่ได้ใช้แล้ว

ภาพที่ ๕๘ ภาพกลองกันยาวในพิพิธภัณฑ์

ภาพที่ ๕๙ ภาพไหกลองกันยาว

ภาพที่ ๖๐ ภาพลูกกรร ที่เก็บกลองกันยาว

๕.๔.๒.๑.๔ กลองกันยาวประจำวัดจองคำ

วัดจองคำเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองของชาวแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองจองคำ ตามประวัติพบว่าสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๐ เป็นศิลปะแบบไทใหญ่ หลังคารูปปราสาททรงสูง เปรียบเสมือนว่าเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์หรือตัวแทนของพระพุทธศาสนา พระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อดโต ขนาดหน้าตักกว้าง ๔.๘๕ เมตร สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยช่างฝีมือชาวพม่าเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ (ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, มปป.: ๓) วัดจองคำไม่มีกลองกันยาวประจำวัด

๕.๔.๒.๑.๕ กลองกันยาวประจำวัดจองคำกลาง

วัดจองคำกลางติดอยู่กับวัดจองคำ ภายในวิหารมีแท่นตั้งพระพุทธรูปสี่หัตถ์จำลองปิดทองเหลืองอร่ามทั้งองค์ นอกจากนี้ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยช่างฝีมือชาวไทใหญ่ แสดงความเชื่อของชาวไทใหญ่ในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีการบวชส่งลง รวมทั้งภาพพุทธประวัติและคำบรรยายได้ภาพเป็นภาษาพม่าว่าเป็นฝีมือของช่างกัมพูชาเลย (ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, มปป.: ๓) ภายในวัดจองคำกลางมีกลองกันยาว ๑ ใบวัดได้มีขนาดดังนี้

ภาพที่ ๖๑ ภาพกลองกันยาวในพิพิธภัณฑ์ของวัดจองคำกลาง

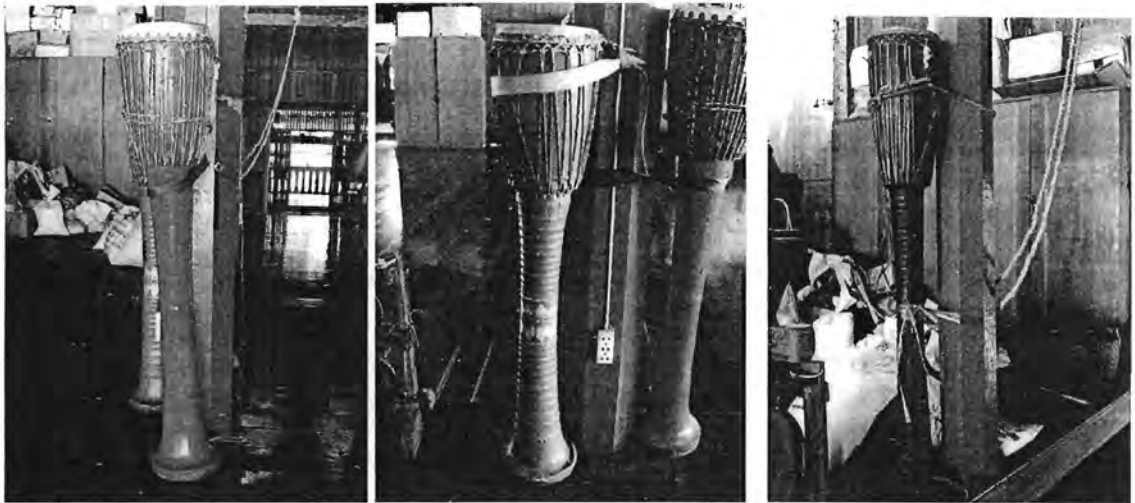
กลองกันยาวในพิพิธภัณฑ์วัดจองมีขนาดและสัดส่วนที่สวยงาม ได้ถูกเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ด้านหน้า ตั้งแสดงไว้พร้อมกับวัตถุโบราณชนิดอื่น แต่ไม่มีป้ายบอกรายละเอียดของกลองกันยาว กลองกันยาวใบนี้ลงรักทาสีดำทั้งใบ ใช้เชือกควั่นสีขาวทำเป็นสายดึง มีการควั่นปล้องบนลำตัวกลอง และแบ่งจังหวะไว้เป็นเอวกลอง ส่วนก้นก็ที่เปิดบานออกนั้นมีการประดับตกแต่งด้วยลายสีทอง ผู้วิจัยวัดขนาดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๕.๕
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๓
รอบก้นก็	๑๗.๕
กลองสูง	๕๓
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๐

๕.๔.๒.๑๖ วัดหัวเวียงหรือวัดกลางเวียง

วัดหัวเวียง หรือ วัดกลางเวียงเป็นวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง เป็นที่ประดิษฐานของพระเจ้าพลาสะแห่งซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวแม่ฮ่องสอน พระพุทธรูปทรงเครื่ององค์นี้ทรงเครื่องงดงามมาก ตามประวัติและการบอกเล่าของผู้อาวุโส รวมทั้งหลักฐานที่ปรากฏในเอกสารพบว่าพระพุทธรูปองค์นี้จำลองมาจากพระมหามุนี พระเจ้าพลาสะแห่งองค์จริง ณ เมืองมณฑลยี่ ประเทศพม่า โดยลุงจองโพหย่าเดินทางไปนิมนต์มาจากประเทศพม่า พระเจ้าพลาสะแห่งองค์นี้หล่อเป็นท่อน ๆ ทั้งหมด ๕ ท่อน และนำลงเรือส่งมาทางแม่น้ำปาย แล้วนำมาประกอบที่วัดพระนอนและนำมาประดิษฐาน ณ วิหารวัด

หัวเวียงซึ่งมีอาคารรูป (ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, มปป.: ๑) วัดกลางเวียงมี
กลองทั้งหมด ๓ ใบ

ภาพที่ ๖๒ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๑   ภาพที่ ๖๓ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๒   ภาพที่ ๖๔ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๓

กลองก้นยาวใบที่ ๑ ทางสีแดงทั้งใบไม่มีการตกแต่งลวดลายบนตัวกลอง ใช้สายดิ่งทำด้วย
หนังวัววันเกลียว ถ้าตัวกลองมีได้กะหรือกลิ้งขึ้นปลีล่อง ส่วนก้นบานออกเล็กน้อย กลองใบที่ ๒ ทาสี
แดงหม่น สายดิ่งทำจากเชือกไนลอนสีเขียว เอวกลองตกแต่งด้วยลายรดน้ำสีทอง ส่วนก้นบานออก
เล็กน้อย

ภาพที่ ๖๕ ภาพการตกแต่งเขียนสีลายทองรูปหัวใจ ประกอบแถวลายประจุดที่เอวกลอง

กลองใบที่ ๓ มีขนาดสูงที่สุดจากทั้ง ๓ ใบ มีความสูง ๗๑ นิ้ว ถือได้ว่ากลองใบนี้มีขนาดสูงกว่า
กลองก้นยาวทั่วไป ทั้งจากที่พบตีในงานปอย มีขนาดสูง สักส่วนสวยงาม ดังปรากฏรายละเอียดข้อมูล
สัดส่วนกลองทั้ง ๓ ใบดังนี้

กลองกันยาวใบที่ ๑ วัดขนาดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๕
รอบไห	๓๓
ไหยาว	๑๔
รอบคอบน	๑๗.๕
รอบเอว	๑๒.๕
รอบก้นกึ่ง	๑๖
กลองสูง	๕๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘

กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดขนาดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕
รอบไห	๓๐
ไหยาว	๑๕
รอบคอบน	๑๗
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๕.๕
กลองสูง	๔๘
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๕

กลองกันยาวใบที่ ๓ วัดขนาดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
รอบไห	๓๕
ไหยาว	๒๕
รอบคอบน	๑๗
รอบเอว	๑๓.๒
รอบก้นกึ่ง	๑๕
กลองสูง	๗๑
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑

๕.๔.๒.๑ ๗ กลองประจำวัดกลางทุ่ง

เนื่องจากวัดแห่งนี้อยู่กลางทุ่ง ชาวบ้านจึงเรียกว่าวัดกลางทุ่ง เดิมพื้นที่แห่งนี้เป็นสวนกล้วย ปัจจุบันวัดกลางทุ่งอยู่ติดกับสนามบินจังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้านหน้าติดกับถนนสีหนาทบำรุง วัดกลางทุ่งเป็นวัดเก่าแก่สร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ผู้สร้างคือจอมอู่พะกาแก้ว กวีวัฒน์ เพื่อรำลึกถึงภรรยาที่เสียชีวิต (ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา

<http://www.taiyai.org/index.php?name=places&file=readplaces&id=6>) วัดกลางทุ่งเป็นวัดที่ไม่มีกลองประจำวัด

๕.๔.๒.๑.๘ กลองประจำวัดผาอ่าง

วัดผาอ่างห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอนประมาณ ๑ กิโลเมตรทางทิศเหนือประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ โดยเจ้านางเมี้ยวผู้ครองนครแม่ฮ่องสอนองค์ที่ ๒ เพื่อเป็นที่สักการะรำลึกและอุทิศส่วนกุศลแด่นางใสที่ได้เคยช่วยพญาสิงหนาทราชาจากการถูกเสือตะปบ ณ วัดแห่งนี้ และในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ได้อัญเชิญพระพุทธรูปหลวงพ่อโสธรนำมาประดิษฐานเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวแม่ฮ่องสอนและพุทธศาสนิกชนทั่วไป สักการะบูชา (ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา

<http://www.taiyai.org/index.php?name=places&file=readplaces&id=6>)

วัดผาอ่างไม่มีกลองประจำวัด

๕.๔.๒.๑.๙ กลองประจำวัดปางลื้อ

วัดปางลื้อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๓ โดยพระครูเมธาเจ้าอาวาสวัดปางลื้อ วัดปางเป็นที่พักของชาวบ้านที่บรรทุกเกวียน และหยุดพัก จึงเป็นที่มาของชื่อว่าวัดปางลื้อมาจนถึงปัจจุบัน สถาปัตยกรรมของวัดเป็นศิลปะชาวไต โดยแกะสลักลายใต้จากสังกะสีทำเป็นหลังคาวัด ๕ ชั้น ภายในอุโบสถมีพระพุทธรูปตามแบบลายไต และมีพระพุทธรูปประจำวัดประดิษฐานบริเวณทางเข้าวัด (ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา <http://www.taiyai.org/index.php?name=places&file=readplaces&id=6>)

กลองก้นยาวประจำวัดปางลื้อมีอยู่ ๑ ใบ สภาพยังใช้การได้ดี ชาวบ้านนิยมนำไปตี จากการสังเกตพบว่ากลองก้นยาวใบนี้ใช้สี ๓ สี ไขขาวทาสีดำสนิท ส่วนลำตัวกลองทาสีแดง ยกเว้นเอวที่ทาสีดกแต่งด้วยแถบสีขาว สายเคื่องทำจากหนังวัวเรียบอย่างดี กลองก้นยาวของวัดปางลื้อมีลักษณะและสัดส่วนดังนี้

ภาพที่ ๖๖ ภาพกลองก้นยาวของวัดปางลือ

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๔
รอบไห	๓๒
ไหยาว	๑๕
รอบคอบน	๒๑
รอบเอว	๑๒.๕
รอบก้นกี้	๑๘
กลองสูง	๔๗
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๐

๕.๔.๒.๑.๑๐ กลองประจำวัดม่วยต่อ

วัดม่วยต่อแปลว่าวัดแห่งเจดีย์สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๒ โดยเจ้านางเม็ยะซึ่งเป็นเจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนขณะนั้น เจ้าอาวาสรูปแรกคือพระคำภีระ คมภิโร ได้รับนิมนต์มาจากเมืองหมอกใหม่ รัฐฉาน จึงได้นำเอาชื่อจอมม่วยต่อจากเมืองหมอกใหม่มาตั้งเป็นชื่อเรียกวัดม่วยต่อในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเมื่อครั้งก่อตั้งวัดแห่งนี้ ภายในวัดมีวัตถุทรงคุณค่าที่สำคัญหลายชิ้น ได้แก่ งาม้างแกะสลักเป็นพระพุทธรูป ๒ คู่ (ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา

<http://www.taiyai.org/index.php?name=places&file=readplaces&id=6>)

วัดม่วยมีกลองประจำวัด ๑ ใบ ผูกติดไว้บนเสาสาธาการเปรียญ เป็นกลองขนาดกลาง สูง ๕๒ นิ้ว ไหยาวทาสีดำ ส่วนลำตัวกลองลงพื้นไว้เป็นสี่เหลี่ยม แล้วทาช่วงบนเอวเป็นสี่เหลี่ยม แต่มีลายเส้นสี่

แดงแบ่งช่วงไว้เป็นปล้อง ๑ แถบ เว้นตัวเอวไว้เป็นสี่เหลี่ยม ช่วงล่างจากเอวถึงก้นก็ทำเป็นแถวสี่เหลี่ยม ๑ แถบ ใหญ่ แต่มีลายเส้นสีแดงแบ่งช่วงไว้เป็นปล้อง ๓ แถบ

ภาพที่ ๖๗ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดม่วยต่อ

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๖
รอบไห	๓๖.๕
ไหยาว	๑๖
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๕.๕
รอบก้นก็	๒๐
กลองสูง	๕๒
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๐.๕

๕.๔.๒.๑.๑๑ กลองประจำวัดดอนเจดีย์

วัดดอนเจดีย์สร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ เดิมตั้งอยู่บนภูเขาทิศตะวันตกของตัวเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน ชาวบ้านเรียกว่าวัดกุงเปา ต่อมาย้ายมาตั้งอยู่ที่แยกถนนขุนลุมประพาสตัดกับถนนสาธารณะ ชาวบ้านจึงเรียกว่าวัดกุงจาตี หรือทางราชการเรียกว่าวัดดอนเจดีย์ (ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา <http://www.taiyai.org/index.php?name=places&file=readplaces&id=6>) วัดดอนเจดีย์มีกลองประจำวัด ๒ ใบดังนี้

กลองประจำวัดคอนเจดีย์ใบที่ ๑

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕
รอบไห	๒๒.๕
ไหยาว	๑๖
รอบคอบน	๑๗.๕
รอบเอว	๑๒
รอบก้นกึ่ง	๑๘
กลองสูง	๕๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘

กลองประจำวัดคอนเจดีย์ใบที่ ๒

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
รอบไห	๓๒
ไหยาว	๒๓
รอบคอบน	๑๘.๕
รอบเอว	๑๗
รอบก้นกึ่ง	๑๘
กลองสูง	๖๔
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑.๕

๕.๔.๒.๒ กลองประจำวัดในตำบลห้วยโป่ง

ผู้วิจัยและคณะได้ทำการเก็บข้อมูลกลองประจำวัดในตำบลห้วยโป่งทั้งหมด ๖ วัดดังนี้

๕.๔.๒.๒.๑ กลองประจำวัดแก่นฟ้า

๕.๔.๒.๒.๒ กลองประจำวัดทุ่งมะกอก

๕.๔.๒.๒.๓ กลองประจำวัดบ้านกลาง

๕.๔.๒.๒.๔ กลองประจำวัดป่าลาน

๕.๔.๒.๒.๕ กลองประจำวัดไม้สูง

๕.๔.๒.๒.๖ กลองประจำวัดห้วยโป่ง

จากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยและคณะพบรายละเอียดกลองประจำวัดในตำบลห้วยโป่งดังนี้

๕.๔.๒.๒.๑ กลองประจำวัดแก่นฟ้า ตำบลห้วยโป่ง

ภาพที่ ๖๘ ภาพศาลาวัดแก่นฟ้า

ภาพที่ ๖๙ ภาพพระอธิการป๊อก จนุท โภ สมบุญศิลป์

วัดแก่นฟ้ามีกลองประจำวัดอยู่ ๒ ใบแต่ท่านเจ้าอาวาสได้มอบหมายไว้ให้เก็บรักษาที่บ้านผู้ใหญ่บ้านสุรศักดิ์ ปรีดี ที่บ้านเลขที่ ๒๑/๑ หมู่ ๒ บ้านแก่นฟ้า ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พระอธิการป๊อก จนุท โภ สมบุญศิลป์ ท่านเจ้าอาวาสวัดแก่นฟ้าได้อธิบายว่า

กลองชุดนี้เก็บรักษาไว้พร้อมด้วยกลองและฆ้อง ๑ ชุด เป็นของส่วนกลางสำหรับชาวบ้านใช้ร่วมกัน พระอธิการป๊อก จนุท โภ สมบุญศิลป์ อาตมาขอให้ทางชาวบ้านวางระบบสำหรับช่วยกันดูแลกลอง เพราะเดี๋ยวนี้ไม่เหมือนเมื่อก่อน ขโมยโจรชุกชุม (พระอธิการป๊อก จนุท โภ สมบุญศิลป์, สัมภาษณ์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

ผู้วิจัยและคณะจึงได้เดินทางไปพบผู้ใหญ่บ้านสุรศักดิ์ ปรีดีเพื่อขอเก็บข้อมูลกลองกันยาว พบว่ามีกลองกันยาว ๒ ใบเก็บรักษาไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านจริง และผูกเก็บไว้อยู่บนเสาบ้านผูกติดไว้กับเสาเรือน ทำการวัดขนาด ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียด ขนาดและสัดส่วนไว้ดังนี้

ภาพที่ ๗๐ ภาพป้ายหน้าบ้านที่ทำการผู้ใหญ่บ้านแก่งฟ้า

ภาพที่ ๗๑ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๑

กลองใบที่ ๑ ไม้ข้าว กลอง เอวทาสีแดงทั้งหมด สภาพกลองโดยทั่วไปสมบูรณ์ สายตึงทำจากเชือกในลอนสีเขียว สภาพหน้ากลองยังสมบูรณ์ ก้นกลองฉลอก หักชำรุด แต่ยังใช้งานได้ ถ้าตัวกลองทั้งหมดไม่ได้กลิ้งขึ้นปล้อง ไม้ใช้เชือกหวายถักแบ่งปล้อง กลิ้งพื้นเรียบ ผิวกลองทาสีทั้งใบ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘
รอบไหล่	๓๓
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๒๐
รอบเอา	๑๒.๕
รอบก้นกี้	๑๘.๕
กลองสูง	๔๘
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๘

กลองก้นยาวประจำวัดโบที่ ๒ ของวัดแก่นฟ้าทาสีทองทั้งลูก ลำตัวกลองทั้งลูกถากขึ้นรูป
ไม่ได้กลึงปล้อง ส่วนเอวกลองไม่ได้แบ่งส่วนไว้ ไหลกลองทาสีทอง สายตั้งทำจากเชือกไนลอนสีขาว

ภาพที่ ๗๒ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแก่นฟ้าโบที่ ๒

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑.๒ x ๑๑.๗
รอบไห	๔๐
ไหยาว	๑๖
รอบคอบน	๑๕.๕
รอบเอา	๑๕
รอบก้นกึ่ง	๑๗
กลองสูง	๕๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๕

๕.๔.๒.๒.๒ กลองประจำวัดทุ่งมะกอก ตำบลห้วยโป่ง

ภาพที่ ๗๓ ภาพศาลาวัดทุ่งมะกอก ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
 วัดทุ่งมะกอกตั้งอยู่ที่หมู่ ๒ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นวัดพุทธของ
 ชาวไทใหญ่และชาวกระเหรี่ยงรวมกัน แต่มีพระเจ้าอาวาสเป็นชาวไทใหญ่

กลองใบที่ ๑ กลองก้นยาวประดับด้วยการทาสีทั้งหมด ๔ สี คือสีดำ สีเหลือง สีเขียว และสีแดง
 ไหข้าวทาสีดำ ส่วนเอาทาสีเขียว ปล้องของกลองส่วนบนทาสีเขียวสลับแดง คำสลักแดง ส่วนปลาย
 ก้นคาดด้วยแถบสีเหลือง

ภาพที่ ๗๔ ภาพกลองประจำวัดทุ่งมะกอกใบที่ ๑

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕
รอบไห	๓๔
ไหยาว	๑๖.๕
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๔
รอบก้นกี้	๑๕
กลองสูง	๕๑
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๐

กลองใบที่ ๒ ทาสีแดงทั้งใบ ไหยาวทาสีแดง ลำตัวกลอง เอว และก้นกอลงทาสีแดงทั้งใบ ลำตัวกอลงกลึงเป็นปล้อง โดยทำเส้นแบ่งปล้องนูนสูงขึ้นบนผิวไม้ ส่วนบนเอวกลึงแบ่งเป็น ๕ ปล้อง และส่วนล่างเอวกลึงแบ่งเป็น ๘ ปล้อง เส้นแบ่งปล้องประดับด้วยการทาสี เล่นลวดลายแถบสีดำ และแถบลายจุดสีดำสลับกันที่ละปล้อง ดังแสดงไว้ในภาพ

ภาพที่ ๗๕ ภาพกลองประจำวัดทุ่งมะกอกใบที่ ๒

ภาพที่ ๗๖ ภาพแสดงลายแถบดำ และลายจุดดำบนเส้นแบ่งปล้อง

กลองใบที่ ๒ มีขนาดวัดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕
รอบไหล่	๓๒.๕
ไหยา	๑๖.๕
รอบคอบน	๑๕
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๕
กลองสูง	๕๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘.๕

๕.๔.๒.๒.๓ กลองประจำวัดบ้านกลาง ตำบลห้วยโป่ง

วัดบ้านกลางตั้งอยู่ที่ หมู่ ๗ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัดนี้มีกลองประจำวัดทั้งหมด ๒ ใบพระอินโท อัครมโหมท่านเจ้าอาวาสวัดบ้านกลางได้กล่าวถึงคุณลักษณะของกลองใบที่ ๑ ของวัดบ้านกลางไว้ดังนี้

กลองใบนี้ทำจากไม้ซ้อ มีเสียงดี กลองตีมาก ชาวบ้านชอบมาขี้ม ไปตีกัน ชาวบ้านก็ชอบกลองใบนี้ (พระอินโท อัครมโหม, สัมภาษณ์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

กลองก้นยาวใบที่ ๑ ทาสีทองทั้งใบ ทั้งส่วนไหล่ ข้าว ลำตัวกลอง ปล้อง เอว ก้นกึ่ง ทั้งหมดวัดขนาดและรายละเอียดได้ดังนี้

ภาพที่ ๗๗ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดบ้านกลาง

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕
รอบโหว	๓๐
โหวยาว	๑๕.๕
รอบคอบน	๑๖
รอบเอว	๑๒
รอบก้นกึ่ง	๑๗
กลองสูง	๔๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๗.๕

กลองก้นยาวประจำวัดบ้านกลางโบที่ ๒ ใช้สี ๓ สีประดับตกแต่งคือสีดำ สีแดง สีขาว ไข้วทาด้วยสีแดงทั้งใบ เอวกลองทาสีแดง แบ่งช่วงทำเป็นปล้องสีดำสลับสีแดง ช่วงบนเอว ๓ ปล้อง ช่วงล่างของเอวอีก ๒ ปล้อง แต่ละปล้องมีแถบสีขาวคาดสลับ ขนาดและสัดส่วนของกลองมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ ๑๘ ภาพกลองก้นยาวโบที่ ๒ วัดบ้านกลาง

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘
รอบไผ่	๓๒
ไผ่ยาว	๑๖.๕
รอบคอบน	๒๒
รอบเอว	๑๓.๒
รอบก้นกึ่ง	๒๐.๕
กลองสูง	๕๒.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘.๕

๕.๔.๒.๒.๔ กลองประจำวัดบ้านป่าลาน ตำบลห้วยโป่ง

ภาพที่ ๗๙ ภาพซุ้มประตูทางเข้าวัดบ้านป่าลาน   ภาพที่ ๘๐ ภาพศาลาวัดบ้านป่าลาน

วัดป่าลานไม่มีกลองประจำวัด กลองส่วนรวมของหมู่บ้านก็ไม่มีเช่นกัน พระครูอนุศาสน์ศาสนกร เจ้าอาวาสวัดป่าลาน อายุ ๗๗ ปีได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกลองประจำหมู่บ้านไว้ดังนี้

วัดป่าลานไม่มีกลอง ในหมู่บ้านนี้มีหลายบ้าน แต่ที่บ้านของนายอนเนก พันเลิศ ซึ่งเป็นชาวบ้านในหมู่บ้าน มีอาชีพทำไร่ ทำนา ได้ซื้อกลองไว้ และคนในหมู่บ้านไปขอยืมกันขอให้ไปดูที่นั่น (พระครูอนุศาสน์ศาสนกร, สัมภาษณ์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

ผู้วิจัยและคณะจึงได้เดินทางไปที่บ้านของนายอนเนก พันเลิศ อยู่บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๓ บ้านป่าลาน ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบขนาดของกลองดังที่ได้แจ้งรายละเอียดไว้ในหัวข้อกลองประจำบ้านต้นบทที่ ๓ ข้างต้น

ภาพที่ ๘๑ ภาพพระครูอนุศาสน์ศาสนกร เจ้าอาวาสวัดบ้านป่าลาน
๕.๔.๒.๒.๕ กลองประจำวัดไม้สูง ตำบลห้วยโป่ง

ภาพที่ ๘๒ ภาพซุ้มประตูทางเข้าวัดไม้สูง

ภาพที่ ๘๓ ภาพศาลาวัดไม้สูง

วัดไม้สูงเป็นวัดของชาวไทยใหญ่ ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๕ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พระกิตติปัญญา เจ้าอาวาสวัดไม้สูง ปัจจุบันอายุ ๗๑ ปี ได้อธิบายให้ผู้วิจัยและคณะทราบถึงกลองประจำวัดไม้สูงดังนี้

กลองก้นยาวของวัดไม้สูงมี ๓ ใบ ทั้งหมดทำจากไม้ซ้อ แต่มีอายุแตกต่างกัน ใบสุดท้ายเพิ่งจะมีผู้ซ้อมาถวายวัดได้ประมาณ ๑๐ ปี (พระกิตติปัญญา, สัมภาษณ์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

กลองใบที่ ๑ ใช้สีกดแต่งทั้งหมด ๒ สีคือสีแดงและสีขาว ถ้าตัวกลองทั้งหมดทาสีแดง ตั้งแต่ไขว่ จนถึงก้นก็ ยกเว้นเอวกลองทาสีขาว คณะนี้คิดว่ากลองใบนี้อายุประมาณ ๕๐ ปี ทำจากไม้ซ้อ

ภาพที่ ๘๔ กลองก้นยาวประจำวัดไม้สูงใบที่ ๑

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๕
รอบไห	๓๓
ไหยาว	๑๖.๕
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๒.๕
รอบก้นกึ่ง	๑๕
กลองสูง	๔๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๕.๕

กลองก้นยาวประจำวัดไม้สูงใบที่ ๒ ทำจากไม้ซ้อ คะเนาะมีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป ทาสีแดงล้วน สาย
ตั้งทำจากสายหนังวัว มีขนาดดังนี้

ภาพที่ ๘๕ กลองก้นยาวประจำวัดไม้สูงใบที่ ๒

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕
รอบไห	๒๖.๕
ไหยาว	๑๕
รอบคอบน	๑๖
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๘
กลองสูง	๔๖
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘

กลองก้นยาวประจำวัดไม้สูงใบที่ ๑ ไม่ทราบประวัติจากการสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสประจำวัดไม้สูง ทราบเพียงว่ากลองใบนี้เพิ่งสร้างขึ้นใหม่ กลองทาสีแดงทั้งใบ สายดิ่งทำจากเชือกไนลอนสีขาว ลำตัวกลองถึงขั้นปลีองดี ส่วนเอวอยู่ต่ำกว่าปกติ ขนาดและสัดส่วน โดยเฉพาะส่วนกลองแตกต่างผิดส่วนจากกลองก้นยาวทั่วไป มีขนาดดังนี้

ภาพที่ ๘๖ กลองกันยาวประจำวัดไม้สูงใบที่ ๓

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๕
รอบไห	๓๕.๕
ไหยาว	๑๕
รอบคอบน	๒๔
รอบเอว	๑๓.๕
รอบก้นกี้	๒๐.๕
กลองสูง	๕๗.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๕.๕

๕.๔.๒.๒.๖ กลองประจำวัดไม้สูง ตำบลห้วยโป่ง

วัดห้วยโป่ง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ที่หมู่ ๑ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีกลองกันยาวประจำวัดอยู่ ๑ ใบ

ภาพที่ ๘๗ ภาพป้ายวัดห้วยโป่ง

ภาพที่ ๘๘ ภาพศาลาวัดห้วยโป่ง

กลองกันยาวของวัดห้วยโป่งมีสีแดงตลอดทั้งใบ ใช้ ๒ สีในการตกแต่งคือสีแดงและสีดำ ลำตัวกลองขึ้นปล้อง แบ่งช่วงแต่ละปล้องชัดเจนด้วยการกลึงนูนสูงบนผิวไม้ ช่วงบนกลึง ๖ ปล้อง ช่วงล่างกลึงทั้งหมด ๘ ปล้อง ช่วงแบ่งปล้องทาสีดำขึ้นเป็นเส้นปล้อง ช่วงระหว่างปล้องทาสีแดง

ภาพที่ ๘๘ ภาพกลองกันยาวประจำวัดห้วยโป่ง

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕
รอบไหล่	๓๒
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๑๘.๕
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๘.๕
กลองสูง	๕๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘

ภาพที่ ๕๐ ภาพแสดงปล้องกลองที่กลิ้งให้หมุนสูงขึ้นและทาด้วยสีค้ำรองอยู่ด้านใน

๕.๔.๒.๓ กลองประจำวัดในตำบลผาบ่อง

ผู้วิจัยและคณะได้ทำการเก็บข้อมูลกลองประจำวัดในตำบลผาบ่องทั้งหมด ๖ วัดดังนี้

๕.๔.๒.๓.๑ กลองก้นยาวประจำวัดผาบ่องเหนือ

๕.๔.๒.๓.๒ กลองก้นยาวประจำวัดผาบ่องใต้

๕.๔.๒.๓.๓ กลองก้นยาวประจำวัดห้วยคำข่อน

๕.๔.๒.๓.๔ กลองก้นยาวประจำวัดป่าปู้

๕.๔.๒.๓.๕ กลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิด

๕.๔.๒.๓.๖ กลองก้นยาวประจำวัดห้วยเตือ

๕.๔.๒.๓.๗ กลองก้นยาวประจำวัดท่าโป่งแดง

๕.๔.๒.๓.๘ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านม่อนตะแลง

จากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยและคณะพบรายละเอียดกลองประจำวัดในตำบลผาบ่องดังนี้

๕.๔.๒.๓.๑ กลองประจำวัดผาบ่องเหนือ

ภาพที่ ๕๑ ภาพกลองประจำวัดผาบ่องเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วัดผาบ่องเหนือมีกลองกันยาวประจำวัดเพื่อให้ชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงซึ่ม ไปตีในงานปอยต่าง ๆ ทั้งหมด ๒ ใบ กลองทั้งสองใบมีขนาดดังนี้

กลองใบที่ ๑ อายุประมาณ ๓๐ ปี ไม่มีการตกแต่งกลองใด ๆ ทาสีรัก ผิวน้ำดำ กลองใบนี้เพิ่งซ่อมมาใหม่ ซ่อมหน้ากลองใหม่ ร้อยสายตึงด้วยเชือกไนลอน

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๗
รอบไห	๓๔
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๑๘.๒
รอบเอว	๑๓.๕
รอบก้นกี้	๑๕
กลองสูง	๕๔.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๒

กลองใบที่ ๒ เป็นกลองที่มีอายุการใช้งานประมาณ ๘๐ ปี สายตึงทำจากหนังสัตว์ ไม่ตกแต่งด้วยสีอื่น ๆ นอกจากสกรัก เป็นสีดำทั้งใบ มีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๕
รอบไห	๓๑
ไหยาว	๘
รอบคอบน	๒๐
รอบเอว	๑๓.๕
รอบก้นกี้	๑๗.๕
กลองสูง	๔๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๘

ภาพที่ ๕๒ ภาพหน้ากลองประจำวัดผาบ่องเหนือ ภาพที่ ๕๓ ภาพโห่ข้าวของกลองใบที่ ๑

ภาพที่ ๕๔ ภาพกลองกันยาวแสดงส่วนโห่ข้าว เอว และกันกลอง

๕.๔.๒.๓.๒ กลองประจำวัดผาบ่องใต้

วัดผาบ่องใต้มีกลองประจำวัด ๒ ใบแต่ที่อยู่ประจำวัดมีอยู่ ๑ ใบ อีก ๑ ใบมีคนขอยืมไปแต่ยังไม่ได้นำมาคืน กลองใบนี้เป็นกลองที่ทำขึ้น โดยท่านเจ้าอาวาสวัดผาบ่องใต้ ชื่อพระอธิการศิริ ศีลสังวโร ท่านเจ้าอาวาสได้กล่าวถึงการทำกลองใบนี้ไว้ว่า

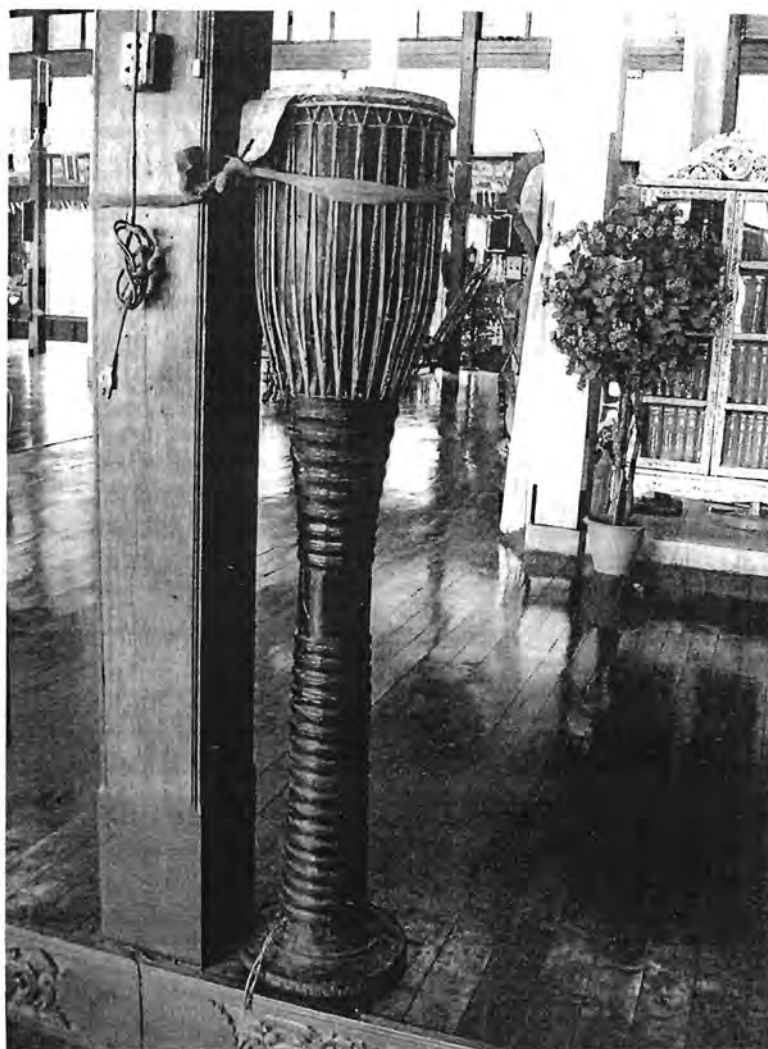
กลองใบนี้ทำจากไม้ต้นรัก ส่วนมากใช้ไม้ต้นยางก็ได้ ทำในแม่ฮ่องสอนเอง ถากเอง กิ่งเอง กลองกันยาวส่วนมากมักใช้สีดำ (พระอธิการศิริ ศีลสังวโร, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๕๕ ภาพพระอธิการศิริ ศีลสังวโร เจ้าอาวาสวัดผาบ่องใต้

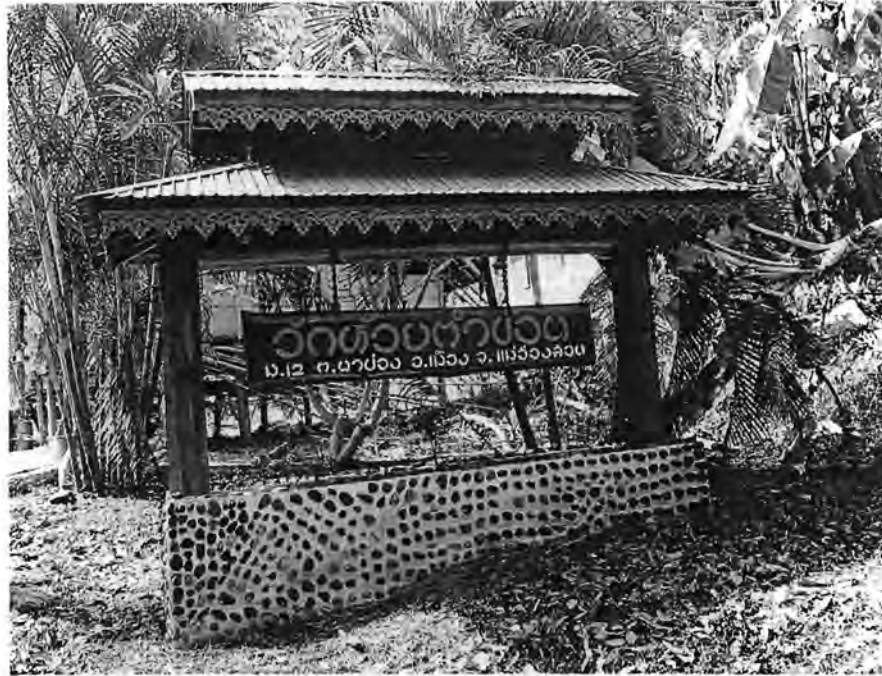
กlongประจำวัดผาบ่องใต้มีขนาดที่สวยงาม ได้สัดส่วน ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของกlongกันยาว จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ ทาสีดำทั้งใบ ขึ้นสายตึงด้วยหนังวัว สายตึงมีขนาดพอดี แนบลำตัวไหข้าว ไหข้าวมีรูปทรงตรงและสอบตรงท้ายเข้าสู่คอกลong จากไหข้าวกลึงเป็นปล้องคอดกอดช่วงคอสู่ส่วนเอวกลong และจึงผายออกทีละน้อยเมื่อกลึงเป็นปล้องอีกครั้งจากส่วนล่างของเอวนำลงไปถึงก้นก็ ปล้องด้านบนเอวกลongมีขนาดใหญ่กว่าปล้องที่อยู่ส่วนล่าง ปล้องด้านบนมีทั้งหมด ๕ ปล้อง ส่วนปล้องล่างมีทั้งหมด ๑๘ ปล้อง กlongใบนี้มีขนาดดังนี้

ภาพที่ ๘๖ ภาพฆ้องวงกันขาววัดผาบ่องใต้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๕
รอบไห	๓๕
ไหขาว	๑๗
รอบคอบน	๒๒
รอบเอว	๑๔.๘
รอบก้นกี	๘
กลองสูง	๕๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี	๑๑

๕.๔.๒.๓.๓ กลองประจำวัดห้วยตำข่อน

ภาพที่ ๕๓ ภาพป้ายทางเข้าวัดห้วยตำข่อน

วัดห้วยตำข่อน ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๑๒ ตำบลบ่าบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัดห้วยตำข่อนมีกลองกันยาวประจำวัดทั้งหมด ๔ ใบ ทั้งหมดมีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
รอบไหล่	๔๑
ไหยาว	๒๓.๕
รอบคอบน	๒๓.๒
รอบเอว	๑๕.๘
รอบก้นกึ่ง	๒๔
กลองสูง	๖๖
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑

กลองใบที่ ๑ ของวัดห้วยคำข่อนถือว่ามีขนาดใหญ่และสูงกว่าขนาดกลองกันยาวขนาดปกติ เวกกลอง
ทาสีเหลืองเหลืองทอง ลำตัวกลองทั้งหมดทาสีดำ สายตั้งทำจากเชือก ไนลอน กลองผูกอยู่กับเสา
อุโบสถ

ภาพที่ ๕๘ ภาพกลองใบที่ ๑ ประจำวัดห้วยคำข่อนบ้านผาบ่องเหนือ

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
รอบไหล่	๔๑
ไทรยาว	๒๓.๕
รอบคอบน	๒๓.๒
รอบเอว	๑๕.๘
รอบก้นกึ่ง	๒๔
กลองสูง	๖๖
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑

กลองใบที่ ๒ เป็นกลองที่สร้างขึ้นใหม่ทำจากไม้ซ้อ ไม้ข่าเป็นสีทอง สายดิ่งทำจากเชือกควั่น
ด้วยด้ายปั่น ลำตัวกลองจนถึงก้นก็ทาสีดำทั้งหมด

ภาพที่ ๕๕ ภาพกลองใบที่ ๒ ประจำวัดห้วยตำข่อน

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๒
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๕
รอบไหล่	๑๕
ไหยาว	๑๔.๕
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๔.๕
รอบก้นกึ่ง	๒๐
กลองสูง	๖๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๒๐

กลองใบที่ ๓ เป็นกลองที่ทำจากไม้ซ้อเช่นกัน กลองใบนี้มีอายุคาดว่าประมาณ ๖๐ ปีมีขนาดเล็กกว่ากลองกันยาวจำนวนทั้งหมด ๓ ใบในวัด กลองทาสีดำ เอวกลองทาสีแดง คาดสายตีงที่ทำจากหนังวัว

ภาพที่ ๑๐๐ ภาพกลองใบที่ ๓ ประจำวัดห้วยคำเขื่อน

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๕
รอบไห	๓๖
ไหยาว	๒๑
รอบคอบน	๒๒
รอบเอว	๑๗
รอบก้นกึ่ง	๒๐
กลองสูง	๕๔
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑

กลองใบที่ ๔ เป็นกลองก้นยาวขนาดเล็กทำขึ้นสำหรับเด็ก ๆ ที่สนใจตีกลอง ทางวัดจึงได้ทำกลองขนาดเล็กขึ้นไว้อีกหนึ่งใบ สายตีทำจากหนังวัว ส่วนโห่ข้าวทาสีดำ ก้นกลองตั้งแต่ส่วนท้ายของโห่ข้าวทาสีดำและคาดสลับแดงช่วงต้น ๓ ปล้อง เว้นระยะเอวกลองเป็นแถบสีดำ แล้วจึงทาสีเป็นลายขวางพาดเป็นสีแดงสลับดำ ๑๒ ปล้อง กลองใบนี้วัดขนาดและสัดส่วน ได้ดังจะนำเสนอในตารางต่อไป

ภาพที่ ๑๐๑ กลองก้นยาวใบที่ ๔ ประจำวัดห้วยคำขอนแก่น

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๗.๕
รอบโห่	๒๕
โห่ยาว	๑๒.๕
รอบคอบน	๑๓.๕
รอบเอว	๑๑
รอบก้น	๑๔
กลองสูง	๓๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้น	๗.๕

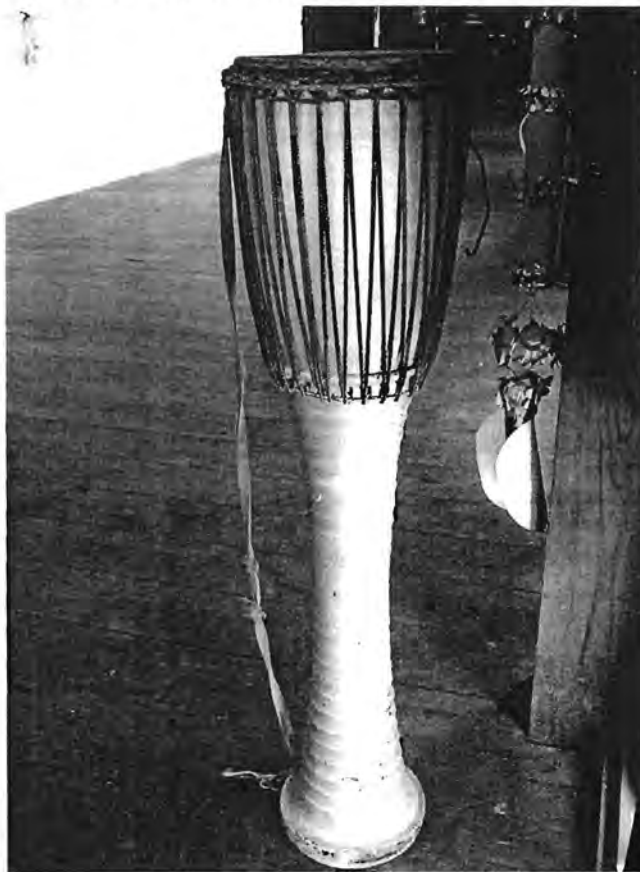
๕.๔.๒.๓.๔ กลองประจำวัดป่าญี่ปุ่น

ภาพที่ ๑๐๒ ศาลาการเปรียญวัดป่าญี่ปุ่น

วัดป่าญี่ปุ่นตั้งอยู่ที่ หมู่ ๒ ตำบลผาบ่อง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอนมี
กลองประจำวัดทั้งหมด ๒ ใบ กลองทั้งสองใบเก็บอยู่บนศาลาของวัด ผูกไว้ที่เสาทั้ง ๒ ใบ

กลองใบที่ ๑ ของวัดเดิมทาสีแดง เนื่องจากสังเกตเห็นว่ามีรอยถลอกจากสีที่ทาทับลงไปใหม่
ส่วนสีที่ทาทับลงไปใหม่นั้นใช้สีทองทั้งใบ ไม่มีการทาสีสวดลายประดับตกแต่ง กันกลองกลึงเป็น
ปล้อง ๆ ช่วงบน ๑๐ ปล้อง แล้วจึงเว้นช่วงเป็นเอวกลอง ส่วนช่วงล่างมี ๑๓ ปล้อง สักส่วนมีดังนี้

ภาพที่ ๑๐๓ ภาพกลองประจำวัดป่าญี่ปุ่นใบที่ ๑

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๗
รอบไห	๓๑
ไหยาว	๑๕
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๓
รอบก้นไห	๒๐
กลองสูง	๔๒
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นไห	๘.๕

กลองก้นยาวประจำวัดป่าญี่ปุ่นที่ ๒

ภาพที่ ๑๐๔ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดป่าญี่ปุ่นที่ ๒

กลองก้นยาวประจำวัดป่าญี่ปุ่นที่ ๒ ทำด้วยไม้ดำ เว้นเฉพาะส่วนที่เป็นเอวทาสีแดง สายตีงทำจากเชือกไนลอน ก้นกลองตั้งตั้งแต่ส่วนล่างของไหข้าวกลึงเป็นปล้อง ช่วงบนตั้งแต่ท้ายไหข้าวจนถึงเอวกลองมีทั้งหมด ๕ ปล้อง ส่วนล่างกลึงเป็นปล้องทั้งหมด ๕ ปล้อง กลองใบที่ ๒ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
---------------	---------

เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๘
รอบไห	๓๑
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๘.๕
กลองสูง	๕๑
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘.๕

๕.๔.๒.๓.๕ กลองประจำวัดบ้านแม่สะกิด

ภาพที่ ๑๐๕ ภาพป้ายทางเข้าวัดแม่สะกิด ตำบลผาบ่อง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๑๐๖ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๑

กลองใบที่ ๑ ทาสีดำทั้งไปขาว แต่มีการตกแต่งทาสีที่เงวกลองด้วยสี ๒ สี คือสีฟ้าและสีแดง โดยแถบสีแดงอยู่ตรงกลางช่วงเอวกลองทั้งหมดและคาดส่วนบนของสีแดงและส่วนล่างของสีแดงด้วยสีฟ้าดังแสดงในรูปภาพข้างบน ถ้าตัวกลองมิได้ควั่นเป็นปล้อง

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๕
รอบไห	๓๓.๕
ไหยาว	๒๒
รอบคอบน	๒๓
รอบเอว	๑๕
รอบก้นกี้	๑๐
กลองสูง	๖๔
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๐

กลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๒

ภาพที่ ๑๐๗ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๒

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๓
รอบไห	๓๐.๕
ไหยาว	๑๖
รอบคอบน	๑๖.๕
รอบเอว	๑๑
รอบก้นกึ่ง	๑๖
กลองสูง	๕๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๕.๕

กลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๓

ภาพที่ ๑๐๘ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๓

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘
รอบไห	๒๘
ไหยาว	๑๖
รอบคอบน	๑๕
รอบเอว	๑๒.๒
รอบก้นกึ่ง	๑๖
กลองสูง	๕๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๕.๕

กลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๔

ภาพที่ ๑๐๕ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๔

ตำแหน่งที่วัด	ใบที่ ๑
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบไห	๓๒
ไหยาว	๑๕
รอบคอบน	๒๕
รอบเอว	๑๕.๕
รอบก้นกึ่ง	๒๑.๒
กลองสูง	๕๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๐

กลองประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๕ หมดสภาพอายุการใช้งาน เนื่องจากหน้ากลองขาด และยังไม่ได้ซ่อมเพื่อขึ้นหน้าหนังกลองใหม่ วัดเก็บรักษาไว้ คำนวณน้ำหนักกลองและผูกไว้กับเสากลอง

ภาพที่ ๑๑๐ ภาพกลองกันยาวประจำวัดแม่สะกิดใบที่ ๕

	ใบที่ ๑
ตำแหน่งที่วัด	
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๗.๕
รอบไห	๒๔
ไหยาว	๑๔
รอบคอบน	๑๖
รอบเอว	๑๐
รอบก้นกึ่ง	๑๕
กลองสูง	๔๒
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๖.๕

๕.๔.๒.๓.๖ กลองประจำวัดห้วยเตี๋ย

จากการเก็บข้อมูลที่วัดห้วยเตี๋ย พบว่าไม่มีกลองประจำวัด และเมื่อไปสอบถามที่บ้านผู้ใหญ่บ้านห้วยเตี๋ยซึ่งถือว่าเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่ แต่ก็พบว่าไม่มีกลองประจำหมู่บ้านเก็บไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านเช่นกัน แต่จากข้อมูลภายในหมู่บ้านทำให้ทราบว่า มีกลองกันยาวประจำหมู่บ้านหนึ่งใบเก็บไว้ที่บ้านของนายบุญยั้ง ศิริรัตยานนท์ ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลผาปอง ดังที่ได้เสนอตัวอย่างไว้

๕.๔.๒.๓.๗ กลองประจำวัดบ้านโป่งแดง

ภาพที่ ๑๑๑ ภาพกลองกันยาวประจำวัดทำโป่งแดงใบที่ ๑

วัดทำโป่งแดงมีกลองประจำวัด ๑ ใบ เป็นกลองกันยาวขนาดใหญ่ อายุประมาณ ๖๐ ปี คณะจากวิธีการแกะปลีซึ่งมีความละเอียด เป็นปลีถึง กลองทั้งใบทาสีดำ ทาเฉพาะเอวกลองเป็นสีแดง ปลายก้นก็เปิดเผยแสดงถึงการใช้งานมาอย่างยาวนาน สายตั้งทำจากเชือกไนลอน ถึงแม้ว่าไม่ได้ทำจากสายตั้งหนังวัวก็ตาม เนื่องจากซ่อมมาใหม่ เล็บข้างมีขนาดใหญ่ กว้าง x ยาว เท่ากับ ๑.๕ x ๓.๕ เซนติเมตร

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
รอบไห	๓๕
ไหยาว	๒๐.๕
รอบคอบน	๒๒
รอบเอว	๑๕
รอบก้นกึ่ง	๒๒
กลองสูง	๖๓
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๕

๕.๔.๒.๔ กลองประวัตตำบลปางหมู

ผู้วิจัยและคณะได้ทำการเก็บข้อมูลกลองประจำวัดในตำบลปางหมูทั้งหมด ๖ วัดดังนี้

๕.๔.๒.๔.๑ กลองประจำวัดทุ่งไม้สักดี

๕.๔.๒.๔.๒ กลองประจำสำนักสงฆ์บ้านชานเมือง

๕.๔.๒.๔.๓ กลองประจำวัดบ้านในสอย

๕.๔.๒.๔.๔ กลองประจำวัดบ้านสบสอย

๕.๔.๒.๔.๕ กลองประจำวัดบ้านใหม่

๕.๔.๒.๔.๖ กลองประจำวัดบ้านไม้แงะ

๕.๔.๒.๔.๗ กลองประจำวัดทุ่งกองมู

๕.๔.๒.๔.๘ กลองประจำวัดบ้านสบป่อง

๕.๔.๒.๔.๙ กลองประจำวัดบ้านปางหมู

จากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยและคณะพบรายละเอียดกลองประจำวัดในตำบลผาป่องดังนี้

๕.๔.๒.๔.๑ กลองประจำวัดทุ่งไม้สักดี

ภาพที่ ๑๑๒ ภาพป้ายวัดทุ่งไม้สัก

ภาพที่ ๑๑๓ ภาพศาลาวัดทุ่งไม้สัก

ภาพที่ ๑๑๔ ภาพเจดีย์ในวัดทุ่งไม้สัก

ภาพที่ ๑๑๕ ภาพซุ้มประตูเข้าวัดทุ่งไม้สัก

วัดกุงไม้สักมีกลองกันยาวประจำวัดทั้งหมด ๔ ใบ พระทองคำ ตว่าสีโล เกิดปี พ.ศ. ๒๕๐๒ พระทองคำได้กล่าวถึงเหตุผลของการเก็บกลองทั้ง ๔ ใบไว้ในห้องเก็บอุปกรณ์วัด แทนที่จะผูกไว้ที่เสาศาลาวัดดังนี้

ที่วัดมีกลองหลายใบที่เสียงดี ชาวบ้านชอบตีกลองและมาขี้มไปตีกันบ่อย ผูกไว้ตามเสาไม่ได้ เด็กในวัดไม่รู้เรื่อง ให้คนขี้มไปตีเรื่อย ๆ ของจะเสีย แต่ถ้าขี้มไปตีงานบ่อยไม่เป็นไร กลองล้มไม่ได้ ห้ามล้มเด็ดขาด เพราะวากลองจะหัก (พระทองคำ ตว่าสีโล, สัมภาษณ์, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

กลองกันยาวประจำวัดใบที่ ๑ ของวัดกุงไม้สักได้รับการสนับสนุนจากพระทองคำ เจ้าอาวาสวัดกุงไม้สักว่าทำจากไม้ฮ้อยช้าง ลักษณะลำต้นเหมือนต้นเพกา เป็นไม้เนื้ออ่อน ลำตัวปล้องทาสีเป็นปล้อง ไม่ได้กลึงนูนขึ้นเป็นปล้อง ใช้วิชาสีเงิน สลับกับสีทองและสีแดง

ภาพที่ ๑๑๖ ภาพกลองกันยาวประจำวัดใบที่ ๑ ของวัดกุงไม้สัก

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑.๕
รอบไหล่	๓๖
ไทรยาว	๑๕
รอบคอบน	๒๑
รอบเอว	๑๕
รอบก้นกึ่ง	๒๐
กลองสูง	๖๑.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑

กลองกันยาวประจำวัดใบที่ ๒ ของวัดกุงไม้สักได้รับการอธิบายจากพระทองคำ เจ้าอาวาสวัดกุงไม้สักว่า

กลองเป็นกลองที่มีเสียงดีที่สุดในวัด ทำจากไม้ซ้อ มีอายุเก่าแก่ประมาณ ๕๐ ปีขึ้นไป นำมาจากภูพาน และมีการลงอ่างเป็นวงกลมจุด ๆ ด้านในของหนังหน้ากลอง กลองใบนี้วัดไม่ค่อยให้ใครยืม เนื่องจากได้ลงอ่างไว้ หากใครเทสุราลงไปในกลองจะทำให้เกิดเหตุทะเลาะกันได้ (พระทองคำ ดววิสิโล, สัมภาษณ์, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

กลองใบที่ ๒ ทำจากไม้ซ้อ มีลักษณะสำคัญที่แสดงถึงความเก่าแก่คือการใช้สายหนังควั่นเป็นเกลียวทำเป็นสายตั้ง ร้อยรัดจากหูหิ้งไปตึงหนังที่เล็บข้าง ไหล่ขาวทาสีน้ำตาล ส่วนก้นกลองมีการควั่นปล้องถี่ละเอียด แสดงถึงความมีฝีมือของช่าง ลำตัวกลองขึ้นปล้องทาสีทับปล้องทั้งหมดส่วนบนด้วยสีน้ำเงิน เอวกลองเว้นไว้ทำเฉพาะสีแดง แล้าทาสีทองที่ครึ่งล่างของปล้องที่กลิ้ง และปล้องทั้งหมดเป็นสีแดงจากส่วนเอวจนถึงก้นก็ กลองใบที่ ๒ มีลักษณะและสัดส่วนดังนี้

ภาพที่ ๑๑๗ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดใบที่ ๒ ของวัดภูงไม้สัก

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๓
รอบไหล่	๓๓.๕
ไหล่ยาว	๑๗
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๒
รอบก้นก็	๑๕
กลองสูง	๕๒
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๑

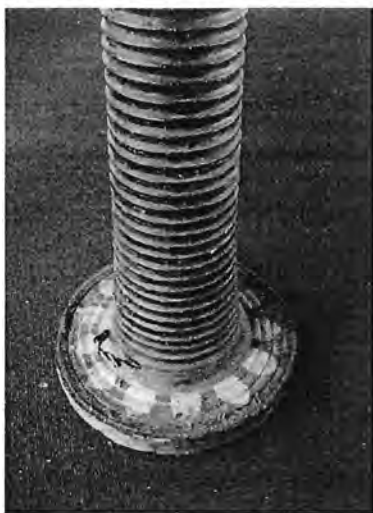
กลองใบที่ ๓ นี้เป็นกลองที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่ อายุไม่เกิน ๒๐ ปี สังกัดจากการตกแต่งสีบนลำตัวกลอง ใช้สายหนังควั่นเป็นเกลียวทำเป็นสายตั้ง ร้อยรัดจากหูหิ้งไปตึงหนังที่เล็บข้าง ไหล่ขาวทาสี

น้ำตาล ส่วนก้นกลองมีการควั่นปล้องถี่ละเอียด แสดงถึงควมมีฝีมือของช่าง ลำตัวกลิ้งขึ้นปล้องทาสีทับปล้องทั้งหมดส่วนบนด้วยสีน้ำเงิน เอวกลองวันไว้ทาเฉพาะสีแดง แล้วทาสีทองที่ครึ่งล่างของปล้องที่กลิ้ง และปล้องทั้งหมดเป็นสีแดงจากส่วนเอวจนถึงก้นกี้ กลองใบที่ ๒ มีลักษณะและสัดส่วนดังนี้

ภาพที่ ๑๑๘ กลองก้นยาวประจำวัดใบที่ ๓ ของวัดกุ้งไม้สัก

การประดับตกแต่งของกลองก้นยาวใบนี้ใช้สีวาดเป็นลายหยดน้ำ ขอบสีแดง หยดน้ำสีขาวต่อจากไข้ว มีปล้องถี่ ส่วนเอวทาสีเป็นแถบสามสี ใช้สีเหลือง สีเขียว และสีแดง ก้นกี้วาดเป็นลายหยดน้ำผายออกตามเส้นรอบวงของก้นกลองดังปรากฏในภาพ

ภาพที่ ๑๑๙ ภาพลายหยดน้ำประดับก้นกี้ ภาพที่ ๑๒๐ ภาพลายหยดน้ำประดับรอยต่อจากไข้ว

ภาพที่ ๑๒๑ ภาพการประดับตกแต่งเอวกลอง ภาพที่ ๑๒๒ ภาพปล้องกลองที่กลิ้งหมุนสูง กลองใบที่ ๓ มีขนาดและสัดส่วนที่วัดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๒
รอบไห	๒๘
ไหขาว	๑๘.๕
รอบคอบน	๑๘.๕
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๗.๔
กลองสูง	๕๕.๖
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑.๒

กลองใบที่ ๔ นี้เป็นกลองเก่า อายุประมาณ ๖๐ ปี สืบเนื่องจากการตกแต่งสีบนลำตัวกลอง ใช้สายหนังวันเป็นเกลียวทำเป็นสายตึง ร้อยรัดจากหูหิ้งไปตรึงหนังที่เล็บข้าง ไหขาวทาสีน้ำตาล ส่วนก้นกลองมีการควั่นปล้องถี่ละเอียด แสดงถึงความมีฝีมือของช่าง ลำตัวกลองขึ้นปล้องทาสีทับปล้องทั้งหมด ส่วนบนด้วยสีน้ำเงิน เอวกลองเว้นไว้ทาเฉพาะสีแดง แล้วทาสีทองที่ครึ่งล่างของปล้องที่กลิ้ง และปล่อยทั้งหมดเป็นสีแดงจากส่วนเอวจนถึงก้นกึ่ง กลองใบที่ ๒ มีลักษณะและสัดส่วนดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๒๖
ไหยาว	๑๖
รอบคอบน	๒๐
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๘.๒
กลองสูง	๕๖
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๐

กลองใบที่ ๔

ภาพที่ ๑๒๓ ภาพแสดงกลองกันยาวทั้ง ๔ ใบของวัดกุ้งไม้สัก

๕.๔.๒.๔.๒ กลองประจำสำนักสงฆ์บ้านขานเมือง

ภาพที่ ๑๒๔ ภาพสำนักสงฆ์บ้านขานเมือง

สำนักสงฆ์บ้านขามเมืองเป็นศูนย์รักษายาเสพติดของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ในตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัดตั้งอยู่บนเขาสูงเป็นสำนักสงฆ์นอกเมือง สำนักสงฆ์แห่งนี้มีกลองกันยาวประจำวัด ๑ ใบ เป็นกลองขนาดใหญ่กว่าปกติ มีขนาดสูงเกิน ๖๐ นิ้ว พระครูสมุห์ณัฐมาอุทโย หัวหน้าคณะสงฆ์ อายุ ๔๘ ปีได้กล่าวถึงประวัติของกลองใบนี้ว่า

กลองใบนี้มีอายุเก่าแก่ ทางสำนักฯ ได้ซ่อมแล้วประมาณ ๓ ครั้งมีสัดส่วนและขนาดใหญ่กว่าปกติ ทางสำนักฯ ฝากญาติโยมซื้อมาจากรัฐฉาน โดยชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่หลังศาลากลาง เดินทางไปกลับรัฐฉานจึงเป็นธุระให้ ... กลองนี้ทำจากไม้ซ้อ มีเสียงไพเราะ ชาวบ้านรักและชอบมาตีกลอง เสียงดี (พระครูสมุห์ณัฐมาอุทโย, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

กลองใบนี้มีขนาดและสัดส่วนดังปรากฏรายละเอียดขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบไห	๓๕
ไหยาว	๑๕.๕
รอบคอบน	๒๓
รอบเอว	๑๔
รอบก้นกี้	๑๕
กลองสูง	๖๓
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๐

ภาพที่ ๑๒๕ ภาพไหกลองและสายตี ภาพที่ ๑๒๖ ภาพปล้องที่กลึงเนื้อไม้หนุนขึ้น

ภาพที่ ๑๒๗ ภาพกลองก้นยาวประจำสำนักสงฆ์บ้านชานเมือง

๕.๔.๒.๔.๓ กลองประจำวัดบ้านในสอย

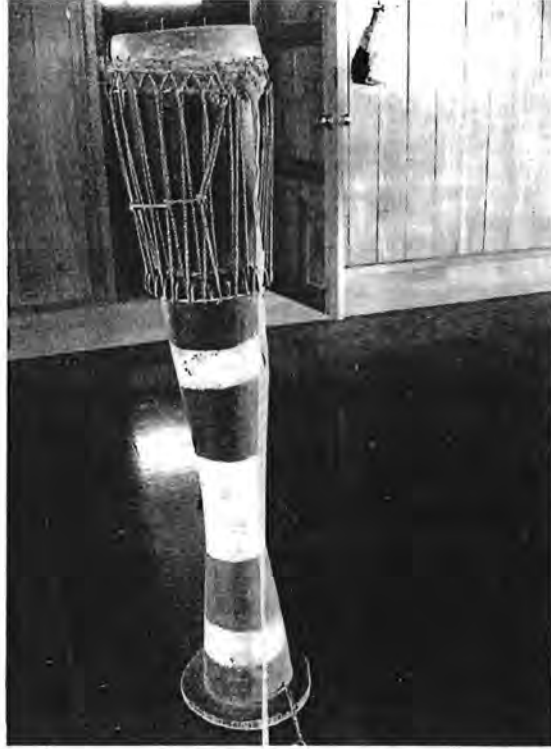

ภาพที่ ๑๒๘ ภาพป้ายวัดบ้านในสอย ตำบลปางหมู ภาพที่ ๑๒๙ ภาพศาลาวัดบ้านในสอย ตำบลปางหมู

พระฉายเล็ก (จรรยาธรรม) เจ้าอาวาสวัดในสอยวัดบ้านในสอย ตำบลปางหมูได้อธิบายถึงความ
เป็นมาของกลองก้นยาวประจำวัดบ้านในสอยไว้ดังนี้

กลองก้นยาวของวัดบ้านในสอยมีทั้งหมด ๔ ใบ กลองใบเก่า มีอายุอย่างน้อย ๖๐ ปี
มาพร้อม ๆ กันกับของ [วัด] วัดเก็บกลองที่ใช้งานจริงอยู่บนวัด ๒ ใบ อีก ๒ ใบเก็บ
ไว้ที่ถ้ำในวัดในหิ้งเก็บเครื่องไทยทาน เป็นกลองสานขนาดใหญ่ ไม่ได้ใช้งานแล้ว
ทั้งหมดแล้ว ไม่มีงบประมาณจะซ่อมแซม และหาช่างซ่อมยาก (พระฉายเล็ก,
สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

กลองก้นยาวประจำวัดบ้านในสอยไบที่ ๑ มีคุณลักษณะเด่นคือ เสียงดี (พระฉายเล็ก, สัมภาษณ์, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓) สังเกตได้ว่ากลองผ่านการใช้งานอย่างมาก หน้ากลองชำ แต่ได้รับการเก็บรักษาไว้ในสภาพที่ดี หลังจากที่นำไปซ่อมและขึ้นหน้ากลองใหม่ สายเค็งทำด้วยเชือกในล่อนสีเขียว ไหขั่วทาสีดำ ใช้สีตกแต่งทั้งหมด ๓ สี คือสีแดง สีขาว สีดำ ทำจากไม้ซ้อ

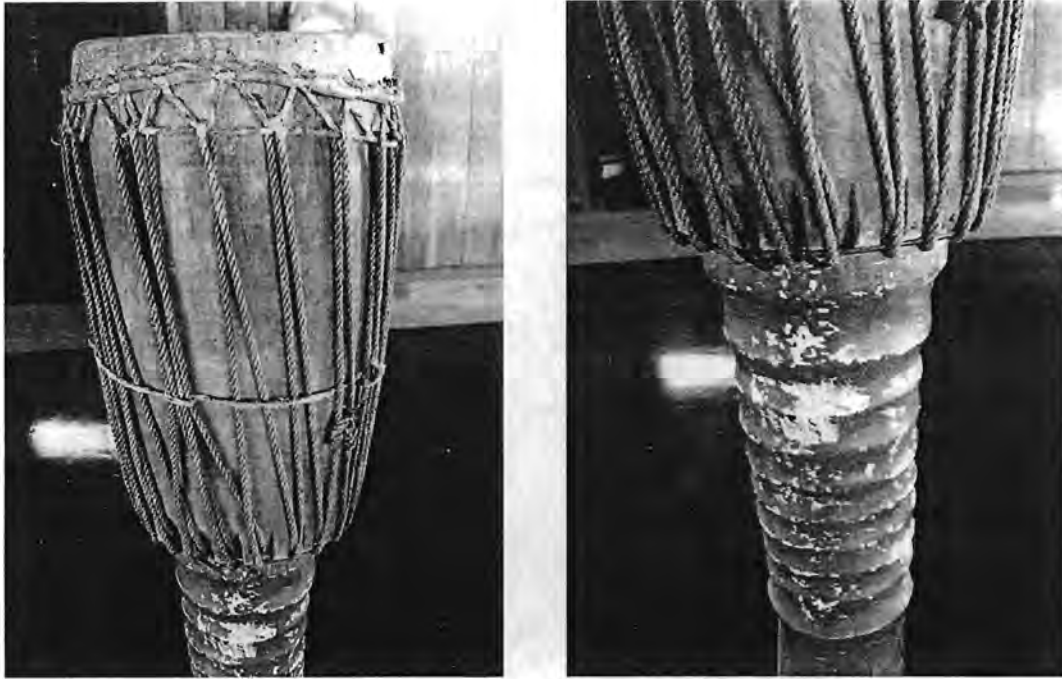
ภาพที่ ๑๓๐ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านในสอยไบที่ ๑
กลองก้นยาวประจำวัดบ้านในสอยไบที่ ๑ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๓
ไหขาว	๑๗
รอบคอบน	๒๓
รอบเอว	๑๕.๕
รอบก้นก็	๓๔
กลองสูง	๕๒
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๒

กลองไบที่ ๒ ทำจากไม้ซ้อ พระซื้อมาจากวังจันทน์(พระฉายเล็ก, สัมภาษณ์, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓) เป็นกลองที่มีอายุการใช้งานอย่างน้อย ๓๐ ปี ส่วนไหขั่วสังเกตได้ว่าเดิมเคยทาสีแดงไว้แต่สี

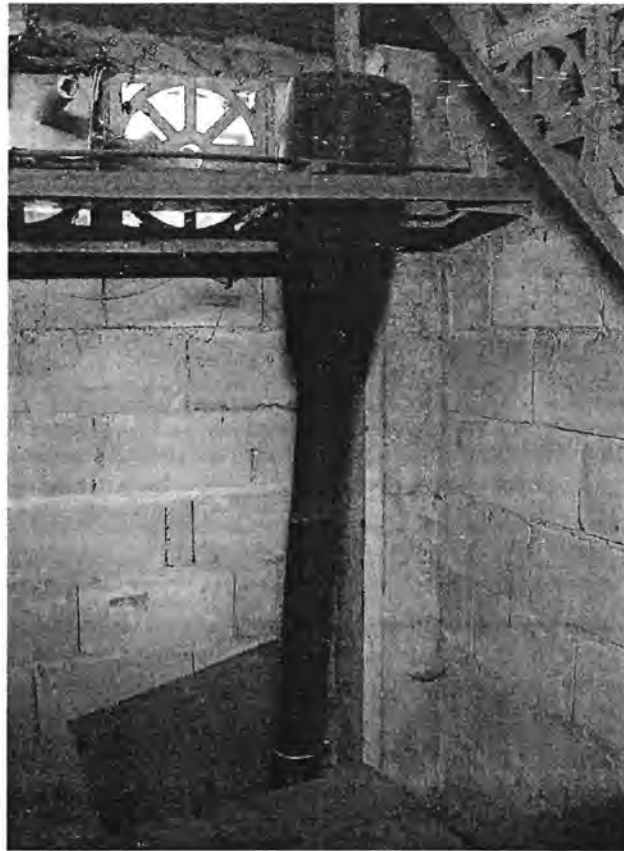
จางลงไปมาก ส่วนก้นกลอง เอวกลองทาสีแดงทั้งหมด ไม่มีสวดลายประดับ ลำตัวกลองกลึงปล้องเป็นชั้น ๆ ดังปรากฏในภาพ

ภาพที่ ๑๑๑ ภาพให้ขำวกลองก้นยาวประจำวัดใบที่ ๒ ภาพที่ ๑๑๒ ภาพปล้องของกลองก้นยาว

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘
รอบไห	๓๐
ไหยาว	๑๕.๕
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๑.๕
รอบก้นก็	๑๖.๕
กลองสูง	๔๘
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๘.๕

กลองก้นยาวประจำวัดในซอยใบที่ ๓ เป็นกลองเก่าที่หมดสภาพการใช้งาน เหลือเพียงหุ่นไม้ ไม่มีหนังชั้นหน้ากลอง ไม่มีสายตึง ยังไม่ได้รับการซ่อม แต่เป็นกลองที่มีขนาดใหญ่ ทาสีดำล้วน มีน้ำหนักรเบา จากการสังเกตเนื้อผิวไม้พบว่า เป็นกลองที่ทำจากไม้ไผ่สาน แล้วหุ้มด้วยผ้า ลงรักทั้งใบ จึงทำให้มีน้ำหนักเบา กลองใบนี้ทางวัดเก็บไว้ได้ฤกษ์ศาลาในห้องเก็บเครื่องไทยทาน และผูกมัดติดไว้ อย่างแน่นกับเสาเรือนด้านใน ไม่สามารถยกออกมาถ่ายภาพอย่างชัดเจน จึงทำให้ภาพที่ได้มามีชัดเจนเท่าที่ควร

ภาพที่ ๑๓๓ กลองก้นยาวประจำวัดในซอยใบที่ ๓

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑.๕
รอบไห	๓๗
ไหยาว	๒๔
รอบคอบน	๑๗.๒
รอบเอว	๑๘
รอบก้นกี้	๑๘.๕
กลองสูง	๗๗.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๔.๕

กลองก้นยาวประจำวัดในซอยใบที่ ๔ เป็นกลองเก่ามีอายุกว่า ๑๐๐ ปี ขนาดใหญ่กว่าปกติ สูงกว่ากลองปกติทั่วไป เทาสีดำล้วน มีน้ำหนักเบา จากการสังเกตเนื้อผิวไม้พบว่าเป็นกลองที่ทำจากไม้ไผ่สาน แล้วหุ้มด้วยผ้า ลงรักทั้งใบ จึงทำให้มีน้ำหนักเบา กลองใบนี้ทางวัดเก็บไว้ได้ดูแลรักษาในห้องเก็บเครื่องไทยทาน และผูกมัดติดไว้อย่างแน่นกับเสาเรือนด้านใน กลองใบนี้มีขนาดเส้นข้าง เท่ากับ ๑.๕ x ๕.๕

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓.๒
รอบไห	๔๒.๒
ไหยาว	๒๗
รอบคอบน	๒๓
รอบเอว	๑๖.๕
รอบก้นกึ่ง	๒๓
กลองสูง	๘๗
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๔.๕

ภาพที่ ๑๓๔ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดในซอยใบที่ ๔

ภาพที่ ๑๓๕ ภาพไหกลองใบที่ ๔ ภาพที่ ๑๓๖ ภาพปล้องละเอียด ภาพที่ ๑๓๗ ภาพขนาดเล็บข้าง

๕.๔.๒.๔.๔ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านสบสอย

ภาพที่ ๑๓๘ ภาพป้ายวัดบ้านสบสอย

ภาพที่ ๑๓๙ ภาพศาลาวัดบ้านสบสอย

วัดบ้านสบสอยตั้งอยู่ที่ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พระจิ่ง เจ้าอาวาสวัดบ้านสบสอย อายุ ๒๖ ปี ได้กล่าวถึงกลองของวัดบ้านสบสอยไว้ดังนี้

วัดบ้านสบสอยมีกลองอยู่ ๓ ใบเก็บไว้บนหลังพระประธาน ตามธรรมเนียมปฏิบัติของชาวไทใหญ่ ห้ามผู้หญิงขึ้นบนแท่นหน้าพระประธาน วัดบ้านสบสอยถือว่าเป็นหมู่บ้านชาวไทใหญ่ที่เคร่งในพุทธศาสนา กลองก้นยาวทั้ง ๓ ใบมีสภาพที่ดี แต่กลองสีแดงใบแรกมีเสียงดีที่สุดใน (พระจิ่ง, สัมภาษณ์, ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๑๔๐ ภาพกลองก้นยาว ๓ ใบของวัดบ้านสบสอย อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลองก้นยาวใบที่ ๑ ใช้นี้อยู่สองสีทาประดับตกแต่งคือสีแดงชาดและสีดำ เอวทาสีดำ ไหข้าวทาสีแดง ตลอดทั้งใบไปจนกระทั่งถึงก้นก็ ล้ำตัวกลองไม่กลิ้งขึ้นปล้อง เล็บข้างมีขนาดเท่ากับ ๑ x ๔ เซนติเมตร กลองใบที่ ๑ มีขนาดและรายละเอียดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๓
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๒๒
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๒๒
กลองสูง	๕๓.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๐

กลองก้นยาวใบที่ ๒ ใช้สี่สองสีทาประดับตกแต่งคือสีแดงเลือดหมูและสีดำ เอวทาสีดำ ไหขาว ทาสีแดง ตลอดทั้งใบ ไปจนกระทั่งถึงก้นกึ่ง ลำตัวกลองไม่กลิ้งขึ้นปล้อง เล็บข้างมีขนาดเท่ากับ ๑ x ๔ เซนติเมตร กลองใบที่ ๑ มีขนาดและรายละเอียดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑.๕
รอบไห	๓๖.๓
ไหยาว	๑๘.๒
รอบคอบน	๒๖
รอบเอว	๑๖.๑
รอบก้นกึ่ง	๒๓
กลองสูง	๕๒
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๐

กลองก้นยาวใบที่ ๓ ใช้สี่สองสีทาประดับตกแต่งคือสีแดงเลือดหมูและสีดำ เอวทาสีดำ ไหขาว ทาสีดำ ตลอดทั้งใบ ไปจนกระทั่งถึงก้นกึ่ง ลำตัวกลองไม่กลิ้งขึ้นปล้อง แต่เป็นกลองสานไม้ไผ่หุ้มด้วยผ้า ห่อและลงรัก เล็บข้างมีขนาดเท่ากับ ๑ x ๔ เซนติเมตร กลองใบที่ ๑ มีขนาดและรายละเอียดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕
รอบไห	๓๐
ไหยาว	๑๖
รอบคอบน	๑๘.๕

รอบเอน	๑๐.๕
รอบก้นกี้	๑๗
กลองสูง	๕๓
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๐

๕.๔.๒.๔.๕ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านใหม่

ภาพที่ ๑๔๑ วัดป่าบ้านใหม่

ไม่มีกลองก้นยาวประจำวัด เนื่องจากเป็นวัดไทยพุทธที่ได้รับ

อิทธิพลจากภาคกลาง พระเจ้าอาวาสเป็นพระจากกรุงเทพมหานคร

๓.๓.๔.๖ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านไม้แฉะ

ภาพที่ ๑๔๒ ภาพซุ้มประตูวัดบ้านไม้แฉะ

ภาพที่ ๑๔๓ ภาพเจดีย์วัดบ้านไม้แฉะ

พระสืบ โสภโณ อายุ ๗๕ ปี เจ้าอาวาสวัดบ้านไม้แฉะกล่าวไว้ว่า

วัดไม่มีกลองก้นยาวประจำวัด เนื่องจากเป็นวัดไทยพุทธที่ได้ซ่งตั้งอยู่กลางชุมชน
ที่หลากหลายเชื้อชาติ และวัดกำลังอยู่ในระหว่างการบูรณะ เป็นจอง (วัด) แบบ
ผสมผสาน มีหลายเชื้อชาติในบริเวณนี้ ทั้งจีนฮ่อ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง (พระสืบ โสภ
โณ, สัมภาษณ์, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

๓.๓.๔.๗ กลองกันยาวประจำวัดทุ่งกอมู

ภาพที่ ๑๔๔ ภาพซุ้มประตูทางเข้าวัดทุ่งกอมู

ภาพที่ ๑๔๕ ภาพเจดีย์วัดทุ่งกอมูด้านหน้าวัด

ภาพที่ ๑๔๖ ภาพศาลาวัดทุ่งกอมู

วัดทุ่งกอมูมีกลองกันยาวทั้งหมด ๔ ใบ มีรายละเอียดดังนี้

กลองใบที่ ๑ ทำจากไม้ซ้อ ไข้วทาสีดำ ลำตัวกลองไม่ได้กลึงขึ้นเป็นปล้อง จากคอจนถึงก้นก็
ทาสีดำสลับสีแดง ส่วนเอวกลองเว้นไว้ทาสีทอง เชือกและสายดิ่งทำจากเชือกไทรล่อนสีขาว กลองกัน
ยาวใบที่ ๑ ผูกติดไว้กับกลองใบที่ ๒ บนศาลาวัด มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

กลองก้นยาวใบที่ ๑

ภาพที่ ๑๔๗ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๑

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
รอบไห	๔๓
ไหยาว	๒๓
รอบคอบน	๒๔
รอบเอว	๑๖.๕
รอบก้นกึ่ง	๒๐.๕
กลองสูง	๖๗
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๓

กลองกันยาวใบที่ ๒

ภาพที่ ๑๔๘ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๒

กลองกันยาวใบที่ ๒ โห้ข้าวทาสีดำ ลำตัวกลองไม้ได้กลึงขึ้นเป็นปล้อง แต่มีปล้องสีขาวสลักดำทาเป็นสีแถบ ช่วงเอวกลองทาสีแดง สายตึงทำจากเชือกไนลอนสีเขียว พระอู๊ด ประจำวัดทุ่งกอมูได้กล่าวถึงประวัติของกลองใบนี้ว่ามีผู้นำมาถวายไว้ที่วัดเมื่อไม่นาน แต่จะเนาะว่ากลองใบนี้น่าจะมีอายุอย่างน้อย ๔๐ ปี กลองใบที่ ๒ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๕
รอบไห	๓๗.๕
ไหยาว	๒๐
รอบคอบน	๒๐.๕
รอบเอว	๑๗
รอบก้นกึ่ง	๒๓.๕
กลองสูง	๖๖
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑

กลองกันยาวใบที่ ๓

ภาพที่ ๑๔๕ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๓

กลองกันยาวใบที่ ๓ ไม้ซ่าวทาแดง ลำตัวกลองไม่ได้กลึงขึ้นเป็นปล้อง แต่มีปล้องสี่เหลี่ยมสลับแดงทาสีแถบ ช่วงเอวกลองทาสีแดง สายตั้งทำจากหนังวัว กลองใบที่ ๓ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๖
รอบไหล่	๓๓.๕
ไหยาว	๑๘.๕
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๒.๕
รอบก้นกึ่ง	๑๕
กลองสูง	๕๑
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘.๕

กลองกันยาวใบที่ ๔

ภาพที่ ๑๕๐ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๔

ภาพที่ ๑๕๑ ภาพโห้ข้าวของกลองใบที่ 4 ภาพที่ ๑๕๒ ภาพเล็บช้างและตีปล้อง ภาพที่ ๑๕๓ ภาพกันก็และปล้อง

กลองกันยาวใบที่ ๔ ไม่อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ ถึงแม้ว่าหน้ากลองยังอยู่บนโห้ข้าว แต่หน้ากลองไม่ตึง สายตึงขาด ชำรุด พระอุ๊ต ได้กล่าวเกี่ยวกับกลองใบนี้ว่าชาวบ้านนำมาถวายไว้มานานแล้ว ประมาณ ๕๐ ปีแล้ว แต่จากลักษณะของปล้องที่กลิ้งบนเนื้อไม้ สันนิษฐานได้ว่ามีอายุมากกว่า ๕๐ ปี สังเกตได้จากเนื้อไม้ของโห้ข้าว ไม่มีคราบสีหลงเหลือ แต่ยังคงปรากฏสีฟ้าอยู่ที่บริเวณคอของกลอง นอกจากนี้ยังพบว่ากลองเคยทาสีแดงมาก่อน และเคยทาสีดำมาก่อนด้วย เนื่องจากปรากฏคราบสีซ้อนกันอยู่หลายชั้น ถ้าตัวกลองไม่ได้กลิ้งขึ้นเป็นปล้อง กลองใบที่ ๔ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๕
รอบไห	๓๐.๕
ไหขาว	๑๕.๕
รอบคอบน	๑๕
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกี้	๒๑
กลองสูง	๔๗.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๐

๕.๔.๒.๔.๘ กลองก้นขาวประจำวัดบ้านสบป่อง

ภาพที่ ๑๕๔ ภาพป้ายวัดบ้านสบป่อง

ภาพที่ ๑๕๕ ภาพเจดีย์วัดบ้านสบป่อง

ภาพที่ ๑๕๖ ภาพศาลาวัดบ้านสบป่อง ภาพที่ ๑๕๗ ภาพพระประธานในศาลาวัดบ้านสบป่อง

วัดบ้านสบป่องตั้งอยู่ที่ หมู่ ๖ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่อง เป็นวัดไทใหญ่ประจำชุมชนไทใหญ่ ตั้งอยู่บนไหล่เขา มีกลองก้นขาวประจำวัด ๑ ใบ แต่เมื่อไปถึงแล้วพบว่ากลองใบนี้ส่งไปซ่อมที่บ้านช่างไทใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ข้างวัด ชื่อนายชอนะ (ไม่มีนามสกุล) อาศัยอยู่ที่บ้าน ๒๕/๑ หมู่ ๖ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๑๕๘ ภาพสองข้างทางระหว่างเดินจากวัดไปบ้านนายชอนะ   ภาพที่ ๑๕๙ ภาพถนนสายหลักไปบ้านชอนะ

ภาพที่ ๑๖๐ ภาพทางแยกเข้าบ้านนายชอนะตรงข้ามวัด   ภาพที่ ๑๖๑ ภาพบ้านและเรือนซ่อมกลองของนายชอนะ

นายชอนะอธิบายถึงกลองกันยาวประจำวัดบ้านสบป่องว่าดังนี้
 กลองใบนี้ทำจากไม้สัก พอใส่จ่ากลองแล้วหน้ากลองยุบ ทำมาจากช่างเชียงใหม่
 ปลายกันก็ เหนียวขึ้น เสียงทุบยังไม่ดี แต่ถ้าเปลี่ยนหนังแล้วขึ้นหนังใหม่ เสียงก็จะดี
 ส่วนไหนชำรุดมีขนาดสั้น หากเพิ่มอีก ๓ นิ้วจะได้สัดส่วนที่พอดี (ชอนะ, สัมภาษณ์,
 ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๑๖๒ ภาพคุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์ (ซ้าย) ภาพนายชอนะ (ขวา)

ภาพที่ ๑๖๓ ภาพกลองก้นยาวประจำวัดบ้านสบป่อง
กลองก้นยาวของวัดสบป่องมีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๖
ไหยาว	๑๖.๕
รอบคอบน	๒๒.๕
รอบเอว	๑๔.๕
รอบก้นกี้	๒๒.๕
กลองสูง	๕๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๓

กลองก้นยาวประจำวัดบ้านสบป่องได้รับการต่อแแต่งและเก็บรักษาไว้ในสภาพที่ดี ทาสีแดงทั้งใบ ใช้สี ๓ สีประดับตกแต่งคือ สีแดง สีดำ และสีทอง กลองทาสีแดง แต่เอวกลองประดับตกแต่งด้วยริ้วสีทอง และริ้วสีดำ ปล้องกลองกลึงเป็นริ้วนูนสูง ปล้องถี่ละเอียด สายตั้งทำจากสายเชือกไนลอนสีเขียว ลักษณะของกลองใบนี้มีการกลึงส่วนท่อนบนของเอวและส่วนล่างของเอวเป็นลักษณะสมมาตร

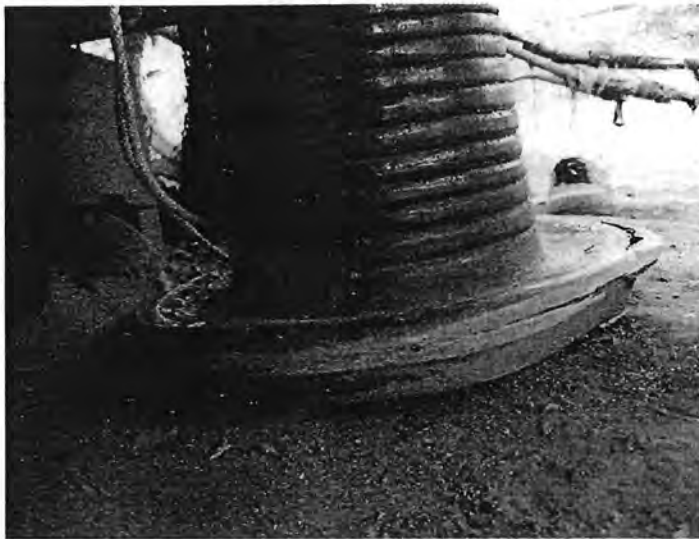
ภาพที่ ๑๖๔ ภาพไหข้าว

ภาพที่ ๑๖๕ ภาพปล้องกลอง

ภาพที่ ๑๖๖ ภาพเอวกลอง

ภาพที่ ๑๖๗ ภาพก้นก๋

กลองก้นยาวของวัดสพปองมีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๖
ไหยาว	๑๖.๕
รอบคอบน	๒๒.๕
รอบเอว	๑๔.๕
รอบก้นก๋	๒๒.๕
กลองสูง	๕๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก๋	๑๓

๕.๔.๒.๕ กลองก้นยาวประวัตตำบลหมอกจำแป้

ผู้วิจัยและคณะได้ทำการเก็บข้อมูลกลองประจำวัดไทใหญ่ในตำบลหมอกจำแป้ทั้งหมด ๕ วัด ดังนี้

๕.๔.๒.๕.๑ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านนาป่าแปก

๕.๔.๒.๕.๒ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านแม่สะงา

๕.๔.๒.๕.๓ กลองก้นยาวประจำสำนักสงฆ์บ้านยอด

๕.๔.๒.๕.๔ กลองก้นยาวประจำวัดหมอกจำแป้

๕.๔.๒.๕.๕ กลองก้นยาวประจำวัดห้วยขาน

จากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยและคณะพบรายละเอียดกลองก้นยาวประจำวัดไทใหญ่ในตำบลหมอกจำแป้ดังนี้

๕.๔.๒.๕.๑ กลองประจำวัดบ้านนาป่าแปก

ภาพที่ ๑๖๘ ภาพศาลาวัดบ้านนาป่าแปก

ภาพที่ ๑๖๙ ภาพเจดีย์วัดบ้านนาป่าแปก

ภาพที่ ๑๗๐ ศาลาวัดบ้านนาป่าแปก

กลองก้นยาววัดบ้านนาป่าแปกนี้มี ๑ ใบเท่านั้น วัดบ้านนาป่าแปกเป็นวัดที่อยู่ในเขตทุรกันดาน การเดินทางเข้าไปถึงพื้นที่ต้องใช้เวลา เดินทางระหว่างหุบเขา วัดตั้งอยู่บนภูเขา และกำลังปลูกสร้าง

ศาลาหลังใหม่ ศาลาหลังปัจจุบันในภาพเป็นเพียงศาลาชั่วคราว พระอุทิศป็นธิโก เจ้าอาวาสวัดบ้านนาป่าแปก อายุ ๕๑ ปีได้กล่าวถึงกลองกันยาวของวัดไว้ดังนี้

นายแพทย์สถานีอนามัยท่านหนึ่งได้ซื้อกลองกันยาวถวายให้เป็นของวัดบ้านนาป่าแปก ท่านซื้อมาจากรัฐฉาน เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เสียงดี มีอยู่ใบเดียว (พระอุทิศป็นธิโก, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๑๗๑ ภาพกันกี้อของกลองกันยาววัดบ้านนาป่าแปก

เมื่อผู้วิจัยสังเกตกันกี้อของกลองใบนี้พบว่าหุ้มด้วยขี้ผึ้งหรือขี้ผึ้งขี้ผึ้งเพื่อป้องกันการแตกของกันกี้อที่บานออก เนื่องจากเป็นกลองใบเดียวของหมู่บ้านและมีเสียงดี จึงถูกขอยืมไปตีในงานปอยอยู่เนือง ๆ และเมื่อสังเกตด้านในของกันกี้อพบว่ากลองใบนี้เป็นกลองสาน จะเห็นว่า มีซี่ไม้ไผ่อยู่ขอบรอบเส้นผ่านศูนย์กลางกันกลองด้านใน

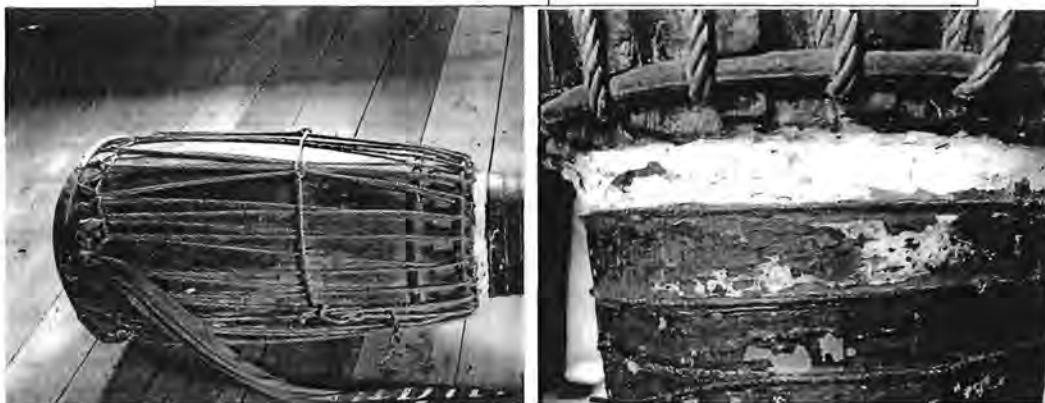
ภาพที่ ๑๗๒ ภาพคุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์สำรวจกลองกันยาววัดบ้านนาป่าแปก เมื่อทำการพิจารณาซี่ปล้องของกลองกันยาวระหว่างไหข้าวและเอวกลอง คุณครูประเสริฐ ประดิษฐ์ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ดังนี้

กลองใบนี้มีลักษณะพิเศษ นอกจากเป็นกลองสานแล้ว เป็นกลองที่มีเสียงดี ได้รับการขึ้นชั้นจากพระเจ้าอาวาสแล้ว ยังเป็นกลองที่คาบพอก หรือเรียกว่าคาดหวาย ให้สวยงามเป็นลายต่าง ๆ แล้วลงรักทับอีกชั้นหนึ่ง ลักษณะการลงหวายถักเช่นนี้ เหมือนกับการลงหวายถักกรอบฝักมิดดาบ (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

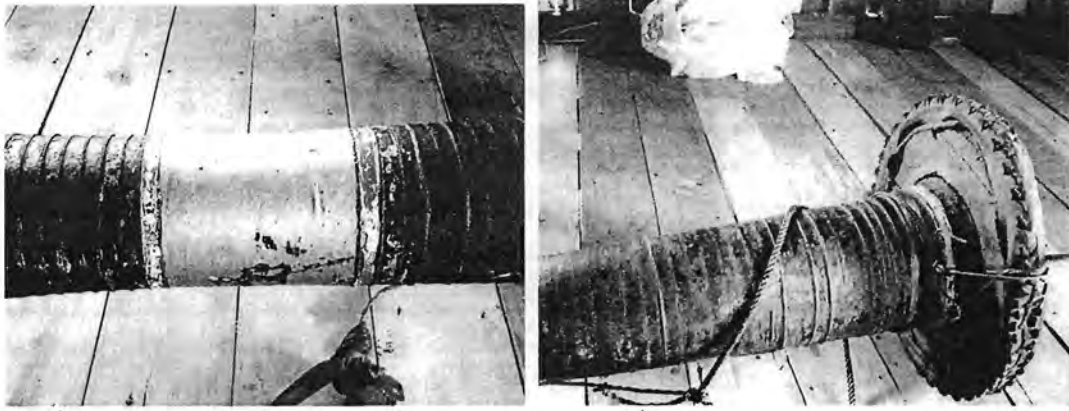
จากการพิจารณาเหตุผลของการคาดหวายถักรอบลำตัวกลอง เหว และก้นกลองนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่านอกจากเป็นการลงคาบคมซึ่งอาจได้รับอิทธิพลมาจากการลงหวายถักบนฝักดาบนั้น เหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือประโยชน์ใช้สอยของหวายถัก หวายถักทำให้กลองมีความแข็งแรงไม่ใผ่ที่ใช้สานกลองนั้นเกาะติดตัวกัน ไม่ดีดตัวออกจากกัน เพิ่มความแข็งแรงไม่ให้ไม้ใผ่ขยายตัวออก และทำให้เนื้อผ้าที่ห่อหุ้มไม้ใผ่สานเกาะติดแน่นอีกชั้นหนึ่งด้วย

กลองก้นยาวของวัดบ้านนาป่าแปกมีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบโหว	๓๘.๕
โหวยาว	๒๓
รอบคอบน	๑๕.๖
รอบเอว	๑๔.๗
รอบก้นกึ่ง	๒๐
กลองสูง	๖๘
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๔

ภาพที่ ๑๙๓ ภาพโหวข้าวและสายตึงเชือกในลอน ภาพที่ ๑๙๕ ภาพแสดงเส้นข้างและคอกกลอง

ภาพที่ ๑๑๖ ภาพเอวกลองตีทองคาดหัวท้ายด้วยแถบสีแดง ภาพที่ ๑๑๗ ภาพหวายถักคาดรอบกลองเป็นเส้น

จากการสังเกตลักษณะภายนอกและการใช้สีของกลองใบนี้ ช่างใช้สีทั้งหมด ๓ สีในการตกแต่ง ทำสีกลองคือสีดำ สีทอง และสีแดง คาดคอดด้วยแถบสีขาวและแถบแดง เอวกลองเป็นสีทอง ลักษณะไหกลองยาวได้สัดส่วนมีความยาว ๒๓ นิ้ว เมื่อเทียบอัตราส่วนแล้วกับความสูงของกลองทั้งใบซึ่งมีความ ๖๘ นิ้ว เทียบได้ว่ากลองใบนี้มีความยาว ๓ หัก ซึ่งไม่ค่อยได้พบ เนื่องจากช่างมักจะใช้สัดส่วน ๒ หักครึ่งมากกว่า ๓ หัก

ภาพที่ ๑๑๘ ภาพกลองกันยาวประจำวัดบ้านนาป่าแปก

๕.๔.๒.๕.๒ กลองกันยาวประจำวัดบ้านแม่สะงา

ภาพที่ ๑๘๙ ภาพซุ้มประตูเข้าวัดบ้านแม่สะงา ภาพที่ ๑๘๐ ภาพศาลาวัดบ้านแม่สะงา

วัดบ้านแม่สะงาเป็นวัดไทใหญ่ประจำหมู่บ้านบ้านแม่สะงา มีกลองกันยาวประจำวัดทั้งหมด ๒ ใบ เมื่อครั้งที่ผู้วิจัยเดินทางมาเก็บข้อมูลกลองกันยาวที่บ้านแม่สะงาเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ไม่สามารถเก็บข้อมูล ไม่สามารถเข้าหมู่บ้านได้ เนื่องจากชาวไทใหญ่ที่บ้านแม่สะงาปิดหมู่บ้านทำบุญวันปรัก (ทำบุญหมู่บ้าน) ห้ามมิให้คนนอกหมู่บ้านเข้าในหมู่บ้านระหว่างทำพิธี ชาวบ้านผู้ชาย ๒ คนทำหน้าผัดเวรยาม ปิดประตูหน้าทางเข้าหมู่บ้านไว้ ผู้วิจัยและคณะจึงได้เดินทางกลับมาเก็บข้อมูลอีกครั้งในเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๔

ภาพที่ ๑๘๑ ภาพการกันทางเข้าหมู่บ้านในวันทำบุญวันปรักของบ้านแม่สะงา

พระจริงได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของกลองกันยาวที่วัดบ้านแม่สะงาไว้ดังนี้
 กลองสองใบนี้เก่าแก่ม เก แต่ได้ส่งไปซ่อมและเปลี่ยนจากหนังวัวมาเป็นเชือกใน
 ล่อน ทำให้สายไม่ล่องเรือบข้าง และเสียงเปลี่ยนไป เมื่อก่อนเสียงดีมาก (พระจริง,
 สัมภาษณ์, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

ภาพที่ ๑๘๒ พระจริง พระครูวัดบ้านแม่สะงา

กลองกันยาวใบที่ ๑ ใช้ตีเดียวในการตกแต่งคือสีน้ำตาล คาดด้วยเชือกไนล่อนสีขาว มีขนาดใหญ่ กลองกันยาวใบที่ ๒ มีขนาดเล็กกว่า คาดด้วยเชือกไนล่อนสีเขียว ควันขึ้นปล้องชัดเจน ทาสีดำ

ภาพที่ ๑๘๓ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๑ ประจำวัดบ้านแม่สะงา

ภาพที่ ๑๘๔ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๒
 ประจำวัดบ้านแม่สะงา

กลองกันยาวใบที่ ๑ ของวัดบ้านแม่สะงามีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑.๕
รอบไห	๓๘.๕
ไหยาว	๒๐.๕
รอบคอบน	๒๓
รอบเอว	๑๖
รอบก้นกี้	๒๓
กลองสูง	๖.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๐.๕

กลองกันยาวใบที่ ๒ ของวัดบ้านแม่สะงามีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๕.๕
ไหยาว	๑๗.๕
รอบคอบน	๑๖
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกี้	๑๘.๕
กลองสูง	๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๖.๕

๕.๔.๒.๕.๓ กลองกันยาวประจำสำนักสงฆ์บ้านยอด

ภาพที่ ๑๘๔ ภาพศาลาวัดบ้านยอด

ภาพที่ ๑๘๕ ภาพเจดีย์วัดบ้านยอด

ภาพที่ ๑๘๖ ภาพป้ายสำนักสงฆ์บ้านยอ

พระสุมลอธีรวังโส ท่านเจ้าอาวาสสำนักสงฆ์บ้านยอได้กล่าวถึงประวัติกลองใบนี้ว่า
กลองใบนี้ซื้อมาจากเมืองไต ราคา ๑๐,๐๐๐ บาท ทั้งชุด รวมมอญ และฉาบ เสียงดี
พอใช้ได้ (พระสุมลอธีรวังโส, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

กลองใบนี้ทำไห้ข้าวสีเหลือง ส่วนที่เป็นเอวกลองมีส่วนเกี่ยวเท่ากับคอกกลอง ดังจะเห็นได้
ในตารางสัดส่วนกลอง เอวกลองมีเส้นรอบวง ๑๗ นิ้ว ส่วนคอกกลองมีเส้นรอบวง ๒๑ นิ้ว กลองใบนี้ใช้
สีตกแต่งกลอง ๕ สีคือ สีเหลือง สีเขียว สีขาว สีแดง และสีดำ ไห้ข้าวทาสีเหลือง คอกกลองจนถึงเอวทาสี
เขียว และไม้ใช้สีเขียวซ้่าที่อื่นอีก นอกจากเชือกไนลอนสีเขียว จากเอวกลองถึงก้นก็ทาแถบสีสลับกัน
เป็นปล้อง คือสีขาว สีแดง และสีดำ ๓ ช่วง ลำตัวกลองไม่ได้ถึงขั้นเป็นปล้องนูนบนเนื้อไม้ ไม้ใช้
หวายถักคาด

ภาพที่ ๑๘๗ ภาพกลองก้นยาวประจำสำนักสงฆ์บ้านยอ

กลองก้นยาวประจำสำนักสงฆ์บ้านยอดมีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบไห	๓๖
ไหยาว	๒๑.๕
รอบคอบน	๒๑
รอบเอว	๑๗
รอบก้นกึ่ง	๒๓.๕
กลองสูง	๖๖
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑.๕

๕.๔.๒.๕.๔ กลองก้นยาวประจำวัดหมอกจำแป้

ภาพที่ ๑๘๘ ภาพซุ้มประตูทางเข้าวัดหมอกจำแป้

ภาพที่ ๑๘๙ ภาพกลองก้นยาววัดหมอกจำแป้

วัดหมอกจำแป่มีกลองก้นยาว ๑ ใบ เก็บไว้ใต้ฐานศาลาอเนกประสงค์ที่ใช้ฝึกอบรมเยาวชนพุทธมามกะ วัดหมอกจำแป่มีกิจกรรมอบรมพุทธศาสนาให้เยาวชนประจำอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐบาล กลองก้นยาวมีโห้ขาวสีแดง ลำตัวและเอวใช้สีเหลืองทา จากอวจนถึงก้นก็ทาสีเหลืองสลับสีแดงคาดด้วยสีขาว สันนิษฐานว่ากลองใบนี้เป็นกลองสถาน วัดขนาดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๗
รอบโห้	๓๒
โห้ยาว	๑๕.๕
รอบคอบน	๑๘.๕
รอบเอว	๑๓
รอบก้นก็	๒๐
กลองสูง	๕๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๕

๕.๔.๒.๕.๕ กลองก้นยาวประจำวัดห้วยขาน

ภาพที่ ๑๕๐ ศาลาวัดห้วยขาน

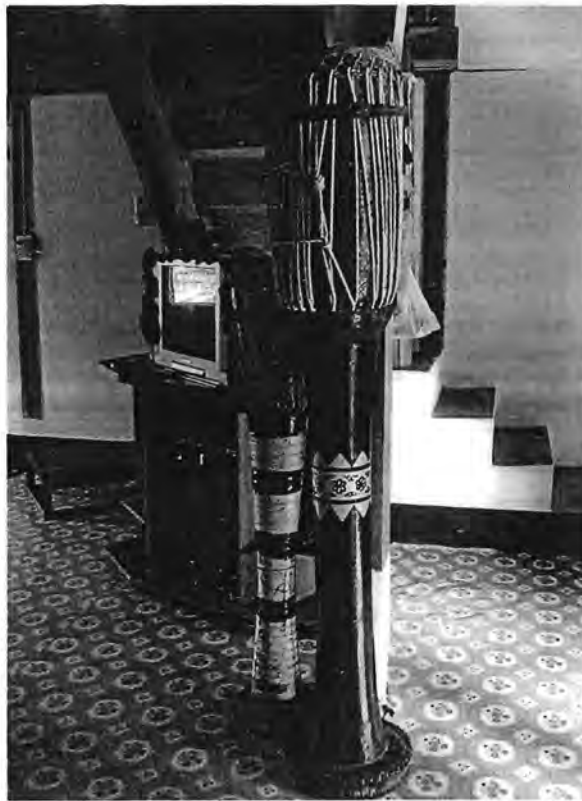
วัดห้วยขานมีกลองประจำวัด แต่ไม่ได้เก็บไว้ที่วัด เก็บไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน มี ๒ ใบ ผู้ใหญ่บ้านแห่มง คีรีวิเศษสกุล อยู่บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ ๓ ถนนหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๑๕๑ ภาพบ้านผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยขาน ตำบลหมอกจำแป่
ผู้ใหญ่บ้านได้อธิบายเหตุผลของการเก็บรักษากลองไว้ที่บ้านไว้ดังนี้

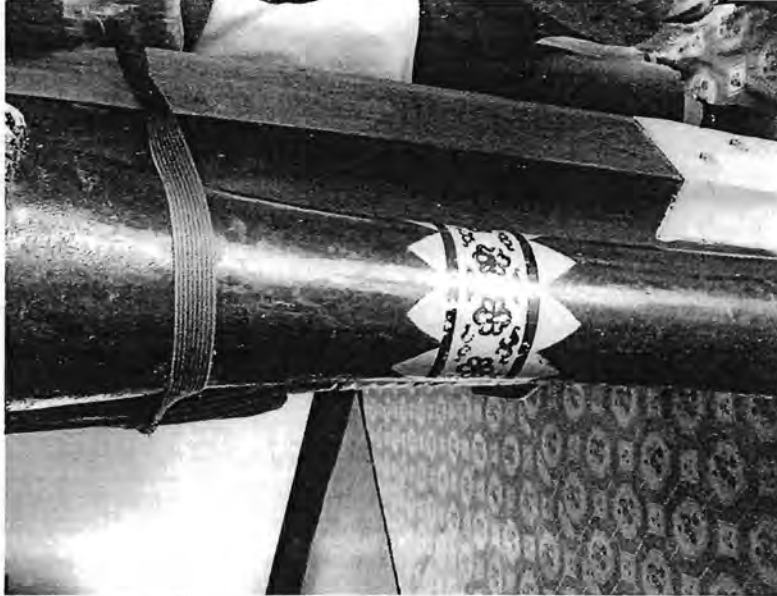
กลองเป็นของส่วนรวมของทุกคนในหมู่บ้าน จึงนำเอามาไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน
ช่วยกันรับผิดชอบ ถ้าใครจำเป็นต้องใช้ก็มายืมไปได้ แล้วก็นำมาคืน
(ແມ່ງໍ ສິວິເສຍສກຸດ, ສົມພາຍຸດ, ໑໐ ພຸດຍາກາດມ ໒໕໕໓)

กลองกันยาวประจำวัดห้วยขานใบที่ ๑

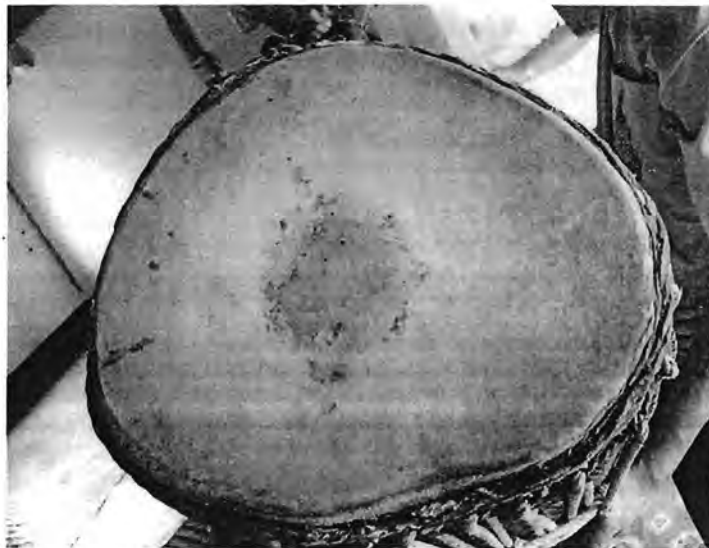

ภาพที่ ๑๕๒ กลองกันยาวประจำวัดห้วยขานใบที่ ๑

กลองกันยาวประจำวัดห้วยขาขาวใบที่ ๑ เป็นกลองกันยาวขนาดใหญ่ มีความสูงถึง ๗๑ นิ้ว ส่วนใบที่ ๒ มีขนาดเล็กกว่า แต่เป็นขนาดที่พบโดยทั่วไปคือสูง ๕๑ นิ้ว กลองทั้งสองใบผูกเก็บรักษาไว้กับเสาเรือน ได้บันไดขึ้นบ้านชั้นสอง กลองกันยาวใบที่ ๑ ทาสีน้ำตาลทั้งใบ สายดิ่งทำจากเชือกไนลอนสีขาว เอวกลองตกแต่งด้วยลายทองรดน้ำ และมีหน้ากลองเป็นวงรีตามรูปเดิมของปึกหน้าไม้

ภาพที่ ๑๕๓ ภาพประดับลายทองตกแต่งเอวกลอง

ภาพที่ ๑๕๔ ภาพปึกไม้เปิดหน้ากลองรูปวงรีของกลองกันยาวใบที่ ๑

กลองกันยาวใบที่ ๑ ประจำวัดห้วยขาน

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
รอบไห	๔๓
ไหยาว	๒๒
รอบคอบน	๒๘
รอบเอว	๑๕
รอบก้นกึ่ง	๒๕
กลองสูง	๗๑
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๔

กลองกันยาวประจำวัดห้วยขานใบที่ ๒ มีขนาดสูง ๕๓ นิ้ว ไหยาวทาสีเงิน ก้นกลองทาสีเงิน สลักสีน้ำตาล สายดึงทำจากเชือกไนล่อน ส่วนเอวกลองทาสีเงิน ปล้องกลองขึ้นนูนสูง แต่ปล้องไม่ถึง สี่ที่ใช้ทำจากสีสังเคราะห์ หูระวิงร้อยเป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ส่วนก้นกึ่งบานออกแต่ปลายไม่เห็นขึ้น

ภาพที่ ๑๕๕ ภาพไหข้าวสีเงิน

ภาพที่ ๑๕๖ ภาพปล้องกลอง

ภาพที่ ๑๕๗ ภาพเอวกลอง

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๕
รอบไห	๓๖
ไหยาว	๑๖.๕
รอบคอบน	๒๑.๕
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๕
กลองสูง	๕๓
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑.๕

๕.๔.๒.๖ กลองประจำวัดในตำบลห้วยผา

ผู้วิจัยและคณะได้ทำการเก็บข้อมูลกลองประจำวัดไทใหญ่ในตำบลห้วยผาทั้งหมด ๕ วัดดังนี้

๕.๔.๒.๖.๑ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านนาปลาจาด

๕.๔.๒.๖.๒ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านทุ่งมะसान

๕.๔.๒.๖.๓ กลองก้นยาวประจำวัดน้ำก๊าด

๕.๔.๒.๖.๔ กลองก้นยาวประจำวัดน้ำก๊าดบ้านสุยะ

๕.๔.๒.๖.๕ กลองก้นยาวประจำวัดห้วยผา

จากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยและคณะพบรายละเอียดกลองก้นยาวประจำวัดไทใหญ่ในตำบลห้วยผา ดังนี้

๕.๔.๒.๖.๑ กลองก้นยาวประจำวัดบ้านนาปลาจาด

วัดบ้านนาปลาจาดตั้งอยู่ที่ หมู่ ๔ ตำบลห้วยผา มีกลองก้นยาวประจำวัด ๒ ใบ กลองใบที่ ๑ ยังคงอยู่ในสภาพที่ดี ทำจากไม้ซ้อ ตกแต่งด้วยสีทั้งหมด ๓ สีคือสีดำ สีเทา และสีแดง มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบไห	๓๘.๕
ไหญาว	๒๐.๕
รอบคอบน	๒๐.๕
รอบเอว	๑๕
รอบก้นกึ่ง	๒๐
กลองสูง	๘๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑

ภาพที่ ๑๕๘ กลองกันยาวใบที่ ๑ ประจำวัดบ้านนาปลาจาด

กลองกันยาวใบที่ ๒ เป็นกลองกันยาวที่สูงที่สุดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่ากลองไม่อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ ลำตัวกลองยังมีสภาพที่ดี แต่ไม่มีหนังหน้ากลอง ถึงแม้ว่ากลองมีขนาดสูงมาก แต่ความยาวรอบโหลกลอง รอบเอว และรอบก้นก็ยังคงสัดส่วนเดิมของกลองขนาดปกติไว้

ภาพที่ ๑๕๙ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๒ ของวัดบ้านนาปลาจาด

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบไห	๓๗
ไหยาว	๒๓.๕
รอบคอบน	๒๑.๕
รอบเอว	๑๖
รอบก้นกึ่ง	๒๐.๕
กลองสูง	๕๖.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๓

กลองใบที่ ๓ เป็นกลองที่ใช้ ๓ สีตกแต่งทาบหน้ากลอง ไหยาวทาสีดำ ก้นกลองสีแดง แบ่งกลองปล้องเป็นช่วงเท่าๆ กัน ไม่คาดหวายถัก สายดึงทำจากเชือกไนลอน ส่วนลำตัวกลองทำจากไม้ซ้อ ทำไว้สำหรับให้เด็ก ๆ ตีเล่นกันสนุกสนาน

ภาพที่ ๒๐๐ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๓

ขนาดของกลองใบที่ ๓ วัดได้ดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕.๕
รอบไห	๓๓
ไหยาว	๑๖
รอบคอบน	๑๕
รอบเอว	๑๔

รอบก้นกึ่ง	๑๖.๕
กลองสูง	๔๓.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๕

กลองก้นยาวใบที่ ๔ ไทกลองทาสีดำ หางกลองทาสีน้ำตาล คาดแถบสีขาว ปล้องมีหวายคาด

ภาพที่ ๒๐๑ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๔

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบไห	๓๕
ไหยาว	๒๑
รอบคอบน	๑๕.๒
รอบเอว	๑๓.๕
รอบก้นกึ่ง	๑๘.๕
กลองสูง	๕๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๑

๕.๔.๒.๖.๒ กลองกันยาวประจำวัดทุ่งมะसान

ภาพที่ ๒๐๒ ภาพศาลาการเปรียญวัดทุ่งมะसान

วัดทุ่งมะसानมีกลองกันยาวทั้งหมด ๔ ใบ กลองใบที่ ๑ เป็นกลองที่มีธงชาติไทยห่มไหข้าว ส่วนบนไว้ครึ่งหนึ่ง จากคอกกลองไปจนถึงหางกลองแบ่งเป็น ๓ ส่วน ส่วนต้นต่อจากไหข้าวทาสีเป็นแถบธงชาติรัฐฉานประกอบด้วยสีเหลือง เขียว และสีแดง เมื่อถึงช่วงเอวกลองใช้สีธงชาติไทย และเมื่อถึงส่วนปลายหางกลอง ทาสีธงชาติรัฐฉานอีกครั้ง หางกลองทั้งหมดรวมทั้งไหข้าวทาสีดำ กลองกันยาวใบนี้สะท้อนอุดมการณ์ทางการเมืองของชาวไทใหญ่ และความผูกพันที่มีต่อผืนแผ่นดินไทยบนลำตัวกลองกันยาว

ภาพที่ ๒๐๓ ภาพกลองกันยาวประจำวัดทุ่งมะसान ใบที่ ๑

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓.๒
รอบไห	๔๗.๕
ไหยาว	๒๕.๕
รอบคอบน	๒๓
รอบเอว	๑๗
รอบก้นกึ่ง	๒๓
กลองสูง	๗๖.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๕

กลองใบที่ ๒ ทำจากไม้ฝักกุ่ม ทาสีลงด้วยรัก ใช้เชือกไนลอนทำเป็นสายตั้ง แต่คาดหวาย

ภาพที่ ๒๐๔ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๒ ของวัดทุ่งมะส้าน

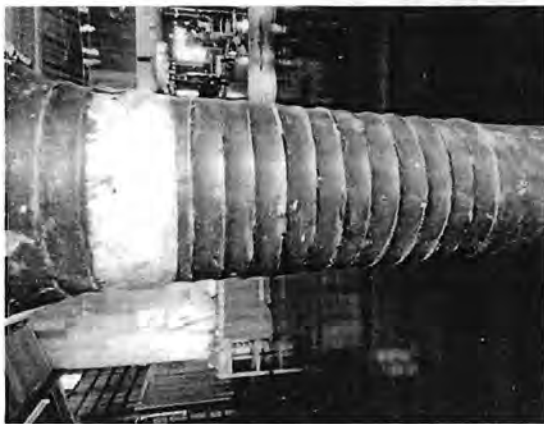
ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๕
รอบไห	๓๖
ไหยาว	๒๐.๕
รอบคอบน	๑๘
รอบเอว	๑๕
รอบก้นกึ่ง	๑๖.๕

กลองสูง	๓๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๐.๕

กลองก้นยาวใบที่ ๓ ของวันทุ่งมะส้าน

ภาพที่ ๒๐๕ ภาพใหญ่กลองของกลองใบที่ ๓ ภาพที่ ๒๐๖ ภาพสายดิ่งของกลองใบที่ ๓

ภาพที่ ๒๐๗ ภาพปล้องบนหางกลองของกลองใบที่ ๓ ภาพที่ ๒๐๘ ภาพเส้นข้างของกลองใบที่ ๓

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๕
ไหยาว	๑๘.๕
รอบคอบน	๑๕.๕
รอบเอว	๑๕
รอบก้นกึ่ง	๒๐
กลองสูง	๕๒
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๕.๕

กลองใบที่ ๔ เป็นกลองขนาดเล็ก ทาสีแดง มีการตกแต่งด้วยสายดอกพิกุลบนเวย ทาสีแดงบน
ไขขาว ส่วนหางกลองทั้งหมดทาสีดำสลับแดงเป็นปล้องและเขียนกรอบด้วยสีเหลือง สายตั้งทำจาก
เชือกไนลอนสีเขียว

ภาพที่ ๒๐๕ ภาพกลองก้นยาวใบที่ ๔ วัดทุ่งมะसान

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไข	๓๔
ไขยาว	๑๗
รอบคอบน	๑๕.๕
รอบเวย	๑๕
รอบก้นกี้	๒๐
กลองสูง	๕๒
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๕

๕.๔.๒.๖.๓ กลองก้นยาวประจำวัดน้ำกัก

วัดน้ำกักตั้งอยู่ที่หมู่ ๒ ต. ห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๒๑๐ ภาพป้ายทางเข้าวัดน้ำกาด

ภาพที่ ๒๑๑ ภาพทางเข้าวัดน้ำกาด

ภาพที่ ๒๑๒ ภาพภายในศาลาการเปรียญด้านหลังเก็บกลองกันยาว

ภาพที่ ๒๑๓ ภาพด้านหลังศาลาการเปรียญที่เก็บกลองกันยาว ๕ ใบ

วัดน้ำกาดมีกลองกันยาวประจำวัดทั้งหมด ๕ ใบ ทุกใบอยู่ในสภาพที่ดี กลองทุกใบถูกเก็บรักษาไว้อย่างดี ผูกไว้กับเสาอย่างแน่นหนาและแบ่งสัดส่วนไว้สำหรับเก็บกลองและมองด้านขวาของศาลาด้านหลัง พระสมุห์เกษม อินทปัญโญ ท่านเจ้าอาวาส อายุ ๕๐ ปี เพิ่งย้ายมาประจำวัดได้ ๓ ปี จากอำเภอปาย และอำเภอฮอดตามลำดับ ท่านได้อธิบายเกี่ยวกับกลองกันยาวไว้ที่ ๑ ไว้ดังนี้

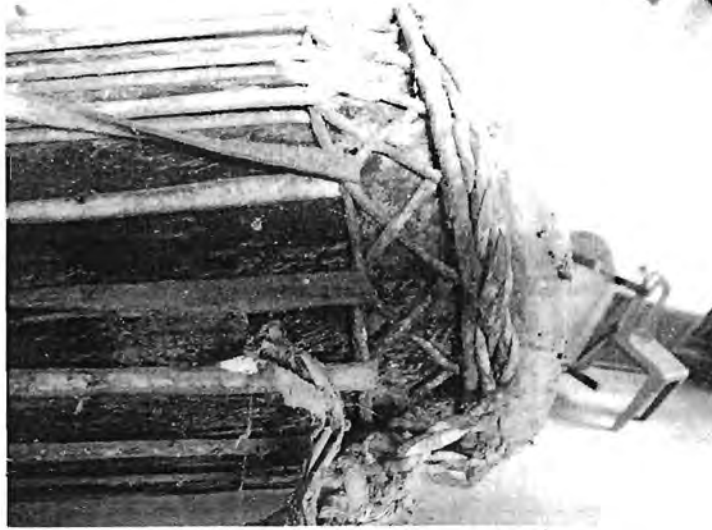
ลายเครือเถาใช้ตกแต่ง โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ส่วนตัวจะ ใช้ลงอักขระเพื่อ
ป้องกันสิ่งไม่ดี หรือเปรียบเหมือนเลขศูนย์ กลองใบนี้น่าจะอายุประมาณ ๑๐๐ ปี
และมีการลงตัวะไว้ที่ก้นกลองด้วย มีหวายถักรัดปล้อง ทาด้วยรัก (พระสมุห์
เกษม, สัมภาษณ์, ๔กรกฎาคม ๒๕๕๔)

ภาพที่ ๒๑๔ กลองก้นยาวใบที่ ๑

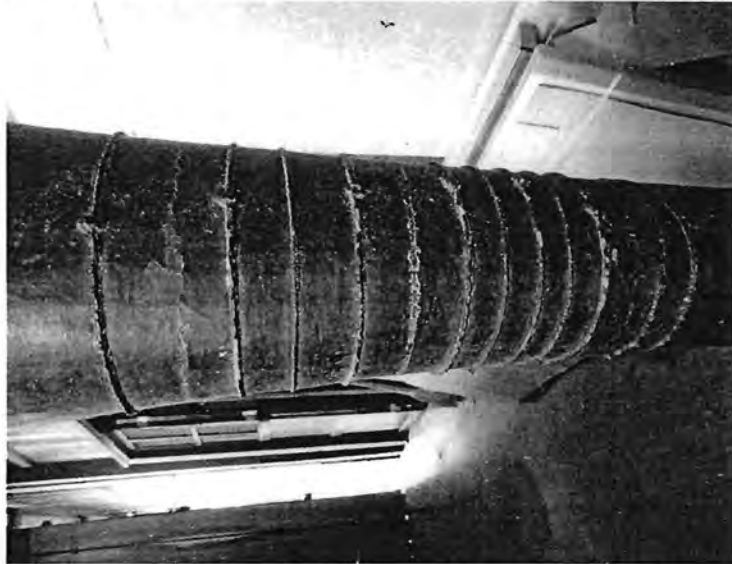
ภาพที่ ๒๑๕ ภาพการลงตัวะที่ก้นกึ่งของกลองใบที่ ๑

ภาพที่ ๒๑๖ ภาพหูหิ้วของกลองใบที่ ๑

ภาพที่ ๒๑๗ ภาพเส้นข้างของกลองใบที่ ๑ ภาพที่ ๒๑๘ ภาพสายตึงและการผูกสายตึงของกลองใบที่ ๑

ภาพที่ ๒๑๙ ภาพหวายถักรอบหางกลองของกลองใบที่ ๑

กลองกันยาวใบที่ ๑ ประจำวัดน้ำกาดมีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๕
รอบไห	๓๗
ไหยาว	๒๕.๕
รอบคอบน	๑๖.๕
รอบเอว	๑๔.๕
รอบก้นกี้	๒๑.๕
กลองสูง	๘๑.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกี้	๑๒

กลองกันยาวใบที่ ๒ ของวัดน้ำกาดทำจากไม้ซ้อ ใช้นั่งวัวทำสายตึง มีอายุประมาณ ๓๐ ใช้น้ำดำเพียงสีเดียว กลองกันยาวใบนี้ใช้เชือกทำสายตึง ควันปล้องและเว้นส่วนเอวไว้ กลองใบนี้มีขนาดกลาง สูง ๕๑.๕ นิ้ว

ภาพที่ ๒๒๐ ภาพกลองกันยาวใบที่ ๒

กลองก้นยาวใบที่ ๒ มีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
รอบไห	๓๕
ไหยาว	๑๗
รอบคอบน	๒๐
รอบเอว	๑๕
รอบก้นก็	๑๕
กลองสูง	๕๑.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๐

กลองก้นยาวใบที่ ๓

ภาพที่ ๒๒๑ กลองก้นยาวใบที่ ๓

ภาพที่ ๒๒๒ ภาพปล้องกลองก้นยาวใบที่ ๓

กลองก้นยาวใบที่ ๓ ทำจากไม้ซ้อ ใช้เชือกพลาสติกสีเขียวทำสายดึง ลำตัวกลองกลึงขึ้นปล้อง ใช้สองสีทาดกแต่ง ไหมกลองทาสีดำ ส่วนเอวกลองทาสีแดง และทาสลับกับสีดำเป็นช่วง ๆ

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘
รอบไห	๓๒.๕
ไหยาว	๑๖.๗

รอบคอบน	๑๘.๕
รอบเอว	๑๔
รอบก้นกึ่ง	๑๖.๕
กลองสูง	๕๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๘.๕

กลองก้นยาวใบที่ ๔

ภาพที่ ๒๒๓ กลองก้นยาวใบที่ ๔

กลองก้นยาวใบที่ ไม่ได้ทำสี แต่เป็นสีธรรมชาติของไม้ซ้อ ไม่ได้ลงสีหรือทาสีเคลือบชักเงา ใช้สายเร้งสีแดงทำจากเชือกไนลอน ส่วนเอวกลองกลึงเป็นปล้องตลอดทั้งลำตัวกลอง ส่วนปลายก้นบานออกเล็กน้อย กลองใบนี้เป็นกลองขนาดเล็กมีส่วนสูงเพียง ๔๑ นิ้ว กลองมีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๕
รอบไหล่	๓๒
ไหล่ยาว	๑๔
รอบคอบน	๑๖.๕
รอบเอว	๑๓
รอบก้นกึ่ง	๑๕
กลองสูง	๔๓
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๗.๕

กลองกันยาวใบที่ ๕ ของวัดน้ำกาดทำจากไม้ซ้อเช่นกัน อายุกลองประมาณ ๓๐ ปี ใช้เชือกพลาสติก กลองทาสีดำ ใช้สายหนังเรียดทำเป็นสายตั้ง

ภาพที่ ๒๒๔ กลองกันยาวใบที่ ๕

กลองมีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๘.๒
รอบไหล่	๒๘
ไทรยาว	๑๓
รอบคอบน	๑๗
รอบเอว	๑๑.๕
รอบก้นกิ้ง	๑๕
กลองสูง	๕๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกิ้ง	๘

๕.๔.๒.๖.๔ กลองกันยาวประจำวัดแม่สุยะ

ภาพที่ ๒๒๕ ศาลาการเปรียญวัดแม่สุยะ

วัดแม่สุยะมีกลองกันยาวประจำวัดทั้งหมด ๒ ใบและพบว่าพระประจำวัดนี้เป็นส่า
กลอง ชื่อพระนะ จันตะวังโส อายุ ๖๐ ปี เพิ่งบวชได้ ๑ พรรณามาจากรัฐฉาน ส่วนพระท่านเจ้าอวาส
ชื่อพระกันทะ จนทะโก ทำกลองกันยาวเอง กลองกันยาวที่วัดนี้ผูกไว้ที่ได้ฤกษ์เรือน เนื่องจากพระนะเพิ่ง
จะทำกลองใบนี้เสร็จได้ ๑ วันและยังผูกกลองไว้เพื่อให้สี่แห่ง

พระนะได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์การทำกลองว่า

เห็นเขาทำกันก็เลียนแบบ มาเห็นเขาทำที่แม่สุยะ มาจากเมืองกลางเคอ จังหวัดหมอกใหม่ รัฐ
ฉาน ไม่ได้ฝึกมาก่อน เพิ่งมาหัดทำที่นี่ แต่เป็นงานช่างมาก่อน ให้ดูว่ากลองนี้ทำที่นี้คือ
คอกกลอง ไม่ควั่น (พระนะ, สัมภาษณ์, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

เอกลักษณ์ของกลองกันยาวพระนะคือส่วนง่าไห หรือส่วนโคนไหที่ต่อจากเล็บ
ข้างนั้น จะไม่ควั่นขึ้นเป็นปล้อง แต่จะควั่นกลึงเป็นปล้องเฉพาะส่วนล่างของเอวจนถึง
ปลายกันก็ กลองใบนี้ลงสีน้ำตาลทั้งใบ และส่วนเอวกลอง ทาสีเหลือง เขียวและแดง

ภาพที่ ๒๒๖ กลองกันยาวที่ผูกไว้ได้ฤกษ์วัดแม่สุยะ

กลองใบที่ ๑ มีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒.๗
รอบไห	๔๗
ไหยาว	๒๗.๕
รอบคอบน	๓๐.๕
รอบเอว	๒๒.๒
รอบก้นก็	๒๗
กลองสูง	๘๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นก็	๑๕

กลองก้นยาวใบที่ ๒

ภาพที่ ๒๒๗ กลองก้นยาวใบที่ ๒

กลองใบที่ ๒ มีขนาดเล็กกว่าใบที่ ๑ ส่วนสูง ๕๐ นิ้วถือเป็นกลองขนาดกลางตาม
 สัดส่วนที่พบโดยทั่วไปของกลองก้นยาว กลองใบนี้เป็นกลองสาน ไหข้าวทาสีดำ ส่วนเอวกลองทาสีดำ
 กลองไม่มีปล้อง แต่ทำปล้องด้วยแถบสีแถบเล็ก ๆ เป็นสีแดงสลับกับสีขาว กลองใบนี้มีขนาดดังนี้

ตำแหน่งที่วัด	หน่วยวัด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
รอบไห	๓๓
ไหยาว	๑๖.๒
รอบคอบน	๑๖.๕
รอบเอว	๑๒.๗
รอบก้นกึ่ง	๑๖.๕
กลองสูง	๕๐
เส้นผ่านศูนย์กลางก้นกึ่ง	๑๒

๕.๔.๒.๖.๕ กลองก้นยาวประจำวัดห้วยผา

วัดห้วยผาไม่มีกลองประจำ

๕.๔ บทวิเคราะห์สัญลักษณ์และความหมาย

ในการวิเคราะห์สัญลักษณ์และความหมายของกลองก้นยาวนั้นผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์ ๕ ด้านดังนี้

๑. ขนาดและสัดส่วนของกลอง

๒. ชื่อเรียกสัดส่วน

๓. สีที่ใช้ทากลอง

๔. การประดับตกแต่งกลอง

๕. บทบาทของทรัพยากรผู้สูงอายุชาวไทใหญ่กับการผ่องถ่ายองค์ความรู้เรื่องกลองก้นยาว

ในด้านขนาดและสัดส่วนของกลองนั้นผู้วิจัยพบว่ากลองมีขนาดแตกต่างกันไปตั้งแต่ ๓๕ นิ้ว จนถึง ๙๕.๕ นิ้ว เมื่อจัดกลุ่มตามขนาดแล้วสามารถจำแนกได้ ๕ กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่	ความสูง	จำนวนกลอง
๑	๓๐-๓๕ นิ้ว	๑
๒	๔๐-๔๕ นิ้ว	๒๐
๓	๕๐-๕๕ นิ้ว	๕๐
๔	๖๐-๖๕ นิ้ว	๑๑
๕	๗๐-๑๐๐ นิ้ว	๑๔
	รวม	๙๖

การใช้สีทาคลองนั้นพบว่าเมื่อคลองมีขนาดใหญ่ในกลุ่มที่ ๑-๔ การตกแต่งสีของคลองมีความหลากหลาย สลักลงมืออิสระในการเลือกใช้สีตกแต่งคลอง จำนวนสีที่ใช้พบว่าใช้สีดำมากที่สุด สีที่ใช้ในการตกแต่งคลองพบว่ามีสีแดง สีขาว สีทอง สีเงิน สีเขียว สีเหลือง สีนํ้าเงิน สีที่ไม่พบในการใช้ตกแต่งคลองเลยคือสีชมพู สีส้ม สีม่วง สีที่สว่างและสีจํา นอกจากนี้เมื่อพิจารณาแล้วพบว่ากลุ่มสีที่มักใช้ร่วมกันคือสี เขียว สีเหลือง และสีแดง อาจพิจารณาได้อา่นีคือแม่สี และหากพิจารณาในเชิงสุนทรียะแม่สีทั้งสามสีเหล่านี้ให้สีที่ชัดเจน แต่จากการสัมภาษณ์พบว่านี่คือสีที่ใช้ในธงชาติของภูฏานและแถบสีชนิดนี้มักปรากฏที่เอวคลอง คอกคลอง และกั้นกีดังในภาพที่ ๒๒๘

ภาพที่ ๒๒๘ ภาพแสดงสีที่ใช้ในการตกแต่งคลอง

ภาพที่ ๒๒๙ ภาพแสดงการใช้สีเขียว เหลือง และสีแดงในการตกแต่งคอกและกั้นกีดัง

ธงชาติรัฐฉาน

Shan State National Flag

ภาพที่ ๒๓๐ ภาพธงชาติรัฐฉาน

ภาพที่ ๒๓๐ แสดงสีที่ใช้ในธงชาติรัฐฉาน จากคำสัมภาษณ์ครูต๋ม มานะ ได้บอกความหมายของสีต่างๆ ไว้ดังนี้

สีเหลือง หมายถึง ศาสนา

สีเขียว หมายถึง ดินไม้ ความอุดมสมบูรณ์

สีแดง หมายถึง เลือด ความกล้าหาญ

วงสีขาว หมายถึง พระจันทร์ คือความร่วมมือกันเป็นที่พึ่งของคนทั้งลาย

(ครูต๋ม มานะ, สัมภาษณ์, ๑๔ เมษายน ๒๕๕๔)

คณิศรพยการผู้สูงอายุชาวไทใหญ่มีบทบาทสำคัญในการผ่องถ่ายองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ยังคงได้รับการยกย่องในชุมชนชาวไทใหญ่ เป็นผู้ชำนาญการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆ เช่น พิธีกรรม ความรู้ทางการช่าง หัตถกรรม ผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดและสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เครือญาติทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือในการทำพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางการลงอักขระและความเชื่อในงานช่างทำกลองกันยาว กลองกันยาวยังคงมีความสำคัญในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางการลงอักขระและความเชื่อในงานช่างทำกลองกันยาว กลองกันยาว ยังคงมีความสำคัญในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ ชาวไทใหญ่ทุกคนเรียกกลองชนิดนี้ว่ากลองกันยาว กลุ่มผู้ชำนาญการได้รักษาองค์ความรู้เรื่องส่วนประกอบของกลองกันยาวไว้และสรุปได้ว่ามีชื่อเรียกทั้งหมด ๗ ส่วนคือ ไหข้าว สายตึง หูหึ่ง เล็บช้าง คอ เอว กันก็ ส่วนที่สำคัญที่สุดของกลองกันยาวคือ ไหข้าว เนื่องจากเป็นส่วนแบ่งของกลองและเป็นหน่วยนับของภูมิปัญญาช่างทำกลองไทใหญ่ที่เก็บรักษาโดยผู้ชำนาญการสูงอายุ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ไหข้าว ๑ ใบเรียกว่า ๑ หักและใช้เป็นหน่วยนับในการคำนวณความยาวของกลอง จากการศึกษาลักษณะกายภาพพบว่ากลองกันยาวมีขนาดที่หลากหลาย กลองกันยาวมีขนาดที่ยาวที่สุดพบที่วัดบ้านในสอย ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน กลองใบนี้เป็นกลองสานจากไม้ไผ่ มีขนาดสูง ๘๖.๕ นิ้ว ในขณะที่กลองกันยาวขนาดปกติสูงประมาณ ๕๕ นิ้ว จาก

การวิจัยพบว่าขนาดของกลองก้นยาวมีความหลากหลาย เนื่องจากความเชื่อเรื่อง โสลกกลองและเล็บข้างคั้งนั้นการสร้างก้นยาวจึงไม่มีสัดส่วนตายตัว ความเชื่อเกี่ยวกับกลองก้นยาวของชาวไทใหญ่ยังเข้มแข็ง ชาวไทใหญ่เชื่อว่ากลองเป็นสิ่งมงคล เป็นของศักดิ์สิทธิ์ ในอดีตเก็บกลองก้นยาวไว้ที่วัดเพียงแห่งเดียว ไม่เก็บไว้ที่บ้าน แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไป โจรผู้ร้ายชุกชุมขโมยกลองของวัดไปขายในหมู่บ้านอื่น ทางวัดจึงได้เปลี่ยนที่เก็บกลอง โดยให้นำไปเก็บไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ที่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากกลุ่มสูงอายุไว้เพื่อดำรงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ในประเทศไทย

๕.๕ บทสรุป

จากการวิเคราะห์ความหมายและสัญลักษณ์ที่พบในกลองก้นยาวทั้งหมด ๘๖ ใบจาก ๖ ตำบลทั้งหมด ๓๒ หมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่าสัญลักษณ์และความหมายของกลองก้นยาวสามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ กลุ่มตามกลุ่มอายุได้ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เป็นสัญลักษณ์และความหมายที่สืบทอดมาจากมโนทัศน์ของภูมิปัญญาผู้สูงอายุ สีด้า เป็นสีที่ใช้สำหรับการตกแต่งกลองก้นยาวเท่านั้น การประดับตกแต่งด้วยลวดลายสีอื่นไม่ปรากฏ แต่กลิ้งปล้องถี่ระหว่างไข้วและเอวกลอง และส่วนที่ ๒ ระหว่างเอวกลองถึงก้นก็ แท้จริงแล้วสีด้าสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่กับธรรมชาติ นอกจากนี้สีที่ได้รับการยอมรับในการใช้ตกแต่งกลองโดยภูมิปัญญาผู้สูงอายุคือสีทอง องค์ความรู้ในการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติในการสร้างเครื่องดนตรี สีด้าที่ใช้นั้นมาจากคันทันรัก แต่เน้นความสำคัญเรื่องการให้ความเคารพ ความเชื่อ การบูชากลอง

กลุ่มที่ ๒ เป็นสัญลักษณ์และความหมายของชาวไทใหญ่รุ่นใหม่ อายุตั้งแต่ ๓๐ ปีขึ้นไป พบว่าสีที่ใช้ในการตกแต่งกลองมีความชัดเจน มีสีสัน มีลวดลาย สว่าง พบมากขึ้นในตำบลที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ยิ่งห่างไกลจากตัวเมืองมากกลับใช้สีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลองที่ใช้สีของธงชาติรัฐฉานพบในพื้นที่ของบ้านห่มมะसान กลองวัดนี้เขียนเป็นธงชาติรัฐฉาน ตกแต่งไว้ที่ส่วนบนและส่วนหาง นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้สีมากกว่า ๑ สีในการตกแต่งกลอง คือ สีทอง สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีนํ้าเงิน ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าสีเขียว สีเหลือง และสีแดงเป็นสีที่นิยมในการทาสีตกแต่งกลองก้นยาวและเป็นสีของธงชาติรัฐฉาน สัญลักษณ์ของชาวไทใหญ่รุ่นใหม่สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองที่ได้รับการถ่ายทอดปรากฏเป็นรูปธรรมเชิงสัญลักษณ์บนเครื่องดนตรี

บทที่ ๖

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง ผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทย ด้านดนตรีไทใหญ่ ภาคเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีและการศึกษาวัฒนธรรมเครื่องดนตรีไทใหญ่ โดยมีขอบเขตของการดำเนินการวิจัยได้แก่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เน้นการศึกษาข้อมูลจากผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นคลังทรัพยากรล้ำค่าของภูมิปัญญาไทย ผลการวิจัยพบดังนี้

ประการแรก เรื่องวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ การวิจัยพบว่าการตีกลองกันยาว ประกอบการฟ้อนมือปรากฏกระสวนทำนองที่ตีโดยผู้สูงอายุปรากฏจำนวน ๑๖ รูปแบบ โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกสามารถนำไปใช้ตีวงไปมาได้ กลุ่มที่สองมีลักษณะกระสวนทำนองเฉพาะ นำไปใช้เฉพาะที่ การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนดาบปรากฏกระสวนทำนองจำนวน ๒๒ รูปแบบ พบการเลือกใช้เสียงที่มีความดังมากที่สุดได้แก่เสียงเปิง หรือ เป็ง สำหรับเสียงเบาใช้เสียงปู้บ หรือ เสียงยูน กลองกันยาวที่ใช้ตีประกอบการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำมีสำนวนกลองที่มีความห่างประกอบกับสำนวนที่ลดรูปหรือทอนให้มีความถี่ แนวทางการดำเนินทำนองมีรูปแบบเดียวกัน สำนวนกลองพบลักษณะถาม - ตอบ กลองกันยาวกับการฟ้อนโด้ใช้เสียง “เปิง” หรือ “เป็ง” มาประกอบกันมากกว่าเสียง “ปู้บ” หรือ เสียง “ยูน” และยังคงรูปแบบการทอนสำนวนกลอง รูปแบบทำนองกลองกันยาวกับการแห่มีความหลากหลาย สำหรับลักษณะพิเศษที่พบคือการกำมือทุบลงหน้ากลองเป็นเสียง “ทุม”

ทำนองกลองมองเซิงกับการฟ้อนมองเซิง เริ่มจากการขึ้นต้นระหว่างกลองมองเซิง ฉาบ และ โหม่ง ทำนองกลองมีการกำหนดให้มีพยางค์เสียงถี่ขึ้น โดยให้มีเสียงหลักตกจังหวะจำนวน ๓ ชุด ๆ ละ ๒ ห้อง โน้ตเพลง มีการรวบทำนองให้ถี่ขึ้นเฉพาะช่วงท้ายของกลุ่มทำนองและปรากฏการดำเนินทำนองแบบ “ลักจังหวะ” การตีกลองมองเซิงประกอบการแห่พบ ๔ ลักษณะสำคัญคือ ลักษณะแรกการตีทำนองกลองกับฉาบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลักษณะที่สองการตีโหม่งเล็ก ๓ ครั้งประกอบเสียงหุ่ย ๑ ครั้งถือเป็นชุดทำนอง ลักษณะที่สามการกำหนดทำนองเป็น ๔ กลุ่มย่อย ได้แก่ทำนองจังหวะตกปกติ ๒ กลุ่ม ทำนองลักจังหวะ ๑ กลุ่มและทำนองประกอบการร่ำมือในเสียงสุดท้าย และลักษณะสุดท้ายมีการกำหนดทำนองกลองแบบเว้นทำนองและรวบทำนองเพื่อสร้างความโดดเด่น

ลักษณะเฉพาะของดนตรีจ๊าคได้พบว่ามีการใช้เสียงทั้ง ๗ เสียงมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง และไม่มีลักษณะการของแปรทำนอง การกำหนดเสียงลูกตกปรากฏว่า “เสียงโด้” ถือเป็นเสียงหลัก

พบลักษณะการซ้ำทำนอง การเว้นพยางค์เสียง การเติมพยางค์เสียง ลักษณะการดำเนินทำนองแบบ ลักจังหวะ ทำนองถามตอบ การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๓ และ คู่ ๔ การเพิ่มสลับเข้าไป ประกอบการดำเนินทำนอง การใช้เสียงคู่ ๕ และเสียง คู่ ๔ ร่วมดำเนินทำนอง เพลงสำนวน เดียวกันแต่มีการเปลี่ยนระดับเสียง การดำเนินทำนองขึ้นคล้ายกับการดำเนินทำนอง “ลูกโยน” และการดำเนินทำนองลักษณะคล้ายทำนองอย่างฝรั่ง การตีมองาก ปรากฏทำนองสำคัญ ๓ ลายได้แก่ ลายกันยาว ลายมองเชิงและลายนกหมาบู้ก ทำนองลายกันยาวแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ ทำนองลาย มองเชิงแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบและทำนองนกหมาบู้กแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ

ประการที่สอง เรื่องพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี จากการศึกษาพบว่า ศิลปินผู้สูงอายุที่มีความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมดนตรีในด้านการบรรเลงด้าน พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนในเรื่องสัญลักษณ์และความหมายที่ปรากฏบน เครื่องดนตรี เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ประเพณีและพิธีกรรมของวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยใหญ่ สามารถดำรงอยู่ได้ ผู้อาวุโสในครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังการตระหนักในคุณค่าของ ดนตรีไทใหญ่ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ศิลปินผู้สูงอายุเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรี เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมในการรับใช้ใน ประเพณีที่หลากหลายได้เป็นอย่างดี ศิลปินผู้สูงอายุจะเป็นผู้รู้ ผู้ปฏิบัติที่มากด้วยประสบการณ์ สามารถชี้แนะถึงขนบของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรี ไทใหญ่ได้ถูกต้อง ด้วยสังคมของชาวไทยใหญ่ให้ความเคารพและมีความผูกพันกับผู้สูงอายุมาก กอปรกับชาวไทยใหญ่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะเป็นผู้ที่นับถือและยึดมั่นในความเชื่อเกี่ยวกับ พุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ผู้สูงอายุที่มีความรู้ก็ทำหน้าที่สั่งสอนด้านขั้นตอนของพิธีกรรมตาม ความเชื่อในทางพุทธศาสนา และคติอื่น ๆ ที่สืบทอดต่อกันมาให้กับผู้อ่อนวัยกว่า จึงสามารถ กล่าวได้ว่า ความรู้และความชำนาญ การของผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้อง กับการสืบทอดดนตรีไทใหญ่ได้อย่างแท้จริง

ประการที่สาม เรื่องการศึกษาวัฒนธรรมเครื่องดนตรีไทใหญ่ จากการศึกษาพบว่า ความหมายและสัญลักษณ์ที่พบในกลองกันยาวทั้งหมด ๘๖ ใบจาก ๖ ตำบล ทั้งหมด ๓๒ หมู่บ้านที่ เป็นหมู่บ้าน ไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่าสัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาว สามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ กลุ่มตามกลุ่มอายุได้ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เป็นสัญลักษณ์และความหมายที่สืบทอดมาจากมโนทัศน์ของภูมิปัญญาผู้สูงอายุ สี่ คำเป็นสี่ที่ใช้สำหรับการตกแต่งกลองกันยาวเท่านั้น การประดับตกแต่งด้วยลวดลายสีอื่นไม่ปรากฏ แต่กลิ้งปล้องถี่ระหว่างไหล่และเอวกลอง และส่วนที่ ๒ ระหว่างเอวกลองถึงกันก็ แท้จริงแล้วสี่ คำสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่กับธรรมชาติ นอกจากนี้สี่ที่ได้รับการยอมรับในการใช้ตกแต่งกลอง โดยภูมิปัญญาผู้สูงอายุคือสี่ทอง องค์ความรู้ในการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติในการสร้างเครื่อง

ดนตรี สีคำที่ใช้เน้นมาจากดนตรี แต่เน้นความสำคัญเรื่องการให้ความเคารพ ความเชื่อ การบูชา กลอง

กลุ่มที่ ๒ เป็นสัญลักษณ์และความหมายของชาวไทยใหญ่รุ่นใหม่ อายุตั้งแต่ ๓๐ ปีขึ้นไป พบว่าสีที่ใช้ในการตกแต่งกลองมีความชัดเจน มีสีส้ม มีลวดลาย สว่าง พบมากขึ้นในตำบลที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ยิ่งห่างไกลจากตัวเมืองมากกลับใช้สีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลองที่ใช้สีของธงชาติรัฐฉานพบในพื้นที่ของบ้านทุ่งมะसान กลองวัดนี้เขียนเป็นธงชาติรัฐฉาน ตกแต่งไว้ที่ส่วนบนและส่วนหาง นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้สีมากกว่า ๑ สีในการตกแต่งกลอง คือ สีทอง สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีน้ำเงิน ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าสีเขียว สีเหลือง และสีแดงเป็นสีที่นิยมในการทาสีตกแต่งกลองกันยาว และเป็นสีของธงชาติรัฐฉาน สัญลักษณ์ของชาวไทยใหญ่รุ่นใหม่ สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองที่ได้รับการถ่ายทอดปรากฏเป็นรูปธรรมเชิงสัญลักษณ์บนเครื่องดนตรี

ข้อเสนอแนะ

๑. จากการดำเนินการวิจัยเรื่องดนตรีไทยใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยพบว่าการแสดงลิเกจ๊าดไต ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมการบรรเลงที่มาจากคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีความถึกซึ้ง การแสดงลิเกจ๊าดไตของชาวไทยใหญ่นี้เนื้อหาที่นำมาแสดงหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่มาจากชาดก พุทธศาสนา วรรณคดี นิทานพื้นบ้าน และยังมีการประดิษฐ์เรื่องใหม่ๆ ที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ เพื่อเป็นข้อคิดสำหรับสอนเยาวชนและคนในสังคมให้เป็นคนดี เพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังมีลีลาการแสดง สลับกับการขับร้อง ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจ สามารถดำเนินการวิจัยสืบเนื่องต่อไปได้ เพราะหากผู้สูงอายุสิ้นอายุขัยลงและขาดผู้สืบทอด งานทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะทางดุริยางคศิลป์นี้ ย่อมทำให้งานด้านวัฒนธรรมแขนงนี้สูญหายไปดังเช่นงานทางดุริยางคศิลป์หลายประเภทของพื้นถิ่นไทยในทุกภูมิภาค

๒. จากการดำเนินการวิจัยเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี มุ่งเน้นการศึกษาพิธีกรรมในการถ่ายทอดเฉพาะดนตรีเท่านั้น จึงขอเสนอแนะให้มีการวิจัยสืบเนื่องด้านพิธีกรรมที่กำกับงานประเพณี ๑๒ เดือนในเชิงลึกต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิงภาษาไทย

กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์. ๒๕๓๘. การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ๒๕๓๓ - ๒๕๖๓.

กรุงเทพมหานคร: กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์. ๒๕๓๘. การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ๒๕๓๓-๒๕๓๖.

กรุงเทพ: กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การเสียดความไต. เอกสารเผยแพร่ตามโครงการภูมิบ้านภูมิเมือง พ.ศ. ๒๕๔๕. ห้างหุ้น

กิจชัย ส่องเนตร. ๒๕๕๔. การสืบทอดสละด้อในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาคุษฎี

บัณฑิต (ดนตรี) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

จำคม พรประสิทธิ์. ๒๕๕๓. กลองกันยาว. (เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชาประวัติดนตรี

ตะวันออก ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์).

จำคม พรประสิทธิ์. ๒๕๕๔. กลองกันยาว: ระเบียบวิธีการบรรเลงและการประสมวง.

จำคม พรประสิทธิ์. ๒๕๕๐. วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทยภาคเหนือ: ระเบียบวิธีการบรรเลงและการ

ประสมวง. งานวิจัยทุนรัชดาภิเษกสมโภชประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไข่มุก อุทชาติ. ๒๕๔๒. ชั้น ๕. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๖๒๘.

ไข่มุก อุทชาติ. ๒๕๔๒. อติปิโส ๘ ทิศ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑๕ : ๗๕๒๒.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ๒๕๔๒. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ

ภูมิปัญญา จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. (กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๒).

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ๒๕๕๒. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. (กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๒).

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ๒๕๕๒. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. (กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๒).

คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐. สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. เอกสารประกอบการศึกษาวิชา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คำ กาไวย์. ๒๕๓๙. การถ่ายทอดฟ็อนสมัยโบราณ. ในสนั่น ธรรมธิ(บรรณาธิการ). ฟ็อนเชิง: อิทธิพลที่มีต่อฟ็อนในด้านนา. หน้า ๑๘. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สันติภาพพริ้นท์. งานวิจัยทุนรัชดาภิเษกสมโภช ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งามพิศ สัตย์สงวน. ๒๕๓๕. การวิจัยทางมนุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จรัสธุรกิจ. เชียงใหม่.

จำลอง ทองดี. ๒๕๓๘. แผ่นดินไทยใหญ่: เรื่องราวและสารคดีแห่งชีวิตจริง. กรุงเทพมหานคร: ผู้นำการเมือง.

จำลอง ทองดี. ๒๕๓๘. แผ่นดินไทยใหญ่. กรุงเทพมหานคร: นสพ.ผู้นำการเมือง

วิจิตรวาทการ, หลวง. ๒๕๕๕. งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์.

จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์. ๒๕๔๗. สตรีราชสำนักไทใหญ่ในเรื่องเล่าของนักเขียนสตรีร่วมสมัย:

การศึกษายทบาทของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์. ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุลพงษ์ ขันดีพงษ์. ๒๕๕๒. กังสกาล. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑: ๒๐๔-๒๐๖.

เจ้ายอดศึก. นิพัทธ์พร เพ็งแก้วและนวลแก้ว บุรพัตน์. ๒๕๕๒. แผ่นดินฉานในม่านหมอก.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ openbooks.

เจ้าขันฟ้าแสนหวี. นันทสิงห์(เรียบเรียง). ๒๕๔๔. ประวัติศาสตร์ไทใหญ่พื้นที่ตอนกลาง. แปลโดย สมปอง

ไต้คุมแก่นและฉัตรทิพย์ นาถสุภา. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.

เจียแขงจอง(ขรรยง จิระนคร). ๒๕๓๘. แคว้นใต้ดง: ถิ่นไทเหนือในยุคนาน. ในประคอง นิมมานเหมินท์

และเรื่องวิทย์ ลี้มปนาท(บรรณาธิการ). คนไทใต้ดง: ไทใหญ่ในยุคนาน. หน้า ๑๓-๑๘, ๓๑-๓๗.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ๒๕๔๒. คุณค่าและทิศทางของไทศึกษา. จัด โดยภาควิชาประวัติศาสตร์คณะอักษร

ศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชาติ

ไท”. ๑-๓, ๑๔-๑๕ มกราคม ๒๕๕๒ ณ ห้องประชุมสารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ได้รับการสนับสนุนจากทุนเมธีวิจัยอาวุโสสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. ๒๕๒๘. วิธีการศึกษาคนตรีพื้นบ้าน. ในดนตรีไทยอุดมศึกษารั้วที่ ๒๖.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชลลดา ยุคตะบุตร. (ม.ป.ป.). ฟ็อนพื้นเมือง. สนับสนุนโดยโองเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา และวิทยาลัย

การจัดการทางสังคม.

ชาติชาย น้อยสกุล. ๒๕๕๑. ประเพณีสิบสองเดือนชาวไทใหญ่. รวบรวมโดยสำนักงานเทศบาล

ชาย ชัยชนะ. ๒๕๔๒. ครูหม้อ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๕๗๒-๕๗๓.

ณรงค์ สมิทธิธรรม. ๒๕๔๕. ดนตรีพื้นบ้านคนเมืองเหนือ. เอกสารชุดลำปางศึกษา ลำดับที่ ๓ สำนัก
ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏลำปาง. ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
โครงการส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน. (เอกสารอัดสำเนา) ตาม โครงการ
ภูมิบ้านภูมิเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ของสำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติท้องถิ่น เรื่องการ
ปรับเปลี่ยนงานประเพณี ภูมิศึกษางานประเพณีปอยส่างลอง

ทองทวี ยศพิมสาร. ๒๕๕๑. พิมพ์ครั้งที่ ๗. ฮิตคนเมือง: ฉบับปัสสา ขุมผลญาของดีล้านนา. ลำพูน: หจก.
ณัฐผลการพิมพ์.

ทูนศรี บัวนุช. ๒๕๔๒. เพื่อนดาบ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕: ๔๘๔๔-๔๘๔๖.

ธีรภาพ โลหิตกุล. ๒๕๓๘. คนไทยในอุษาคเนย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตะวันออก.

ธีรยุทธ ขวงศรี. ๒๕๔๒. ก้าแถว. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑: ๒๓๗-๒๓๘.

ธีรยุทธ ขวงศรี. ๒๕๔๒. พี่น. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕: ๔๘๒๖-๔๘๒๘.

ธีรยุทธ ขวงศรี. ๒๕๔๒. พี่นเงี้ยว. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕: ๔๘๓๒-๔๘๓๓.

ธีรยุทธ ขวงศรี. ๒๕๔๒. พี่นโต/เต็นโต. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕: ๔๘๕๖-๔๘๕๗.

ธีรยุทธ ขวงศรี. ๒๕๔๒. พี่นโต. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕: ๔๘๕๗-๔๘๕๘.

ธีรยุทธ ขวงศรี. ๒๕๔๒. พี่นหางนกยูง. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕: ๔๘๐๓-๔๘๐๔.

นฤมล เรืองรังสี. ๒๕๔๒. ขวัน. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๕๕๑-๕๕๔.

นวลแก้ว บูรพวัฒน์. ๒๕๕๓. เปลี่ยนธงชาติพม่ากับอนาคตกลุ่มชาติพันธุ์. สาระวัน โปสต์. 62: 8-11.

นันทสิงห์. ๒๕๔๐. ประวัติศาสตร์ไทใหญ่. แปลโดย สมปอง ไตคุ้มแก่น และฉัตรทิพย์ นาถภา. โครงการ
ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท การแปลได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.

นิรันดร์ วิชัยสกุล และวราพรณี วิชัยสกุล. ๒๕๕๒. ไครอยากไปแม่ฮ่องสอน...ยกมือขึ้น. เชียงใหม่: สุเทพ
การพิมพ์.

บรรจบ พันธุมธา. ๒๕๓๕. อันเนื่องด้วยชื่อ ชื่อไทยน้อยไทยใหญ่. ในอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
ศาสตราจารย์ ดร. คุณบรรจบ พันธุมธา ต.จ., ต.ม., จ.ช.. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

บุคคลและองค์กรดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับอำเภอ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๕

บุปผา คุณยศยิ่งและรัตนา พรหมพิชัย. ๒๕๔๒. ใต้. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑ : ๕๒๐-๕๒๒.

บุปผา คุณยศยิ่ง. ๒๕๔๒. จุมปลวก. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๓ : ๑๕๔๕-๑๕๕๐.

ปกรณีย์ รอดช้างเผื่อน. ๒๕๕๒. กลองปู่เจ้า: กรรมวิธีการสร้างและคุณภาพเสียง. งานวิจัยทุนรัชดาภิเษก
สมโภชประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปณิธิ อมาตยกุล. ๒๕๕๗. การย้ายถิ่นของชาวไทยใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประพันธ์ ศิริมณี. ๒๕๔๒. ฟ็อนล้างผาม. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕ : ๔๘๕๖-๔๘๕๗.

ประเพณีใดที่เปลี่ยนแปลง ธรรมเนียมศึกษา “ปอยล้างผาม”. โครงการศึกษาวิจัยวัฒนธรรม

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๒๕๕๐. จำไต จำหม่องสวยยี่. เอกสารการจัดเก็บข้อมูลด้านศิลปะการแสดง

ผู้สร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม ขนบประเพณี วิถีชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน. โครงการ

พอน หลุยจำวัน. ๒๕๔๕. ศิลปะการร้องเพลงพื้นบ้านไทยใหญ่ การเฝ้าความไต. เชียงใหม่: เจริญวัฒนธรรมการ
พิมพ์. โครงการภูมิบ้าน ภูมิเมือง พ.ศ. ๒๕๔๕ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
คำเนินการ โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. สภาวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน
กระทรวงวัฒนธรรม. ภาคเหนือ. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
กรุงเทพมหานคร.

มณี พะยอมยงค์. ๒๕๕๒. น้ำเข้าหมื่นส้มป่อย. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๖ : ๓๒๒๐-๓๒๒๑
เมืองแม่ฮ่องสอน. (เอกสารอัดสำเนา)

ยศ สันตสมบัติ. ๒๕๔๑. หลักข้าง ชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของคนไทได้คง. งานวิจัยโครงการศึกษา
ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมชนชาติไท สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ยศ สันตสมบัติ. ๒๕๔๑. หลักช้าง ชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของคนไทได้คง. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไทย โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชูพิน ธิคาฉลาด. ๒๕๔๒. คนเถ่าคนแก่. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๓ : ๑๒๘๑-๑๒๘๒

โชชิน บุญเฉลย, จีรัง คำนวมตาและนายวิธิ เทิดชูสกุลไพร. ๒๕๕๑. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการนำร่องการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการสร้างเมืองมรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๐. ๓ เล่ม. ชุดโครงการเครือข่ายงานวิจัยเชิงพื้นที่-ภาคเหนือตอนบน สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). รวบรวมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (เอกสารอัครำเนา)

รังสรรค์ จันต๊ะ. ๒๕๔๒. กาตา. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๑๐๓๐-๑๐๓๑-๑๐๓๕-๑๐๓๖-๑๐๓๗.

รังสรรค์ จันต๊ะ. ๒๕๔๒. อ้อย. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑๕ : ๗๘๔๒ - ๗๘๔๔

รัตนา พรหมพิชัย. ๒๕๔๒. กกล้วย. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑-๕๑-๕๗.

รัตนา พรหมพิชัย. ๒๕๔๒. ตังขัน. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕ : ๒๓๓๗ - ๒๓๓๘.

รัตนา พรหมพิชัย. ๒๕๔๒. ผีนางไม้. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๘ : ๔๐๕๖.

รัตนา พรหมพิชัย. ๒๕๔๒. ผีเรือน. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๘ : ๔๑๑๐

ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๓๑. พจนานุกรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๖. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์. มหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา(เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- รุจพร ประชาเดชสุวรรณ. ๒๕๔๑. ภูมิปัญญาเพลงพื้นบ้าน: กรณีศึกษาเปรียบเทียบล้านนา กับ สิบสองปันนา. รายงานวิจัยฉบับที่ ๑๕๑ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ. ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๓๘.
- เรณู วิชาศิลป์. ๒๕๕๐. พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิคส์เวอร์ม. ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและการจัดพิมพ์จาก มูลนิธิโตโยต้า ประเทศญี่ปุ่น. โรงเรียนห้องสอนศึกษา อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (เอกสารอัดสำเนา)
- วรรณ จันทนาคม. ๒๕๒๖. ลักษณะของภาษาไทยใหญ่(ไต้อ้อ) ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันดี สันติวุฒิมณี. ๒๕๔๕. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา: หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันดี สันติวุฒิมณี. ๒๕๔๕. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา: หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิเคราะห์คดีชาวบ้านไต กรณีศึกษา ชาวบ้านไต อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- วิชา ชำนาญมาก. (ม.ป.ป.) วัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธีกรรมของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. เอกสารประกอบการเรียนวิชา ๑๐๔๔๘(การศึกษาเฉพาะเรื่อง๑) ภาควิชาศิลปะไทย คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (อัดสำเนา).
- วิญญา ชำนาญมาก. (ม.ป.ป.). วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้ในพิธีกรรมของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. เอกสารประกอบการเรียน ภาควิชาศิลปะไทย คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. ๒๕๔๒. คลอง. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑: ๖๒-๖๓.

วีระพงศ์ มีสถาน. ๒๕๔๔. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: ไทยใหญ่. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

(สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒).

ศรีเลา เกษพรหม. ๒๕๔๒. ผีเจ้าที่. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๘ : ๔๐๘๕.

ศรีเลา เกษพรหม. ๒๕๔๒. ผีปู่ย่า. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๘ : ๔๐๘๕-๔๑๐๐.

ศรีเลา เกษพรหม. ๒๕๔๒. ขันครู. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๖๐๕.

ศรีเลา เกษพรหม. ๒๕๔๒. ขันครู. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๖๐๕.

ศรีเลา เกษพรหม. ๒๕๔๒. ขันตั้ง. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๖๐๘-๖๑๐.

ศุภกิจ สุบินมิตร. ๒๕๔๗. กลองกันยาว: เครื่องดนตรีชาวไทยใหญ่ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน. มปป. คู่มือการท่องเที่ยวแม่ฮ่องสอน: หมอกสามฤดู

กองมูเสียดฟ้า ป่าเขียวขจี ผู้คนดี ประเพณีงาม ลือนามถิ่นบัวตอง. แม่ฮ่องสอน: สำนักงาน ททท.

ภาคเหนือ เขต ๑.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๐. การศึกษาวิจัย

ทางวัฒนธรรม เรื่อง ประเพณีใดที่เปลี่ยนแปลงกรณีศึกษา “ปอยส่างลอง”. (เอกสารอัดสำเนา).

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๓๕. การศึกษาวิจัยทาง

วัฒนธรรม เรื่อง ประเพณีใดที่เปลี่ยนแปลงกรณีศึกษา “ปอยส่างลอง”. (เอกสารอัดสำเนา).

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๕. การศึกษาวิจัย

ทางวัฒนธรรม เรื่อง ประเพณีใดที่เปลี่ยนแปลงกรณีศึกษา “ปอยส่างลอง”. (เอกสารอัดสำเนา).

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๕๐. การศึกษาวิจัยทาง

วัฒนธรรม เรื่อง ประเพณีใดที่เปลี่ยนแปลงกรณีศึกษา “ปอยส่างลอง”. (เอกสารอัดสำเนา).

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๓๕. การศึกษาวิจัยทางวัฒนธรรม เรื่อง ประเพณีไตที่เปลี่ยนแปลงกรณีศึกษา “ปอยล่างลอง”. (เอกสารอัดสำเนา).

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา. ๒๕๕๐. บุคคลและองค์กรดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับอำเภอ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๙-๒๕๕๐. แม่ฮ่องสอน: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนแม่ฮ่องสอนศึกษา.

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๒. พจนานุกรมภาษาไทยใหญ่-ไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ ๖๐๐ ปีพระญาติโลกราช ๘๕ ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่: เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์.

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. ๒๕๕๐. พจนานุกรมฉบับล้านนา ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสเจริญพระชนมายุ ๘๐ พรรษา. เชียงใหม่: สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๐. เพชรราชภัฏ - เพชรล้านนา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สนั่น ธรรมธิ, บรรณาธิการ. ๒๕๓๗. ฟ็อนเจิง: อิทธิพลที่มีต่อฟ็อนในล้านนา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สันติภาพพรินท์.

สนั่น ธรรมธิ. ๒๕๔๒. กีน้อ(อ่าน “กีน้อ”). สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑: ๓๕๘-๓๖๔.

สนั่น ธรรมธิ. ๒๕๕๐. นาฏดุริยางค์ล้านนา. โดยสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: สุเทพการพิมพ์.

สนั่น ธรรมธิ. ๒๕๕๒. กลองปู่เจี๊ญ กลองมอญเจี๊ญ กลองมอญลาว. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๗๔-๗๗.

สมปอง ไตคุมแก่น และธณี เลิศล้อมโน. ๒๕๔๑. คำร้องในชีวิตและพิธีกรรมชาวไทเหนือ (ไทใหญ่ในญานาน). หนังสือโครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. ๒๕๔๒. สังเขปรายการวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่.

สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. ๒๕๔๔. ประวัติศาสตร์ไทใหญ่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. ๒๕๔๔. ประวัติศาสตร์ไทใหญ่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. ได้รับ
ทุนสนับสนุนการพิมพ์จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สมพร ชวฤทธิ์ และคนอื่นๆ. ๒๕๓๘. การศึกษาวิจัยทางวัฒนธรรม เรื่องประเพณีโตที่เปลี่ยนแปลง
กรณีศึกษา “ปอยส่างลอง”. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา อำเภอเมือง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน.

สร้อยศรี อ่องสกุล และ โยชิยุกิ มาซุฮารุ. ๒๐๐๒. การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติ
พันธุ์ไท. เชียงใหม่: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ส่วนจำกัด
เจริญวัฒนาการพิมพ์. เชียงใหม่.

สว่างคำ จางยอด. ๒๕๔๘. การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

สายัณฑ์ ปัญญาและคณะ. ๒๕๔๘. โครงการการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและเสริมสร้างคุณลักษณะนิสัย
ของเยาวชนโดยใช้ดนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้าน บ้านหนองยาว อำเภอฝาง จังหวัด
เชียงใหม่. รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ สนับสนุน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน(รวบรวม). ๒๕๕๒. ประเพณีสิบสองเดือนของไทใหญ่. (อัดสำเนา)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๕๒. คุรุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๖.

สำนักวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๘. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่:
เจริญวัฒนาการพิมพ์. ตาม โครงการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอนงบประมาณ
ยุทธศาสตร์จังหวัดแม่ฮ่องสอน(CEO) ปีงบประมาณพ.ศ. ๒๕๔๘.

สำนักวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๘. ศิลปะการร้องเพลงพื้นบ้านไทใหญ่.

สำนักวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๕๑. วัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าจังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่:
เจริญวัฒนาการพิมพ์.

สุกัญญา สุจฉายา. ๒๕๔๐. เพลงพื้นบ้านศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. บุษางู-กบ-หมา ศาสนาผี ในอุษาคเนย์. ๑๕-๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๔. มติชนสุดสัปดาห์. ๗๗.

สุทัศน์ กันทะมา. ๒๕๔๒. การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุทัศน์ กันทะมา. ๒๕๔๒. การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ. ๒๕๔๒. ชุมชนและการสืบทอดวัฒนธรรมของไทยใหญ่ในประเทศสหภาพพม่า. งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

สุมิตร ปิติพัฒน์, ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, เสมอชัย พูลสุวรรณ, วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. ๒๕๕๕. ชุมชนไทในพม่าตอนเหนือ: รัฐฉานตอนใต้ ภาคมณฑลเจย์ และคำตี้หลวง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุมิตร ปิติพัฒน์และเสมอชัย พูลสุวรรณ. ๒๕๔๒. ชุมชนและการสืบทอดวัฒนธรรมของไทยใหญ่ในประเทศสหภาพพม่า. งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ. ๒๕๔๕. ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน จังหวัดแม่ฮ่องสอน(โครงการส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน). แม่ฮ่องสอน: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา.

สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ. ๒๕๔๕. ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน. จัดพิมพ์โดยสำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. โครงการส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา ปีงบประมาณ ๒๕๔๕.

- สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ. ๒๕๔๗. ภูมิปัญญาชาวไต จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัญญาของชนชาติ
- สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ. ๒๕๔๗. ภูมิปัญญาชาวไต จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (เอกสารอัดสำเนาจัดพิมพ์โดยศูนย์
วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนหืองสอนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน).
- สุรศักดิ์ ป้อมทองคำและคณะ. ๒๕๓๘. คำขออน เครื่องประกอบการส่งวิทยุญาณและเช่นให้ไปสู่ภพที่ดีกว่า.
โครงการศึกษาและวิจัยวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- สุรศักดิ์ ป้อมทองคำและคณะ. ๒๕๓๘. คำขออน เครื่องประกอบการส่งวิทยุญาณและเช่นให้ไปสู่ภพที่ดีกว่า.
โครงการศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนหืองสอนศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- สุรศักดิ์ ป้อมทองคำและคณะ. ๒๕๓๘. คำขออน. (เอกสารอัดสำเนาจัดพิมพ์โดยศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด
แม่ฮ่องสอน โรงเรียนหืองสอนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน).
- สุรศักดิ์ ป้อมทองคำและคณะ. ๒๕๔๐. วิเคราะห์ทัศนชาวนบ้านไต กรณีศึกษาชาวนบ้านไต อำเภอเมือง
แม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. แม่ฮ่องสอน: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนหือง
สอนศึกษา.
- สุรศักดิ์ ป้อมทองคำและนางปิ่นแก้ว ป้อมทองคำ. ๒๕๔๐. วิเคราะห์ทัศนชาวนบ้านไต กรณีศึกษาชาวนบ้านไต
อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: จรัสธุรกิจ. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด
แม่ฮ่องสอน โรงเรียนสอนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. ๒๕๕๒. รัฐนาน(เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคม
การเมืองร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (เอกสาร
วิชาการลำดับที่ ๗๕ ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยชุดโครงการอาณา
บริเวณศึกษา ๕ ภูมิภาค (อบศ. ๕).
- หม่านแสง พ่อสุข, อ้ายดิน, สมปอง ไตคุมแก่น, รมิ เลิศเลี่ยมโน. ๒๕๔๔. คำร้องในชีวิตและพิธีกรรมชาว
ไทเหนือ (ไทใหญ่ในญูนนาน). เชียงใหม่: หจก. สำนักพิมพ์ศรีสวริน (ซิลค์เวอร์มบุคส์).
- หม่านแสง, พ่อสุขและอ้ายดิน(รวบรวม). ๒๕๔๔. คำร้องในชีวิตและพิธีกรรมชาวไทเหนือ (ไทใหญ่ในญูน
นาน). แปลโดย สมปอง ไตคุมแก่น. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.

หลวงวิจิตรวาทการ. ๒๕๒๕. งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์.

อมรรัตน์ ปานกล้า. ๒๕๓๕. ชาวไทยใหญ่แม่ฮ่องสอนบนวิถีโลกไร้พรมแดน. วารสารสยามอารยะ ๔, ๔๕
(พฤศจิกายน): ๑๖-๒๓.

อินทร์ ฤๅใจ. ๒๕๔๒. คานข่าม. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๓ : ๑๒๘๐-๑๒๘๑

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. แบ่งครูซอ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๗ : ๓๕๒๕-๓๕๓๐.

อุดม รุ่งเรืองศรี และเกื้อพันธุ์ นาคบุปผา. ๒๕๔๒. จุฬามณี. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๓:
๑๕๖๘-๑๕๖๙

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๓๔. พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (ตอนที่ ๑ อักษร ก ถึง ฃ) จัดทำขึ้นใน
วโรกาสที่ “แม่ฟ้าหลวง” เจริญพระชนมายุครบ ๕๐ พรรษา. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง
กรุ๊ป.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. คนตรีพื้นบ้านล้านนา. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๔ : ๒๐๕๗

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. ขึ้นขันตี่. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๗๓๑

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. ขึ้นขันตี่. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๗๓๑-๗๓๖.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. คนตรีพื้นเมืองล้านนา. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๔
: ๒๐๕๖, ๒๐๕๗-๒๐๕๘.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. ตบป่าผาบ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕ : ๒๓๐๒-๒๓๐๕.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. ไทเหนือ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๖ : ๒๘๕๗, ๒๘๒๐-๒๘๒๘.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. นก. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๖ : ๓๐๑๒-๓๐๑๓.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. ฟ็อนเชิง. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕ : ๔๘๓๕-๔๘๓๖, ๔๘๔๔.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. เฮ็ดควม. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑๕ : ๘๑๕๗ - ๘๑๕๘.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๕๒. ครู(อ่าน”กู”). สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒ : ๕๖๕-๕๗๒.

อุดม รุ่งเรืองศรีและบุปผา คุณยศยิ่ง. กบฏเงี้ยว. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑: ๑๕-๑๖, ๑๙-๒๐.

เอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

Becker, Judith. 1993. Southeast Asia. Ethnomusicology: Historical and Regional Studies. New York: W.W. Norton & Company.

E.M. von Hornbostel and C. Sachs. 1904. Systematik der Musikinstrumente. Zeitschrift für Ethnologie. xlvii, 553-90; Eng. Trans. In GSL, xiv (1961X), 3.

Miller, Terry and Sean Williams. 1998. The Garland Encyclopedia of World Music Volume 4: Southeast Asia. New York: Garland Publishing

Na Nakhornphanom. 1998. "Phanjaa Naak- Creator and Destroyer," Tai Culture. 2: 119-136.

Ritpen, Supin. 2010. "Samlor-Nan Upiam Literature that reveals the Space and Identity of the Shan People in Shan State," Rian Thai: International Journal of Thai Studies. 3:303-324.

Shamis, Sandra. 1998. "The Marginality of Traditional Symbology: The Frog and the Naga in Textiles of the Tai World," Tai Culture: Interdisciplinary Tai Studies Series (Tai People in China 1). 2: 137-141.

Xiaoyun, Zheng. 2008. "A New Probe into the Origin of the Tai Ethnic Group and Establishment of a Tai Cultural Zone," Tai Culture: Interdisciplinary Tai Studies Series (Tai People in China 1). 20: 46-51.

Yanqin, Pan. 2008. "Frog Worship of the Zhuang," Tai Culture: Interdisciplinary Tai Studies Series (Tai People in China 1). 20: 182-187.

สัมภาษณ์

เกษร คำสุข. ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ขจร ประสานสุข. ๕ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

- คำเอ๊ย ขันธิ. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านม่อนตะแลง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- จรรยา ปิยะชาติพากย์กุล. ผู้ใหญ่บ้านบ้านหัวน้ำแม่สะกิด จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- จำลอง คำแหง. ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- จิ่ง (ไม่มีนามสกุล). ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- จินดา หิรัญโกเมนทร์. ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.
- ชาติชาย น้อยสกุล. ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.
- ชอนะ (ไม่มีนามสกุล). ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- ดี (ไม่มีนามสกุล). ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.
- ดี (ไม่มีนามสกุล). ๕ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- ดิยะ (ไม่มีนามสกุล). ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- ดุ่ม มานะ. ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- ดุ่ม มานะ. ๓ ตุลาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.
- ทรงพล ใจดี. ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- ทองดี กิตติพันธ์. ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.
- ทอน ทัดชัย. เจ้าของร้านกลองกันยาว บ้างปางหมู. ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- เทพินท์ พงษ์วดี. ๘ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.
- ธงชัย สงวนสิทธิ์. ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.
- นवल นันทภู. ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.
- นู ดาลี. อดีตเจ้าภาพโหลง งานปอยส่างลอง บ้านปางหมู. ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

บัณฑิต แสนคำ. ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

บุญพบ วัฒนวงศ์. ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

บุญพบ วัฒนวงศ์. ๘ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

บุญมี จันทลักษณ์. ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

บุญยิ่ง ศิริสัตยานนท์. ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลผาบ่อง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

บุญเลิศ วิรัตน์ภรณ์. ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

บุญเลิศ วิรัตน์ภรณ์. ๘ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

บุญอาจ จันทสีมา. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

ประพิน ชวเลขา. ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔. สัมภาษณ์.

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๓ ตุลาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔. สัมภาษณ์.

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๘ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ประเสริฐ ประดิษฐ์. ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ป๊ะ ยอดเมืองนาบ. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

ปานอ่อง สีนคำ, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหมอกจำแป่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

ผล ไหวพรม, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

ผลัด มะลิดวง, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒, สัมภาษณ์.

พระครูสมุห์ณัฐมาอุทโย, หัวหน้าสำนักสงฆ์บ้านชานเมือง, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระครูอนุกิจธรรมคุณ, เจ้าอาวาสวัดหมอกจำแป่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระครูอนุชิตสุตาทร, เจ้าคณะอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน วัดก้ำก่อ, ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระชายเล็กจาวรร โฉ, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนสอย จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระจิ่ง, วัดบ้านสบสอย จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระญาณวีรากร, เจ้าอาวาสวัดหัวเวียง, ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระทองคำ ดว่าสีโล, เจ้าอาวาสวัดทุ่งไม้ศักดิ์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระใบฎีกาจิตะฐานะธัมโม, รักษาการเจ้าอาวาสวัดจองคำ, ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระเพิ่มผลฐานิสโร, เจ้าอาวาสวัดป่าปู้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระมงคล, พระวัดจองคำ, ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระมหานิยมปัญญาวิโรสะ, เจ้าอาวาสวัดหัวคำช่อน จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓,

สัมภาษณ์.

พระสืบโสภโณ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดศิริมงคลธรรมवास (บ้านไม้แงะ) จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระสุมลฉัตรวิงโส, เจ้าอาวาสวัดบ้านยอด จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์.

พระอธิการศิริศีลสังวโร, ๒๕๕๓, เจ้าอาวาสวัดผาบ่องใต้, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๕, สัมภาษณ์.

พระอธิการศิริศีลสังวร. ๒๕๕๓. เจ้าอาวาสวัดผาบ่องใต้. ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

พระอธิการศีลสังวร. ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

พระอ่องหมื่น. เจ้าอาวาสวัดบ้านแม่สะกิด จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

พระอุทิศปิ่นธิโก. เจ้าอาวาสวัดบ้านป่าแปง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

พระอุ๊ต. เจ้าอาวาสวัดทุ่งกอมมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

มานพ ประเสริฐกุล. ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

มานพ ประเสริฐกุล. ๕ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ร่ำ จันทร์แดง. ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

รววิวัฒน์ ไชยแสนและชุตিকা ไชยเสน. ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

วี ผ่องศรี. ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

วีระพันธ์ หัตถาวสกุล. พนักงานสภาวัดนครธรรมตำบลบ้านห้วยผา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

ศรีเวียง คีระวิชัย. ๕ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สมพงษ์ หิรัญโกเมนทร์. ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สมพงษ์ หิรัญโกเมนทร์. ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สว่าง จันทาเล. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

สามารถ หิมะพันธ์. ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สุ (ไม่มีนามสกุล). มือกลองคณะวัดกุ่มเป่า. ๕ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สุทัศน์ สิบรพทอง. ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สุทิพย์ เทพรัดน์. ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

สุเทพ นุชทรวง. ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

สุรพล เทพบุญ. ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สุรพล เทพบุญ. ๑๕ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สุรศักดิ์ กมลศรี. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ. ๑๓ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ. ๑๔ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

สุวัฒน์ ไมโรบรต. ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

สุวัฒน์ ไมโรบรต. ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๔. สัมภาษณ์.

เสาร์ จันจร. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

แสงทอง ชันดี. ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านห้วยโป่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

หล้า วงศ์ชัย. ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

แห่มง ศิริวิเศษกุล. ผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยขาน. ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

องจีน บุรหัตต์. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

อภิชาติ ปัญญามูลวงษา. ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

อร่าม พรรณเลิศ. ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓. สัมภาษณ์.

อ่องซาน งามศักดิ์ศรี. ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

อุดม แสนทวีโลกทรัพย์. ๓๐ กันยายน ๒๕๕๒. สัมภาษณ์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา <http://www.taiyai.org/index.php?name=places&file=readplaces&id=6>

สภาวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๕. ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงของประเทศไทย (ออนไลน์)

แหล่งที่มา: WWW.Culture.go.th/Knowledge/Homethai/TPA/2021.PDF

ภาคผนวก

อาจารย์บุญพบ วัฒนวงศ์

๑. ประวัติส่วนตัว

เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๓ บิดาชื่อ นายแย้ม วัฒนวงศ์ มีอาชีพค้าขาย และมารดาชื่อ นางคำหลู่ วัฒนวงศ์ มีอาชีพค้าขาย ส่วนภรรยาชื่อ นาง ยูพา วัฒนวงศ์ สถานที่เกิด ๘ ผดุงม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันอยู่บ้านไม้แฉะ บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๘ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เบอร์โทรศัพท์ ๐๕๓-๖๑๓๒๓๖ เบอร์มือถือ ๐๘๖-๘๒๓-๒๒๓๕ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เคยประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ เป็นลูกจ้างประจำ ตำแหน่งนายตรวจอัยบัตร ที่สำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และเกษียณราชการ ปี ๒๕๔๒ ปัจจุบันเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการในการตัดสินเกี่ยวกับการพ้อนรำต่างๆ คุรุสอนรำ และครูดนตรี ที่โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษของนายบุญพบ วัฒนวงศ์ เป็นครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง บิดา มารดา มีอาชีพทำค้าขายและปลูกผักขาย เป็นครอบครัวดนตรี คือ เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจประจำวันแล้วทุกคนจะมีเครื่องดนตรีประจำตัวแล้วบรรเลงเป็นเพลงพื้นบ้าน มารดาจะเป็นผู้ตั้งร้องทั้งรำ นอกจากนี้ยังชักชวนให้เพื่อนบ้าน เข้ามาร่วมเล่นดนตรีด้วย นายบุญพบ วัฒนวงศ์ ชอบที่จะแสดงดนตรี (ติกลอง) ตามงานประเพณี และงานต่าง ๆ มาโดยตลอด สำหรับการเป่าใบไม้นั้นเริ่มเป่าใบไม้มานับตั้งแต่อายุ ๑๔ ปี เป่าในขณะที่เข้าไปปล่าสัตว์ และได้นำใบไม้มานำเป่าเลียนเสียงสัตว์ เพื่อล่า ต่อมาจึงพัฒนามาเป็นเพลงสั้นๆ จนสามารถเป่าเป็นเพลงได้ ใบไม้ที่ใช้เป่า คือ ใบลำไยจะเสียงดี ร่องลงมาคือ ใบฝรั่งและ ใบดอกกำมปูลตามลำดับ นอกจากนี้ยังเชี่ยวชาญการเล่นเครื่องดนตรีดังนี้ ได้แก่การติกลอง การเล่นตอยฮอฮอร์น(ไวโอลิน โทใหญ่) ทุกครั้งที่นายบุญพบ วัฒนวงศ์ เข้าร่วมประกวดดนตรีพื้นบ้าน มักชนะเลิศในการประกวดเสมอตาม

รายละเอียดดังนี้

- ปี ๒๕๑๕ ชนะการประกวดกลองก้นยาว เวทีวิทยาลัยครูเชียงใหม่
- ปี ๒๕๑๖ ชนะการประกวดกลองก้นยาว ตีกลองมอญเชิง งานตลาดนัดออกพรรษา
- ปี ๒๕๑๘ ชนะการประกวดงานกาชาดจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ปี ๒๕๒๐ เป็นกรรมการตัดสินดนตรีพื้นบ้านงานประเพณีต่างๆมาตลอด
- ปี ๒๕๒๕ เดินทางไปแสดงดนตรีพื้นบ้านงานฉลองครบรอบ ๒๐๐ ปี(รัตน โกสินทร์) ณ สวนอัมพร กรุงเทพมหานคร
- ปี ๒๕๒๘-ปัจจุบัน ร่วมรับเสด็จแสดงดนตรีหน้าพระที่นั่งทุกครั้งเมื่อเสด็จมาประทับ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒. ผลงานดีเด่น

- เผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านเอเชีย ครั้งที่ ๑ ๘-๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ ที่กรุงเทพมหานคร
- บรรเลงดนตรีไต ในงานฉลองสายสะพาย ส.ส. ปัญญา จินาคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- โชว์เป่าใบไม้ ศิลปะดนตรีไต “ณ โรงเรียนมัธยม ลาดพร้าว ที่กรุงเทพมหานคร”
- เป็นกรรมการประกวดการตีกลองศิลปะไต ครั้งที่ ๑ ของมูลนิธิแม่ขุ่น วนาภมต ตั้งแต่วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๑-๘เมษายน ๒๕๔๑
- ได้รับคัดเลือกเป็นศิลปินดีเด่น สาขา ศิลปะการแสดง เนื่องในวันอนุรักษ์ มรดกไทย พ.ศ. ๒๕๔๓

แสดงการเป่าโขนไม้

การเล่นกลอง

งานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านเอเชีย ครั้งที่ ๑

ได้รับรางวัล ศิลปินดีเด่น ด้านศิลปะการแสดง

แหล่งที่มา: <http://www.taiyai.org/index.php?name=mans&file=readmans&id=๒> [เข้าถึงข้อมูล ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๔]

สิงหาคม ๒๕๕๔

อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์

๑. ประวัติส่วนตัว

อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๓๗ บิดาชื่อนายทุน ประดิษฐ์ (อาชีพข้าราชการบำนาญ) มารดาชื่อนางอ่อง ประดิษฐ์ (อาชีพเกษตรกร) มีพี่น้องจำนวน ๔ คน คือ นายประสิทธิ์ ประดิษฐ์ นายประเสริฐ ประดิษฐ์ นางสุนีย์ ขำวิไล และนายประสาธ ประดิษฐ์ นายประเสริฐ ประดิษฐ์ สมรสกับ นางอรिता ประดิษฐ์ อาชีพค้าขาย มีบุตรธิดา จำนวน ๒ คน คือ นางบัณฑิตา ศรีภิรมณ์ และนายประเสริฐศักดิ์ ประดิษฐ์ ปัจจุบันอายุ ๕๓ ปี พักบ้านเลขที่ ๖๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๑-๗๘๔-๕๑๑๘

๒. ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๐๘ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านปางหมู ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. ๒๕๑๖ ระดับชั้นอุดมศึกษาวุฒิ ป.ก.ศ. วิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึงราชบุรี ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี
- ระดับชั้นอุดมศึกษา/ปริญญาตรี วิทยาลัยครูเชียงใหม่ ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่

๓. ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๒๔ เป็นครู โรงเรียนบ้านทุ่งไม้สัก มิตรภาพที่ ๕๘ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๘ เป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านไม้สูง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๒๙ เป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านไม้สะเป่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. ๒๕๒๙-๒๕๓๗ ศึกษาพิเศษที่สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด แม่ฮ่องสอน
- พ.ศ.๒๕๓๘-๒๕๔๖ ศึกษาพิเศษที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. ๒๕๔๖-ปัจจุบัน ศึกษาพิเศษที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต ๑
- งานพิเศษ นักจัดรายการวิทยุ สถานีวิทยุ อสมท. จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๔. ผลงานดีเด่น

อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ ถือว่า เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านผู้หนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณีของไทยใหญ่จนได้รับรางวัลต่างๆ ดังนี้(ประเสริฐ ประดิษฐ์ : ๐๓/๑๒/๒๕๕๐)

- ได้รับเลือกอยู่ในทำเนียบผู้รู้ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านไต่ ศึกษา
- รางวัล โล่เกียรติยศ เพชรราชภัฏ - เพชรล้านนา ด้านมนุษยศาสตร์ สาขาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- รางวัลผู้ปฏิบัติงานและมีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมสภาวัฒนธรรมอำเภอเมือง แม่ฮ่องสอน

๕. ประวัติการสร้างสรรค์ผลงาน

๕.๑) วิธีการศึกษาผลงาน

เริ่มต้นจากความสนใจด้านประวัติศาสตร์นำไปสู่การศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม โดยวิธีการ ศึกษาจากหนังสือ ตำรา ที่มีอยู่ทั่วไป ไปตามห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และร้านหนังสือเก่าในภาคเหนือ คำราชาภาษาไทย และสืบค้นจากภูมิปัญญาด้านบุคคลที่มีอยู่ปัจจุบันและที่เสียชีวิตไปแล้ว เช่นนาย โกศล ศรีมณี จเรทูน แข่ง จเรแสงเฮียง เจ้านางคำแสน พระครูอินตาเจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน นาย ทองคำ โองโกดำ พ่อเผ่าพะยาบือ กำนันคอมมือแซ เจ้าอาวาสวัดคอนเจดีย์ เจ้าอาวาสวัดจงกลาง เจ้าอาวาสวัดเมืองปอน และแหล่งเรียนรู้ตามวัดต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมทั้งการเข้าร่วมสัมมนาด้านวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ทั้งนี้ใช้วิธีวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอเป็นบทความ บทรายการวิทยุ นำเสนอต่อประชาชนและผู้ที่ต้องการเรียนรู้หรือผู้ที่สนใจโดยทั่วไป(ประเสริฐ ประดิษฐ์ : ๐๓/๑๒/๒๕๕๐)

๕.๒) ผลงาน อาจารย์มีผลงานจากอดีตถึงปัจจุบัน หลายชิ้น โดยสามารถเรียงลำดับจากอดีตจนถึงปัจจุบันดังนี้

- พ.ศ. ๒๕๐๘ ศึกษาประเพณีบวชสร้างล่อง ศึกษาภาษาไต (ไทใหญ่) ที่วัดปางหมู ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน หลังจากนั้น ได้ศึกษาเรียนรู้คัมภีร์หนังสือไทใหญ่สี่บั้งวรรณกรรม และเพลง ล่องกง เพลงไตใหม่

- พ.ศ. ๒๕๑๕ ตั้งวงดนตรี Trio Music ทำอัลบั้มเพลงไตใหม่ ๓ ชุด ส่งเสริมนักร้อง ชาวไทใหญ่ ชื่อ จายทุนละ

- พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับเชิญจากสถานีวิทย์ อำเภอส.ม.ท. แม่ฮ่องสอน ในฐานะวิทยากร ของชุมชนจัดรายการวิทยุท้องถิ่นชื่อรายการ “รวมใจไทย” และรายการ “สี่สานตำนานไต” เป็นช่วงที่ได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอย่างหลากหลายและลุ่มลึกเพื่อเสนอต่อผู้ฟังทุกแห่งทุกมุมจึงเกิดเป็นองค์ความรู้เชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ นอกจากนี้ยังได้จัดทำเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม “สี่สานตำนานไต” และเขียนบทความที่เกี่ยวกับตำนาน ประเพณีวัฒนธรรมที่ประชาชนสนใจ และอยากเรียนรู้ด้วยการประสานกับห้องสมุดชุมชนเพื่อนำบทความไปเผยแพร่และจัดไว้สำหรับเป็นแหล่งสืบค้นของนักเรียน นักศึกษาและผู้ที่สนใจทั่วไป

๕.๓) ผลงานเฉพาะสาขาและผลงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จัดทำอัลบั้มเพลงไตใหม่ ๓ ชุด

ทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมจังหวัดแม่ฮ่องสอน “สี่สานตำนานไต” และ “บทความในรายการ” “สี่บั้งถิ่นไทย” ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ เรื่องตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๕

๕.๔) ผลงานด้านบทความ

- ตำนานล่องผ่องไต

- แม่ฮ่องสอนกับการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์โดยสังเขป

- ปอยห้วงกะป่าหรือประเพณีเขาวงกต

- ประวัติความเป็นมาของข้าวไร่ (ลิเกใหญ่)

- ตำนานถ้ำหลวงเชียงดาวกับวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวไต

- ศาลเจ้าแม่ยงเจ้าพ่อขอมือเหล็กและเจ้าพ่อเมืองแฉะ
- “ ปู่มน ” ชุน โจรแห่งห้วยห้วย
- ตำนานหินลับแล
- สุภายิต คำพังเพยของชาวไต (ไทใหญ่)

๖. การเผยแพร่ความรู้และข้อมูลแก่สาธารณชน

๖.๑) ผลงานทางด้านการตีพิมพ์ และบทความ

- ทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมจังหวัดแม่ฮ่องสอน “ สืบสานตำนานไต ”
- บทความทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จำนวน ๒๗ บทความ
- บทความในรายการ “ สืบศิลป์ถิ่นไทย ” ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ เรื่องตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๕
- การรวบรวมสุภายิต คำพังเพยของชาวไต (ไทใหญ่)

๖.๒) ผลงานด้านการเผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หรือ ให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไป ดังนี้

- เผยแพร่ผลงานทางสถานีวิทยุ อ้อเภอส.ม.ท. จังหวัดแม่ฮ่องสอนรายการ “ รวมใจไทย ” และรายการ “ สืบศิลป์ถิ่นไทย ”
- เผยแพร่ผลงานเป็นหนังสือ บทความ สำหรับผู้สนใจ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ตั้งแต่ระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา
- เผยแพร่ผลงาน โดยเป็นวิทยากรปราชญ์ชุมชนให้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ระดับอุดมศึกษาและหน่วยงานที่เชิญไปบรรยายพิเศษเป็นประจำ และร่วมเป็นกรรมการให้ข้อมูลงานวิจัยที่มี ผู้ทำขึ้นทั้งภาครัฐและเอกชนทุกระดับ

๗. รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

- เกียรติบัตร นักจัดรายการส่งเสริมพระพุทธศาสนาดีเด่นประจำปี ๒๕๕๗ จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- เกียรติบัตร เป็นวิทยากรการอบรม “เยาวชนกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น ” ประจำปี ๒๕๕๗ จากหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- เกียรติบัตร เป็นวิทยากรการอบรม “เยาวชนกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น ” ประจำปี ๒๕๕๘ จากหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา
- วุฒิบัตร เรื่องการนำสิ่งดีดีเมืองแม่ฮ่องสอน สู่อสถานศึกษา จากผู้ว่าราชการ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ประกาศนียบัตร การอบรมหลักสูตรการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง จากกทอทภาค ที่ ๓ ส่วนหน้าและกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๓
- เกียรติบัตร โครงการประชุมอาสาสมัครชาวพุทธ ปฏิบัติธรรม เถลิงพระเกียรติ ๑๒ พรรษามหาราชินี จาก สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับ บริษัท มีเดีย ออฟ มีเดียส์ จำกัด (มหาชน)
- เกียรติบัตร การอบรมการประสานสัมพันธ์บุคลากรแกนนำเพื่อการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดจากกรมวิชาการ กระทรวงการศึกษาศึกษาธิการ
- โล่รางวัลเพชรราชกัญ เพชรล้านนา จากมหาวิทยาลัยราชกัญเชียงใหม่

๘. ความมุ่งหวังในชีวิต

อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ได้ตั้งปณิธานไว้ว่าจะขอเป็นผู้สืบสานวัฒนธรรมไต (ไทใหญ่) ให้แก่ลูกหลานทุกรูปแบบ ที่จะสามารถจะทำได้วางแผนในการจัดทำหนังสือบทความที่เกี่ยวกับตำนานประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและบทความของคนไตและชนเผ่าให้มากที่สุด เพราะจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีข้อจำกัด ไม่มีผู้รู้และรวบรวมเรื่องราวเหล่านี้ไว้ให้เป็นชิ้นเป็นอันอย่างเป็นระบบ จนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ และจะยังคงจัดรายการทางสถานีวิทยุเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของจังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อไปให้ยาวนานที่สุด

แหล่งที่มา: <http://www.taiyai.org/index.php?name=mans&file=readmans&id=2> [เข้าถึงข้อมูล ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๔]

อาจารย์สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ

๑. ประวัติส่วนตัว

เกิดเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๑ที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บิดาชื่อน.ตำบล บุญมี ป้อมทองคำ(เสียชีวิตแล้ว) มารดาชื่อนางคำไสย ป้อมทองคำ(เสียชีวิตแล้ว) มีพี่น้องจำนวน ๒ คน คือ นายสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ และนางพูนศรี สุยะโกมล สมรสกับนางปิ่นแก้ว เสนรัตน์ มีบุตรทั้งหมด ๒คน คือนางสาวปณิธิ ป้อมทองคำ และนายปฏิภาณ ป้อมทองคำ ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑๘ ถนนขุนลุมประพาส ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน รหัสไปรษณีย์ ๕๘๐๐๐

๒. ประวัติการศึกษา (สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ : ๐๔/๑๒/๒๕๕๐)

- พ.ศ. ๒๕๕๐ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านจองคำ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. ๒๕๐๗ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๑๐ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๑๑ จบหลักสูตรครูประถมศึกษา(ปป.) วิทยาลัยครูจังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๑๘ จบปริญญาตรีครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพฯ
- พ.ศ. ๒๕๕๑ จบปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

๓. ประวัติการทำงาน

- ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๑ อาจารย์ ๑ ระดับ ๓ ครูสอนวิชาศิลปะศึกษา
- ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๐ อาจารย์ ๒ ระดับ ๕ หัวหน้าหมวดศิลปะ
- ๑ ตุลาคม ๒๕๔๐ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ระดับ ๗ ฝ่ายวิชาการ
- ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๔๕ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ระดับ ๘ ฝ่ายวิชาการ
- ๑ มีนาคม ๒๕๔๙ รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ (คศ.๓)ฝ่ายวิชาการ

ปัจจุบันยังทำหน้าที่ทางศิลปวัฒนธรรมในด้านต่างๆ คือ

- ทำหน้าที่ประธานสภาวัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชา ART๑๐๐๔ ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Art and Culture) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาลัยแม่ฮ่องสอน
- เป็นที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้านศิลปวัฒนธรรมและการศึกษา
- ได้รับเชิญเป็นคณะกรรมการทำงานคณะกรรมการการตัดสินใจการประกวดทางด้าน วัฒนธรรม สม่่าเสมอ

๔. ประวัติด้านการสร้างสรรค์ผลงาน

อาจารย์สุรศักดิ์ ป้อมทองคำเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีพรสวรรค์ทางศิลปะและได้ศึกษาทางศิลปะ ประกอบกับเป็นคนในท้องถิ่น รู้และเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมไตหรือไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นอย่างดี จึงได้นำเอาความรู้ความสามารถและประสบการณ์ดังกล่าวถ่ายทอดเผยแพร่ เพื่อประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการอนุรักษ์ ช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆดังนี้

๔.๑ ด้านการออกแบบเพื่อสังคมและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

- ออกแบบเจดีย์วัดดอยเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. ๒๕๒๒
- ออกแบบเจดีย์วัดปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. ๒๕๒๕

- ออกแบบองค์อนุสาวรีย์พญาสิงหนาทราชาและฐานอนุสาวรีย์ พ.ศ. ๒๕๓๒
- ออกแบบศาลาที่ระลึก ๘๔ ปี โรงเรียนห้องสอนศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๔
- ออกแบบป้ายสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. ๒๕๓๕
- ออกแบบซุ้มประตูวัดในสอย ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. ๒๕๓๕
- อุโบสถวัดบ้านนาปลาจาด ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ออกแบบซุ้มประตูวัดม่วยต่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ออกแบบป้ายวัดพัฒนาตัวอย่างวัดพระนอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ออกแบบซุ้มประตูวัดพระนอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. ๒๕๔๘
- ออกแบบกำแพงวัดพระนอน วัดม่วยต่อ วัดก้ำก่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. ๒๕๔๘
- เป็นที่ปรึกษาให้กับกรมศิลปากร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการบูรณะโบราณสถานที่สำคัญคือ วิหารวัดพระนอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน วิหารวัดหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และวิหารหลวงพ่อโต วัดจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ออกแบบภาพปูนดำประดับผนังโรงพยาบาลศรีสังวาลย์ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ออกแบบศาลาการเปรียญวัดหัวทรายขาว ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ออกแบบป้ายโรงเรียนห้องสอนศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘
- การออกแบบตรา สัญลักษณ์ และอื่นๆ ให้สังคม โดยใช้ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ตราโรงเรียนห้องสอนศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๕ ตราสมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนห้องสอนศึกษา ตราสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนห้องสอนศึกษา ตราโรงเรียนบ้านใหม่ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตราโรงเรียนบ้านแก่นฟ้า ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตราโรงเรียนบ้านห้วยผึ้ง ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตราโรงเรียนบ้านสบป่อง ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตรา

โรงเรียนบ้านป่าลาน ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตราโรงเรียนบ้านยอด
คอยวิทยา ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตราโรงเรียนบ้านทุ่งไม้สัก
มิตรภาพที่ ๕๘ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และตราโรงเรียนบ้านไม้
สะเป่ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๔.๒ การเผยแพร่ความรู้และข้อมูลแก่สาธารณชน ผลงานด้านการเผยแพร่เอกสารหนังสือ บทความ

- พ.ศ. ๒๕๒๖ เอกสารพิมพ์โรเนียว “เมืองแม่ฮ่องสอนโบราณ”
- พ.ศ. ๒๕๒๘ เอกสารพิมพ์โรเนียว “ชุมชนโบราณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน”
- พ.ศ. ๒๕๓๑ เอกสารพิมพ์โรเนียว ชั้มลาย “จิตรกรรมบนผืนหนังเพื่อความขลังและ
เสน่ห์หา”
- พ.ศ. ๒๕๒๘ เอกสารพิมพ์โรเนียว “ช่างงานประติมากรรมพม่าและ ไทใหญ่”
- พ.ศ. ๒๕๓๑ เอกสารพิมพ์โรเนียว “ต้องลายศิลปะการเจาะสังกะสี”
- พ.ศ. ๒๕๓๘ เอกสารพิมพ์โรเนียว “คำข่อน เครื่องประกอบการส่งวิญญาณและเช่นให้
ไปสู่ภพที่ดี”
- พ.ศ. ๒๕๓๘ เอกสารสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดแม่ฮ่องสอน “ย้อนรอยอดีตเมือง
แม่ฮ่องสอน”
- พ.ศ. ๒๕๓๘ เอกสารพิมพ์โรเนียว “รายงานการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อประกาศเขต
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม บ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน”
- พ.ศ. ๒๕๓๘ เอกสารพิมพ์โรเนียวเข้าเล่ม “รายงานการวิจัยประเพณี ใด ที่ เปลี่ยนแปลง
กรณีศึกษา ปอยส่างลอง ” “วิเคราะห์ทัศนชาบ้านไต” กรณีศึกษาชาบ้านไต อำเภอเมือง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. ๒๕๔๐ “แหล่งศิลปกรรม ๑”
- พ.ศ. ๒๕๔๑ รายงานการศึกษาเพื่อประกอบเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถิ่น
อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- พ.ศ. ๒๕๔๒ “นิทานชาวบ้านใต้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน”
- พ.ศ. ๒๕๔๒ “แหล่งศิลปกรรม ๒ จิตรกรรมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน”
- พ.ศ. ๒๕๔๓ “รายงานการศึกษาเพื่อการประกาศเขตอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม เวียงขามเก่า-เวียงขามใหม่ อำเภอแม่สะเรียง” จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- พ.ศ. ๒๕๔๔ “แหล่งศิลปกรรม ๑”
- พ.ศ. ๒๕๔๔ พิมพ์อัดสำเนาเข้าเล่ม “เอกสารประกอบการเรียนการสอน วิชาท้องถิ่นของเรา ๑ รายวิชา ส ๐๗๑ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”
- พ.ศ. ๒๕๔๕ พิมพ์อัดสำเนาเข้าเล่ม “ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน”
- พ.ศ. ๒๕๔๖ พิมพ์อัดสำเนาเข้าเล่ม “นิทานพื้นบ้านใต้ เล่ม ๒”
- พ.ศ. ๒๕๔๗ พิมพ์อัดสำเนาเข้าเล่ม “ภูมิปัญญาชาวใต้ จังหวัด แม่ฮ่องสอน”
- พ.ศ. ๒๕๔๗ พิมพ์อัดสำเนาเข้าเล่ม “รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ๒๕๔๗”

๔.๓ ผลงานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๓๘ “ประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว จุดเปลี่ยนของระบบ ความสัมพันธ์ทางสังคม”
- พ.ศ. ๒๕๓๙ เอกสารพิมพ์โรเนียว “ประเพณีใดเปลี่ยนแปลง กรณีศึกษา ปอยส่างลอง”
- พ.ศ. ๒๕๓๙ “ปัจจัยที่มีต่อการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยพายัพ (งานวิจัยระหว่างศึกษาปริญญาโท)มหาวิทยาลัยนเรศวร”
- พ.ศ. ๒๕๔๐ “วิเคราะห์คตินาชาวบ้านใต้”กรณีศึกษาชาวบ้านใต้ อำเภอ เมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนห้องสอนศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๔๐ “ศึกษาความต้องการในการจัดตั้งสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน (งานวิจัยระหว่างศึกษาปริญญาโท)”

- พ.ศ. ๒๕๔๑ “ศึกษาการนำภูมิปัญญาไปใช้ในการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน (งานวิจัยระหว่างศึกษา ปริญญาโท)”

- พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๑ “การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ๗ พื้นที่อำเภอปางหมู”

๔.๔ ผลงานด้านพิธีกร อาจารย์ยังได้รับเกียรติเป็นพิธีกรหน้าพระที่นั่งฯ ถวายการบรรยายชุด การแสดงพื้นบ้านจังหวัดแม่ฮ่องสอน ๓ ครั้ง ดังนี้

- พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นพิธีกรถวายคำบรรยายการแสดงถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินีนาถ ณ ตำหนักปางตอง ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นพิธีกรถวายคำบรรยายการแสดงถวายแด่สมเด็จพระราชินีนาถ ณ ตำหนักปางตอง ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นพิธีกรถวายคำบรรยายการแสดงถวายแด่สมเด็จพระราชินีนาถ ณ ตำหนักปางตอง ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นอกจากนี้อาจารย์ยังได้รับเกียรติมอบหมายให้เป็นผู้ถวายรายงานและประวัติความเป็นมาใน การเสด็จเยือนวัดวออารามในจังหวัดแม่ฮ่องสอนของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ๒ ครั้ง ดังนี้

- สมเด็จพระราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนวัดพระธาตุคอกยงมู ได้รับมอบหมายจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนนำเสด็จและถวายรายงานประวัติความเป็นมาของเมืองแม่ฮ่องสอน และวัดพระธาตุคอกยงมู วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ ณ วัดพระธาตุคอกยงมู

- สมเด็จพระราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนวัดพระอารามหลวงจงคำ จองกลาง ได้รับมอบหมายจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้นำเสด็จและกราบบังคมถวายรายงานประวัติวัดจองกลาง เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์วัดจองกลาง

- สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ นำคณะสมาคมครูฝรั่งเศส เสด็จเยือนวัดพระอารามหลวงจงคำ จองกลาง ได้รับมอบหมายจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้นำเสด็จและกราบบังคมถวายรายงานประวัติวัดจองกลาง เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์วัดจองกลาง

๔.๕ ผลงานด้านศิลปและวัฒนธรรม (สรุปคดี ป้อมทองคำ : ๐๔/๑๒/๒๕๕๐)

- ได้รับคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้เข้ารับการศึกษาอบรมผู้บริหารงานวัฒนธรรมระดับสูงรุ่นที่ ๑ หลักสูตร ๑๕ วัน และไปศึกษาดูงานการบริหารงานวัฒนธรรม ณ ประเทศเกาหลีใต้ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕
- ได้จัดทำเอกสาร “การศึกษาชุมชนโบราณเมืองแม่ฮ่องสอน” เข้าร่วม “โครงการประกวดการสำรวจแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พ.ศ. ๒๕๔๗ (TCEP)” ภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลเคนยา เพื่อการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ได้รับ “รางวัลดีเด่น” เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๔๗ ได้รับรางวัลเป็นเงินสด ๒๐,๐๐๐ บาท และได้เดินทางไปศึกษาดูงานมรดกโลกเมืองถ้เจียง มณฑลคุนหมิง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน วันที่ ๒๕-๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๗
- ได้เป็นผู้จัดทำพวงมาลาในนามโรงเรียนห้องสอนศึกษา ร่วมถวายวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ณ ศาลากลางจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับรางวัลชนะเลิศตลอดมา (พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๔๗)
- ได้เป็นผู้จัดทำและออกแบบกระทงในนามโรงเรียนห้องสอนศึกษา เข้าประกวดแม่เทียนพรรษาของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ได้รับรางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศ ชมเชย ตลอดมา (พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๔๖)

๔. ๖ ผลการทำคุณประโยชน์เพื่อสังคมอื่น ๆ

๑) เป็นคณะกรรมการด้านต่างๆ ที่ผ่านมา ได้แก่

- คณะกรรมการกำหนดรูปแบบแผนผังการจัดบริเวณสำคัญด้านวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการตัดสินอาคารที่มีเอกลักษณ์พื้นถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการจัดงานเมืองสามหมอก จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการตัดสินการประกวดผลงานของกลุ่มศิลปินอาชีพ ศูนย์ศิลปินอาชีพจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการตัดสินขนมพื้นเมือง อาหารพื้นเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- คณะกรรมการตัดสินคดี "ไทใหญ่" งานเมืองสามหมอก จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการตัดสินการประกวด "จองพารา" (ปราสาทพระพุทธรเจ้า) องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการตัดสินการประกวดกระทง องค์การบริหารส่วน จังหวัดแม่ฮ่องสอน เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการตัดสินเทียนพรรษา เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการตัดสินผู้ที่มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการจัดสร้างอนุสาวรีย์พญาสิงหนาทราชา
- คณะกรรมการจัดสร้างพุทธมณฑล จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการตัดสินการประกวดบั้งไฟ เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมภาคเหนือ
- คณะกรรมการสภาวัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้านศิลปวัฒนธรรม การศึกษา
- คณะกรรมการพัฒนาเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- เป็นคณะกรรมการตัดสินการประกวดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน เช่น จองพารา เทียนพรรษา กระทง บั้งไฟ ขนมพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน ฯลฯ

๒) ด้านวิทยากร ได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการอบรม ประชุม สัมมนา ของหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและที่ต่างๆ ดังนี้

- วิทยากรบรรยายศิลปวัฒนธรรม ประวัติวิวัฒนาการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถวายแด่ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และพระบรม วงศานุวงศ์ที่เสด็จมาเยือนเมืองแม่ฮ่องสอน
- วิทยากรตาม โครงการแผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- วิทยากรบรรยายด้านศิลป วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่องต่างๆ เผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไป นิสิตนักศึกษา นักเรียน และแขกบ้านแขกเรือนจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- วิทยากรปฐมนิเทศข้าราชการที่ย้ายมาหรือบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- วิทยากรบรรยายนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วิทยากร การอนุรักษ์ส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น
- วิทยากรประจำหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๕. รางวัลและเกียรติประวัติที่ได้รับ

อาจารย์ได้รับเลือกเป็นศิษย์เก่าดีเด่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ด้วยความรู้ความสามารถของ นายสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จึงยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นเพชรราชภัฏ-เพชรล้านนา สาขาศิลปะสถาปัตยกรรม

ถวายรายงานประวัติความเป็นมาและนำเสนอตั้งเยือนพิพิธภัณฑ์วัดจงกลาง

ทำหน้าที่ถวายคำบรรยายหน้าพระที่นั่งเรือประทับแรมปางตอง

ถวายรายงานประวัติความเป็นมาและนำเสนอตั้งสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวง
นราธิวาสราชนครินทร์ เยือนพิพิธภัณฑ์วัดจงกลาง

ออกแบบศาลาที่ระลึก ๘๔ ปีของโรงเรียนห้องสอนศึกษา

ออกแบบภาพปูนต้ำประดับผนังอาคาร สว. โรงพยาบาลศรีสังวาลย์ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัด
แม่ฮ่องสอน ๕๕๐๐๐

ออกแบบองค์อนุสาวรีย์ พญาลิงหนาทราชา พ.ศ. ๒๕๓๓

ออกแบบป้ายวัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพระนอน

ออกแบบซุ้มประตูวัดพระนอน

ออกแบบตราให้กับโรงเรียนต่างๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๑

แหล่งที่มา: <http://www.taiyai.org/index.php?name=mans&file=readmans&id=2> [เข้าถึงข้อมูล ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๔]

สิงหาคม ๒๕๕๔

ที่อยู่ผู้ให้สัมภาษณ์

ก้านันสุรศักดิ์ กมลศรี ศิลปินกลองกันยาว อายุ ๔๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๓/๓ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูจินดา หิรัญโกเมนทร์ ศิลปินจ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่ อายุ ๔๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๑ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูดี (ไม่มีชื่อสกุล) ศิลปินจ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่ อายุ ๕๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖/๒ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูคุ้ม มานะหรือจเรอ่อน (จเร หมายถึง อ่านหนังสือธรรมะเขียนหนังสือ) อายุ ๕๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐/๔๐ หมู่ ๑ ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูทรงพล ใจดี คนทรงเจ้า(ม้าทรง) และรักษาโรค อายุ ๔๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๕/๑ หมู่ ๘ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูทองดี กิตติพันธ์ ศิลปินดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมืองและลิเกไทใหญ่ อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๕ ถนนผดุงม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูเทพินท์ พงษ์วดี ประธานชุมชนป๊อกหรือป๊อกกาตเก่า(ป๊อก หมายถึงชุมชน กาด หมายถึงจาดซึ่งเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้า) อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๔/๑ ถนนผดุงม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูนवल นันทภู ศิลปินดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมือง แอ็คคอเดียน อายุ ๖๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๘/๑ ซอยผดุงม่วยต่อ ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูบัณฑิต แสนคำ ศิลปินสะล้อ ซึง และฟ้อนดาบ (ก้าแล้ว) อายุ ๖๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ ๑ ตำบลแม่นาแดง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ ศิลปินกลองกันยาว ดนตรีตอยอฮอร์น อายุ ๗๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๘ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูบุญมี จันทลักษณ์ ศิลปินวงเสลื้อซอซิ่ง คอยฮอฮอร์น อายุ ๘๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๓ หมู่ ๖ ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าข่อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูบุญเลิศ วรรณภรณ์ ที่ปรึกษาชุมชนป๊อกกาก่า อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุ ๘๑ ปี

ครูบุญอาจ จันทสีมา ศิลปินวงดนตรีพื้นเมืองผสมและซิ่งหนั่ง อายุ ๖๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๘ หมู่ ๑๑ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูปิยะ ยอดเมื่อนาย ศิลปินกลองก้นยาว อายุ ๗๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๔๔ ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูผลัด มะลิวง ศิลปินเสลื้อ ซอ ซิ่ง ฟ็อนเจิง รำดาบ อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ ๑ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูมานพ ประเสริฐกุล ศิลปินกลองก้นยาว กลองมอชิง อายุ ๖๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๘/๓ ถนนศิริมงคล อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูรำ จันทร์แดง ศิลปินกลองมอชิง อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖/๑ หมู่ ๑ ตำบลสบป่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูวี ผ่องศรี ศิลปินกลองก้นยาว อายุ ๕๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ ๑ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูสมพงษ์ หิรัญโกเมนทร์ ศิลปินจ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่ อายุ ๕๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๑ หมู่ ๑ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูสว่าง จันจาด ศิลปินกลองก้นยาว อายุ ๕๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๘/๑ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูเสาว์ จันจร ศิลปินปี่จุม อายุ ๖๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๘ หมู่ ๕ ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูองจีน ยูธหัตต์ ศิลปินเสลื้อ ซอ ซิ่งและดนตรีคอยฮอฮอร์น อายุ ๗๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูอ่องซาน อองจศักดิ์ศรี ศิลปินดนตรีไทใหญ่และจ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่ อายุ ๕๖ ปีที่อยู่ ๒๕ หมู่ ๑ ตำบลมะฝ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูอินสอน ไหวดี ศิลปินวงสะล้อ ซอ ซึง วงกลองมอญเซียง และวงกลองกันยาว อายุ ๗๘ อยู่ บ้านเลขที่ ๗ หมู่ ๒ ตำบลขุนขาม อำเภอขุนขาม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายวรวัฒน์ ไชยเสน และนางสาวชุตিকা ไชยเสน นักดนตรีไทย สะล้อ ซึง และคอยอฮอร์น อายุ ๒๑ ปี และ ๑๗ ปี ตามลำดับอยู่บ้านเลขที่ ๒/๑ ถนนสิริมงคล ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้ใหญ่บ้านสุทิพย์ เทพรัตน์ ศิลปินกลองกันยาว อายุ ๔๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒/๑ หมู่ ๑ บ้านสบป่อง ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อาจารย์สุทัศน์ สิ้นชีพทอง หัวหน้าวง “สะหล่าก่องหวาน” อายุ ๓๖ ปีสถานที่ติดต่อ ตัว ๕ หมู่ ๒ ตำบลคั่นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

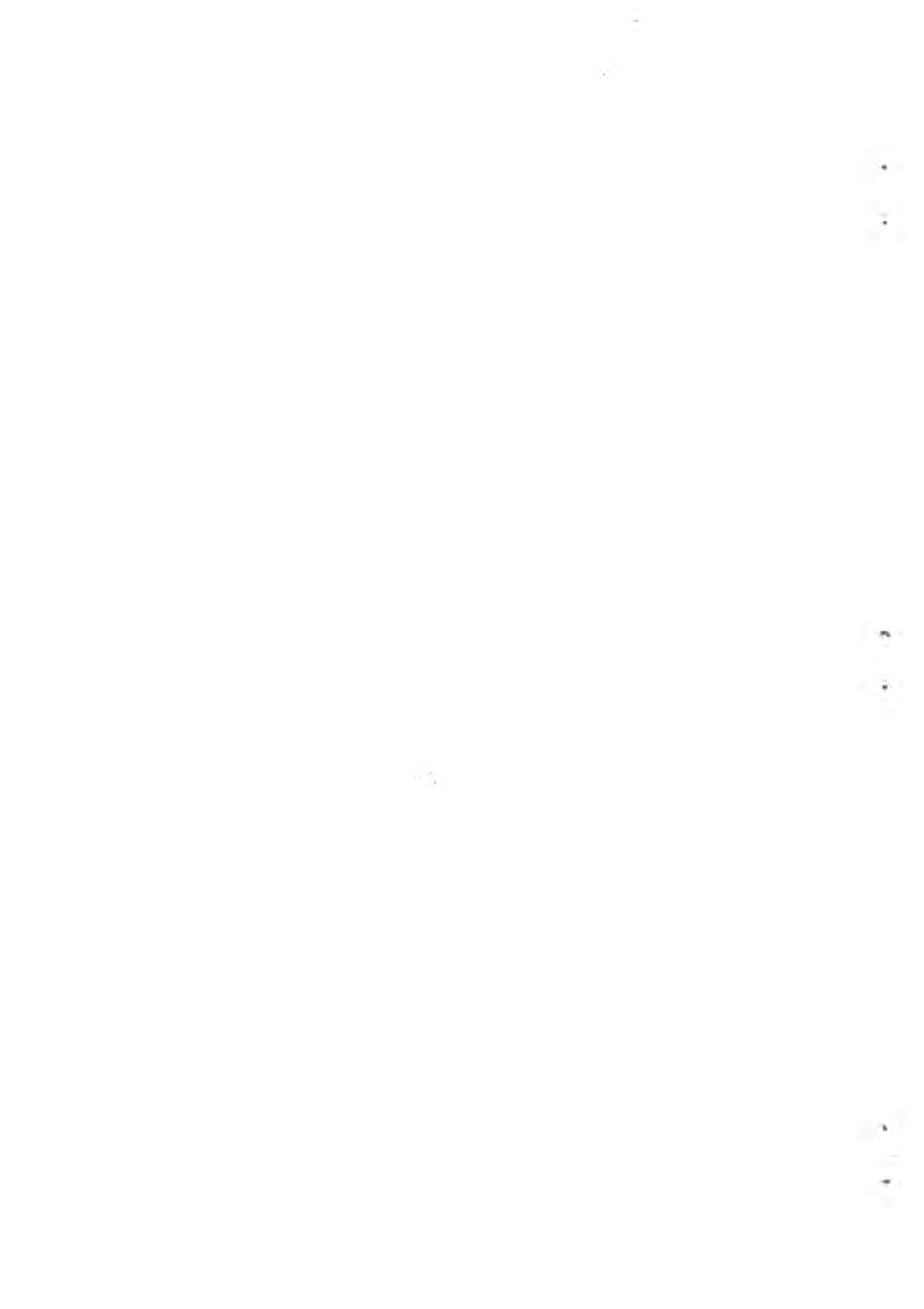
อาจารย์สุวัฒน์ ไมโรยรส ศิลปินวงคอยอฮอร์น อายุ ๒๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖/๒ ถนนปางลือ นิคม ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาคผนวก

(ท้ายบทที่ ๓)

ทำนองเพลงต่อเหย่ห่วน (เพลงไหว้ครูเพลงที่ ๑)

ท่อน ๑

- - - ท	- ด - ร	- ด - ร	- ด - ท	- ม - พ	- ม - พ	- ช - ล	- ช - พ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - พ	- ม - ร	- ม - ร	- ด - พ	- ม - ท	- ร - ค	- ช - ล	- ช - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - ล	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ร	- ช - ล	- ช - ล	- ช - ล	- ช - พ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - พ	- ม - ร	- ม - ร	- ด - พ	- ม - ท	- ร - ค	- ช - ล	- ช - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - ล	- ม - ม	- ร - ร	- ด - ร	- ท - ล	- ช - ช	- - ทลช	- ล - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ท - ล	- ช - ค	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ค	- ค - ค	- ช - ล	- ช - ล	- ล - ท	- ล - ค	- ค - ร	- ค - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ร	- ค - ท	- ล - ล	- ช - ม	- ท - ล	- ช - ค	- ค - ค	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- พ - ม	- ค - ร	- ม - ร	- ล - ค	- ท - ล	- ช - ช	- - ทลช	- ล - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ค	- ร - ม	- พ - ม	- ร - ม	- ช - พ	- ม - ร	- ค - ร	- ม - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - ล	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ร	- ท - ล	- ช - ช	- - ทลช	- ล - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ท - ล	- ช - ค	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ค	- ค - ค	- ช - ล	- ช - ล	- ล - ท	- ล - ค	- ค - ร	- ค - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ร	- ค - ท	- ล - ล	- ช - ม	- ท - ล	- ช - ค	- ค - ค	- ร - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- พ - ม	- ค - ร	- ม - ร	- ล - ค	- ท - ล	- ช - ช	- - ทลช	- ล - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

-ค -ค	-ร -ม	-ฟ -ม	-ร -ม	-ช -ล	-ท -ล	-ช -ม	-ร -ค
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

เพื่อนนี้ไม่กลับต้น

เพื่อน ๒

-ร -ท	-ค -ล	-ท -ล	-ช -ค	-ท -ล	-ช -ค	-ค -ค	-ร -ม
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

--- ช	--- ล	--- ร	--- ค	-ล -ล	-ช -ม	-ช -ม	-ร -ค
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

-ร -ท	-ค -ล	-ท -ล	-ช -ค	-ท -ล	-ช -ค	-ค -ค	-ร -ม
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

--- ช	--- ล	--- ร	--- ค	-ล -ล	-ช -ม	-ช -ม	-ร -ค
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

-ร -ท	-ค -ล	-ท -ล	-ช -ค	-ท -ล	-ช -ค	-ค -ค	-ร -ม
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

--- ช	--- ล	--- ร	--- ค	-ล -ล	-ช -ม	-ช -ม	-ร -ค
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

-ค -ค	--- ร	-ม -ฟ	-ม -ฟ	-ช -ฟ	-ม -ร	-ม -ร	-ค -ค
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

-ท -ล	-ม -ร	-ค -ท	-ช -ล	-ค -ม	-ช -ล	-ช -ล	-ค -
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------

-ท -ม	-ล -ล	-ม -ล	-ม -	-ท -ล	-ช -ค	-ค -ร	-ม -
-------	-------	-------	------	-------	-------	-------	------

-ร -ร	-ม -ร	-ค -ท	-ช -ท	-ค -ม	-ช -ล	-ช -ม	-ร -ค
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

----	--- ช	-ล -ช	-ฟ -ม	-ร -ค	-ท -ม	-ค ร ม	-ฟ -ช
------	-------	-------	-------	-------	-------	--------	-------

-ค -ล	-ช -ฟ	-ค -ฟ	-ช -ล	-ค -ร	-ม -ร	-ค -ล	-ช -ฟ
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

----	--- ล	----	--- ฟ	----	--- ช	--- ล	----
------	-------	------	-------	------	-------	-------	------

---ค	---ร	---ฟ	---ม	-ร-ร	-ค-ล	-ค-ล	-ช-ฟ
------	------	------	------	------	------	------	------

-ฟ-ฟ	-ช-ถ	-ท-ถ	-ช-รึ	-รึ-มึ	-คึ-รึ	--- ชึ	--- มึ
------	------	------	-------	--------	--------	--------	--------

-ฟ-มึ	-ฟ-ชึ	-รึ-มึ	-รึ-มึ	-ฟ-มึ	-ฟ-ชึ	-รึ-มึ	-รึ-ช
-------	-------	--------	--------	-------	-------	--------	-------

----	--- ถ	-ท-ถ	-ช-รึ	-รึ-มึ	-คึ-รึ	--- ชึ	--- มึ
------	-------	------	-------	--------	--------	--------	--------

-ชึ-มึ	-ชึ-รึ	-มึ-รึ	-คึ-ถ	-ช-คึ	-รึ-มึ	-ชึ-มึ	-รึ-คึ
--------	--------	--------	-------	-------	--------	--------	--------

ท่อนนี้กลับต้นที่บรรทัดที่ ๓

ท่อน ๓

-ม-ร	-ค-ฟ	--- ช	--- ถ	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	--- ค
------	------	-------	-------	------	------	------	-------

-ค-ร	-ฟ-ช	-ถ-ค	--- ช	-ฟ-ม	-ร-ค	-ค-ร	-ท-ค
------	------	------	-------	------	------	------	------

-ม-ร	-ค-ฟ	--- ช	--- ถ	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	--- ค
------	------	-------	-------	------	------	------	-------

-ค-ร	-ฟ-ช	-ถ-ค	--- ช	-ฟ-ม	-ร-ค	-ค-ร	-ท-ค
------	------	------	-------	------	------	------	------

-ม-ร	-ค-ฟ	-ม-ฟ	-ช-ถ	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	--- ค
------	------	------	------	------	------	------	-------

-ท-ถ	-ช-ค	--- ร	--- ฟ	-ช-ถ	-ช-ฟ	-ม-ร	--- ค
------	------	-------	-------	------	------	------	-------

-ท-ถ	-ช-ค	--- ร	--- ฟ	-ช-ถ	-ช-ฟ	-ม-ร	--- ค
------	------	-------	-------	------	------	------	-------

ท่อนนี้ไม่กลับต้น

ท่อน ๔

----	--- ร	-ค-ร	-ท-ค	-ร-ม	-ร-ค	-ร-ค	-ท-ถ
------	-------	------	------	------	------	------	------

-คึ-ถ	-ช-ฟ	-ค-ฟ	-ช-ถ	-ช-ฟ	-ช-ถ	-ช-ถ	-ท-ค
-------	------	------	------	------	------	------	------

----	--- ร	-ค-ร	-ท-ค	-ร-ม	-ร-ค	-ร-ค	-ท-ถ
------	-------	------	------	------	------	------	------

- คํ - ล	- ช - ฟ	- ค - ฟ	- ช - ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- ช - ล	- ท - ค
----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ร - ท	- ค - ร	- ม - ร	- ค - ท	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ช - ล	- ช - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ม - ร	- ค - ฟ	- ม - ฟ	- ช - ล	- ช - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- ค - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ร - ท	- ค - ร	- ม - ร	- ค - ท	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ช - ล	- ช - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ม - ร	- ค - ฟ	- ม - ฟ	- ช - ล	- ช - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- ค - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ท - ล	- ช - ค	- - - ร	- - - ฟ	- ช - ล	- ช - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ท - ล	- ช - ค	- - - ร	- - - ฟ	- ช - ล	- ช - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับไปหัวท่อน ๔ อีกครั้งหนึ่งโดยเที่ยวที่ ๒ ไม่เล่น ๒ บรรทัดสุดท้าย

- - - -	- - - ร	- ฟ - ร	- ฟ - ช	- ล - ช	- ฟ - ม	- ร - ร	- ค - ท
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - -	- - - ร	- ฟ - ร	- ฟ - ช	- ล - ช	- ฟ - ม	- ร - ร	- ค - ท
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ช	- - - ฟ	- ช - ฟ	- ช - ล	- ช - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- ค - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ร	- ม - ฟ	- ฟ - ฟ	- ช - ล	- ช - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- ค - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - -	- - - ล	- ช - ล	- ช - ช	- ล - ช	- ฟ - ช	- ล - ช	- ฟ - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ร - ม	- ฟ - ช	- - - ม	- - - -	- ค - ร	- ค - ล	- - - ช	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ท่อนนี้ไม่กลับต้น

ท่อนสุดท้าย (ถอนแนวข้าง)

- - - -	- - - ร	- - - ค	- - - ฟ	- - - -	- - - ช	- - - ล	- - - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ช	- ล - ช	- ฟ - ม	- ค - ร	- - - ม	- ฟ - ช	- ฟ - ม	- ค - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

----	---ช	-ล-ช	-ฟ-ม	---ร	---ค	---ท	---ม
------	------	------	------	------	------	------	------

-ร-ค	-ท-ม	-ร-ม	-ฟ-ช	---ล	-ช-ฟ	-ช-ล	-ฟ-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

----	---ล	---ล	---ฟ	----	---ช	---ล	---ล
------	------	------	------	------	------	------	------

---ท	-ล-ช	-ล-ช	-ฟ-ม	-ร-ค	-ม-ร	-ค-ร-ม	-ร-ร
------	------	------	------	------	------	--------	------

* เพื่อกลับเริ่มทอดแนวจบตรงนี้

----	---ค	---ร	---ม	----	---ท	---ล	---ล
------	------	------	------	------	------	------	------

-ช-ล	-ค-ร	-ค-ร	-ม--	-ช-ค	-ร-ม	-ช-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

กลับต้น

เพลงต่อใหม่จูน (เพลงครูเพลงที่ ๒)

ท่อน ๑

- ชู - ลู	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ทู	- ฟ - ช	- ฟ - ช	- ล - ท	- ล - ช
-----------	---------	---------	----------	---------	---------	---------	---------

- ล - ช	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ช	- ฟ - ทู	- ร - ค	- ชู - ลู	- ชู - ค
---------	---------	---------	---------	----------	---------	-----------	----------

- ชู - ลู	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ทู	- ฟ - ช	- ฟ - ช	- ล - ท	- ล - ช
-----------	---------	---------	----------	---------	---------	---------	---------

- ล - ช	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ช	- ฟ - ทู	- ร - ค	- ชู - ลู	- ชู - ค
---------	---------	---------	---------	----------	---------	-----------	----------

* เทียบกลับให้เริ่มตรงนี้

- ชู - ชู	- ลู - ทู	- ร - ทู	- ลู - ชู	- ม - ร	- ค - ชู	-- ทูลูชู	- ลู - ค
-----------	-----------	----------	-----------	---------	----------	-----------	----------

- ค - ชู	- ค - ร	- ช - ม	- ร - ค	-- ครม	- ร - ค	- ชู - ทู	- ลู - ชู
----------	---------	---------	---------	--------	---------	-----------	-----------

- ลู - ลู	- ม - ร	- ค - ทู	- ลู - ชู	- ม - ร	- ค - ชู	-- ทูลูชู	- ลู - ค
-----------	---------	----------	-----------	---------	----------	-----------	----------

- ค - ชู	- ค - ร	- ช - ม	- ร - ค	-- ครม	- ร - ค	- ชู - ทู	- ลู - ชู
----------	---------	---------	---------	--------	---------	-----------	-----------

----	--- ม	--- ม	- ม - ม	- ทู - ลู	- ชู - ค	--- ร	- ม - -
------	-------	-------	---------	-----------	----------	-------	---------

- ลู - ลู	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ทู	- ร - ชู	- ลู - ทู	- ลู - ทู	- ค - ร
-----------	---------	---------	----------	----------	-----------	-----------	---------

----	--- ม	--- ม	- ม - ม	- ทู - ลู	- ชู - ค	--- ร	- ม - -
------	-------	-------	---------	-----------	----------	-------	---------

- ลู - ลู	- ม - ม	- ร - ร	- ค - ทู	- ร - ชู	- ลู - ทู	- ลู - ทู	- ค - ร
-----------	---------	---------	----------	----------	-----------	-----------	---------

--- ช	- ฟ - ม	- ค - ม	- ร - -	- ช - ม	- ร - ค	- ร - ม	- ช - -
-------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ร - ร	- ม - ช	- ม - ร	- ค - ทู	- ลู - ชู	- ค - ร	- ค - ร	- ม - ลู
---------	---------	---------	----------	-----------	---------	---------	----------

-ม-ม	-ม-ม	-มรค	-ร-ม	---ฟ	-ม-ร	---ช	---ค
------	------	------	------	------	------	------	------

บรรทัดสุดท้ายเน้นทำนองโดยเพิ่มเสียงที่ฉาบ

กลับคั้น

ท่อน ๒

-ม-ร	-ค-ช	-ค-ค	-ม-ร	-ค-ท	-ค-ค	-ช-ฟ	-ม-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ค	-ค-ค	-ท-ค	-ช-ม	-ร-ค	-ร-ม	-ร-ม	-ค-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

-ท-ค	-ช-ค	---ร	-ม-ฟ	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ร-ร	-ม-ช	-ม-ร	-ค-ท	-ค-ช	-ค-ร	-ค-ร	-ม-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

-ม-ม	-ม-ม	-มรค	-ร-ม	---ฟ	-ม-ร	---ช	---ค
------	------	------	------	------	------	------	------

บรรทัดสุดท้ายเน้นทำนองโดยเพิ่มเสียงที่ฉาบ

กลับคั้น

ท่อน ๓

----	---ม	---ม	-ม-ม	-ท-ค	-ช-ค	---ร	-ม--
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ค	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ร-ช	-ค-ท	-ค-ท	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

----	---ม	---ม	-ม-ม	-ท-ค	-ช-ค	---ร	-ม--
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ค	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ร-ช	-ค-ท	-ค-ท	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

---ท	-ค-ช	---ร	---ม	-ช-ม	-ช-ค	-ม-ค	-ช-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ม-ฟ	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ค-ช	-ค-ท	-ค-ท	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

---ท	-ค-ช	---ร	---ม	-ช-ม	-ช-ค	-ม-ค	-ช-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ม-ฟ	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ค-ช	-ค-ร	-ค-ร	-ม-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

-ม-ม	-ม-ม	-มรค	-ร-ม	--- ฟ	-ม-ร	--- ซ	--- ค
------	------	------	------	-------	------	-------	-------

บรรทัดสุดท้ายเน้นทำนองโดยเพิ่มเสียงที่ฉาบ

กลับต้น

ท่อน ๔

---ม	-ร-ค	-ทุ-ค	-ซุ-ค	-ทุ-ค	-ซุ-ค	-ซุ-ค	-ร-ม
------	------	-------	-------	-------	-------	-------	------

-ม-ม	-ร-ม	-ม-ม	-ร-ม	-ซ-ค	-ท-ค	-ซ-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

-ร-ทุ	-ค-ค	-ทุ-ค	-ซุ-ค	-ทุ-ค	-ซุ-ค	-ซุ-ค	-ร-ม
-------	------	-------	-------	-------	-------	-------	------

-ม-ม	-ร-ม	-ม-ม	-ร-ม	-ซ-ค	-ท-ค	-ซ-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

----	--- ม	-ฟ-ม	-ฟ-ซ	--- ค	--- ซ	-ค-ซ	-ม-ร
------	-------	------	------	-------	-------	------	------

--- ม	-ซ-ค	-ร-ม	-ค-ร	-ทุ-ทุ	-ค-ทุ	-ค-ร	-ค-ซุ
-------	------	------	------	--------	-------	------	-------

--- ม	--- ม	-ร-ร	-ค-ร	-ม-ค	-ม-ร	-ค-ทุ	-ค-ซุ
-------	-------	------	------	------	------	-------	-------

-ซุคทุ	-ค-ซุ	-ม-ร	-ค-ร	-ม-ค	-ม-ร	-ค-ทุ	-ค-ม
--------	-------	------	------	------	------	-------	------

-ค ร ม	-ค-ม	-ค ร ม	-ค-ม	-ร-ค	-ร-ม	--- ซ	--- ม
--------	------	--------	------	------	------	-------	-------

-ร-ม	-ค-ม	-ร-ม	-ค-ม	-ร-ค	-ร-ม	--- ซ	--- ค
------	------	------	------	------	------	-------	-------

----	--- ม	--- ร	--- ค	--- ซ	-ค-ทุ	--- ค	-ค-ค
------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------

(๑)

-ทุ-ค	-ซุ-ค	--- ร	--- ม	-ฟ-ม	-ฟ-ม	--- ค	--- ร
-------	-------	-------	-------	------	------	-------	-------

-ม-ร	-ม-ร	--- ค	--- ค	-ทุ-ค	-ซุ-ม	-ซุ-ค	-ซุ-ค
------	------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

กลับต้น

(๒) รั้วทำนองแล้วทอดแนวลงจบ

----	--- ค	--- ร	--- ม	--- ม	-ร-ค	-ทุ-ค	-ซุ-ค
------	-------	-------	-------	-------	------	-------	-------

ทำนองเพลงหมองส่วยยี่

วรรค ๑

----	-- - ฟ	- - - ฟ	- - - คี่	- ฟชต	- คี่ - -	- ต - คี่	- รี่ - ต
------	--------	---------	-----------	-------	-----------	-----------	-----------

----	-- - ฟ	----	- ต - รี่	----	- - - คี่	- - รี่คี่	- รี่ - ต
------	--------	------	-----------	------	-----------	------------	-----------

- ท - คี่	----	- รี่ - คี่	- ท - ต	- ช - คี่	----	- คี่ - ท	- ต - ช
-----------	------	-------------	---------	-----------	------	-----------	---------

- ฟ - ต	----	- คี่ - ต	- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ฟ	- - - คี่	- - - ฟ
---------	------	-----------	---------	---------	---------	-----------	---------

กลับต้น

วรรค ๒

----	- - - ช	- ฟ - ม	- ร - ร	- คี่ - ท	- ต - ต	- ช - ต	- คี่ - ช
------	---------	---------	---------	-----------	---------	---------	-----------

- ฟ - ต	- คี่ - คี่	- รี่ - ท	- คี่ - รี่	- ท - คี่	- ต - ช	- ฟ - ม	- ฟ - ช
---------	-------------	-----------	-------------	-----------	---------	---------	---------

-- ครม	- ช - ช	- ฟ - ม	- ร - ร	- คี่ - ท	- ต - ต	- ช - ต	- คี่ - ช
--------	---------	---------	---------	-----------	---------	---------	-----------

- ฟ - ต	- คี่ - คี่	- รี่ - ท	- คี่ - รี่	- ท - คี่	- ต - ช	- ฟ - ม	- ฟ - ช
---------	-------------	-----------	-------------	-----------	---------	---------	---------

-- ครม	- ช - ช	- ลชฟ	- ช - ต	- คี่ - มี่	- รี่ - ชี่	- ฟ - มี่	- รี่ - รี่
--------	---------	-------	---------	-------------	-------------	-----------	-------------

- คี่ - ต	- คี่ - ฟี่	- - - คี่	- - - ฟี่
-----------	-------------	-----------	-----------

- ช - ช	- ช - ช	- ลชฟ	- ช - ต	- คี่ - ฟี่	- รี่ - ชี่	- ฟ - มี่	- รี่ - รี่
---------	---------	-------	---------	-------------	-------------	-----------	-------------

- คี่ - ต	- คี่ - ฟี่	- - - คี่	- - - ฟี่
-----------	-------------	-----------	-----------

กลับต้น

วรรค ๓

----	- - - ฟ	- ฟ - ฟ	- ช - ต	- - - ช	- ฟ - -	- ช - ฟ	- ม - ร
------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ม	- ฟ - ช	- - - ฟ	- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ต
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ฟ - ม	- ร - ด	- ฟ - ฟ	- ช - ล	- - - ช	- ฟ - -	- ช - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - ฟ	- ม - ร	- ม - ม	- ฟ - ช	- - - ฟ	- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - -	- - - ร	- - - ฟ	- ร - ท	- - - -	- - - ค	- - - ร	- ค - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - -	- - - ร	- - - ฟ	- ร - ท	- - - -	- - - ค	- - - ร	- ค - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - -	- - - ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- ค - ฟ	- ร - ช	- ฟ - ม	- ร - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ล	- ค - ฟ	- - - ค	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

*

- ช - ช	- ช - ช	- ล ช ฟ	- ช - ล	- ค - ฟ	- ร - ช	- ฟ - ม	- ร - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ล	- ค - ฟ	- - - ค	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------

กลับต้น

(สำหรับเพลงนี้จะเล่นท่อน ๑ - ๓ จำนวน ๒ เที่ยวกลับ แล้วจึงทอดทำนองลงจบตั้งแต่
เครื่องหมาย*)

- ม - ร	- ค - ช	- - - ล	- - - ค	- ม - ร	- ค - ท	- - - ค	- - - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ม	- - - ช	- - - ท	- - - ค
---------	---------	---------	---------

ไม่กลับคืน

ระเบียนการบรรเลงเพลงนี้มีการย้อนไปบรรเลงท่อน ๑ ท่อน ๒ และท่อน ๑ อีกท่อนละ ๑ รอบ แล้วต่อด้วยทำนองเพลงจุ่มจุ่มบรรเลงติดต่อกันตามแนวการบรรเลงเดียวกัน

ทำนองเพลงจุ่มจุ่ม

ท่อน ๑

- ช - ล	- ช - ค	- ร - ม	- ม - ม	- ฟ - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - ล	- ท - ค	- ท - ล	- - - ช	- ช - ล	- ท - ค	- ค - ค	- - - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - ล	- ช - ค	- ร - ม	- ม - ม	- ฟ - ฟ	- ช - ฟ	- ม - ร	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ช - ล	- ท - ค	- ท - ล	- - - ช	- ช - ล	- ท - ค	- - - -	- - - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ท	- ล - ช	- ม - ช	- - - ร	- ช - ฟ	- ม - ม	- ร - ร	- - - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ค - ท	- ล - ช	- ม - ช	- - - ร	- ช - ฟ	- ม - ม	- ร - ร	- - - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ม - ม	- ฟ - ช	- - - ร	- - - ม	- ร - ล	- ท - ค	- ค - ค	- - - ค
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ท - ล	- ช - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ล ท ค	- ม - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ท - ล	- ช - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ม ฟ ช	- ร - ม	- ค - ร	- ม - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ร - ร	- ม - ท	- ค - ร	- ล - ล	- ร - ร	- ม - ท	- ค - ร	- ล - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทอคแนวข้าง

- ท - ล	- ช - ร	- ค - ร	- ม - ค	- ร - ม	- ค - -	- ช - ม	- ฟ - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

-ม-ค	-ช--	-ร-ท	-ค-ร	-ค-ช	-ร--	-ร-ม	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

(ซ้ำทำนองเดิม)

-ค ค	-ค--ค	-ช-ม	-ฟ-ช	-ม-ค	-ช--	-ร-ท	-ค-ร
------	-------	------	------	------	------	------	------

-ค-ช	-ร--	-ร-ม	-ท-ค	-ค-ค	-ค ค	-มมม	-ม--
------	------	------	------	------	------	------	------

-มฟช	-ม-ม	-มฟช	-ม-ม	-มฟช	-ร-ม	-ล-ทค	-ม--
------	------	------	------	------	------	-------	------

(ซ้ำทำนองเดิม)

-มมม	-ม--	-มฟช	-ม-ม	-มฟช	-ม-ม	-มฟช	-ร-ม
------	------	------	------	------	------	------	------

(ซ้ำทำนองเดิม)

-ล-ทค	-ม--	-ร-ร	-ม-ท	-ค-ร	-ล-ล	-ร-ร	-ม-ท
-------	------	------	------	------	------	------	------

(ทำนองจบเพลง)

-ค-ร	-ล-ล	-ท-ล	-ช-ร	-ค-ร	-ม-ค	-ร-ม	-ค--
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองเพลงขยาด่านโจง

---ล	-ค-ร	-ล-ล	-ช-ล	-ช-มช	-ร-ม	-ร-ม	-ช--
------	------	------	------	-------	------	------	------

-ม-ช	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ล-ท	-ช-ล	-ช-ล	-ค--
------	------	------	------	------	------	------	------

-ร-ร	-ค-ท	-ล-ล	-ช-ล	-ช-มช	-ร-ม	-ร-ม	-ช--
------	------	------	------	-------	------	------	------

-ม-ช	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ช-ล-ท	-ช-ล	-ช-ล	-ค--
------	------	------	------	--------	------	------	------

-ม-ม	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ช-ล-ท	-ช-ล	-ช-ล	-ค--
------	------	------	------	--------	------	------	------

-ม-ม	-ม-ม	-ร-ร	-ค-ท	-ช-ล-ท	-ช-ล	-ช-ล	-ค--
------	------	------	------	--------	------	------	------

-ล-ล	-ล-ช	---ล	-ช-ม	---ช	-ม-ร	---ม	-ร--
------	------	------	------	------	------	------	------

-ม-ม	-ค-ร	-ค-ร	-ม-ท	-ล-ท	-ช-ล	-ช-ล	-ค--
------	------	------	------	------	------	------	------

-ด-ด	-ด-ช	- - - ด	-ช-ม	-ช-ช	-ม-ร	- - - ม	-ร - -
------	------	---------	------	------	------	---------	--------

-ม-ม	-ด-ร	-ด-ร	-ม-ท	-ด-ท	-ช-ด	-ช-ด	-ด - -
------	------	------	------	------	------	------	--------

-ด-ด	-ร-ม	- - - ท	-ด - -	-ม-ม	-ฟ-ม	-ม-ม	-ร-ด
------	------	---------	--------	------	------	------	------

-ร-ร	-ม-ร	-ม-ม	-ฟ-ม	-ช-ช	-ด-ช	-ฟ-ม	-ร-ด
------	------	------	------	------	------	------	------

-ร-ร	-ม-ร	-ม-ม	-ฟ-ม	-ช-ช	-ด-ช	-ฟ-ม	-ร-ด
------	------	------	------	------	------	------	------

บรรทัดสุดท้ายทอดแนวลงจบ

-ด-ด	-ม-ม	-ร-ร	-ด-ท	-ด-ด	-ช-ม	-ช-ด	-ช-ด
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองเพลงตำห่ม่านหะไ่น

ท่อน ๑

----	---ร	---ทุ	-ถ-ช	-ม-ช	----	-ทุถช	-ถ-ท
------	------	-------	------	------	------	-------	------

-ค-ร	-ม-ช	-มรด	-ถ-ช	-ม-ช	----	-ทุถช	-ถ-ค
------	------	------	------	------	------	-------	------

----	----	-ร-ร	-ท-ค	-รดท	-ร-ค	-ถ-ถ	-ฟ-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

-ถชฟ	ชถ-ช	-ช-ช	-ม-ฟ	-ชฟม	ฟช-ฟ	-ร-ร	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

สร้อย

----	---ค	---ร	---ม	---ช	---ถ	-ช-ฟ	-ม-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ทุ	-ถ-ร	-ร-ม	-ค-ร
-------	------	------	------

----	---ถ	-ท-ถ	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

---ถ	---ร	----	-ม-ค	-ทุ-ถ	-ช-ค
------	------	------	------	-------	------

ทำนองกลับท่อน ๑

----	----	-มรด	-ถ-ช	-ม-ช	----	-ทุถช	-ถ-ค
------	------	------	------	------	------	-------	------

-ค-ร	-ม-ช	-มรด	-ถ-ช	-ม-ช	-ช-ช	-ทุถช	-ถ-ค
------	------	------	------	------	------	-------	------

-ค-ร	-ค-ร	-ร-ร	-ทุ-ค	-รดท	ค-ค	-ถ-ถ	-ฟ-ช
------	------	------	-------	------	-----	------	------

-ถชฟ	ชถ-ช	-ช-ช	-ม-ฟ	-ชฟม	ฟช-ฟ	-ร-ร	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

สร้อย

----	---ค	---ร	---ม	---ช	---ถ	-ช-ฟ	-ม-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ทุ	-ถ-ร	-ร-ม	-ค-ร
-------	------	------	------

----	---ล	-ท-ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

---ล	---ร	----	-ม-ค	-ท-ล	-ช-ค
------	------	------	------	------	------

ท่อน ๒

----	---ม	-ร-ค	-ท-ล	-ช-ฟ	-ช-ล	-ช-ล	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

----	---ค	-ร-ค	-ท-ล	-ช-ฟ	-ช-ล	-ช-ล	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ค	---ม	-ช-ม	-ร-ค	-ค-ค	---ท	-ร-ท	-ล-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

-ช-ช	---ม	-ช-ม	-ร-ค	-ค-ค	---ท	-ร-ท	-ล-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

สร้อย

-ช-ช	---ค	---ร	---ม	---ช	---ล	-ช-ฟ	-ม-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ท	-ล-ร	-ร-ม	-ค-ร
------	------	------	------

----	---ล	-ท-ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

---ล	---ร	----	-ม-ค	-ท-ล	-ช-ค
------	------	------	------	------	------

กลับต้นท่อน ๒

ท่อน ๓

----	---ม	-ช-ช	-ช-ม	-ช-ช	-ช-ล	-ม-ม	-ม-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

-ร-ร	-ร-ค	-ร-ม	-ร-ค	-ร-ค	---ม	-ช-ช	-ช-ม
------	------	------	------	------	------	------	------

-ช-ช	-ช-ล	-ม-ม	-ม-ช	-ร-ร	-ร-ค	-ร-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

-ร-ค	---ม	-ช-ม	-ร-ค	-ค-ค	---ท	-ร-ท	-ล-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

-ช-ช	---ม	-ช ม	-ร-ค	-ค-ค	---ท	-ร-ท	-ล-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

สร้อย

-ช-ช	---ค	---ร	---ม	---ช	---ล	-ช-ฟ	-ม-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ท	-ล-ร	-ร-ม	-ค-ร
------	------	------	------

----	---ล	-ท-ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

---ล	---ร	----	-ม-ค	-ท-ล	-ช-ค
------	------	------	------	------	------

กลับต้นท่อน ๓

ท่อน ๑ (สำหรับบรรเลงเดี่ยวกลับ)

เดี่ยวแรก

----	----	----	---ช	-ม-ช	----	-ทลช	-ล-ท
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ร	-ม-ช	-ม-ค	-ล-ช	-ม-ช	----	-ทลช	-ล-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

----	----	-ร-ร	-ท-ค	-รคท	-ร-ค	-ล-ล	-ฟ-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

-ลชฟ	ชล-ช	-ช-ช	-ม-ฟ	-ชฟม	ฟช-ฟ	-ร-ร	-ท-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

สร้อย

----	---ค	---ร	---ม	---ช	---ล	-ช-ฟ	-ม-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ท	-ล-ร	-ร-ม	-ค-ร
------	------	------	------

----	---ล	-ท-ล	-ช-ฟ	-ช-ฟ	-ม-ร	-ม-ร	-ค-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

---ล	---ร	----	-ม-ค	-ท-ล	-ช-ค
------	------	------	------	------	------

เพ็ชวกลับ

----	----	- ท-ถ	- ช-ฬ	- ช-ถ	- ด-ต	- ช-ช	- ร-ม
------	------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

- ด-ร	- ม-ช	- ร-ร	- ม-ร	- ด-ถ	- ด-ร	- ฬ-ช	- ช-ช
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

- ด-ต	- ถ-ด	- ด-ร	- ด-ช	- ด-ท	- ร-ด
-------	-------	-------	-------	-------	-------

- รดท	ด ร-ด	- ถ-ถ	- ฬ-ช
-------	-------	-------	-------

- ถชฟ	ช ถ-ช	- ช-ช	- ม-ฬ	- ชฟม	ฟช-ฬ	- ร-ร	- ท-ด
-------	-------	-------	-------	-------	------	-------	-------

สร้อย

----	---ด	---ร	---ม	---ช	---ถ	- ช-ฬ	- ม-ร
------	------	------	------	------	------	-------	-------

- ด-ท	- ถ-ร	- ร-ม	- ด-ร
-------	-------	-------	-------

----	---ถ	- ท-ถ	- ช-ฬ	- ช-ฬ	- ม-ร	- ม-ร	- ด-ร
------	------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

---ถ	---ร	----	- ม-ด	- ท-ถ	- ช-ด
------	------	------	-------	-------	-------

หมายเหตุ ทำนองท่อน ๒ - ๓ บรรทัดเหมือนเดิมแล้วทอดทำนองเพื่อลงจบเพลง

เพลงชุด ๓ เพลง

(เพลงมูหน่องมอง เพลงต้องเวตุมเมียะ เพลงล้วยจีไหย่ว)

ทำนองเพลงมูหน่องมอง

ท่อน ๑

----	--- ล	-ม-ซ	--- ล	-ม-ซ	----	-ลซม	-ร-ด
------	-------	------	-------	------	------	------	------

----	--- ล	-ม-ซ	--- ล	-ม-ซ	----	-ลซม	-ร-ด
------	-------	------	-------	------	------	------	------

----	----	--- ซ	-ล-ซ	-ฟ-ม	-ร-ม	รครม	-ล-ซ
------	------	-------	------	------	------	------	------

----	-ร-ร	-ม-ด	-ร-ม	-- ล	-- ม	-ด-ร	-ล-ด
------	------	------	------	------	------	------	------

-ท-ล	-ซ-ด
------	------

กลับต้น

ท่อน ๒

----	--- ร	-ด-ซ	-ด-ร	----	--- ม	-ซ-ม	-ด-ร
------	-------	------	------	------	-------	------	------

----	--- ร	-ด-ซ	-ล-ด	----	--- ม	-ซ-ม	-ร-ด
------	-------	------	------	------	-------	------	------

----	--- ร	-ด-ซ	-ล-ร	----	--- ม	-ซ-ม	-ด-ร
------	-------	------	------	------	-------	------	------

----	--- ร	-ด-ซ	-ล-ด	----	--- ม	-ซ-ม	-ร-ด
------	-------	------	------	------	-------	------	------

----	----	-ลซม	-ร-ม	-ล-ซ	----	-ลซม	-ร-ด
------	------	------	------	------	------	------	------

-ท-ล	-ซ--	-ลซม	-ร-ม	-ล-ซ	----	-ลซม	-ร-ด
------	------	------	------	------	------	------	------

-ท-ล	-ซ--	-ซ-ซ	-ล-ซ	-ฟ-ม	-ร-ม	-ครม	-ล-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

- ค - ช	-----	- ค - ค	- ร - ม	--- ถ	--- ม	- ค - ร	- ถ - ค
---------	-------	---------	---------	-------	-------	---------	---------

- ฑ - ถ	- ฑ - ค
---------	---------

กลับต้น

เพลงต่อวงกลมเม็ยะ

--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	-------	-------	---------	-------	-------	-------	---------

--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ม	- ร - ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	-------	-------	---------	-------	---------	-------	---------

--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	-------	-------	---------	-------	-------	-------	---------

--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ม	- ร - ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	-------	-------	---------	-------	---------	-------	---------

--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	-------	-------	---------	-------	-------	-------	---------

--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ม	- ร - ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	-------	-------	---------	-------	---------	-------	---------

--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	-------	-------	---------	-------	-------	-------	---------

--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ม	- ร - ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	-------	-------	---------	-------	---------	-------	---------

--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ม	--- ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	-------	-------	---------	-------	-------	-------	---------

--- ฑ	- ถ - ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ฑ	- ถ - ค	--- ฑ	- ถ - ค
-------	---------	-------	---------	-------	---------	-------	---------

----	----	- ฑ - ฑ	- ถ - ค	--- ค	- ค - -	- ฑ - ฑ	- ถ - ค
------	------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

ท่อน ๒

--- ค	--- ฑ	--- ถ	--- ค	- ฑ - ถ	- ฑ - ค	- ม ร ค	- ร - ม
-------	-------	-------	-------	---------	---------	---------	---------

(เที่ยวกลับบรรทัดที่ ๑ ดัดห้องที่ ๑ ออก)

--- ถ	--- ฑ	- ถ - ฑ	- ม - ร	----	--- ฑ	- ฬ - ม	- ร - ร
-------	-------	---------	---------	------	-------	---------	---------

-ค-ท	-ฤ-ค	-มรค	-ฤ-ช	----	----	-ม-ค	-ร-ม
------	------	------	------	------	------	------	------

---ถ	---ช	-ถ-ช	-ม-ร	-ร-ร	---ช	-พ-ม	-ร-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ค-ท	-ฤ-ค	-มรค	-ฤ-ช
------	------	------	------

----	----	-ค-ถ	-ช-ม	---ช	---ร	-ม-ร	-ม-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

----	----	-ค-ร-ม	-ร-ฤ	---ค	---ช	-ทฤช	-ฤ-ค
------	------	--------	------	------	------	------	------

----	----	-ช-ถ	-ช-ม	---ช	---ร	-ม-ร	-ม-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

----	----	-ค-ร-ม	-ร-ฤ	---ค	---ช	-ทฤช	-ฤ-ค
------	------	--------	------	------	------	------	------

----	----
------	------

-ฤ-ฤ	-ฤ-ฤ	-ร-ร	-ร-ร	-ม-ม	-ม-ม	-ค-ค	-ค-ค
------	------	------	------	------	------	------	------

-ฤ-ฤ	-ฤ-ฤ	-ร-ร	-ร-ร	-ม-ม	-ม-ม	-ค-ค	-ค-ม
------	------	------	------	------	------	------	------

-ร-ร	-ค-ม	-ร-ร	-ค--	-ช-ฤ	-ค-ช	-ฤ-ค
------	------	------	------	------	------	------

กลับคืน

เพลงส่วยจีห่วย

---ช	---ถ	---ค	-ท-ฤ	-ช-ค	-มรท	-ฤ-ช
------	------	------	------	------	------	------

---ค	---ค	-ท-ถ	-ช-ม	---ร	---ร	-ม-ร	-ม-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

---ถ	---ช	-ค-ค	-ร-ม	---ม	---ม	-ร-ค	-ฤ-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

--- ค	--- ค	-ท-ล	-ช-ม	--- ร	--- ร	-ม-ร	-ม-ช
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

--- ล	--- ช	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	--- ม	-ร-ร	-ม-ร
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

-ค-ค	-ร-ค	-ท-ท	-ค-ร	-ค-ท	-ล-ช
------	------	------	------	------	------

-ท-ช	-ล-ท	-ล-ท	-ล-ช	--- ค	--- ร	--- ม	--- ช
------	------	------	------	-------	-------	-------	-------

-ค-ร	-ม-ร	-ค-ท	-ล---	-ช-ม	-ล-ช	-ค-ล	-ร-ค
------	------	------	-------	------	------	------	------

--- ล	--- ช	--- ค	-ค-ค	-ท-ล	-ช-ม	--- ร	-ร-ร
-------	-------	-------	------	------	------	-------	------

-ม-ร	-ม-ช	--- ล	--- ช	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	-ม-ม
------	------	-------	-------	------	------	-------	------

-ร-ค	-ล-ช	-ค-ค	-ค--	-ท-ล	-ช-ม	-ร-ร	-ร--
------	------	------	------	------	------	------	------

-ม-ร	-ม-ช	--- ล	--- ช	-ค-ค	-ร-ม	-ม-ม	-ม--
------	------	-------	-------	------	------	------	------

-ร-ร	-ม-ร	-ค-ท	-ร-ค	-ร-ท	-ค-ร	-ค-ท	-ล-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

-ล-ช	-ล-ท	-ล-ท	-ล-ช	-ค-ค	-ร-ม	--- ม	--- ค
------	------	------	------	------	------	-------	-------

-ร-ร	-ม-ร	-ค-ท	-ล--	-ช-ม	-ล-ช	--ทลช	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	-------	------

ไม่กลับต้นและลงจบแบบตัดทำนองทันที

Chulalinet

3 0021 01368831 2